

LAULAMISEN TAPOJA

ESITYSAREENA, REKISTERI JA
PAIKALLINEN LAJI
LÄNSI-INKERILÄISESSÄ
KALEVALAMITTAISESSA RUNOSSA

KATI KALLIO

LAULAMISEN TAPOJA

ESITYSAREENA, REKISTERI JA
PAIKALLINEN LAJI
LÄNSI-INKERILÄISESSÄ
KALEVALAMITTAISESSA RUNOSSA

Esitetään Helsingin yliopiston humanistisen tiedekunnan
suostumuksella julkisesti tarkastettavaksi Arppeanumin auditoriossa
lauantaina 14. joulukuuta 2013 kello 10.

© Kati Kallio
<http://ethesis.helsinki.fi/>
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-9566-5>
ISBN 978-952-10-9565-8 (nid.)
ISBN 978-952-10-9566-5 (PDF)

Ulkoasu ja taitto: Kalle Kallio
Painotyö: Tammerprint, Tampere 2013

SUOMALAISEN KIRJALLISUUDEN SEURA

Musiikintutkimuksen valtakunnallinen tohtoriohjelma

SISÄLLYSLUETTELO

ABSTRACT	10
ALKUSANAT	12
1. JOHDANTO	18
Lähtökohdat	20
Tutkimuksen rakenne.	24
Inkeriläinen runolaulu	26
Paikalliset laulun lajit	29
Länsi-Inkeri	34
Inkerin historia	37
Etnisyys ja paikallisuus	39
2. AINEISTO	50
Tallennustyö Länsi-Inkerissä.	52
Runonkeruiden luonteesta	58
A. A. Borenius-Lähteenkorva	63
Armas Launis	64
Elsa Enäjärvi-Haavio	72
Aili ja Lauri Laiho.	73
Tallenteet näkökulmina.	77
3. TEOREETTINEN TAUSTA JA MENETELMÄT	84
Suullinen runo.	84
Variaatio	86
Esitys	88
Laji ja rekisteri.	93
Viittauksellisuus.	97
Merkitys ja kielenulkoiset piirteet	101
Menetelmät	107
Keskeiset termit, käsitteet ja merkintätavat.	107
Aineiston valinta ja käsittely	113
Esityksen monitasoisuus	117
Rekisteri, laji ja esitysareena	120
4. LAULUN RAKENNE	124
Kalevalamitta	126
Laulettu runo	127
Runon sävelmä	131

Tekstuaalisia piirteitä	136
Lisätavut	137
Osakertaukset	140
Refrenkitavut ja refrengit.	142
Tavumuutokset ja säkeiden täydentäminen	146
Musiikillisia piirteitä	150
Rytmi	151
Melodia.	154
Muotorakenne ja säkeiden kertaaminen	160
Paikalliset nimitykset	166
Rakenteiden käyttö	173
 5. LIIKE	 180
Läpi kylän	183
Kuljeskelu, guljanje	183
Viron veräjät.	186
Kluutša	189
Tanssi	194
Ympärikko	194
Pari- ja rivitanssit, leikit	198
Paikoillaan laulaminen	202
Liike ja laulu	206
Tihtii tai vienoo	206
Tanssisävelmät.	210
Liikkeen jäsentyminen	215
 6. PRAASNIKAT	 220
Laskiainen, liukuvirsi	226
Hevaan liukusäven	227
Livukka rekoi lippiiä.	228
Pääsiäinen, liekkuvirsi	236
Vanhat ja nuoret laulajat	238
La miä katson liekkujani	240
Juhannus, kokkovirsi	244
Kulku kokolle	244
Ai lole lole yötulelle joo.	246
Pedron ja Iljan virsi	250
Tyttöjen laulu kuominassa	251
Iilia pyhä isäntä	254
Talven kiertueet	257
Martin päivä ja virsi.	258
Miikkula, joulupyhät ja kiletoivirsi	260
Kiertuetapojen muutos	265
Esitysareena ja laulun jäsentyminen.	269

7. PULMAT	274
Laulu rituaalin kantajana	277
Häiden kulku	278
Laulajat sosiaalisten ryhmien edustajina	280
Laulun alku: puhuttelu, pyyntö tai kehoitus.	283
Hääsävelmät	286
Rituaalisesti keskeiset laulut	288
Kaksi häiden valtanuottia	295
Erityiset sävelmät ja tilanteet.	299
Kokin kiitosvirsi.	299
Yks oli oksa ounapuussa	300
Ajaminen häätaloihin.	304
Kosikkisävel ja tyttöjen aattoillan laulu	306
Häälaulun rekisterit	313
8. LAULAMISEN TAPA JA TILANNE.	318
Juhlassa ja arjessa	319
Julkisesta yksityiseen	319
Esilaulaja ja jälestälaulajat	324
Soololaulu	330
Tallennustilanne.	337
Tilanteen monikerroksisuus	343
Leekutusnootti.	344
Leino leski	348
9. MITEN LAULU MERKITSEE?.	358
Keruuhetki.	360
Paikallinen laji	364
LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	374
Lyhenteet.	374
Arkistolähteet	375
Tietokannat ja verkkoaineistot.	375
Painetut lähteet ja kirjallisuus	375
Transkriptiosta.	390
Runo- ja sävelmähakemisto	392
LIITTEET	398
Liite 1: 1930-luvun laulajia	398
Anna Kivisoo	399
Tatjana Jegorova.	399
Valpuri Vohta	400
Darja Lehti.	401
Mari Vahter	402
Paro Mägi	402
Maria Otsa	402

Katri Vohta.	403
Juljaana Pohjalainen	403
Matrona Bässina.	403
Jeodokia Räkälä	404
Liite 2: Laulajien taustatietoja	405
Liite 3: Kylät, etniset ryhmät ja keskeiset praasnikat.	407
Liite 4: Sävelmäaineisto	411
Europaeus 1953 (SKS KRA)	411
Borenus 1877 (SKS KRA)	411
Alava 1891–1897 (SKS KRA)	415
Launis 1903 (SibA)	416
Levón 1903 (SKS KRA).	427
Launis 1906 (SKSÄ A 300–301)	432
Mägiste 1920- tai 1930-luvulla (ERA Fon. 372)	440
Kreek 1922 (ERA Fon. 207–209)	440
Väisänen 1914 (SKSÄ A 302–303)	441
Väisänen 1931 (SKSÄ A 507)	441
Laiho ja Viron yleisradio 1937 (SKSÄ L 87–101)	442
Liite 5: Teemottaisia aineistokokonaisuuksia.	443
Paikalliset nimitykset	443
Liikekuvaukset.	445
Saadulmoi-sävelmät.	460
Tanssisävelmät.	461
Laskiaissävelmät.	463
Liekkusävelmät	464
Kokkosävelmät	465
Kokkosävelen kuvaukseen sopivat sävelmät	465
Pedron ja Iilian sävelmät	468
Joulunajan juhlien kuvaukset	469
Martin päivän sävelmät.	471
Kiletoivirret	471
Kiletoi-sävelmät	472
Häissä laulamisen kuvaukset.	472
Hääsävelmät	476

ABSTRACT

LAULAMISEN TAPOJA. ESITYSAREENA, REKISTERI JA PAIKALLINEN LAJI LÄNSI-INKERILÄISESSÄ KALEVALAMITTAISESSA RUNOSSA

WAYS OF SINGING. PERFORMANCE ARENA, REGISTER AND LOCAL GENRE IN WEST-INGRIAN ORAL POETRY

The focus of this doctoral research is on the registers, performance arenas and local genres of kalevalametric singing in Western Ingria (1853–1938). It combines the approaches of folkloristics, ethnomusicology and linguistic anthropology to obtain an understanding of the cultural patterns of singing in one historical performance tradition. The basic question behind the whole work is how to take the performed and sung nature of oral poetry properly into account. The song poetics, musical structures and the performative features are, together with the poems themselves, essential in order to analyse the logic of the local (indigenous, emic) genres. Following the character of the archival material, the research concentrates on Izhorian and Ingrian-Finn festive singing cultures. The local, ethnic and historical backgrounds have a significant position in the analysis.

Western Ingria was a multicultural area with Greek Orthodox Votics, Izhorians and Russians and Lutheran Ingrian-Finns as most substantial ethnic groups. The Finnic groups of the area sung similar types of kalevalametric poems, but the poems, melodies, and the ways of performing them varied according to the group and locality. The present research could be characterized as archival ethnography. It builds on the work of more than thirty fieldworkers with very different kinds of interests, aims and technologies from paper and pen to camera, phonograph and studio equipment. This multiperspectivity is considered as an advantage, although the fragmentary nature of the archival data calls for the detailed analysis of a large corpus.

In the analysis, the concepts of *register* and *performance arena* are central tools for understanding the *local genres*. The register denotes a recurrent speech or singing style, while the performance arena means a recurrent type of situation or situational frame of reference. A register, as noted by the researcher, must be named by the singers themselves in order to be interpreted as a local genre. The registers and local genres are taken as frames of interpretation, which gain their meanings via different kinds of recurrent uses and associations within a speech community. In Western Ingria, the most notable differences between different local genres were on their quality and the amount of variation. While some genres were textually, musically and performatively rather fixed and restricted, others were characterised by the exact opposite, as they were able to merge various texts, melodies, refrains and movements.

Ingrian oral poetry fits well into theoretical discussions about registers as flexible, layered and complex means of communication. The singers set the interpretive frame of a song in sometimes complementary, sometimes alternative means of poetic themes, opening formulas, rhythms, melodies, patterns of repetition, refrains, additional syllables, movements, tempos and vocal qualities. The notion of the situational character of the use of musical features has not previously been discussed in relation to Ingrian cultures, although the situational local genres have been analysed by Senni Timonen. A new aspect is also the interpretation of the recording situation as a multilayered performance arena, situated in various ways between public and private, formal and informal.

KEY WORDS: local genre, register, performance, Ingria, oral poetry, Kalevala-meter, folk music

ALKUSANAT

Ihastuin kalevalamittaiseen runoon laulamalla sitä, vaikka olin lueskellut Kalevalan ja runojen tutkimiseen liittyviä kirjoja jo aiemmin. Tutustuin metrin hyllytilaa vievään *Suomen Kansan Vanhat Runot* -kirjasarjaan etsimällä sieltä hyviä sanoituksia. Inkeri löysi nopeasti paikkansa kartalta, sillä suomalaisen nykykansanmusiikin parissa inkeriläiset tekstit ja sävelmät ovat kalevalamittaisen laulun käytetyintä aineistoa. Alueen henkilökohtaisia sävyjä kantavat, vapaasti muotoutuvat runot istuvat helposti nykylaulajankin suuhun, ja uudemmissa venäläisistä ja suomalaisista lauluista vaikutteita ottaneet sävelmät tuntuvat riittävän tutuilta ja vaihtelevilta ihastuttaakseen länsimaisen musiikin piirissä kasvaneita kuulijoita. Tästä näkökulmasta katsottuna on oikeastaan ironista, että tämä työ käsittelee pääosin kaikkein yksinkertaisimpia – ja samalla vieraimman tuntuista – sävelmiä ja muodoltaan kiteytyneimpiä, rituaalisimpia runoja.

Ensikosketus tutkimuskohteeseen ja -traditioon selittää osaltaan työn näkökulmaa, vaikka monet varhaiset oletukseni ovatkin työn kuluessa kääntyneet ylösalaisin. Yksinkertainen, toistuva tai kiteytynyt ei tarkoitakaan tylsää ja monotonista, vaan paikallisen kulttuurin näkökulmasta rituaalista, painokasta ja jopa henkilökohteisesti merkittävää. Runokulttuurin tallentajien kuvaukset ovatkin usein yhdestä näkökulmasta ja tilanteesta annettuja tuokiokuvia, eivät syvällisiä analyyseja koko laulukulttuurin rakentumisesta. Kulttuuriset laulamisen mallit – joita en aluksi edes tajunnut etsiväni – eivät muodosta yksinkertaisen selkeää, poikkeuksetonta kuviota, ja yksittäisten piirteiden kantamien merkityskenttien ymmärtäminen edellyttää laajan aineiston monikerroksista analyysia.

Pohjimmaisina ihmettelyn aiheina tässä työssä on ihmisten välinen kommunikatio ja vieraan kulttuurin ymmärtämisen mahdollisuudet. Käsitänpö mitään siitä, mitä sadan vuoden takaiset ihmiset lauluillaan sanoivat? Olen ajatellut tutkimusta ymmärrysarjoituksena, jonka loppuun ei voi päästä, vaikka mahdollisimman pitkälle kannattaa yrittää. Aineistot, henkilöt ja laulukulttuurit eivät tyhjene tulkitoihin. Haron kohti peruskehikkoa: mikä oli tämä laulukulttuuri, miten sitä voisi ymmärtää, ymmärtää sen kokonaisrakennetta yhtä hyvin kuin yksittäistä laulua? Vieraaseen kulttuurin on parasta tutustua rauhassa ja useampaa väylää pitkin. Nähdäkseni laulukulttuurin perusrakenteiden ja yksittäisten esitysten käsittäminen on samanaikainen, kaksisuuntainen prosessi: yksittäinen, ainutkertainen esitys on ainoa väylä laajempiin rakenteisiin, mutta se tulee ymmärrettäväksi vasta laulukulttuurin laajemman tarkastelun myötä.

Parikymppinen folkloristiikan opiskelija ja laulun harrastaja selasi *Inkerin runosävelmiä* (IRS) ja *Suomen Kansan Vanhoja Runoja* (SKVR) ihmeissään. Mitä nämä oikein ovat, mitä ne antavat minulle ja mitä ne merkitsivät laulajilleen? Kysymykset olivat myös konkreettisempia. Oliko laulajilla todella aina vapaus laulaa mikä

runo hyvänsä millä sävelmällä ja tavalla hyvänsä, kuten tutkimuskirjallisuus antoi usein ymmärtää? Voisiko runotekstien yhteydessä esiintyvien lyhyiden mainintojen kautta kuitenkin päästä syvemmälle siihen, miten niitä käytettiin? Mitä merkitystä laulajien kannalta oli sillä, miten runo esitettiin?

Ymmärrysharjoitus oli pitkään ilman haromista, sopivan lähestymistavan, viitekehysten ja mittakaavan hakemista. Ensimmäinen yritys, pro seminaari -työ muutamasta *Maailmansyntyrunosta*, päättyi tradition mukaiseen toteamukseen: runoa oli mahdollista esittää lähes millä sävelmällä hyvänsä (Heinonen 2000). Jälkiviisaasti voin todeta, että tietenkin. Tämä runohan on juuri sitä lajia, jota laulettiin mitä moninaisimmissa tilanteissa, mitä moninaisimmilla tavoilla: hiljaa paikoillaan, riehakkaasti tanssien, kulkiessa, yksin ja joukolla, arjessa ja juhlassa. Laulamiset tavat olivat merkityksellisiä, mutta niiden merkityksellisyys liittyi enemmän esitystilanteisiin kuin yksittäisiin runoihin. Runo ei yleensä määrännyt esitystapaa, vaan tilanne. Kun laulajat tallennustilanteissa esittivät *Maailmansynnyn* kaltaisia monikäyttöisiä runoja, he saattoivat assosoida runon mitä moninaisimpiin tilanteisiin ja esittää sen siten mitä moninaisimmilla erilaisilla tavoilla. Samantyyppisinä esityksinä toistuivat laulajasta ja tallennustilanteesta toiseen lähinnä kiinteän tilannesidonnaiset, rituaaliset runot, jotka liittyivät häihin ja vuotuisjuhliin.

Oli tarpeen käydä läpi arkistoaineistoa yhä uudestaan ja pohtia samalla yksittäisiä laulajia, tallentajia ja tilanteita, oli tarpeen katsella monen eri tutkimustradition suuntaan. Paikallisuus, etnisyys ja tilannesidonnaisuus osoittautuivat merkityksellisemmiksi, kuin olin ajatellut. Pitkälti irrallisina toisistaan tallennetut ja osin fragmentaariset runo-, sävelmä- ja kuva-aineistot alkoivat luennassani asettua rinnakkain ja lomittain, aloin ymmärtää niitä suhteissa toisiinsa ja suhteessa eri aloilla käytyihin teoreettisiin keskusteluihin. Näköalat eivät ole kuitenkaan avartuneet ainoastaan yksin aineiston ja kirjallisuuden äärellä istuessa, vaan keskusteluissa elävien ihmisten kanssa.

Ensimmäinen kiitos kuuluu työni ohjaajille Lauri Harvilahdelle ja Lotte Tarkalle sekä alkuvaiheen ohjaajalleni Anna-Leena Siikalalle. On Laurin ansiota, että tulin jo toisen vuoden opiskelijana ensimmäisiä kirjoitelmia tehdessäni tarttuneeksi yhteen kysymyksenasettelun kannalta parhaimmista aineistoista ja alkaneeksi koota teoreettista viitekehystä, joka on myöhemmin kaivannut lähinnä lisäyksiä ja tarkennuksia. Anna-Leenan ja Loten selvänäköiset kommentit ovat samoin olleet korvaamattomia. Olen teille kaikille loputtoman kiitollinen luottamuksesta, kannustuksesta ja innostuksesta. Pohja työlle syntyi myös Senni Timosen ja Heikki Laitisen luotsaaman Runonlauluprojektin parissa ja sen piirissä käydyissä keskusteluissa. Ajatuskipunoita, tulirosoia! Oi miun ehtosat emmoon, teilt on saatuna sanaset.

Pertti Anttosen johtama akatemiahanke tarjosi tutkimuksen teolle merkittävän yhteisön. Kiitos Pertti, Jouni Hyvönen, Niina Hämäläinen ja Pekka Tolonen elävistä, pitkistä keskusteluista! Työn viimeistelyn aikana taas on ollut onnellista innostua jo seuraavistakin tutkimusaiheista, mistä erityiskiitos Tuomas Lehtoselle, Irma-Riitta Järviselle, Linda Kaljundille, Ilkka Leskelälle ja Senni Timoselle. Sekä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkisto ja tutkimusosasto että Helsingin yliopiston folkloristiikan oppiaine ovat olleet minulle inspiroivia ja onnellisia työyhteisöjä kahvihuoneineen ja tutkijaseminaareineen. Työtoverit! Kiitos! Unohtumattomia ovat olleet myös Kansanmusiikin ja populaarimusiikin tutkijakoulun (sittemmin Musikin ja näyttämötaiteen tutkijakoulu, nykyisin Musiikintutkimuksen valtakunnallinen tohtoriohjelma) ja Kulttuuristen tulkintojen tutkijakoulun seminaarit, työpajat ja kesäkoulut sekä Folklore Fellowsin kesäkoulut 2005 ja 2011. Elo-lehden toimituskunta opetti paljon toimittamisesta ja kirjoittamisesta, ja Armas Launis-seura sekä Kansanmusiikintutkimuksen A. O. Väisänen-seura työn kannalta keskeisistä tallentajista. On ollut myös ilo käydä kuuntelemassa ja keskustelemassa Tampereen yliopiston Musiikintutkimuksen oppiaineen tutkijaseminaareissa, Kansantietouden tutkijat -seuran kevätkouluissa sekä monissa yksittäisissä seminaareissa ja konferensseissa. Suuri kiitos kaikille yhteisiä keskusteluita jakaneille!

Rahoitus työlle on tullut monesta purosta. Kiitän Suomen Akatemian hanketta *Suullisen perinteen tekstualisaatio ja moderni kontekstualisaatio Suomessa* (Pertti Anttonen, Turun ja Jyväskylän yliopisto), Kulttuuristen tulkintojen tutkijakoulua, Jenny ja Antti Wihurin säätiötä ja Suomen Kulttuurirahastoa työni rahoittamisesta sekä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuraa käytännön puitteista. Työn viimeistely on tapahtunut osin akatemiahankkeen *Suulliset ja kirjalliset kulttuurit keskiajalla ja uuden ajan alussa: kulttuurinen vaihto, kielimaailmat ja kommunikatiiviset verkostot Itämeren piirissä* (SKS, hankenumero 137906) puitteissa. Kalevalaseuraa kiitän ihanasta kannustuksesta, joka sattui juuri siihen kohtaan, jossa pienten lasten kanssa valvominen oli sumentanut sekä silmät että ajatukset.

Työn esitarkastajille Jarkko Niemelle ja Janika Orakselle olen kiitollinen kannustavista, tarkoista ja perinpohjaisista kommenteista. Jarkon työ säestyksettömän laulun musiikin ja metriikan parissa on toiminut keskeisenä viitoittajana inkeriläisten laulujen rakenteiden ymmärtämisessä. Jarkolle myös suuri kiitos lupautumisesta vastaväittäjäkseni. Janikan esimerkki on puolestaan ohjannut kohti laulujen, laulajien ja tallentajien herkkäkorvaisempaa kuuntelemista. Vuosien varsille osuneet keskustelut inkeriläisistä ja virolaisista laulukulttuureista, laulamisen estetiikasta sekä arkistoaineistoista ovat avartaneet ajatuksia korvaamattomilla tavoilla: kiitos, Janika!

Työtä ovat kommentoineet tai edesauttaneet monet ihmiset. Koko käsikirjoituksen ovat lukeneet ohjaajien ja esitarkastajien lisäksi Senni Timonen, Pertti Anttonen, Tuomas Lehtonen ja Venla Sykäri. Sennille erityiskiitos korvaamattomasta avusta runoteemojen ymmärtämisessä, tunnistamisessa ja nimeämisessä, Pertille ajatte-

lua selkiyttäneistä tarkoista kommentteista ja Tuomakselle elävistä keskusteluista ja oppihistoriallisista näkymistä. Venla on avannut huimia ikkunoita nykyajan eläviin runokulttuureihin, runojen käyttöön ja niistä ajattelemiseen. Kiitos! Luvun 5 kommentoi työn loppuvaiheessa Petri Hoppu, suuri kiitos siitä! John Miles Foley on surukseni kiitosteni tavoittamattomissa. John sai ajattelemaan suullisen runon luonnetta ja laulussa muodostuvia viittaussuhteita uusilla tavoilla. Eila Stepanovaa kiitän erityisesti esitysareenan ja rekisterin käsitteiden yhteisestä pohtimisesta sekä venäjänkielisten lähteiden avaamisesta. Frogille erityiskiitos keskustelujen ohella myös pikaisesta kielentarkastuspelastuksesta. Ilona Korhosen kanssa on ollut onnellista taivalta rinnakkaisia polkuja inkeriläisen laulun parissa. Jatkukoot ne! Heidi Haapojan tarkat korvat ja näkökulmat arkistoaineistoon ovat olleet sekä suureksi iloksi että avuksi. Ilonalle ja Heidille erityiskiitos myös monista tämän työn sivuilla olevista, yhteisen aineistohankkeen puitteissa syntyneistä nuotinnoksista. Maari Kallbergille kiitos sekä ensimmäisistä runonlaulun oppitunneista että myöhemmistä historiallisten laulukulttuurien pohdinnoista. Anna-Kaisa Liedekselle kiitos erityisesti tajuntaa ja ääntä avartaneista kokemuksista Seurasaari soi! -tapahtuman puitteissa ja Sibelius-Akatemian kansanmusiikin oppiaineen opiskelijoiden kanssa. Elina Sadeniemeä kiitän ystävydestä ja kaipaan yhteisiä työolunaita. Risto Blomster on jakanut erityisesti innostuksen rahiseviin vahalieriöihin ja tallennushistoriaan, Jukka Saarinen taas runomittaan ja kielellisiin muotoihin. Kummallekin suuri kiitos keskustelujen ja kommenttien ohella myös käytännön avusta aineistojen parissa. Anneli Asplundia haluan kiittää merkitsevistä keskusteluista ja yhä tarpeellisemmaksi osoittautuneesta kirjallisuudesta. Eila Honkaselle olen kiitollinen avartuneista ajattelun, kuuntelemisen ja tuntemisen mahdollisuuksista.

Suuri kiitos kuuluu myös kaikille kirjastoissa ja arkistoissa auttaneille Suomessa ja Virossa. Erityisesti kiitän omia kotijoukkojani, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkistojen, kirjastojen sekä hallinto- ja tutkimusosaston väkeä. Kansanrunousarkisto on kotipaikka, jota katson nykyään toisella puolella katusi istuessani ikävöiden. Avusta aineistojen ja kirjallisuuden kanssa kiitos etenkin Liisa Lehdolle, Juha Nirkolle, Pirjo Mäkilälle sekä Kristiina Näyhölle.

Laulaminen *Paha kurki-* ja *Loksutada-*yhtyeissä opetti lukioaikoina ja ensimmäisinä opiskeluvuosina paljon kalevalamittaisen runon olemuksesta, mahdollisuuksista, mitasta ja aineistoista sekä esittämisen merkityksistä, ja Kaustisten Ala-Könni opisto opettajineen ja kirjastoineen loi pohjan myös käsityksille musiikin teoriasta ja perinnetieteistä. Kiitos laulutoveruudesta Pekko Käppi, Malin Nykänen, Kirsi Ojala, Juulia Salonen ja Ruska Schönborg!

Taarna Valtosen kanssa kuljimme aikanaan pitkin Utsjoen ja Varangin tuntureita milloin vanhoja postipolkuja tai turvekammeja etsien, milloin pääsykoekirjoja mukana kantaen. Kiitos pitkästä rinnalla kulkemisesta, Taarna, kiitos keskusteluista, lasten vaatettamisesta ja jos jonkinlaisesta avusta. Maurice Carrezille kiitos osaksi perhettä ottamisesta, akateemisesta esikuvasta ja kirjoittamisen löytämisestä aika-

na, jolloin en vielä edes tiennyt, mitä lähtisin opiskelemaan. Ari ja Pirkko Kalliolle kiitos tuulensuojaisista tiloista, juhlahetkistä ja konkreettisesta työ- ja lepoajasta. Piia Susiluodolle kiitos lähellä olemisesta ja jakamisesta. Marja ja Pekka Heinoselle kiitos loppumattomasta avusta, tuesta ja kannustuksesta. Veera ja Aarni Kalliolle kiitos uusista ja ihmeellisistä maailmoista. Perinpohjaisimmin on työhön liittyvät ilot ja huolet jakanut kanssani Kalle Kallio, joka on ollut merkittävin keskustelukumppani historiallisista taustoista aineiston rajauksen kysymyksiin asti ja lopulta kommentoinut läpi ja taittanut koko kirjan. Suurin kiitos kuitenkin onnesta, innostuksesta ja jaetusta elämästä, rakas. Sinun kanssasi on hyvä.

Tampereella 15. marraskuuta 2013

Kati Kallio

JOHDANTO

1. JOHDANTO

Itämerensuomalaista suullista runoa käytettiin pääosin lauluna. Runo eli tilanteesta toiseen varitoivina esityksinä. Vaikka tämä alkaa nykytutkimuksen piirissä olla itsestäänselvyys, ei se varsinaisena tutkimuksen lähtökohtana sitä ole. Näkökulman laajentaminen runoteksteistä niiden käyttö- tai esitystapoihin johtaa oppialojen rajapinnoille ja monikerroksisempiin tulkintoihin: runotekstin, esitystilanteen ja kulttuuristen taustojen ohella on tarpeen ottaa huomioon myös esimerkiksi musiikki ja tanssi. Samalla tutkija joutuu puntaroimaan sekä arkistoaineiston rajoja että sen antamia mahdollisuuksia.

Länsi-inkeriläinen Valpuri Vohta esitti *Leinon lesken* runoksi kutsutun, Inkerissä laajasti tunnetun runoaiheen tutkijoille kolme kertaa 1930-luvulla. Kalevalamittaisen runon tallennushistoriassa näinkin laaja yhdeltä laulajalta tallennettujen versioiden sarja on harvinainen. Erityiseksi sen tekee vielä kaksi seikkaa: yksi toisinnosta on äänite ja kahteen käsikirjoitukseen sisältyy poikkeuksellisen laaja runon käyttömahdollisuuksien kuvaus. Vohdan mukaan laulu oli surullinen eli *hallee* laulu. Sitä lauloivat naiset paikoillaan istuen kaikkein suurimmissa juhlissa, varsinaisten juhlaaulujen jälkeen tai välissä: etenkin häissä eli *pulmissa* tai Jyrinpäivän praasnikkajuhlilla, mutta toisaalta yhtälailla joen partaalla eli *kallaalla* aikaa viettäessään.

Pulmissa kun oltii, kai jo väsynneit, mentii lauvan taa ja pantii viinaputeli ettee ja käsi posel ja laulettii. Tämä on sellai hallee laulu. - Kesäl ku istuttii kallal, tämä oli istumalaulu.¹

Tyttöjen guljanjessa ei laulettu tätä. Tätä ei näet voitu laulaa hulkkuken eikä tanssien. Naiset Jyrinpäivänä saattoivat laulaa tätä. Samoin voitiin tätä laulaa vaikkapa häissä, sitten kun varsinaiset häälaulut olivat ohi tai oli sopiva välikohta, esim. häiden lopulla, kun istuttiin pöydän ympäri sen jälkeen kuin ”Tunsit tulla” oli laulettu.²

Vaikka nämä kahdelle eri kerääjälle annetut kuvaukset eivät mene ristiin toistensa kanssa, painottavat ne erilaisia asioita. Pysyvää niissä on häissä ja istuen laulamisen kuvaus. Tämän ohella lähes varioimattomana esityskerrasta toiseen pysyi paitsi runon sisältö ja muoto, myös Vohdan tapa laulaa runo. Kaikista versioista ilmenee esilaulajan laulaneen kaksi runosäettä ja kuoron kerranneen niistä jälkimmäisen loppuosan kahdesti: äänitetty runo paljastaa tämän muotorakenteen ohella myös sävelmän, laulun rauhallisen tempon sekä laulajien vakavan äänensävyyn. Muilta saman alueen laulajilta kerättyjen toisintojen valossa kuva *Leinon lesken* runosta kuitenkin muuttuu. He antoivat päinvastaisiakin tietoja: runoa voitiin tanssia nopealla tempolla, sitä saattoivat laulaa myös tytöt, se saattoi yhdistyä monin tavoin

¹ SKS KRA Laiho A. 2291.

² SKS KRA Enäjärvi-Haavio 467.

muihin runoaiheisiin ja sitä saatettiin laulaa monenlaisia sävelmiä ja laulun rakenteita käyttäen. (Ks. luku 8: Leino leski.)

Vohdan laulu kertoo sekä Länsi-Inkeristä ennen toista maailmansotaa tallennetun aineiston mahdollisuuksista että rajoituksista. Aineistoa on paljon ja se on kalevalamittaisen runouden yhteydessä poikkeuksellisen monipuolista - varhaisimmat ja laajimmat äänitekokoelmat ovat tältä alueelta tallennettuja ja toiset kerääjät olivat kiinnostuneita myös runojen esittämistavoista. Toisaalta aineisto on fragmentaarista. Esimerkiksi suurin osa sävelmistä ja runoista on tallennettu toisistaan erillisinä teksteinä. Niiden käyttöä kuvaavat, sieltä täältä löytyvät kommentit ovat tyypillisimmillään yhden tai kahden sanan pituisia. Kattavaa kuvausta alueen etnografiasta saati runojen käytöstä ei ole, vaikka kiinnostus niihin on kulkenut monen kerääjän ja tutkijan työn sivujuonteena. Laulamisen tapojen kuvaukset ovat suhteellisessa runsaudessaankin pääosin hajanaisia, lakonisia mainintoja tai konkreettisesti aineistosta irrallaan, matkakertomusten ja populaarien kuvausten yhteydessä esitettyjä yleistyksiä. Vohdankin kuvaukset herättävät enemmän kysymyksiä kuin vastauksia: minkälaisia laulamisen tilanteita olivat länsi-inkeriläiset hääät ja praasnikat, mitä tarkoitti ”istumalaulu,” miksi juuri tietynlainen sävelmä tai laulun rakenne, miksi Vohta asetti runon juuri naisten lauluksi, miten hänen kuvauksensa suhteutuu muihin alueen laulukäytäntöihin? Mitä kaikkea oli tyttöjen *guljanje*, *hulkkuminen* ja *tanssiminen*, joiden piiriin runo ei Vohdan mukaan kuulunut? Kuinka kattava hänen kuvauksensa oli, ja mitä se kertoo hänen tavastaan tulkita alueella yleinen runoaihe? Yhdenkin esityksen ymmärtäminen ja tulkitseminen edellyttää tarkempia tietoja paikallisista käytännöistä.

LÄHTÖKOHDAT

Tämän tutkimuksen lähtökohtana on kysymys siitä, millä tavoin suullisen runon tutkija voi käyttää tietoa siitä, että runot elivät lähinnä lauluina, erilaisina esityksinä. Toisaalta kysymyksen voi asettaa myös toisin päin: minkälaisten teoreettisten ja metodologisten keskusteluiden käymiseen sata vuotta vanha, melko fragmentaarinen kalevalamittaisen runon arkistoaineisto kelpaa? Konkreettiselle tasolle kysymys asettuu juuri suhteessa tiettyyn aineistoon: minkälaisia erilaisia näkökulmia on välttämätöntä ottaa huomioon juuri länsi-inkeriläisen aineiston tulkitsemiseksi? Parhaimmillaan runojen laulettujen rakenteiden ja käytön analyysi voi antaa lisää välineitä runotekstienkin tulkinnalle ja kertoa samalla jotain länsi-inkeriläisistä kulttuureista laajemmin.

Työn keskiössä on se, *miten kalevalamittaisia runoja Länsi-Inkerissä esitettiin ja millä tavoin laulamisen tapojen ja sävelmien piirteiden voi tulkita olleen osa myös runojen merkitysten rakentumista*. Taustalla ovat kysymykset siitä, miten ja missä määrin sanottavan muoto tai rakenne, sen kielenulkoiset piirteet ja konteksti osaltaan luovat merkityksiä tai sävyjä. Esityksellisten piirteiden valinnan ja yhdistelemisen katson osaltaan luoneen kunkin laulun tulkinnallisen kehyksen, jonka ymmärtäminen edellyttää paikallisten laulamisen käytäntöjen tuntemusta yhtä lailla paikalliseen yhteisöön kuuluvalta kuulijalta kuin tutkijaltakin. Abstraktimmalla tasolla kyse onkin inkeriläisen runon *lajijärjestelmän ja laulamisen kulttuuristen käytäntöjen* tutkimisesta.

Länsi-inkeriläisen laulun lähestyminen tästä näkökulmasta edellyttää useamman teoreettisen ja metodisen näkökulman yhdistämistä ja lisäksi tarkasteltavan kulttuurin ominaispiirteiden sekä tallennushistorian tuottamien reunaehto- ja huomioimista. Runojen rakenne, variaatio ja merkitys ovat sidoksissa myös niiden esitystapoihin (esim. Foley 1995; Harvilahti 1998b). Yksittäisessä esityksessä tekstin ja sävelmän rakennepiirteet risteilivät elävänä, monitasoisena kuviona (Laitinen 2004), ja eri runoalueilla keskeiset laulamisen tavat ja runojen esitysyhteydet olivat hyvinkin eri tyyppisiä (Siikala 2000a). Kalevalamittaisen runon yhteydessä erityisesti Lotte Tarkka (2005) ja Senni Timonen (2004) ovat näyttäneet, miten monella tapaa aineistoja voi suhteuttaa toisiinsa: esimerkiksi yhtä runoa sen esittäjästä tai tallentajasta tunnettuihin tietoihin, tiettyjä runoteemoja niiden esiintymisyhteyksiin, yhtä runoa yhden alueellisen, laulajakohtaisen tai lajillisen aineiston kokonaisuuteen tai laajoja kokonaisuuksia toisiinsa. Anna-Leena ja Jukka Siikala (2005, 17–18) ovat nostaneet yksittäisten esitysten tai esityksestä toiseen pysyvien muotojen sijaan keskeiseksi tarkastelun päämääräksi ne periaatteet ja mallit, joiden mukaan alati varioiva ja samalla enemmän tai vähemmän samankaltaisena pysyvä perinne esityksestä toiseen siirtyessään kussakin kulttuurissa ja tilanteessa toimii. Yksikin esitys voi ymmärretyksi tulla kukaan vaatien suhteuttamista laajempaan aineistoon, toisen tyyppiseen aineistoon tai laajempiin kulttuurisiin kehyksiin. Kuten Siikalat, myös esimerkiksi Richard Bauman ja Charles Briggs (1990, 69) huomauttavat, että tutkimuksessa pitäisi jollain tasolla ottaa huomioon sekä poeettiset mallit, sosiaalinen vuorovaikutus että laajemmat sosiaaliset ja kulttuuriset

kontekstit. Tässä työssä keskeisellä sijalla on laulukulttuurin poeettisten mallien hahmottaminen monitasoisina: ei ainoastaan runon tekstuaalisen ja sisällöllisen, vaan myös sen musiikillisen ja esityksellisen rakenteen, merkityksen ja viittauksellisuuden kautta. Sosiaalisen vuorovaikutuksen huomioonottaminen tarkoittaa tässä työssä myös tallennustilanteiden problematisointia. Länsi-Inkerin historiallista ja etnografista taustaa yritän hahmottaa siinä määrin, kun se aiemman tutkimuksen ja työn keskeisaineiston pohjalta on mahdollista.

Tämän tutkimuksen tärkeimmät näkökulmat ja metodit tulevat folkloristien ja antropologien käymistä suullista runoa ja esitystä käsittelevistä keskusteluista, monitieteisestä runomitan tutkimuksesta sekä etnomusikologian piiristä. Folkloristikan puolelta keskeisiä ovat kontekstualisoiva ja esityskeskainen näkökulma, intertekstuaalisten verkostojen hahmottaminen sekä runojen poetiikkaan ja käyttöön liittyvät kysymykset (ks. erit. Bauman 2004; Briggs 1988; Foley 1995; Harvilahti 1992a; 2003; Tarkka 2005; Timonen 2004). Näitä näkökulmia yhdistää yleisempi pyrkimys ymmärtää laulukulttuurin taustalla olevia kulttuurisia malleja (kulttuurisista malleista ks. Apo 2001; Kamppinen 2004). Työn kannalta keskeistä on myös runomitan hahmottaminen kieleen ja murteeseen sidoksissa olevana runon pohjarakenteena (Leino 1982; 1994). Musiikintutkimuksen puolelta keskeinen ajatus on laulun rakenteen hahmottaminen Urve Lippuksen (1995) ja Jarkko Niemen (1998) tavoin kielellisten ja musiikillisten tasojen vuorovaikutuksena: pelkkä runomitan hahmottaminen ei Inkerissä riitä laulun tekstuaalisenkaan rakenteen analyysiin. Sävelmän analyysi perustuu etnomusikologian piirissä syntyneille näkemyksille, mutta liikkuu tässä tutkimuksessa karkealla tasolla. Virolaisen runolaulun eli *regivärsin* tutkimuksen piirissä on tehty tämän työn kannalta keskeisiä havaintoja runojen, sävelmien ja laulutilanteiden luonteesta sekä niiden liittymisestä toisiinsa (erit. Oras 2001, Särg 2000; ks. myös Tampere 1956–1965).

Keskeisinä tutkimuksen jäsentäjinä käytän esitysareenan, rekisterin sekä paikallisen lajin käsitteitä. *Esitysareena* (erit. Foley 1995) viittaa kulttuurisesti jaettuuihin, tyypillisiin laulamisen tilanteisiin, *rekisteri* (ks. myös Agha 2004; 2007) tyypillisiin, esitysareenoihin sidoksissa oleviin laulamisen tapoihin ja *paikallinen laji* (Timonen 2004) käyttäjien itsensä nimeämiin rekistereihin. Näiden käsitteiden avulla jäsenenä länsi-inkeriläisiä laulamisen käytäntöjä, niiden kommunikatiivista merkityksellisyyttä ja pohjimmiltaan käytäntöjen taustalla olevia laulamisen kulttuurisia malleja.

Varsinainen analyysi painottuu enemmän laulutilanteiden, sävelmien ja liikkeiden kuin runotekstien käsittelyyn. Tämä johtuu ennen kaikkea aiemman tutkimuksen luonteesta. Keskeiset nykytutkimukset selvittävät perinpohjaisesti inkeriläisen kalevalamittaisen runon poetiikkaa, sen rakentumisen tapoja ja tuottamisen malleja (erit. Harvilahti 1992a; 1992b; 1994; 1998a; 1998b; 2004; Timonen 1974; 2000; 2004). 1900-luvun alkupuoliskolla tehdyt tutkimuksetkin toimivat – nykytutkimukselle vieraasta maantieteellis-historiallisesta viitekehyksestään huolimatta – työn apuvälineenä, sillä ne antavat hyvin yleiskuvaa runoaiheiden variaatiosta (esim. Alava 1909; Enäjärvi-Haavio 1932; 1954; Haavio 1932a; 1932b; Salminen

1917; 1929a; 1930). Runojen luokittelua on pohdittu ensimmäisten runojen julkaisemisesta lähtien, ja tekeillä on *Suomen Kansan Vanhat Runot* -teossarjan luokitteluja nykytutkimuksen pohjalta tarkentava *SKVR-teemahakemisto* (*SKVR-hak.*). Toisin kuin sävelmien, esitystapojen tai laulukontekstien, on inkeriläisten runojen, runoaiheiden ja tyylipiirteiden tunnistamiselle, nimeämiselle ja käsittelemiselle siis valmiina kattava välineistö. Analyysini rajausta onkin tässä tiukka: pyrin ennemminkin hahmottamaan runojen ja sävelmien suhteita paikallisiin lajeihin ja rekistereihin kuin antautumaan varsinaiseen runo- tai sävelmäanalyysiin. Toivon työn silti antavan välineitä myös runojen ja sävelmien tarkasteluun.

Kohdistan tutkimuksen Länsi-Inkeriin Soikkolan ja Narvusin alueille, joilta on tallennettu kysymyksenasetteluni kannalta lupaavin kalevalamittaisen runon aineisto: runsaiden tekstitalienteiden ohella varhaisimmat laajat ääniteaineistot, paljon käsikirjoitusnuotinnoksia sekä myös tietoja laulamisen tavoista. Alueelta vuosina 1853–1940 tallennettuun aineistoon kuuluu 4634 julkaistua ja noin tuhat julkaisematonta runoa, 172 lauluäänitettä ja 469 runosävelmänuottia sekä kontekstikuvauksia, valokuvia, matkakertomuksia, päiväkirjoja, populaareja kirjoituksia ja muistiinpanoja. Samalla aineiston fragmentaarisuus asettaa omat metodologiset haasteensa. Suurin osa runoteksteistä on tallennettu ilman tietoja sävelmistä tai esitystavoista, suurin osa sävelmätallenteista sisältää vain runon alkusäkeet eikä tallenteisiin usein sisälly edes perustietoja runojen laulajista. Keskeisellä sijalla onkin ollut pohdinta siitä, miten näitä osa-aineistoja on mahdollista suhteuttaa toisiinsa.

Inkeriläisen lajijärjestelmän hahmottaminen edellyttää nähdäkseni aiempaa monisärmäisempää ja samalla paikallisempaa otetta. Aiempi tutkimus on painottunut joko runoihin ja esitystapoihin (Enäjärvi-Haavio 1949, 138–167; Simonsuuri 1972; Timonen 2004) tai sävelmiin (Koski 1974; Gomon 1977; Rüütel 1977). Varhaisimmat yleisesitykset laulamisen tavoista (Enäjärvi-Haavio 1949, 138–167; Simonsuuri 1972) ovat suppeita eivätkä kovin järjestelmällisiä. Tämän takia työn ensimmäisenä askeleena on ollut paikallisten laulamiseen liittyvien kategorioiden systemaattinen hahmottaminen: minkälaisia tekstuaalisia ja musiikillisia rakenteita, nimityksiä, tyylipiirteitä, liikettä tai paikoillaan oloa laulamiseen liittyi, minkälaisina yhdistelminä ja minkälaisissa tilanteissa nämä esiintyivät (luvut 4–7)? Vasta paikallisen käyttö- ja tulkintajärjestelmän kuvauksen pohjalta on nähdäkseni mahdollista pohtia, millä tavoin erilaiset esitykselliset keinot antoivat tietyn puheyhteisön piirissä mahdollisuuksia yksittäisen esityksen luomiseen ja sen synnyttämien tulkintojen ohjaamiseen (luku 8).

Työn etenemisen voi kuvata kahtena vaiheena: 1) yksittäisten tallenteiden ja niiden tekstuaalisten, musiikillisten ja esityksellisten piirteiden analyysi ja kontekstualisointi ja toisaalta 2) paikallisten lajien, laulamisen rekistereiden ja keskeisten esitysareenojen analyysi. Käytännössä analyysi ja tulkinta (tai synteesi) lomittuvat monessa kohden (ks. Kamppinen 2004, 23), vaikka selkeimmin analyysia tuki edustaa tässä työssä ensimmäinen ja synteettisempää osiota toinen vaihe. Kontekstualisoinnin kehä on ensimmäisessä vaiheessa useita: karkeimmillaan voi pu-

hua tallennustilanteen (henkilöt, tilanne, tekniikka, vuorovaikutus) kontekstista, tutkittavan ilmiön kontekstista (runolaulun lajit, esitystilanteet, runot, sävelmät ja esitystavat) sekä laajemmasta kulttuurisesta, sosiaalisesta ja historiallisesta kontekstista. Samalla näiden tallenteiden kontekstualisoinnissa käytettyjen tekijöiden luonne on myös itse tutkimuskysymyksen ydintä. Humanistinen tutkimus on usein edestakaista liikettä osien ja kokonaisuuden ymmärtämisen välillä. Yksittäisen tallenteen analyysi voi liikauttaa kokonaiskuvaa, mutta yksittäisen tallenteen analyysi tai oikeastaan edes nimeäminen ei onnistu ilman jonkinlaista laajempaa käsitystä tutkittavasta ilmiöstä.

Tutkimusasetelmassa on myös antropologiasta tutun *tiheän kuvauksen* käsitteen piirteitä. Filosofi Gilbert Ryle (1971; ks. tarkemmin Ponterotto 2006; Pöysä 2010) määritteli tiheäksi kuvauksen, joka ei käsittele pelkästään sitä, mitä ulkoisesti näyttää tapahtuvan, vaan pyrkii tavoittamaan tapahtumisen intentiot ja kontekstit. Tiheä kuvaus on siten tulkintaa ja vaatii tuekseen erilaisia taustatietoja. Laajempaan tietoisuuteen käsitteen nosti Clifford Geertz (1973) antropologista kenttätutkimusta käsitellessään. Tilanteesta ja kulttuurista riippuen esimerkiksi silmänisku voi tarkoittaa monta asiaa, joten tulkitsijan täytyy ottaa selvälle, mihin ja miten silmäniskua on mahdollista tietyn kulttuurin piirissä käyttää ja minkälaisiin käyttöihin ja tulkintoihin tietty yksittäinen tilanne antaa mahdollisuuksia. Käsillä olevaa työtä voikin lukea eräänlaisena lauluihin painottuvana *arkistoetnografiana*³, johon pätee antropologian piirissä käyty kriittinen keskustelu etnografian ja ylimalkaan ihmisyyteen kuvaamisen mahdollisuuksista (ks. Clifford & Marcus 1986; Barz & Cooley 1997), mutta johon lisäksi kuuluu vahva lähdekritiikin ja muodostettavan tutkimusaineiston luonteen pohdinnan vaatimus (ks. esim. Fingerroos & Kurki 2008; Knuuttila 2010). Analysoitavat tallenteet ja kuvaukset eivät ole omia, vaan ne antavat tutkittavaan ilmiöön monta eriaikaista eri tallentajien ja eri laulajien tuottamaa näkökulmaa. Toisaalta moninäkökulmaisuus ja aikaperspektiivin laajuus, toisaalta aineiston fragmentaarisuus erottavat näkökulman omaan kenttätutkimukseen perustuvista töistä.

Työ ei kurota runojen tallennusajankohtia kauemmas menneisyyteen, vaikka pyrin olemaan tietoinen myös alueen historiallisista ulottuvuuksista. Tuntematonta kohti kurotan silti: omasta näkökulmastani inkeriläinen runolaulu on sekä ajallisesti, maantieteellisesti että kulttuurisesti etäistä ja usein vaikeasti ymmärrettävää (ks. Laitinen 2003a, 313–339). Keskiöön nostan Länsi-Inkerin Soikkolan ja Narvusin kylien inkeröiden ja inkerinsuomalaisen laulukulttuurit, jotka kuitenkin näyttävät lomittuvan monin tavoin paitsi toisiinsa ja lähialueisiin, myös niin vatjalaisten kuin venäläisten ja virolaistenkin lauluun. *Inkeriläisellä* viitataan tietyllä maantieteellisellä alueella eri aikoina asuneisiin ihmisiin ja siellä esiintyneisiin ilmiöihin, en esimerkiksi pelkästään inkerinsuomalaiseen kulttuuriin. Käytän tässä työssä sekä termiä *kalevalamittainen runo* että *runolaulu* viittaamaan myös esimerkiksi *kalevalaisena*, *itämerensuomalaisena* tai *vanhana runona* tunnettuun ilmiöön. Ka-

³ Termiä *arkistoetnografia* ovat puheenvuoroissaan käyttäneet ainakin Rebecka Lennartsson (2012) ja Karen Gracey (2004). Yleisempi käsite etnografista ja historiallista otetta yhdistäville, arkistomateriaaliin perustuville näkökulmille on *historiallinen etnografia* (ks. Hoffman 1961; Sahlins 1992).

levalasta johdetut termit ovat anakronistisia viitatessaan suulliseen runoon, joka oli jo ennen kansalliseeposta (ks. esim. Anttonen 1994, nootti 2). Ne ovat kuitenkin vakiintuneita termejä. Käytän näitä termejä tarvittaessa myös runomitaltaan ja sisällöiltään samankaltaisen virolaisen, nimillä *regivärss* ja *regilaul* tunnetun runouden yhteydessä.

Tutkimus kohdistuu sadan vuoden takaiseen laulukulttuuriin. Laulajat eivät enää ole elossa, vaikka heidän jälkeläisiään löytyy varmasti sekä Venäjältä että Suomesta. Nähdäkseni työhön liittyvät keskeisimmät eettiset kysymykset asettuvatkin yleisemmälle tasolle. Inkeri on vuosisatoja ollut eri valtapiirien kiistakapula: aluetta, sen asukkaita ja näiden kulttuureja on eri suunnista tulkittu, tutkittu, määritetty ja pyritty muokkaamaan hyvinkin erilaisin tavoin. Tämä työ on väistämättä osa pitkää tulkinnan ja määrittämisen jatkumoa, ja liittyy siten osaltaan esimerkiksi Suomen ja Venäjän suhteista tai suomalaisuuden olemuksesta käytäviin keskusteluihin. Tulkintojen ketjun voi katsoa osaltaan vaikuttavan myös itsensä nykyään tavalla tai toisella inkeriläisiksi lukevien ihmisten itseymmärrykseen. Lisäksi jo kalevalamittaisen runon valitseminen tutkimusaiheeksi kytkee tutkijan osin kansallisromanttisesti ja nationalistisesti painottuneeseen pitkään tutkimushistoriaan. Pyrin tekemään analyysiani eriaikaisten ja -suuntaisten tulkintojen taustoista tietoisena ja mahdollisimman monisärmäisiin kuvauksiin pyrkien.

TUTKIMUKSEN RAKENNE

Aloitan työn katsauksella Länsi-Inkerin historiaan ja etniseen kirjoon. Melko yksityiskohtainenkin kieli-, murre- ja perinnealueita koskevan tutkimuksen sekä ryhmien välisistä vuorovaikutusprosesseista tehtyjen havaintojen esittely on tarpeen tekemieni aineiston rajausten ja tulkintojen perustelemiseksi: Millä tavoilla on mahdollista verrata toisiinsa vaikkapa Kattilan tai Laukaansuun vatjalaisalueilta, Soikkolan inkeröiskylistä ja Narvusin inkerinsuomalais-inkeroiskylistä tallennettuja aineistoja, minkälaiset rinnastukset ovat ylimalkaan mielekkäitä? Nähdäkseni tutkijoiden hahmottamien kieli-, murre- ja perinnealueiden voi katsoa yleisellä tasolla kertovan myös erilaisista ihmisten välisistä vuorovaikutuskentistä. Nämä vuorovaikutuskentät antavat puolestaan suuntaa sille, minkälaisia aineistokokonaisuuksia on mielekästä tulkita suhteessa toisiinsa.

Luku kaksi käsittelee aineiston tallennushistoriaa ja sen painotuksia. Länsi-inkerialaista kalevalamittaista laulua on mahdollista tutkia ainoastaan toisten tuottamien historiallisten aineistojen kautta, joten lähdekriittinen juonne kulkee väistämättä läpi koko tutkimuksen. Yhä uudestaan on ollut tarpeellista kysyä, keitä olivat nämä kerääjät, mitä he etsivät, mitä heille haluttiin laulaa tai kertoa, miten he tulkitsivat ja tallensivat kuulemaansa ja minkälaisia vuorovaikutustilanteita matkoilla syntyi. Nostan esiin erityisesti työn kannalta keskeisimmät kerääjät ja pohdin heidän tuottamansa aineiston tulkinnallisia reunaehtoja.

Luvussa kolme esittelen työn teoreettista ja metodologista viitekehystä: erilaisia näkemyksiä suullisesta runoudesta sekä erityisesti esitykseen, laulun rakenteeseen ja erilaisiin viittauksellisuuden tapoihin liittyviä keskusteluja. Käsillä olevan työn luonne edellyttää melko laajaa tulkinnallista taustakehystä, joten en lähde pitkiin oppi- tai käsitehistoriallisiin erittelyihin, vaan pyrin ainoastaan antamaan riittävästi viitteitä lähteisiin, joissa yksittäisiä teoreettisia keskusteluja on käsitelty perinpohjaisemmin. Pääpaino on kalevalamittaisen runon tutkimuksella.

Luku neljä, *Laulun rakenne*, jäsentää länsi-inkeriläisen kalevalamittaisen laulun tekstuaalisten ja musiikillisten piirteiden kirjoa. Luvun tarkoituksena on luoda pohja seuraavien lukujen tulkinnoille laulujen rakenteiden yhtäläisyyksistä ja eroista. Näytän, millä tavoilla olen päätenyt inkeriläisen laulun rakenteita hahmottamaan ja miten eritasoiset rakenteet liittyvät toisiinsa. Musiikillisten piirteiden osalta luku rakentuu vahvasti aiemman runolaulusta tehdyn tutkimuksen pohjalle. Luku sisältää myös analyysin paikallisista runojen ja sävelmien nimeämiskäytännöistä. Pohdin laulun rakenteita myös seuraavissa luvuissa paljastuvien käyttötapojen kannalta suhteuttaen rakenteellisia piirteitä ja paikallisia lajeja toisiinsa. Luvussa viisi, *Liike*, käyn läpi muita esittämiseen liittyviä piirteitä: liikettä, paikoillaan oloa sekä laulun nopeutta. Yritän hahmottaa, mitä kaikkea esimerkiksi usein lakonisena runojen yhteydessä esiintyvät maininnat ”mäntii ympärikkoo” tai ”läpi kylän” ovat voineet lausujilleen tarkoittaa ja minkä tyyppisiin runoihin ja sävelmiin erilaisia liikkumisen tapoja on liittynyt. Keskeisenä kysymyksenä on se, miten paikalliset itse jäsensivät liikettä laulamista kuvatessaan.

Tämän jälkeen lähden tarkastelemaan länsi-inkeriläistä laulua keskeisten julkisen laulun esitysareenoiden eli praasnikkajuhlien ja häiden sekä näihin liittyvien rekisterien ja paikallisten lajien näkökulmasta. Luku kuusi, *Praasnikat*⁴, rakentuu vuotuisjuhlien kierron mukaan. Pyrin hahmottamaan yksittäisiin esitysareenoihin sidoksissa olevien runoaiheiden sekä muiden samassa tilanteessa laulettujen runojen, laulun rakenteiden ja kuvattujen liikkumisen tapojen välisiä suhteita. Pulma- eli häälauluja käsittelevä luku *Pulmat* rakentuu häälaulun sävelmäpohjaisten rekistereiden mukaan. Siinä missä praasnikoiden kiinteämuotoisimmat keskeislaulut muodostivat rekisterien kannalta katsottuna erillisiä tilannekohtaisia ryhmiään, vaihtelivat häälaulujen rekisterit pitkän rituaalin kuluessa paitsi tilanteen, myös laulajaryhmän ja laulamisen sävyn mukaan.

Praasnikat ja häät ovat vakiintuneet työn keskeisiksi kohteiksi aineiston perusteella. Niihin liittyvien rekisterien ja esitysareenoiden kulttuurisen keskeisyyden ja rituaalisuuden vuoksi aineistoa on runsaasti ja lisäksi juhliin liittyvät rekisterit ovat riittävän kiteytyneitä tutkimusasetelman kannalta. Esimerkiksi työlauluista tai omaelämäkerrallisesta laulusta ei ole tarpeeksi aineistoa kunnollisten päätelmien tekoon, tanssi- ja kehtolauluista taas aineistoa on, mutta ei riittävästi suhteessa lajien sisäiseen moninaisuuteen ja paikalliseen variaatioon. Praasnikoiden ja häiden

⁴ Käytän inkeriläistä sanamuotoa *praasnikka* (praasnikka) karjalaisen, tutkimuskirjallisuuteen vakiintuneen muodon *praasniekka* sijaan. Sana juontaa venäjän kielen juhliä merkitsevää sanasta *prazdnik*. Juhliin liittyvistä keskeisistä runoista puhun sekä praasnikkavirsinä että kalendaarilauluina.

keskeisyys etenkin inkerois- ja vatjalaishkulttuurien laulutilanteina tekee ne oivalliseksi aloituskohteeksi, sillä ne toimivat viittaus- tai vertauskohteina myös muille esitysareenoille ja rekistereille.

Viimeisessä analyysiluvussa *Laulu, laulaja, tilanne* tarkastelen yksityiskohtaisemmin erilaisia yksittäisiä laulamisen tilanteita ja laulujen siirtymistä tilanteesta toiseen. Keskeisiin esitysareenoihin liittyviä rekistereitä tarkasteltaessa paljon laulamisen moninaisuudesta ja variaatiosta jää huomaamatta. Luvun tarkoitus on avata tätä moninaisuutta ja suhteuttaa samalla juhlissa joukolla laulamista muihin tilanteisiin ja asetelmiin. Keskeinen huomio kohdistuu myös keruutilanteeseen, jonka tulkitsen aineiston ymmärtämisen kannalta keskeiseksi, monikerroksiseksi esitysareenaksi.

John Miles Foley (1995, erit. 47–53) käsittein ilmaistuna analyysiluvuissa neljä ja viisi tarkastellaan laulamisen *rekistereihin* liittyviä laulun rakenteita ja esittämisen tapoja. Jäsennän näitä sekä tekstuaalisten, musiikillisten että esityksellisten piirteiden kautta. Luvuissa kuusi ja seitsemän puolestaan kytketään rekisterien analyysi tiettyjen tyypillisten laulutilanteiden eli *esitysareenoiden* tarkasteluun. Luvussa kahdeksan taas kyse on sekä laulamisen rekisterien että esitysareenoiden monikerroksisen luonteen yksityiskohtaisemmasta tulkinnasta, jossa erityinen paino on hetkellisen tai henkilökohtaisen ja perinteisen tai totunnaisten välisellä jännitteellä.

Liitteisiin 1–3 olen koonnut analyysiini vaikuttaneita tietoja laulajista sekä tietoja kylien etnisistä koostumuksista ja eri kylissä vietetyistä praasnikkajuhlista. Sävelmäaineisto sekä analyysilukujen keskeisaineistoja on luetteloitu omiin liitteisiinsä (4–5). Olen käsitellyt länsi-inkeriläistä laulua aikaisemmin pro gradu -työssäni (Heinonen 2005) sekä muutamissa artikkeleissa (Heinonen 2008a; 2008b; Kallio 2009a; 2009b; 2010; 2011a; 2011b; 2012). Osia näistä töistä olen hyödyntänyt johdanto-osioissa alueen esittelyn, teoreettisen taustan ja keruuhistorian yhteydessä sekä laulun tekstuaalisten rakenteiden esittelyn kohdalla. Luvun 8 osiot kehto- ja liekkuvirsien suhteista sekä *Leinon lesken* runosta perustuvat pitkälti aikaisemmin julkaisemaani (Heinonen 2008a; Kallio 2011a).

INKERILÄINEN RUNOLAULU

Kalevalamittainen runo eli *runolaulu* oli laaja-alainen, monen tilanteen ja lajin puitteissa käytetty ilmaisumuoto. Samalla runomitalla esitettiin kertovia eli eepisiä runoja, lyyrisiä runoja eli tunnelmarunoja, balladeja, myyttejä, häälauluja, pilkkalauluja, loitsuja, kehtolauluja, sananlaskuja ja niin edelleen. Useimpia lajeista käytettiin yleensä lauluina, mutta loitsuja ilmeisesti lähinnä resitoituina ja sananlaskuja puheen osana. Samankaltainen runomitta oli käytössä kaikkien itämerensuomalaisten kielten piirissä vepsää ja liiviä lukuun ottamatta. (Ks. esim. Harvilah- ti 1992; Sarv 2008; Siikala 2012; Tarkka 2005; Timonen 2004.)⁵

⁵ Muista inkeriläisistä laulun lajeista ks. Asplund 1992a; Grigor'eva 1995, 19–90; Nenola 2002.

Runot, sävelmät ja niiden käyttöyhteydet vaihtelivat alueittain. Esimerkinomaisesti on vastakkain usein asetettu pohjoinen vienalaisten miesten eepin yksinlaulun ja eteläinen inkeriläisten naisten lyyrisen kuorolaulun alue. Anna-Leena Siikala (1990; 1994; 2000a) on vertaillut kalevalamittaisen runouden asemaa ja esitysyhteyksiä eri alueilla. Sosiaalinen konteksti, kulttuurin kokonaiskuva, tyyppilliset laulutilanteet sekä laulun ja laulajien asema yhteisössä vaikuttavat runouden teemoihin, sävyihin ja painotuksiin:

Esitystilanteissa ja laulutavoissa ilmenevä eri alueiden runostojen institutionaalisten yhteyksien erilaisuus merkitsee sitä, että samakin runo on eri alueilla tulkittu eri tavoin. Koska suullinen runous on orgaanista, alati uudestaan tuotettavaa perinnettä, näkyvät merkityksen muutokset myös aiheiden käsittelytavoissa. Merkityksen muodostus on jatkuva prosessi, ilman sitä runo ei itse asiassa eläisi, vaan tyhjäksi käyneenä muotona kuolisi pois. Niinpä kulttuurikontekstien muutokset näkyvätkin selvinä runoston kehitystrendeinä. (Siikala 1990, 15.)⁶

Kuten Lauri Harvilahti (1992a, 17–18, 69–86, 141) on todennut, suuri osa inkeriläisestä kalevalamittaisesta runoudesta käsittelee perheen ja kylän ihmissuhteita naisen, etenkin nuoren naisen näkökulmasta ja usein minä-muodossa. Tämän tyyppiset lyyris-eepiksi kutsutut runot ovat olleet suosittuja kautta eteläisten runoalueiden (vrt. Arukask 2003). Niiden aiheilla on usein yhteyksiä venäläisiin samantyyppisiin runoihin, satuihin ja lännestä kulkeutuneisiin balladien teemoihin (Harvilahti 1998a; Oinas 1969; Kiuru 1994). Samankaltaisten tyylikeinojen käyttö näkyy muissakin runouden lajeissa. Naisen elämään, äitiin ja perhepiiriin kietoutuvaa lyriikkaa on paljon. Lyyriset ja lyyriseepiset runot puolestaan lomittuivat moninaiseen häärituaaliin liittyvään laulustoon. Myös kertovaa runoutta kuten balladeja, myyttistä syntyrinoutta, kristillisiä legenda-aiheita ja sota-aiheista epiikkaa laulettiin.⁷

Inkerissä runoaiheita yhdisteltiin toisiinsa vapaammin ja enemmän kuin monilla muilla alueilla. Etnisen, tyylillisen ja lajillisen moninaisuuden vuoksi vanhempi tutkimus osin karttoi inkeriläistä runoa tai lähestyi sitä valikoiden, toteaa Senni Timonen (2004, 86; ks. myös Kuusi 1977, 71–72). Miesten laulama juhlava sankariepiikka oli pitkään sekä kalevalamittaisen runouden kerääjien että tutkijoiden huomion keskipisteessä. Satu Gröndahl (1997) on todennut, että inkeriläinen runo ei vastannut kansallisen identiteetin rakentamiseen sidoksissa olevia ihanteita, vaan jäi feminiinisenä ja lyyrisenä osin tutkimuksen marginaaliin. Uudemmassa tutkimuksessa juuri näitä piirteitä on kuitenkin kiinnostavina nostettu keskiöön.

⁶ Samasta teemasta kirjoittaa Timonen (2004, 85) lyriikan yhteydessä: ”Vaikka Inkerin runot edustavat samaa kalevalamittaista perinnettä ja ovat paikoin jopa säkeiltään paljolti samoja kuin Pohjois-Karjalan lyyriset runot, teemojen käsittelytavat ja painotukset eroavat toisistaan.” (Ks. myös Harvilahti 1994; Launis 1910c).

⁷ Inkeriläisen kalevalamittaisen runouden erityispiirteistä ks. Harvilahti 1991; 1998a, 195–200; Laiho 1940, 223–224; Alava 1916, 8; Siikala 1990; Timonen 2004, erit. 85–86.

Valtaosa kerääjille laulaneista inkeriläisistä oli naisia. Väinö Salmisen (1931a, 526–528) laskujen mukaan nimeltä tunnetuista 1200:sta *Suomen Kansan Vanhat Runot* -teossarjaan päätyneiden runojen esittäjistä vain 104 oli miehiä, ja heidän esittämiensä runojen määrä oli vain 3,4 % runojen kokonaismäärästä. Kerääjät valittavat miesten laulaneen lähinnä joutavia, uudenaikaisia tai rivoja runoja, joita ei pidetty tallentamisen arvoisina. Armas Launis (1904, 51–52) kertoi etenkin poikien monin paikoin laulavan vain venäläisiä lauluja ja suomalaisia ”rallatuksia.” Juuri uudempien laulujen suosimista pidettiin syynä siihen, että ”ovat ischoorilaiset runot syrjäytymässä yhä enemmän alaa voittavien venäläisten laulujen tieltä,” kuten J. Fr. Ruotsalainen (1901, 80) asian ilmaisi. Myös erilaiset uskonnolliset liikkeet ja lahkot lauluineen olivat paikoin suosittuja, ja lauluja levisi myös arkkiveisuina ja kirjoina.⁸

Usein mainittuja inkeriläisten, eteläisiin alueisiin kuuluvien laulukulttuurien piirteitä ovat naisvaltaisuus, esilaulun ja kuoron vuorottelu, moniäänisyys, refrenkien eli kertaumien käyttö sekä vaihtelevat rytmit ja melodiat. Runoja lauloivat erityisesti tyttöjen ryhmät liekulla eli kyläkeinuilla, tanssi- ja leikkilauluina, helluntai- ja juhannuskokoilla ja pitkin kylää kulkiessaan. Inkeriläisen aineiston puitteissa *tyttö* tarkoittaa tyypillisimmin nuorta naimatonta naista: tytöstä tuli nainen naimisiin mennessään. Laulut olivat olennainen osa häärituaaleja, praasnikoita ja muita juhlatilaisuuksia. Niitä kuului tietenkin myös arkeen ja työntekoon. Esimerkiksi Armas Launis (1907, 108, 110) mainitsee metsässä kulkemisen ja lapsen liekuttamisen keskeisinä yksinlaulamisen tilanteina.⁹

Kalevalamittainen laulu on säelaulua: määrämittäisiä säkeistöjä ei ole ja sävelmät ovat yleensä yhden tai kahden säkeen mittaisia. Inkeriläisessä aineistossa esiintyy sekä Suomessa että Virossa yleisiä sävelmätyyppejä ja lisäksi paljon sellaisia melodioita, joita ei muualla tavata. Erityisesti Virossa tavattava neli-iskuinen rytmityyppi on tavallinen. Suppean arkaaiset 3–4 sävelen asteikot ovat yleisempiä kuin muualla, mutta toisaalta sävelmistössä on runsaasti eri aikoina etenkin venäläisistä laulutyyleistä omaksuttuja päinvastaisiakin piirteitä, kuten laajoja sävelasteikkoja ja nelisäkeisiä sävelmiä. Inkeriläisten runosävelmien moninaisuudessa näkyy laulukulttuurin kyky sulauttaa itseensä mitä erilaisimpia aihelmia. Tyypillisesti runolaulu on yksiäänistä tai heterofonista eli paikoin moniääniseksi jakautuvaa; selkeästi moniäänisenä sitä esiintyi Viron kaakkoiskulman Setumaan ohella ainoastaan paikoin Inkerissä.¹⁰ Monien esitystapojen puolesta Inkeri liittyy lähialueiden slaavilaisiin ja balttilaisiin kulttuureihin (Harvilahti 1992a, 18; ks. myös 1998b, 198).

⁸ Erilaisista uusista lauluista ks. Alava 1916; 1932; Groundstroem 1904, 402; Porkka 1886, 152, 162; Salminen 1929a, 190; Saxbäck 1904, 339; ks. myös Kuusi 1983a, 87, 170; inkeriläisistä miehistä laulajina ks. tarkemmin Heinonen 2008b.

⁹ Inkeriläisen laulamisen kuvauksista ks. esim. Ahlqvist 1904, 209; Alava 1916, 8; Enäjärvi-Haavio 1949, 139–167; Harvilahti 1992a, 18, 69–86, 141; 1998b, 195–200; Launis 1907, 1910c; Nenola 2002; Timonen 2004, 84–157, 238–303; ks. myös Salminen 1929a, 41, 51, 63, 72.

¹⁰ Inkeriläisistä runosävelmistä ja laulamisen tavoista ks. Asplund 1981, 37–39; 1992a; Enäjärvi-Haavio 1949, 180–181; Kolehmainen 1977, 30; Launis 1904, 51; 1910c, 225; Lippus 1995.

Kalevalamittaisen runon laulaminen Inkerissä, kuten pohjoisempanakin, muuttui ja väheni 1900-luvulle tultaessa. Eino Kiurun (et al. 1974, 8) mukaan parhailla Soikkolan ja Hevaan laulajilla oli 1960-luvulla käytössään vielä parikymmentä kertovaa runoaihetta. 1990-luvulla suomalaistutkijat kuulivat Soikkolassa enää muutamia lyhyitä runonpätkiä, lähinnä hää- ja kehtolauluja (Asplund 1992a, 164–165; Harvilahti 1991, 220). Pirkko Raevuoren vuonna 1944 haastattelemat soikkolalaiset inkerois naiset kertoivat, ettei häissä tuolloin enää itketty, vaikka hääitkuja tallennettiin yksittäisiltä laulajilta vielä 1970-luvulla (Nenola 2002, 44). Muutos on liitetty yleiseen modernisaatiokehitykseen: liikkuvuuden lisääntymiseen, maaorjuuden lakkauttamiseen, kaupungistumiseen ja teollistumiseen, uusien laulunlajien ja soitinten leviämiseen. Inkerissä 1900-luvun tilanteeseen vaikuttivat myös laajat väestönsiirrot toisen maailmansodan jälkeen, Stalinin vainot ja näihin liittyvä itämerensuomalaisten kielen julkisen käytön radikaali vähentyminen jo 1930-luvulta alkaen.¹¹

PAIKALLISET LAULUN LAJIT

Paikallisia, kulttuurisidonnaisia lajijärjestelmiä on tutkittu usean kulttuurin ja tieteenalan puitteissa, erilaisia tekijöitä painottaen. Tällaisia lajijärjestelmiä on kutsuttu usealla termillä: ”*native*” eli *kotoperäinen*, *etninen*, *paikallinen* tai ”*emic*”. Tutkimukset perustuvat yleensä omakohtaiseen kenttätööhön ja yhden ihmisen tai pienen yhteisön haastatteluihin. Paikalliset kategoriat ovat usein suhteellisen selkeitä kaikkein yleisimmällä jäsentymisen tasolla, mutta tulkinnanvaraisuus, päällekkäisyys ja luokkien rajojen hämärtyminen lisääntyy alemmille tasoille siirryttäessä. Yhteisön jäsenten käsitys lajeista voi vaihdella suurestikin. Lajit eivät edes yhden kulttuurin piirissä määrity yhtäläisin perustein, ja kaikki ilmaisun tavat eivät toisaalta välttämättä kuulu paikallisen lajiluokituksen piiriin. (Ben-Amos 1982; Gossen 1974, 50–53, 216; Huuskonen 1998; Kaartinen 2001, erit. 287–337; 2010, 66–81; Moisala 1991b, 158–172; Pekkilä 1988; Siikala 2000b).

Senni Timonen (2004, 238–303) on hahmotellut pohjois-inkeriläisen inkeröisen Larin Parasken poetiikkaa ja osoittaa, että kalevalamittaisen runon laulajalla itselläänkin on voinut olla teoreettisiksi katsottavia näkemyksiä runojensa laulamisen säännöistä, lajeista ja tyylipiirteistä tai ainakin kyky tuottaa niitä kerääjän kysyessä. Paraskelta on tallennettu runoja ja toisintoja enemmän kuin keneltäkään muulta inkeriläiseltä laulajalta. Keskeisin häntä haastatellut kerääjä Ad. Neovius merkitsi satoihin lauluihin muistiin myös Parasken lajinimityksiä tai mainintoja laulutilanteista. Aineisto on siis kalevalamittaisen runon kontekstissa ainutlaatuinen. Tosin aineistoon pätee sama kuin moniin muihinkin paikallisten lajien rakennetta jäsentäviin tutkimuksiin: pelkästään sen perusteella olisi mahdotonta sanoa, mikä kaikki on pelkästään Parasken omaa jäsenystä, mikä laajemman yhteisön jakamaa. Timonen kuitenkin vertailee aineistoaan sekä Pohjois-Inkerin inkeröisiltä että muualta Inkeristä tallennettuihin aineistoihin.

¹¹ Kalevalamittaisen laulun käytöstä jäämisestä ks. Asplund 1992a, 173–174; Hakamies 1991, 204. Virosta ks. Oras 2008; Vienasta ks. Tarkka 2005, 374–383.

Paraskella paikalliset lajit määrittävät ylemmällä tasolla poeettisten piirteiden (itkuvirsi, runo tai rekilaulu), alemmalla tilanteen, paikan tai laulun kohteen mukaan. Alemmalla tasolla lajit menevät osin päällekkäin: runo voi eri tilanteissa tulla nimetyksi eri lajeihin, mutta tietyt runot kuuluvat ainoastaan yhden lajin piiriin. Parasken hahmottamilla lajeilla oli siis kiinteä ytimensä, jota ei laulettu muiden lajien puitteissa, mutta samalla niihin liittyi myös monenlaisia lajien välillä liikkuvia, kahden tai useamman lajin puitteisiin sovitettavissa olevia runoja ja runoteemoja. Esimerkiksi eepiset runot kuuluivat Paraskella lähes poikkeuksetta ainoastaan *liekkuvirren* piiriin, mutta monet liekkuvirteen kuuluvat lyyriset elementit sijoittuivat vaihdellen lukuisten muiden lajienkin puitteisiin. Timonen (2004, 266) toteaa, että ”tällöin voi eron tehdä paitsi tilanne myös esimerkiksi esitystapa tai sävelmä.” Paraske nimesikin erikseen esimerkiksi lauluja, joita laulettiin eri tilanteissa kovaa tai kaikuvasti: *suuri virsi*, *mökälaulu*, *pölkkylaulu* (mts. 262–263). Paraskelta tallennetut, Timosen (mts. 267–273) julkaisemat sävelmät jakautuvat muotorakenteiltaan eroaviin *suuren eli korkean nuotin* viisi-iskuisiin sävelmiin, *pienen nuotin* kahteen rytmityypiltään erilaiseen sävelmään, joihin saattoi liittyä myös *laaritus-refrängejä*, yhteen neli-iskuiseen *lapsenvirteen* sekä yhteen neli-iskuiseen *sikasilleikin* sävelmään. Suuri nuotti liittyi Timosen kuvauksen perusteella ensisijaisesti liekkuvirteen, mutta myös ainakin *häävirsiin*, *talkoovirsiin*, *rekivirsiin* ja *mojolauluun*, eikä siihen koskaan kuulunut laaritus-refrängiä. Pieni nuotti liittyi tanssiin. Sävelmät siis noudattelevat osin laulunlajien tilannesidonnaisia rajoja, mutta sitovat myös tiettyjä lajeja yhteen.

Länsi- ja Keski-Inkerin osalta täytyy tyytyä Paraskelta tallennettua hajanaisemmista aineistoista tehtäviin tulkintoihin. Timonen lähestyy näiden alueiden paikallisia lajeja kolmesta suunnasta: 1) tarkastelemalla laulutilanteiden, paikallisten lajinimitysten, runojen sekä sävelmien välisiin suhteisiin liittyviä kerääjien muistiinpanoja, 2) analysoimalla paikallisten lajien yhteyksissä mainittuja tai tallennettuja runoja ja 3) pohtimalla näitä muistuttavia, kontekstittiedottomia tekstiaineistoja. Länsi- ja Keski-Inkerin kohdalla yksi avainteksteistä on sävelmänkerääjä Armas Launiksen (1907, 105) monisivuinen kuvaus:

Koittaessani sen [runojen vanhan esitystavan] ohella päästä selville sävelmäin keskinäisestä yhteydestä sekä niiden alkuperästä, kiinnitti huomiotani erittäinkin se seikka, että sävel, jolla runoa kulloinkin lauletaan, usein riippuu enemmän itse esitystilaisuudesta, kuin runon sisällyksestä tai runosta yleensä. [...] Siten erottavat inkeriläiset [...] ainakin seuraavat erinimiset nuotit: pulmanuotti eli hääsävel, liekkunuotti, liukusävel, metsän sävel sekä nuotit ”tantsun päälle”. Sitäpaitsi voi satunnaisesti vielä löytyä: Jyrkinsävel, kokkosävel, kesäsävel, lapsennuotti ja kosikkisävel. Nämä eivät kuitenkaan ole yhtä varmasti vakiintuneita, kuin edelliset, vaan saattaa toisinaan niiden nimellä käydä melkein mikä sävel tahansa.

Sävelmien, runotekstien ja laulutilanteiden välillä oli siis Launiksen mukaan selkeitä yhteyksiä, mutta ei ehdottomia yhteenkuuluvaisuuksia. Launiksen (1910b, VIII) mukaan tietty runoteema aloitti usein tiettyssä tilanteessa laulamisen. Senni

Timosen (2004, 154–157) analyysin mukaan alkuvirren jälkeen saatettiin jatkaa tilanteeseen, laulajien mielentilaan ja ajankohtaan väljän temaattisesti istuvilla runoilla. Näiden runojen liittyminen yhteen sekä lomittuminen tilanteisiin ja säveliin menee ristiin tutkijoiden perinteisten luokittelun tarpeisiin luomien lajien (epiikka, lyriikka, lyyrinen epiikka, kalendaari- ja riittirunot) kanssa. ”Samat runot voivat esiintyä eri laulutilanteissa”, toteaa Timonen (mts. 153), mutta ”runon sävy muuttuu sen lajinvaihdosten mukana.” Runojen tilannesidonnaiset merkitykset syntyvät hänen (mts. 154) tulkinnassaan monen vaikeastikin tavoitettavan tekijän summana. Ne liittyvät ”vuodenaikojen ja työn rytmiikkaan, ympäröivän miljöön tiloihin, ilmojen vaihtuvuuksiin, ihmisten erilaisiin ikin ja aseisiin, osanottajajoukkojen koostumuksiin ja laulajien persoonallisiin mielenliikkeisiin” ja muodostavat erilaisia näihin ”suhteutuvia tapojen, melodioiden, rytmien, sanojen, askelten, tuntemusten, kosketusten ja etääntymisten yhdistelmiä, jotka kulloinkin näyttävät luovan sävelen.” Timonen ottaa käyttöönsä laulajien käyttämän *sävel*-termin sävelmää tai laulamisen tapoja laajempänä yleiskäsitteenä, myös runot, tilanteen ja laulajajoukon kattavana tutkijoiden laji-käsitteen paikallisena vastineena. Timosen käyttämä sävel-käsite vastaa jotakuinkin tässä tutkimuksessa käyttämäni *paikallisen lajin* käsitettä. Siinä missä Timonen käsittelee musiikillisiin piirteisiin viittavia nimityksiä (sävel, nootti, ääl) lähinnä paikallisten lajien tunnuksina tarkempiin musiikillisiin piirteisiin puuttumatta, on tässä työssä musiikillisten piirteiden ja paikallisten lajien suhde osa tutkimuskysymystä.

Selviä, aukottomia, kaikkiin yhden paikallisen lajin toisintoihin tai ainoastaan niihin liittyviä esityksellisiä tai musiikillisia piirteitä ei Timosen (2004, 156) mukaan juuri löydy, vaan ”kotoperäinen sävelkategoria ja kansanomaisen kategoriointi yleensäkin on siis rajoiltaan monella tasolla liukuvaa.” *Kokkosävelen* sävelmämusiisinpanoja tosin sitovat toisiinsa muodoltaan vaihtelevat refrengit eli kertaumat, joissa erilaiset *lole*- ja *luuli*-tavut toistuvat, vaikka sävelmät muuten ovat toisistaan melko etäällä. *Metsän sävelen* yhteydessä Launis (1907, 108) puhuu pitkäksi venytetystä loppusävelestä. Kuten Heikki Laitinen (suullinen keskustelu; Timonen 2004, 99) on todennut, osa Inkerin paikallisista musiikillisista lajeista on voinut määräytyä hyvin hienovaraisten painotusten, rytmitysten tai äänenkäytön tapojen kautta. Nämä jäävät yleensä nuottien ulkopuolelle ja äänitteilläkin esiintymisjännitys saattaa vaikuttaa hienovaraisempien esityksellisten piirteiden esiintuloon. Kokkosävel viittaa siihen, että sävelmäryhmää yhdistävä tekijä voi liittyä myös tekstuaalisiin piirteisiin, vaikkapa tietyntyyppisiin refrenkeihin.

Armas Launiksen (1904, 1907) antamat, keskenään välillä ristiriitaisilta vaikuttavat tiedot laulutilanteiden, runojen ja sävelmien yhteyksistä selittyvät nähdäkseni juuri laulajien oman lajijärjestelmän liikkuvuudella ja tiukkarajaisten kategorioiden puutteella. Launiksen (1907, 107–110) tekemät yleistyksen ovat sanavalinnoiltaan valaisevia: ”liekkuvirrellä ’La mie katson liekkujani’ [...], on *ainakin yksi* sille varmasti ja pysyväisesti kuuluvat liekkunuotti”; ”Erittäin *viehättäviä muotoja* löytyy metsän sävelestä läpi koko Inkerin”; Lapsensäveltä, kehtolaulua, *ei liene vakinaista*.” Kolme vuotta myöhemmin Launis (1910c, 223–234) tiivistää: ”*Vain muutamilla,*

kuten esim. hää- ja kiikkulauluilla, on omat, toisista tietoisesti erotetut sävelet, mutta *voidaan näilläkin satunnaisesti muita runoja laulaa.*¹² Laulajilla siis oli selkeitä näkemyksiä siitä, miten tietyissä tilanteissa laulettiin, ja joihinkin tilanteisiin (hää, liekulla keinuminen) liittyi tuon ajan musiikintutkijankin mielestä selkeitä sävelmiä, joita tosin saatettiin käyttää myös muissa tilanteissa. Toisiin tilanteisiin liittyi useita sävelmiä, jotkut sävelet olivat ilmeisesti paikallisia, kehtolaulut hyvin improvisatorisia ja eri laulajien nimeämiä ”Jyrkinsäveliä” Launis ei kyennyt musiikologisesti lainkaan yhdistämään toisiinsa.

Muiden musiikintutkijoiden havainnot mutkistavat kokonais kuvaa entisestään. Terttu Koski (1974, 477) toteaa joidenkin Länsi-Inkerin inkeroisten sävelmien jakautuvan suhteessa laulutekstien ”emotionaaliseen lataukseen”, mutta monien tulevan käytetyksi niin häälaulujen kuin lyyristen ja eppisten runojenkin yhteydessä. Kosken tarkastelussa keskeisiä ovat paitsi sävelmät, myös se, miten niitä lauletaan ja varioidaan välillä yksilöllisestikin tulkiten. Erityisesti esittämistapojen erot tulevat esiin uudemmissa tanssilauluissa ja tšastuskoja muistuttavissa sävelmissä, joita esitettiin Kosken (erit. mts. 482) mukaan räväkämmin, nopeammin sekä voimakkaammalla ja kireämmällä äänellä kuin muita lajeja. Alla Gomon (1977) puolestaan tarkasteli inkeroissävelmiä lyhyemmin ja lähinnä sävelmien ominaisuuksiin keskittyen. Hänen mukaansa yhdessä kylässä oli yleensä vain yksi tai kaksi sävelmää, jolla laulettiin kaikenlaista häälauluista epiikkaan, ja tämän lisäksi ”melkein jokaisella esittäjällä” oli runosävelmien repertuaarissaan myös venäläisvaikutteinen sävelmä tai tšastuška-sävelmä (mts. 285). Ingrid Rüütel (1977, erit. 267–272) toteaa Länsi- ja Keski-inkerin vatjalaissävelmien jaottuvan karkeimmalla tasolla kahta eri tyyliä edustavaan ryhmään, joista ensimmäinen painottui erityisesti häälaulujen ja toinen, moninaisempi, myös monenlaisen lyriikan ja epiikan yhteyteen.

Näiden inkeriläisiä laulun lajeja koskevien huomioiden välisten erojen keskeisiä syitä on nähdäkseni kaksi: toisaalta tutkijoiden käyttämät aineistot, toisaalta heidän tarkastelukulmansa. Eri tutkijoiden keskeisaineistot ovat peräisin eri ajoilta ja laajuudeltaan erilaisia. Launis luultavasti etsi tietoja vanhoiksi ja yhtenäisiksi olettamistaan laulamisen tavoista, eikä teksteissään tuo ilmi, kuinka laajalta alueelliselta tai etniseltä pohjalta yleistyksensä milloinkin tekee. On myös syytä muistaa, että hänen tieteellinen työnsä liittyi sävelmien universaalin luokittelumallin etsimiseen, ei laulamisen käytäntöjen kuvaukseen, jonka voi katsoa olleen lähinnä oman kenttätöiden myötä syntyneen kiinnostuksen pohjalta noussut sivujuonne. Timonen keskittyy kolmeen lajiin ja suuntaa tarkastelunsa ennen kaikkea laulujen teksteihin ja kontekstietoihin. Hän tarkastelee lähinnä suomalaisiin arkistoihin tallennettuja aineistoja. Terttu Koski tekee musiikkiin liittyvät päätelmänsä ensisijaisesti itsensä ja muiden petroskoilaisten tutkijoiden 1970-luvulla Soikkolan inkeroisilta tallentaman laajan ääniteaineiston pohjalta. Alla Gomon esittelee huomattavasti suppeampaa, samoin muutamasta Soikkolan kylästä itse 1970-luvulla tallentamaansa aineistoa. Hän keskittyy yksinomaan laulujen musiikillisiin piirteisiin eikä hän ilmeisesti taida inkeroiskieltä. Ingrid Rüütelillä on käytössään sekä itsensä ja

---

¹² Kursiivit KK.

muiden virolaisten ja petroskoilaisten 1970-luvun tallentajien sävelmäaineistot että ennen toista maailmansotaa Suomeen tallennetut kokoelmat, mutta hän keskittyy vatjalaisiin sävelmiin, jota on tallennettu inkeriissävelmiä huomattavasti pienempi määrä. Hänen tarkastelunsa tähtää sävelmätypologian muodostamiseen ja sävelmätyyppien ajoittamiseen, mutta tässä on osansa myös laulutekstien ja kontekstietietojen käsittelyllä sekä vertailulla naapuriryhmien ja lähialueiden perinteisiin.

Eri tutkijat kertovat samasta laajasta ja monisärmäisestä ilmiöstä eri näkökulmista tuoden siten esiin erilaisia asioita, jotka eivät ole niin ristiriidassa keskenään kuin ensisilmäyksellä saattaisi näyttää. Vaikuttaa siltä, että on syytä olla tarkkana ajallisten, paikallisten ja etnisten erojen huomioimisessa. Launis vihjaa, että hää- ja praasnikkalaulut voivat antaa paikallisten lajien analyysille tukevimmän lähtöpuhteen. Ei ole kuitenkaan etukäteen selvää, mitkä kaikki laulun piirteet saattavat olla paikallisten lajien analyysin kannalta merkittäviä. Lisäksi on huomattava vielä yksi tekijä: kun inkeriläinen laulu osoittautuu tilanteen mukaan rakentuvaksi ja kun keruuhetki on eittämättä tietynlainen tilanne, on pohdittava myös sitä, minkälaisilla tavoilla laulajat ovat mahtaneet juuri tämänkaltaisiin tilanteisiin laulutapojensa suhteen reagoida. Keskeinen on myös jo Herbert Tampereen (1956, 11 alaviite 5) tekemä huomautus: kansanlaulu koostuu tekstistä, sävelmästä ja esitystavasta, joita on syytä tarkastella osana samaa kokonaisuutta.

Kielellisen *rekisterin* käsite (ks. Agha 2004; 2007; tarkemmin luvussa 3) auttaa osaltaan hahmottamaan inkeriläisen aineiston ja siitä tehtyjen tulkintojen moninaisuutta. Käsitteen lähtöoletuksena on, että kielenkäytön tavat muuttuvat ajan myötä ja että yhdenkin puheyhteisön piirissä voi olla rinnakkaisia tai kilpailevia kielen käyttö- tai tulkintatapoja. Yksi ja sama kielenkäytön piirre voi olla käytössä useamman rekisterin puitteissa ja toisaalta rekisteri voi olla käyttökelpoinen myös epätyypillisissä yhteyksissä ja epätyypillisillä tavoilla. Maantieteellisesti, ajallisesti, lajillisesti ja tallennushistoriallisesti laajasta aineistosta on siten turha edes kuvitella löytävänsä yhtenäistä, yksinkertaista tai poikkeuksetonta järjestelmää.

LÄNSI-INKERI

Inkeri sijoittuu Pietarin ympäriltä Viron rajalle ulottuvalle Suomenlahden rannikkovyöhykkeelle. Tutkimuksessa alue jaetaan yleensä kolmeen maantieteelliseen kokonaisuuteen: Länsi-Inkeriin, Keski-Inkeriin sekä Itä- ja Pohjois-Inkeriin. Näitä alueita halkoo päällekkäin risteillen monenlaisia hallinnollisia, etnisiä, kielellisiä ja murteellisia sekä uskonnollisia rajoja.¹³

Länsi-Inkerin alueella asui 1800–1900-lukujen taitteessa monia ihmisryhmiä. Itämerensuomalaisista ryhmistä näihin kuului uskonnoltaan ortodokseja *inkeroisia* ja *vatjalaista*, luterilaisia *inkerinsuomalaisryhmiä* sekä jonkin verran Suomesta ja Virosta tullutta työväkeä. Ortodokseihin *venäläisiin* puolestaan kuului niin alueella satoja vuosia asuneita, vastikään vapaaehtoisesti tai pakolla siirtyneitä kuin tilapäisiä työn perässä siirtyneitäkin ryhmiä.¹⁴ Lisäksi alueella asui jonkin verran luterilaisia *saksalaisia* ja kulki sekä venäjän- että suomenkielisiä *romaneja*. (Ks. Hakamies 1991; Raudalainen 2007; Sihvo 1991.)

Aluetta jäsensivät hallinnollisten rajojen ohella luterilaisten ja ortodoksisten seurakuntien rajat. Uskonto näyttää olleen yksi keskeisiä ryhmien identiteettejä määrittäviä tekijöitä. Arno Survo (2001, 69) kuitenkin huomauttaa, kuinka ”väestön etnistä ja uskonnollista koostumusta kuvanneet tilastot vetivät kylien, sukujen ja perheiden halki keinotekoisia kielellisiä ja uskonnollisia rajoja.” Ihmisryhmien vuorovaikutusta ja toisiinsa sulautumista Inkerissä ei ole kattavasti tutkittu: missään nimessä prosesseja ei voi pitää yksisuuntaisina tai väestöä halkoneita rajalinjoja yksiselitteisinä ja ylittämättöminä.¹⁵ Epäilemättä tilanne saattoi aikakauden lisäksi vaihdella alueittain ja kylittäinkin. Senni Timonen (2004, 85) on kiteyttänyt Inkerin monikulttuurisesta todellisuudesta:

Huolimatta siitä, että ihmiset pyrkivät pitäytymään omissa piireissään, he kuitenkin elivät viere vieressä, eri kylissä tai samoissakin, vierasheimoisten ja -kielisten ja -uskoisten kanssa, kuuntelivat heitä, sulauttivat heidän puhettaan omaansa ja loivat yhtä mittaa itseään uudelleen tiedostamalla, omaksumalla ja torjumalla toisenlaisuuksia.

¹³ Tätä johdantoa laajempia esityksiä etnisten ryhmien kirjosta ja Inkerin historiasta sisältyy useisiin tutkimuksiin ja artikkelikokoelmiin. Inkerin aluetta ovat käsitelleet esimerkiksi Erik Amburger (1980); Pertti Anttonen (1987); Pekka Hakamies (1991); Lauri Honko (1962); Aili Nenola (2002); Pekka Nevalainen ja Hannes Sihvo (1991); Markku Teinonen & Timo J. Virtanen (1999); Ergo-Hart Västrik (2007). Vanhimmat aluetta koskevat varsinaiset etnografiset lähteet ovat 1800-luvulta (Köppen 1849, 1867; Sjögren 1833; Öpik 1970; ks. myös Västrik 2007).

¹⁴ Vaikka paikallinen venäläinen kulttuuri on vaikuttanut erityisesti ortodoksisten inkeroisten ja vatjalaisten kulttuuriin ja esimerkiksi osaan runosävelmistä ja refrengistä vahvasti, on se heikosti dokumentoitu (Hakamies 1991, 198). Venäjänkielinen väestö oli myös ilmeisen heterogeeninen ryhmä. Viitteet ensimmäisistä väestönsiirroista ovat peräisin 1400-luvulta: Inkerin siirryttyä Moskovan hallintaan noin 8000 vatjalaista kerrotaan siirretyn tai siirtyneen etelämmäs ja venäläisiä muuttaneen alueelle. Ruotsin vallan alkuaikana venäläisväestön osuus oli ilmeisesti hyvin pieni: sodasta selvinneistä moni oli vetäytynyt Venäjän puolelle rajaa. 1700-luvulla venäläisväestön määrä kasvoi voimakkaasti Pietarin perustamisen myötä. (Hakamies 1991; Novozhilov 1999, 125; Savijärvi & Savijärvi 1999, 23 nootti 1.)

¹⁵ Uskonnon merkityksestä ja ryhmien välisistä yhteyksistä ks. esim. Anttonen 1987; Hakamies 1991; Harvilahti 1991; 1992; Nevalainen 1991; Sihvo 1991; Raudalainen 2007; Teinonen & Virtanen (toim.) 1999.

Kuva 1. Länsi-Inkerin Narvusin ja Soikkolan kylät (päälähteenä Mustonen 1931).

Inkerin alueen historiankirjoitus ja etnografia painottuvat kirjoitusajankohdan ja kirjoittajan kansallisuuden mukaan: esimerkiksi ihmisten kielitaidosta tai ryhmien välisistä suhteista on esitetty lähes vastakkaisia tulkintoja. Suomalainen historian-, kielen- ja perinteentutkimus painottuu usein inkerinsuomalaisiin ja ennen toista maailmansotaa Suomeen ja Ruotsiin kertyneisiin aineistoihin, kun taas virolaisella puolella on oltu kiinnostuneita etenkin vatjalaisista ja inkeroisista, hallittu sekä venäjän- että suomenkielinen kirjallisuus ja tehty kenttätöitä läpi 1900-luvun.¹⁶

¹⁶ Virolaisesta inkeroisten ja vatjalaisten kielen- ja perinteentutkimuksesta ks. esim. Ariste 1960; 2005; Laanest 1986; Rüütel 1977; Västriik 2007; ks. myös Anepaio 1999.

Venäläisellä tutkimuksella on puolestaan käytössään laajat viranomaisarkistot ja etnografisia kuvauksia 1700-luvulta lähtien, mutta Inkerin pieniin itämerensuomalaisryhmiin ei ole aikaisemmin suuntautunut kovin suurta kiinnostusta eikä Suomen puolelle kertyneitä aineistoja usein tunneta.¹⁷ (Ks. myös Survo 2012a.)

Ergo-Hart Västriik (2007) on näyttänyt, miten ortodoksisen ja luterilaisen kirkon, venäläisen ja ruotsalaisen maallisen vallan sekä suomalaisten, virolaisten ja venäläisten tutkijoiden ja perinteenkerääjien tuottamat eriaikaiset lähteet ja tutkimukset luovat Inkerin etnisistä ryhmistä ja etnografisista todellisuuksista hyvinkin erilaisia, eri tarkoituksiin syntyneitä kuvia. Esimerkiksi käsitykset Inkerin esihistoriasta perustuvat arkeologisille löydöille, joiden suhteuttaminen tiettyyn myöhemmältä ajalta tunnettuun ihmisryhmään tai kieleen on vaikeaa. Varhaisimmat maininnat ja ryhmien nimitykset venäläisissä kronikoissa ovat samoin avoimia vaihteleville tulkinnoille. Myöhempienkään aikojen osalta siitä, miten yksittäiset ihmiset itse ovat määrittäneet itsensä tai miten ryhmien väliset suhteet ovat rakentuneet, ei ole kattavia tietoja.

Niin historian kuin nykyhetkenkin tulkinta on aina sidoksissa tulkinnan tekijään, aikakauteen ja käytettävissä olevaan aineistoon. Viime vuosikymmeninä tämänkaltaisia sidonnaisuuksia on nostettu esiin erityisesti antropologian piirissä, jossa etnografisten kuvausten ja päätelmien tekemisen on katsottu olevan vahvasti yhteydessä tutkijan persoonaan, kulttuuritaustaan ja vallitseviin tieteellisiin kirjoittamisen tapoihin (Clifford & Marcus 1986; Barz & Cooley 1997; ks. myös Kalkun 2011). Tämä näkökulma on tarkoittanut sekä runoaineistojen että Inkeriä koskevien kuvausten ja tulkintojen lukemista sen valossa, mitä tiedetään tai on selvitettävissä niiden tallentajista, tekijöistä tai syntyäikakaudesta.

Yksi tämän tutkimuksen kannalta keskeisistä keskusteluista liittyy ihmisryhmien määrittelytapoihin ja siten *etnisyyden* ja *identiteetin* käsitteisiin. Etnisen ryhmän määrittelyssä korostuvat tutkimusalasta ja aikakaudesta riippuen kieli, ryhmän jäsenten oma näkemys tai identiteetti, sukupuoli tai genetiikka sekä suullinen ja aineellinen kulttuuri, joiden väliset suhteet ja muutokset eivät useinkaan ole itsestään selviä. Ryhmä voi esimerkiksi vaihtaa kieltään tai tulla määritellyksi uudelleen. Entistä enemmän huomiota on kiinnitetty siihen, että ihminen voi identifioitua tai tuntea kuuluvansa useaan osin päällekkäiseen ryhmään, joiden määrittelyssä etnisyys on ainoastaan yksi tekijä esimerkiksi paikallisuuden, sukulaisuuden, sosiaalisen statuksen ja sukupuolen joukossa. (Balzer 1999; Hylland Eriksen 2001, 261–293; Mathisen 2005; Sivonen 2007, 16–20; Spickard 2013.) Inkerin kohdalla haasteellista on hahmottaa, mitä eri aikakausien tutkijat ja viranomaiset milloinkin ovat erilaisilla etnisiin ryhmiin tai kansallisuuksiin viittaavilla termeillä tarkoittaneet.

¹⁷ Venäläisestä tutkimuksesta ks. Teinonen & Virtanen (ed.) 1999, erit. Chistyakov 1999; Novozhilov 1999; Zadneprovskaya 1999.

INKERIN HISTORIA

Arkeologisten tutkimusten pohjalta on ajateltu, että Inkeriä asuttaneiden itämerensuomalaisten lähetyville asettui slaavilaisia ryhmiä jo ensimmäisen vuosituhannen lopulla (Uino 1991, 20). 1900-luvulle tultaessa on siis mahdollista olettaa näiden kieliryhmien välille tuhatvuotinen vuorovaikutus. Varhaisimmat maininnat Inkerin alueesta ja siellä asuneista ryhmistä löytyvät juuri venäläisistä kronikoista. Ensimmäisinä nimeltä mainitaan vatjalaiset vuonna 1069. Toinen varhainen ryhmä koostui inkeroisista (inkerikot, isorit, isurit). Itämerensuomalaiset ryhmät päätyivät varhain Novgorodin ja ortodoksisen kirkon vaikutuspiiriin. 1400-luvulla Novgorod ja samalla Inkeri siirtyivät Moskovan hallintaan. 1500-luvun lopulta kestäneiden sodan ja rauhan kausien jälkeen Ruotsi sai vuonna 1617 Stolbovan rauhassa Inkerin haltuunsa. Suuri osa väestöstä oli kuollut sotiin ja nälkään tai pakenut Venäjälle. Itäinen Inkeri oli tyhjentynyt läntisiä osia pahemmin, joten sinne kohdistui suurempi siirtolaisaalto kuin Länsi-Inkeriin. Tyhjille tiloille muutti lähinnä luterilaisia suomalaisia etenkin Karjalan Kannakselta, Kaakkois-Suomesta ja Savosta. Keskeisimmät inkerinsuomalaiset ryhmät, savakot ja äyrämöiset, syntyivät pääosin näiden 1600-luvun muuttoliikkeiden tuloksena. Ruotsin vallan kausi, etenkin 1600-luvun loppu, oli kiivaan inkeroisten ja vatjalaisten luterilaistamisen aikaa, vaikka ortodokseille oli rauhansopimuksessa myönnetty uskonnonvapaus (Saloheimo 1991, 71). Venäjän vallattua Inkerin takaisin 1700-luvun alussa ortodoksien asema helpottui, kun taas luterilainen kirkko oli vaikeuksissa hallinnollisen organisaation muutosten ja kunnollisten pappien puutteen vuoksi. Suomen tultua Venäjän suuriruhtinaskunnaksi vuonna 1809 yhteydenpito Inkerin ja Suomen luterilaisten kirkkojen välillä helpottui ja kirkon toiminta vilkastui. Valtiollinen yhteys teki osaltaan mahdolliseksi myös suomalaisten tutkijoiden kansanrunojen keruuretket (Sihvo 2003). (Haltsonen 1969; Kirkinen 1991; Ranta 1991; Saloheimo 1991; Savijärvi & Savijärvi 1999; Sivonen 2007; Uino 1991; Västrik 2007; ks. myös Kuujo 1969, 76; Nenola 2002, 11; Novozhilov 1999.)

Uudenkaupungin rauhassa vuonna 1721 Inkeri palasi virallisesti Venäjän haltuun. Tätä olivat edeltäneet pitkät levottomat ajat ja miehityskausi, jonka aikana venäläisasutuksen määrä alueella oli alkanut lisääntyä. Pietari Suuri perusti nimikkokaupunkinsa Nevajoen suistoon vuonna 1703. Pietari nousi nopeasti Venäjän kauppakeskukseksi ja jo vuonna 1712 se nostettiin Venäjän pääkaupungiksi. Suurkaupunki muutti ympäröivän alueen luonteen, vaikka vaikutus ei Länsi-Inkerissä ollut yhtä vahva kuin Itä- ja Keski-Inkerissä. Venäläisten ja ulkomaalaisten määrä kasvoi sekä muuttoliikkeiden että pakkosiirtojen seurauksena: itämerensuomalaisista tuli suuressa kuvernementissa vähemmistö. Kaupungin ja sen lähiympäristön rakentamiseen joutuivat osallistumaan talonpojat läheltä ja kaukaa. Elinkeinorakenne muuttui ja Pietari antoi myös uusia ansiomahdollisuuksia. Talonpojat etnisestä taustasta riippumatta olivat kuitenkin lähinnä joko kruunun tai aateliston maaorjia, joiden verotus ja työvelvoitteet olivat raskaat ja oikeudet vähäiset. Esimerkiksi maaorjien avioitumista ja liikkumista valvottiin. (Alho 1979, 10–12; Ant-

tonen 1987; Chistyakov 1999; Engman 1991; Flink 2000, 18–42; Harvilahti 1991; Honko 1962, 32–38; Meriluoto 1966, 2–12; Nenola 2002, 16–17; Novozhilov 1999; Ranta 1991, 135–142; Salminen 1917, 23–24.)

Maaorjuuden lakkauttaminen vuonna 1861 oli valtakunnallisten levottomuuksien ja uudistusvaatimusten seurausta. Se lisäsi paitsi liikkumis- ja ansiomahdollisuuksia, myös paikallista itsehallintoa. Useat tutkijat ovat kritisoineet kerääjien ja 1900-luvun alkupuolen tutkijoiden halua nähdä Inkeri arkaaisena, pysähtyneenä agraarikulttuurina (Anttonen 1987; Engman 1991; Gröndahl 1997, erit. 18; Survo 2001). Juuri keskeisten runonkeruiden aikaan, maaorjuuden päättymisen jälkeen, alue oli murrosvaiheessa. Pietari hovikaupunkeineen levitti moderneja vaikutteita ja etenkin miesväestö liikkui kauppa- ja muilla ansiomatkoilla sekä sotapalveluksissa. Viljelysmaat oli kuitenkin ostettava tai vuokrattava maat yhä omistavilta aatelisilta, eikä niitä useinkaan saanut hankittua tarpeeksi (Porkka 1886, 160; ks. myös Laiho 1940, 229; Mustonen 1931, 12), joten ansiotöissä käyminen yleistyi myös pakon edessä.¹⁸ Heti maaorjuuden lakkauttamisen jälkeen vuonna 1863 perustettiin Keski-Inkerin Kolppanaan luterilainen, suomenkielinen seminaari kouluttamaan alueelle opettajia ja pappeja, ja 1800-luvun lopulla alkoi itsestään tietoinen inkerinsuomalainen sivistyneistö muodostua sanomalehtineen, laulujuhlineen, kuoroineen ja yhdistyksineen (Flink 2000; Meriluoto 1966; Zadneprovskaya 1999; ks. myös Grigor'eva 1995, 90–171).

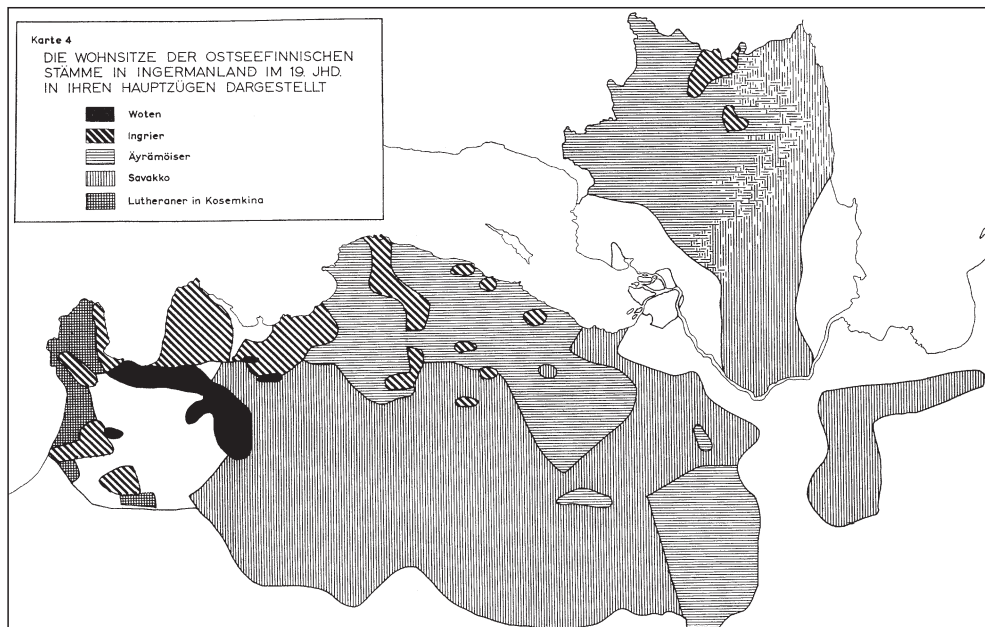
Levottomat ajat 1900–1800-lukujen vaihteessa ja Venäjän vallankumoukset jakoivat väestöä myös Inkerissä. Inkeri jäi osaksi Neuvostoliittoa lukuun ottamatta itsenäistyneelle Virolle vuonna 1920 luovutettua Narvusin kylien läntisintä kolkkaa, niin kutsuttua Viron Inkeriä. 1920-luvun ja 1930-luvun alun Neuvostoliitossa pienten kansallisuuksien kieltä ja kulttuuria tuettiin, mutta tilanne vaikeutui 30-luvulla maatalouden kollektivisoinnin ja Stalinin vainojen myötä. Kirkot ja omakieliset koulut lakkautettiin ja ensimmäiset väestön pakkosiirrot tehtiin vuonna 1937. (Flink 2000; 2010; Nevalainen 1991b; 1996; 1999; ks. myös Kokko 2007, 21–23.) Toisen maailmansodan aikana Saksa miehitti Inkerin. Noin kymmenentuhatta ihmistä kuoli nälkään, noin 63 000 henkeä itämerensuomalaisesta väestöstä etenkin Länsi-Inkeristä siirrettiin Suomeen, Neuvostoliitto taas siirsi Pietarin ympärille jäänyttä väestöä Siperiaan. Sodan jälkeen suurin osa Suomeen siirretyistä inkeriläisistä joko palautettiin tai palasi Neuvostoliittoon, mutta noin kymmenentuhatta henkeä jäi Suomeen tai pakeni Ruotsiin. Sodan jälkeen Inkeri jotakuinkin tyhjennettiin suomensukuisesta väestöstä. Vuodesta 1956 alkaen oli hengissä olevien pakkosiirrettyjen vähitellen mahdollista palata vanhoille kotiseuduilleen, jonne oli tällä välin kuitenkin jo muuttanut uusia siirtolaisia eri puolilta Venäjää. (Engman 1991; Kaivola-Bregenhøj 1999; Kokko 2007, 23–24; Nevalainen 1991b; 1996; Nirvi 1971, VIII; Zadneprovskaya 1999.)

¹⁸ Inkerin modernisoitumisesta ja runonkeruiden aikaisista olosuhteista ks. Anttonen 1987, 6, 46–51, 178; Engman 1991; Flink 2000; Hakamies 1991, 204; Harvilahti 1992a, 16–17; Ranta 1991.

ETNISYYS JA PAIKALLISUUS

Inkerin suurimmat itämerensuomalaiset ryhmät olivat vatjalaiset, inkeroiset ja inkerinsuomalaiset. Länsi-Inkerin inkeroisista ja vatjalaisista koostuva alkuperäisväestö selvisi Ruotsin vallan aikaa edeltäneistä sodista muuta Inkeriä paremmin (Saloheimo 1991, 68). Tämä näkyy myös väestöpohjassa: alueella sijaitsivat Inkerin tiheimmät inkerois- ja vatjalaisasukset.¹⁹

Kuva 2. Itämerensuomalaisten ryhmien pääasuinalueet Köppenin (1867) tietojen mukaan: vatjalaiset, inkeroiset, äyrämöiset, savakot ja Narvusin (Kosemkinä) suomalaiset. Venäläisiä kyliä tai esimerkiksi Soikkolan itärannan inkerinsuomalaiskyliä ja Ylä-Laukaan inkeroiskyliä ei kartassa ole huomioitu. (Honko 1962, 51.)

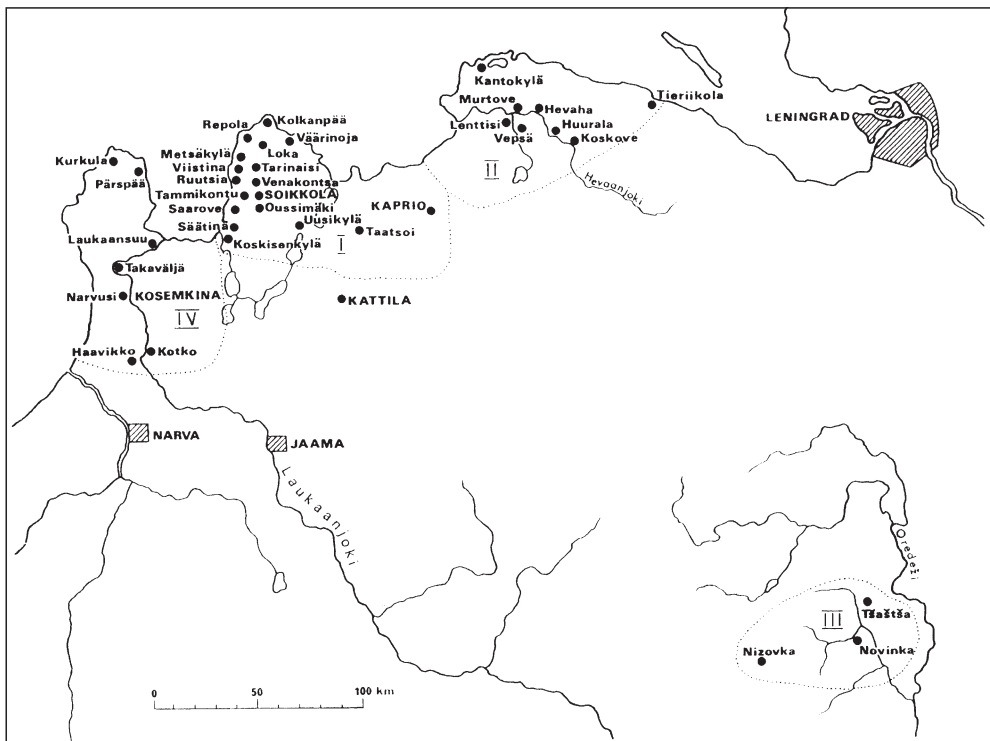
Vatjan lähin sukulaiskieli on viro, mutta kielessä on myös runsaasti venäläis- ja inkeroisvaikutteita. Keskeisin vatjalaisalue oli 1900-luvun alussa Kattilan alue. Etenkin Kattilan vieressä sijaitsevan, tässä työssä Soikkolaan lasketun Laukaansuun alueella oli paljon inkeroisten ja vatjalaisten yhteiskyliä. (Leskinen 1991; Savijärvi & Savijärvi 1999.) Vatjalaisten venäläistymisestä on paljon mainintoja, mutta heitä sulautui osin myös inkeroisiin (Nenola 2002, 829–841; Savijärvi & Savijärvi 1999, 24). Vuonna 1961 vatjan kieltä enemmän tai vähemmän puhuvia ihmisiä arvioitiin olevan jäljellä 61 (Heinsoo 1995, 160).

Inkeroisia on kutsuttu myös inkerikoiksi ja isoreiksi. Inkerinsuomalaiset ja kerääjät kutsuivat heitä, kuten vatjalaisiakin, myös venäjänuskoisiksi tai venäläisiksi; pai-

¹⁹ Koko Inkerin alueella itämerensuomalaiset olivat jo 1800-luvun puolivaiheilla vähemmistönä: Köppenin (1867) mukaan Inkerissä asui tuolloin runsaat 5000 vatjalaista ja 18000 inkeroista sekä inkerinsuomalaisista 43000 savakkoa, 29000 äyrämöistä sekä 1600 Länsi-Inkerin suomalaista. Virolaisia siirtolaisia oli Inkerissä 1800-luvun loppuun mennessä noin 60 000, suomalaisia (Suomen passilla kulkevia) yli 11 000 (Engman 1991, 172–173). Vuoden 1926 tilasto Leningradin alueelta antaa inkerinsuomalaisten lukumääräksi 112 153 (Zadneprovskaya 1999, 85).

koin ihmiset itse nimittivät itseään karjalaisiksi (Savijärvi & Savijärvi 1999, 25).²⁰ Inkeröiskielen ja sitä kautta etnisen ryhmän olemuksesta on käyty pitkää keskustelua: kieltä on pidetty myös karjalan murteena (Esim. Nirvi 1961, 99–132; Porkka 1885). Nykyään se katsotaan yleensä omaksi kielekseen (Kokko 2007, 18–19; Laanest 1986, 4; Leskinen 1991, 165; Savijärvi & Savijärvi 1999, 25). Inkeröiset sulautuivat vähitellen etenkin venäläisiin. Nykyään inkeröiskielen puhujia arvioidaan olevan noin 200 (Savijärvi & Savijärvi 1999, 24).²¹

Inkeröisten pää-asuinalueet ja murteet jaetaan yleensä Länsi-Inkerin Soikkolan ja Narvusin (eli Ala-Laukaan) alueisiin, Keski-Inkerin Hevaan tienoille keskittyneeseen asutukseen sekä Pohjois-Inkerissä ja Karjalan kannaksella rajan molemmiin puolin sijoittuneisiin Lempaalan ja Raudun alueiden inkeröiskyliin. Ylä-Laukaalla Keski-Inkerissä Oredežin alueella asui myös inkeröisiä, jotka venäläistyivät melko varhain. Siellä täällä muuallakin, erityisesti Tyrön ja Spankkovan alueilla asui inkeröisten hajaryhmiä. Suomen murteista inkeröismurteet ovat lähimpänä inkerin-suomalaisia äyrämöismurteita (Laanest 1966, 176; Nirvi 1971, VI, X). Juuri murteissa eri etnisten ryhmien välinen pitkä vuorovaikutus näkyi selvänä. Nirvi (1971, IV) arvioi runsaan neljänneksen *Inkeröismurteiden sanakirjan* sanoista olevan lainoja venäjältä, ja myös viron ja vatjan vaikutus näkyy inkeröiskielessä vahvana.

Kuva 3. Soikkolan (I), Hevaan (II), Ylä-Laukaan (III) ja Ala-Laukaan (eli Narvusin alueen, IV) murreryhmät (Nirvi 1971, VII).

²⁰ Venäjäksi nimitys on *ižora*, viroksi *isurit*, saksaksi *Ischoren*, englanniksi *Izhorians* ja joskus *Ingrians*.

²¹ Savijärvi & Savijärvi (1999, 26; ks. myös Zadneprovskaya 1999, 91) kertovat, että vuonna 1993 tehtyjen haastatteluiden perusteella monet inkeröiset eivät 1930-luvun alun omakielisyyttä kannustavassa ilmapiirissään halunneet lastensa opiskelevan inkeröistä, vaan mieluummin hyödyllisenä pitämänsä venäjää.

Soikkolan, Hevaan ja Ylä-Laukaan inkeroismurteet ovat suhteellisen lähellä toisiaan. Näistä kauempana on Narvusin alueen eli Ala-Laukaan murre, jossa näkyy selvänä alueen inkeroisten ja inkerinsuomalaisten tiivis vuorovaikutus. Ala-Laukaan murteeseen Nirvi (1971, X) jopa lukee sekä alueen inkerinsuomalaisten että inkeroisten kielen, vaikka julkaisikin *Inkeroismurteiden sanakirjassa* ainoastaan ortodoksikylistä kerätyn sanaston. Narvusin seudun inkeroismurteissa näkyy Nirvin (mts. XI) mukaan erityisen vahvana sekä vatjan että inkerinsuomalaismurteiden vaikutus.

Inkerinsuomalaiset²² jakautuvat kolmeen pääryhmään: savakkoihin, äyrämöisiin ja Länsi-Inkerin (tai Narvusin) inkerinsuomalaisiin.²³ Soikkolan niemen itärannan muutamit luterilaiskylät nimetään yleensä äyrämöiskyliksi. Kielellisesti Soikkolan ja Narvusin inkerinsuomalaiskylät olivat suhteellisen lähellä toisiaan (Nirvi 1971, IX–X). Tämän työn rajauksen kannalta keskeisin inkerinsuomalaisryhmä ovat Narvusin suomalaiset. Ilkka ja Muusa Savijärvi (1999, 29–32) arvelevat ryhmän olevan kotoisin savakoita ja äyrämöisiä lännempää: murre on suhteellisen lähellä Säkijärven murretta. He kuitenkin korostavat, että kielellisten ominaispiirteiden kannalta alkuperää merkittävämpää voi olla se, että ryhmä on elänyt pitkään suhteellisen erillään Keski- ja Pohjois-Inkerin inkerinsuomalaisasutuksesta, inkeroisten ja vatjalaisten naapureina, virolaistenkin. (Ks. myös Kokko 2007, 20.) Murteessa on runsaasti näihin kieliin liittyviä piirteitä, mutta samalla kuitenkin myös joiain savakkomurteen piirteitä (ks. myös Nenola 2002, 14–15; Porkka 1885, 9–11). Veijo Saloheimon (1991) yhteenveto näyttää, että 1600-luvun siirtolaisuus saapui Länsi-Inkeriin monesta eri suunnasta: Kannakselta, Kaakkois-Suomesta, Savosta, Suomenlahden saarilta, Virolasta, Saksasta, Itä- ja Pohjois-Suomestakin.²⁴ Tämä asettaa kohdilleen kansanrunoudentutkijoiden Narvusin suomalaisten alkuperää koskevat arviot, jotka ovat vaihdelleet Vironlahdesta Länsi-Suomeen (esim. Kuusi 1983a, 8–9; Laiho 1940, 221; Porkka 1885, 15; Salminen 1917, 16–17; Salminen 1919, 22). Kingisepin eli Jaaman piirissä, joka kattoi myös Soikkolan ja Narvusin alueet, asui vuoden 1881–82 tilaston mukaan 5992 inkerinsuomalaista eli 36,31 % väestöstä (Chistyakov 1999, 133). Toisin kuin monet muut Inkerin osat, Soikkola ja Narvusi eivät olleet inkerinsuomalaisten enemmistöalueita.

²² Inkerinsuomalainen on ulkopuolelta annettu termi: ihmiset itse kutsuivat itseään inkeriläisiksi tai suomalaisiksi tai käyttivät paikallisuuksiin liittyviä nimityksiä (Teinonen 1999, 110–111; Raudalainen 2007). Kielenkäytön tarkkuuden vuoksi nimitys puolustaa tutkimuskäytössä paikkaansa: inkeriläisellä viittaa tässä työssä tietyllä maantieteellisellä alueella asuviin ihmisiin, suomalaisella tiettyyn kansallisuuteen.

²³ Savakkoja asui lähinnä Pohjois- ja Keski-Inkerissä, eivätkä he juurikaan asuneet inkeroisten ja vatjalaisten naapurustoissa. Äyrämöisiä taas asui enemmän inkeroisten naapurikylissä, sekakylissäkin. Sosiaalisesti savakkojen kuvattiin olevan äyrämöisiä ylempänä. 1800-luvulla ryhmät erottautuivat selvästi toisistaan etenkin naisten pukeutumisen kautta, mutta kielellisesti erot eivät ilmeisesti olleet kovin suuria – äyrämöiset näyttävät 1900-luvulle tultaessa pitkälti sulautuneen savakoihin sekä kielellisesti että kulttuurisesti (Raudalainen 2007; Savijärvi & Savijärvi 1999, 29; Sihvo 1991; Zadneprovskaya 1999, 90; ks. myös Leskinen 1991.) Inkerinsuomalaismurteiden tutkimuksesta ks. Kokko 2007, 25–27.

²⁴ Siirtolaisuus ei ollut yhtä massiivista kuin idempänä Inkerissä. Vuosina 1623–1675 luterilaistalojen määrä kasvoi silloisessa Länsi-Kargalissa (Soikkola ja osa Kattilaa) kahdestakymmenestä viiteenkymmeneen yhteen, Toldolassa (Soikkolan eteläpuolen vatjalaisalue) yhdestä kahteenkymmeneen ja Petrovskissa (Narvusi ja Kurkolan niemi) kahdestatoista sataan.

Inkerin suullisten perinteiden tyylipiirteiden rajat noudattelevat osin kieli- ja muralueiden rajoja. Runoaineiston perusteella Väinö Salminen (1931a, 528; ks. myös 1934, 40) laskee Narvusin, Soikkolan ja Hevaan alueiden inkeroiset kuuluvaksi yhteen kulttuurialueeseen, mutta pitää sekä vatjalaisalueet eli Kattilan ja Laukaansuon kylät²⁵ että varsinaiset inkerinsuomalaispitäjät eli Keski-, Itä- ja Pohjois-Inkerin savakko- ja äyrämöiskylät erillään.²⁶ Ilkka Kolehmaisen (1977, 9) mukaan savakkojen, äyrämöisten ja inkeroisten käyttämissä runosävelmissä oli eroja. Hänen tutkimiansa viisi-iskuisten ns. kalevalasävelmien puitteissa Inkerissä ”yli puolet yksisäkeisistä sävelmistä on kerätty kylistä, joissa tietojen mukaan asui vain inkeroisia,” sitä vastoin savakoilta on vain yksi, kaksisäkeinen toisinto. Kaksisäkeisiä kalevalasävelmän toisintoja ei ole tallennettu lainkaan pelkkien inkeroisten asuttamista kylistä.²⁷

Itkuvirsiens tyyliä noudattavat Aili Nenolan (2002, 46–49) mukaan karkeimmalla tarkastelun tasolla perinteistä jakoa Länsi-, Keski- sekä Itä- ja Pohjois-Inkeriin. Näiden alueiden sisällä rajat noudattelevat kuitenkin suurelta osin etnisiä rajoja. Inkeristä tallennetut itkut jakautuvat tyyllisesti kuuteen ryhmään: Pohjois-Inkeri; äyrämöisitkut (Serepetta ja Tyrö), Hevaan alue; Soikkola, vatjalaisitkut ja Laukaan alue (Narvusi). Pohjois-inkeriläiset itkut ovat selkeimmin muista poikkeava ryhmä ja koostuvat ainoastaan inkeroisten esittämistä itkuvirsiä. Narvusin ja Soikkolan alueisiin kuuluvat inkeroisten laulamien ohella myös inkerinsuomalaisten esittämät itkut. Varhaiset vatjalaisitkut muistuttavat läheisimmin Narvusin inkeroisten itkuja. Hevaan inkeroiskylät erottuvat omaksi perinnealueekseen, jonka piiriin kuuluvat tosin myös jotkut läheisistä äyrämöiskylistä saadut itkut. Tyrön ja Serepetan muutamien äyrämöiskyliens itkut koostuvat ainoastaan hääitkuista ja muistuttavat läheisesti Hevaan inkeroisten itkuja. Muualla ei luterilaisilta ole itkuja tallennettu, ja Nenola (mts. 47–48) olettaakin inkerinsuomalaisten itkut inkeroisilta 1600-luvulta lähtien omaksutuiksi.

Inkerisalueilta on Väinö Salmisen (1929b) mukaan tallennettu valtaosa Inkerin eeppeistä, ”Kalevalan kertovia runoja” muistuttavista teemoista. Lähes kaikki pitkät *Päivänpäästö*-, *Kilpalaulanta*-, *Iso härkä*-, *Kullervo*- ja *Kultaneidon* taonta -runot ovat inkeroisilta tai vahvoilta inkerisalueilta tallennettuja. Yhtälaila inkeroisalueille liittyy vahvasti myös tiettyjä lyyrisiä teemoja ja kristillisiä legendarunoja (Kuusi 1983a, 169; Pentikäinen 1963; Timonen 2004, 100–107, 161–195; Timonen (tulossa)). Inkerinsuomalaisalueilta taas on Salmisen (1929a, 137–142; 1931a, 527) mukaan kerätty erityisesti balladeja, kuten *Annikaisten virsi* ja *Vesitiellä viipynyt neito*. Silloinkin kuin inkerinsuomalaiset ryhmät ja inkeroiset ovat laulaneet samo-

²⁵ A. A. Borenius katsoi yleensä Narvusin alueeseen lasketun vatjalais-inkeroisen Joenperän kylän Soikkolaan kuuluvaksi ja Armas Launis säilytti tämän jaon sävelmäkokoelmassaan (SKS KRA Borenius e; SKVR III 599; Launis 1910a). Joenperän ja Soikkolan laulamisen tapojen yhteyksistä kertovat muutkin lähteet (esim. Laiho 1940), joten Laukaansuon kylät hahmotetaan tässä työssä Soikkolaan läheisesti liittyvänä alueena.

²⁶ Inkerin kalevalamittaiset runot on julkaistu kolmena Salmisen toimittamana volyyminä, jotka eivät tätä jakoa noudattaneet: Länsi-Inkerin (SKVR III), Keski-Inkerin (SKVR IV) ja Pohjois- ja Itä-Inkerin (SKVR V) runoina, joissa vatjalaisrunot on kuitenkin eroteltu omaksi kokonaisuudekseen osan IV loppuun. Salminen (1931a, 528) kritisoi omaa työtään jo viimeisen osan liitteessä.

²⁷ Inkeroisten ja vatjalaisten runosävelmistä ks. myös Gomon 1977; Koski 1974; Rüütel 1977.

ja kertovia runoja, ovat niiden perushahmot usein eronneet toisistaan. Esimerkiksi *Maailmansyntyrunosta* laulettiin Inkerissä kahta eri versiota (Salminen 1929a, 190–193; ks. myös ks. Kuusi 1956). Vaikkapa maaorjarunot levisivät sitä vastoin etnisten ryhmien rajoista riippumatta, jotkut tosin vain suppeilla maantieteellisillä alueilla (Alho 1979, 25, 82–83; Laurila 1956). Esimerkiksi *Tytärtensurmaajan* runoa ovat Rantasalon (1929; ks. myös Järvinen 1985) mukaan taas koko Inkerissä laulaneet samankaltaisena niin inkerinsuomalaiset kuin inkeroisetkin. Hyvin samanlaisena runoa on laulettu myös Virossa. Oma alueellinen erityistapauksensa on perinnealueidenkin suhteen jälleen Narvusi, jonka kylissä eri ryhmät ovat Salmisen (1919; 1929a; ks. myös Kuusi 1983a) tulkinnan mukaan olleet runojen oppimisen suhteen niin tiiviissä vuorovaikutuksessa, ettei runoista ole aina mahdollista tehdä vastaavia päätelmiä.

Vihtori Alava (Forsberg 1893, 53) mainitsee avioitumisen merkittävänä runojen leviämiseen vaikuttaneena tekijänä. Naiset vaihtoivat usein kylää naimisiin mennessään ja veivät osaamansa laulut mennessään, vaikka puoliso usein valittiinkin oman ryhmän ja ennen kaikkea saman uskontokunnan sisältä. Häät ja laajoiltakin alueilta vieraita keränneet praasnikkajuhlat olivat myös merkittäviä laulamis- ja runojen oppimistilanteita.²⁸ Lähialueiden laulajat mainitsivat usein Soikkolasta kotoisin olevat ihmiset laulujensa lähteiksi, ja Soikkolasta kotoisin olevat naiset kertoivat tuoneensa runonsa mukanaan Narvusin ja Laukaansuun alueille.²⁹ Soikkolan niemeä onkin eri aikoina kutsuttu muinaisrunojen aarraitaksi, runojen ekspansiokeskukseksi ja kalevalamittaisen kertomarusunouden viimeiseksi eheäksi runokulttuuriksi (Harvilahti 1992a, 14, Laiho 1940, 227–230; Salminen 1931a, 529). Vuorollaan sen runot, itkuvirret ja laulutaito on kohotettu lähialueita korkeammalle (Porkka 1886, 155, 158; 165; Launis 1904; 1907; Nenola 2002, 47; ks. myös Pentikäinen 1963, 285).

Ilmeisesti yhtenäinen inkeroisasutus edesauttoi laulun ja muunkin suullisen perinteen omaleimaista säilymistä ja kehitystä. Myös monipuolisten yhteyksien niin Viron kuin Suomenkin suuntaan arvellaan vaikuttaneen soikkolalaisen runokulttuurin elinvoimaan (Harvilahti 1991, 210–215; Kuusi 1983a, erit. 19; Laiho 1940, 223–224). Muuallakin inkeroiskylissä runoja laulettiin runoja ilmeisesti enemmän kuin luterilaisissa. Launis (1904, 50) kertoo sävelmistä Narvusista Kurkolan niemeltä: ”Eniten taidettiin Pärspään kylässä syystä, että se kreikanuskoisena [inkeroiskylänä] oli säilyttänyt vanhan runolaulutavan, jonka kautta laulut eivät päässeet unohtumaan.” Juho Lukkarisen (1911, 66) mukaan Pärspään tsasounaan Kurkolan niemellä vietiin antimia Soikkolasta asti. Toisaalta Narvusista ja kauempaakin käytiin Soikkolassa: ”Tulepa soikkolaisten juhliin runsaasti väkeä Suomen puoleisista saaristakin” (mts. 42). Suomenlahden saarista erityisesti luterilaisten asuttamat Lavansaari ja Seiskari olivat kiinteästi vuorovaikutuksessa Länsi-Inkerin kanssa. La-

²⁸ Runojen oppimisesta ja juhlatilanteiden merkityksestä ks. myös SKS KRA Alava XIII, 199–200, 214–216; Kuusi 1983a, 202; Harvilahti 1991, 213; Salminen 1917, 30.

²⁹ Etenkin Narvusin seudulta on tallentunut mainintoja: ”Se onki Soikkolan virsi ja vielä komiakin” (SKVR III 268, Narvusi), ”Kuullut Soikkolan tyttöjen laulavan” (SKVR III 1783, Kallivieri), ”Syntyisin Soikkolan Uudestakylästä. Siellä oppinut kaikki sanelemansa virret.” (SKVR III 1788, Kallivieri); ks. myös esim. SKVR III 599, 683, 1785, 1866, 1916; vrt. esim. 1215.

vansaarelaiset tekivät kauppaa ja kyläilivät lähinnä Kurkolan niemen luterilaisten kanssa, seiskarilaiset Soikkolan inkerinsuomalais- ja inkeröiskyliä kanssa.³⁰

Ihmisiä asui sekä useampien ryhmien muodostamissa sekakylissä että yhden ryhmän dominoimissa kylissä. Alexei Novozhilovin (1999, 126) mukaan osassa monietnisiä kyliä kylän osat saatettiin nimetä tietyn ryhmän päädyiksi, vaikka käytännössä rajat kulkivat usein enemminkin varakkuuden kuin etnisyyden mukaan. Ainoastaan yhden ryhmän asuttamaksi yleensä mainitussa kylässä saattoi asua myös muutamia muiden ryhmien edustajia, jotka eivät aina näy yleisemmissä kuvauksissa. Esimerkiksi yleensä puhtaaksi inkeröiskyläksi merkityssä Säätinän kylässä asui Vihtori Alavan mukaan myös kolme inkerinsuomalaisperhettä.³¹ Maaorjuuden aikaan jotkut kylät jakautuivat lisäksi kahdelle omistajalle: esimerkiksi tsaarin omistamaan ”kuninkaanvaltaan” ja aatelisten omistamaan ”herrainvaltaan.”³² Esimerkiksi Joenperän kylässä tämä jako oli myös etninen jako: herrainvallan asukkaat olivat inkeröisiä, kuninkaanvallan vatjalaisia. Kylän osista puhuttiin herrainvaltana ja kuninkaanvaltana vielä 1960-luvulla, sata vuotta maaorjuuden lakkauttamisen jälkeen.³³ (Vrt. Brunner 1992.)

Inkeriläiset ryhmät viittasivat toisiinsa ja itseensä usein uskonnon, eivät niinkään kielen kautta. Inkeröiset ja vatjalaiset olivat *venäjänuskoisia*, inkerinsuomalaiset *suomenuskoisia*.³⁴ Luterilainen kirkko väheksyi 1600-luvulta 1900-luvulle saakka inkeröisten ja vatjalaisten uskonnollisuutta ja laski heidät jokseenkin pakanoiden joukkoon sekä venäjän kielen puutteellisen taidon että keskeisten opinkappaleiden hallinnan vähäisyyden takia (Sivonen 2007; Västrikin 2007). Toisaalta myös ortodoksikirkko pyrki niin 1500- kuin 1700-luvuillakin karsimaan esimerkiksi uhriliettojen käyttöä, paikallisten tietäjien valtaa ja ortodoksisiin kirkkopyhiin liitettyjä pakanallisia käytäntöjä (Västrikin 2007, 54–71, 94–116).³⁵ Oman lisänsä Länsi-Inkerin uskonnollis-etniseen kenttään antoivat viimeistään 1800-luvulta lähtien erilaiset lahkot ja herätysliikkeet: hyppääjät, kuohitsijat, lestadiolaiset, vapaakirkolliset, metodistit, babtistit ja helluntailaiset, joista hyppääjien lahko ilmeisesti oli levinnein (Raudalainen 2007, 50–58; ks. myös Nevalainen 1991a).

Etnisten ryhmien välisistä suhteista on ristiriitaisia tietoja. Usein on korostettu erityisesti luterilaisten harrasta uskonnollisuutta ja tiukkaa eroa paitsi ortodoksien venäläisiin, myös inkeröisiin. ”Seka-avioliittoa inkeröisten ja luterinuskosten

³⁰ Alueiden ja ihmisryhmien yhteyksistä ks. myös Anttonen 1987, 58–69; Kuusi 1983a, 19; Laiho 1940, 231–232; Nenola 2002, 11–16; Hakamies 1991, 201; Harvilahti 1991, erit. 213; Salminen 1929c, 63; 1934, 209.

³¹ SKS KRA Alava VII b 1892, s. 183; vrt. Nevalainen & Sihvo 1991, 408–409.

³² Eri valtojen työt jakaantuivat eri tavoin, herrainvallassa vaatimusten sanottiin olleen raskaampia, ja avioituminen vallasta toiseen oli hankalampaa kuin vallan sisällä. (Alho 1979; Anttonen 1987, 45; Raudalainen 2007, 38–39; aineistossa esim. SKS KRA Laiho L. 4760–4765, 4969.)

³³ ERA RKM, Mgn. II 2790, d.

³⁴ Esim. SKVR III 2044 nootti 1, 1336, 2131 nootti 4, 2545 nootti 3; 4368; ks. myös Anttonen 1987, 62–64; Katajala 2005, 48–58; Raudalainen 2007; Sivonen 2007.

³⁵ Inkerissä oli Heikki Kirkisen (1991, 59–61) mukaan jo 1400-luvulla kattava ortodoksisten ”seurakuntien, kirkkojen, tsasounien ja luostareiden verkosto,” joskaan Valamon tai Konevitsan kaltaisia suurluostareita ei ollut.

kesken sanottiin ani harvoin solmitun entisaikaan”, kertoi Väinö Salminen (1929a, 96, ks. myös 95–97; Enäjärvi-Haavio 1949, 160; Hakamies 1990, 100). On vaikea sanoa, paljonko korostukseen ovat vaikuttaneet suomalaiskerääjien omat ihanteet ja paikallisen papiston kautta syntyneet haastattelusuhteet luterilaista kirkkoa lähellä oleviin paikallisiin, aineiston painotukset kun siirtyvät helposti myös tutkimuksiin. Erilaisuudessaan virkistävä on Alexei Novozhilovin (1999, 126–127) ajallisesti kohdistumaton väite: ”Keski-Inkerin ylängöllä [on izhora plateau] ortodoksikirkot dominoivat, ja niissä eivät käyneet ainoastaan venäläiset ja inkeroiset, vaan myös inkerinsuomalaiset, jotka eivät olleet kovin uskonnollisia.” Hän lisää, että samaisen alueen suomalaiset viettivät pyhiä ortodoksisen kalenterin mukaan siinä kun ortodoksit toisia luterilaisen mukaan. Hänen näkemyksensä mukaan myös seka-avioliitot olivat yleisiä.³⁶ Keskitien näkemystä edustaa alueella 1800-luvun lopulla paljon kulkenut Vihtori Alava, vaikka hän ajan tavan mukaan puhuikin ”kreikanuskoisista” inkeroisista suomalaisina:

Muutamin paikoin luterilaiset eivät paljon tahdo olla tekemisissäkään oikeiden venäläisten kanssa. Harvoin tapahtuu että luterinuskoinen vaihtaa uskontoa, joskus se kuitenkin tapahtuu avioliiton vuoksi. Tämä seikka se myöskin viepi kreikanuskoisista suomalaisista tyttöjä venäläiseen kansallisuuteen [...].³⁷

Ei tiedetä, kuinka paljon inkeroisia ja vatjalaisia Ruotsin vallan aikana vaihtoi uskontoaan ja tuli siten lasketuiksi inkerinsuomalaisten joukkoon tai sulautuikin näihin (ks. esim. Savijärvi & Savijärvi 1999, 27; Sivonen 2007; Västrik 2007). Aleksei Krjukov (1993, 125) on jopa ehdottanut, aluetta tarkentamatta, että vähintään kolmannes tai jopa puolet inkerinsuomalaisista olisi sukujuuriltaan inkerois- tai vatjalaisperäisiä. Myöskään inkeroisten ja vatjalaisten venäläistymismääristä eri aikakausina ei juuri ole esitetty arvioita, ja vaikuttaa siltä, että heidät on venäläisissä tilastoissa usein laskettu ortodoksisten nimien perusteella venäläisten joukkoon. Toisaalta Alexei Novozhilov (1999, 126) huomauttaa, että 1500-luvulta lähtien eri syistä autioituneille tiloille muuttaneet venäläiset ja inkerinsuomalaiset asukkaat muuttivat itselleen vieraaseen ympäristöön ja omaksuivat yleensä hylättyjen tilojen ja kylien käyttöönnoton paikalliset maanviljelykäytännöt ja asumismuotoja, jotka pysyivätkin alueella sangen yhtenäisinä 1800-luvun lopulle asti. Sulautumisprosesseja tapahtuikin myös yllättäviin suuntiin. Volmari Porkalle (1886, 158; ks. myös Lukkarinen 1911, 40) kerrottiin, että Soikkolassa sijaitseva Ruutsian kylä oli alkujaan venäläiskylä, joka oli kuitenkin inkeroistunut:

³⁶ 1990-luvulla muutamat ihmiset kertoivat tutkijoille, ettei kirkolla ollut niin väliä, sillä Jumala oli sama, ja tutkijoiden mielestä ihmiset tuntuivat hahmottavan ortodoksisen ja luterilaisen kirkon eron lähinnä käytetyn kielen kautta (Chistyakov 1999, 142). Uskontokuntien välisistä suhteista ks. myös Honko 1990, 119; Lukkarinen 1911, 68; Länkelä 1904, 280; Nevalainen & Sihvo 1990, 55; Raudalainen 2007, 34–35; Teinonen 1999, 108; SKS KRA Alava VII B 51. Vrt. Vienen Karjalasta Tarkka 2005, 25.

³⁷ SKS KRA Alava XIII, 159–160. Alava murtaa päiväkirjassaan muutenkin monia stereotyyppioita. Hän kertoo esimerkiksi keskenään venäjää puhuvista luterilaisista, vaikka yleinen tendenssi oli kuvata inkerinsuomalaiset ehdottoman suomalaismielisiksi. Vaikka yleensä tilanne kuvataan päinvastaiseksi, kertoo hän myös inkerinsuomalaisia ”koviksi laulajiksi” kehuvista inkeroisnaisista. Uskonnollisten käytäntöjen väljyyteen puolestaan viittaa kuvaus yhtälailla sekä Valamon luostarissa että Narvusin luterilaisessa kirkossa käyvistä inkeroisnaisista. (SKS KRA Alava VII B 34/51, 37/54, 64.) Nevalaisen (1991a, 160; ks. myös Zhdnevovskaya 1999, 92) mukaan inkerinsuomalaisetkin saattoivat turvautua ortodoksipappeihin, jos luterilaisia ei ollut saatavilla, erityisesti 1700-luvulla ja myöhemminkin Länsi-Inkerin pienissä seurakunnissa.

Vaan Soikkolassa löytyy ainoastaan pari kolme venäläiskylää. [...] ja vaikkapa viime aikoina juuri näistä venäläisiä lauluja tunkeutuu ischorilaisten joukkoon, niin näyttääpä olleen asian laita päinvastainen. Ainakin kerrottiin minulle, että esim. Ruutsia oli aikoinaan ollut puhdas venäläiskylä, vaan nykyään siellä puhutaan myös suomea ja osataan vanhoja runoja, jospa ruutsialaisten suomea hiukan pilkataan.³⁸

Kylä onkin vuoden 1931 tilastossa merkitty inkerois-venäläiseksi (Mustonen 1931, 60). Oman lisänsä etniseen liikkuvuuteen ja vaikutteiden kulkemiseen toivat romanit, joita liikkui alueella sekä venäjänkielisiä että suomenkielisiä. Viron Inkerissä monet kertoivat romanien tuoneen ”tietoja muiden paikkakunnan oloista ja tapuksista” sekä palanneen aina samoihin paikkoihin.³⁹ Kerrottiin heidän myös välittäneen lauluja.⁴⁰ Raudalaisen (2007, 69–72) mukaan venäjänkieliset romanit hakivat yösijaa tavallisimmin inkeroisten, suomenkieliset inkerinsuomalaisten luota.

Anttonen (1987, 58–83) toteaa Soikkolan ja Narvusin inkeroisten kuuluneen samaan avioliittokenttään. Myös alueiden inkerinsuomalaiskylien välillä näyttää olleen yhteys: aineistossa on mainintoja myös luterilaiskylien välillä siirtyneistä naisista ja kuten edellä mainittiin, murteet olivat hyvin läheisiä.⁴¹ Anttonen (1987, 58–69; ks. myös Harvilahti 1991, 213–214) päättelee Narvusin ja Soikkolan inkeroisten olleen sosiaalisesti ja taloudellisesti luterilaisia alempana. Samaan viittaa esimerkiksi vuonna 1916 Soikkolan Mäkkylässä syntyneen Paula Hakulisen eli Pelageja Afanasjevna Kuzminan muistelmia siitä kuinka Kurkolan niemen luterilaiset halveksivat inkeroisia ryssinä, venäläiset puolestaan tsuhnina eli suomalaisina (Hakamies 1990, 97–100).⁴² Darja Lehti kertoi Lauri Laiholle (1940, 228) tuntevansa olonsa irralliseksi Narvussa:

Joenperäl mie oon syntynt ja tyttöpolven kazvant. A sorias Soikkolas miul ol suku. Maamo oli Säädinält, isän emä oli Venakontsast, siso eli miehellä Saarovel. Suku on siellä, mie yksin täällä. Mie oon ain täs kyläs niinko lehmä vieraas karjas. Sannoot, ai sie hullu soikkolaine...

Vaikka vatjalais-inkeroisen Lehden vierauden kokemus inkerois-suomalaisessa Vanhassakylässä saattoi johtua myös vatjalaisesta identiteetistä ja puheenparresta, viittaa hän itse erillisyyteensä nimenomaan soikkolalaisuutena: ei siis etnisyyden tai uskonnon, vaan paikallisuuden kautta. Murteissa ja suullisten perinteiden tyy-

³⁸ Ks. myös KK Coll. 123.22. Launis 1903, 39; SKS KRA Mannonen 11178.

³⁹ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 847. Esimerkiksi Anna Kivisoo Ropsusta oli oppinut uusimittaisen laulun kahdelta naapuritalossa yöpyneeltä mustalaistytöltä: hän sanoi sen olevan mustalaisten kielellä – laulu näyttää suomenkieliseltä muutamien inkeroismuunnelmien (SKS KRA Enäjärvi-Haavio 567). Luterilainen Juljaana Lulla Kullan kylästä kertoo mustalaisten laulaneen ja tanssineen tullessaan leipää kysymään, ja laulun yhteydessä hän käyttä *sileloli*-refrenkiä jota ei löydy muusta alueelta kerätystä aineistosta (SKS KRA Laiho A. 2244).

⁴⁰ SKS KRA Alava VII B 1882: 167.

⁴¹ SKVR III 1788, 2077; SKS KRA Enäjärvi-Haavio 403.

⁴² Saman ulkopuolisen ovat kokeneet myös inkerinsuomalaiset paluumuuttajat 1990-luvulla: Venäjän puolella heidät on laskettu tsuhniksi, Suomen puolella venäläisiksi (Räsänen 1999, 10; Zadneprovskaya 1999, 90).

leissä näkyvä paikallisuus vaikuttaakin etnisten ja uskonnollisten tekijöiden ohella yhdeltä merkittävältä laulukulttuurien tulkinnassa huomioon otettavalta tekijältä.

Uskonto vaikutti myös väestön koulutukseen. Usein sanotaan ortodoksien vatjalaisten ja inkeröiden pysyneen pitkään lukutaidottomina, sillä 1800-luvun loppupuolelle asti keskeisintä kansalle tarjottua opetusta oli luterilaisen kirkon antama uskonnollinen opetus. Kuten Suomessa, jonkinasteinen lukutaito oli Inkerin luterilaisilla ripille pääsyn ja siten avioitumisen edellytys. Ensimmäisiä kansakoulun edeltäjiä perustettiin seurakuntiin jo 1700-luvun lopulla. Ennen Venäjän vallankumousta Inkerin alueella oli 122 luterilaista kansakoulua, 11 kirkkokoulua sekä yksi oppikoulu (Zadneprovskaya 1999, 92; ks. myös Engman 1991, 177), vuonna 1911 alueella toimi 576 luterilaista pyhäkoulua (Nevalainen 1991a, 162–164). Alavan mukaan ortodokseista ei varsinkaan naisväki osannut venäjää ja ortodoksipapit olivat usein suomen kielen taidottomia.⁴³ Hän kertoo muistikirjassaan, että inkerinsuomalaiset kutsuivat kalevalamittaisia runoja piloillaan inkeröiden kirjoiksi:

Virsisä kuulee sanottavan toisinaan että ne ovat (išorilaisten l.) venalaisten ”raamatut” (=kirjat), pilalla sanottu sen vuoksi että he eivät osaa kirjaa lukea mutta virsiä kyllä osaavat. (Vyötermaalla esim. sanotaan niin.)⁴⁴

Venäläisiä koulujakin Länsi-Inkerissä silti oli, Alavan mukaan jopa ”tuhkatiheässä.”⁴⁵ Oskar Groundstroem (1904, 416) kertoi suuriruhtinatar Helena Pavlovnan perustaneen ortodokseille talonpojille ”hyvän kansakoulun” Soikkolan Tarinaiisiin jo vuonna 1849. Vaikka venäjänkielistä opetusta järjestettiin ja yhteydet Pietariin ja seudun venäläisiin edistivät venäjän tarvetta, osasivat sekä inkerinsuomalaiset että inkeröiset vuoden 1897 väestölaskennan mukaan lukea suomea yleisemmin kuin venäjää, joskin nuoremman polven parissa venäjätaito oli yleistymässä (Hakamies 1991, 202).⁴⁶ Kielen tai lukutaidon hallinta on tietenkin suhteellinen kysymys. Luterilaisten pappien vaatimukset olivat epäilemättä erilaisia kuin moninaiset käytännön vuorovaikutuksen asettamat tarpeet (ks. Sivonen 2007, 72–79; vrt. Kaukiainen 2005). 1800-luvun lopulle tultaessa syrjäisinkään inkeröiskylä ei kuitenkaan ollut lukutaidon tai venäjän kielen – tai uusien erikielisten laulumuotien – ulottumattomissa, vaikka taidot eivät olleetkaan kaikkien hallitsevia.

Keskeisiä elinkeinoja 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun Länsi-Inkerissä olivat maanviljelys, karjatalous, rannikoilla kalastus ja kauppa sekä ansiotöissä käynti kaupungeissa, etenkin Narvassa ja Pietarissa. Länsi-Inkerin alueelta kerrotaan

⁴³ SKS KRA Alava XIII 186; vrt. Ahlqvist 1904, 229; Tallqvist & Törneröös 1904, 388.

⁴⁴ SKS KRA Alava VII B 112.

⁴⁵ SKS KRA Alava XIII 157. ”Nyt ei tarvitse luterinuskaisen narvuseläisen enää panna lapsiansa samassa kylässä olevaan venäänkieliseen kansakouluun, kuten ennen usein tapahtui”, mainitsi Porkka (1886, 165) kertoessaan Narvusin uudesta kouluhuoneesta.

⁴⁶ Venäjän kielen taito sinänsä oli tarpeen jokaiselle, joka halusi käydä oman kieliyhteisönsä ulkopuolella tienaamassa. August Ahlqvist (1904, 229) kertoi Pohjois-Inkeristä 1800-luvun loppupuolelta: ”Harva mies löytyy, joka ei, vaikka edes solventamalla, puhuisi venäjän kieltä.” Kielitaidoista ks. myös Chistyakov 1999, 135–138; Gröndahl 1997, 16; Haltsonen 1969; Laiho 1940, 226; Nevalainen 1991a, 164.

myös tehtaista eli faabrikaista, sahoista ja tukinuitosta joensuissa. Sotamiehenotto puolestaan vei miehiä pitkiksi ajoiksi eri puolille Venäjää. (Anttonen 1987, 46–48; Porkka 1886, 160; Salminen 1931a, 560; Virtaranta 1993, 202–203.)⁴⁷ Soikkolalaisia toimi paimenina pitkin Inkeriä ja Virossa asti (esim. Laiho 1940, 230–231; Saha 1982, 18–26; Chistyakov 1999, 137) ja toisaalta suomalaisia oli Inkerissä tilapäistöissä renkeinä ja paimenina (Länkelä 1904, 288; Tallqvist & Törneröös 1904, 382). Soikkolan inkeröistyttyjä kävi Narvusin ja Seiskarin saaren luterilaistaloissa piikomassa (Laiho 1940, 229; Simonsuuri 1969). Porkka (1886, 160) oli tavannut soikkolalaisia miehiä ja naisia ansiotöissä ainakin Hevaalla, Rampovassa sekä Narvan lähistöllä. Etenkin naiset, kertoi hän, toivat näiltä matkoilta uusia lauluja kotikyliinsä.

Inkerin historia sekä kielten, murteiden ja erilaisten suullisten perinteiden tutkimus viittaavat pitkiin, vuosisatoja kestäneisiin vuorovaikutussuhteisiin eri etnisten ryhmien välillä. Aivan kuten ei syytä olettaa aineiston syntyajanjaksoa pysähtyneeksi, ei ole syytä kuvitella liiallista pysyvyyttä sitä edeltäneisiin vuosisatoihin. En pyri kurottamaan tulkintojani tutkimusaineiston tallentamista edeltäneisiin aikoihin, vaan keskityn aineiston tallennusajankohtana ilmaistuihin käsityksiin, joista osa voi toki olla kertojansa menneisyyteen projisoimia, osa aiemmista laulamisen tavoista oikeastikin kertovia. Keskeisintä tämän työn kannalta on se, miten ihmiset omaa lauluaan tallennusajankohtina jäsensivät ja minkälaisia käsityksiä siihen liittivät.

Eri ryhmien kielissä ja suullisessa perinteessä näkyvät erot ovat selkeitä, mutta vahvoja ovat myös pitkien vuorovaikutusprosessien tuomat samankaltaisuudet. Etnisyyden tai paikallisuuden huomioiminen silloin, kun se on mahdollista, on tässä tutkimuksessa keskeinen tulkintojen lähtökohta. Tutkimusaineistoa rajatesani lähdin sekä edellä kuvattujen ylistysten että aineiston painotusten johdosta liikkeelle Soikkolan inkeröiskylistä ja jatkoin matkaa kielen- ja perinteentutkijoiden huomioimiin keskeisiin vuorovaikutussuuntiin. Aineiston määrän ja laadun ehdoilla kulkien Narvusin inkeröis- ja inkerinsuomalaiskylät valikoituivat toiseksi tutkimuksen keskeisalueeksi, Hevaan inkeröiskylät ja Kattilan vatjalaiskylät ainoastaan satunnaisesti vertailuaineistoksi. Näiden alueiden laulamisen tapojen välisten yhteyksien, samankaltaisuuksien ja erojen huomioiminen on keskeinen osa aineiston analyysia ja tulkintaa.

---

⁴⁷ Ks. myös SKS KRA Haavio 2286–2287; Laiho L. 5224; Salminen K. sidoksen 1931 b) 224–348 lopussa ilman arkistonumeroita, s. 5.

AINEISTO

2. AINEISTO

Kalevalamittaisen runon tutkija on etuoikeutetussa asemassa: aineistoa on tallennettu ja jäsennetty yli kaksisataa vuotta.⁴⁸ Kaikki sadan vuoden takaiset tulkinnalliset kehykset ja menetelmät eivät tietenkään ole nykynäkökulmasta relevantteja. Kahdesta syystä niitä ei kuitenkaan voi ohittaa. Monet maantieteellis-historiallisen metodin piirissä 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alkupuolella syntyneet, aineistoon tiukasti kiinnittyvät ja säetason tarkkuudella liikkuvat runotutkimukset voivat olla osin käyttökelpoisia myös tutkijalle, joka ei jaa samoja teoreettisia taustaoletuksia tai loppupäätelmiä. Vaikka pyrkimyksenä oli tuolloin säetason analyysin kautta hahmottaa runojen kulkureittejä ja alkumuotoja, piirtävät nämä tutkimukset omalla tavallaan kuvaa myös runonkeruiden aikaisesta todellisuudesta, runojen alueellisista variaation mahdollisuuksista. Samalla tavoin sävelmähahmojen vertailuun ja ajoittamiseen keskittyneen 1900-luvun alkupuolen kansanmusiikin tutkimuksen piirissä tehtiin myös havaintoja, jotka ovat eri tavoin yhä käyttökelpoisia. (Tarkka 2005, 11; Timonen 2004, 15; Laitinen 2003a, 21, 208.) Toisaalta nykytutkijan käyttämä aineisto on kerätty, jäsennetty ja julkaistu maantieteellis-historiallisen menetelmän ja karelianistisen, kansallisromanttisen ideologian puitteissa. Aineistoa on luettava näiden kehysten läpi, niiden tuottamia painotuksia samalla huomioiden (ks. Tarkka 2005, 35–37, 73).⁴⁹ Kaikkeaa ihmisten laulamaa ei suinkaan tallennettu, vaan tallentajat valikoivat ja muokkasivat kuulemaansa eri tavoin.

Jokaisen kerääjän tuottama aineisto painottuu eri tavoin ja auttaa siten vastaamaan erilaisiin osakysymyksiin inkeriläisistä laulamisen tavoista ja niiden suhteista runojen merkityksiin. Käsittelen kerääjien tekemiä tallennusretkiä kokonaisuuksina, joiden aikana syntyneet, henkilöittäin vaihtelevat aineistot kuten äänitteet, nuotinnokset, runomuistiinpanot, kontekstikuvaukset ja henkilökohtaiset matkapäiväkirjat sekä matkan pohjalta tuotetut julkaisut kuten matkakertomukset, muistelmat ja tutkimukset vasta rinnakkain asetettuna tuottavat tallennetusta kulttuurista – tai tallentajan kokemuksista ja mielenkiinnon kohteista – mahdollisimman kokonaisvaltaisen kuvan. Perinpohjaisimmin olen tarkastellut tämän työn kannalta

⁴⁸ Kalevalamittaisen runon aineistojen kokonaisuudesta ks. Tarkka 2005, 11–12; Timonen 2004, 10–11. Kokonaishahmoa runonkeruumatkoista ovat eri näkökulmista Inkerin osalta piirtäneet Anneli Asplund (1992a, 154–165), Lauri Harvilahti (1992a, 167–182), Lauri Laiho (1940), Aili Nenola (2002, 21, 37–49), Martti Haavio (1931), Väinö Salminen (1929a, 7–112) sekä A. O. Väisänen (1917). Kerääjiä ovat tarkemmin käsitelleet Aili Nenola ja Kaarina Koski (Nenola 2002, 829–841), Matti Kuusi (1997) sekä Senni Timonen ja Matti Kuusi (1988). Kriittisesti keruiden ideologisia taustoja ovat pohtineet erityisesti Satu Gröndahl (1997) ja Arno Survo (2001) sekä Ergo-Hart Västriik (2007). Kai Häggman (2012) piirtää SKS:n historiassaan myös seuran keruutoiminnan laajempia linjoja.

⁴⁹ Hannes Sihvo (2003; 1969) on tarkastellut karelianismina tunnettua Venäjän Karjalan alueille suuntautunutta monialaista, tendensseiltään romantiikasta realismiin vaihtelevaa kiinnostusta. William Wilson (1976) laati ensimmäisen yleisesityksen suomalaisen folkloristisen tutkimuksen, poliittisten pyrkimysten ja nationalismien suhteista. Pertti Anttonen (2005) on tarkastellut perinteeseen suuntautunutta kiinnostusta osana laajempaa modernisoitumisprosessia sekä perinteen käyttöä kansallisvaltion identiteetin rakennuksessa. Lotte Tarkka (1986) on purkanut karelianismin ja etnografian suhteita. Satu Gröndahl (1997) on tarkastellut kriittisesti inkeriläisten runojen tutkimushistoriaa, Arno Survo (2001) puolestaan eritoten tallennushistoriaa.

keskeisimpien kerääjien ja tutkijoiden A. A. Boreniuksen, Armas Launiksen, Elsa Enäjärvi-Haavion sekä Aili ja Lauri Laihon aineistoja.⁵⁰

Työn aineistoa muodostaessani keskeisiä tekijöitä ovat olleet ajallinen ja alueellinen raja- ja tutkimuskysymysten luomat puitteet. Alkujaan ajattelin voivani pysyä Soikkolan alueella ja keskittyä Armas Launiksen sieltä vuonna 1906 keräämään fonogrammiaineistoon. Tällöin muiden kerääjien samalta alueelta tallentamat aineistot olisivat toimineet ainoastaan fonogrammeja avaavana ja selittävänä toissijaisena aineistona. Ymmärsin kuitenkin nopeasti, että en voi tehdä päätelmiä laulukulttuurin tyypillisistä piirteistä ainoastaan yhden kerääjän luoman kuvan pohjalta, etenkin kun fonogrammit ovat vain lyhyitä, kontekstittiedottomia laulunpätkiä ja Launis kuvaa laulamisen tapoja matkakertomuksissaan myös Hevaan ja Narvusin alueelta saamiensa tietojen pohjalta, usein tarkemmin erittelemättä ja informanttejaan mainitsematta. Osoittautui välttämättömäksi ottaa aineistoon mukaan paitsi aikaisemmat käsikirjoitusaineistot, myös 1930-luvulla Narvusin alueelta kerätyt, kontekstittiedoiltaan monipuoliset aineistot. Tämä siitä huolimatta, että lopputuloksena on kokonaisaineisto, jonka käyttö vaatii usean aika- ja paikkatason toisiinsa suhteuttamista. Johdantoluvun kuvaus Inkerin historiasta sekä alueiden ja ryhmien välisistä yhteyksistä on osa tätä suhteuttamista, joka jatkuu halki työn.

---

⁵⁰ Näyttää siltä, että monella kerääjällä omat kenttäkokemukset ovat suunnanneet yleisluontoisempia-kin kirjoituksia. Esimerkiksi Vihtori Alavan (1932) yleisartikkeli ”Minkälaisissa tilaisuuksissa vanhoja kansanrunojamme on käytetty?” painottuu Inkeriin, kuten myös Armas Launiksen (1910 b, c) väitöskirjan johdanto-osio sekä artikkeli ”Runosävelmistä”, jossa tulevat samalla esiin myös Launiksen Raja-Karjalasta ja Suistamolta keräämät aineistot. Väinö Salmisen tuotannossa yleensä ja jopa yleisesityksessä kertovista runoista (1934) on Inkeri vahvasti esillä. A. O. Väisäsellä (1990, 48–55, 88–120) huomio kiinnittyy kalevalaisen laulun käsittelyn yhteydessä ennen kaikkea hänelle läheisiin setukaisiin ja vain paimensoiton yhteydessä ensisijaisesti Soikkolaan. Niinpä yleisemmätkin kirjoitukset kertovat toisaalta hieman vaikeasti tulkittavilla tavoilla myös tutkijoiden kenttämatoista ja toisaalta tiedot kenttämatoista selittävät myös yleisempien kirjoitusten painotuksia. (Ks. myös Laitinen 2003a, 324.)

TALLENNUSTYÖ LÄNSI-INKERISSÄ

Ensimmäiset runot Inkeristä tallensi 1830-luvun alussa Kattilan pappilassa vatjalaiselta Anna Ivanovnalta pietarilainen, suomalaissyntyinen akateemikko A. J. Sjögren. Ivanovnan lauluja merkitsivät muistiin myös samoihin aikoihin G. Rein ja Kattilan kirkkoherran rouva Engla Groundstroem sekä Antal Regulyn vuonna 1841, Elias Lönnrot vuonna 1844 sekä August Ahqvist vuosina 1854–1855. Keitään muita paikallisia nämä tallentajat eivät laulattaneet. (Branch 1973, erit. 232; Haltsonen 1958; Nenola 2002, 39; Salminen 1931a, 671–780.) Ensimmäinen laajempi, muutamia nuotinnoksiakin sisältävä inkeriläisten runojen kokoelma syntyi D. E. D. Europaeuksen ja Reinholmin matkalla vuonna 1847 Viipurin läänissä ja Pohjois-Inkerissä. Seuraavana vuonna Europaeus sai matkarahan Inkeriin ja Tverin Karjalaan. Matkakertomusta ei ole säilynyt, joten on epävarmaa, millä kaikilla seuduilla hän Inkerissä kulki – Väinö Salmisen (1929a, 19–25) oletuksen mukaan ei kuitenkaan Länsi-Inkerissä asti. Europaeuksen tuolloisten tietojen mukaan ”Inkerin läntinen osa on kumminkin se, josta kaiken todennäköisyyden mukaan useimmat ja tärkeimmät runot ovat saatavissa. Länsi-inkeriläiset toverini vakuuttavat, että siellä lauletaan paljon runoja.” (Laiho 1940, 218, alk. SKS:n pöytäkirja 5.6.1850.)

Vuonna 1853 Europaeus matkusti Länsi-Inkerin Narvusiin ja keräsi sieltä alueen ensimmäiset runot ja sävelmät. Hän kertoi jättäneensä parhaimmat alueet ja kylät vielä keräämättä.⁵¹ Keräelmään ei sisälly laulajatietoja eikä usein paikkatietojakaan, mutta runojen yhteydessä on paikoin lyhyitä kommentteja. Kokoelmaan sisältyvät 4 lyhyttä nuotinnosta ovat luonnosmaisia: yhdestä puuttuvat nuotinkaulat kokonaan. Ne ovat kuitenkin ensimmäiset länsi-inkeriläisten hää- ja liekkusävelmien tallenteet, ja juuri niiden luonnosteleminen muistikirjaan kertoo luultavasti jo Europaeuksen tulkinneen juuri nämä lajit keskeisiksi.⁵² Jo vuoden 1848 matkalla Europaeuksen (1847) toimittama, Pohjois-Inkerin runoja sisältävä kirjanen *Pieni Runon-Seppä* oli valmis, ja hän jakoi sitä laulajille palkkioksi. Laulut kiersivät nopeasti takaisin suulliseen käyttöön: jo seuraavan kerääjän, Jaakko Länkelän kokoelmaan sisältyy mitä ilmeisimmin *Pienestä Runon-Sepästä* opittuja lauluja (Salminen 1929a, 42–43; Timonen 2004, 116, myös viite 102).

Viisi vuotta Europaeuksen jälkeen, vuonna 1858, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura (SKS) lähetti ylioppilas Jaakko Länkelän stipendiaattina kiertämään Narvusiin ja Soikkolan, Seitskarin ja Lavansaaren kyliä. Salmisen (1929a, 38; ks. myös Länkelä 1904) mukaan ”hän oli talollisen poika ja maalaisoloihin perehtynyt,” mikä helpotti työtä. Länkelä saikin kerättyä siihen asti suurimman, ihastusta herättäneen kokoelman. Hän yhdisteli ja muokkasi SKS:lle luovuttamansa kokoelman keräämistään toisinoista ja sai kiitosta runojen täyteläisyydestä – tutkijoiden onneksi alkuperäiset käsikirjoituksetkin löytyivät vuonna 1916. Kummatkin versiot on jul-

⁵¹ Europaeuksen keruutyöstä Salminen 1929a, 28–27, ks. myös Haltsonen 1957; Laiho 1940; Nenola 2002, 39–41. Europaeuksen asemasta Inkerin löytäjänä ja runonkeruun kentällä ks. Kuusi & Timonen 1988; Salminen 1929a, 26–38; Sulkunen 2004, 107–118; Sulkusen hahmottamia henkilösuhteita koskevasta kritiikistä ks. Apo 2009.

⁵² SKS KRA Europaeus 1853.

kaistu *Suomen Kansan Vanhat Runot* -sarjassa (SKVR); muokatuissa versioissa on paikoin enemmän kontekstietoja kuin käsikirjoitusversioissa (vrt. esim. SKVR III 228 ja 3657). Länkelä tallensi myös julkaisematta jääneitä uusimittaisia ja välimuotoisia lauluja, ajankohtaisrunoja sekä seksuaali aiheita käsitteleviä runoja. Laajaan kokoelmaan ei kuitenkaan sisälly tarkkoja laulaja- ja paikkatietoja. (Salminen 1917, 25; Salminen 1929a, 36–43.)⁵³ Länkelän menestyksen innoittamana lähetettiin seuraavana vuonna ylioppilaat Th. Tallqvist ja Antti Törneröös (1904) matkaan kiertämään Keski- ja Länsi-Inkerin kyliä. Länsi-Inkerissä asti miehet eivät kuitenkaan ehtineet käydä. (Salminen 1929a, 44–51.)

Keväällä 1861 oli keruuvuorossa Oskar Groundstroem, Kattilan kirkkoherran poika, jonka suomen kielen taito ei ollut täydellinen, venäjän sen sijaan erinomainen. Hän sai suosituspapereineen monissa kylissä suopeamman vastaanoton kuin edeltäjänsä, mutta ei silti tallentanut kovin suurta runomäärää. Matka alkoi Keski-Inkeristä ja päättyi Kattilan kautta Soikkolaan. Groundstroem kertoi luterilaisten olevan halukkaampia laulamaan hänelle kuin ortodoksien, mutta luterilaisten kautta pääsi paremmin puheisiin myös inkeroisten kanssa. Näyttää siltä, että paikallisen papinpojan status vaikutti kahdella tavalla, sekä ihmisten ystävällisyyteen että toisaalta myös vähäiseen keruutulokseen: ilmeisesti papin pojalle ei kaikkea haluttu laulaa. (Groundstroem 1904, 399–416, erit. 412; Salminen 1929a, 54–60.) Jäljempänä esiteltävä A. A. Borenus kävi Länsi- ja Keski-Inkerissä vuonna 1877 Vienasta Vieroon ulottuneiden runo- ja sävelkeruumatkojensa yhteydessä.

Volmari Porkka teki ensimmäisen retkensä Narvusiin ja Soikkolaan vuonna 1882. Porkka oli syntynyt Suursaarella ja Aili Nenolan (2002, 41) arvion mukaan tutustunut ”Inkerin murteisiin ja perinteisiin ehkä hyvinkin varhain.” Ensimmäisellä matkallaan hän tallensi lähinnä murteita, itkuja ja häälauluja. Seuraavan kesän matka sai alkunsa Julius Krohnin ehdotuksesta. Sen päämääränä oli Keski- ja Länsi-Inkerin runojen ”jälkikorjuu.” (Harvilahti 1992a, 168.) Porkka käytti pikakirjoitusta ja sai kerättyä enemmän runoja kuin kukaan muu yhdeltä matkalta. Marie Bono (2003) on näyttänyt, että osa runojen murteellisista muodoista on kerääjän jälkikäteen puhtaaksikirjoitusvaiheessa lisäämiä. Porkka (1885) tunsikin murteet ja teki aiheesta väitöskirjansakin, mutta runot eivät siis välttämättä kerro, minkälaisia sanamuotoja kerääjälle tarkalleen laulettiin. Porkan (1883a, 1883b) merkittävät artikkelit itkuvirsistä kertovat myös häärityaalista.⁵⁴

Vihtori Alava (alk. Forsberg) matkasi Soikkolassa, Narvusissa, Hevaalla ja Koprinassa vuosina 1891 ja 1892 sekä laajemmin Länsi- ja Keski-Inkerissä vuosina 1897 ja 1901. Alavan kokoelma on merkityksellinen erityisesti runsaiden runoihin liittyvien selitysten sekä etnografisten tietojen ja muiden perinteenlajien kannalta.

⁵³ SKS KRA Länkelä 1916.

⁵⁴ Porkasta ja hänen kolmesta Inkerin retkestään on tarkan selonteon tehnyt Matti Kuusi (1997; ks. myös Nenola 2002, 41–42; Porkka 1886; Salminen 1929a, 62–74.)

Hän otti paljon valokuvia ja nuotinsi myös joitain sävelmiä. Runomuistiinpanot ovat tarkkoja. Sävelmät ovat luonnosmaisia ja paikoin hyvin tulkinnanvaraisia niin rakenteen, rytmin kuin sanojen sijoittumisenkin suhteen. Kuten Porkka, Alavakin käytti keruuta nopeuttavaa pikakirjoitusta. Kokoelman laajuus ja monipuolisuus sekä matkakertomusten ja kenttäpäiväkirjan positiivisuus antavat kuvan taitavasti ihmisten kanssa toimeen tulleesta kerääjästä (Forsberg 1892; 1893; 1895).⁵⁵ Alava toimitti itse omat runonsa SKVR-sarjaan (SKVR III:2, esipuhe). Hänen (1916, 1932) merkittävät joskin hyvin yleisellä tasolla liikkuvat artikkelinsa laulamisen käytännöistä ilmestyivät vasta monta vuotta keruiden jälkeen. Niistä on monin paikoin vaikea päätellä, mihin maantieteelliseen alueeseen mikäkin tieto liittyy ja mitkä tulkinnat perustuvat Alavan omiin kenttäkokemuksiin, mitkä muiden kirjoituksiin.

Vuonna 1891 Johannes Granö merkitsi muistiin häärunoja Narvusin tienoilta Siperiaan muuttaneesta kylästä (Salminen 1946a). J. Fr Ruotsalainen (1901) kävi Narvusin läntisissä kylissä ja Keski-Inkerissä runoja keräämässä vuonna 1900 (ks. myös Salminen 1929a, 91–94). Viljo Tarkiainen (1901) tallensi lähinnä murreselektiä Narvusin alueella yksin vuonna 1899 ja samaa matkaa Ruotsalaisen kanssa vuonna 1900. Väinö Salminen (1929a, 95–97; 1934, 178) kulki Narvusin ja Soikkolan kylissä vuonna 1906 keräten lähinnä tietoja häälaulujen sijoittumisesta häärituaalin kokonaisuuteen sekä joitakin runoja. Samuli Paulaharju kävi Soikkolan ja Narvusin kylissä valokuvaamassa ja tallentamassa kansatieteellisiä tietoja vuonna 1911 (Paulaharju 2010), E. N. Setälä kielentutkijana vuonna 1909.⁵⁶

1900-luvun alussa koitti varsinaisten sävelmänkeruuretkien aika. Vuonna 1903 lähtivät Inkerin runosävelmiä keräämään Ilmari Krohnin oppilaat: Armas Launis Länsi-Inkeriin ja Eino Levón Keski-Inkeriin (Launis 1904; Levón 1904; Suomi 1903, 16–17). Kolme vuotta myöhemmin vuonna 1906 Launis (1907) kävi Soikkolassa, Hevaalla ja Tyrössä äänittämässä runosävelmiä fonogrammilla. Leevi Madetoja ja Lauri Ikonen lähetettiin vielä vuonna 1907 Länsi-Inkeriin ”kansansävelmiä” etsimään, mutta he luovuttivatkin SKS:lle ainoastaan 147 venäläistä sävelmää, ilmeisesti lähinnä inkeroisilta ja inkerinsuomalaisilta. Runosävelmien tallentamatta tai puhtaaksikirjoittamatta jättäminen johtui siitä, että he eivät Launiksensa jäljiltä löytäneet enää tallentamattomia melodiatyyppejä – toisintojen tallentamista kun ei tuonaikaisen musiikkitieteen piirissä pidetty tarpeellisena. (Asplund 1976, 15–16; Ikonen & Madetoja 1909; Suomi 1908, 7.)⁵⁷

Armas Otto Väisänen (1985; 1990, 48–55) piipahti Länsi-Inkerissä vuonna 1914 matkallaan Viron Setumaalta Mordvaan. Ainoastaan seitsemässä päivässä hän keräsi kymmenestä Narvusin ja Soikkolan kylästä 163 sävelmää kolmeltakymmeneltä esittäjältä fonogrammeille ja nuottivihkoonsa sekä seitsemän vahaliერიöllistä soittoa, puhetta ja laulua Kattilasta. Varsinaisen kenttätönsä lisäksi Väisänen äänit-

⁵⁵ MV Alava 1892; SKS KRA Alava. Alavan keruutyöstä ks. myös Salminen 1929a, 75–88.

⁵⁶ MV Setälä 1909.

⁵⁷ KRA Ikonen & Madetoja 1907.

ti vuonna 1931 Helsingin laulujuhliille esiintymään tulleet Jevdokia Räkälältä ja narvusi-laiskuorolta kahdelle vahaliერიolle viisi runoa.⁵⁸ Väisänen Inkerin matkan tehtävänä oli paimensävelmien tallentaminen, joten runolaulua ei ole joukossa paljoakaan. Tällaisena kokoelma tarjoaa kuitenkin ikkunan muutoin hyvin vähälle tallennukselle jääneisiin miesten hallitsemiin soiton ja laulun lajeihin. Paitsi erilaisia paimensävelmiä, kertyi kokoelmaan esimerkiksi tanssisävelmiä, venäläisten laulujen sävelmiä, marsseja, itkuvirttä muistuttavia ”halleita soittoja”, seitsemän joko soitettua tai laulettua runosävelmää, itkuja ja muita sävelmiä. Suurin osa lauluistakin on truballa, soitulla tai pajupillillä soitettuja. Näiden yhteydessä Väisänen kirjoitti vihkoonsa laulun alkusanat sekä myös sävelmän, jos se poikkesi soitetusta versiosta. (Kallio 2011b.)⁵⁹

Juho Lukkarinen (1911) keräsi runojen lisäksi runsaasti tietoja juhlatavoista ja uskomuksista vuonna 1909 Narvusi-lasta, Soikkolasta ja Kattilasta. Hänen kenttätöidensä pohjalta kirjoittamansa kuvaus erityisesti Iilian ja Pedron praasnikoista on praasnikkavirsien analyysin kannalta merkittävä. Tärkeä on myös Lukkarisen tallentama laaja valokuva-aineisto, jonka yhteydessä on usein hyvinkin pitkiä kuvatekstejä.⁶⁰

Venäjän vallankumoukset ja Suomen itsenäistyminen sulki Inkerin suomalaisilta kerääjiltä. Muutamissa Viron puolelle jääneissä Narvusi-lan kylissä, niin kutsutussa Viron Inkerissä, kulkivat suomalaiset folkloristit 1930-luvulla: tämän työn kannalta keskeisimpiä ovat Väinö ja Kaarina Salminen, Martti Haavio ja Elsa Enäjärvi-Haavio sekä Lauri ja Aili Laiho (myöh. Simonsuuri). Lisäksi käytössäni on Aleksander Angerian, Sulo Haltosen, Ilmari Kohtamäen sekä T. Koilon tallentamia käsikirjoitusaineistoja. Siinä, missä pääosa kerääjistä ennen ensimmäistä maailmansotaa oli ylioppilaita, lähti Viron Inkeriin myös nuoria maistereita, tohtoreita ja Kansanrunousarkiston työntekijöitä. Tendenssinä oli tallentaa aiempaa enemmän tietoja runojen käytöstä ja laulajista. Viro ja Inkerin osalta Viron Inkeri olivat ainoat suomalaisille avoimet paikat kuulla runolaulua 1930-luvulla – Suomen alueella ei vanhaa runoa juuri laulettu lukuun ottamatta joitakuita Venäjän Karjalasta ja Inkeristä tulleet pakolaisia.⁶¹

⁵⁸ SKSÄ A 507/8–9.

⁵⁹ Armas Otto Väisänen (1890–1969) oli Armas Launiks-en ja Ilmari Krohnin oppilas ja suomalaisen kansanmusiikin tutkimuksen kolmas uranuurtaja. Väisänen toimi monella taholla: kansanmusiikin kerääjänä, viulistina, Launiks-en perustamien kansankonservatorioiden johtajana, Kalevalaseuran sihteerinä, muissa järjestöissä ja vanhoilla päivillään musiikkitieteen professorina. Hän kirjoitti useita artikkeleita kalevalamittaisesta laulusta (Väisänen 1990, 58–123). Ennen Inkerin retkeä hänellä oli ulkomaan keruukokemusta kolmelta Setumaan retkeltä vuosina 1912, 1913 ja 1914. (Väisäsen enemmän ks. Laitinen 2003b, 257–263; Leisiö 1992; Manninen 1982; Pekkilä 1990; Piela et al. 2011. Väisänen Inkerissä tallentamista aineistoista ks. Kallio 2011b; SKS KRA Väisänen 1915 e; SKSÄ A 302/91–303/150, 530/10, 13; MV Väisänen 1914; SKS KRA Väisänen laatikko III 3 a, aa, b, ja c.)

⁶⁰ MV Lukkarinen 1909.

⁶¹ Haavioista ja Laihoista enemmän jäljempänä. Aineistoista ks. SKS KRA ERA Angeria 1926; MV Kohtamäki 1931; SKS KRA Enäjärvi-Haavio 1936; Haavio 1936; Haltsonen 1932; Kohtamäki 1931; Koilo 1937; Laiho A. 1937 ja 1938; Laiho L 1937 ja 1938; Salminen V. 1931; Salminen K. 1931.

Väinö Salminen oli keskeisin inkeriläisen runoaineiston systematisoija ja varhainen tutkija. Hän toimitti *Suomen Kansan Vanhojen Runojen* Inkerin osat ja perehtyi erityisesti häälauluihin (1916, 1917). Hän oli ensimmäinen, joka painotti etnisten ryhmien merkitystä myös runoja tutkittaessa, tosin toden teolla vasta häärunotutkimustensa jälkeen (Salminen 1929a, 1929b, 1929c, 1930, 1934; ks. kuitenkin 1917, 27–28).⁶² Salminen teki kenttätöitä Narvussa ja Soikkolassa 26-vuotiaana ylioppilaana vuonna 1906 ja Viron Inkerissä vaimonsa Kaarina Salmisen kanssa kesinä 1930 ja 1931. Salmiset olivat ensimmäiset suomalaisista 1930-luvun kerääjistä Viron Inkerissä. Väinö Salminen (1931b, 37) etsi erityisesti tietoja runojen esittämisestä. Omakohtaisia mainintoja onkin useissa hänen tutkimuksissaan. Yleensä näille ei kuitenkaan löydy vastinetta hänen arkistomuistiinpanoistaan, eivätkä tiedot esittämisestä myöskään kohoa tutkimusten keskiöön. Joko Salminen teki muistiinpanoja erilliseen vihkoon tai päiväkirjaan, jota ei luovuttanut arkistoon, tai sitten hän ei kirjoittanut kaikkia tietoja ylös vaan säilytti ne muistissaan, ne kun eivät arkistoa tuona aikana vielä erityisesti kiinnostaneet. Tämä tekee tiedonmu rusten paikantamisesta vaikeaa.

Tämän tutkimuksen keskeisistä laulajista erityisesti Darja Lehti kiersi 1920-luvulla ympäri Viroa esiintymässä musiikkimuseon johtaja August Pulstin järjestämällä kansanmusiikkikiertueella. Tällaisella kiertueella vuonna 1922 Cyrillus Kreek äänitti Lehdeltä fonogrammille viisi laulunpätkää.⁶³ Samanlaisella kiertueella vuonna 1932 äänitti Herbert Tampere ääniteaineiston ainoan miehen laulaman sävelmän Peeter Pugatsevilta.⁶⁴ Kontekstittiedottomaksi jäänyt kolmen laulunpätkän fonogrammiäänitys samoilta vuosikymmeniltä on Valpuri Vohdalta myöhemmin äänitettyjen laulujen perusteella tunnistettavissa tämän laulamaksi. Vohdan muistelman mukaan äänittäjä oli Julius Mägiste, joka kävi ”tääl laului ottamassa truban sissää” eli fonografin äänitystorveen.⁶⁵ Teknisesti fonogrammeja parempia ja pidempiä nauhoituksia tekivät Aili ja Lauri Laiho vuonna 1937 Vohdan, Lehden ja neljän muun laulajan kanssa Tallinnassa, ja vuonna 1938 Kansatieteellinen filmi oy kuvasi alueella kaksi kansatieteellistä elokuvaa (Järvinen 1990; Mäkinen 2008). Elokuvien ohjaaja Eino Mäkinen otti myös valokuvia elokuvien aihepiireistä: ta loista, häärituaalista, tanssista sekä erilaisten puutöiden tekemisestä.⁶⁶

⁶² Jouko Hautala (1954, esim. 347) luonnehtii Salmisen tuotannon yleissävyä poleemiseksi, vanhat o le tukset kiistäväksi. Tiiviisti maantieteellis-historiallisen menetelmän kehityksessä pysytellyt Salminen (1929a, 216) pyrki laajentamaan menetelmän puitteita ja totesi kriittisesti toivovansa, ”että runojen tutkijat karttavat käsittelemästä Inkeriä altaana ja runojen huuhdinvetenä, joka huljuu sinne käsin, minne altaan luulotellaan kulloinkin olevan kallellaan. Olen yrittänyt osoittaa [...] että eri runoilla on eri le ve nemistiet ja että on havaittavissa myöskin n.s. pystysuoraa perintöä.”

⁶³ ERA, Fon. 207–209; ERA, ETMM M 234:1, 122–123.

⁶⁴ ERA, Fon. 358. Pugatsevin äänenmuodostus kuulostaa modernimmalta, kuorolaulun tai klassisen laulun ihanteita tapailevalta, eikä runon rytminen rakenne ole aivan yhtä säännöllinen kuin yleensä samaa melodiatyyppiä käyttävillä naislaulajilla. 10-säkeisen runon minä on tyttö: *Kui miä kasvelin ka naine, noisin nuori neijukkaine* (Jalka kiveen).

⁶⁵ ERA, Fon. 372; vrt. SKSÄ L 90, 95d, 100b; SKS KRA Laiho L. 5410.

⁶⁶ KAVA Mäkinen 1938 Inkeri.

Vuosina 1937 ja 1938 Ulla Mannonen kirjoitti runoja Soikkolasta kotoisin olevilta, Suomeen 20-luvulla paenneilta inkeroisilta, lähinnä Anni Moisefilta, Anni Joutsilta sekä Pauli ja Pauliina Reposelta.⁶⁷ Kati Mikkolan (2009, 101–103, 108–109; (tulossa)) mukaan Mannosen paikoin inhorealistisetkin kuvaukset keruumatkoillaan näkemästä ovat vastakkaisia aikakaudelle tyypillisten kansaa ja luontoa ihanhoivien keruukuvausten joukossa. Mannonen valittaa haastateltaviensa epäluuloisuutta ja pelokkuutta sekä kieliongelmiä; hän myös havainnoi tarkasti paikallisten suhtautumista herraskaisempiin kerääjiin sekä erilaisia sosiaalisten statusten ja sukupuolienormien keruutyölle aiheuttamia ongelmia. Mannonen oli itseoppinut kansankerääjä, joka vuodesta 1934 lähetti keräämiään aineistoja Kansanrunousarkistoon. Kansanrunousarkiston johtaja Martti Haavio kannusti häntä tallentamaan myös runojen taustatietoja.

Toisen maailmansodan aikana kansakouluntarkastaja Antti Hämäläinen (1944) otti paljon valokuvia Länsi- ja Keski-Inkerin sotatoimialueilla, mutta kuvista suuri osa jäi ilman tietoja kohteistaan.⁶⁸ Vuosina 1937–1956 aktiivisesti toiminut suurkerääjä Sylvi Sääski keräsi runoja ja kontekstitietoja vuonna 1944 eri puolille Suomea sodan jaloista siirretyiltä inkeriläisiltä, yhteensä 144 informantilta, joiden joukossa oli myös Soikkolan ja Narvusin kylien asukkaita. (Mettomäki 1982, erit. 14–20; Pimiä 2009, erit. 202–203).⁶⁹

Vuodesta 1957 lähtien virolaiset, petroskoilaiset ja leningradilaiset tutkijat tekivät tallennuksia Inkerissä, runolaulun osalta erityisesti Soikkolassa ja Laukaansuussa. Äänitekeruut etenkin vatjalaisten parissa aloitti kansankulttuurista laajemminkin kiinnostunut virolainen kielitieteilijä-folkloristi Paul Ariste (1986; 2005). Hänen oppilaansa kielitieteilijä Arvo Laanest (1966, 1986) teki töitä ennen kaikkea inkeroisten kanssa. Kielentutkijoiden ohella virolaiset folkloristit ja musiikintutkijat, erityisesti Ingrid Rüütel (1977, 1982) ovat tallentaneet ja tutkineet alueen vatjalaisia ja inkeroisia. (Ks. myös Heinsoo 1995, 152–153.) Petroskoilaiset, Inkeristä kotoisin olevat Eino Kiuru, Terttu Koski ja Elina Kylmäsuu (1974; ks. myös Kiuru 1990) tekivät alueella äänityksiä vuodesta 1965 eteenpäin ja julkaisivat nauhoituksistaan ainesjulkaisun. Vuonna 1972 pietarilainen A. G. Gomon (1977) teki oppilaineen kenttätöitä Soikkolan ja Narvusin alueilla. Monet näistä nauhoittajista äänittivät samoja laulajia, etenkin vatjalaista Oudekki Figurovaa Joenperältä ja inkeroislaulaja Jekaterina Aleksandrovaa Soikkolan Loan kylästä.

⁶⁷ SKS KRA Mannonen 9752, ks. myös 5703, 5726. Mannonen kertoo kaikkien soikkolalaisten haastateltaviensa olleen ortodokseja. He osasivat lukea venäjää mutta eivät suomea. Hän vakuuttaa näin runojen aitoutta ja suullisuutta. (SKS KRA Mannonen 9752.) Joissain lauluissa näyttää olevan silti selkeitä vaikutteita Kalevalasta (esim. häälauluja SKS KRA Mannonen 9782, 9792 (Anni Moisef); 9797 (Anni Stepanof); karjanlaskuloitsu 9801, mikä ei tietenkään vähennä niiden tutkimuksellista arvoa. Haastattelut olivat tulleet Suomeen pakolaisina 1920-luvulla, ja ”kaikki heistä koettavat puhua täällä puhdasta suomea ja jäljitellä kirjakieltä” (SKS KRA Mannonen 9752). Monet muistelivat erityisesti äitiensä laulaneen runoja, vaikka nuoret lauloivat heidän aikanaan jo paljon venäjäksi, erityisesti ”tantsupaikoilla,” kertoi Anni Moisef (SKS KRA Mannonen 9785). Suomeen tulleiden inkeroisten lapset eivät Mannosen mukaan osanneet enää äidinkieltään tai laulua: ”ovat supi suomalaisia” (SKS KRA Mannonen 9752).

⁶⁸ SKS KRA Kuva-arkisto Hämäläinen 1943, MV Hämäläinen 1943. Kuvien paikkatiedot ovat osin erilaisia näissä arkistoissa olevissa samankin kuvan vedoksissa.

⁶⁹ Sääski nimesi kolme länsi-inkeriläistä kertojaansa useammassa yhteydessä inkeroisiksi, mutta ei kehtäin inkerinsuomalaiseksi tai luterilaiseksi. Niemien ja asuinpaikkojen perusteella lähes kaikki heistä vaikuttavat inkeroisilta. (SKS KRA Sääski 5336, 5490, 5865.)

Suomen ja Ruotsin puolella haastattelivat erityisesti kielentutkijat ja folkloristit 1930-luvulta lähtien sekä inkerinsuomalaisia että inkerisiin kuuluvia inkeriläispakolaisia. Suuret toisen maailmansodan jälkeen tuotetut ääniteaineistot, joita ei tämän tutkimuksen puitteissa ole ollut mahdollista käydä systemaattisesti läpi, on tallennettu ainakin Kotimaisten Kielten Tutkimuskeskuksen Suomen kielen nauhoitearkistoon sekä Turun yliopiston Inkerin henkisen kansanperinteen arkistoon. (Ks. Lehto 1996, 19–22; Nenola 2002, 22; Nirvi 1971, VI–XII; Virtaranta 1978, 7–21; 1993, 37–54, 202–207.) Inkeri oli suomalaistutkijoille ”suljettu alue 1990-luvun alkuun saakka, toisin kuin Karjala, jonne suomalaiset tutkijat pääsivät käymään 1960-luvulta lähtien” (Nenola 2002, 44). 1990-luvulta alkaen suomalaisia tutkijoita kulki jälleen Inkerin alueella, mutta kalevalamittaista runoa ei silloin enää juuri löytynyt tallennettavaksi (Asplund 1992a, 163–165; (tulossa); Harvilah-ti 1991, 220–221).

RUNONKERUIDEN LUONTEESTA

Runonkeruiden painotukset vaihtelivat kerääjittäin, alueittain ja aikakausittain. Eri aikoina tallennettuja aineistoja sitovat kuitenkin toisiinsa monenlaiset jatkuvuudet. Suomalaiskerääjät olivat vaihtelevissa määrin tietoisia edeltäjistään ja aiemmista keräelmistä. Lähes poikkeuksetta retket sijoittuivat sulan maan aikaan, kevääseen ja kesään. Kerääjät kulkivat usein samoja reittejä, yöpyivät samoissa taloissa ja haastattelivat osin samoja ihmisiä. Jo Europaeus ja Reinholm tapasivat ensimmäisellä Inkerin retkellään Sjögrenin ”jolta saimme joitakuuta hyviä tietoja,” ja myöhemmin he kohtasivat Inkerin ensimmäisen etnografisen kartan laatijan von Köppenin.⁷⁰ Lukkari Thaluksen kodista Narvusin kirkonkylällä eli Kosemkinassa muodostui varsinainen Länsi-Inkerin kävijöiden kantapaikka, kuten monista muistakin pappiloista ja lukkariloista.⁷¹

Parhaimpia laulajia kävivät tallentamassa useat kerääjät. Esimerkiksi Aili Laihon päiväkirjasta näkee Laihojen suunnanleen suoraan toisten kerääjien hyväksi havaitsemien laulajien luokse, mutta myös etsineen itse uusia taitajia (Järvinen 1990). Laiho (1938, 40) kertoo pyrkineensä välttämään tietyltä laulajalta jo aiemmin tallennettujen runojen muistiinpanemista. Joissain tapauksissa yhden laulajan tallenteet hajautuvat pitkällekin aikavälille. Esimerkiksi Juljaana Pohjalaista laulattivat Vihtori Alava vuonna 1891 ja useat 1930-luvun kerääjät neljäkymmentä vuotta myöhemmin (Salminen 1931a). Valpuri Vohta kertoi nuorena tyttönä 1900-luvun alussa laulaneensa laulun kahdelle nuorelle suomalaiskerääjälle, vaikka hänen nimeään ei ole näihin aineistoihin tallennettu. Virolaisille hän lauloi 1920-luvulla,

⁷⁰ Suometar 27.10.1847 n:o 43, 2–3.

⁷¹ Ensimmäisenä hänen perheensä luokse majoittautunutta Volmari Porkkaa seurasivat ainakin Alava, Ruotsalainen, Tarkiainen, Launis, Madetoja, Ikonen ja Väisänen (Laiho 1940, 233–234; Porkka 1886, 164; Väisänen 1985, 9). Lisäksi esimerkiksi Launista neuvottiin Fyödermaan (Vyötermaan) kylässä ”menemään yöksi myllärin Matille. [...] Samassa paikassa kuului edellisinä vuosina olleen myös Ruotsalaisen ja W. Tarkiaisen.” Kallivieressä metsänvartija Paavo Säkki toimi isäntänä monelle 1930-luvun kerääjälle. (Järvinen 1990, 23; Simonsuuri 1956; KK Coll. 123.22 Launis 1903, 7; ks. myös esim. Tallqvist & Törneros 1904, 394; SKS KRA Väisänen laatikko III 3aa, s. 3–5, 8–11; 3b, s. 4; 3c, s. 6.

suomalaiskerääjille 1930-luvulla ja sotien jälkeen Suomessa ja Ruotsissa häntä haastattelivat Lauri Honko ja Juha Pentikäinen, Kari Laukkanen ja Urpo Vento sekä Pertti Virtaranta (1978, 14–15). (Ks. Liite 1.) Tarinat kerääjistä elivät myös paikallisyhteisöissä: esimerkiksi Volmari Porkasta kerrottiin vielä yli viisikymmentä vuotta tämän keruuretkien jälkeen (Laiho 1937).

Suomalaiskerääjien matkakertomukset ovat kuitenkin täynnä mainintoja paikallisten varovaisuudesta ja yhteistyöhaluttomuudesta. ”Asujanten epäluuloisuus – he minua tervehtivät yleensä antikristuksena – ja sitä seuraava pelko ja varominen tekivät työni tuntuvasti vaikeammaksi,” kertoi Ruotsalainen (1901, 80). Antikristus oli useimmin kerääjästä käytetty termi, mutta yhtälailla saatettiin kerääjää nimittää Pirun lähettämäksi ”hihhulipapiksi”, vakoojaksi tai koleraan kantajaksi. (Esim. Forsberg 1893, 55, 56; Groundstroem 1904, 412; Länkelä 1904, 274–275; Porkka 1886, 153; Salminen 1929a, 23; Saxbäck 1904, 346.) Näyttää siltä, että suhteet paikallisiin riippuivat yhtäältä kerääjän kokemuksesta, persoonasta ja asenteista, toisaalta alueen yleisestä poliittisesta tilanteesta sekä yksittäisten ihmisten, kuten pappien, kylänvanhimpien ja virkamiesten asenteista. Yleiseen tilanteeseen liittyivät esimerkiksi muutokset maanomistusolosuhteissa, tautiepidemiat, yleinen taloudellinen ja uskonnollinen tilanne sekä herätysliikkeet. (Ks. esim. Forsberg 1892; 1893; Niemmi 1904; Porkka 1886; ks. myös Harvilahti 1992a, 13–14.) Pappien tai kylän johtomiesten suosion saavuttaminen helpotti kerääjien työtä, samoin läheisempi tutustuminen ja ylipäätään asukkaiden tottuminen runonkeruuseen (Porkka 1886, 153, 160; Salminen 1929a, 11–18; Saxbäck 1904, 363; Tallqvist & Törneröos 1904, 366, 370). Alavaan (Forsberg 1893, 56; ks. myös Porkka 1886, 164; Väisänen 1990, 157) kohdistuneista antikristus-maininnoista huolimatta kertoo tämä Soikkolasta, että

kansa on erinomaisen vilkasta ja iloista, vaikka köyhyys onkin monellakin hyvin tuntuva kohta. Ennen on kuulemma Soikkolainen ollut hyvin epäluuloinen vierasta kohtaan, mutta ei nykyään enää. Ystävällisyyttä siellä nyt tapaat joka puolella.

Vaikka kerääjät tulkitsivat pelot usein lapsellisuudeksi ja takapajuisuudeksi, oli ihmisten varovaisuus usein perusteltua ja aiheellista. Keruiden aikana yhteiskuntajärjestys oli liikkeessä, paikalliset viranomaiset eivät suhtautuneet aina suopeasti keruutoimintaan, lahkoja ja erilaisia vallankumousliikkeitä esiintyi ja ihmisiä todellakin kuoli kulkumiestenkin mukana liikkuneisiin tautiepidemioihin.

Hyviin suhteisiin vaikuttavia tekijöitä oli useita. Esimerkiksi Lauri ja Aili Laihoon näytetään suhtautuneen poikkeuksellisen suosiollisesti, mihin voi henkilökohtaisten ominaisuuksien lisäksi olla useita syitä. Alueella oli jo yli kahdeksankymmenen vuoden ajan käynyt suomalaisia kerääjiä. Laihot olivat kuitenkin ensimmäisiä suomen itämurteiden puhujia, kotoisin Kannakselta, ja niinpä paikalliset ihmettelivät, kuinka helppoa Laihojen kanssa oli keskustella. Lisäksi he osasivat hyvin viroa, ja tulivat sitä kautta hyvin toimeen 1930-luvun virolaisten viranomaisten kanssa. (Järvinen 1990, 29–30.) Aili Laihon paljon käyttämää muodikasta pukua paikalliset ihmettelevät sarafanaksi, jota erityisesti inkeroisnaiset aiemmin olivat venäläisten tapaan käyttäneet (mts. 16, 33). Laiho arveli, että moni myös tulkitsi laulujen

levyttämissuunnitelman ansiomahdollisuudeksi, sillä levytyksiin osallistuneille maksettiin palkkio (mts. 27, 31–33). Keskeinen tekijä matkojen runsaille tuloksille olikin selvästi Tallinnaan suuntautunut levytysmatka, jonka jälkeen mukana olleet laulajat ja kerääjät kokivat ystävästyneensä, ja nekin paikalliset, ”jotka eivät mukana olleet, suhtautuivat asiaan uteliaan suopeasti ja kertoilivat puolestaan auliisti tietoaan” (Laiho 1937, 24; ks. myös 1961, 24)⁷² Aili Laihon päiväkirjamerkintä kertoo myös keruuretken pituuden ja vuorovaikutussuhteiden tärkeydestä: ”Mitä lähemmäs ihmisiä sekä heidän ilojaan ja surujaan pääsee, sitä paremmin he kertovat keräilijöille. Mutta lähestyminen tarvitsee aikaa. Nyt vasta, kun ovat jo lähdön hetket käsillä, tunnemme seudun väestön ja olot niin, että työ käy sujuvasti.” (Järvinen 1990, 40.) Esimerkiksi Launiksien ja Alavan matkakertomuksissa näyttäytyy myös vastavuoroisuuden merkitys: Launis yllätti paikalliset pyrkimällä osallistumaan näiden töihin ja kadonneen pojan etsintöihin. Hän toimi Kaipaalan kylän jumalanpalveluksen lukkarina, mutta opetteli ja lauloi yhtä lailla ortodoksienkin kirkossaan oppimia lauluja.⁷³ Alava taas opetti paikallisille suomalaisia kansanlauluja.⁷⁴

Vaikuttaa siltä, että suomalaiskerääjien oli keskimäärin helpompaa tehdä tallennustyötä inkerinsuomalaisten parissa kuin inkeri- ja vatjalaisten. Luterilaisten kohdalla yhteinen uskonto ja jollain tavoin samaan ryhmään määrittäminen ilmeisesti auttoi keruutyötä, kuten esimerkiksi Volmari Porkan (1886, 164) kuvauksesta on luettavissa:

Vaikka Soikkolalainen ischori on yhtä epäluuloinen ja epäuskoinen kuin ischorit muualakin, niin kuitenkin, jos tutustut vähän hänen kanssansa, hän on herttaisempia ihmisiä maailmassa. Sama on myös luterilaisten laita, joista kristinuskon valo on karkoittanut paljon harhaisia käsitteitä.

Kuten Aili Nenola (2002, 20) on huomauttanut, on syytä suhtautua varovasti kerääjien joskus värikkäisiin kuvauksiin suomenuskoisten sivistyneemmästä ja edistyksellisemmästä elämäntavasta. Siinä missä suomalaiset kerääjät valittivat etenkin ortodoksiväestön nuivaa suhtautumista, oli tilanne venäläiseltä puolelta katsottuna päinvastainen. Venäläinen professori D. Zolotarev teki kenttätöitä Länsi-Inkerissä 1920-luvun puolivälissä ja kertoi, että inkerinsuomalaisten kanssa oli vaikeampi työskennellä kuin inkeri- ja vatjalaisten, sillä edelliset ”olivat vähemmän seurallisia ja heihin oli vaikeampi saada kontakti” – monet kieltäytyivät yhteistyöstä kokonaan (Zadneprovskaya 1999, 90).

Ennen toista maailmansotaa kulkeneiden kerääjien keskeisenä pyrkimyksenä oli tallentaa muodoltaan kiinteitä runoja: toistuvaa, yleisesti tunnettua, Kalevalan kaltaista, mahdollisimman vanhaksi katsottua perinnettä (vrt. Virosta Kalkun 2011). Laulajat nähtiin pitkään ennen kaikkea runojen enemmän tai vähemmän uskollisina ja taitavina säilyttäjinä:

⁷² SKS KRA L. Laiho 5422.

⁷³ KK Coll. 123.22. Launis 1903, 18, 20, 42, 44, 59–61.

⁷⁴ KRA Alava VII B, 21, 24, 42.

Se runoaines, jonka Inkerin naiset ovat säilyttäneet ja jättävät jälkimaailmalle [...] muodostaa arvokkaan lisän siihen kalevalaiseen runouteen, josta kansan-eepoksemme on kokoonpantu. (Alava 1916, 9)

Satu Gröndahl (1997, 42–44, 177–180) on todennut inkeriläisten runojen vastanneen huonosti kerääjien etsimää ja varhaisten tutkijoiden arvostamaa jylhän miehistä sankarirunoutta: laulajat olivat naisia, laulut lyyrisesti sävyttyneitä. Keruun päämäärät tosin vaihtelivat ajan myötä. Europaeuksen päämääränä oli vielä kerätä runoainesta Kalevalan toisen laitoksen tarpeisiin; Alavan ja Porkan tehtävänä oli runojen perinpohjainen ”jälkikorjuu” ja 1900-luvun kerääjät näyttävät lähinnä tehneen aiempaa joko konteksti- ja laulajatietojen, runojen käytön, sävelmien tai rituaalien osalta täydentäviä tallennuksia (Kuusi 1997, erit. LIII–LVII; Salminen 1929a, 10–112).

”Kansa” ei ollut helposti idealisoitavissa. SKS:n pöytäkirja heijastelee Länkelän (1904, 270–301) matkakertomusta:

Sitten siirtyi [Länkelä] Soikkulan kappeliin, josta, epä-uskoisen ja typerän, mutta lauluja taitavan kansan keskellä pari viikkoa taisteltuansa [...]. [A]lusta loppuun asti kohtaa meitä naissä keräyksissä sama ylen tunnettu ja ylistetty Suomen sulo runotar, joka kansallemme on niin katoomattoman ja ikuisen kunnian tuottanut. [...] Kosemkinasta kokoomansa laulut ovat jo kylliksi arvollisia ja Soikkulasta saadut ylimalkaansa niitäkin paremmat. (Suomi 1859, 388–389.)

Ristiriita on hätkähdyttävä ja heijastuu monista muistakin varhaisista matkakertomuksista. Runonkerääjiin epäluuloisimmin suhtautunut, venäläistynyt ja toisenuskoinen inkeroisväestö lauloi parhaita ”suomalaisia” runoja.

Sävelmien ja runojen keruussa pätivät osittain samat säännöt. Laulajan itse tekemäksi tiedetty ei kertonut riittävästi perinteestä ollakseen välttämättä tallentamisen arvoinen. Väisänen (1917, 17; ks. myös Salminen 1929a) kertoo, että myös ”sellaisia, joilta puuttui taiteellista viehätystä, samoin ennen kerättyjen toisintoja tai alkuperänsä puolesta vieraiksi otaksuttuja sävelmiä ei pidetty muistiinpanemisen arvoisina.” SKS hyväksyi niin runoja kuin sävelmiäkin kokoelmiinsa vain valikoiden (ks. Harvilahti 1992a, 167–169; Salminen 1934, 174; Tarkka 2005, 35–37). Toisaalta huomion kiinnittyminen alueelliseen ja ajalliseen variaatioon tarkensi runotekstien keruuvaatimuksia jo 1800-luvun lopulla: Alavaa ja Porkka ohjeistettiin jo merkitsemään muistiin kaikki kuulemansa vähänkin toisistaan eroavat toisinnat. Vaatimus oli tietenkin pohjimmiltaan mahdoton ja olisi tarkkaan noudatettuna johtanut loputtomaan tallentamiseen. (Harvilahti 1992a, 168; Kuusi 1997; ks. myös Porkka 1886, 168.)

Päätarkoituksena oli 1800-luvun lopulta lähtien kerätä aineistoa historiallisia kehitys- ja lainautumissuhteita hahmottavan tutkimuksen tarpeeseen, ei esimerkiksi yksilöllisen tai esityskohtaisen variaation analyysiin. Sävelmämuistiinpanoissa näkyy tallennustavan rajoitteiden lisäksi jotain myös kerääjien suhtautumisesta me-

lodiseen ja rytmiseen muunteluun: lähes kaikki käsivaralta tehdyt nuotinnokset Inkeristä ovat säkeen tai kahden mittaisia pelkistyskappaleita ja kuten Anneli Asplund (1981, 28) toteaa, esimerkiksi ”pienet melismat saattoivat helposti jäädä muistiinpanijalta huomiotta.” Kiinnostuksen kohteet kuitenkin vaihtelivat kerääjittäin, ja moni tuli tallentaneeksi sellaisiakin runoja, sävelmiä tai huomioita, joita ei keruuohjeissa mainittu.

Perinteen haipuminen oli tallentajien parissa yleinen ja myös ilmeisen perusteltu huoli. Runon laulamisen väheneminen kuvastuu lähes kaikista kuvauksista ja matkakertomuksista. Ilmeisiä syitä oli useita: sosiaaliset ja yhteiskunnalliset muutokset 1800-luvun taitteen Venäjällä, pitkäaikainen kirkon taholta tullut valistustyö, uskonnolliset lahkot sekä uudet laulut ja muu musiikkiperinne. (Laiho 1940, 222, 225–226; Nevalainen 1991a, 165; Survo 2001)⁷⁵ Kerääjillä huoli perinteen ja suomalaisuuden katoamisesta sulautui yhteen: syypäänä nähtiin sivistys, mutta ennen kaikkea venäläisyys. Esimerkiksi Max Engman (1991, 177) kuitenkin toteaa, että ”Pietarista leviävä ’turmellus’ ja ’venäläisyys’ oli itse asiassa suurkaupungin vaikutusta, ’modernin’ elämäntavan säteilyä,” ei niinkään venäläisyyttä.

Vuosisatoja suullisena kulkenut oli kerääjien kannalta arvokkaampaa kuin vastikään kirjoista opittu, vaikka nykynäkökulmasta katsottuna juuri suullisen ja kirjallisen rajapinnat ja siirtymät ovat mielenkiintoisia (esim. Tarkka 1999, 56–63; DuBois 1996). Ruth Finnegan (1977, 19, 24–51; ks. myös Anttonen 2005) kritisoi alkuaikojen folkloristiikkaa toiseuden ja eksotiikan kaipuusta. Hänen mukaansa suullinen runous sijoitettiin primitiiviseen, yhteisölliseen, puhtaaseen, perinteiseen, luonnolliseen, alkeelliseen ja homogeeniseen yhteisöön, ja todelliset olosuhteet jäivät ymmärtämättä. Arno Survo (2001, 33) näkee Inkerin symbolisena periferiana, jonne kerääjät heijastivat omia toiveitaan ja pelkojaan: ”Inkerin runokyllien kartalta vuodelta 1931 ei löydy muuta kuin hajanaisia asutuksia metropolin ympäristössä: metsäsuomalainen kuvitelma ja käsittämätön toiseus sen keskellä.” Monikielisyys, venäläisyys ja alueen modernisoituminen – palkkatyö, tehtaot, ihmisten liikkuvuus – olivat piirteitä, joihin monien kerääjien oli ilmeisen vaikea suhtautua.

Perinteinen antropologinen, folkloristinen ja etnomusikologinen kenttätö ja tutkimus keskittyivät usein näkyvän miesten julkisen tai rituaalisen kulttuurin ympärille. Pitkälti tämä johtui tallentajien sukupuolesta ja arvostuksista, mutta miestutkijoiden oli myös helpompi päästä sisälle miesten yhteisöihin kuin naisten pariin, ja julkisiin tilanteisiin helpommin kuin arkisiin ja yksityisiin. (Esim. Nettl 1983, 404–418; Hylland Eriksen 2001, 125; Tarkka 2005, 35.) Inkerissä suuri osa kalevalamittaisista lauluista eli kuitenkin tallennusajankohtana naisten julkisena perinteenä, joten tilanne oli hieman erilainen. Ei voida tietenkään olettaa, että naiset olisivat halunneet laulaa yhteisön ulkopuolisille mieskerääjille kaikkea taitaansa. Arkisia lajeja kuten kehtolauluja ei paljoakaan tallennettu – ja kerääjien

⁷⁵ Matkakertomuksista ks. esim. Launis 1904; 1907; 1905: 86, 90; Porkka 1886, 152; Ruotsalainen 1901; vrt. Venäjällä Čistov 1976a, 171.

matkakertomuksissa on myös kuvauksia laulamisesta kieltäytymisestä ja toisten laulamisen kieltämisestä. Esimerkiksi Tatjana Jegorova lauloi Laihoille monta runoa ja toimi myös yhtenä Tallinnan äänitysten esilaulajista, vaikka aikaisempien tallentajien muistiinpanoissa häntä ei juuri tapaa. Matkan jälkeen

Tatjana kertoi, miten ensin oli ujostellut suomalaisia vieraitaan, mutta nyt ”ollaa nii tuttavat” Tallinnan äänilevytysmatkan jälkeen. Samalla sanoi yliop. [Osmo] Niemestä seuraavaa: ”No, mitä mie, ku vieras mies tulloo, nii vaa vahin silmät harillaa ja pölkäsin – pari kolt lauluu saoin. – Vahin vaa, jot mänis pois.”⁷⁶

Jegorova ei ollut halunnut eikä uskaltanut laulaa vieraille miehille: vasta pariskuntana liikkuneet tallentajat voittivat hänen luottamuksensa. Hyvänkin laulajan runot saattoivat jäädä tallentamatta.

Inkeriläisen laulun kontekstissa on yllättäen vaikeampaa hahmottaa miesten kulttuuria kuin naisten, sillä miesten uudenaikaiseksi tai sopimattomaksi tulkittua laulua ei juuri tallennettu. Miesten laulut tulevat aineistossa esille lähinnä naisten satunnaisesti kertomana ja kuvaamana. (Heinonen 2008a.) Inkeriläistä runoa ovat sukupuolen tai naistutkimuksen näkökulmista eri tavoin lähestyneet erityisesti Satu Gröndahl (1997), Henni Ilomäki (1998), Aili Nenola(-Kallio) (1982, 2002) sekä Senni Timonen (2004).

A. A. BORENIUS-LÄHTEENKORVA

Ensimmäisen laajemman sävelmäkokoelman Länsi-Inkeristä keräsi vuonna 1877 A. A. Borenius.⁷⁷ Vaikka nuottien lukumäärä – kaksikymmentä lyhyttä sävelmää – ei ole suuri, on kokoelma ainutlaatuinen, sillä Borenius keräsi huolellisesti sekä laulujen tekstit että sävelmien perushahmot ja hän merkitsi muistiin myös joitain laulujen nimityksiä ja laulajien kommentteja. Kuten Itkonen (1936, 59, 63–65) toteaa, oli Borenius perusteellinen. Runomuistiinpanot ovat kielellisesti tarkkoja. Hän kirjoitti usein runon muistiin sekä sanelusta että laulusta ja tallensi myös tietoja laulajista.

Boreniuksen tullessa Länsi-Inkeriin hänellä oli jo 45 keski-inkeriläistä sävelmää ja 30 runoa tallennettuna. Keski- ja Länsi-Inkeristä kerättyjen aineistojen hahmottaminen kokonaisuutena on tarpeen, sillä vaikuttaa ilmeiseltä, että Borenius

⁷⁶ SKS KRA Laiho L. 5422. (No mitä minä, kun vieras mies tulee, niin vahdin vain silmät ammolleen ja pelkäsin – sanoin pari kolme laulua. – Vahdin vaan, että menisi pois.)

⁷⁷ Axel August Borenius (1846–1931) oli papin poika Porvoosta. Jo opiskeluaikanaan hän keräsi joitain kansansävelmiä. Valmistuttuaan filosofian kandidaatiksi Borenius lähti ensimmäiselle runonkeruuretkelle Aunukseen ja Vienaan kielentutkija Arvid Genetzin matkakumppanina omilla varoillaan. SKS palkitsi kerääjän kunniapalkinnolla. Vuoden 1872 matka suuntautui suoraan Vienaan. Runosävelmien keruun kannalta merkittävimmät olivat vuoden 1877 kaksi sävelmäkeruumatkaa, ensimmäinen Kannakselle sekä Itä- ja Keski-Inkeriin ja toinen Keski- ja Länsi-Inkeriin, Viroon (erityisesti Setumaalle), Suomen Karjalaan, Raja-Karjalaan, Vienaan sekä Aunukseen. Inkeriin tullessaan Borenius oli siis jo hyvin perehtynyt etenkin vienankarjalaiseen runolauluun. Vuosina 1878–1897 Borenius teki vielä neljä matkaa Suomen sisälle sekä Kannakselle ja Raja-Karjalaan. Lisäksi hän keräsi sävelmiä ja joitain runoja myös muissa tarkoituksissa matkustaessaan.

ei yleensä tallentanut useaan kertaan samantyyppistä sävelmää.⁷⁸ Aineisto ei kerro tarkasti, missä paikoissa tietyn tyyppisiä sävelmiä on käytetty, vaan antaa yleiskuvan Keski- ja Länsi-Inkerin alueella ylimalkaan käytetyistä lauluista. Boreniusksen ensimmäiset Tyröstä keräämät sävelmät ovat kaikki venäläistyyppisiä *refrengin* eli kertauman sisältäviä sävelmiä. Hän keskittyi itselleen uusiin sävelmiin: tämän tyyppisiä sävelmiä ei nimittäin ole tallennettu idempää tai pohjoisempaa, Boreniusksen aikaisempien tallennusretkien seuduilta. Toisaalta näitä Länsi-Inkerissäkin yleisiä sävelmätyyppejä Borenius ei enää Soikkolasta kirjoittanut muistiin. Sävelmien paikkakuntaakohtaisista käytöistä tai yleisyyksistä on tämänkaltaisen kokoelman varassa siis mahdotonta tehdä tarkempia päätelmiä.

Borenius jäi huolellisesta keruutyöstään ja merkittävistä tieteellisistä avauksistaan huolimatta syrjään kansallisten tieteiden kentällä. Vuodesta 1891 lähtien hän toimi koulutarkastajana ja opettajana. On arveltu hänen olleen liian perusteellinen ja hidas. Boreniusksen omiin kenttätöihin perustuva, ilmeisen merkittävä kirjoitus runosävelmistä on säilynyt ainoastaan lyhyenä sitaattina, mutta Jean Sibeliuksen hänen avullaan toimittama Kalevalan selitysteoksen lyhyt nuottiliite oli tieteellisesti edustavin varhaisista sävelmäjulkaisuista. (Itkonen 1936, 68–75, 83, 99–100; Laitinen 2003b, 23–52.)⁷⁹ Juuri Sibeliuksen kautta on jotain Boreniusksen runosävelmiin liittyvästä kokemuksesta saattanut siirtyä myös Armas Launikselle, joka varhaisten keruuvuosiensa aikoihin oli Sibeliuksen sävellysoppilas.⁸⁰ Runokokoelmansa Borenius luovutti Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle vasta maaliskuussa 1906 ja sävelmäkokoelman seura lunasti häneltä vuoden 1909 marraskuussa Launoksen aloitteesta ilmeisesti *Inkerin runosävelmien* (Launis 1910a) sävelmätoimistustyötä varten (Suomi 1907, 7–11; Suomi 1910, 107, 206). Sekä Inkerin että Karjalan runosävelmien esipuheessa Launis (1910a, 1930) ylistää Boreniusksen työtä.

ARMAS LAUNIS

Laajimmat ja monipuolisimmat sävelmäkokoelmat Inkeristä keräsi Armas Launis muistikirjaansa vuonna 1903 ja vahaleriöille 1906.⁸¹ Vaikka Launis ei kerännyt runotekstejä sävelmänpätkiin liittyviä alkusäkeitä lukuun ottamatta ja vaikka hän merkitsi käsikirjoituksiinsa vain niukalti kontekstitietoja, antoi hän matkakertomuksissaan olennaisia tietoja inkeriläisestä laulusta. Ennen Launoksen retkiä oli inkeriläisiä runosävelmiä merkitty muistiin ainoastaan reilut sata. Sävelmistä suu-

⁷⁸ Ks. Itkonen 1936, 46, 48; SKS KRA Borenius 11 e) 107–129 ja 169–206. Esimerkiksi Boreniusksen Soikkolan Loukkulassa tallentaman ”Okrun virren” viereen on kirjoitettu: ”Siellä tavallisin nuotti”. Lyijykynällä on lisätty nuotin viereen: ”(Sama Savimäelläkin)” (SKS KRA Borenius 11 e 188). Kirjoittaessaan Savimäellä Vöglältä ja Okkulilta epätavallisen liekkuvirren, jota käytettiin myös kehtolaulusävelmänä (198; ks. luku 8), Borenius lisäsi marginaaliin: ”vrt. yl. varsinaista” viitaten luultavasti johonkin tarkemmin määrittämättömään aikaisemmin tallennettuun liekkunuottiin.

⁷⁹ Boreniuksesta enemmän ks. myös Harvilahti 1998b, 199–200; Salminen 1929a, 61; Väisänen 1917, 30–38; Timonen 2004, 90–91, n77. Vielä vuonna 1921 Borenius sai Alfred Kordelinin säätiöltä apurahan sävelmien järjestämiseen, mutta Itkosen (1936, 101) mukaan tämä ei enää ”johtanut toivottuihin tuloksiin.”

⁸⁰ KK Coll. 123.20. Armas Launis: Taival, jonka vaelsin.

⁸¹ Launis (1884–1959) syntyi puusepän ja talollisen tyttären nuorimmaksi lapseksi Hämeenlinnassa vuonna 1884 ja muutti perheensä kanssa Helsinkiin vuonna 1893.

rin osa oli A. A. Boreniuksen tallentamia ja tuolloin yhä hänen hallussaan, parikymmentä luonnosta kätkeytyi Vihtori Alavan pikakirjoitusvihkoihin ja muutamia D. E. D. Europaeuksen muistiinpanoihin. On mahdollista, että Alavan ja Europaeuksen sävelmämuistiinpanoja ei tallennustyötä koordinoineen Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran piirissä edes tunnettu.

Lähtiessään ensimmäistä kertaa Inkeriin Launis oli opiskellut Helsingin yliopistossa ja Helsingin filharmonisen seuran orkesterikoulussa kaksi vuotta. Stipendiaatiksi valmistumista vuonna 1902 seurasivat kuusi Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran tuella tehtyä sävelmäkeruuretkä.⁸² Launis valmistui filosofian kandidaatiksi vuonna 1906 ja ilmeisesti jo saman vuoden syksynä hän kävi Virossa tutkimassa Oskar Kallaksen avustuksella runosävelmäaineistoja väitöskirjaansa varten.⁸³ Vuoden 1910 kesän Launis vietti Pietarissa inkeriläissäveltäjä Moses Putron luona runosävelmien ja venäläisten kansansävelmien yhteyksiä kartoittaen. Runosävelmien luokitteluun keskittyvä väitöskirja *”Über Art, Entstehung und Verbreitung der Estnisch–Finnischen Runenmelodien”* painettiin vuonna 1910 ja väitöstilaisuus oli seuraavan vuoden alussa.⁸⁴ Vuonna 1910 ilmestyivät myös *Inkerin runosävelmät* (1910a, IRS) sekä luku *Runosävelmistä* teoksessa *Kalevalan selityksiä* (1910c). Launis järjesti samalla kertaa myös Karjalan ja Viron runosävelmät, jotka tosin SKS:n taloudellisen tilanteen takia saivat odottaa painatusta vuoteen 1930 (Suomi 1912, 18–19, 138, 156; Suomi 1915, 55–56; ks. myös Häggman 2012, erit. 133–137; 183–187; 283–287). Alun perin Inkerin runosävelmien piti sisältää ”selonteko lauluvoista ja tutkielma sävelmäin musikaalisesta rakenteesta”, mutta ilmeisesti artikkeli ja väitöskirja korvasivat sen (Suomi 1909, 62).

Vuoden 1903 toukokuun kuudentenatoista päivänä 19-vuotias ylioppilas lähti siis Helsingistä kohti Länsi-Inkeriä. Narvusin lukkarilasta hän teki aluksi lyhyempiä matkoja alueen kyliin.⁸⁵ Sävelmiä Narvusista kertyi kahdenkymmenen päivän aikana melkein 160, minkä jälkeen matka jatkui Soikkolan niemelle. Säätinän heluntaipraasnikoilla Launis kertoo saaneensa suurimman ”saaliinsa”, 150 sävelmää, ja lisäksi tiedon Soikkolan muiden kylien parhaimmista ”eessälaulajista.” Soikkolan jälkeen Launis kulki vielä Kattilan puolella. (Launis 1904, 50.)⁸⁶

Jos uudesta kylästä ei ensimmäisellä matkalla suhteellisen nopeasti löytynyt sopivia laulajia tai jos näiden laulut tuntuivat liian samankaltaisilta kuin edellisissä kylissä, vaihtoi Launis nopeasti keruupaikkaa.⁸⁷ Ainakin paikoin hän jakoi laula-

⁸² Kajaanissa (vuonna 1902) yhdessä ja Länsi-Inkerissä (1903) yhtä aikaa Eino Levónin kanssa, Suomen Lapissa (1904), Suomen ja Norjan Lapissa (1905) sekä fonografilla varustettuna Raja-Karjalassa (1905) ja Länsi-Inkerissä (1906). (KK Coll. 123.20 Launis; Hako 1982, 10–11; Suomi 1906, 179; Tomasi 1940.)

⁸³ KK Coll. 123.20 Launis, 9. Lapista kerätyt joikusävelmät Launis julkaisi tieteellisesti järjestettynä koelmana vuonna 1908.

⁸⁴ KK Coll. 123.20 Launis: 10–11.

⁸⁵ KK Coll. 123.22 Launis 1903, 39, 7–12, 25–27.

⁸⁶ SibA Launis 1903.

⁸⁷ KK Coll. 123.22 Launis 1903, 5, 6, 16, 20, 41, 48.

jille palkkioksi rahaa.⁸⁸ Parhaiksi laulukyliksi Launis (1904, 50) nimeää Soikkolan inkeroiskylät Tarinaisin, Volotsan ja Mäkkylän ja kertoo myös Narvusin alueella inkeroiskyliä tyttöjen olleen parhaita informantteja. Launoksen tallentamisissa sävelmissä on ainoastaan muutamia sellaisia, joihin kuoro on merkitty mukaan. Ihanteellinen keruuasetelma ensimmäisellä matkalla olikin selvästi yksi laulaja tuvan pöydän ääressä.⁸⁹ Nuorison laulu- ja tanssitapoja Launis kävi erikseen kylän ”akkojen” kanssa katselemassa, mutta hän ei mainitse keränneensä tällöin sävelmiä: ”Kirjassa olivat jo ne nuotit.”⁹⁰ Matkakertomuksensa lopussa Launis (1904, 53) kehottaa lukijaa täydentämään lyhyen laulamisen tapoja käsittelevän selostuksen avulla yhdeltä laulajalta tallennetut sävelmät, mutta toteaa myöhemmin omanakin käsikirjoituskokoelmansa esilaulun ja kuoron vaihtelun osalta puutteelliseksi (Launis 1910b, XIV).

Vuoden 1906 äänitysmatkalla Launis (Launis 1907, erit. 105) nimenomaan pyrki ”mikäli mahdollista” kokoamaan sopivia kuoroja tai ottamaan mukaan jälestälaulajan – yksin laulettuja esityksiä on Soikkolan 121 laulunpätkän joukossa ainoastaan 14, näistä kahdeksan heti äänitysten alussa. Launoksen ääniteaineisto välittää inkeriläisestä laulusta huomattavasti paremman kuvan kuin olisivat tehneet pelkästään yksittäisiltä laulajilta nauhoitetut sävelmät, vaikka yksinlaulun tyylipiirteistä kokoelma ei kerro. Keruukertomuksessaan Launis mainitsee koonneensa kuoroja, jotta ”fonografi-otteet tulisivat kansan esitystapaa mahdollisimman lähelle.” Näin laulu ei hänen mukaansa myöskään kuulostanut hengitystaukojen vuoksi katkonaiselta. Kuoron kokoonpanoon Launis vaikutti aktiivisesti: ”käärin muodostin tavallisesti kolmesta tai neljästä laulajasta.” Kuoroihin osallistujista ei ole muita tietoja, mutta voi olettaa esilaulajien paikoin laulaneen myös toisten kuoroissa. Toisen matkan laulajat olivat 16–55-vuotiaita naisia ja tyttöjä, useimmat 20–40-vuotiaita.⁹¹

Vuoden 1906 retki suuntautui Launoksen (Launis 1907, erit. 104) parhaaksi katsomille lauluseuduille, Soikkolaan ja Keski-Inkerin Hevaalle ja Tyröön. Soikkolassa hänet jo tunnettiin, Keski-Inkeri puolestaan oli vuonna 1903 kuulunut Eino Levónin keruualueeseen. Launis tiesi, mitä etsi. Retki oli ensimmäistä lyhyempi eikä sen kulusta ole äänityspaikkakuntia tarkempaa tietoa. Säätinän helluntaipraasnikoilla hän äänitti 21 lieriötä täyteen runosävelmiä. Juhlien jälkeen hän sai muutamassa päivässä Mäkkylässä ja Viistinässä loput 58 lieriöstä täyteen ”ja useampia eri sävelmiä tuskin enää olisi Soikkolasta löytynytään.” Hevaalla ja Tyrössä vahalieriöitä täyttyi 31 ja lisäksi hän äänitti lopuksi kuudelle lieriölle soikkolalaisten paimenten soittoa.

Muutamaa säettä pidempiä nuotinnoksia eivät Launis ja Levón vuoden 1903 matkoillaan tehneet, eikä kertaalleen tallennettua sävelmätyyppiä tarvinnut uudestaan kylästä enää tallentaa, vaikka toisintojakin kokoelmaan kertyi. Äänitysretken

⁸⁸ KK Coll. 123.22 Launis 1903, 30.

⁸⁹ KK Coll. 123.22 Launis 1903, 16, 18, 30, 35.

⁹⁰ KK Coll. 123.22 Launis 1903, 36.

⁹¹ SKSÄ A 300/9–3001/56.

kohteiksi riittivät Hevaa ja Soikkola, sillä muiden lähipaikkakuntien laulut olivat ainoastaan ”tärveltyneitä toisintoja mainittujen Inkerin parhaiden runoalueiden sävelmille” (Launis 1907, 104–105). Äänitysmatkalla Launis ilmeisesti pyysi välillä esittämään sävelmiä, joita hän tai Levón olivat tallentaneet kolme vuotta aiemmin. Tähän viittaavat runosäkeiltään, melodialtaan ja tallennuspaikaltaan samankaltaiset käsikirjoitus- ja äänitetoisinnot.⁹²

Kuten Marko Jouste (2004, 60) toteaa, tallennuksen päämääränä oli äänitysten aletuakin yhä nuottikuva, ei itse äänite. Launiksien laatimat toisen matkan äänitteiden nuotinnokset tuntuvat olevan lähinnä yhteenvetoja äänitteen kulusta, vaikka ne ovatkin käsikirjoitusnuotteja yksityiskohtaisempia. Merkittävimmät ja toistuvimmat muunnelmät tai moniääniset kohdat etenkin äänityksen alusta on merkitty, mutta ei kaikkia, eikä nuotti luonnollisesti anna kuvaa esityksen kulkuun liittyvää variaatiosta (ks. myös Kolehmainen 1977, 4–6.). Tällaisena näyttäytyy tilanne myös ainoassa tähänastisessa tarkemmassa analyysissä Launiksien fonogrammien ja nuotinnosten suhteista, Yrjö Heinosen (2007) artikkelissa, joka keskittyy yhteen hevaalaisäänitykseen.⁹³ Minna Riikka Järvisen (2004, 344) mukaan Launiksien nuotinnokset matkoilta ”niin Karjalaan, Kainuuseen, Inkeriin kuin Lappiinkin” muistuttavat kovasti toisiaan, ilmeisesti aikakauden musiikkianalyysin periaatteita noudattaen. Taustalla oli vertailevan kansanmusiikintutkimuksen paradigma, jonka materiaaliksi sopivat parhaiten sävelmän perushahmon suhteellisen yksinkertaisesti, konventionaalisesti ja ilman variaatioita esittävät nuotit. Keruuteknikasta ja vallitsevasta tutkimuksen paradigmasta johtuen joikujen ”sävelmät ovat pelkistyyksiä alkuperäisistä sävelmistä”, yleisimmin toistuneen sävelmäaineen tallennuksia (ks. myös Jouste 2004, 58–60). Tämän voi katsoa pätevän inkeriläiseen aineistoon etenkin enemmän varioivien melodioiden osalta.

Vuoden 1906 Lapin matkaltaan Launis (1906a, 85) kertoo, että ei vaivautunut tallentamaan mitään niiltä esittäjiltä, ”joiden laulukorva oli alapuolella keskinkertaisuuden.” Hän valikoi Inkerissäkin tallennettavikseen mahdollisuuksien mukaan itseään miellyttäviä laulajia, laulun lajeja ja paikkakuntia. Onkin todennäköistä, että erityisesti muuntelun, moniäänisyyden ja vaihtelevien tai epätavallisten as-teikkojen suhteen Launiksien kummankin matkan tulokset antavat inkeriläisestä laulusta jossain määrin oman aikansa taidemusiikin ja kuorolaulun ideaalien suuntaan silotellun kuvan. Vanhan ja esteettisesti tyydyttävän yhdistelmä oli kuitenkin vaikeasti löydettävissä (ks. myös Saarlo 2007; Laitinen 2003a, 15–16; Kallio 2009b). ”Primitiivinen runolaulumme” tuntui Inkerissä aluksi ”keräilyn kannalta vähä-arvoiselta”, muisteli Launis omaelämäkertansa luonnoksessa.⁹⁴ Uudemmissa kansanlauluista hän sitä vastoin näyttää aidosti pitäneen.⁹⁵ Inkerissä miellyttivät erityisesti Soikkolan inkeröiskylistä löydetty (suhteellinen) sävelpuhtaus sekä ve-

⁹² Esim. SibA Launis 311 ja SKSÄ A 300/26a; SKS KRA Levón 470 ja SKSÄ A 301/34a; SibA Launis 311b ja SKSÄ A A 300/32b sekä SibA Launis 346 ja SKSÄ A 300/34b. Joukossa voi tietenkin olla myös vakiintuneita teksti-melodia-yhdistelmiä.

⁹³ SKSÄ A 301/43a.

⁹⁴ KK Coll. 123.20 Launis.

⁹⁵ KK Coll. 123.22 Launis 1902, 9, 19, 41, 78.

näläisistä ja suomalaisista uudemmista lauluista vaikutteita saaneet, laaja-alaisemmat, moniääniset ja useamman säkeen pituiset sävelmät. Launiksien kuulokulma loikin aineiston, jossa myös nuorison uudet laulumuodit kuuluvat. Jo ensimmäisellä matkalla Soikkola nousi laulualueena kirkkaasti ylitse muiden:

Jo tutustuminen heidän [soikkolalaisten] sävelmiinsäkin riitti kyllin antamaan mielenkiintoa. Niiden yksinkertaisuudesta voisi päätellä, että ne olisivat varsin vähän musiikalisesti kehittyneen kansan laulamia. Omituista kyllä, on asian laita vallan päinvaltainen. Sillä puhumattakaan siitä, että heillä yleensä on tarkka korva muistaa ja laulaa oppimiansa sävelmiä, on heillä ihmeteltävä taito löytää sointuvia intervaleja. (Launis 1904, 49.)

Matkakertomuksen kuvaus keruun alusta Vyötermaan kylässä kertoo nuoren opiskelijan odotuksista ja reaktioista vieraan laulukulttuurin edessä toiseen sävyyn:

Kyläläisten kertomuksen mukaan olivat runonkerääjät saaneet paljon tästä kylästä ja se saattoi minuakin toivomaan runsasta saalista. Tulos oli kumminkin vähäinen. Tässä samoin kuin seuraavissa lähikylissäkin oli jo runonlaulanta syrjään heitetty. Runoja kylä vieläkin osattiin, mutta ainoastaan harvat muistivat, millä nuotilla niitä oli laulettu. Heidänkin lauluäänensä oli jo ikä vienyt ja samalla nuotin epävarmaksi tehnyt. Työlästä oli siitä tolkkua saada, he kun harvoin lauloivat kahta kertaa samalla tavalla. (Launis 1904, 49.)

Mitä ilmeisimmin nuori Launis ei tarkalleen tiennyt, mitä oli lähtenyt etsimään. Runolaulun tyypillisenä pidetyt piirteet – vähäsävelisyyden, erilaisten sävelmätyyppien vähäisyyden ja sävelmän jatkuvan muuntelun – hän tulkitsi omien musiikkikäsitystensä kautta runolaululle epätyypilliseksi.⁹⁶ Alkumatkan nuotinnokset varioivista sävelmistä ovat vain muutaman säkeen mittaisia pelkistyskappaleita, joiden yksiselitteisessä kulussa muunnellut ovat aavisteltavissa ainoastaan kumitusjälkinä. Melodian pysymättömyys tarkoitti Launikselle sen unohtumista, nuotin suppealaisuus alkuperäisen sävelmän rappeutumista:

Viimeisen yrityksen tein erään vanhan akan luona ja sainkin hänet vihdoinkin laulamaan. Mutta siitä en paljon hyötynyt. Nuotti oli unohtunut, ei mikään mennyt kahta kertaa samalla lailla. Muutaman nuotin koetin kuitenkin muistiin panna.⁹⁷

Launis etsi vanhoja, ”alkuperäisiä” sävelmiä, mutta piti enemmän uudemmista kansanlauluista ja oletti ainakin keruun alussa nykytiedon valossa vanhakantaisemmat melodiat huonojen laulajien unohtamien sävelmien kaiuiksi. Samankaltaisen ristiriidan ovat sekä Järvinen (2004, 345) että Jouste (2004, 66–67) havainneet Launiksien kirjoituksissa joikusävelmistä. Syvällisempi perehtyminen runolauluun

⁹⁶ Launis (KK Coll. 123.22 Launis 1902, 44) sai ensimmäisen kosketuksen runolauluun jo vuonna 1902 Kainuun retkellä käydessään nopeasti Vornan kylässä Venäjän puolella: ”Hetä sain pyydettyäni talon väen laulamaan, mutta nuotti nujahdelti sinne tänne, niin etten siitä selvää saanut.” Niinpä hän ei sävelmää ilmeisesti muistiin kirjoittanutkaan; retken tarkoituksenaan oli uudempien kansanlaulujen keruu (SKS KRA Launis 1902).

⁹⁷ KK Coll. 123.22 Launis 1903, 6; ks. myös 3.

muokkasi Launiksen näkemyksiä laulun piirteiden tyypillisyydestä ja vanhuudesta, mutta esteettiset arviot pysyvät samoina. Hän kirjoittaa olevan vaikeaa erotella eri ajoilta peräisin olevia (toisin sanoen erityyppisiä) sävelmiä, mutta määrittelee iältään vanhimmiksi ne sävelmät, ”joiden musikaalinen muoto on vähemmän kehittynyt.” Tämänkaltaisten ”alkeellisten” sävelmien tärkeimmäksi tunnuspiirteeksi määrittyi ”jotenkin vähän vaihteleva, kehittymätön ja epävakainen melodiikki.” (Launis 1910c, 225.) Muuntelun kanssa samansukuinen piirre oli moniäänisyys, jota Launis arvosti ensimmäisestä Inkerin retkestään alkaen. Säveltäjän ja muusikon ihanne ei kuitenkaan kokonaan vastannut kentällä kuuluvaa todellisuutta. Väitöskirjassaan Launis (1910b, XIII) yleistää ilmeisesti omien kokemustensa pohjalta:

Muut äänet ovat yleensä seuraavia terssejä ylä- tai alapuolella. Siten syntyy usein täysi kolmisointu. Mutta moniäänisyys voi syntyä myös laulajien kyvyttömyydestä laulaa yhteen, koska usein esiintyy jopa yhtäaikaaisesti soivia sekunteja, joita ei varmasti ole tarkoitettu.

Muuntelun tuottama, länsimaisesta sointuajattelusta poikkeava heterofonia johtui Launiksen tulkinnassa edelleen laulajien taidon puutteesta, ei laulukulttuurin erilaisesta estetiikasta. Sekunti-intervallien vähäisyys Launiksen nuotinnoksissa ei siten tarkoitaakaan niiden vähäisyyttä lauluissa, vaan on osin myös nuotintajan tulkintojen tulosta.

Sävelmien kansainväliseen vertailuun katsottiin vielä Launiksen ensimmäisen retken aikaan tarpeellisiksi kerätä lyhyitä ja selkeitä melodian perushahmoja. Näkökulma muuttui nopeasti äänityskeruiden alettua: tieteellisyydelle asetettavat vaatimukset näyttivät kasvaneen muutamassa vuodessa. Voi olla, että Launis itse saneli nämä muuttuvat vaatimukset, sillä hänhän oli ensimmäinen Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran fonografin käyttäjä vuonna 1905 ja 1900-luvun ensimmäisen vuosikymmenen merkittävin runolaulun äänittäjä. Launiksen ensimmäisen retken tulokset olivat enimmillään neljän säkeen pituisia, useimmiten yhdeltä laulajalta tallennettuja nuotteja, jonkinlaisia yhteenvedoja enemmän tai vähemmän muunnelleen esityksen perushahmosta (ks. myös Kolehmainen 1977, 4–6). Runosävelmäjulkaisun yhteydessä hän arvioi omankin ensimmäisen keräelmänsä tieteellisessä mielessä vaillinaiseksi:

Ne suuret puutteet ja vajavaisuudet, jotka yleensä haittaavat ilman fonograafia kerättyjä sävelmäkokoelmia, ovat varsin tuntuvia näidenkin kerääjain [Inkeristä käsin nuotintuissa] kokoelmissa. Suurta haittaa tuottaa varsinkin epätietoisuus sävelmän tonaalisista sävelkorkeussuhteista ja osaksi niiden rytmiikistäkin. (Launis 1910a, II.)

Fonogrammikeruun motiiveja olikin kaksi: ”saada heidän esitystapansa elävämpänä säilymään” jälkipolville ja toisaalta lisätä transkriptioiden tieteellistä tarkkuutta (Launis 1906b, 86; Suomi 1906, 179). SKS:n kielitieteellisen valiokunnan fonografin hankintaan liittyvä pöytäkirja mainitsee motiiviksi myös sanojen ja sävelmän suhteen tarkemman tallentamisen:

Suomal. kansansävelmiä on tähän saakka pantu muistiin yksinomaan tavallisen nuottikirjoituksen avulla, joka kuitenkin – vaikkapa nuotintaja olisi kuinkakin tarkkakorvainen ja tarkkatuntoinen musiikkimies – aina, kirjoittajan tahtomattakin, tulee jossain määrin kaavailluksi ja normaliseeratuksi. [...] Tässä on erikseen huomautettava, että ainoastaan fonografin avulla voimme saada täysin luotettavan kuvan siitä, millä tavalla laulun sanat liittyvät sävelmään, minkä seikan tunteminen kielitieteellisessäkin suhteessa voi olla varsin tärkeä. (Suomi 1906, 19.)

Keruille asetetut odotukset ja ennen kaikkea Launiksien käsitysten muutokset näkyvät osaltaan hänen ensimmäisen matkansa kenttäkäsikirjoituksen, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle luovutetun puhtaaksikirjoituksen ja seitsemän vuotta myöhemmin julkaistun sävelmäkokoelman välisissä eroissa.⁹⁸ Puhtaaksikirjoituksen yhteydessä Launis lyhensi monia muistiinpanoja ja tulkitsi toisia uudelleen joskus merkittävälläkin tavoilla. Sävelmiä julkaistessaan hän teki uusia muutoksia. Usein lopullinen julkaistu muoto (IRS) on lopulta lähempänä kenttäkäsikirjoitusta kuin puhtaaksikirjoitusta, vaikka viitteet julkaisussa ovatkin pelkästään puhtaaksikirjoitukseen. Keskeisimmät muutokset Launiksien kenttäkäsikirjoituksen (SibA) ja sävelmäjulkaisun (IRS) välillä ovat seuraavan kaltaisia:

- 1) Nuottikuviissa on paljon toimituksellisia muutoksia, lähinnä sävellajien, tahtiosoitusten ja sävelmän aika-arvojen yhtenäistämistä.
- 2) Muutama kenttäkäsikirjoituksessa yhtenä toisintona esiintynyt sävelmä on puhtaaksikirjoituksessa ja julkaisussa jaettu kahtia.⁹⁹
- 3) Muutamassa sävelmässä on teksti vaihtunut tai puuttuva teksti ilmestynyt edeltävästä toisinnosta.¹⁰⁰
- 4) Yleisimmin tekstin muutokset ovat kirjoitusasujen yhtenäistämisiä ja korjaamisia lähemmäs Inkerissä tyypillisiä muotoja, esimerkiksi ljoole → l'ole, ”se ihana” → ”se ihala.”¹⁰¹
- 5) Pieniä poisjääntejä tai lisäyksiä on monin paikoin.¹⁰²

⁹⁸ SibA Launis 1903; SKS KRA Launis 1903; Launis 1910a=IRS. Kopioimisen ja julkaisemisen painotukset kertovat osaltaan myös yleisemmästä aikakauden eri laulunlajeille suomasta arvostuksesta. Kenttäkäsikirjoituksesta kokonaan kopioimatta jäivät muutamat virolaiset ja venäläiset laulut ja yksi paimensävelmä. Vaikka ne olivat kiinnostaneet Launista muistiin kirjoittamisen verran, eivät ne kuuluneet varsinaisiin keruun kohteisiin. Kaikki kuusi itkusävelmäänsä Launis kopioi ja julkaisi, mutta joko muistiinpanon hataruuden tai toisintojen samankaltaisuuden takia kolme runosävelmää jäi kirjoittamatta puhtaaksi. Kaikki neljäkymmentäviisi rekilaulua eli riimillistä uusimittaista kansanlaulua hän kopioi. Sävelmäjulkaisuunkin Launis (1910a, II) otti mukaan näistä kolme, ne kun olivat ”runosävelmäin kaltaisia sävelmiä.”

⁹⁹ esim. SibA 386 → IRS 2 ja 5; SibA 179b → IRS 193, 241; SibA 395 → IRS 27, 52.

¹⁰⁰ esim. SibA 103 ja IRS 295; SibA 106 ja IRS 694; SibA 227 ja IRS 810.

¹⁰¹ esim. SibA 35 ja IRS 832; SibA 227b ja IRS 301.

¹⁰² Esimerkiksi sävelmän SibA 2 julkaistusta versiosta (IRS 638) on jäänyt kokonaan pois säkeen viimeinen, sulussa ollut tavu nuotteineen. Toisaalla käsikirjoitus ja julkaistu nuotti on merkitty eri korkeuksille ja eri aika-arvoille, ja käsikirjoituksen viimeinen pitkä sävel on julkaistussa versiossa merkitty sekä suhteessa pidemmällä nuottiarvolla että fermaatilla (SibA 7 ja IRS 80). Samoin löytyy joitain yksittäisten sävelkorkeuksien eroja melodialinjoissa, ilmeisesti huolimattomuusvirheitä (esim. SibA 10 ja IRS 402).

6) Sanojen sijoittuminen melodiaan vaihtelee: käsikirjoituksessa sanat onkin usein kirjoitettu säkeen alle hyvin viitteellisesti.¹⁰³

7) Kuoro-osa on suluissa merkitty myös niihin sävelmiin, joiden käsikirjoituksissa sitä ei ole, eli yhdeltäkin laulajalta kerätyt sävelmät on puristettu esilaulajan ja kuoron vaihtelun muottiin (Launis 1910a, VI). Tällöin Launis on tulkinnut myös kuoro-osan pituuden (yksi- vai kaksisäkeinen muotorakenne) ja siten sävelmän perusluonteen. Kaikki tulkinnat eivät mielestäni ole muun aineiston perusteella uskottavia.

Sekä käsikirjoituksen että julkaisun runotekstit ovat muutaman säkeen pituisia, usein kirjakielistettyjä, ja teksteissä on siellä täällä kalevalamittaisen runon ja paikallisen murteen vieraudesta johtuvia väärinymmärryksiä. Paikoin epämääräinen tai murrelma- ja normaalitrokeisissa säkeissä toisistaan eroava tapa sijoittaa sanat sävelmään voi johtua Launiksien vähäisestä kiinnostuksesta runojen kielellisiin yksityiskohtiin, huolimattomuudesta ja kenties painovirheistäkin.¹⁰⁴ Äänitettyjenkin runojen virhetulkinnat viittaavat siihen, että runoteksti ei yksinkertaisesti Launiksella ollut kovin keskeisellä sijalla: hän keräsi ja tutki musiikkia.¹⁰⁵ Ainakaan ensimmäisellä matkallaan Launis ei myöskään näytä kiinnittäneen huomiota kertaustapoihin tai kuoron ja esilaulun vaihteluun, jotka kuitenkin väitöskirjassa ovat nousseet keskeiseksi, vajavaisten aineistojen pohjalta selviteltäväksi kiinnostuksen kohteeksi (Launis 1910b: XIV). Ensimmäisen matkan aineistossa on esimerkiksi paljon kaksisäkeisiä muistiinpanoja, joista on vaikea sanoa, onko laulaja kerrannut kahta tai yhtä runosäettä kerrallaan vai jättänyt säkeet kokonaan kertaamatta, ja ovatko mahdolliset kahden säkeen väliset melodiset erot säännöllisesti joka säeparissa toistuvia vai ainoastaan satunnaisia muunnelmia. Tämä vaikeatulkintaisuus ei välity enää julkaisussa. Launis katsoi sävelmäjulkaisua tehdessään esilaulajan ja kuoron vuorottelun yhdeksi tärkeimmistä runolaulun piirteistä ja merkitsi kuoroosan (suluissa tosin) kehtolauluja myöten myös niihin sävelmiin, jotka oli kerätty yhdeltä laulajalta. Muutokset eivät ole kovin systemaattisia, mikä nähdäkseni viittaa kiireeseen.

Monet normaalin toimitustyön ja ilmeisestä kiireestä johtuneiden huolimattomuusvirheiden ulkopuolelle jäävät muutokset selittyvät Launiksien tietojen lisääntymisellä ja teoreettisten käsitysten muutoksilla. Vuonna 1910 hän ei ollut enää runolauluun ensimmäistä kertaa törmäävä ylioppilas, vaan useita keruuretkiä tehnyt, äänitteitä nuotintamisessa apunaan käyttänyt, muiden tutkijoiden kanssa runsaammin keskustellut ja käsikirjoituksia tutkinut maisteri. Toisella retkellään Inkeriin hän oli kiinnittänyt huomiota entistä enemmän myös laulamisen tapoihin. Julkaistessaan ensimmäisiä runolaulunuotinnoksiaan hän yritti uusien tietojensa

¹⁰³ Esim. IRS 735, 773, 914, 638; vrt. esim. SibA 45 ja IRS 244.

¹⁰⁴ Esim. IRS 735 vrt. 739; 773; 638. Toisaalta on myös mahdollista, että jotkut laulajat ovat sijoittaneet sanoja melodioihin valtavirrasta ja Launiksien suppeammasta äänitekoelmasta poikkeavin tavoin.

¹⁰⁵ Esimerkiksi Launiksien 7-tavuiseen muotoon ”näin mie kukkoi kujassa” tulkitsema säe on kuullakseni ”käin miä kukkoina kujassa”, kuten tyypillistä tälle runoaiheelle, jolloin myös tavujen rytmitys melodiaan noudattaa tavanomaista säännöllisyyttä (IRS 162; SKSÄ A 301/23b). Monet muutkin ääniteaineiston valossa erikoisilta vaikuttavat rakenteet voivat olla väärinkäsityksiä. Tosin aina on otettava huomioon, että esimerkiksi poikkeukselliset tavat rytmittää runosäe voivat joskus myös edustaa laulutyyplejä, jotka eivät ole tallentuneet käsikirjoitusaineistoa suppeampaan ääniteaineistoon.

pohjalta korjata mitä pystyi: sanamuotoja, kertaustapoja, nuottiarvoja. Osa korjauksista ja muutoksista kuitenkin vääristää kuvaa kerääjien kuulemasta ja muistiin merkitsemästä laulusta.

Eniten huomiota Launiksen äänitysmatkan tuloksissa ovat nykytutkimuksen piirissä (esim. Asplund 1992; Timonen 2004) herättäneet hänen matkakertomukseensa (Launis 1907) sisältyvät poikkeuksellisen tarkat laulamista koskevat etnografiset huomiot. Ero edellisen matkan matkakertomukseen (Launis 1904) on huomattava. Äänitysmatkan pohjalta syntynyt kuvaus viittaa tarkkoihin paikallisten kanssa käytyihin laulun lajeja, tyylejä, käyttötapoja ja merkityksiä koskeviin keskusteluihin, jotka eivät olleet tuon ajan tieteellisessä kontekstissa tyypillisiä. Todennäköiseltä muutoksen selitykseltä vaikuttaa yhteistyö toisella Lapin matkalla oppaana toimineen nuoren saamelaisen Piera Helanderin eli Pedar Jalvin kanssa. Vaikuttaa siltä, että myöhemmin koulutielle ja runoilijaksi päätynyt Helander avasi Launiksen silmät laulamisen kulttuurisille ja henkilökohtaisille merkityksille ja sai jaettua jotain sisäpiirin näkökulmastaan. Käännä Launiksen matkakertomusten luonteessa osuu nimittäin juuri toisen Lapin matkan kohdalle. (Ks. tarkemmin Heinonen & Valtonen 2006; ks. myös Ahmajärvi 2003.) Tarkat laulamisen yksityiskohtia ja merkityksiä koskevat huomiot jäivät silti yleisluontoisiksi kuvauksiksi matkakertomuksiin, eivät arkistomuistiinpanoiksi saati laulamista käsitteleviksi tutkimuksiksi. Aikakauden tieteellisessä kontekstissa ne eivät olleet keskeisiä.

ELSA ENÄJÄRVI-HAAVIO

Elsa Enäjärvi-Haavio (1901–1951) oli ensimmäinen suomalainen tutkija, joka kirjoitti laajempia kansanrunojen esittämistapoja sivuavia tutkimuksia. Tämä kiinnostus näkyy selvänä hänen vuonna 1936 tekemänsä Inkerin matkan tallennustuloksissa: hän kiinnitti enemmän huomiota laulamisen tilanteisiin ja runojen laulussa saamiin rakenteisiin kuin kukaan runonkerääjä häntä ennen. Enäjärvi-Haavio (1949, 5–6) kertoo: ”Kun sitten vuonna 1936 tein kansanrunouden keräysmatkan Viron Inkeriin, koetin siellä panna muistiin kaiken, mitä noissa Rosonajoen rannan kylissä tiedettiin vanhojen runojen esittämistavoista, laulun säkeiden kertaamisesta, refrengistä ja ennen kaikkea laulajain asennoista ja liikehtimisestä.” Valpuri Vohta kertoi Lauri Laiholle jopa hakeneensa naapurin emännän avuksi, jotta he saivat näytettyä tanssin kulkua Enäjärvi-Haaviolle.¹⁰⁶

Irma-Riitta Järvinen (1991, 45–46) jakaa Enäjärvi-Haavion työuran kolmeen päälinjaan: 1920-luvulla ”kirjallisuuskriitikko ja esseisti, 30- ja 40-luvuilla kansanrunoutentutkija ja yliopiston dosentti ja 40-luvulla yhteiskunnallinen keskustelija ja järjestöihminen.” Hän keskittyi etenkin leikkien ja runojen esittämistapoja sivuaviin tutkimuksiin, ja etäännyi Järvisen mukaan näissä tekemisen tapoihin, rituaalisiin yhteyksiin ja runojen merkityksiin liittyvissä pohdintoissaan maantieteellishistoriallisen tutkimuksen päälinjoista. Enäjärvi-Haavio väitteli vuonna 1932

¹⁰⁶ SKS KRA Laiho L. 5410.

voutisilla-leikin maantieteellis-historiallisella analyysillä *The Game of Rich and Poor*. Muita esitystapoja sivuavia tutkimuksia olivat miesten kaksinlauluun keskittyvä, mutta inkeriläistä ja virolaistakin kalevalamittaista laulua kuvaava *Pankame käsi kätehen* (1949) ja laskiaislauluihin keskittyvä *The Finnish Shrovetide* (1954). Enäjärvi-Haavio kuoli jo vuonna 1951, joten inkeriläisiinkin esitystapoihin liittyvä tutkimus Ritvalan helkajuhlasta jäi hänen miehensä viimeisteltäväksi (Enäjärvi-Haavio 1953; Hautala 1954, 378–383).

Enäjärvi-Haavion päätös lähteä mukaan miehensä stipendiaattimatkalle Viron Inkeriin näyttää olleen melko pikainen: vielä toukokuun lopussa hän vain toteaa kirjeluonnoksessaan, että hänen tekisi mieli matkustaa mukaan.¹⁰⁷ Stipendikertomuksessaan Nuorten Tieteenharjoittajien rahastolle Enäjärvi-Haavio kertoo omalla kustannuksella tehdyn matkan osaltaan pohjustaneen hänen seuraavana syksynä alkanutta apurahakauttaan ”Kantelettaren kertovien runojen tutkimista varten”, sillä hän kiinnitti Inkerissä erityistä huomiota kertovien runojen esitystapoihin. Apurahakauden keskeisenä tutkimuskohteena oli yksi hämäläisten Ritvalan helkajuhlien virsistä, joiden esittämistavoille lähimmät vertauskohdat löytyivät juuri Inkeristä.¹⁰⁸

Sekä Enäjärvi-Haavio että Martti Haavio¹⁰⁹ tallensivat vuonna 1936 Viron Inkerissä myös tietoa praasnikoista ja vuotuisperinteistä sekä laulajista itsestään. Sävelmiä kumpikaan ei pannut muistiin, mutta Enäjärvi-Haavion muistiinpanot runojen lauletuista rakenteista kuten kertauksista, osakertauksista ja refrengiestä antavat joskus myös viitteitä niiden laulamiseen todennäköisesti käytetyistä sävelmistä. Heidän muistiinpanoissaan on paljon laulajien omaa kuvausta lauluistaan, osin suorina sitaatteina, osin kirjakielisenä tiivistyksenä. Sitaattien ja kerääjän omien tulkintojen erottaminen toisistaan on usein vaikeaa.

AILI JA LAURI LAIHO

Aili ja Lauri Laiho (vuodesta 1945 alkaen Simonsuuri) tekivät kaksi matkaa Viron Inkeriin vuosina 1937 ja 1938. Ensimmäisenä vuonna tarkoituksena oli runojen ja muun kansanperinteen keruu sekä äänitysmatkan järjestäminen, toisena Aili Laiho keskittyi sanaston keruuseen ja Lauri Laiho toimi Kansatieteellinen Filmi Oy:n työryhmässä (Järvinen 1990; Laiho A. 1938; Laiho 1940; Mäkinen 2008, filmit 2 ja

¹⁰⁷ SKS KIA Enäjärvi-Haavion käsikirjoituksia (erillinen luettelo) 5: Päiväkirjamuistiinpanoja. Kirjeluonnos Lindalle 31.5.1936.

¹⁰⁸ SKS KIA Enäjärvi-Haavio XI.2. Stipendikertomuksia (Nuorten Tieteenharjoittajien rahaston stipendien Jakolautakunnalle).

¹⁰⁹ Martti Haavio (1899–1973) oli tiedemies, runoilija ja kustannusalan edustaja. Inkerin keruuretken aikaan Haavio oli dosentti ja Kansanrunousarkiston johtaja. Keruuretkiä hän oli tehnyt Raja-Karjalaan vuosina 1921, 1933 ja 1934 sekä Karjalan Kannakselle vuonna 1921. (Hautala 1954, 351–378.) Inkeriläinen aineisto oli vahvasti esillä romanttisin sävyin kirjoitetussa teoksessa Viimeiset runonlaulajat (1948) sekä runotutkimuksessa Lohikäärme ja neito (1932a). Inkeriläistä aineistoa sivuavan tutkimuksen Leikarit (Haavio 1932b) tutkimusaineiston Elsa Enäjärvi-Haavio luovutti päiväkirjamerkintöjensä mukaan miehensä nimellä julkaistavaksi professuurihaun yhteydessä (Majamaa 2008a; 2008b). Inkerissä Haaviota kiinnostivat ennen kaikkea praasnikkajuhliin liittyneet tavat, joista saadut tiedot toimivat pohjana tutkimuksessa Kuolematonten lehdot (1961).

3; Simonsuuri 1956, 19). Äänityksistä johtuen he kiinnittivät laulamisen tapoihin ja tilanteisiin huomiota myös käsikirjoitusmuistiinpanoja tehdessään (Simonsuuri 1972, 42.) Laihojen kokoelma muodostaa noin puolet Kansanrunousarkiston Viron Inkeristä kerätystä aineistosta. Laihojen tytär Irma-Riitta Järvinen (1990, 15–16) kertoo, kuinka ”elämyksellisesti merkitseviä” kokemuksia juuri nämä matkat olivat erityisesti hänen äidilleen, joka vielä viimeisinä vuosinaan suunnitteli tapaamiensa laulajien ”elämäkertojen ja henkilökuvien kirjoittamista ja julkaisemista.” Lauri Laiho oli keruun aikana Kansanrunousarkiston työntekijä.

Laihojen vuonna 1937 Tallinnassa järjestämässä äänitystilaisuudessa lauloi kuusi naista: Anna Kivisoo, Valpuri Vohta, Darja Lehti, Tatjana Jegorova, Mari Vahter ja Paro Mägi. Itse levytykset tehtiin kahdessa ja puolessa päivässä ja ilmapiiri oli innostunut. (Simonsuuri 1961, 24.) Tuloksena tallennettiin lakkalevyille kolme itkuvirttä, kaksi ja puoli tuntia runolaulua, neljä uusimittaista laulua, vajaa kymmenen minuuttia loitsuja ja saman verran paimensoittoa sekä satu ja uskomustarina. Äänitys toteutettiin Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran sekä Suomen ja Viron yleisradioiden yhteistyönä.¹¹⁰

Useat laulajista olivat esiintyneet myös aiemmille 1930-luvun kerääjille, joten etenkin Kivisoon, Vohdan ja Lehden nimet toistuvat tässä tutkimuksessa usein. Naiset olivat kotoisin osin eri kylistä ja edustivat sekä inkeroisia, inkerois-vatjalaisia että inkerinsuomalaisia. Eri ryhmien runoissa ja sävelmissä oli eroja. Tämän takia äänitysten käyttö tutkimusaineistona edellyttää niiden pohtimista hieman tarkemmin. Aineiston arviointia auttaa se, että laulajilta on runsaasti käsikirjoitusmateriaalia ja heidän taustoistaan tiedetään poikkeuksellisen paljon (ks. Liite 1).

Identiteetiltään vatjalainen Lehti kertoi laulujensa silti olevan Soikkolan inkerois-laulujen kaltaisia. Kuten oikealla olevasta taulukosta näkyy, kaikilla laulajilla Paro Mäkeä lukuun ottamatta oli juuria Soikkolassa, myös inkerinsuomalaisella Valpuri Vohdalla Soikkolan luterilaiskylissä (ks. myös Laiho 1940, 227–230). Kolme inkeroislaulajista oli kotoisin Narvusin Ropsun kylästä. Sekä Kivisoo että Valpuri Vohta olivat olleet useamman vuoden palveluksessa Joenperän vatjalais-inkeroiskylässä, josta Lehti oli kotoisin. Asuinpaikat ja sukujuuret kertovat myös siitä, minkä kylien, ryhmien ja alueiden laulamisen tapoihin naiset olivat tottuneet. Nämä tekijät yhdistävät toisiinsa vaihtelevin tavoin kaikki muut paitsi Paro Mäen.

---

¹¹⁰ Laiho 1938; SKSÄ L 86–104.

	KIVISOO	LEHTI	VOHTA	JEGOROVA	VAHTER	MÄGI
SYNNYINKYLÄ	Ropsu	Joenperä	Kallivieri	Ropsu	Ropsu	Väikylä
KOTIKYLÄ 1937	Väikylä	Vanhakylä	Vyötermaa	Hanikke	Hanikke	Saarkylä
ETNINEN IDENTITEETTI	inkeroinen (isä vatj.)	vatjalainen (äiti ink.)	inkerin-suomal.	inkeroinen	inkeroinen	inkeroinen
JUURIA SOIKKOLASSA	x	x	x	x	x	
ASUNUT JOENPERÄLLÄ	x	x	x			
ESILAULAJA OMASSA YHTEISÖSSÄ	x	x	x			
ESIINTYNYT MUUALLA		x	x		x	
AIEMPIÄ ÄÄNITYKSIÄ		x	x			
NIMEÄÄ SUKULAISEN (ESI)LAULAJAKSI	x	x	x	x		x
ESILAULUT 1937	20	2	7	7	2	0
SOOLOT 1937	1	1	1	0	1	0 (+loitsuja)

Suurin ero laulamisen tavoissa oli ilmeisesti inkerinsuomalaisen ja inkeroisten välillä. Lauri Laiho (1940, 229) kertoo:

Kuorossa oli vain yksi luterilaisten kylien kasvatti, Valpuri Vohta, joka ollen oppinut laulunsa Arsiolla ja kotikylässään Kallivieressä ei voinut toimia inkerikkonaisten muodostaman kuoron esilaulajana. Hänen laulutapansa oli sekä rytmiltään että varsinkin säkeiltään siksi paljon eriävä, ettei kuoro pystynyt kyllin joustavasti toistamaan, vaan aina jonkin aikaa ”pruovittuaan” totesi: ”Ei mää, ei mää”.

Aineiston valossa tämä on yleistys. Vohta lauloi kuitenkin seitsemän runon esilaulut käyttäen kolmea sävelmätyyppiä.¹¹¹ Ilmeisesti moni muu runo tai sävelmätyyppi ei kuitenkaan yhteislauluna toiminut. Vohdalta on käsikirjoituksena dokumentoitu esimerkiksi kaksisäkeinen, refrengillinen laulun muotorakenne, jota ei äänityksiin sisälly.¹¹² Samoin Kivisoolta on tallennettu käsikirjoituksiin merkkejä sellaisista laulun rakenteista, joita ei äänitteillä kuulu. Esimerkiksi *Tulkaa tytöt yötulille* -laulun hän lauloi Enäjärvi-Haaviolle *oi lado lado* -refrengillä ilman osakertauksia, äänityksissä sen sijaan monissa muissakin lauluissa käytetyllä säkeen lopun kertaavalla tanssisävelmällä.¹¹³ Vaikuttaa siltä, että äänityksiin valikoitui laulettavaksi yleisimpiä, kaikkien laulajien hallitsemia sävelmätyyppejä.

¹¹¹ Kolme oli yksisäkeistä, neli-iskuista häälaulua (98d, 100b ja c), kolme yksisäkeistä säkeen lopun kertaavaa tanssilaulua (92c, 95c ja 95d) ja yksi kaksisäkeinen sävelmä, jossa kuoro lauloi refrengin (96b).

¹¹² SKS KRA Enäjärvi-Haavio 488. Laulussa kuoro kertaa *oi lolii, oi lolii, oi li loosinkii moii* -refrengin.

¹¹³ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 773, ks. myös esim. 475, 549.

Aili Laihon mukaan kuoron laulu vaihteli sekä kylittäin että uskontokunnittain, ja niinpä laulajien kanssa jouduttiinkin kokeilemaan laulua kahtena päivänä ennen äänityksiä (Simonsuuri 1972, 44; ks. myös Simonsuuri 1961, 24). Vaihtelu kylittäin selittää kenties sen, että Paro Mägi ei äänityksissä laulanut yhtään esilaulua, vaikka sekä Laihot että Kaarina Salminen kirjoittivat häneltä myös runoja. Asuinpaikat (Ropsu, Joenperä) ja sukujuuret Soikkolassa yhdistivät toisiinsa kaikkia muita laulajia etnisistä identiteeteistä riippumatta, ainoastaan Mägi kalliviereläisen äidin Väikylässä syntyneenä ja eläneenä tyttärenä jäi verkoston ulkopuolelle. Vai olisiko hän vain parantajana keskittynyt enemmän loitsuihin kuin esilaulajan rooliin?

Halukkaita laulajia olisi ollut enemmän kuin mitä Tallinnan matkalle otettiin mukaan (Järvinen 1990, 31, 33). Matkaan lähteneet naiset sopivat lauluihin esilaulajat sen mukaan, miten mikäkin laulu parhaiten sujui:

Laulajat olivat hyvin taitavia havaitsemaan, kuka kulloinkin sopi esilaulajaksi. ”Ei mää, ei mää, An’n’uska laulaa” tai ”Senen laulaa iest Tan’a”, ”Täm om Marin” jne. Esilaulaja määräsi sitten, miten laulettiin; jos oli inkerikko laulajana, toiset seurasivat häntä, jos taas luterilainen ns. suomalainen, laulutapa oli hänelle totunnainen. (Simonsuuri 1972, 44.)

Esilaulaja siis määräsi laulamisen tavan. Kivisoo, Lehti ja Vohta kertoivat kerääjille toimineensa esilaulajina omassa yhteisössään ja Lehti, Vohta ja Vahter olivat käyneet Virossa tai Helsingissä esiintymässä. Ainoastaan yhden esilaulun laulanutta Vahteria lukuun ottamatta jokainen nimeää ainakin yhden lähisukulaisensa (yleensä äiti tai isoäiti) hyväksi laulajaksi. Näiden tietojen – jotka toki voivat olla puutteellisia – ja kerätyn käsikirjoitusaineiston valossa yllättävältä tuntuu kaksi asiaa: Lehden esilaulamien runojen vähyys (ainoastaan kaksi) ja Jegorovan laulamien paljous (seitsemän). Luultavasti Joenperästä kotoisin olevan, vatjalaisen Lehden runosäkeet tai laulamisen tapa poikkesivat narvusiلائaulajien lauluista näiden Soikkola-yhteyksistä huolimatta liiaksi. Vuonna 1922 Cyrillus Creekin fonografiin laulamistaan viidestä laulunlusta Lehti esitti vuonna 1938 ainoastaan yhden, senkin soolona, vaikka hän esimerkiksi käytti vuonna 1922 myös vuoden 1938 äänityksissä yleistä tanssisävelmätyyppiä.¹¹⁴ Jegorova puolestaan oli ilmeisesti omaa arkuuttaan jäänyt aiempien tallennusten marginaaliin eikä hän mainitse toimineensa esilaulajana omassa yhteisössään, mutta hän näyttää äänitysmatkalla löytäneen paikkansa varmana esilaulajana (ks. tarkemmin Liite 1).

Laihojen äänityksiä Launiksen tallennuksiin verratessa huomaa, miten erilainen tulos syntyy musiikintutkijan ja kansanrunoudentutkijan työn tuloksena. Laihot pyrkivät ottamaan mukaan erilaisia esitystapoja ja sävelmiä, mutta se ei näytä olleen heille keskeisintä. Toisin kuin Launiksen soikkolalaistallennuksissa, Laihojen äänittämät naiset käyttivät samoja sävelmätyyppejä usean laulun laulamiseen. Näin oli etenkin hää- ja tanssilaulujen kohdalla. Naiset myös nimesivät esityksiä tekstin mukaan virsiksi tai paikoin lauluiksi, eivät sävelmien mukaan nuoteiksi kuten Launiksen informantit. Siinä missä Launiksen kokoelma esittelee kattavasti erilaisia sävelmiä

¹¹⁴ ERA, Fon. 209 b, c; SKSÄ 101e.

ja hienovaraisempia laulamisen variaation piirteitä, Laihojen äänitykset antavat paremman kuvan siitä, minkä verran kuuden laulajan joukko erilaisia sävelmiä luontevasti kahden ja puolen päivän laulamisen aikana halusi käyttää, ja toisaalta paljonko erilaisia sävelmiä toisiaan ennalta tuntematon joukko kykeni yhdessä laulamaan.

TALLENTEET NÄKÖKULMINA

Suullinen esitys toistuu aina tavalla tai toisella ainutkertaisena. Sen lajista ja esittäjästä riippuu, mikä kaikki kerrasta toiseen muuttuu ja kuinka paljon. Kun ainutkertainen esitys tallennetaan, tapahtuu kaksi keskeistä asiaa. Muuttuva esitysten ketju jähmettyy yhdeksi tallenteeksi, jota on mahdollista tarkastella useita kertoja eri aikoina ja jota on mahdollista analysoida paljon tarkemmin kuin kertaluonteista, hetkessä ohi menevää esitystä tai esitysten alati muuttuvaa ketjua. Toisaalta tallentaminen tekstiksi (tai nuotiksi tai jopa äänitteeksi) on valikointia ja kielelliseen kääntämiseen verrattavaa työtä: joitain piirteitä korostuu, toisia jää tallentamatta. Media vaihtuu kasvokkaisesta, monikanavaisesta kommunikaatiosta kirjoitukseen tai äänitallenteeseen ja lopputulos muokkautuu myös näiden medioiden kantamisen konventioiden mukaan.

Muistiinmerkitsijä tekee päätökset äänneasun tulkinnasta ja sen tarkkuudesta, merkintätavoista, tallenteen ulkoasusta, kielenulkoisten piirteiden merkitsemisestä tai merkitsemättä jättämisestä ja mukaan tallennettavista oheistiedoista. Tarkinkaan teksti ei koskaan välitä kaikkia esityksen piirteitä, vaikka äänteiden, intonaatioiden ja jopa liikkeiden merkitsemiseen on kehitetty erilaisia menetelmiä. Tarkinkaan nuotti ei pysty kuvaamaan äänitallennetta täysin – länsimaisen musiikin kuvaamiseen kehitetyn nuottikirjoituksen muiden kulttuurien musiikin tutkimuksessa soveltamisen ongelmallisuudesta on etnomusikologian piirissä kirjoitettu paljon (ks. esim. Herndon 1974; Lippus 1995, 35–38; Nettl 1983, 42–91). Äänitallenne taas ei välitä laulajien ilmeitä ja liikkeitä. Jopa video näyttää tilanteesta vain tietyn, rajatun näkökulman, eikä välitä kuin kuvan ja äänen. Tunnelmaan vaikuttavia tekijöitä kuten tilan lämpötila, tuoksut ja ilman liike jää tallentamatta. Tallenteen tarkastelija ei tiedä kaikkia tilanteeseen ja sitä kautta esityksen kulkuun vaikuttaneita tekijöitä eikä hän aina tunne tallenteen edustaman perinteen kenttää.

Suullisen esityksen tallentamista tekstiksi on kuvattu tekstualisaation käsitteen avulla. Lauri Honko (1998) tarkoittaa tekstualisaatiolla lähinnä kerääjän tai tallentajan työprosessia eli suullisen esityksen muokkaamista tai siirtämistä kirjalliseen muotoon, mutta käsittelee laajasti myös erilaisia esityksen tietynlaiseksi muotoutumisen ehtoja alkaen esittäjän ja tallentajan välisestä vuorovaikutuksesta aina perinteen ominaispiirteisiin ja erilaisiin esittämiskonteksteihin. Elizabeth C. Fine (1984; ks. myös Jakobson 1959) puhuu samasta prosessista intersemioottisena kääntämisestä yhdestä moodista toiseen, esityksestä tekstiksi.¹¹⁵

¹¹⁵ Esityksestä ja sen tallentamisesta ja tulkitsemisesta ks. myös Bauman 1977; Hymes 1981; Tedlock 1983; intersemioottisesta kääntämisestä ks. myös Mikkonen 2005, 35–42.

Tallennustilanteeseen vaikuttavat monet tekijät: tallennuksessa käytettävä teknologia, esittäjän ja tallentajan välinen vuorovaikutus, heidän persoonallisuutensa, kompetenssinsa ja mielentilansa, muut läsnäolijat sekä laajemmat kulttuuriset ja sosiaaliset kontekstit. Ikä, asema ja kokemus muodostavat erilaisia hierarkioita, joille osapuolet eivät aina sijoitu yksiselitteisesti. Kumpikin tuo mukanaan omat kulttuuriset ja henkilökohtaiset taustansa, kommunikoinnin tapansa ja ennakkoletuksensa tilanteesta. (Ks. esim. Briggs 1986; Honko 1998, 502–504; Harvilahti 2003, 95–106; Vasenkari & Pekkala 1999, 63.) Keskeistä onkin miettiä, minkälainen esitys on tekstin tai äänitteen pohjana milloinkin ollut: paljonko tallenne kertoo tallennustilanteestaan, paljonko esittäjästään, paljonko taas esittäjäänsä yhteisöstä tai kulttuurista laajemmin? Tämän tutkimuksen osalta keskeisimmäksi keinoksi jää usein tallenteen vertaaminen muihin tallenteisiin sekä kerääjien matkakertomusten ja muiden tekstien tarkastelu. Laulajien näkemyksiä esitystensä eri puolista ei ole juuri tallennettu.

Inkeriläisen kalevalamittaisen laulun kohdalla arkistoaineistosta heijastuvat tallennushetket ovat ainoita ikkunoita myös kulttuurisesti vakiintuneemmissa tilanteissa laulettuihin lauluihin. Keruutilanteessa esitys voi joskus toteutua hyvinkin erilaisilla ehdoilla kuin kulttuurissa tyypilliset esitykset, mutta nähdäkseni se rakentuu samoille keinoille. Laulaja käyttää itselleen tuttuja rakenteita silloinkin, käyttää niitä vain osittain tai kun päätyy luomaan niiden pohjalta jotain uutta. Parhaimmillaan, kuten joillain aineiston äänitteillä, esitys keruutilanteessa voi olla kaikin puolin täysivaltainen ja vastata sitä, miten laulajat sanallisesti kuvasivat tallennustilanteen ulkopuolisia hyviä esityksiä.

Erilaisia tallennettavan esityksen rakentumisen vaihtoehtoja on paljon. Laulaja voi esimerkiksi toteuttaa laulunsa lyhennelmänä tai osittaisena kokonaisuutena (Harvilahti 2004, 201).¹¹⁶ Tämä voi muistin pettämisen tai lauluhaluttomuuden lisäksi johtua myös esitystilanteeseen liittyvistä tekijöistä. Esimerkiksi Launiksen vahaliერიოiltä, joissa äänityspituus oli vain muutamia minutteja, löytyy muutama laulu, joissa laulajat esittävät pitkän runon tekstin äänitteelle mahtuvana lyhennelmänolaisena versiona.¹¹⁷ Silloinkin, kun runo lopetetaan selvästi kesken, tuntuu laulun lopettamisen kohta usein tekstin kokonaisuuden kannalta mielekkäältä – ajatus tai osateema ei jää kesken. Joskus laulajat jopa neuvottelevat lopettamisen kohdasta: ”Vähä?” kysyy esilaulaja, ja joku vastaa ”Vähä,” joten esilaulaja jatkaa vielä muutaman säkeen.¹¹⁸ Laulajat siis sovittivat esityksensä tallennustilanteen reunaehtoihin, mutta silti monet Launiksen tallentamat lyhyetkin laulut kuulos-tavat täysiltä esityksiltä.

Toisaalta laulaja voi keruutilanteessa myös intoutua selittämään laulun piirteitä, taustoja tai henkilöitä ulkopuoliselle kerääjälle enemmän, kuin luultavasti tekisi oman yhteisönsä jäsenille esiintyessään (esim. SKVR III 2079; 2170). Hän voi myös

¹¹⁶ Esim. SKVR III 1879; vertaa SKVR III 959 ja 1905, ks. myös esim. 2349.

¹¹⁷ Erit. SKSÄ A 300/22 b, ks. myös A 300/25 b, 29 b.

¹¹⁸ SKSÄ A 300/25 b.

päätyä laulamaan jotain, mitä ei ole laulanut koskaan aikaisemmin. Aineistosta löytyy esimerkiksi laulajien tiettyjä juhlatilaisuuksia, vierailuita tai estradiesiintymisiä varten varta vasten sepittämiä lauluja, jotka pohjaavat kuitenkin vahvasti perinteisiin runoteemoihin ja laulamisen tapoihin.¹¹⁹ Samalla täytyy muistaa, että inkeriläinenkin laulukulttuuri on pitänyt sisällään myös improvisatorisia piirteitä: lajeittain ja tilanteittain vaihtelevan uuden luomisen mahdollisuuden voi katsoa olleen myös osa perinnettä (Timonen 2004, 274).¹²⁰ Tämän lisäksi myös erilaiset lauluista puhumisen, niiden siteeraamisen tai epämuodollisemmin esittämisen tavat voivat olla osa yhteisön tapoja käyttää lauluja, eivät siis jotain ainoastaan keruutilanteessa syntynyttä (Sykäri 2011; Lukin 2011).

Kuten Lotte Tarkka (2005, 101) on todennut, tallennustilanne ohjaa usein laulajaa keskittymään tiettyihin asioihin. Kerääjien kiinnostus johti myös laulajien huomion runoteksteihin ja tiettyihin lajeihin niin, että esimerkiksi vienalaisen epiikan yhteydessä ei laulajan sanoja juuri tallennettu. Jos runotekstejä etsivä kerääjä ei ole kiinnostunut vaikkapa sävelmistä tai kontekstitiedoista, ei tilannetajuinen laulaja näitä hänelle pyri esittämäänäkään. Kerääjän kiinnostus on osaltaan painottanut kokoelmia eri tavoin. Esimerkiksi Vihtori Alava tallensi myös muutamia sävelmäluonnoksia sekä ilmeisesti joitain runoja laulusta, ja hänen keräelmässään on myös runsaasti erilaisia yksityiskohtien selityksiä ja lyhyitä laulujen luonnetta, laulamisen tapoja ja esitystilanteita kuvaavia sitaatteja laulajilta. Juho Lukkarisen kohdalla painottuivat juhlien ja uskomusten kuvaukset. Armas Launis ei tallentanut runoista kuin muutaman ylimalkaisen alkusäkeen, joten laulajat varmasti nopeasti ymmärsivät, että hänelle oli pitkiä runoja turha esittää - mahdollisimman moninaiset sävelmät sen sijaan olivat tervetulleita. Väinö Salmista kiinnosti ennen kaikkea häälaulujen sijoittuminen rituaalin kokonaisuuteen, mutta esimerkiksi laulujen esittämistavoista ei hänellä ole paljonkaan huomioita. Elsa Enäjärvi-Haavio tallensi runojen oheen nimenomaan kuvauksia lauluun liittyvästä liikkeestä ja laulettuina toteutuneista tekstuaalisista rakenteista, mutta varsinaisia sävelmien kuvauksia hänellä ei suoria sitaatteja ja laulajien käyttämiä nimityksiä lukuunottamatta ole, nuoteista puhumattakaan. Jo Launoksen ja Laihojen äänitekoelmat rakentuvat eri tavoin: siinä missä Launiksella samoilla runon alkusäkeillä on usein esitetty paljon erilaisia sävelmiä, Laihojen kokoelmassa on monia runoja laulettu samoilla sävelmillä. Launoksen huomio oli erilaisissa sävelmissä, Laihojen erilaisissa runoissa ja niiden tyypillisissä, hyvissä esityksissä.

Myös laulajalla saattoi olla syynsä keskittyä tiettyihin esityksen puoliin. Esimerkiksi Matroona Bässinä esitti runojaan laulamalla 1930-luvulla ainoastaan ensimmäisinä tulleille Väinö ja Kaarina Salmiselle. Näiden jälkeen tulleille kerääjille hän halusi sanella runonsa, vaikka Haavio kertoo hänen jalkojensa joskus samalla tappailleen nopeaa tanssin rytmiä.¹²¹ Toivo Koilolle Bässina kertoi, että oli unohtanut runojaan sen jälkeen, kun oli esittänyt niitä laulaen Väinö Salmiselle: ”Pää niku

¹¹⁹ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 912, 913; Kohtamäki VK 41:6; Laiho L. 5898; Salminen K. 73; SKSÄ A 507/8a; ks. myös Heinonen 2008b.

¹²⁰ Länsi-Inkeristä ks. esim. SKS KRA Mannonen 5501, 5591.

¹²¹ SKS KRA Haavio 2286.

rautpata. Mitte ei tye mielee. Jos dohter (= proff Salminen) vielä olisi enemmän kysellyt, siis miul olis olt kai pääss puhtaass.”¹²² Vaikuttaa siltä, että Bässina koki muistin heikkenemisen liittyvän runojen esittämiseen kerääjälle laulaen, kokonaisvaltaisina esityksinä.¹²³ Samankaltaisesta ilmiöstä, laulujen vieraille esittämisen ongelmallisuudesta, kertoo Salmisen (1834, 178) anonyymi sitaatti: ”Jos me parhaat virret vieraille annamme, mitä jää meille itsellemme muistettaviksi.” Varsinaisissa laulutilanteissa kerääjät eivät aina olleet tervetulleita. Esimerkiksi Tallqvist ja Törneröös (1904, 368, 376) saivat Keski-Inkerissä paikalle ilmestymisellään nuorison kokonpolton ja laulun loppumaan ja säikäyttivät toisaalla morsiamen kesken häävirtsensä. Arno Survo (2001, 47) tiivistää: ”Runoja esitettiin [kerääjille] tavallisesti mieluiten aitojen käyttötilanteiden ulkopuolella.”

Alava (1916, 9) kertoo, että haastateltavat eivät aina olleet keruuhetkellä parhaimmillaan: ”Muistiin kirjoitetut toisinnot semmoisinaan ovat useinkin vain niin sanoaksemme raaka-ainesta, kiireessä muistiin juohutettuja runoja, jotka eivät aina edusta täydellisintä ja eheintä muotoa.” Väinö Salminen (1917, 26–27) puolestaan kuvaa hääriritalissa sukujen välisinä dialogeina edenneiden häälaulujen yksin esittämisen vaikeutta keruutilanteessa. Esitysten tutkimisen kannalta erilaiset tallenteet asettavatkin erilaisia haasteita. Runomuistiinpanoihin, käsikirjoitussävelmiin ja äänitteisiin liittyy osin omanlaisiaan ongelmakenttiä.

Monelle runotekstin kerääjälle olennaisinta oli tallentaa säkeiden ja juonen perushahmo. Yhdestä säkeestä tai sanasta saatettiin merkitä ylös ainoastaan alkukirjain jos runo noudatti kerääjän ennalta tuntemaa kaavaa, ja runot täydennettiin myöhemmin joko kerääjän tai *Suomen Kansan Vanhojen Runojen* toimittajan toimesta tai merkittiin katkoviivalla. Runo- ja sävelmämuistiinpanoissa ei ole aina edes laulajan nimeä, muista tiedoista tai etnisestä taustasta puhumattakaan. (Anttonen 1987, 59; Asplund 1992, 154–158; Harvilahti 1992a, 13–14; Kuusi 1983a, 8, 147; Salminen 1934, 38–47.) Vihtori Alava ja Volmari Porkka käyttivät aikanaan edistynyttä tekniikkaa, pikakirjoitusta ja etenkin Alavan keräämät runot ovat Marie Bonon (2003) mukaan tallentaneet myös seudun murrepiirteitä huomattavan tarkasti. Bono on kuitenkin osoittanut Porkan täydentäneen murremuodot runoihin pitkälti puhtaaksikirjoitusvaiheessa oman murretuntemuksensa mukaan. Nekään eivät siis kielellisesti täysin vastaa laulajan sanelemaa tai laulamaa versiota.

Yleensä muistiinpanojen yhteydessä ei ole tietoa siitä, onko esittäjä laulanut vai sanellut runonsa. Jukka Saarinen (1988, 198–199) on todennut sanelemisen lähinnä vaikuttaneen juuri viimeisen tavun poisjääntiin ja vanhojen sanamuotojen korvautumiseen uudemmilla, usein lyhyemmillä muodoilla. Hän tarkastelee prosessia Boreniuksen vienankarjalaisilta Arhippa ja Miihkali Perttuselta tallentamien monikerroksisten muistiinpanojen pohjalta: tämän keruustrategiaan kuului sekä

¹²² SKS KRA Koilo 224.

¹²³ Laulaja saattoi myös jättää syytä kertomatta runonsa lopun sanelematta, kuten ”eräs vanha emäntä” Struuppovan kylästä (SKVR III 1879). Olena Oussimäeltä puolestaan kieltäytyi aluksi sanelemasta *Neito linnassa läsi* (*Sairastava neito*) -runonsa kolmea viimeistä säettä koska, Alavan mukaan, ”pelkäsi synnin tulevan” (SKVR III 2333). Agotja Nikolajeva suostui vuonna 1953 ainoastaan sanelemaan Maa-ilmansyntyrunonsa, vaikka oli kertomansa mukaan sitä nuorena laulanutkin (SKSÄ A 101/1–2).

sanellun että laulettu version piirteiden tallentaminen. Petri Lauerma (2001, 2002) puolestaan on analysoinut samaa ilmiötä Boreniuksen ja tämän ystävän Neoviuksen samalla tekniikalla pohjois-inkeriläiseltä Larin Paraskelta tallentamien runojen osalta. Paraskella lauluun saattoi myös liittyä vain laulukielelle tyypillisiä säkeen lopputavun muunnoksia, jotka eivät sanelusta tallentaneet. Väinö Salmisen (1934, 177) mukaan useat hänen matkoillaan tapaamansa laulajat siirtyivät sanelusta lauluun, jos jonkun kauan käyttämättä olleen runon muistamisessa sanellen oli ongelmia: laulaen oli helpompi tuottaa runo. (Ks. myös Honko 1998, 81–88.)

Melodioiden nuotinnoksia on vain murto-osa tekstien määrästä, ja ne ovat valtaosin säkeen tai parin pituisia. Sävelmankerääjät olivat perehtyneitä länsimaiseen (taide)musiikin teoriaan ja kasvaneet sen maailmaan. He tulkitsivat kuulemansa toisenlaiseen järjestelmään ja estetiikkaan perustuvan musiikin aiemman kokemuksensa kautta. Nuotinnos on aina tulkinta ja yksinkertaistus kuullusta. 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun taidemusiikin teoria edellytti tietynlaisen tonaliteetin ja säveltasot, tietyt aika-arvot, tietyn rytmityksen ja tietynlaisen musiikillisen hahmotustavan, jotka vaikuttivat siihen kuinka kerääjät musiikin kuullivat ja tulkitsivat. Näin siis etenkin melodian rytmitys, käytetty sävelasteikko ja sävelkorkeuksien keskinäiset suhteet eivät välttämättä nuotinnoksista välity alkuperäistä esitystä vastaavina. (Huttu-Hiltunen 1999, 188–189; Laitinen 2003a, 9–12, 313–333; Moisala 1991a, 111.) Hyväkään nuotinnos (tai litteraatio) ei välitä esitystä alkuperäisen kaltaisena. Monet tutkijat ovat todenneet erityisesti *Suomen kansan sävelmiä* -teossarjan nuotinnosten kaavamaisuuden ja sen, kuinka vaikeaa on niiden pohjalta saada kuvaa alkuperäisestä esityksestä tai musiikkikulttuurista. ”Pari säettä käsittävä kalevalaisen sävelmän muistiinpano on vain kuin karkea yhteenve-to muistiinpanijan kuulemasta laulutapahtumasta,” kirjoittavat Anneli Asplund ja Heikki Laitinen (1979, 12). (Kolehmainen 1977; Kurkela 1991, 98; Laitinen 2003a, 322, 325–331; Lippus 1995.)

Ensimmäisen fonografin kehittämistä vuonna 1878 seurasi tallentamismahdollisuuksien mullistuminen (ks. esim. Ong 1982; Sterne 2003; Tedlock 1983, 3–19). Fonogrammirullat kuitenkin kuluivat kuunneltaessa, vahingoittuivat helposti ja veivät matkalla paljon tilaa. Musiikintutkimuksen päämääränä olikin pitkään mahdollisimman tarkka nuottikuva, johon pyritäessä äänite oli vain työväline (esim. Lippus 1995, 32; Jouste 2004, 60). 1900-luvun alkupuolella ei vielä kaivattu kokonaisia esityksiä tai esittäjien omia näkemyksiä niistä: melodian perushahmon ja siihen liittyvien sanojen mahdollisimman tarkka ja tieteellinen tallentaminen ja toisaalta ääninäytteiden, ”elävän ja uskollisen kuvan” tallentaminen ”siitä tavasta, millä kansalliseepoksemme laulajat sanoin ja sävelin perimätietonsa ja taitonsa ilmoittivat” oli kyllin (Suomi 1906, 20).

Pitkissäkin äänitteissä itse äänitystilanne, laitteiden vaatima paikoillaan pysyminen, tilanteen aiheuttama jännitys ja laulajan näkökulmasta epätavallinen tilanne ovat voineet vaikuttaa lopputulokseen. Laulajien täytyi seistä paikoillaan, hyvin lähellä äänitystorvea ja laulaa riittävän voimakkaasti. Kovin suurta kuoroa ei luultavasti riittävän lähelle mahtunut, ja joka tapauksessa lähimpänä seisovan esilaulajan

ääni kuului äänitteellä yleensä selkeimpänä. Vaikka itse melodia ja runo olisivat samanlaisia kuin luontevammassa tilanteessa laulaessa, saattavat vaikkapa sävelmän muuntelun määrä, äänenkäytön tapa, säkeiden kertaus, laulun tempo tai muut tyylipiirteet poiketa tavallisesta. Esimerkiksi A. O. Väisänen kertoo erään vahalieriölle tallentamansa itkijän taukojen olevan epätyypillisiä, sillä ”hän, fonografin vaikutuksesta, oli niin esiintymiskuumeen vallassa, ett’ ei muistanut kuin pari säettä yhteen mittaan, sen jälkeen lausui: ’No, jäi odottamaan, kunnes luin hänelle edelleen säeparin.”¹²⁴ Tämän huomioon ottaen on hämmäntävää, miten hyviltä esityksiltä monet Launiksen ja Laihojen äänittämät laulut kuulostavat.

Yhdenkin inkeriläisen runon voi toteuttaa hyvin erilaisilla tavoilla, erilaisina esityksinä. Se, etsikö tallentaja runoja, sävelmiä vai tietoja esitystavoista, miten perehtynyt hän tallennuskohteeseensa oli tai minkälaisia teknisiä apuvälineitä (käsinkirjoitus, pikakirjoitus, nuotintamistaito, fonografi, äänitysstudio) hänellä oli käytössään, vaikutti siihen, minkälaisia lauluja hänelle esitettiin ja minkälaisia tallenteita näistä esityksistä syntyi. Eri kerääjien kokoelmat ovat siten monin tavoin toisistaan eroavia kokonaisuuksia. Niitä voi tarkastella erilaisina, eriaikaisina näkökulmina yhteen ajassa ja paikassa varioivaan kulttuuriseen ilmiöön. Näitä näkökulmia määrittävät myös tallentajien ja paikallisten väliset vuorovaikutussuhteet.

---

¹²⁴ SKS KRA Väisänen e)11. 1915.

TEOREETTINEN TAUSTA JA MENETELMÄT

3. TOOREETTINEN TAUSTA JA MENETELMÄT

Suullista runoutta on tutkittu monen oppialan ja suuntauksen puitteissa. Tämän työn kannalta keskeiset folkloristiikan, etnomusikologian ja antropologian piirissä vaikuttaneet suuntaukset voi monin kohdin hahmottaa toisiaan täydentäviksi. Tulokintojeni pohjana on suullisen perinteen perusolemusta käsitteleviä keskusteluita, joista keskeisimmät liittyvät variaation, esityksen, lajin ja viittauksellisuuden kysymyksiin. Analyysilukujen keskeisenä käytännön lähtökohtana on erilaisten esitysyhteyksien ja runon eritasoisten rakenteiden – niin tekstuaalisten, musiikillisten kuin esityksellistenkin – välisten yhteyksien hahmottaminen. Näitä olen päätenyt jäsentämään ennen kaikkea tyypillistä laulutilannetta kuvaavan *esitysareenan* ja tietynlaista, tilannesidonnaista esitystapaa kuvaavan *rekisterin* käsitteen kautta (ks. Foley 1995). Käsitteiden avulla pyrin tavoittamaan paikallisia laulamisen käytänteitä, ilmaisun tapoja ja niiden merkityspotentiaaleja. Viime vuosikymmeninä humanistisissa tieteissä yleistyneen ajattelutavan mukaisesti korostan sosiaalisten käytäntöjen keskeytyttä merkitysten muodostumisessa (ks. esim. Agha 2007; Halliday 1978; Hanks 1996; Lehtonen 1996; Scott 2010; Silverstein & Urban 1996).

SUULLINEN RUNO

Suullinen runo on usein laulua tai resitaatiota, ja laulu on monen tekijän summa. Runokielen ja -mitan, runoaiheiden, sävelmien, rytmien, äänenmuodostuksen tapojen ja erilaisten laulamiseen mahdollisesti liittyvien liikkeiden piirteet lomittuvat toisiinsa, ja laajemmin tarkasteltuna laulu liittyy aina yhteisönsä moninaisiin sosiaalisiin ja kulttuurisiin käytäntöihin. Runon rakenne ja merkitys aukeaa eri tavoin näitä tekijöitä eri suunnista lähestyvien tieteenalojen puitteissa, jotka tosin osin limittyvät toisiinsa. Käsillä olevan tutkimuksen kannalta keskeisimmät kalevalamittaista runoa käsittelevät folkloristiset teokset avautuvat vaihdellen erityisesti antropologian, kielitieteen ja kirjallisuustieteen, mutta myös muiden humanististen ja yhteiskuntatieteellisten alojen suuntiin (erit. Harvilahti 1992a; Oras 2008; Siikala 2000a; Tarkka 2005; Timonen 2004). Samoilla kentillä liikkuvat puheen etnografian, performanssiteorian, etnopoetiikan ja oral-formulaic-teorian nimillä kutsutut monialaiset suuntaukset, jotka puolestaan lomittuvat monin kohdin toisiinsa ja ovat tulleet käsitellyiksi myös eri tavoin yhteen syntetisoituina.¹²⁵ Erilaiset

¹²⁵ Puheen etnografiasta ks. Bauman & Sherzer 1989; Hymes 1971; 1974; performanssiteoriasta tai esityskeskeisistä näkökulmista Bauman 1977; 1986; Briggs 1988; Fine 1984; etnopoetiikasta Hymes 1981; Tedlock 1983; erilaisista syntetisoivista näkökulmista ks. Bauman 2004; Bauman & Briggs 1990; Finnegan 1977; 1992; Foley 1995; Hanks 1996.

antropologiset, folkloristiset tai kielitieteellisetkin keskustelut ovat usein näkyvillä myös etnomusikologian alaan kuuluvissa tutkimuksissa (esim. Feld 1990; Laitinen 2003a; Niemi 1998, Niemi & Lapsui 2004). Erityisesti virolaisessa runolaulun (*regilaul*) tutkimuksessa folkloristiikan ja etnomusikologian perspektiivejä on asetettu rinnakkain (esim. Oras 2008; Särg 2000).

Kalevalamittaisen runon tutkimuksen piirissä on viime aikoina kiinnitetty huomiota runoalueiden eroavaisuuksien taustoihin ja toisaalta alueiden sisäiseen variaatioon. Yhtenä peruskysymyksenä on runojen käyttö: miten niitä on käytetty, mitä niillä on tehty, millä tavoin ne ovat olleet laulajilleen merkityksellisiä? Tällöin huomio keskittyy runojen tallennusajankohdina eläneisiin paikallisyhteisöihin. Anna-Leena Siikala (1990; 2000a; 2012) on pohtinut laulamisen alueellisten käytäntöjen suhteita laulajarooleihin (habitus) ja runostojen painotuksiin: samakin runoaihe on eri alueilla tulkittu eri tavoin. Senni Timonen (2004) on tarkastellut lyriikan käyttöä ja mielikuvastoa eri alueilla, inkeriläisten laulajien itsensä nimeämiä laulun tilannesidonnaisia lajeja ja pohjois-inkeriläisen Larin Parasken käsityksiä laulamisestaan. Lotte Tarkka (2005) on analysoinut Vienan Karjalan Vuokkiniemen pitäjältä tallennettua runokorpusta kokonaisuutena, suhteessa laajempaan etnografiseen aineistoon mutta myös kohdistuen katseensa yksittäisiin laulajiin ja runoihin. Hän (mts. 73–74) korostaa aineistojen ja tulkintojen alueellista ja ajallista rajautuneisuutta. Runokielen merkityksellisyyden tapoihin pääsee käsiksi keskittymällä riittävän pieneen yhteisöön, jonka voi ajatella jakaneen samankaltaisia käsityksiä maailmasta ja kokemuksia laulusta, vaikka kaikki runouden piirteet eivät tietysti olekaan koko yhteisön jakamia. Tulkitsen ajatuksen pätevän yhtäläillä runojen käyttötapojen suhteen. Kuten Tarkka ja Timonen näyttävät, yksikin runoesitys voi ymmärretyksi tullakseen vaatia suhteuttamista laajempaan alueellisen runokokonaisuuteen, etnografisiin taustatietoihin, tietoihin keruutilanteesta tai henkilöhistorioista. Kaikkiin laulun tilannesidonnaisiin tai henkilökohtaisiin merkityksiin ei ole pääsyä: osa tallennetuista runoista jää taustatietojen puutteessa väistämättä käsittämättä tai tulee väärinymmärretyksi. Laajoista, monen kerääjän lukuisilta laulajilta keräämistä aineistoista voidaan kuitenkin hahmotella yleisesti jaettuina, konventionaalisiksi tulkittavia runoaihelmien ja erilaisten esityksellisten piirteiden käyttötapoja. Niihin suhteuttamalla on mahdollista tulkita ainakin osaa yksilöllisistä, hetkellisistä tai paikallisista erityisyyksistäkin.

VARIAATIO

Suullisessa kulttuurissa runo ja sävelmä varioivat esityskerrasta toiseen: yhtä oikeaksi todistettavaa tai lopullista muotoa ei ole, on vain muotojen variaatioita. Tämä variaatio voi jo tekstinkin puitteissa olla monen tasoista, esimerkiksi sanamuotojen, säkeiden ja teemajaksojen sisällöllistä tai rakenteellista vaihtelua. Runosto ei paikallisellakaan tasolla ole yhtenäistä massaa: toiset teemat ja lajit varioivat enemmän, toiset ovat kiteytyneempiä, tietyt on voitu pyrkiä toistamaan mahdollisimman samankaltaisin kerrasta toiseen, toisaalla improvisaatio on voinut olla ihanne. Lauri Harvilahti (2000, 67) on huomauttanut, kuinka kalevalamittaisen runon monitasoisia säännönmukaisuuden ja variaation vaihteluita onkin vaikea mallintaa niin, että kuva ei yksinkertaistuisi ja pelkistyisi liikaa.¹²⁶

Yhtäkin runoaihetta, tarinaa, sävelmää tai muuta kiteytynyttä ilmaisua voidaan tulkita ja käyttää monin eri tavoin ja eri yhteyksissä, sen avulla voidaan sanoa erilaisia asioita.¹²⁷ Lotte Tarkka (1998, 137) huomauttaa, että uudessa esitystilanteessa perinteisille aiheille saatetaan antaa uusia, ajankohtaisia, hetkessä kiinni olevia merkityksiä: ”Elävässä runokulttuurissa jokainen suullisesti esitetty runo on laulajansa tuottama omatekoinen teksti, jonka merkitys ei määrity alkuperän ja tekijän intentioiden, vaan performanssien ja niiden tulkinnan kautta.”

Tietyistä runoaiheista on tallennettu suuri joukko samankaltaisia versioita, jolloin aihetta on ilmeisesti ollut usein tapana laulaa melko kiteytyneenä – tällöinkin muutamat laulajat ovat saattaneet kuitenkin esittää sen valtavirrasta poikkeavilla tavoilla. Jotkut runot ovat kiteytyneempiä kuin toiset; jotkut säkeet ja säeryhmät esiintyvät yleensä vain tietyissä runoissa, toiset vapaammin kautta koko runoston. (Ks. Harvilahti 1992a, 145–146; Tarkka 2005, 65–66.) Inkerissä aiheet, säejaksot ja päähenkilöt liikkuvat usein eri runojen välillä enemmän kuin pohjoisemmilla runoalueilla, ne liittyvät vaihtelevammin erilaisiin kokonaisuuksiin. Runon taitaja on hallitsemansa runokielen pohjalta voinut sepittää myös täysin uuden runon, joka on puolestaan ajan kuluessa voinut vakiintua osaksi ryhmän yleistä laulus-toa. (Hautala 1945, 275–284.) Myös eri laulajien tavat käyttää runokieltä varioivat, osin henkilökohtaisesti, osin alueittain. John Miles Foley (1990) ja Eila Stepanova (2012, 264; ks. myös Stepanova (tulossa)) ovat tarkastelleet ilmiötä kielentutkimuksen mallin mukaan yhden laulajan idiolektin, alueellisen dialektin eli murteen sekä koko perinnealueen kattavan kielen tai rekisterin metaforin.

Variaatio pohjautuu kahteen tekijään: toisaalta muistin toimintaan, toisaalta runojen käyttöön. Se voi olla joko tiedostettua tai tiedostamatonta, tarkoitettua tai tahatonta. Runojen käytön osalta variaatio voi liittyä niin runon merkityksiin (runoa muokataan tai yhdistellään muihin teemoihin sen mukaan, mitä sillä halutaan

¹²⁶ Variaation eri tasoista kalevalamittaisen runon kohdalla ks. esim. Harvilahti 1992a, 13; 1998, 200–204; 2004; Kuusi 1949; Laitinen 2003a, 328; Lippus 1995, 61; Porkka 1886, 168; Saarinen 1991, 194; Timonen 2004, 84–157, 238–303; Tarkka 2005.

¹²⁷ Monikäyttöisyydestä kalevalamittaisen runon yhteydessä ks. esim. Harvilahti 1992a; Oras 2008; Tarkka 2005; Timonen 2004; kertomusperinteen kohdalla esim. Koski 2011; Siikala 1984; Siikala & Siikala 2005.

sanoa), esitystilanteeseen (esimerkiksi minkä pituisena runoa on tietyssä tilanteessa mahdollista esittää, paljonko yleisöllä on taustatietoja) kuin esteettisiin mieltymyksiinkin (pidetäänkö esimerkiksi parempana pitkää ja monipolvista vai lyhyttä ja napakkaa esitystä).¹²⁸

Keskeisimpiä suullisen runon variaatiota pohtineita 1900-luvun loppupuoliskon suuntauksia on niin kutsuttu oral-formulaic -koulukunta. Milman Parry (1930) ja Albert Lordin (1960) keskeisenä ajatuksena oli suullisen runon tuottaminen esityksessä, ”composition in performance” – runo pohjautui perinteisille ilmauksille ja juonenkuluille, mutta syntyi jokaisessa esityksessä erilaisena, uutena, laulajan omana versiona. Keskeisiä käsitteitä olivat jo aiemminkin käytössä olleet formula eli ”joukko sanoja, joita säännöllisesti käytetään samoissa (runo)mitallisissa olosuhteissa ilmaisemaan tietty olennainen ajatus” (Parry 1930, 80; ks. myös Lord 1960, 30–67) sekä teema, joka tarkoitti laajemmassa aineistossa ”toistettuja tapahtumia ja kuvaavia jaksoja,” ja joka saattoi toistua lyhyempänä tai pidempänä (Lord 1960, 4, 68–98). Jo Lord korosti formuloiden dynaamisuutta ja moniulotteisuutta: ne muuttuvat ja toimivat malleina uusille muodoille. Runon laulajalla on erilaisia yhdistelymahdollisuuksia: teemat ja formulat voivat toteutua pidempinä tai lyhyempinä, jäädä pois, koostua vaihtelevista säkeistä, uusia säkeitä voi synnyttää vanhojen mallien mukaan, juonenkulut voivat olla vaihtoehtoisia. Formula-teoria sai nopeasti paljon sovelluksia, joiden puitteissa on luotu erilaisia käsitteellisiä tasoja ja hierarkioita erilaisille samantyyppisinä toistuville runon osille. Teorian nykysovellukset ja jäsentelytasot vaihtelevat paljon tutkittavan kulttuurin mukaan sekä suhteessa siihen, tutkitaanko ainoastaan teksteinä säilynyttä runoutta vai elävää runokulttuuria. (Foley 1985; 1988.)

Runo, teema ja formula ovat eri tutkijoiden ja tutkimuskohteiden kohdalla saaneet osakseen vaihtelevia määritelmiä ja rinnalleen erilaisia korvaavia tai erittelyä tarkentavia käsitteitä. Kuten Harvilahti (1992a, 29–36, 64–67, 142–143) toteaa, niiden käyttö ja määrittely on sidoksissa analyysitasoon ja tutkittavaan perinteesen: pohjimmiltaan suullisen runouden luonne on niin monitasoinen, että sen tyhjentävä ja yksiselitteinen kuvaaminen ei yksinkertaisella mallilla onnistu. Tässä tutkimuksessa runo, teema ja formula ovat aineiston kuvaamiseen käytettyjä peruskäsitteitä. Kuten oli jo Lordin periaatteena, ne tunnistetaan aina yhtä runoa laajemman aineiston sisältämien samankaltaisuuksien pohjalta: perusteena on vertailu eli niiden käytön mahdollisuuksien tarkastelu, ei intuitiivinen tunnistaminen. Ne ovat laajuudeltaan vaihtelevia kiteytymiä, joita on mahdollista käyttää erilaisissa yhteyksissä. Kuten Timonen (2000, 634) ja Harvilahti (1992a, 141–142) ovat todenneet, Inkerissä edes näiden peruskategorioiden selvärajainen erottaminen analyysin tarpeisiin ei ole aina helppoa: tietty sisällön ja muodon yhdistelmä voi esiintyä enemmän tai vähemmän samankaltaisena, pidempänä tai lyhyempänä

¹²⁸ Kalevalamittaisen runon tutkimuksen puitteissa Harvilahti (esim. 1992a; 2000; 2004) on pohtinut erityisesti variaation suhdetta muistiin ja runojen tuottamiseen; Timosen (2004) ja Tarkan (2005) töissä taas painottuu runojen käytön ulottuvuus. Variaatiosta ja eepisestä runosta yleisemmin ks. Honko 1998; kalevalamittaisen runon pituuden variaatiosta saman laulajan eri esityskerroilla ks. DuBois 1994; Saarinen 1991; Timonen 1974.

versiona, osana pitkää runoa tai omana itsenäisenä kokonaisuutenaan. Moni runotekstin variaatiosta sanottu asia pätee yleisellä tasolla myös runojen sävelmiin. Sävelmät ja laulamisen tavat varioivat vaihdellen niin alueittain, laulajittain, esityksittäin kuin esitysten sisälläkin (esim. Huttu-Hiltunen 2008; Laitinen 2006; Lippus 1995; Rüütel 1998). Kysymys siitä, mikä edustaa vielä samaa sävelmää tai sävelmätyyppiä on paikoin yhtä lailla vaikea kysymys kuin runojen tai formuloidenkin kohdalla.

Variaatio ja sen monimuotoisuus on tässä työssä arkistoaineiston ymmärtämisen lähtökohta. Kun puhun runosta tai sävelmästä, tarkoitan joko konkreettista tietystä hetkessä muotonsa saanutta ja tavalla tai toisella tallennettua laulua tai sitten tiettyä tutkijalle tunnistettavissa olevaa perushahmoa, joka voi saada monta erilaista muotoa ja tulla käytetyksi monin tavoin. Se, mikä oli runo tai sävelmä paikallisesta näkökulmasta, on ennemminkin osa tutkimuskysymystä kuin tutkimuksen lähtökohta. Luvuissa 4–7 levitän nähtäville sekä aineistossa esiintyviä runojen, sävelmien, rakenteen, liikkeen ja tilanteiden yhdistelmien variaatiota että toistuvuutta. Kuvauksen laajuuden yhtenä motivaationa on toisaalta liian yksioikoisen ja yleistävän kuvauksen välttäminen, toisaalta variaation ytimien ja rajojen sekä erilaisten piirteiden käyttömahdollisuuksien kartoitus.

ESITYS

Esitys, kommunikaatio ja konteksti alkoivat nousta tekstin rinnalle ja ohi suullisen perinteen tutkijoiden huomion kohteena 1960-luvulta alkaen. Tämän työn kannalta merkittävää keskustelua on käyty etenkin sosiolingvistiikan, puheen etnografian, etnopoetiikan ja performanssikoulukunnan nimillä tunnettujen suuntausten leikkauspisteissä. (Ks. Bauman & Briggs 1990; Foley 1995, 11–15; 2002, 85–93; Harvilahti 2003, 102; ks. myös Briggs 1988; Feld & Fox 1994; Gumperz & Gumperz 2008.) Esitystilanne alettiin hahmottaa kehyksenä, jossa sanat ja rakenteet erilaisen esityksellisten ja kielenulkoisten piirteiden nojalla tulkitaan:

Esitys merkitsee [...] referentiaalisen kielenkäytön muutosta [...]. Toisin sanoen tämänkaltaisessa taiteellisessa esityksessä tapahtuu kommunikatiivisessa ajatustenvaihdossa jotain, joka sanoo kuulijalle ”tulkitse sanomani jollain erityisellä tavalla, älä ota merkitystä sellaisena kuin sanat yksin, kirjaimellisesti otettuna, välittäisivät.” [...] Esitys asettaa tai merkitsee tulkinnallisen kehyksen, jonka sisällä välitettävät viestit tulee ymmärtää, ja tämä kehys eroaa jyrkästi ainakin yhdestä kehyksestä, kirjaimellisesta. (Bauman 1977, 9.)

Richard Bauman (1977, 9–24; ks. myös Goffman 1974) on käsitellyt esitystä taiteellisena ja vuorovaikutteisena tapahtumana, johon sisältyy eritasoisia merkkejä tai avaimia siitä, missä valossa sanat tulee tulkita. Näistä Bauman hahmotteli seitsemän *esityksen avaimiksi* (keys of performance) kutsumaansa kategoriaa, mutta muistutti listan olevan suppea: olennaisinta on määritellä kunkin tutkittavan kulttuurin piirissä ne vaihtelevat kommunikatiiviset keinot, joiden kautta esitysten

merkitys välittyi.¹²⁹ Ruth Finnegan (1977, 241) korostaa lisäksi esitysolosuhteiden, esiintyjän tai runoilijan yhteisöllisen aseman sekä yleisön koostumuksen ja toiveiden merkitystä pelkän tekstin pysyvinä tai absoluuttisina pidettyjen piirteiden kustannuksella.

Siinä missä Bauman puhuu esityksen luomasta tulkinnallisesta kehyksestä,¹³⁰ John Miles Foley (1995, erit. 8, 47–56, 79–82) käyttää *esitysareenan* käsitettä. Metaforisella tasolla käsite viittaa konkreettiseen fyysiseen tilaan, jossa tietäntyyppinen esitys yleensä tapahtuu, mutta Foleylla sen sisältö on monisyisempi ja laajempi. Esitysareena viittaa ennen kaikkea tietäntyyppiseen sosiaaliseen tilanteeseen ja tiettyyn yhteisön jakamaan tulkintakehykseen. Se on sidoksissa *rekisterin* käsitteeseen: tietyt tyypilliset esitysyhteydet ja niihin tyypillisesti kuuluvat tietyt kielenkäytön tai ilmaisun tavat määrittävät myös toisiaan. Esitysareenan ei aina tarvitsekaan sitoutua tiettyyn fyysiseen tilaan tai edes tyypilliseen tilanteeseen tai sosiaaliseen asetelmaan, vaan se voi myös toimia ainoastaan viittauskohteena tai ”kokemuksena” ennemmin kuin nimettynä paikkana tai hetkenä” (Foley 1995, 47, alaviite 43; ks. myös Sykäri 2011, 61).

Esitystä käsiteltiin alkuvaiheessa lähinnä kohosteisena, taiteellisena, arkipuheesta selkeästi erottuvana tapahtumana ja siten tutkimuskin keskittyi tämänkaltaisiin esityksiin. Keskeiseksi nousi esityksessä ilmi tulevan kompetenssin käsite: hyvä esittäjä hallitsee esitettävänsä niin sisällön, muodon, esittämisen kuin yleisön kanssa tapahtuvan vuorovaikutuksenkin kannalta. Niin kutsutussa *täydessä esityksessä* (full performance) esiintyjä käyttää koko esittämiseen liittyvää kompetenssiaan ja hänen suhdettaan yleisöön ja tilanteeseen määrittää vastuun ottaminen esityksen kulusta. (Bauman 1977, 11; Hymes 1981, 84; ks. myös Briggs 1988, 7–8; Bauman & Briggs 1990, 73; Fine 1984, erit. 60.) Voisi sanoa, että hän esiintyy tosissaan, käyttäen kaikkia yhteisön arvostamaan tietynlaiseen esitykseen tyypillisesti kuuluvia keinoja.¹³¹ Toisaalta esitys edellyttää myös yleisöltä tiettyä kompetenssia: on tunnettava esitettävä laji ja esityksen sisältämät viittaukset kyetäkseen ymmärtämään ja tulkitsemaan esitystä. Kompetenssiltaan ja taustatiedoiltaan erilaiset yleisön jäsenet tulkitsevat esitystä erilaisin tavoin. Tallennustilanteessa myös keskeisen yleisön eli tallentajan kompetenssi, henkilöhistoria ja sosiaalinen identiteetti vaikuttavat siihen, mitä ja millä tavoin hänelle esitetään ja miten hän esitetyn tulkitsee.

¹²⁹ Luettelossaan Bauman keskittyy lähinnä siihen, mitkä tekijät esityksessä merkitsevät sen tiettyyn esitystraditioon tai lajiin kuuluvaksi: 1) ”Erityiskoodit” eli tietyn lajin esittämiseen käytetty kieli, kuten tässä työssä kalevalamitta 2) ”Kuvakieli” (metaforat, metonymiat etc.) 3) ”Parallelismi” eli tekstin elementtien toistaminen eri sanoin, 4) ”Erityiset formulat” eli kiteytyneet, eri yhteyksissä toistuvat ilmaisun tavat, 5) ”Vetoaminen perinteeseen” eli esityksen perinteeksi nimeäminen tai osoittaminen, 6) ”Sanoutuminen irti esityskyvystä” eli oman esityskyvyn vähättely sekä 7) ”Erityiset paralingvistiset koodit”, esimerkiksi tietyn tyyppiseen esitykseen liittyvät eleet, musiikki, tauot tai äänensävyt. Baumanin hahmotelma keskittyy lähinnä erilaisille esityksen kielellisen ilmaisun tasolle (1–4) ja metakommunikatiiviselle tasolle eli esityksen kommentointiin (5–6). Hän viittaa vain viimeisessä kohdassa moninaisiin kielenulkoisiin tekijöihin, jotka ovat tämän tutkimuksen keskiössä.

¹³⁰ Kehyksen käsite juontui Gregory Batesonilta (1972) ja Erving Goffmanilta (erit. 1974), joiden vaikutus näkyy esityskeskisissä lähestymistavoissa monessa kohden (laajemmin ks. Fine 1984, 34–36).

¹³¹ Mihail Bahtin (1986, 76–77; ks. myös Hanks 1987, 672) puhuu finalisaatiosta tarkoittaen hieman samankaltaisesti sitä, että puhuja on sanonut tai kirjoittanut kaiken, mitä hän tiettyssä tilanteessa on halunnut, ja tyydyttävällä tavalla. Hän määrittä finalisaation kolmen tekijän kautta: ”1) teeman semanttinen kattavuus (exhaustiveness), 2) puhujan aikomus tai suunnitelma ja 3) tyypilliset kompositionaaliset ja lajilliset finalisaation muodot.”

(ks. Bauman & Briggs 1990, 69–72; Briggs 1986; 1988; Foley 1995, 42–47.) Tämän takia edellisessä luvussa keskityttiin tarkemmin yksittäisiin tallentajiin ja itse keruutilanteista tallennettuihin tietoihin: ne antavat viitteitä siitä, mistä kaikesta voi olettaa kenenkin kerääjän tai laulajan tuottamien aineistojen kertovan.

Keskittyminen kohosteisiin *täysiin esityksiin* johti myös tallennustilanteiden problematisointiin. Onko epätyypillisessä tilanteessa tallentajalle esitetty tarina tai runo oikeastaan esitys ollenkaan, vai onko se vain tyypillisistä, täysistä esityksistä raporttoimista tai kertomista, kysyi Richard Bauman (1977, 8) miettiessään, millä tavoin tallennustilanteet voivat erota muista esitystilanteista. Aiempaa sensitiivisemmistä etnografisten kohtaamisten ja tallennustilanteiden analyysistä huomattiin, että tallennustilanne saattaa toisaalta johtaa jopa kommunikatiivisen kompetenssin (esityskyvyn) korostamiseen, toisaalta monenlaiseen epätasa-arvoisen asetelman tuottamaan vitsailuun, pilana pitämiseen tai stereotypioihin turvautumiseen. Kiinnostus on sittemmin suuntautunut myös vähemmän ”täysiin” esityksiin. (Bauman & Briggs 1990, 72; ks. myös esim. Paredes 1977; Briggs 1986). On todettu esitysten muodollisuuden varioivan lajeittain ja tilanteittain (Bauman & Briggs 1990, 71).

Äärimmillään esityksenä, dialogina ja monien ristiin menevien äänien tai näkemysten kohtauspaikkana voidaan käsitellä jopa yhden ihmisen mielen sisäistä puhetta itselleen (Tedlock & Mannheim 1995, 3). Näiden kahden ääripään, kohosteisen ja mielensisäisen, välillä on tietenkin suuri ero esimerkiksi esityksen muodollisuuden suhteen sekä siinä, kuinka tietoisesti ja vakiintuneisiin keinoihin nojaten se luodaan (ks. Tedlock 1983, 14–15.)¹³² Onkin huomattava, että esityksen (performanssin) käsitettä on käytetty eri tutkimustraditioiden puitteissa hyvin erilaisissa asiayhteyksissä kohosteisista, taiteellisista, selkeästi tavallisesta puheesta erottuvista esityksistä aina mahdollisimman arkiseen ja tavanomaiseen kommunikaatioon (ks. Virtanen 2003, 10–21). Tässä asetelmassa kalevalamittainen runo sijoittuu säännöllisen, tunnistettavan muotonsa ansiosta kohosteisen esityksen puolelle arkipuheen lomassa käytettynäkin.

Inkeriläisaineiston perusteella näyttää siltä, että vaikka erilaiset tallennustilanteet eroavat monin tavoin toisistaan, oli kaikilta puoliltaan täysi esitys tietynlaisissa tallennustilanteissa mahdollinen. Äänitteiden arviointi on mahdollista toisaalta keruutilanteiden kuvausten ja äänitteiden itsensä, toisaalta runonkerääjien keruutilanteiden ulkopuolella spontaanisti kuuleman laulun kuvausten perusteella. Tallennustilanteen vaikutus näyttää olevan vahvasti sidoksissa laulun lajiin ja lajinmukaisiin tyylipiirteisiin: esimerkiksi yhtään kaikkia kuvausten perusteella tavanomaisia tyylipiirteitä noudattavaa arkisen kehtolaulun esitystä ei ole tämän työn aineistoon taltioitunut, vaikka kehtolauluäänitteitä on muutama. Kysymys siitä, minkälaisia esityksiä runonkerääjille on suunnattu, mitä niistä on tallennettu

¹³² Venla Sykäri (2011) on tarkastellut tilannetta kreetalaisten mantinada-parisäkeiden yhteydessä. Vaikka tätä laulun lajia perinteisesti käytettiin näkyvimmin erilaisissa juhlatilanteissa ja käytetään nykyään etenkin runokirjoissa, tekstiviesteissä ja televisio-ohjelmissa, paljastuu pidemmän kenttätyön aikana myös runokielen merkitys nimenomaan mielen sisäisessä keskustelussa ja arkiseen viestintään liittyvissä tilanteissa.

ja mitä nämä tallenteet kertovat toisaalta tallennustilanteessa hahmonsä saaneesta esityksestä, toisaalta esityksen taustalla vaikuttavista kulttuurisista malleista, on tässä työssä keskeinen. Kiinnostavia työn kysymyksenasettelun kannalta ovat kuitenkin yhtälailla tyypillisiä esityskäytänteitä tavalla tai toisella raportoimaan, kuvaamaan tai soveltamaan pyrkineet esitykset – sanellut runot, proosakuvaukset tyypillisistä esitystilanteista tai yksin esitetyt sävelmät – kuin kokonaisvaltaiset, niin tekstuaalisilta, musiikillisilta kuin erilaisilta esityksellisiltäkin piirteiltään naisten julkista juhlalaulua kuvastavat tallenteet.

Yhtäkin runoa, tarinaa tai laulua voi käyttää monessa erilaisessa tilanteessa, ilmaisemaan hyvinkin erilaisia asioita. Erilaisissa tilanteissa niitä käytetään erilaisin tavoin ja ne voivat saada toisistaan hyvinkin paljon poikkeavia ilmiä. Keskeistä tässä on kaikki se, mikä esitystä ympäröi ja edeltää eli laulun *konteksti*. Tutkimuskysymystä mukaillen kontekstuaalisia tasoja on mahdollista jaotella monella tavalla.¹³³ Käsite on laajentunut esitystilanteeseen ja toisaalta laajempiin kulttuuriin taustoihin liittyvistä varsinaiseen tekstiin (tai esitykseen) liittyvistä seikoista kattamaan laajemmin tekstin ja ympäröivän todellisuuden välisen suhteen. Tämä suhde on liikkeessä: esittäjä ja yleisö luovat sitä jatkuvasti toisiinsa ja tilanteeseen reagoimalla, konteksti ja esitys punoutuvat toisiinsa. Edeltäneet hetket vaikuttavat siihen, mitä seuraavaksi lauletaan (Sykäri 2011, 152–157), haastattelun edeltänyt hetki vaikuttaa haastattelijan ja haastateltavan uusiin tulkintoihin ja tekoihin (Vasenari & Pekkala 2000, 249–525). Konteksti vaikuttaa sekä siihen, mitä osallistujat tekevät että siihen, miten he teot tulkitsevat. Monet tutkijat ovatkin alkaneet puhua *kontekstualisaatiosta* tai kontekstoinnista ennemmin kuin kontekstista. Olennaista on tällöin se, mitä osallistujat osoittavat kontekstualisoivin vihjein kommunikaation kannalta merkitykselliseksi, mitä he itse nostavat esityksen keskiöön ja miten he osaltaan rakentavat esityksen kontekstia (Gumperz 1982, 130–152). (Ks. Bauman & Briggs 1990, 68–73; Briggs 1988, 12–16; Hanks 1989, 104–113; Siikala & Siikala 2005; Tarkka 2005, 54–55.)

Kyse on myös tutkijan tulkintakäytännöistä, joiden yhteydessä Lotte Tarkka (2005, 55) puhuu kontekstualisoinnista tekstin ymmärtämisenä ”suhteessa niihin diskursseihin, joihin se suhteutuu kulttuuriympäristössään, performanssiensa vuorovaikutustilanteissa ja yhteisönsä perinteen kokonaiskentässä.” Kuten on useasti todettu, kaikkea kontekstuaalista tietoa ei minkään tutkimuksen tai tulkinnan puitteissa saa kerättyä. Tutkimuskysymys rajaa näkökulman laajuuden ja joskus kontekstuaalista tietoa ei yksinkertaisesti ole saatavilla tarpeeksi tietyn tekstin tai esityksen konkreettisten merkitysten hahmottamiseksi (ks. esim. Briggs 1988, 13). Tällöinkin on silti mahdollista tavoitella sen potentiaalisia, puheyhteisössään mahdollisia merkityksiä (Hanks 1989, 106; Tarkka 2005, 55; ks. myös DuBois 2006).

¹³³ Ks. esim. Apo & Nenola & Stark-Arola 1998, 19, 69–70; Bauman & Briggs 1990, 68; Herndon & McLeod 1981, 24–39. Esimerkiksi Laura Stark-Arola (1998, 69–70) on jaotellut työnsä kannalta merkittäviä kontekstuaalisia kehyksiä tekstuaaliseen, esitykselliseen, sosiaaliseen ja kulttuuriseen kontekstiin sekä kansanuskon, lajien ja lajien välisten suhteiden konteksteihin. Kontekstin vaikutuksesta tulkintoihin aatehistoriassa ks. Skinner 1969; 1972; puheaktiteoriassa Austin 1962.

Tekstin eri esityksissä ja konteksteissa pysyvien ja muuttuvien aspektien suhteita on käsitteellistetty monilla tavoilla ja monin eri termein.¹³⁴ Kyseessä on yksi suullisen perinteen ja kielen tutkimuksen peruskysymyksistä, joka lomittuu myös kysymykseen yksilöllisen ja kollektiivisen suhteesta. Kuten Dell Hymes (1985, 391) on todennut, perinteisenkin ilmauksen esittäjä voi samanaikaisesti kertoa sekä jotain henkilökohtaista että jotain kulttuuristaan yleisemmin. ”Vaikka vanha kalevalamittainen lyriikka on suuri kollektiivisen mielen tila, se sisältää kollektiivisesta vain yksilöllisiä tulkintoja,” on Senni Timonen (2004, 161, ks. myös esim. 196) huomauttanut. Samasta puhuu Lotte Tarkka (2005, 10): ”Vaikka kiteytyneillä teksteillä ja perinteen kielellä on tietystä mielessä autonomiaa ja yliyksilöllinen jatkuvuus, saavat runotekstit merkityksensä vain ihmisten käytössä, heidän tuottamiinsa, kuuleminaan ja tulkitseminaansa.”

Esityskeskeisten lähestymistapojen on kritisoitu vuoroin keskittyvän liikaa kontekstuaaliin piirteisiin, vuoroin taas esityksessä hahmonsa saavan tekstin yksityiskohtiin. Bauman ja Briggs (1990, 66–78) toteavat, että syytä olisi keskittyä kumpaankin ulottuvuuteen ja ehdottavat vastaukseksi perinteen kontekstista toiseen siirtymisen analyysia esimerkiksi yksittäisten esitysketjujen, yhdessä tilanteessa tapahtuvien uudelleenkerrontojen tai -viittausten tai yksittäisen tekstin yhdessäkin esityksessä kantaman esityshistorian kautta. Anna-Leena ja Jukka Siikala (2005, 31) huomauttavat, että esityksen voima ei ole vain ”kontekstuaalisessa käytössä tai esityksessä”, sillä yhtä olennaisia sosiaalisten vaikutusten kannalta ovat myös ne kestävät tekstuaaliset muodot ja sisällöt, joita voidaan käyttää aina uudessa kontekstissa, muokata ja tulkita uudestaan. Näiden muotojen tunnistamiseen ei yksi esitys riitä, vaan on tarkkailtava toistuvia elementtejä useissa eri käyttöyhteyksissä. Kokonaisvaltaisin kuva perinteen merkityksistä saadaan katsomalla sekä esitystilanteiden hetkellisiä tapahtumia että pidempiä ajallisia kaaria, tietyn kertomuksen, laulun tai lajin käyttötapojen pysyvyyksiä, muutoksia ja yhteyksiä muihin ilmiöihin. (Siikala & Siikala 2005, 29–37.) Tämän työn aineiston puitteissa yksittäisten toisiinsa vaikuttaneiden esitysketjujen tai uudelleenkerrontojen jäljittäminen on yleensä mahdotonta, joten työ asettuu lähemmäs Siikaloiden kuin Baumanin ja Briggsin näkökulmaa. Suullisen perinteen kohdalla on yleensäkin kyseessä enemmän loputon yksittäisten käytöjen ja käyttäjien verkosto kuin helposti tavoitettava jatkumo yksittäisiä käyttökertoja. Tarkastelen yksittäisten esitysten tallenteita suhteessa toisistaan riippumattomien esitysten muodostamasta korpuksesta analysoitavissa oleviin jaettuihin ja toistuviin piirteisiin, joita tulkitsevan rekisterin ja esitysareenan käsitteiden kautta. Yritän ymmärtää toisaalta sitä, miten ja mitä erilaiset tietyn ilmaisumuodon piirteet merkitsevät, toisaalta sitä, mitä niillä oli tie-

¹³⁴ Bauman ja Briggs (1990, erit. 73; ks. myös Bauman 2004, 4) kehittivät termit entekstualisaatio ja (re/de)kontekstualisaatio käsitteellistääkseen kommunikaation pysyviä piirteitä ja toisaalta näiden piirteiden varioivaa käyttöä ja muuntumista eri tilanteissa. Entekstualisaatio kuvaa prosessia, jossa diskurssista tehdään kontekstistaan irrotettavissa oleva yksikkö (teksti) käyttämällä erilaisia rakenteellisia ja lajiin sidoksissa olevia keinoja. Näyttää siltä, että entekstualisaation ohella voisi puhua myös esityksellisen ja tekstuaalisen muodon kiteytytyisyydestä tai vakiintuneisuudesta, jotka yhtä lailla viittaavat sen siirrettävyyteen. Kontekstista irrottaminen (dekontekstualisaatio) ja uuteen sijoittaminen (rekontekstualisaatio) ovat tässä mallissa saman asian eli uuden käytön kaksi puolta. Termit ovat siirtyneet myös lingvististen antropologien käyttöön, jotka jo aiemmin ovat puhuneet kontekstualisaatiota tarkoittavasta keskittämisestä (centering) (Hanks 1989; Silverstain & Urban 1996; Silverstain 2005).

tyissä esitystilanteissa mahdollista sanoa. Keskeiseksi muodostuukin tekstin analyysi sen tulkintayhteisön jakamien, tulkinnoissaan käyttämien piirteiden valossa (ks. myös Foley 1991; Tarkka 2005, 61–74).

Esittäjän voi ajatella pohjanneen esityksensä totunnaisille, hallitsemilleen keinoille silloinkin, kun tilanne ja kenties lopputuloskin on poikennut laulukulttuurin kannalta tyypillisestä. Jopa laulajan näkökulmasta parodiaa sisältävä tai epäonnistunutkin esitys kertoo jotain myös laulukulttuurin konventioista ja niiden käytön mahdollisuuksista. Laajassa aineistossa toistuvat piirteet kertovat laulukulttuurin piirissä jaetuista käytännöistä. Tarkastelen aineistoani kerääjälle suunnattujen esitysten tallenteina, joiden suhde yhteisön sisäisiin erilaisiin esittämisen tapoihin on avoin kysymys. Arkistoaineiston tutkijan on olennaista kysyä, minkälaiseen esitykseen mikäkin arkistomuistiinpano mahtaa pohjautua. Tallennustilanne on tutkimuskohde, mutta samalla tulkintani mukaan myös väylä tietoon tyypillisistä yhteisön sisäisistä esitystilanteista ja -tavoista. Tältä kannalta aineiston moninaisuus on ehdoton etu. Käytettävissä on eri asioista kiinnostuneiden runonkerääjien erilaisia kuvauksia sekä tallennustilanteista että niiden ulkopuolelta, eri aikoina eri laulajilta tallennettuja runotekstejä, sävelmämuistiinpanoja ja äänitteitä. Aineiston monipuolisuus antaa mahdollisuuden katsoa inkeriläistä laulua useammasta suunnasta, monenlaisia piirteitä kuvaavien, erilaisiin esityksiin pohjaavien eriaikaisten tallenteiden kautta.

LAJI JA REKISTERI

Folkloristiikan piirissä käsitys (perinne)lajeista eli genreistä on muuttunut ennen kaikkea arkistoinnin tarpeita palvelevasta, usein tutkijan oman kulttuurin mukaan jäsentyvistä luokittelumallista kohti tutkittavan kulttuurin omien ilmaisumuotojen ja merkitysten välisten suhteiden ymmärtämistä. Esimerkiksi Ruth Finnegan (1977, 15) ja Dan Ben-Amos (1992) ovat tuominneet yritykset löytää universaaleja genre-kategorioita mahdottomana, sillä lajit jäsentyvät kulttuureittain eroavilla tavoilla. Lauri Honko (1998, 24–29) puolestaan on puolustanut myös tutkijoiden yritystä löytää teoreettisen keskustelun mahdollistavia luokkia ja kuvauksia. ”Puhdaita lajeja” voi hänenkin mukaansa esiintyä ainoastaan teoreettisina malleina. Yksi merkittävä erojen tuottaja on keskusteluissa se, pyritäänkö kulttuurien väliseen lajijärjestelmien tai lajillisten piirteiden vertailuun vai yhden kulttuurin lajidynamiikan hahmottamiseen. Ääripäiden välille asettuu näkemys, jonka mukaan lajit ovat sekä tutkijan apuväline että tutkimuksen kohde: tutkimus voi olla liikettä toisaalta tutkijoiden piirissä usean kulttuurin pohjalta hahmoteltujen abstraktimpien luokittelun tapojen tai teoreettisten jäsenysten ja toisaalta tietyn kulttuurin piirissä käytettyjen jäsenysten välillä (Tarkka 2005, 67–70; ks. myös Koski 2011, 49–53, 61–62; Seitel 1999, 14–17). Tässä työssä käytän tutkijoiden luomia lajikategoriota työvälineinä yrittäessäni ymmärtää paikallisia käytäntöjä.

Yksinkertaisimmillaan lajin voi ajatella konventionaaliseksi, totunnaiseksi diskursiityypiksi eli puhumisen tai kommunikaation tavaksi (Bauman 1999, 84). Lajin

määräytymisen tekijät vaihtelevat sekä kulttuurista että tutkijasta riippuen. Richard Bauman (1992, 54) toteaa määritelmien ja luokittelujen pohjautuneen vaihdellen ”lähes kaikelle, mitä perinteen suhteen on pidetty merkityksellisenä: muoto, funktio tai vaikutus, sisältö, suhde maailmaan ja maailmankaikkeuteen, totuusarvo, sävy, sosiaalinen jakautuminen ja käytön tavat tai kontekstit.” Nykynäkemyksille tyypillistä on lajien ja lajijärjestelmien hahmottaminen joustavina, monitasoisina ja muokkautuvina, liikkeessä olevina. Sekä tutkijoiden että tutkimuksen kohteiden kannalta ne voidaan hahmottaa tekstistä (tai esityksestä) tehtäviä tulkintoja ohjaavina kehyksinä, jotka määrittävät kulttuureittain ja tapauksittain vaihtelevien piirteiden ja konventioiden kautta. William Hanks (1987, 681) toteaa suullisen perinteen lajien määrittävän ennemminkin keskeisten tai prototyyppisten elementtien kuin yhtenäisten rakenteiden kautta.¹³⁵

Usein muoto, sisältö, käyttöyhteys ja esitystapa eivät osu täysin kohdakkain. Lauri Honko (1998) esimerkiksi näyttää, että yhtäkin eepistä kokonaisuutta voidaan esittää hyvin erilaisin tavoin: erityyppisissä tilanteissa, soolo- tai ryhmäesityksenä, erilaisilla sävelmillä ja eripituisina kokonaisuuksina: Honko (mts. 75–88) puhuu sekä esittämisen tilannesidonnaisesta tavasta tai moodista (mode of performance) että esityksellisestä tyylistä (performative style). Harvilahti (2003, 78–81) puolestaan osoittaa altailaisen epiikan vaihtelun runo- ja proosamuotojen välillä riippuvan ennen kaikkea esitystavoista (modes of performance), ei niinkään eepisestä kokonaisuudesta itsestään. Yhtä rekisteriä (esittämisen tapaa) voidaan myös käyttää useamman lajin esittämisessä (ks. myös Misharina 2011). Tällöin lajeista voidaan puhua Harvilahden (2003, 101) tavoin ”läpinäkyvinä.” Anna-Leena Siikala (2000b, 222, 239–240) näyttää, että lajin esittämistapa ja esityksen saama painoarvo on sidoksissa myös esittäjän sosiaaliseen asemaan tai rooliin, habitukseen (ks. myös Hanks 1996, 239). Timo Kaartinen (2001, erit. 287–337; ks. myös 2010) kuvaa, miten Indonesiassa sama teksti eri alueella tai eri tavoin esitettynä voidaan hahmottaa eri lajiin kuuluvana. Lotte Tarkka (2010, 14) huomauttaa, että oletettavasti myös runokulttuurin sisällä yksikin esitys voidaan joskus ”tulkita useamman lajin edustajaksi, tulkitsijasta riippuen,” ja yksikin teksti voi toisaalta eri tilanteissa esitettynä merkitä erilaisia asioita.

Laji ei ole ainoa käsite, jonka avulla on pyritty hahmottamaan erilaisia puhumisen tapoja. Dell Hymes (1989, 440) käyttää alun perin kielentutkijoiden (ks. Halliday 1978, 111) käyttämää termiä *rekisteri* kuvaamaan *toistuviin tietyn tyyppisiin tilanteisiin liittyviä tärkeimpiä puhetapoja*.¹³⁶ John Miles Foley (1995, erit. 50–53) on käyttänyt käsitettä samankaltaisesti, mutta tietyn tyyppisten toistuvien tilanteiden eli tässä työssä *esitysareenoiden* lisäksi myös lajiin sidoksissa olevana käsitteenä, joka kattaa paitsi kielelliset, myös kielenulkoiset piirteet. Yleensä tutkijat käyttävät lähinnä jompaakumpaa käsitettä, ja painottavat niiden kautta enemmän joko

¹³⁵ Lajista folkloristiikassa ks. Bauman 2004; Briggs & Bauman 1992; Siikala 2000b; lajin käsitteestä yleisemmin ks. Heikkinen et. al. 2012; Mäntynen & Shore & Solin 2006. Olli Heikkinen (2010, 39–40) toteaa, että todellisista, historiallisista lajeista puhuttaessa viitataan usein perheyhtäläisyyden (Ludwig Wittgenstein), ideaaliteypin (Max Weber) tai prototyyppin (Eleanor Rosch) käsitteisiin.

¹³⁶ ”Major speech styles associated with recurrent types of situation”; rekisteristä ks. myös Foley 1995, 15, 50; Harvilahti 2003, 95; Honko 1998, 62–65.

kielellistä muotoa ja kielellisiä tyylipiirteitä (rekisteri) tai sisällöllisiä, funktionaalisia tai käyttöön liittyviä piirteitä (genre, laji) (tarkemmin ks. Koski 2011, 324). Funktionaalis-strukturaalisen kielitieteen piirissä on kuitenkin tehty tarkempia teoreettisia jaotteluita käyttäen sekä lajin että rekisterin käsitettä (Halliday 1978; Eggins & Martin 1997; Martin 1992, 493–588; ks. myös Shore & Mäntynen 2006, 18–23).¹³⁷ Sovelluksia folkloristiikan ja musiikintutkimuksen puolella on tiedossani muutamia. Lotte Tarkka (2005) käyttää rekisterin käsitettä kuvaamaan kalevalakieltä (runon mitta ja poeettiset piirteet), jota on käytetty useamman lajin (kuten sananlaskut, häävirret, loitsut) puitteissa. Kalevalaista runoa voi pitää erityisenä juuri siinä, että yksi runokieli on ollut käytössä niin monen käytöltään ja esitystavoiltaan eroavan lajin puitteissa. Kaarina Koski (2011) käyttää kirkonväkeä koskevien tarinoiden analyysissä sekä käsitettä (perinne)laji että (kielellinen) rekisteri: siinä missä perinnelaji viittaa tarinan tunnistettavaan, tyyppiteltävissä olevaan sisältöön, kertoo rekisteri tarkemmin sen kielellisestä, kertojan intentioihin ja kerrontatilanteeseen sidoksissa olevista piirteistä. Eila Stepanova (2012) kuvaa rekisterillä perinnelajiin, kommunikaatiotilanteeseen sekä osallistujakokoonpanoon sidoksissa olevaa kielellisten ja kielenulkoisten piirteiden kokonaisuutta. Olli Heikkinen (2010, 35–68) taas päätyy kielitieteilijä J. R. Martinin ja tämän oppilaiden (Eggins & Martin 1997) kehittämää mallia soveltaen hahmottamaan populaarimusiikin lajin yleisön ja tuottajien tekemään luokitteluun liittyvänä, rekisterin taas musiikin piirteitä ja niiden suhdetta lajeihin kuvaavana käsitteenä, ja käyttää tämän lisäksi moodia esityksen semioottiseen tasoon liittyvänä käsitteenä.¹³⁸ Käsitteiden käyttö- ja määrittelymahdollisuudet näyttävät olevan vahvasti sidoksissa paitsi tutkimuskysymykseen, myös tutkittavaan perinteeseen ja aineiston laatuun: esimerkiksi ainoastaan teksteinä tallennettu historiallinen tarina-aineisto asettaa toisenlaisia haasteita ja mahdollisuuksia kuin populaarimusiikin tutkijaa ympäröivä tiheä äänite-, lehtikirjoitus- ja puhemaailma.

Asif Aghan (2004; 2007, erit. 145–189) käytössä rekisteri-termin keskeinen piirre on sen sosiaalinen rakentuminen: rekisterit ovat tietyn ihmisjoukon jakamia, historiallisesti muuttuvia ja varioivia puhetapoja, kielellisiä repertuaareja. Agha (2004, 24) toteaa rekisterin assosioituvan käyttäjäyhteisönsä piirissä sekä ”tiettyihin sosiaaliin käytäntöihin että ihmisiin, jotka osallistuvat näihin käytäntöihin.” Olennaista rekisterin hahmottamisessa on tyyppillisuus ja toistuvuus, stereotyyppisyys. Stereotyyppisyys ei tarkoita sitä, että kaikki käyttäjät tekisivät rekistereistä samanlaisia tulkintoja: kompetenssin lisäksi eroja voivat aiheuttaa käyttäjäyhteisön sisällä kilpailevat rekisterien tulkinnat tai käyttäjien kuuluminen eri alaryhmiin. Agha (mts. 30) toteaa myös, että rekistereiden käyttömahdollisuudet ovat

¹³⁷ Douglas Biber ja Susan Conrad (2009) käyttävät sekä rekisterin (kielelliset tilannesidonnaiset piirteet), genren (rakenteeseen liittyvät tilannesidonnaiset piirteet) että tyylin (ei-tilannesidonnaiset esteettiset, käyttäjä- tai aikasidonnaiset piirteet) käsitteitä.

¹³⁸ Heikkinen (2010, 52–68) jaottelee moodit kuuteen: sävelmoodi (eli tämän tutkimuksen terminologialla musiikilliset piirteet), lyriikkamoodi (sanoitus, tekstuaaliset piirteet), esitysmoodi (esitykselliset piirteet kuten äänenväri, fraseeraus), äänitemoodi (ääniteknologiset piirteet kuten studiossa luodut tilavaikutelmat, efektit, äänen keskinäiset suhteet), kuvamoodi (visuaaliset piirteet kuten levynkannet tai musiikkivideot) ja tähtimoodi (esittäjän habitus). Semioottiset moodit ovat ”erilaisia musiikillisia ja ei-musiikillisia merkityksen muodostamisen tapoja ja välineitä,” joita on nimitetty musiikintutkimuksen piirissä erilaisin tavoin (Heikkinen 2010, 53).

aina laajemmat kuin mitä rekistereistä itsestään kulttuurin piirissä eksplisiittisesti kerrotaan. Kuvatessaan rekistereitä ihmiset puhuvat yleensä tyypillisistä käyttövoista – käytännössähän vaikka yleensä kunnioitusta osoittavaa puheen tapaa voi tiettyssä kontekstissa käyttää myös esimerkiksi taitavaan pilkkaan. Tarkastellessaan omaa kulttuuriaan tutkija voi tunnistaa rekistereitä introspektiivisesti, omaan tietämykseensä nojaten. Vierasta kulttuuria tarkasteltaessa ainoa väylä on ”julkisesti havainnoitavissa oleva semioottinen käyttäytyminen” (mts. 26) eli se, mitä ihmiset sanovat ja tekevät. Tällainen havainnoitavissa oleva käyttäytyminen on myös kulttuurin sisällä ainoa tapa rekisterien välittymiselle. Suorat kielelliset huomiot ja selitykset ovat selvintä tutkimuksen aineistoa, mutta yhtä lailla voidaan tarkkailla vaikkapa tiettyihin kielenkäytön tapoihin liittyviä kielenulkoisen kommunikaation piirteitä. Yksittäisten ihmisten tiedonannot eivät rekisterien analyysiin riitä, vaan aineistosta täytyy löytyä toistuvia tyypittelyn malleja, vaikka nämä eivät aina olekaan kielellisiä tai eksplisiittisiä.

Olen päätenyt käyttämään sekä *lajin* että *rekisterin* käsitettä toisiinsa suhteutuvina analyysin välineinä. Lajin kohdalla suhteutan tutkijoiden yleisesti käyttämiä käsitteitä (kuten epiikka, hääruno, itkuvirsi) paikallisiin muodon, nimeämisen ja käytön kategorioihin eli *paikallisiin lajeihin* (liekkuvirsi, pulmanuotti, luettelemine). Laji viittaa tässä työssä aina tietyn puheyhteisön – joko tutkijoiden tai tutkimuskohteiden – nimeämiskäytäntöön, joka usein pohjautuu erilaisille rekisterin ja esitysareenan piirteille. Rekisteri määrittyy lähinnä laulun tekstuaalisten, musiikillisten ja esityksellisten piirteiden vakiintuneisuuden kautta: sen kohdalla painottuu siis tietynlainen sanomisen (laulamisen) tapa, lajin kohdalla sitä vastoin käyttö ja nimeäminen. Lajin käsite pitää sisällään myös rekisterin: lajilla on tietty rekisteri tai rekisterien kirjo, ja rekisteri voi olla yhteinen useammalle lajille. Kuten lajilla, rekisterilläkin on erilaisia hierarkkisia tasoja: kalevalamittaista laulua pidän tämän työn kontekstissa yltäsona, jonka koostuu monista alarekistereistä. Sekä laji että rekisteri määrittyvät myös suhteessa tyypillisiin käyttöyhteyksiinsä eli esitysareenoihinsa.

Tutkijoiden lajitermit ovat tässä työssä kuvauksen ja analyysin väline, keino kytkeä tutkimus laajempaan keskusteluyhteyteen, paikalliset lajit ja rekisterit puolestaan tutkimuskohde. Perinteisesti kalevalamittaisia runoja on jaoteltu esimerkiksi lyriikkaan (eli eri tavoin tunteista ja tunnelmista kertoviin, usein juonettomiin runoihin), lyyriseen epiikkaan ja balladeihin (eli kertoviin runoihin, joissa on erilainen kerrontatyyli kuin epiikassa ja toisaalta lyriikan piirteitä), epiikkaan (eli kertoviin runoihin), erilaisiin rituaaleihin liittyviin runoihin, loitsuihin, sekä ”tilapäisrunoihin” eli paikallisista tai ajankohtaisista aiheista sommiteltuihin lauluihin.¹³⁹ Jo

¹³⁹ Kalevalamittaisen runon tutkimuksen puitteissa epiikalla tarkoitetaan yleensä ”kertovaa” juonen kulkuun painottuvaa runoa, lyriikalla eli tunnelmarunolla taas henkilöiden tai lyyrisen minän tunteisiin painottuvaa. Balladi viittaa tiettyjä yleiseurooppalaisia malleja ja juonikuvioita noudatteleviin kertoviin, usein traagisiin lauluihin. Tyypillisesti ne ovat riimillisiä ja säkeistöllisiä, mutta termiä on käytetty myös kalevalamittaisen runon puitteissa etenkin silloin, jos runolla on muunkielisiä säkeistöllisiä vastineita. Balladia yleisemmin puhutaan kuitenkin lyyris-eepisestä runosta. Sillä tarkoitetaan tyypillisesti minä-muotoista, laulajien omaan elämänpiiriin liittyvää, traagista ja tunteita kuvaavaa runoa, joka lyyrisestä runosta poiketen pohjautuu suhteellisen selkeälle juonenkululle (Harvilahti 1998a, 56; 1992a, 205–206; ks. myös Arukask 2003).

inkeriläiset runot julkaissut Väinö Salminen (1934, 236) totesi tehtävän olevan haastava: ”Kertovien runojen ryhmittely ei ole helppoa. Muutamissa tapauksissa on vaikea määritellä, kuuluuko joku runo varsinaisiin kertoviin vai tunnelmarunoihin.” Inkerin runojen hakemiston laatiminen tuotti hänelle etenkin lyyristen runojen osalta tavanomaista suurempaa vaivaa (SKVR III:3, esipuhe).¹⁴⁰ Senni Timosen (2004, erit. 11, 18) mukaan etenkin Inkerissä runot eivät noudatelleet tutkijoiden jakoja (ks. myös Virtanen 1994a, 337). ”Missään ei eeppisen ja lyyrisen raja ole niin häilyvä kuin Inkerissä”, hän (2004, 85) toteaa ja jatkaa: ”Rajat murtuvat myös ilmaisullisesti ja rytmikaltaan täysin erilaisten ja eri-ikäisten lajien välillä.” Runous ei asetu tutkijoiden perinteisiin luokituksiin, mutta sitä voi tarkastella suhteessa niihin.

Kun lajeja tutkitaan niiden merkityspotentiaalien kannalta, keskeisiksi nousevat paitsi niiden kielelliset ja esitykselliset piirteet, myös niiden käyttö ja paikallinen jäsentäminen.¹⁴¹ John D. Dorstin (1983, 413, ks. myös Ben-Amos 1976) sanoin voisi todeta, että kyseessä on ”etnografinen yritys, jossa toistuvien käyttäytymismallien ja toistettavien esitystilanteiden tunnistaminen on yhtä tärkeää kuin muodon ja sisällön pysyvyyksien tunnistaminen.” Nämä neljä tekijää muodostavat tämän tutkimuksen ytimen: toistuvia käyttäytymismalleja ja esitystilanteita jäsennän *esitysareenan*, muodon ja sisällön pysyvyyksiä *rekisterin* käsitteen kautta.

VIITTAUKSELLISUUS

Kielelliset merkitykset muodostuvat suhteessa paitsi sanomisen hetkeen, myös siihen, mitä aikaisemmin on sanottu. Sanat ja niiden muodostamat laajemmat kiteytymät kantavat mukanaan mielikuvia, merkityksiä, konnotaatioita aikaisemmista ja tyypillisistä käyttökerroistaan. Ilmaukset tulevat tietystä tilanteesta ymmärretyiksi sekä aikaisempien tai totunnaisten käyttötapojensa että kertaluonteisen käyttöyhteytensä pohjalta. (Ks. esim. Bauman & Briggs 1990, 60–61; Foley 1991; 1995, xi; Hanks 1996; Lord 1960, 148; Tarkka 2005, 62.) Yksilöllisten versioiden ymmärrettävyys perustuu sille, että ne sisältävät riittävästi elementtejä aikaisemmista esityksistä eli totunnaista runokielen käyttötavoista (Foley 1995, 23, 45–46). Richard Bauman ja Charles Briggs (1990, 61) toteavat, että yhdenkin esityksen ”analyysi edellyttää sensitiivistä etnografista tutkimusta siitä, miten esityksen muoto ja merkitys viittaa laajaan kirjoon diskurssityyppejä”, joista kaikki eivät välttämättä ole

¹⁴⁰ Suomen Kansan Vanhat Runot -teossarjassa länsi-inkeriläinen aineisto jäsennetään epiikkaan (I *Kertovaisia runoja ja runoaiheita*), sekalaiseen kategoriaan (II *Erilaisia runoja ja runoaiheita*), teemoittain jäsentyvään lyriikkaan (III *Tunnelmarunoja*) häärunoja, juhlapäiviin liittyviä runoja kuin lastenlauluja ja kehtolauluja sisältävään neljänteen kategoriaan (IV *Määrätyissä tiloissa ja toimissa*) sekä *loitsuihin* (V). Jaottelu kertoo omalta osaltaan inkeriläisen runouden luokittelun vaikeudesta: toisin kuin vaikkapa Vienassa (SKVR I), aineisto ei edes pääpiirteittäin taipunut yksilöitävissä oleviin kertovaisiin ja lyyrillisiin runoihin sekä loitsuihin, vaan oli turvauduttava *runojen* lisäksi myös *runoaiheisiin*, ja määriteltävä eräänlainen eeppisen ja lyyrisen väliin sijoittuva kategoria *Erilaisia runoja ja runoaiheita*. Juuri tämän luokitteluun liittyvän hankaluuden takia runot julkaistiin kirjasarjan aikaisemmista osista poiketen kerääjittäin, ei runotyypeittäin.

¹⁴¹ Näiden hahmottamiseenhan pyrki tavallaan myös Lauri Hongon (1972, 63–105) ehkä selkeimmin edustama perinnelajianalyysi, kuitenkin nykynäkemyksiä enemmän universaaleihin ja yksiselitteisiin kategorioihin pyrkien.

varsinaisten kohosteisten esitysten piirissä esiintyviä. Sosiolingvistien puheyhteisön käsitteestä johtaan historian ja kirjallisuustieteen puolella onkin puhuttu tekstuaalisista tai tulkinnallisista yhteisöistä, jotka jakavat tietoisuuden samoista lähtöteksteistä ja pystyvät siten tulkitsemaan näihin viittaavia tekstejä samankaltaisilla tavoilla.¹⁴² Siikaloiden (2005, 35) mukaan suullisen perinteen elinehto ylimalkaan on juuri ”tulkitseva yhteisö, joka kykenee suhteuttamaan tekstit toisiinsa, itsensä teksteihin ja tekstit itseensä.”

Etenkin lingvistisen antropologian, sosiolingvistiikan, systemaattis-funktionaalisen kielitieteen ja sosiaalisen semiotiikan piirissä on alettu hahmottaa yksittäisten sanojenkin kantamia merkityksiä aiempaa laajempina, kontekstisidonnaisina ja moniselitteisinä ja käsitellä niiden merkitysten muodostumista sosiaalisten käytäntöjen kautta.¹⁴³ Assosiativisuuden ja monitulkintaisuuden ajatus sisältyy käsitelyyn runoudesta yleensä lähes itsestään selvänä: runolle tai sen kantamille viittaussuhteille ei usein ole määritettävissä yhtä selkeärajaista, yksiselitteisesti ilmaistavissa olevaa merkitystä; hyvä runo on käyttö- ja ilmaisuvoimainen juuri monitulkintaisuutensa ansiosta. Sanojen, ilmausten tai runojen merkityskentät eivät ole tarkkarajaisia tai helposti määriteltäviä. Ne eivät kuitenkaan liioin ole loputtomia: monitulkintaisintakaan ilmausta ei voi käyttää minkä hyvänsä asian sanomiseen. (Tarkka 2005, 55, 64; Viikari 1990.)

Viittauksellisuutta on folkloristiikassa ja sen lähialoilla käsitelty monen eri käsitteen alla. Keskustelu alkoi käsitteestä *intertekstuaalisuus*, jonka Julia Kristeva (1969, 85) tiivisti Mihail Bahtinin (1986) dialogisuutta ja ambivalenssia käsittelevistä ajatuksista. Sen puitteissa ajatellaan tekstin (tai ilmauksen) saavan olemuksensa ja merkityksensä vuorovaikutussuhteessa sitä edeltäviin tai ympäröiviin teksteihin. Käsitettä on sovellettu monella tavalla ja tasolla, sekä yleisenä kulttuuriteoreettisena käsitteenä että tarkemmin rajautuvana metodisena työkaluna (ks. Lehtonen 1992; Viikari 1991).¹⁴⁴

Jo yksin folkloristiikan puitteissa erilaisia intertekstuaalisuuden lajeja on jaoteltu monin tavoin. Paitsi yksittäisten tekstien tai runojen, on viittaussuhteita mahdollista hahmottaa myös laajempien kehysten välillä. Esittäjä voi suoremmin tai hienovaraisemmin viitata myös muihin lajeihin, rekistereihin tai esitystilanteisiin. Suhteellisen selkeästi tietyn lajin piiriin identifioituva esitys voi sisältää erilaisia piirteitä myös muiden lajien piiriin kuuluvista esityksistä: sitaatteja, alluusioita, kommentteja ja parodiaa, muotoon tai sisältöön liittyviä piirteitä. (Dorst 1983,

¹⁴² Tekstuaalisesta yhteisöstä ks. Stock 1983; tulkinnallisesta ks. Fish 1980. Käsitteiden taustalla on William Labovin (1972) kehittämä, erityisesti sosiolingvistiikkaan ja sen kautta folkloristiikkaankin vaikuttanut puheyhteisön käsite.

¹⁴³ Lingvistisestä antropologiasta ks. Duranti 1997; sen ja sosiolingvistiikan suhteista ks. Gumperz & Cook-Gumperz 2008; sosiolingvistiikasta ja puheen etnografiasta Hymes 1971, 1974; systemaattis-funktionaalisen kielitieteen Halliday 1978; Jakobson 1960; 1971; siihen tukeutuvasta sosiaalisesta semiotiikasta Hodge & Kress 1988; Martin 1998; Ventola 2006. Suuntaukset ovat sosiaalista semiotiikkaa lukuun ottamatta toisiinsa lomittuvia, ja niiden taustalla on paitsi Prahan koulukunnan lingvistiikkaa, myös Erving Goffmanin (1974) edustaman etnometodologian piirissä kehitettyjä näkökulmia.

¹⁴⁴ Varhaisista eri suuntiin kehittäjistä ks. Barthes 1977; Genette 1982; käsitteen käyttöön otosta ja käytöstä erityisesti folkloristiikan piirissä ks. Asplund Ingemark 2004, 21–41; Briggs & Bauman 1992; Tarkka 1993, erit. 169–180.

415; Tarkka 2005, 61–67.) Toisaalta esitys voi myös sijoittua lajien välille, sisältää piirteitä useammasta lajista sellaisella tavalla, että se ei määriy minkään yksittäisen lajin puitteisiin, mistä on puhuttu monitulkintaisuuden eli ambivalenssin ja hybridisyyden käsitteiden avulla (Dorst 1983, 416; Foley 1991, 5, 6, 19; Kuutma 2006; Tarkka 2010).

Suullisessa kulttuurissa kyse ei ole pysyvien tekstien välisyydestä vaan puhe- tai muiden esitystapahtumien välisyydestä. Osa puheesta ja esityksistä koostuu kiteytyneistä ilmauksista joita on helppo muistaa ja mahdollista käyttää kokonaisena tai osittain myös muissa tilanteissa. Jokainen käyttö on kuitenkin erilainen. Yhteisön sisällä tarina tai runo voidaan tunnistaa joko sisällöstä ja muodosta, nimillä tai tekstin osasten avulla – nimiä ja osasia on mahdollista käyttää kokonaisuuden edustajana tai siihen viittaamisen keinona. (Siikala & Siikala 2005, 32; ks. myös esim. Blacking 1995, 232; Caraveli 1982, Ricoeur 1991, 131; Särg 2008, 19.) Esityskeskeisen folkloristiikan puitteissa on usein korostettu yksittäisten käyttöjen suhteita toisiinsa, yksittäisten esitysten muodostamia ketjuja (ks. Bauman & Briggs 1990, 72–78; Haring 1988). Lotte Tarkka (2005, 61–67) huomauttaa, että vaikka yksittäisen laulajan tulkinnoille voivat olla merkityksellisiä myös yksittäiset edeltäneet käytöt, on laajemman yleisön kannalta keskeisintä ilmausten tyypillinen tai yleisin käyttö: mitä yleensä tietyssä tilanteessa lauletaan, mihin yleensä tietyllä ilmauksella viitataan. Yksittäiset käytöt ovat loputtomia, suuri osa muodoista on ajallisesti vanhoja ja uusillakin on juurensa edeltäjissään. Kyseessä on ennemminkin käyttöjen verkosto kuin ketju. Tutkimuksen kohteeksi asettuu tällöin puheyhteisöksi tulkittavissa olevan yhteisön parissa havaittujen tekstien välisten yhteyksien hahmottaminen. Lingvistisen antropologian puolella esimerkiksi Michael Silverstein (2005; ks. myös Solin 2006) käsittelee sekä yksittäisiin käyttökertoihin että yleisiin diskurssityyppeihin suuntautuvaa viittauksellisuutta.

Suullisen perinteen tutkimuksen yhteydessä intertekstuaalisuuden käsitteen tekstiin viittaavia konnotaatioita on välillä pyritty kiertämään erilaisin johdoksien ja uusien termien. Paikoin on siirrytty puhumaan *interdiskursiivisuudesta* (esim. Asplund Ingemark 2004, 30–33; Bauman 2004, 2; Silverstein 2005), joka kantaa vähemmän assosiaatioita kirjoitettuun kieleen, vaikka *diskurssia* ei toki voikaan pitää millään tavalla *tekstiä* yksiselitteisempänä käsitteenä.¹⁴⁵ Lee Haring (1988, 365) on käyttänyt käsitettä *interperformanssi* (interperformance) tarkoittamaan esityksen suhdetta erilaisiin sen pohjana oleviin edeltäviin esityksiin. John Miles Foley (1991) on puhunut perinteen metonyymisistä ja assosiatiivisista piirteistä *immanenssin* käsitteen avulla – suullisen perinteen pienikin osa, yksi ilmauskin, voi viitata myös itseään suurempiin ajatuksellisiin tai assosiatiivisiin kokonaisuuksiin. Immanenssin käsitteeseen liittyy keskeisesti myös ajatus tietyn yhteisön piirissä ymmärretystä perinteisestä tai metonyymisestä viittauksellisuudesta (Foley 1995). Anna-Leena ja Jukka Siikala (2005, 29–30) ovat huomauttaneet, että jopa hajanaisten mainintojen ja osittaisten käyttöjen takana voi olla konstruotavissa laajempi tarina tai tarinoiden verkosto, jonka käyttäjät saattavat jollain tasolla hahmottaa, vaikka eivät sitä

¹⁴⁵ Ks. Hanks 1989; ks. myös van Dijk 1997; diskurssin käsitteestä alkujaan ks. Benveniste 1966.

yleensä sanallistaisi. Ruth Finnegan (2002, 239–243) käyttää termiä *overtoneality* eli ylläänisyys pohtiessaan viittauksellisuutta kommunikaation multimodaalisuuden kautta. Kun huomio kohdistetaan tekstien kielellisten rakenteiden ja merkityssisältöjen ohella tasavertaisesti myös esitysten musiikillisiin, kielenulkoisiin ja esityksellisiin piirteisiin, on mahdollista puhua *interperformatiivisuudesta* eli esitysten välisyydestä (Kallio 2011a). Monet tutkijat ovat kuitenkin yksinkertaisesti määrittäneet tekstin ja sitä myötä intertekstuaalisuuden käsitteen kirjallista tekstiä laajemmaksi ja liikkuvammaksi, myös erilaisia suullisia, kielenulkoisia ja esityksellisiä piirteitä kattavaksi (ks. esim. Tarkka 2005). Esimerkiksi William Hanks (1989, 95) määrittää tekstin sellaiseksi merkkien joukoksi, joka on kontekstissaan jollekin käyttäjäyhteisölle yhtenäisellä tavalla ymmärrettävä. Hänen määritelmässään korostuu puheyhteisön, tulkinnan ja kontekstin merkitys.

Esitysten, tekstien ja lajien väliset suhteet voivat olla paitsi kielellisiä, myös musiikillisia ja esityksellisiä: eleitä, melodioita, rytmejä tai äänenkäytön tapoja (ks. esim. Finnegan 2002; van Leeuwen 1999; Tedlock & Tedlock 1985). Lauri Harvilahti (1998b, 200, 203) on painottanut inkeriläisen runouden yhteydessä esimerkiksi osakertauksen, refrenkien, seitsentavuisuuden ja melismaattisten pidennyksien tärkeyttä paitsi laulettuun runon mitan käsittämisen, myös laulun lajien ja laulukulttuurien yhteyksien kuulemisen kannalta. Hän toteaa, että

sivuuttamalla melodian kadottaisimme osittain näkyvistä (ja erityisemmin, kuultavista) tärkeät suhteet eppisten ja lyyristen laulujen sekä itkujen välillä. [...] Sama melodinen formula on ollut käytössä esittäessä moninaisiin genreihin kuuluvia lauluja eri traditioissa. (Harvilahti 1998b, 203.)

Lajin, esityksen ja viittauksellisuuden (intertekstuaalisuuden) käsitteet kietoutuvat tämän työn kehityksessä toisiinsa.¹⁴⁶ Ne ovat sosiaalisten käytäntöjen tarkastelun kautta perustelunsa saavia analyttisiä näkökulmia suulliseen perinteeseen, mutta samalla niitä voi ajatella myös esittäjän ja yleisön omilla tavoillaan, enemmän tai vähemmän tietoisesti käyttämiksi tulkinnallisiksi kehityksiksi.

Tässä työssä kyse on ennen kaikkea yksittäisten esitysten suhteista enemmän tai vähemmän vakiintuneisiin diskurssityyppeihin, joita hahmotan lajin, rekisterin ja esitysareenan käsitteiden kautta. Tulkitsen myös esityksen eri tasojen voivan viitata toisiinsa: vahvasti tiettyyn esitysareenaan, lajiin tai rekisteriin assosioituvat piirteet kantavat mukanaan muistoa toisistaan. Esimerkiksi tiettyyn sävelmätyyppiin tyyppillisesti kuuluvan refrengin voi ajatella kaikuvaan esityksen taustalla silloinkin, kun esittäjät eivät sitä syystä tai toisesta käytä ja tietyn tanssilaulun liike saattaa kaikua laulun rytmisissä ja intonaatioissa myös laulajien esittäessä sitä studiossa lähes pai-

¹⁴⁶ Richard Bauman (2004, 2) on kiteyttänyt osuvasti perustellessaan lajin ja esityksen käsitteen keskeytyttä omassa työssään: “The perspective that I am suggesting here is founded upon a conception of a social life as discursively constituted, produced and reproduced in situated acts of speaking and other signifying practices that are simultaneously anchored in their situational contexts of use and transcendent of them, linked by interdiscursive ties to other situations, other acts, other utterances. The sociohistorical continuity and coherence manifested in these interdiscursive relationships rests upon a cultural repertoires of concepts and practises that serve as conventionalized orienting frameworks for the production, reception and circulation of discourse.”

koillaan. Tulkitsen laulun eri piirteiden välisiä viitaussuhteita pääasiassa rekisterin käsitteen kautta: on kulttuurisesti konventionaalista käyttää tietynlaisessa esitystilanteessa tiettyjä piirteitä toistensa yhteydessä. Joskus nämä voivat edellyttää toisiaan myös teknisesti - esimerkiksi mikä hyvänsä refrenki- tai osakertaustyyppi ei istu minkälaiseen sävelmään hyvänsä.

MERKITYS JA KIELENULKOISET PIIRTEET

Kielitoimiston sanakirja (MOT) antaa sanalle *merkitys* kaksi merkitystä, joista ensimmäinen on tämän työn kannalta keskeinen: ”se mitä jk tarkoittaa, ilmaisee, esittää, symboloi; sanan t. ilmauksen informaatio sisältö; yl. sisältö, olemus.” Toinen merkityksen merkitys, ”arvo, tärkeys” ei tässä ole keskeisellä sijalla. Merkityksiä lähestytään tässä kontekstin ja kulttuuristen käytänteiden näkökulmasta: miten tietty laulu saa merkityksiä toisaalta tietyn tilanteen, toisaalta sen kautta, miten lauluja on tapana esittää? Merkitykset käsitetään siis sosiaalisesti rakentuneina ja tilannesidonnaisina. Sekä sanotun kirjaimelliset merkitykset että sanomisen tavat erilaisine kielenulkoisine tekijöineen vaikuttavat niiden muodostumiseen.

Kielenulkoisten piirteiden merkitystä on pohdittu viime vuosikymmeninä monilla aloilla. Tässä nostan esiin vielä neljä niistä eri suunnista lähestyvää keskustelua. Etnopoetiikka sijoittuu folkloristiikan, puheen etnografian ja sociolinguistiikan leikkauskohtaan. Sen piirissä on pohdittu kulttuurisidonnaisia, suullisia poeettisia rakenteita paitsi tekstin kielellisten ominaisuuksien, myös kielenulkoisten piirteiden kautta. Musiikintutkimuksen eri aloilla taas on pohdittu musiikin rakenteita ja merkityksiä. Multimodaalisuuden käsitteen ympärillä käydyn monialaisen, etenkin viestinnän ja semiotiikan aloille sijoittuvan keskustelun puitteissa on pohdittu eri kielellisten ja kielenulkoisten moodien ja medioiden kautta välittyvien viestien monikanavaista luonnetta. Lisäksi psykologian ja viestinnän tutkimuksen piirissä on tehty paljon tutkimusta puheeseen ja kasvokkaiseen kommunikaatioon liittyvästä kielenulkoisesta viestinnästä.

Erilaisia etnopoettisia ja performanssiteoreettisia näkökulmia yhteen syntetisoinut John Miles Foley (2002, 35, ks. myös Reichl 2000, 2–4) kirjoittaa suullisen runouden tulkinnasta:

Entä jos tämän tai tuon suullisen runouden lajin identiteetti on riippuvainen esimerkiksi äänen muutoksista, tai vokaali- tai soitinmusiikista, tai tanssista tai muista fyysisistä, eleenomaisista piirteistä? Entä jos esittäjä käyttää äänekkyttä, äänenkorkeutta tai taukoa viestiäkseen yleisölle tietyn lajin sääntöjen mukaisesti? Kuinka säilytämme edes kaiun tällaisesta toiminnasta julkaistussa tekstissä?

Sitaatista käyvät hyvin ilmi etnopoettisesti suuntautuneiden lähestymistapojen tavoitteet: ymmärtää tietty perinne tai kulttuuri sen omilla esteettisillä ja poeettisilla ehdoilla ja ottaa siten sen tekstualisaatiossa ja tulkinnassa huomioon mahdollisimman paljon myös tekstinulkoisia merkitysten muotoutumiseen vaikuttavia piirtei-

tä. (ks. myös Anttonen 1994, 113–116; DuBois 1994, 140; Foley 1995, 17–22.) Keskeisimpiä hahmoja tässä suuntauksessa ovat olleet Dell Hymes (erit. 1981; 1989) ja Dennis Tedlock (erit. 1983), joiden työt ovat rakentuneet Pohjois- ja Etelä-Amerikan alkuperäiskansojen tutkimukselle. Kummankin tutkimuksella on ollut lopulta kaksi suuntaa. Toisaalta pyrkimyksenä on hahmottaa esityksestä mahdollisimman paljon sen merkityksiin vaikuttavia tekstinulkoisia tai tekstin rakenteeseen liittyviä piirteitä ja siirtää mahdollisimman paljon niistä paperille. Toisaalta kumpikin on myös analysoinut pelkkien teksteinä säilyneiden muistiinpanojen poeettisia rakenteita ja pohtinut niiden merkitysten ja toteutumisen mahdollisuuksia sen valossa, mitä tiedetään kuultavissa olevista esityksistä. Kummassakin suunnassa keskeistä on esityksellisen rakenteen ja sisällön vuorovaikutuksen pohtiminen. Hymes lähti alkujaan liikkeelle tekstinä säilyneistä perinteistä ja hänellä keskeisimmiksi piirteiksi muodostuivat siten tekstissä olevat kielelliset rakenteet, Tedlock puolestaan ääniteaineistoista, joten hän on keskittynyt enemmän tekstien yksittäisissä esityksissä, kielenulkoisillakin tasoilla saamiin rakenteisiin. Keskeinen kysymys heidän keskinäisessä keskustelussaan on ollut se, mitkä ovat näiden kahden analyttisen tason väliset suhteet ja painoarvot (ks. myös Anttonen 1994, 114–116).

Kuten John Miles Foley (1995, 23) on todennut, olennaista on myös havainnoida sitä, missä määrin mikäkin kielenulkoinen tai rakenteellinen piirre on esitys- tai esittäjäkohtainen, missä määrin laajemmin jaettu, tietyille lajille tai rekisterille ominainen strategia. Kielenulkoisten ja rakenteellisten piirteiden käyttö ja merkityksellisyys vaihtelee myös perinteittäin. Esimerkiksi toisin kuin Tedlockin tutkimissa proosakertomuksissa tai vaikkapa serbo-kroatialaisessa epiikassa (Foley 1995, 24), inkeriläisen kalevalamittaisen runon kohdalla hengityskatkot eivät aina kerro säejaosta, joka on kyllä yleensä selkeänä kuultavissa sekä runomitan, syntaksin että sävelmien tasolla. Säkeet pyritään päinvastoin sitomaan toisiinsa: yksin laulava hengittää yleensä säkeen tai jopa sanan keskellä ollakseen pitämättä taukoa säkeiden välissä ja saattaa joskus jopa jättää jonkin merkityksellisen tavun laulamatta ollakseen katkaisematta laulun rytmiä; esilaulaja ja kuoro puolestaan tarttuvat yleensä toistensa säkeiden loppuihin, jolloin säkeiden väliin ei jää taukoa. Tällöin tauon sijoittaminen säkeen keskelle ei kerro rakenteellisesta jaottelusta vaan ennemminkin esteettisestä ihanteesta esittää laulu ikään kuin tauottomana jatkumona (ks. myös Kallberg 2004, 40). Hymesin ja Tedlockin huomioita kalevalamittaiseen runoon suhteuttaessa on myös olennaista huomata, että kumpikin on keskittynyt pitkälti proosaesityksiin (ks. DuBois 1994, 141; ks. myös Hymes 2000), jolloin tutkimuksen perushaasteena voi olla vaikkapa tekstin poeettisen rakenteen hahmottaminen. Runolaulun kohdalla taas esimerkiksi laulun runomitta ja säejaako ovat yleensä selkeinä esillä sekä pelkän tekstin että laulettu esityksen tasoilla.

Etnopoetiikan piiriin sijoittuvia analyysijä on kalevalamittaisesta runosta tehty muutamia. Pertti Anttonen (1994) on kalevalamittaisen runon etnopoettisessa analyysissään havainnut runoon rakennetta luovia, säkeitä yhdistäviä alkusointuja: määrämitallisten tai runomitan mukaan jakautuvien säkeistöjen puutteesta

huolimatta runo ei ole rakenteetonta massaa. Thomas DuBois (1994) käsittelee etnopoetiikan mahdollisuuksia Arhippa Perttusen Luojan virren neljän tallennetun version analyysissä pohtien rakenteellistenkin variaatioiden poeettisuutta ja merkityksiä. Kummankin analyysi liittyy Hymesin edustamaan suuntaukseen, jossa tekstinä tallennetusta runosta pyritään kielellisten rakenteiden tarkastelun kautta löytämään erilaisia rakenteellisia tasoja.

Muutamia runolaulua tarkastelevat musiikkiin keskittyvät analyysit rinnastuvat lähtökohdiltaan äänitallenteista liikkeelle lähteviin etnopoettisiin analyysihin. Heikki Laitinen (2004) on analyysissään venäläisen Anni Tenisovan *Luojan virrestä* huomannut runon sisällöllisten jaksojen, murrelma- ja tasasäkeiden vuorottelun, säkeitten sanarakenteiden, ensimmäisen runojalan rakenteen, alkusoinnun, kerron ja melodiakaavan muodostavan erillisillä tasoilla liikkuvia, toistensa kanssa väliin risteytyviä, mutta pääosin omalla logiikallaan eteneviä linjoja, joiden väliltä selkeitä säännönmukaisuuksia ei löydy. Laitisen analyysissä osoittautuu myös, että Tenisovan runotekstin sisällöllinen rakenne ei ole sidoksissa runon esityksessä saamaan musiikilliseen rakenteeseen muuten kuin runo- ja sävelmäsäkeen vastavuuden osalta. Samankaltaisia huomioita on tehty esimerkiksi serbo-kroatialaisesta epiikasta (Foley 1995, 24). Toisaalta Pekka Huttu-Hiltunen (2008, 164–166, 214–216) kuitenkin toteaa, että paikoin venäläislaulajilla on havaittavissa taipumusta käyttää vaihdellen (hengitys)taukoja, hidastuksia ja musiikillisen säerakenteen vaihtelua laulun temaattisen rakenteen mukaisesti, joskaan ei säännönmukaisesti. Janika Oras (2004a; 2010) on sitä vastoin havainnut selkeitä yhteyksiä melodisen muuntelun, säerakenteen ja runon kokonaisrakenteen välillä virolaisessa regilaulussa. Laulajilla on tendenssi käyttää tietynlaisia melodisia muunnelmia uutta informaatiota sisältävissä esisäkeissä tai yksinäisissä säkeissä, ja jotkut laulajat pyrkivät kaksisäkeisillä sävelmillä laulaessaan sijoittamaan uusien tekstuaalisten jaksoiden alut sävelmän ensimmäiselle säkeelle (Oras 2010). Oras (mts. 57, 64–65) toteaa laulamisen käytäntöjen vaihtelevan selvästi alueittain ja laulajittain, mikä voi osaltaan selittää eri tutkimusten välisiä eroja.

Näyttää siltä, että kalevalamittaisen runon arkistotallenteissa ei yleensä korosteta yksittäistä runon kohtaa rakenteellisen tai esityksellisen variaation keinoin, vaikka tästäkin on viitteitä (ks. esim. Huttu-Hiltunen 2008; Käppi 2007; Laitinen 2004; Oras 2008; vrt. kuitenkin Inha 1911, 75).¹⁴⁷ Musiikkiin ja esitykseen liittyvät rakenteelliset piirteet kytkeytyvät enemmänkin runolaulun lajien yleisiin tyyli- ja esityksiin ja estetiikkaan. Selvää joka tapauksessa on, että laulettu ja mitallisen perinteen herättämät kysymykset eroavat väistämättä proosakerronnan herättämisestä. Laulettujen runojen käsittelyyn tarvitaan osin erilaisia analyysivälineitä, sillä olennaisia ovat tekstin piirteiden ja runomitan ohella myös laulettu ja musiikilliset rakenteet. Esitetty kokonaisuus syntyy kielellisten, melodisten ja rytmisten tasojen vuorovai- kutuskentässä (Lippus 1995, 10, 151–152; Niemi 1998, 28).

¹⁴⁷ On tietenkin mahdollista, että jännittyneet ja muodolliset äänitystilanteet ovat karsineet tämänkaltaisen esityksellisuuden. Lisäksi kalevalamittaisen runon ääniteaineisto on kerätty valtaosin 1900-luvun loppupuolella, jolloin laulaminen oli monelle laulajalle lähinnä lapsuusajan muisteleminen (ks. Oras 2008).

Kulttuurisidonnaisten rakenteiden, merkitysten ja esteettisten ihanteiden huomiointi on yhteistä monille etnopoettisille ja etnomusikologisille lähestymistavoille. Etnomusikologinen tutkimus on todennut musiikin universaaliksi piirteeksi lähinnä vain sen, että musiikiksi määriteltävissä olevaa toimintaa löytyy käytännössä kaikilta maapallolla eläviltä ihmisryhmiltä. Suurimmalta osaltaan musiikkiin liittyvät merkitykset, tunteet ja ihanteet ovat kulttuurisidonnaisia. Muoto kantaa merkitystä ainoastaan yhteisesti jaettujen sosiaalisten konventioiden ja opittujen tulkintatapojen puitteissa. Musiikin olennaiset ja käyttäjiensä kannalta merkitsevät piirteet vaihtelevat musiikkikulttuureittain eikä länsimaisen musiikin analyysissä käytettyjä malleja voi sellaisenaan siirtää muiden kulttuurien musiikin tutkimukseen. (Esim. Blacking 1974; Herndon & McLeod 1981; Merriam 1964; Moisala & Seye 2013; Nettl 1983; Niemi 1998, 29–31; Scott 2010.) Rob Bowman (2003) esittää, että populaarimusiikin kappaleiden saamat merkitykset voivat muodostua jopa enemmän esityksellisten piirteiden ja tyylin kuin laulun sanojen, rytmin tai melodian kautta. Marko Aho (2006) taas huomauttaa, että laulajan kielenulkoisen mikrointonaation loputtomat sävyt, tunteita ja tuntemuksia välittävät eleet voivat olla huomattavan olennaisia laulun suosion määrittäjiä.

Hieman toisesta suunnasta kielenulkoisia piirteitä on lähestytty *multimodaalisuuden* ja *intermediaalisuuden* käsitteiden kautta. Niiden puitteissa inhimillistä kommunikaatiota on alettu hahmotella useista *moodeista* koostuvana ja useita *medioita* käyttävänä.¹⁴⁸ Kuten Sakari Katajamäki (2010) huomauttaa, niputtavat eri kirjoittajat näiden käsitteiden alle hyvinkin erilaisia ilmiöitä. Riippuu teoreetikosta, puhutaanko esimerkiksi erilaisista kielen suullisista ja kirjallisista käytöistä median vai moodin käsitteen alla. Yleisimmin moodeilla viitataan ihmisen eri aisteihin tai kykyihin perustuviin kommunikaatiokanaviin: näkö-, kuulo-, liike-, tunto-, haju- tai makuaistiin perustuviin erilaisiin viestintätapoihin, joita voidaan vielä jaotella yksityiskohtaisemmin. Toiset jäsentävät myös erilaiset mediat moodi-käsitteen alle.¹⁴⁹

Multimodaalisuus-keskusteluiden taustalla on toisaalta kielentutkimuksen, toisaalta semiotiikan piirissä tapahtunut käänne kiinteistä merkitysjärjestelmistä kohti sosiaalisissa käytännöissä ja tilanteissa eläviä merkityksiä. Kielentutkimuksen piirissä on alettu hahmotella sanojen merkityskenttiä ennemminkin suhteessa niiden liikkeessä olevaan käyttöön kuin tutkijan pysyväksi oletamaan yksittäisten käyttöjen takana sijaitsevaan kiinteään merkitysjärjestelmään (Halliday 1978; Martin 1998). Sosiaaliset semiootikat puhuvat koodien tai systeemien kiinteiden merkitysten sijasta erilaisiin merkkeihin sisältyvistä *semioottisista* eli merkitystä muodostavista *resursseista* tai *potentiaaleista*. Merkit tulkitaan monimerkityksisinä, kontekstisidonnaisina, ja niiden merkityskentät löytyvät niiden (tyypillisistä tai mahdollisista) käyttötavoista, sosiaalisista konventioista. Yksi merkki, vaikkapa

¹⁴⁸ Samantyyppistä keskustelua on käyty esityskeskeisen folkloristiikan ja antropologiankin piirissä, ks. Fine 1984, erit. 114–148.

¹⁴⁹ Tommi Ilmonen (2006, 22) toteaa, että teknologian tutkimuksen piirissä multimodaalisuuden käsitettä on käytetty kolmella tasolla tarkoittamaan joko usean laitteen, usean kyvyn (kirjoittaminen, piirtäminen, elehtiminen) tai usean aistikanavan käyttöä. Käsitteen ympärillä on käyty keskustelua erityisesti uuden median (internet, mobiiliteknologia) tutkimuksen ja kehittämisen piirissä, ja on selvää, että kunkin tutkijan käyttämä aineisto ja näkökulma vaikuttavat myös käsitteen määrittämiseen.

punainen väri, voi eri yhteyksissä tarkoittaa erilaisia asioita, ja toisaalta yhdenkin asian ilmaisemiseen on mahdollista käyttää useampaa keinoa. (Ks. esim. van Hodge & Kress 1988; Jewitt 2009; Kress 2010; van Leeuwen 1999.)

Kulttuuriantropologian puolelta keskusteluun osallistunut Ruth Finnegan (2002) vyöryttää esiin laajan kirjon esimerkkejä eri kulttuuripiireistä näyttääkseen, miten yleensä jopa ensisijaisesti yhtä moodia käyttävät ilmaukset tarkemmin katsottuna välittyvät useamman kautta. Kommunikaation monitasaisuus tarkoittaa myös sen monitulkintaisuutta. Merkitykset ovat harvoin yksiselitteisiä, yhtenäisiä tai yksinkertaisesti kielellistettävissä. Riippuen kuulijan kompetenssista ja mielentilasta sekä vuorovaikutuksen laadusta tämä saattaa tulkinnassaan painottaa yhtä piirretä, jättää toisen vähemmälle huomiolle. Multimodaalisuus-teoreetikkojen (ks. Jewitt 2009; van Leeuwen 1999, erit. 9) tapaan Finnegan (2002, erit. 235–239) tulkitsee kommunikaatiossa syntyvien merkitysten muodostuvan useiden eritasoisten ja samanhetkistenkin tekijöiden summana. Viestin kokonaismerkitys syntyy useamman piirteen pohjalta tehtynä kokonaistulkintana, jossa kommunikaation eri tasot määrittävät toistensa merkityksiä, vaikka eri tasoilla välittyvät viestit voivatkin olla keskenään jopa ristiriitaisia ja tulla vastaanottajasta riippuen tulkituksi eri tavoin, eri piirteitä painottaen. Erilaiset piirteet ovat toisaalta monikäyttöisiä, toisaalta erilaisia merkityksiä voi ilmaista usean piirteen tai moodin kautta. Multimodaalinen analyysi hajoaakin väistämättä monitieteiseksi ja monikerroksiseksi.

Kielenulkoista viestintää on tutkittu myös viestinnän, psykologian ja sosiaalipsykologian piirissä. Tutkimuksen piirissä on keskitytty niin intonaatioihin, melodioihin, rytmeihin, tauotuksiin, äänen sävyihin ja voimakkuuksiin, liikkeisiin, asentoihin, eleisiin, ilmeisiin kuin esineisiin ja vaatetukseen, tiloihin ja sijainteihin niissä, tuoksuihin ja hajuihinkin. Kielenulkoinen kommunikaatio voi tarkentaa kielellistä viestiä, muuttaa sen sävyä tai kääntää merkityksen päälaelleen. Sen luomat merkityskentät eivät aina ole helposti sanallistettavia eivätkä ihmiset aina ole tietoisia kaikista käyttämistään keinoista senkään vertaa kuin kielellisellä tasolla liikuttaessa. (Ks. esim. Burgeon & Buller & Woodall 1996; Oatley & Jenkins 1996.)

Kielenulkoinen viestintä liittyy kiinteästi tunteiden ja asenteiden ilmaisuun. Näkökulmia, käsitteiden käyttöä, teorioita ja metodeita koskevista erimielisyyksistä huolimatta jonkinlainen yksimielisyys vallitsee siitä, että tunteet ovat sekä biologiselta pohjalta nousevia että kulttuurisesti rakentuneita. Ne ovat ihmiselle välttämättömiä sosiaalisten suhteiden säätelyn ja ympäristöön reagoimisen kannalta. Niiden analyysi on kuitenkin vaikeaa. Esimerkiksi tunteiden ja kehollisten ilmausten ja tuntemusten suhde on monimutkainen: samat ruumiilliset kokemukset voivat liittyä eri tunteisiin, ja samatkin tuntemukset voivat tulla tulkituiksi kontekstista riippuen eri tunteiksi sekä kokijan itsensä että ulkopuolisten tarkkailijoiden taholta. (Oatley & Jenkins 1996, 106–124.) Samanlainen yksittäisten ilmausten monitulkintaisuus, monikäyttöisyys ja kontekstisidonnaisuus pätee yhtälailla koko kielenulkoiseen viestintään (Knapp & Hall 2002).

Usealla alalla on hahmoteltu eroja kulttuurisesti koodautuneiden tunteiden ilmaisun tai tunteiden esittämisen ja toisaalta universaalimpien, välittömämpien tunteiden ilmaisun tai tunteiden kokemisen välillä. Johnstone & Scherer (2004, 232–232; ks. myös Scherer 1994) erottavat koettuihin tunnereaktioihin liittyvät ”raa’at affektien vokalisatiot” konventionaalisista, kulttuurisesti koodautuneista vokaalisista tunnuskuvista, ”jotka tuotetaan sosiaalisesti stereotyyppisellä tavalla”, ja arvelevat, että edelliset tulkitaan jälkimmäisiä ”spontaanimmiksi ja uskottavammiksi sekä aidommin tunnetuiksi.” Tämä lähenee tiettyjä musiikintutkimuksen ja semiotiikan piirissä käytyjä keskusteluita. Musiikin ja tunteen yhteyksiä pohdittaessa on pohdittu toisaalta musiikkia (musiikkiteoksia) symboleina, toisaalta esittämisessä syntyvien tunneilmausten kautta (ks. esim. ks. Juslin & Sloboda 2001; Tarvainen 2012.) Osa tunteiden ilmauksista ja kielenulkoisesta viestinnästä on ihmislaajille yleisemmin tyypillistä, osa kulttuurisesti rakentuvaa ja suppeamman yhteisön jakamaa (ks. myös esim. Kress 2010, 8–11). Näiden kahden erottelu toisistaan on vaikeaa: ne lomittuvat, menevät päällekkäin ja vaikuttavat toisiinsa. Inkeriläistä laulua tulkitessa on kuitenkin syytä yrittää erottaa toisistaan toisaalta se, minkälaista tunnesävyä jokin tietty esittämisen piirre voi laulukulttuurissa tyypillisesti välittää (vaikkapa nopea tanssi kepeyttä tai iloa) ja mitä kaikkea tällaisenkin piirteen yhteydessä voidaan hienovaraisemmin, vähemmän koodautuneesti, vaikkapa äänensävyin ilmaista (suru, itku).

Etnopoetiikan, musiikintutkimuksen, multimodaalisuus-keskustelun sekä psykologian ja viestinnän tutkimuksen piirissä kädyt keskustelut tarkentavat edellisissä luvuissa esiteltyjen keskeiskäsitteiden *rekisterin*, *esitysareenan* ja *paikallisen lajin* käyttöä. Yhteistä tämän työn teoreettisille lähtökohdille on ilmiöiden ja merkitysten sosiaalisen rakentumisen, joustavuuden ja kontekstisidonnaisuuden huomioiminen. Moodien sijaan puhun esityksen tasoista. Tulkiten esityksen eri tasoilla ilmenevien piirteiden määrittävän myös toisiaan ja muodostavan yhdessä esityksen kokonaismerkityksen, joka kuitenkin on viime kädessä kiinni tulkitsijasta ja hänen kompetenssistaan. Merkitykset tulkiten sosiaalisissa käytännöissä rakentuviksi: tietyn piirteen konventionaaliset käyttötavat ja -tilanteet määrittävät sen merkityspotentialin eli sen, mitä sillä ylimalkaan on tietyn yhteisön piirissä mahdollista sanoa. Kuten etnopoetiikassa ja musiikintutkimuksessa, transkriptio on yksi analyysin keskeisistä välineistä. Tässä työssä se pitää sisällään sekä litteraation että nuotinnoksen. Transkription päämääränä ei kuitenkaan ole esittää tutkittavaa perinnettä mahdollisimman kokonaisvaltaisesti vaan näyttää siitä tiettyjä piirteitä analyysin tarpeita varten. Rakenteellisten, poeettisten ja kielenulkoisten piirteiden merkitykset ja käyttötavat tulkiten pitkälti kulttuurisidonnaisiksi, vaikka esimerkiksi tiettyjen perustunteiden kuten ilon ja surun oletan kuuluvan ihmisäänessä suhteellisen universaalilla tavalla (ks. Heinonen 2008b).

MENETELMÄT

Aineistona on siis suuri määrä irrallisia runotekstejä, parisäkeisiä nuotinnoksia, matkakertomusten paikallistumattomia kuvauksia, rahisevia lauluäänitteitä, muutama täyspituinen studioäänite sekä lyhyitä sitaatteja ja referaatteja siitä, mitä esittäjät ovat lauluistaan ja laulamisestaan sanoneet. Päämääränä on ymmärtää mahdollisimman paljon siitä, miten erilaiset runojen esitykselliset ja musiikilliset piirteet vaikuttivat laulujen kantamiin merkityksiin ja miten paikallinen lajijärjestelmä rakentui. Valmista mallia inkeriläisen kalevalamittaisen laulun esityksellisten piirteiden hahmottamiseen ei ollut, vaikka yksittäiset soveltamani menetelmät ovat eri aloilla vakiintuneita menetelmiä.

Keskeistä työssä on laulujen eritasoisten rakenteiden ja tyylipiirteiden analyysi ja näiden rakenteiden kytkeminen sekä tyyppillisiin että erityisiin esitystilanteisiin, paikallisiin käytön ja nimeämisen tapoihin. Käytännössä analyysi on edennyt vuorotteluna aineiston läpikäymisen ja systematisoinnin, tutkimuskirjallisuuden lukemisen, analyysimetodien testaamisen, varsinaisen analyysin ja tutkimuksen kirjoittamisen välillä. Aineiston käsittelyssä keskeistä on ollut erilaisten toistuvien piirteiden etsintä, systematisointi ja tulkinta. Yhtenä käytännön työvälineenä on ollut laulaminen. Se on toiminut keskeisenä runo- ja sävelmäaineistoon tutustumisen, sen muistamisen sekä tallenteiden välisten yhteyksien hahmottamisen välineenä ja lisäksi myös runomitan hahmottamisen nopeana ja käytännöllisenä apuneuvona.

Edellä Inkerin historiasta ja etnisistä ryhmistä, kerääjien toiminnasta ja suullisen runon tutkimuksesta kerrottu auttaa asettamaan aineiston osasia yhteyksiinsä ja miettimään, mistä kaikista tallenteet oikeastaan kertovat. Vielä on tarpeen kuvata työn keskeisiä tulkintatapoja ja menetelmiä sekä niiden suhteita toisiinsa.

KESKEISET TERMIT, KÄSITTEET JA MERKINTÄTAVAT

Laulu on tässä työssä käytössä kahdessa merkityksessä. Yleistermiä se tarkoittaa samaa kuin laulaminen sekä laaja laulujen ja laulamisten muodostama kokonaisuus. Konkreettisemmin se viittaa yhteen kertaluonteiseen arkistoon käsikirjoituksena tai äänitteenä tallennettuun sävelmän, tiettyyn runotekstin ja laulullisten piirteiden yhdistelmään, mutta välillä puhun myös pelkästä tallennetusta runotekstistä lauluna. Aineiston ja aiemman tutkimuskirjallisuuden pohjalta hahmotan laulun olevan inkeriläisen kalevalamittaisen runon keskeinen olomuoto, vaikka runoja on ilmeisesti voitu käyttää myös puheen osina ja vaikka en yleensä voi tietää, onko yksittäinen tekstinä tallennettu runo alkujaan laulettu vai saneltu kerääjälle. Tulkitsen siis sanellunkin runon yleensä viittaavan laulettuun muotoonsa.¹⁵⁰ *Laulutilanne* viittaa sekä muistiinpanon, nuotin tai äänitteen taustalla olleen yksittäis-

¹⁵⁰ Tämä ei kuitenkaan koske loitsuja, joiden laulamisesta ei Inkeristä ole tietoja (vrt. SKVR III 4345, jossa Anni Porissa kertoo heidän tyttöinä laulaneen *Tulen syntyä*, kun eivät tienneet sen olevan loitsu) eikä lyhyitä, sananlaskuina tallennettuja runoja.

ten laulun esitystilanteeseen että tiettyihin tyypillisiin, toistuviin esitysareenoihin. *Runo* viittaa ensisijaisesti laulun kielelliseen muotoon ja sisältöön. *Tekstiä* tai *runotekstiä* käytän tarkoittamaan sekä konkreettista muistiinmerkittyä, kirjoitettua tekstiä että esityksen kielellistä osuutta, josta tällaisen tekstin voi kirjoittaa. Tekstin rajaaminen kielelliseen ilmaisuun on tässä tarpeen ilmaisun tarkkuuden vuoksi, vaikka tekstinä onkin usein käsitelty myös kielenulkoisia diskursseja kuten musiikkia (Pekkilä 1988; Hanks 1989).

Käsitteitä *runo*(tyyppi), *(runo)teema* ja *formula* käytän heuristisina apuvälineinä, en absoluuttisina luokittelun keinoina. Ne hahmottuvat sekä runon muodon että sisällön perusteella, aina suhteessa yhtä runoa laajempaan aineistoon. *Runotyyppi* viittaa tiettyyn, suhteellisen pitkään ja usein omana kokonaisuutenaan esiintyvään muodon ja sisällön yhdistelmään. *Formula* viittaa lyhyeen, säkeen puolikkaasta muutaman säkeen pituiseen jaksoon, joka sisältää tunnistettavia ja toistuvia leksikaalisia, semanttisia tai syntaktisia elementtejä ja jota usein käytetään samankaltaisiin tarkoituksiin, yleensä osana laajempaa kokonaisuutta. *Teema* viittaa formulan ja runon välimaastoon sijoittuvaan, formulaa pidempään mutta runoa useammin muiden aiheiden kanssa yhdistyvään aiheeseen, jossa leksikaalinen ja syntaktinen toistuvuus ei välttämättä ole yhtä suuri kuin formulan kohdalla. Inkerissä rajaa formulan ja teeman, teeman ja runon välille on, kuten Senni Timonen (2000, 634; ks. myös Harvilahti 1992a, 141–142) on todennut, vaikea vetää, joten käytän käsitteitä tässä suhteessa joustavasti, työkaluina. Kysymys on samankaltaisuudesta, ei samuudesta. Määritän esimerkiksi säkeet *Aik on lusti nuoren ellää, lusti on luita liikutella, jäseniä järkytellä* samaksi teemaksi kuin säkeet *Täs on lusti nuoren noissa, kaunis kassapään karata*, joka on muotona yleisempi ja saa usein jatkokseen ensimmäisen esimerkin kaksi jälkimmäistä säettä: *Täss on lusti nuoriin noissa, lusti on luita liikutella, jäseniä järkytellä*. Usein tämä teema aloittaa laulun, mutta yhdelläkin laulajalla se voi välillä esiintyä laulun alussa, välillä sen keskellä ja liittyä monenlaisiin muihin teemoihin. Näistä kolmesta esimerkistä kahden jälkimmäisen ensisäkeet lasken samaksi formulaksi, ensimmäisen näiden kanssa hyvin samankaltaiseksi. Kaikki kuuluvat tanssinaloitusformuloiden joukkoon.¹⁵¹ *Toisinto* tarkoittaa tietyn runo- tai sävelmätyypin piiriin luettavissa olevaa yksittäistä runoa tai sävelmää, runo- tai sävelmätyypin konkreettista ilmentymää.

Laulajaksi (tai runolaulajaksi, runonlaulajaksi) on perinteisesti nimetty lähinnä parhaimmiksi katsottuja laulajia. Omasta näkökulmastani myös kerääjien tai paikallisyhteisön kannalta vähemmän keskeiset tai taitavat laulajat ovat mielenkiintoisia. Tässä työssä käytän *laulaja*-nimitystä yleisterminä kenestä hyvänsä, jolta on tallennettu laulu tai laulujen joukkoon luettava runo tai joka on kertonut omasta laulamisestaan (ks. Särö 2008, 18). Tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä käytän tässä työssä nimityksiä *runolaulu* sekä *kalevalamittainen runo* tai *kalevalamittainen laulu*. Kalevalamitasta on käytetty myös nimityksiä vanha runomitta, trokeinen tetrametri sekä kahdeksantavumitta: suosin kalevalamittaa sen vakiintuneisuuden

¹⁵¹ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 468; Haavio 2460; Laiho A. 2115; 2221; Laiho L. 4832, 5329; Salminen K. 29.

vuoksi. Vaikka virolainen runolaulu eli *regilaul* eroaa mitaltaan joiltain osin klassisesta kalevalamitasta eikä liity Suomen kansalliseepokseen edes anakronistisesti, puhun siitäkin paikoin kalevalamittaisen runon tai runolaulun piiriin kuuluvana.¹⁵²

Ilmiöiden nimeämisen suhteen liikun tutkijoiden vakiintuneesti käyttämien termien ja aineistossa näkyvien, paikallisten itsensä käyttämien nimeämisen tapojen välillä. Tutkijoiden vakiintuneet termit ja käsitteet ovat työkaluja, paikallisten omat nimeämisen, luokittelun ja käyttämisen tavat puolestaan osa tutkimuskohdetta. Välillä otan käyttööni termejä paikallisesta kielenkäytöstä, jos selkeää vastinetta ei tieteellisestä kielestä löydy tai jos se kantaisi mielestäni mukanaan väärienlaisia mielleyhtymiä. Tällöin termien alat rajautuvat aineistosta hahmotettavissa olevien kielenkäytön tapojen mukaan. Esimerkiksi *piiritanssi* ja *piirileikki* ovat tutkijoiden ja tallentajien käytössä olevia nimityksiä, joiden käyttöä kuitenkin vältän: niiden kantama mielikuvakenttä ei tanssillisuudessaan ja leikillisyydessään tunnu kattavan koko sitä alaa, mihin inkeriläislaulaja *ympärikko*-nimityksellään analyysin perusteella viittaa: tanssin ja leikin ohella myös hitaaseen, vakavaan ja rituaaliseen, myös ringissä kulkemiseen tanssimisen ohella. Samoin esimerkiksi paikallisia runon ja sävelmän lajeja nimeän usein yleisimmillä laulajien käyttämillä termeillä: *liekkuvirsi*, *pulmanuotti*, *kiletoivirsi*. Virsi eli *verz* viittasi länsi-inkeriläisessä kielenkäytössä ensisijaisesti runoon, nuotti eli *nootti* sävelmään (ks. IMS, *verz*; *nootti*; Timonen 2004, 88–157).

Laulamisen tapa viittaa tässä työssä esityksellisten, rakenteellisten ja musiikillisten piirteiden laajaan joukkoon, jonka enemmän liikkeeseen ja äänenlaatuihin painottuvana synonyymina toimii *esitystapa*.¹⁵³ Richard Baumanin (1977, 3–4, 11; ks. myös Hymes 1989) termiin *puheen* tai *puhumisen tapa* (*way of speaking*) viitaten *laulamisen tavan* voi katsoa pitävän sisällään myös ajatuksen esitystavan välittämästä tai luomasta tulkinnallisesta kehyksestä. Tietäntyyppiseen toistuvaan tilanteeseen eli *esitysareenaan* kiinteästi liittyvästä tietynlaisesta laulamisen tavasta käytän käsitettä *rekisteri*.

Jäsentäessäni erilaisia runon esitykseen liittyviä piirteitä käytän kuutta osin päällekkäin menevää adjektiivia, joista kaikki eivät rajaudu yleisen kielenkäytön mu-

¹⁵² Eri näkökulmista ks. esim. Anttonen 1994, 116–117 sekä viite 2; Huttu-Hiltunen 2008, 22 viite 75; Laitinen 2006; Lippus 1995, 21–22; Sarv 2008, 11–12.

¹⁵³ Termiä *laulutapa* on käytetty inkeriläisen laulun yhteydessä melko runsaasti ja vaihdellen. Armas Launis (esim. 1904, 50, 53; 1907, 105, 110) viittaa termillä niin sävelmään, muotorakenteeseen kuin esityksellisiin piirteisiin (kuten esilaulajan ja kuoron vuorottelu, tanssi tai muodostelmat), mutta myös yleiseen tapaan laulaa runoja, eikä hän sulje pois myöskään runojen tekstuaalisia sisältöjä. Lauri Laiho (1940, 229) sisällyttää *laulutapaan* sekä laulun rytmin että runosäkeet. Aili Laiho (1961, 22; 1972, 44) tuntuu samoin puhuvan sekä runosta että sävelmästä ja esitystavasta, mutta välillä (1972, 42) silti erottavan sävelmän ja laulutavan toisistaan. Elsa Enäjärvi-Haavio (1949, esim. 5, 6, 133, 137, 138, 146) puhuu *laulantatavoista* lähinnä esittämistapoja kuvatessaan (ketkä laulavat, missä asennoissa tai mitä tehden), mutta mainitsee myös säkeiden kertaustavat ja refrengit sekä satunnaisesti äänenlaadun (setujen ”kolea” ääni). Sävelmiä tai runoja hän ei *laulantatapojen* analyysiin juurikaan kytke, ja käyttää synonyymisesti termejä *esitystapa* sekä satunnaisesti *laulutapa*. Matti Kuusella (1983a, esim. 168, 182, 197–205) *laulutapa* näyttää toimivan *redaktion* synonyyminä: se viittaa runojen alueellisiin tai etnisiin tyyllisiin ja rakenteellisiin yhtäläisyyksiin. Olen itse aikaisemmin käyttänyt termiä jäljempänä selitetävän *muotorakenteen* sijasta (Heinonen 2005).

kaisesti.¹⁵⁴ *Sisällöllinen* viittaa runon sanojen mukanaan kantamaan sisältöön esimerkiksi rakennetta huomioimatta, *kielellinen* runon kieleen liittyviin piirteisiin. Runon laulussa saamia rakenteita, kuten lisätavuja, säkeen kertauksia, osakertauksia tai refrenkejä kuvaamaan ei ole valmista kattokäsitettä. Puhun näiden kokonaisuudesta laulun *muotorakenteena*. *Tekstuaalinen* viittaa runon kielelliseen rakenteeseen ja äänteellisiin piirteisiin, myös muotorakenteeseen. *Musiikillinen* kattaa sävelmän piirteitä, esimerkiksi melodian, rytmin ja sävelalan. *Esityksellinen* viittaa lauletuksessa tai sanellussa esityksessä tuotettuihin tekstinulkoisiin piirteisiin, esimerkiksi äänensävyihin, taukoihin ja liikkeeseen. *Rakenteellinen* viittaa sekä kielellisiin, laulettuihin, musiikillisiin että paikoin myös esityksellisiin rakenteisiin runomitasta ja tekstin kokonaisrakenteesta aina runon laulussa saamiin piirteisiin. Kuvallisena esityksenä analyttisiä tasoja kuvaavat käsitteet ja niiden väliset suhteet näyttävät tältä:

LAULU			
RUNO (TEKSTUAALINEN)	MUOTORAKENNE (TEKSTUAALINEN)	SÄVELMÄ (MUSIIKILLINEN)	ESITYKSELLISET RAKENTEET (ESITYKSELLINEN)
sisältö	lisätavut	melodia	tempo
kieli	osakertaukset	rytmi	volyymi
rakenne	refrengit	sävelala/asteikko	äänensävyt
runomitta	pois jäävät ja muuttuvat tavut		liike
teemat, formulat			
Laulun tekstuaalinen rakenne			
Laulun kokonaisrakenne			
Esityksen kokonaisrakenne (laulamisen tapa, esitystapa ➡ rekisteri)			

Luen siis musiikin piiriin kuuluvat *tempon*, *volyymin* ja *äänensävyt* esityksellisten ja esityksestä toiseen vaihtelevien piirteiden joukkoon, en varsinaiseen sävelmään. *Sävelmää* käytän viittaamaan sekä konkreettisiin sävelmätallenteisiin että yleisemmin *sävelmätyyppeihin*. Sävelmän osatekijöitä ovat *rytmi* ja *melodia*: siinä missä sävelmä tarkoittaa näiden yhdistelmää, melodia viittaa ainoastaan sävelkorkeuksien muodostamaan ketjuun, joka voi saada ilmiänsä myös useamman rytmityypin puitteissa. Runon tekstuaalista ulottuvuutta voisi jäsentää huomattavan paljon hienovireisemmin kuin mihin tässä työssä on mahdollisuuksia.

Lisätavu tarkoittaa varsinaisen runosäkeen ulkopuolista, lauletaessa mukaan lisättävää tavua. *Täydennystavu* on muutoin vajaamittaisen runosäkeen täydentävä, useimmiten laulussa, mutta mahdollisesti sanelussakin käytettävä tavu. *Refrenkitavu* on sävelmässä oman paikkansa saava, laulun jokaisessa säkeessä kertautuva

¹⁵⁴ Nämä menevät osin päällekkäin, ja eri alojen keskusteluissa niitä on määritelty hyvinkin vaihtelevin tavoin. Tässä käyttämäni pragmaattiset määritelmät ovat aineiston ja tutkimuskysymyksen käsittelyn myötä muokkautuneita, mutta monet inkeriläisen laulun piirteet voisi helposti määrittää useamman adjektiivin alle. Esimerkiksi laulun yksi- tai kaksisäkeisyys on sekä musiikillinen että tekstuaalinen ilmiö.

lisätavu (vrt. Kallberg 2004, 26). *Osakertaus* on säkeen osittainen kertaus. *Perussäe* tarkoittaa sellaisenaan, ilman lisätavuja, osakertauksia ja refrenkejä laulettua runosäettä tai monimutkaisemmasta rakenteesta pelkistettävissä olevaa runosäettä. Sanellut runosäkeet ovat yleensä perussäkeitä, joskus tosin vajaita tai poikkeavia. *Refrenki* tarkoittaa joka säkeen tai säeparin yhteydessä samanlaisena toistuvaa, usein säkeiden kertauksen sijaan laulettua kertaumaa, joka Länsi-Inkerissä usein on peräisin venäjän kielestä. *Yksisäkeinen sävelmä* tarkoittaa toistuvan melodia-jaksonsa puolesta yhden runosäkeen pituista sävelmää, *kaksisäkeinen* kahden. *Runon muotorakenne* viittaa säkeen osittaisen tai kokonaisen kertauksen, seitsetavuisuuden, lisätavujen ja refrenkien eri tavoin muodostamaan, tietyssä laulussa tai tietyissä lauluissa esiintyvään tekstuaaliseen perusrakenteeseen variaatioineen. *Yksisäkeinen muotorakenne* tarkoittaa rakennetta, jossa jokaista runosäettä seuraa sen kertaus tai säkeen korvaava refrenki tai laulu etenee kertauksista soololauluna yksisäkeisellä sävelmällä. *Kaksisäkeisessä muotorakenteessa* kertausosa tai refrenki seuraa jokaista säeparia tai kertaukseton soololaulu lauletaan kaksisäkeisellä sävelmällä. Esilaulajan ja kuoron tavasta yhtyä toistensa laulamiin osuuksiin säkeen viimeisillä tavuilla puhun *säkeeseen tarttumisenä*.

Laulujen rakenneanalyysi lähtee runomitan perussäännöistä ja niiden yhteydestä laulujen rytmiin. Laulun rakenteiden havainnollistamiseksi noudatan kahta analyysikäytäntöä, toista laulun tekstuaalisen rakenteen ja toista säkeen rytmin kuvaamiseen. Kuvausten kohteena on laulun yhdelle tai kahdelle runosäkeelle pohjautuva ja yhdestä neljään sävelmäsäettä käsittävä rakenteellinen perusyksikkö, joka inkeriläisessä laulussa toistuu yleensä suhteellisen muuttumattomana läpi laulun. Numerokoodauksen perusidea juontuu Pentti Leinolta (1970) ja Matti Kuuselta (1983a), jotka käyttivät niitä runosäkeen sanarakenteen tavutason kuvaukseen (esim. *Pääskylintu päivälintu*: 44; *Lenteli kesoisen päivän*: 332), mutta sovellus on toisenlainen.

Laulun muotorakenteen kuvaus perustuu runosäkeen nousu- ja laskuasemiin eli *säeasemiin*,¹⁵⁵ joita vastaavat numerot yhdestä kahdeksaan. Muotorakenne kuvaa runomitan ja runon laulettuun tekstuaalisen rakenteen suhdetta. Kuten on kalevalamitan rakenteelle tyypillistä, kahteen ensimmäiseen säeasemaan voi sisältyä kaksi tavua kumpaankin. Tällaiset tavut eivät tuota lisämerkintöjä, ellei niitä ole laulettu poikkeuksellisella tavalla rytmittäen. Säettä korvaavat refrenkit on näissä jätetty huomiotta, kaksi pystyviivaa || tarkoittaa esilaulajan ja kuoron osuuden välistä rajaa ja lisätavuja merkitsen tähdellä*.¹⁵⁶ Numerosarja kuvaa säkeen mahdollisine säännöllisesti toistuvine osakertauksineen tai lisätavuineen. Yksittäisten tavujen tulkinnessa otetaan huomioon laulun rytmi, mutta se ei näy merkinnässä itsessään. Yksi tekstuaalinen rakenne on nimittäin voinut olla käytössä hyvinkin

¹⁵⁵ Puhun runojalan nousuista ja laskuista Pentti Leinon tapaan nousu- ja laskuasemina tai lyhyemmin *säeasemina*. Kielentutkimuksessa *tavuasema* viittaa äänteen asemaan sanassa: tätä mukaillen säeaseman voi ajatella viittaavan tavun asemaan runosäkeen metrisessä rakenteessa. Englanniksi termi on yksinkertaisesti *position*, mutta suomeksi pelkkä *asema* jäisi turhan epämääräiseksi.

¹⁵⁶ Tämän lisäksi tähti * on käytössä myös SKVR-tietokannan hakumerkintöjen yhteydessä, jolloin sillä tarkoitetaan sanan katkaisua.

erilaisten sävelmien ja rytmityyppien yhteydessä. Perusmuotoinen säe merkitään yksinkertaisesti 12345678, kaksisäkeisen muotorakenteen yhteydessä 12345678 12345678. Esimerkiksi esilaulajan ja kuoron laulama kokonaisuus *issuit kannessa ihala, oi dai issuit kannes issuit kannessa iha* merkitään tällä systeemillä 12345678 || ** 1234 1234567, josta näkee nopeasti esilaulajan laulaneen ensin kokonaisen säkeen, kuoron laulaneen kaksi lisä- tai refrenkitavua, säkeen alkupuoliskon ja lopuksi säkeen kokonaan viimeistä säeasemaa lukuun ottamatta.

Laulun rytmin kuvauksessa numerot vastaavat säeasemien ja lisätavujen saamia suhteellisia aika-arvoja.¹⁵⁷ Yleensä numero 2 viittaa kahdeksasosanuottiin, mutta se voi viitata myös käsikirjoituksen kuudestoistaosanuottiin.¹⁵⁸ Jos aika-arvojen väliset erot ovat suuria, merkitään yli yhdeksän menevät numerot selvytyden vuoksi sulkeissa (10). Tyypillisen tasarytmisen, neli-iskuisen perussävelmän merkintä on 22222222, viisi-iskuisen niin kutsutun kalevalasävelmän 22222244. Laulun nopeutta ei tässä huomioida: kyse on ainoastaan rytmin suhteesta säeasemiin. Sävelen epäsäännöllisinä toistuvat venytykset ja fermaattimerkinnot käsikirjoituksissa on merkitty aksenttimerkillä '. Lisätavujen ja refrenkisanojen saamat aika-arvot on merkitty hakasulkeisiin, säkeiden ja osakertausten rajat merkitään välilyönneillä. Yllä mainittu *issuit kannessa ihala* -sävelmä saa rytmikoodikseen 31312222 || [22] 2284 3122318. Nuotinnoksena sama laulusäe näyttää tältä:

Nuotti 1. Naasto Savasteintyttären ja kuoron Istuttamisvirren ja oi dai -sävelmän ensimmäisen säe (SKSÄ A 300/12a, nuotinnos Ilona Korhonen).

¹⁵⁷ Erilaisia numerokodeja on runosävelmien yhteydessä käyttänyt esimerkiksi Pekka Huttu-Hiltunen (2008, 28, 146–148) melodialinjan kuvaamiseen. A. O. Väisänen (1990, 96) kehitti rytmin kuvaamiseen oman kirjainjärjestelmänsä.

¹⁵⁸ Kuten luvun 4 aluvuossa *Rytmi* todetaan, on käsikirjoitusten tahtilajivalintojen ja tempomerkintöjen tulkinta usein vaikeaa: samaakin sävelmää on voitu nuotintaa eri tahtilajeissa ja erilaisin merkinnöin, eikä merkintäkäytäntöjen suhde nuotintamisen kohteena olleeseen esitykseen ole selvä. Samatkin tal-
lentajat ovat esimerkiksi kirjoittaneet samoja sävelmätyppejä vaihtelevin tavoin, välillä 1/16-, välillä 1/8-kestoin, ja lisäksi erilaisin tahtiosoituksin.

AINEISTON VALINTA JA KÄSITTELY

Länsi-Inkeri päätyi tämän tutkimuksen kohteeksi sieltä tallennetun aineiston vuoksi. Soikkolasta on tallennettu laajin toista maailmansotaa edeltävä kalevalamittaisen runon ääniteaineisto, jota on mahdollista suhteuttaa samana aikana ja aikaisemmin kerättyihin laajoihin runo- ja sävelmäkäsikirjoitusaineistoihin.¹⁵⁹ 1930-luvulla Narvusin läntisimmistä kylistä tallennetut runoaineistot ovat puolestaan yksi tiheimmistä ja monipuolisimmista kalevalamittaisen runon käsikirjoitusaineistoista. Maantieteellisistä alueista nostankin tarkastelun keskiöön Narvusin ja Soikkolan, joiden välisistä yhteyksistä on ollut puhetta ensimmäisessä luvussa. Hevaan inkerois- ja Tyrön inkerinsuomalaiskylät sekä Kattilan vatjalaisalue toimivat tarvittaessa vertailukohtina. Keski-Inkerin muut inkerinsuomalaisalueet jäivät työn ulkopuolelle, sillä niillä ei aikaisemman tutkimuskirjallisuuden eikä runo- ja sävelmäaineistojen perusteella ollut yhtä tiheitä yhteyksiä tutkimuksen keskeisaluille kuin Hevaan ja Kattilan alueilla.

Keskeisimmällä sijalla ovat 1900-luvulla ennen toista maailmansotaa kerätyt aineistot, erityisesti äänitteet ja kontekstitiedot, joita täydennetään 1800-luvun puolella tallennetuilla käsikirjoituksilla. Aikarajaus 1853–1938 määräytyy tallennushistorian mukaan. Sen sisään jää monia muutos- ja murroskohtia, suurimpina maaorjuuden lakkauttaminen ja Venäjän vallankumous. Aikarajauksen päätepiste määräytyy selkeään taitekohtaan: toinen maailmansota ja sitä seuranneet myllerrykset muuttivat alueen kulttuurisia ja sosiaalisia oloja vallankumoustakin enemmän. Sodan jälkeen julkinen runojen laulaminen näyttää lopullisesti lakanneen. Vaikka 1960- ja 1970-luvuilla tallennetut ääniteaineistot ovat laajoja ja monipuolisia, kuvaavat laulajat niissä ainakin julkisen laulamisen osalta menneisyyttä. Toki menneisyyteen suuntasivat myös kysymyksensä monet varhaisetkin kerääjät, ja etenkin praasnikkavirsien laulaminen, kuten analyysiluvuissa käy ilmi, näyttää vähentyneen jo 1800-luvun puolella. Toisen maailmansodan jälkeen tallennettuja ääniteaineistoja käytän paikoitellen lisäaineistona, mutta en ole käynyt niitä läpi systemaattisesti.

Lähtökohtanani on ollut ottaa huomioon kaikki laulamisesta, laulamisen tavoista tai laulamiseen liitetystä merkityksistä tavalla tai toisella kertova, maantieteellisen ja ajallisen rajaukseni puitteisiin kuuluva arkistoaineisto, oli se sitten tekstiä, nuottia, kuvaa tai ääntä. Aineiston luonteen vuoksi satunnaisotos jättäisi paljon olennaisia, joskus vain yksittäisinä esiintyviä piirteitä analyysin ulkopuolelle. Samalla on tietenkin selvää, että erilaisia tutkimuskysymyksen kannalta olennaisia piirteitä on jäänyt kokonaan tallentamattakin. Tutkimuskysymys ja sen kohdentaminen ensisijaisesti häissä ja praasnikoilla laulamiseen rajaavat aineistoa osaltaan. Vaikka lasken aineistoon kuuluvaksi esimerkiksi jokaisen aikarajauksen sisällä alueelta tallennetun runon, en ole lukenut läpi tai analysoinut kaikkia yksittäisiä runoja, vaan valikoinut erilaisten tekijöiden kuten kontekstitietojen ja runon tee-

¹⁵⁹ Launin vuoden 1906 Inkerin matka oli toinen tiedossani oleva kalevalamittaisen runon äänitysretki: ensimmäisen retken tekijä vuonna 1905 oli samaten Launis (1906b). Matka suuntautui Raja-Karjalaan, ja sen tulokset olivat määrällisesti huomattavasti vaatimattomammat.

mojen sekä apuvälineiden kuten hakemistojen ja tietokantojen avulla kunkin osakysymyksen kannalta relevantin ja mahdollisimman kattavan korpuksen. Ääniteaineiston sekä analyysiluvuissa käytetyt keskeisimmät käsikirjoitusaineistot olen luettellonut liitteisiin.

Keskeisimpien kerääjien ja muistiinpanojen osalta olen käyttänyt alkuperäiskäsikirjoituksia, mutta muuten olen luottanut *Suomen Kansan Vanhat Runot* -julkaisuun (SKVR) sekä julkaisemattomien runojen digitoituun kortistoon (KRA). Osa-aineistojen muodostamisessa käytössä ovat olleet aineiston läpiluku, painetun SKVR:n hakemisto, valmistumassa oleva uusi teemahakemisto, SKVR-tietokannan hakutoiminnot ja julkaisemattomien runojen digitaaliseen versioon kohdistamani tekstinkäsittelyohjelman sanahaut. Länsi- ja Keski-Inkerin osalta SKVR:ssä on julkaistu melko kokonaisvaltaisesti myös runoihin liittyvät kontekstitiedot ja selitykset. Julkaisemattomien runojen kortiston osalta taas on jätetty enemmän kontekstittietoja kopioinnin ulkopuolelle ja lisäksi kortiston muodostamisen sekä digitoinnin yhteydessä on syntynyt satunnaisia kirjoitusvirheitä.

Häitä käsittelevässä analyysiluvussa käytän muita lukuja enemmän tukena toisen maailmansodan jälkeen äänitettyjä aineistoja, jotka todentavat joitain suppeamman varhaisen aineiston pohjalta syntyneitä päätelmiä. Tällöin keskeinen on Eino Kiu-run, Terttu Kosken ja Elina Kylmäsuun (1974) julkaisema runojulkaisu *Narodnye pesni Ingermanlandii* (NPI), joka sisältää myös muutamien laulujen nuotinnoksia. Nuotinnosten ja säkeenkertausten tulkintaan liittyy joitain hankaluuksia: lauluista on nuotinnettu vain alkupätkä, transkriptioihin ei sisälly tietoa säkeenkertausten säännöllisyydestä ja paikoin sama nuotti on viitetiedoissa kohdistettu useampaan runoon. Tätä julkaisua olen kuitenkin käyttänyt systemaattisena aineiston täydennyksenä häälauluja käsittelevässä luvussa: ne esittelevät nähdäkseni kattavan kirjon 1900-luvun puolivälin jälkeen alueella muistettuja sävelmiä ja laulamisen tapoja, joista monet ilmeisesti palautuvat esittäjiensä lapsuus- ja nuoruusvuosiin 1900-luvun alkupuoliskolla (vrt. Oras 2008; ks. myös Niiranen 2013). Lisäksi avuksi on etenkin häärituaalin tarkastelun kohdalla ollut Aili Nenolan (2002) toimittama *Inkerin itkut*. Erilaisia etnografisia ja laulamiseen liittyviä tietoja sisältyy paikoin myös käyttämiini inkeroiskielen ja vatjan sanakirjoihin.¹⁶⁰

SKS:n äänitearkistossa sekä Viron Kirjallisuusmuseon kansanrunousarkistossa säilytettävät fonogrammit olen saanut käyttööni digitoituina äänitteinä. SKS:n halussa olevat fonogrammit (Launis 1906, Väisänen 1914) on kopioitu magneettinauhalle kahteen otteeseen, 60-luvulla ja vuonna 1984, ja ne on nyttemmin digitoitu. Ääni on kopioinneissa katkeillut eri tavoin, säkeitä tai sanoja on jäänyt pois eri kohdista. Lisäksi osa fonogrammeista puuttuu vaihdellen kummastakin kopiointista. Analysoidut litteraatiot ja nuotit ovat transkriptio näistä kahdesta kopiointista.

¹⁶⁰ Inkeroismurteiden sanakirja (IMS); Isuri keele Hevaha murde sõnastik (IKHMS); Vatjan kielen Joenperän murteen sanasto (VKJMS); Vatjan kielen Kukkosin murteen sanakirja (VKKMS); Vadja keele sõnaraamat (VKS). Näihin viittaan sanakirjan lyhenteellä ja kulloinkin kyseessä olevalla hakusanalla.

nista.¹⁶¹ Viitataan aineistoihin arkistosignumeilla, en fonogrammin tai julkaistun nuotin numerolla (IRS), jotka kuitenkin löytyvät sävelmien luetteloista liitteessä 4. Launiksen ensimmäisen matkan käsikirjoitusnuoteista puolestaan on kolme versiota: kenttäkäsikirjoitus (SibA), sen puhtaaksikirjoitus (SKS KRA) sekä julkaistu versio (IRS). Käytän ensisijaisesti viitteitä kenttäkäsikirjoitukseen. Sävelmien käsittelyssä etenkin Boreniuksen, Europaeuksen ja Alavan osalta on suureksi avuksi ollut Elina Sadeniemen laatima runosävelmien käsikirjoitusluettelo (SKS KRA). Käytössäni on ollut myös Senni Timosen sävelmien paikallisiin nimityksiin liittyvä yhteenvedo *Tiedot sävelistä* (tekijän hallussa).

Etenkään rahisevan fonogrammin tulkitseminen ei kaikissa kohdissa ole helppoa. Kopiointeja edeltäneestä vaharullien kulumisesta johtuen äänenlaatu on huono: nuoret naiset kuulostavat usein vanhuksilta, säveltaso ja nopeus heittelevät paikoitellen rajustikin, eikä kaikista säkeistä ja lauluista ole mahdollista saada selvää. Selvää on, että mitä tutumpi on kuunneltava runo ja runokieli, sitä helpompi säkeet on tunnistaa (vrt. Sterne 2003, 87–136; Tarkka 1999, 57). Tulkinnan apuna olen käyttänyt aineiston sisältämiä runotoisintoja lähialueilta. Samaten vertailu julkaistuihin nuotteihin ja myöhempiin nauhoituksiin vähentää tulkintavirheiden todennäköisyyttä. Joskus voi toisintoihin vertailu myös johtaa harhaan: epämääräisestä rahinasta on joskus helppoa kuulla säe tai äänne, jonka olettaa kuulevansa. Sama pätee yhtälailla kertauksiin, välisanoihin ja muihin rakennepiirteisiin sekä nuotinnoksen yksityiskohtiin: mielessä oleva malli tai hypoteesi voi ohjata havaintojen tekemistä.

Sävelmäaineiston käyttö vaihtelee luvuittain. Käydessäni seuraavassa luvussa läpi laulun rakenteita pohjaan analyysini ensisijaisesti varhaisten runoäänitteiden (1906–1938) muodostamaan kokonaisuuteen. Käsikirjoitussävelmiin liittyy suurempia lähdekriittisiä varauksia ja uudemmat aineistot sisältävät ennen kaikkea soololaulua, joka ei asetu tämän työn keskiöön. Laulun rakenteiden kohdalla käsikirjoitusaineisto on käytössä lähinnä melodian ja rytmin tarkastelun yhteydessä. Muissa analyysiluvuissa olen valinnut kulloinkin relevantin aineiston laulujen tekstuaalisten, musiikillisten ja sisällöllisten piirteiden sekä kontekstietojen perusteella. Apuneuvoina olen käyttänyt paitsi työn keskeis- ja oheisaineistosta tekemääni analyysitaulukkoa, myös Launiksen (1910a ja 1910b) musiikillisia luokitteluja sekä paikoin *Suomen Kansan eSävelmät* -tietokantaa. Olen litteroinut ääniteaineiston (digitaalinen kopio SKS:n kansanrunousarkistossa) ja nuotintanut sitä vaihtelevalla tarkkuudella tarpeellisiksi katsomiltani osin (tekijän hallussa). Osittain olen käyttänyt Launiksen julkaisemia nuotinnoksia ottaen samalla huomioon erot äänitteillä itse kuulemaani, joiltain osin olen tyytynyt kuulonvaraiseen analyysiin ja sanallisiin muistiinpanoihin.

Sävelmäaineisto jakaantuu käsikirjoitussävelmiin, fonogrammiäänitteisiin ja lakakalevyäänitteisiin. Käsikirjoitusnuotteihin (vuosilta 1853–1914) sisältyy harvoin

¹⁶¹ Launiksen fonogrammit on aikaisemmin litteroinut Ulla Kauhanen 60-luvulla (KRA) ja Anneli Asplund on julkaissut niistä osan hieman rahinoista puhdistettuna kasetilla Runolaulua Inkeristä (1992b) sekä joitakin litteraatioina ja nuotinnoksina teoksessa *Kansanlauluja Inkerinmaalta* (1992a).

runotekstiä muutamaa säettä enempää. Niihin liittyy melko harvoin kontekstiselityksiä tai laulajatietoja, mutta niiden määrä on merkittävä: lähes 300. Fonografiäänitteet (1906–1922) ovat yleensä lyhyitä pätkiä laulun alusta, ja niihin liittyy harvoin yksilöityjä kontekstikuvauksia. Länsi-Inkeristä tallennettujen fonografiäänitteiden määrä on 130. Vuonna 1937 tallennetut 42 lakkalevyäänitettä ovat täyspitkiä, mutta edustavat harvempia sävelmätyppejä; lisäksi niissä esiintyvät kuusi laulajaa edustivat sekä inkeroisia, inkerois-vatjalaisia että inkerinsuomalaisia ja ovat kotoisin eri kylistä. Näiltä samoilta laulajilta on melko paljon myös käsikirjoituksina 1930-luvulla kerättyjä runoja, joihin sisältyy usein tietoja laulamisen tavoista ja tyyppillisistä esitystilanteista, mutta ei sävelmiä. Sävelmäaineisto on länsi-inkeriläisten sekä Hevaalta ja Tyröstä tallennettujen runosävelmien osalta luetteloitu kokoelmittain liitteeseen 4.

Satunnaisia, usein hyvin lakonisia kontekstimaintoja ja kuvauksia laulamisen tavoista sisältyy lähes jokaisen Länsi-Inkeristä runoja keränneen tutkijan kokoelmiin, sekä runojen yhteyteen että matkakertomuksiin ja muihin kirjoituksiin. Useat 1800-luvun lopun kerääjät tallensivat niitä runsaastikin. Merkittävimpiä tässä suhteessa ovat kuitenkin 1930-luvulla Narvusin läntisimmistä kylistä runoja keränneet Elsa Enäjärvi-Haavio sekä Aili ja Lauri Laiho. Heidän kuvauksiinsa liittyy harvemmin sävelmiä, mutta käsikirjoitusmuistiinpanoihin on merkitty viitteitä laulujen tekstuaalisesta rakenteesta esilaulajan ja kuoron vuorotteluineen, osakertauksineen tai refrenkeineen. 1930-luvun aineisto vastaa joiltain osin Lauri Hongon (2000) tiheäksi aineistoksi nimeämää ihannetta. Tietyiltä laulajilta ja tietyistä kylistä on arkistoon kertynyt eri tutkijoiden erilaisissa tilanteissa tallentamia moninaisia perinteenlajeja ja kuvauksia, samankin runon eri toisintoja samalta laulajalta.

Valokuvia ja niihin liittyviä taustatietoja olen kartoittanut ensisijaisesti Museoviraston kansatieteellisestä kuva-arkistosta, SKS:n kuva-arkistosta sekä Kansallisesta audiovisuaalisesta arkistosta. Etenkin joihinkin Vihtori Alavan ja Juho Lukkarisen kuviin Museovirastossa liittyy pitkiä taustatietoja, joita ei ole heidän muissa arkistomateriaaleissaan. Toisaalta kaikki Alavan sidoksiin (SKS KRA) sisältyvät tiedot hänen matkoilla ottamistaan valokuvista ja itse valokuvat eivät ole kohdennettavissa toisiinsa (ks. myös Kuusi 1983a, 13, 19, 173, kuvaliite). Kuten muukin tämän työn aineisto, valokuvat suuntautuvat yleensä menneisyyteen, eivät niinkään kuvausajankohdan ilmiöihin. Ne ovat samalla tavoin kuvaajiensa valikoimia, rajaamia tai järjestämiä kuin tekstiaineistotkin.

Tallentajat olivat kiinnostuneita erilaisista asioista ja käyttivät erilaisia keruumetodeja. Aineisto on alueellisesti, määrällisesti ja ajallisesti laajempi kuin yksi kenttätutkija pystyisi kokoamaan. Katson eri kerääjien ajallisesti ja paikallisesti hajautuneiden näkökulmien täydentävän toisiaan. Eri kokoelmat vastaavat osin erilaisiin kysymyksiin, ja niitä yhdistämällä on paikoin mahdollista luoda laajempia kokonaiskuvia. Aineisto jakautuu kuitenkin epätasaisesti suhteessa aikaan ja paikkaan. Suurin osa runokäsikirjoituksista on tallennettu 1800-luvun loppupuoliskolla. Suurin sävelmäkokoelma on tallennettu 1900-luvun ensimmäisellä vuosikymme-

nellä. Konteksti- ja laulajatietojen määrä on tiheimmillään 1930-luvun aineistossa. Laajin kirjo sävelmiä on tallennettu Soikkolan alueelta, eniten kontekstittietoja ja esimerkiksi häärunoja Narvusiasta. Pyrinkin analyysien yhteydessä pitämään mahdollisimman selkeästi esillä, minkä aineiston pohjalta päätelmiä teen, kenestä kerääjästä ja mistä alueesta on kyse sekä mihin etniseen ryhmään aineisto vahvimmin liittyy. Valtaosin tässä työssä on kyse inkeroisten lauluista.

Monissa varhaisemmissa kokoelmissa laulajat esiintyvät usein nimettöminä tai ainoastaan etunimellään, ilman tarkempia henkilötietoja. Liitteeseen 2 on koottu luettelo työn kannalta merkittävimmistä nimeltä tunnetuista laulajista, heidän syntymävuosistaan sekä synnyin- ja asuinkylistään. Nimettömäksi jääneiden laulajien etnisistä taustoista olen tehnyt arvioita muistiinpanopaikkojen ja aineiston laadun perusteella. Tietoja kylien etnisistä koostumuksista on koottu liitteeseen 3.

ESITYKSEN MONITASOISUUS

Keskeinen analyysini lähtökohta on esityksen monitasoisuus ja sen tasojen välinen vuorovaikutus. Runon sisältö, runomitta, runon laulussa saama muoto, sävelmä, esitykselliset piirteet ja lauluun liittyvät liike tarvitsevat kaikki omia käsittelytapojaan, vaikka päämääränä on hahmottaa esityksen kokonaisuutta ja tasojen sidoksia toisiinsa. Keskeisiä ovat ne menetelmät, joilla on osoittautunut olevan tämän työn aineiston puitteissa mahdollista eritellä paikallisen lajin, rekisterin ja esitysarenan käsitteisiin liitettävissä olevia tekijöitä.

Inkeriläisen runon kohdalla *runotekstejä* ja niiden sisältöjä on tutkittu ja luokiteltu perinpohjaisimmin. Niiden hahmottamiseen ja nimeämiseen on aivan toisenlainen perusta kuin sävelmien, esitysareenoiden tai liikkeen, joten tässä kohden on mahdollista nojata pääosin muiden tutkijoiden työhön. Keskeisenä välineenä tässä on uusi SKVR-teemahakemisto. Lauri Harvilahden (1992a; 1992b; 1994; 2000; 2004) tutkimukset inkeriläisten lyiris-eeppisten runojen ja Senni Timosen (1974; 2004) työt lyriikan rakentumisesta toimivat tulkintojani ohjaavana kehyksenä, samoin edellä käyty keskustelu suullisen runouden variaatiosta ja lajeista. Tässä työssä riittää yleensä vain runotyyppin tai -teeman ja sen mahdollisten erityispiirteiden tunnistaminen sekä runon keskeissisällön nimeäminen tutkijayhteisön käyttämin nimin. Käytän nimeämisessä viitteitä SKVR-teemahakemistoon, jonka luokitus on tarkempi ja yhtenäisempi kuin vanhojen SKVR-hakemistojen. Käytän kuitenkin monin paikoin lauluja nimetessäni länsi-inkeriläisiä säemuotoja ja annan ainoastaan suluissa, alaviitteessä tai sivulla 392 alkavassa Runo- ja sävelmahakemistossa viitteen teemahakemistossa käytettyyn runotyyppin yleisnimeen. Näin pyrin pitämään alkuperäisiä runoja ja niiden kieltä lukijan kannalta paremmin näkyvissä. Monesti yksi runo hajoaa useaksi teemahakemiston teemaksi.

Samalla tavoin *runomitan* hahmottamiseen on olemassa vahva pohja. Kalevalamitan perussäännöt on kuvattu tarkasti, vaikka onkin todettu tarvittavan lisätutkimusta erityisesti runomitan suhteesta laulettuun runoon. Tässä työssä päähuomio

on niissä tekijöissä, jotka osoittautuvat tarpeellisiksi inkeriläisten laulettujen rakenteiden selittämiseksi. Niinpä tavupainojen ja -pituuksien tarkemmat analyysit jäävät tekemättä, mutta säeasemat, trokee- ja murrelmasäkeen vaihtelu, säkeiden sanarakenteet sekä paralleelisäerakenteet ovat merkityksellisiä lisätavujen, osakertausten, refrenkirakenteiden sekä tiettyjen kertausrakenteiden analyysissa. Runomitan hahmottaminen on välttämätön apuväline myös sävelmien analyysissa, sillä käsittelen sävelmän rakennetta ja sävelmäsäkeiden rytmiä suhteessa runomitan rakenteeseen.

Laulun muotorakenteen analyttinen erottaminen *sävelmän rakenteesta* on monin paikoin keinotekoisia ja tämän tutkimuksen tarpeisiin luotua. Laulun kokonaisrakennetta hahmottuu niiden yhdistelmänä. Laulun muotorakenteen osalta huomion kohteeksi nostetaan erityisesti lisätavut, osakertaukset, refrengit, tavumuutokset ja pois jäävät tavut. Sävelmän osalta käsittelen lähinnä sävelalaa, rytmirakennetta sekä melodiala. Runomittaa, laulun muotorakennetta ja sävelmän piirteitä sekä näihin liittyviä teoreettisia keskusteluita käsittelen tarkemmin luvussa 4. Sekä laulun muotorakenteen että sävelmän analyysissa käsitän transkription – litteraation ja nuotinnoksen – yhdeksi analyysin ja huomion suuntaamisen välineeksi.

Esitykselliset piirteet kuten laulun tempo ja volyyymi, äänensävyt, lauluun liittyvä liike ja laulajien sijoittuminen tilassa ovat aineiston laadusta johtuen hankalimmin tavoitettavissa. Sanallisia tietoja ei ole paljon ja juuri tämänkaltaisten tekijöiden voi olettaa muokkautuvan herkästi tallennustilanteen mukaan. Fonogrammien tekninen laatu ei yleensä anna kovin suuria mahdollisuuksia varmoihin päätelmiin esimerkiksi temposta, äänensävyistä tai volyyymistä. Luvussa viisi ja kahdeksan kuitenkin pyrin yhdistelemään käytettävissä olevia tietoja näistä tekijöistä hahmottaakseni niiden käyttömahdollisuuksia ja merkityskenttiä siinä määrin kuin mahdollista. Aineiston luonteen ja työn rajausten takia visuaalisen ja tilallisen tason tarkastelut jäävät tekemättä, vaikka esimerkiksi pukeutuminen ja tilaan sijoittuminen on mitä ilmeisimmin ollut etenkin inkeriläisen juhla laulun ja rituaalisten laulujen kohdalla keskeinen osa esityksen muotoutumista (vrt. karjalaisista kirjontatöistä Survo 2012b).

Keskeistä tässä tutkimuksessa on sen hahmottaminen, miten esitysten erilaiset piirteet tyypillisesti liittyvät ja vaikuttavat toisiinsa. Käytännössä analyysi on erilaisten toistuvien yhdistelmien etsimistä monitasoisesta aineistosta ja erilaisten aineistokokonaisuuksien – runokäsikirjoitusten, sävelmämuistiinpanojen, äänitteiden, kuvausten – asettamista rinnakkain. Esimerkiksi liekkuvirren yhteydessä osoittautuu, että tietyn tyyppiset runot, sävelmät, laulun muotorakenteet ja esitykselliset piirteet liittyvät tietyn esityksareenan puitteissa yhteen: ne määrittävät liekulla laulamisen rekisteriä. Tämä tulee ilmeiseksi vasta tarkasteltaessa 1) eri aineistokokonaisuuksia, 2) useita analyttisiä tasoja ja 3) yhtä esityksareenaa eli liekulla juhlapyyhinä laulamista 4) paikalliset nimeämisen käytännöt huomioiden. Runokäsikirjoitusten ja pidempien äänitteiden tarkastelu antaa mahdollisuuksia päätellä, millä tavoin vain muutamien tekstisäkeiden sisältävät sävelmätallenteet olisivat todennäköisesti tai tyypillisesti jatkuneet. Sävelmätallenteiden analyysi antaa

mahdollisuuksia päätellä, minkä tyyppisiin sävelmiin tietyt nuotittomien runokäsikirjoitusten piirteet kuten muistiinpanot refrengistä tai kertausrakenteista ovat voineet liittyä. Sävelmäkäsikirjoitukset kertovat tiettyjen runo- ja sävelmätyyppien mahdollisista yhdistelmistä, vaikka eivät sisälläkään runoja kokonaisuudessaan eivätkä kerro sävelmän hienovaraisemmista tai esityksellisistä piirteistä. Etenkin teknisesti heikkolaatuisimpien fonogrammien kohdalla taas jo pelkkä perusanalyysi – runon ja sävelmän transkriptio – edellyttää vertaamista käsikirjoitusaineistoihin. Matkakertomusten kontekstittiedottomia kuvauksia puolestaan on joskus mahdollista yhdistää saman kerääjän tallentamiin runo- tai sävelmäaineistoihin.

Toistuvien piirteiden analyysi antaa mahdollisuuden hahmottaa inkeriläisen laulun tilannesidonnaisia rekistereitä. Käytännön apuvälineenä toistuvien yhdistelmien tunnistamisessa on ollut moninkertaisen läpilukemisen ja teemoittelun ohella aineistojen aineistotyypeittäin vaihteleva koodaus ja muokkaus yksinkertaisiksi, taulukkomuotoisiksi tietokannoiksi. Aineiston luonteen vuoksi jokaista yksittäistä työn kannalta merkittävää tallennetta on ollut syytä tarkastella lähdekriittisesti suhteessa tallentajasta, esittäjästä, paikkakunnasta, etnisestä kontekstista ja keruutilanteesta saatavissa oleviin tietoihin. Suurta osaa tästä ei ole mahdollista kirjoittaa yksityiskohtaisesti esiin, mutta keskeiset tähän tarkasteluun vaikuttaneet tekijät on esitetty Länsi-Inkerin historian, etnisten ryhmien ja keruuhistorian yhteydessä sekä liitteiden paikkakunta-, laulaja- ja aineistotaulukoissa.

Yhdistelmän päättelyminen toistuvaksi ja kulttuurisesti konventionaaliksi edellyttää sen löytymistä useammasta toisistaan riippumattomasta lähteestä, mikä tässä tarkoittaa eri kerääjien eri laulajilta tallentamia oletettavasti toisistaan riippumattomia toisintoja. Tallennushistorian valossa on kuitenkin samalla selvää, että piirteiden esiintyminen runsaana aineistossa ei välttämättä merkitse samassa suhteessa sen käytön yleisyyttä. Tallentajat eivät pyrkineet kuvaamaan kattavasti käytössä olutta inkeriläistä suullista perinnettä tai edes kalevalamittaisen runon kenttää, vaan keskittyivät itseään kulloinkin kiinnostaviin lajeihin ja piirteisiin. Toisaalta laulajillakin oli omat intressinsä keskittyä määrättyihin piirteisiin. Niinpä poikkeavilla, yksittäisilläkin tallenteilla voi tulkinnoissani olla suuri painoarvo, jos muiden tekijöiden nojalla on syytä olettaa niiden edustavan jotain sellaista laulukulttuurin puolta, josta ei tallennushistoriasta johtuen ole paljonkaan jälkiä tallennettu. Pyrkimykseni lukea aineistoista myös niihin heikosti tallennettuja laulukulttuurin piirteitä rinnastuu Kati Mikkolan (2009, 56–61) myötä- ja vastavirtaan lukemisen käsitteisiin. Sekä kerääjien arvostamat ja runsaasti dokumentoimat että heidän vähättelemänsä tai moittimansa piirteet kertovat omilla tavoillaan paikallisista laulamisen tavoista.

Esityksen monitasoisuus merkitsee tulkinnessani myös viittauksellisuuden monitasoisuutta. Kielellisten ilmiöiden puitteissa hahmotetut intertekstuaalisuuden lajit pätevät vaihtelevin tavoin myös kielenulkoisten ilmiöiden piirissä. Runo tai sen osa voi viitata vaikkapa toiseen runoon, tyyppilliseen esitystilanteeseen tai lajiin niin sisältönsä kuin muotonsakin kautta, mutta yhtä lailla näin voi tehdä laulun rakenteeseen, sävelmään tai esitystapaan liittyvä piirre.

REKISTERI, LAJI JA ESITYSAREENA

Analyysini jäsentyy rekisterin, paikallisen lajin ja esitysareenan käsitteiden ympärille. *Rekistereiden* analyysi tarkoittaa tiettyjen tilannesidonnaisten, toistuvien laulamisen tapojen tunnistamista. *Esitysareenan* kautta käsitteellistän tiettyjä toistuvia laulamisen tilanteita. Tietyn esitysareenan puitteissa laulaminen on eri kerroilla osin samankaltaista ja siihen on mahdollista viitata sanallisesti tai esityksellisesti myös muissa tilanteissa. Esitysareenan ja rekisterin suhteessa on kyse toistuvantyyppisen tilanteen ja toistuvantyyppisen laulamisen yhteydestä. *Paikallisen lajin* käsite puolestaan pohjautuu puheyhteisön jakamille nimeämisen ja käytön tavoille. Tutkijan havaitseman rekisterin ja esitysareenan yhdistelmän käsitteleminen paikallisena lajina edellyttää myös sen paikallista tunnistamista, jonka indikaattorina tässä toimivat juuri nimitykset. Rekisteri on muutenkin käsitteenä paikallista lajia laajempi. Esimerkiksi naisten julkisen laulun rekisteri ei istu paikalliseksi lajiksi, sillä se kattaa paljon erilaisia paikallisia lajeja ja laulamisen tapoja. Näitä kuitenkin yhdistävät julkisen laulun rekisterin tunnuksina esilaulajan ja kuoron vuorottelu ja kovaäänisyys.

Sävelmien, runojen ja laulamisen tapojen variaatio on analyysissani yhtä merkityksellistä kuin aineistosta löytämäni toistuvat piirteet. Toistuvien piirteiden kautta on kuitenkin mahdollista saada näkökulma siihen, mikä laulamiseksi on ollut jaettava. Pohjimmiltaan kyse on käytön sosiaalisista konventioista eli siitä, mitä ja miten ihmisillä oli tapana tehdä (toistuvuus) ja näiden konventioiden suomista ilmaisun ja tulkinnan mahdollisuuksista (variaatio). Toistuvien piirteiden ja yhdistelmien analyysin mielekkyys kytkeytyy niiden taustalla oleviin sosiaalisiin käytäntöihin ja sitä myötä jaettuihin käsityksiin lauluista, niiden käyttömahdollisuuksista ja merkityspotentiaaleista. Erilaisten tekstuaalisten, musiikillisten ja esityksellisten piirteiden merkityskenttien katson kytkeytyvän juuri siihen, miten niitä oli tapana ja mahdollista käyttää: yleiset käyttö- ja tulkintatavat asettivat rajat myös sille, mitä oli yksittäisissä ja erityisissä tapauksissa mahdollista tehdä niin, että tekeminen oli merkityksellistä ja ymmärrettävää. Yhteisön jakamat käyttötavat olivat se tulkinnallinen kehikko, jonka puitteissa esittäjät ja yleisöt toimivat ja jota myös tutkija voi analyysinsä kautta tavoitella. Yksittäinen esityskerta sekä nojasi vakiintuneisiin käytäntöihin ja tulkintamalleihin että sisälsi mahdollisuuden niiden muovaamiseen.

Tallentajia kiinnostivat vaihtelevilla tavoilla erilaiset laulukulttuurin piirteet: he eivät etsineet esimerkiksi tiettyyn tilanteeseen liittyviä tiettyjä runoja runoja tietyllä tavalla esitettyinä, vaan joko tietynlaisia runoja tai tietynlaisia sävelmiä. Arkistoitu otos on runojen, sävelmien ja esittämisen tapojen yhdistelmien osalta melko satumanvarainen, mikä on tämän työn kannalta etu. Tallentajilla ei voi olettaa olleen erityisiä intressejä mainita tai kuvata juuri tietynlaisia yhdistelmiä. Keskeinen tulkinnossa huomioitava piirre on kuitenkin esitysareenan ja viittauksellisuuden monikerroksisuus. Praasnikka- ja häälauluja ei ole tallennettu keskeisissä käyttökonteksteissaan, vaan omanlaisissaan tallennustilanteissa. Tällöin voi ajatella esittäjien eri tavoin pyrkineen lauluillaan kertomaan, mitä häissä ja praasnikoilla lau-

laminen oli tai mitä niissä esitettävät laulut olivat. Ei ole kuitenkaan selvää, millä kaikilla esityksen tasoilla esittäjät milloinkin ovat näin tehneet ja missä määrin he ovat sopeuttaneet esityksen eri tasoja tallennustilanteen kontekstiin.

Myös tallennustilannetta on mahdollista tarkastella esitysareenana. Sen tietyt reunaehdot – vieraalle esiintyminen, arjen ja muodollisuuden sekoittuminen, laulujen esittäminen tavanomaisten kontekstiensä ulkopuolella – pysyivät samana muuten runsaasti varioivissa kohtaamisissa, ja kerääjien tihentyneiden vierailuiden myötä voi ajatella tallentamisen myös tulleen Inkerissä paikallisten kannalta tietynlaiseksi, toistuvaksi tilanteeksi, johon kehitettiin erilaisia suhtautumisstrategioita. Luvuissa kaksi ja kahdeksan kuitenkin käy ilmi, että tarkemmin katsottuna eri tallennustilanteiden esitysareenat muodostuivat hyvin erilaisiksi.

Olennaista yksittäisten tallennettujen esitysten ymmärtämiseksi on paitsi esitysareenan monikerroksisuus, myös laulajaposition pohdinta. Analyysissa osoittautuu, että moniin rituaalisiin tilanteisiin punoutui suhteellisen pysyvien keskeistee-
mojen ohella myös erilaisia yleisempiä osuuksia ja toisaalta rituaalisia keskeistee-
mojakin oli mahdollista käyttää arkisemmissä konteksteissa, esimerkiksi häälau-
luja myös omaelämäkerrallisina tulkintoina. Tällöin on otettava huomioon, että
laulaja saattaa kuvata tiettyä rituaalista tilannetta yleisellä tasolla (näin on yleensä
tapana laulaa), kuvata sitä erityisellä tasolla (näin lauloimme tiettyssä yksittäisessä
tilanteessa) tai käyttää rituaalisen tilanteen teemoja johonkin arkisempaan kon-
tekstiin sovellettuna (tällaisina tulkintoina käytän näitä runoja jossain muussa ti-
lanteessa). Erilaiset esitysareenan ja laulajaposition yhdistelmät vaikuttavat monin
tavoin myös rekistereiden käyttöön. Esitysareenan monikerroksisuutta ja laulun
muokkautumista keruutilanteen kontekstissa pohdin pidemmälle luvussa 8.

LAULUN RAKENNE

4. LAULUN RAKENNE

Erilaiset musiikilliset ja laulun muotorakenteeseen liittyvät piirteet muokkasivat vahvasti sitä, minkälaiselta kalevalamittainen runo Inkerissä milloinkin kuulosti. Runosävelmät ovat tyypillisesti yhden tai kahden runosäkeen pituisia ja vastaavat rakenteeltaan runon tekstisäettä. Etenkin Inkeristä löytyy kuitenkin myös monimutkaisempia rakenteita: osakertauksia, venytyksiä, lisätavuja, refrenkejä. Pelkistää inkeriläiseen runolauluun liittyvistä laulun rakenteista tai niiden liittymisistä naapurialueiden laulutyyliin olisikin mahdollista laatia laaja teos. Tässä luvussa on tarkoituksena ainoastaan esitellä laulun rakennetekijöiden peruskehikko seuraavien lukujen tulkintoja varten. Pysyttelen paikallistasolla: tarkastelun alla ovat ensisijaisesti Soikkolan ja Narvusin alueilta ennen toista maailmansotaa tallennetut äänitteet soveltuvien kohdin käsikirjoitusaineistolla täydennettynä. Paikoin otan mukaan myös Hevaalta ja Tyröstä samana ajanjaksona äänitetyt laulut. Aiemman tutkimuksen määrästä johtuen painottuu tekstuaalisten piirteiden kohdalla enemmän aineiston, musiikillisten piirteiden kohdalla tutkimuskirjallisuuden käsittely. Analyysia ohjaavat myös seuraavissa luvuissa käsiteltävät rekisterien ja esitysareenoiden suhteet eli erilaisten rakenteellisten piirteiden tilannesidonnainen käyttö, jonka tulkitsen kertovan paikallisten omista laulun rakenteiden jäsentämisen tavoista. Laulun rakenteiden jako kahteen alalukuun on osin keinotekoinen, sillä laulussa tekstuaalinen ja musiikillinen taso vaikuttavat toisiinsa monin tavoin. Näiden jälkeen käsittelen vielä samoin joko tekstuaaliseen tai musiikilliseen puoleen viitattavia paikallisia nimityskäytäntöjä ennen pohdintaa siitä, mitä seuraavien lukujen analyysit kertovat erilaisten tekstuaalisten ja musiikillisten piirteiden käytöstä.

Runosävelmät on tässä määritelty niihin liittyvän tekstin runomitan perusteella, joten runosävelminä käsitellään myös esimerkiksi monia kalevalamittaiseen tekstiin yhdistettyjä venäläisiä kansanlaulusävelmiä, mutta toisaalta esimerkiksi tyypillisiä runosävelmiä läheisesti muistuttavia rekilauluja tai itkusävelmiä ei ole otettu mukaan, ei myöskään kuusi- ja seitsentavuisen välillä vaihtelevia lastenlauluja tai niin kutsuttuja välimuotoisia eli sekä riimillisen että kalevalamittaisen laulun piirteitä sisältäviä lauluja.¹⁶² Sävelmäaineistokokonaisuudet eivät jakaudu tasaisesti. Länsi-inkeriläistä *ääniteaineistoa* on 144 tallennetta, joista suurin osa, 117, on kuorolaulua ja sooloja on 27. Keski-Inkerissä äänitetyistä 72 laulusta puolestaan ainoastaan 21 on kuoron tai jälestälaulajan kanssa esitettyjä. *Käsikirjoitussävelmiin* on harvoin merkitty, onko ne tallennettu yhdeltä vai useammalta laulajalta – useimmiten ilmeisesti yhdeltä. Käsikirjoitussävelmiä on aineistossa 156 kappaletta Narvuksesta, 321 Soikkolasta sekä 223 Hevaalta ja Tyröstä. Lisäksi ennen toista maailmansotaa tallennettuun aineistoon kuuluu 26 käsikirjoitussävelmää ja kolme äänitettyä sävelmää Kattilan vatjalaisilta. (Ks. Liite 4.)

¹⁶² Välimuotoisista lauluista ks. esim. Asplund 2006b.

Kuten edellisessä luvussa on todettu, aineisto ei ole tilastollisesti edustava tai yksiselitteinen. Jonkun sävelmätyypin suuri määrä voi johtua siitä, että laulajat pitivät sitä sopivana tallentajille tai tallennustilanteessa laulettavaksi, kerääjät pitivät sitä syystä tai toisesta usein tallennuksen arvoisena tai siitä, että sävelmää käytettiin paljon tai jossain kulttuurisesti keskeisessä tilanteessa. Myös keräelmät painottuvat eri tavoin. Esimerkiksi refrenkejä on esilaulajan ja kuoron esittämässä ääniteaineistossa suhteellisesti runsaammin kuin usein yhdeltä laulajalta kerätyissä käsikirjoitussävelmissä. Ilmeisesti yksin kerääjälle esiintynyt jätti ne helpommin laulamatta. Toisaalta ääniteaineistossa on suhteellisesti niukemmin yksinkertaisia, suppea-alaisia, niukasti muuntelevia sävelmätyyppejä kuin käsikirjoitusaineistoissa. Äänittäessä luultavasti katsottiin tähdellisemmäksi tallentaa monimutkaisempia sävelmätyyppejä, sillä yksinkertaisempia sävelmiä oli helpompi nuotintaa ilman apuvälineitä ja niitä oli tallennettu jo paljon käsikirjoituksina. Käsikirjoitusaineistossa taas etenkin monimutkaisempien sävelmätyyppien muistiinpanot vaikuttavat välillä epäluotettavilta ääniteaineiston samankaltaisiin toisintoihin verrattaessa. Kuten edellä on todettu, käsikirjoitussävelmissä on paikoin epätarkkuuksia esimerkiksi sanojen sävelmään sijoittumisen ja säkeen kertausrakenteen suhteen; tiettyjen luonnosmaisten Europaeuksen tai Alavan kirjoittamien ääritapausten kohdalla edes aika-arvojen päättelemisen ei ole mahdollista. Murrelmasäkeiden trokeesäkeistä poikkeava käsittely monien osaketausrakenteiden sekä lisä- ja refrenkitavujen yhteydessä asettaa omat haasteensa: etenkin käsikirjoitus- toisinnot, mutta osin myös fonogrammitoisinnot eivät aina ole riittävän pitkiä näyttääkseen rakenteen koko variaation erilaisten säetyyppien yhteydessä.

KALEVALAMITTA

Runomitan avulla kuvataan runon kieleen sidoksissa olevaa rytmistä pohjarakennetta, joka voi toteutua monin eri tavoin. Pentti Leinon (1986, 22–23) käsitteellistää erikseen runon toteutuneiden tavujen painollisuuden (prominenssi) ja erilaisia toteumia yhdistävät syvärakenteet (ks. myös esim. Jakobson 1960, 364–366). Runomitan tasolla on tarpeen paitsi kuvata rytmisen pohjarakenne, myös määrittää ne säännönmukaisuudet, joiden mukaan painoarvoltaan erilaiset tavut säkeissä tai niiden muodostamissa mahdollisissa säkeistöissä tämän pohjarakenteen puitteissa sijoittuvat. Esimerkiksi kalevalamitassa seitsemän- ja yhdeksäntavuinen säe voivat toteuttaa saman rytmisen pohjarakenteen. Myös runon muita piirteitä, kuten riimin tai alkusoinnun käyttö, voi olla tarpeen yhdistää mitan kuvaukseen. Runomitalla kuvataan nimenomaan kielellistä rakennetta: esimerkiksi erilaisten esitystapojen ja esitysten kirjo ei sen piiriin kuulu.

Toisissa kielissä mitallinen runous perustuu ennen kaikkea tavujen painollisuuteen, toisissa niiden pituuteen. Kalevalamitta perustuu näistä kumpaankin. Runomittaa on kuvattu nelipolviseksi trokeeksi, jossa ensimmäistä runojalkaa lukuun ottamatta pitkät pääpainolliset eli sanojen ensimmäiset tavut sijoittuvat runojalan nousuun ja lyhyet pääpainolliset sanojen ensimmäiset tavut runojalan laskuun. Muiden tavujen sijoittuminen on vapaata. Runojalan nousuista ja laskuista voi yksinkertaisemmin puhua Leinon (1986, 130) tapaan vain nousu- ja laskuasemina. Tässä käytän vielä lyhyempää termiä *säeasema*. Tavuja on säkeessä yleensä kahdeksan, kaksi jokaisessa runojalassa eli yksi jokaisessa säeasemassa. Ensimmäisessä runojalassa voi kuitenkin olla kahdesta neljään tavua (esim. *Lensipä meren rantuella*). Matti Sadeniemen (1951, 77–79) mukaan vienalaisissa ja pohjois-inkeriläisissä runoissa näitä ”keveitä” tavuja voi sijoittua myös toiseen tai joskus kolmanteenkin runojalkaan. Niin kutsutun *normaalitrokeen* kolmannen ja neljännen runojalan keskellä on kesuura jonka yli sana ei jatku (esim. *Pääsköilintu / päivöilintu*). Tällöin säkeen sanapaino ja runon rytmin painot, ”runokorko”, osuvat samoihin kohtiin, sanojen ensimmäisille tavuille. (Kuusi 1985, 197). *Murrelmasäkeen* keskellä kesuuraa ei sen sijaan ole, ja sanapaino ja runokorko osuvat eri kohtiin (esim. *Lenteli kes/soisen päivän*). Murrelmasäkeiden ja normaalitrokeen suhde on Matti Sadeniemen (1951) analyysin mukaan Karjalan ja Inkerin ”klassisessa kalevalakielessä” noin puolet ja puolet. Pääpainollisten tavujen suhteen poikkeavia, runomitan perusmuotoa rikkovia säkeitä on vienalaisen Arhippa Perttusen runoissa 2,7 %, inkeriläisessä eeppisessä runoudessa yhden ja kahden prosentin välillä. Erilaiset poikkeamat ovat sitä yleisempiä, mitä lähempänä ne ovat säkeen alkua (Lauerma 2001, 51; Kuusi 1952, 245; Sadeniemi 1951; vrt. Leino 1982, 21–23).

Kalevalamittaisessa runoudessa ei yleensä esiinny määrämittäisiä säkeistöjä tai riimin käyttöä. Etenkin säkeensisäinen *alkusointu* on sitävastoin tyypillinen piirre, ja sisäsointuihinkin on alettu kiinnittää huomiota (ks. Frog & Stepanova 2011, 201). Loppusointua, säkeenylitystä tai säännöllistä säkeistömuotoa ei esiinny. (Asplund 1981, 21–22; Kuusi 1952; 1963; 1985; Leino 1986; erit. 130.) Pisimmät sanat sijoittuvat yleensä säkeen loppuun, jos runomitta ja sanajärjestys sen suovat (ns. visku-

rilaki, ks. Kuusi 1985, 189; ks. myös Sadeniemi 1951). Inkerissä tämä tendenssi ei ole yhtä vahva kuin vaikkapa Vienassa (Kuusi 1952, 243–244, 246). Kalevalamittaisen runouden olennaisiin tyylikeinoiniin kuuluvat myös Matti Kuusen (1952, 248–250; 1983a, 196; 1985) tarkemmin hahmottelemat kertauksen lajit. Yleisimpänä esiintyy esisäkeen sisällön synonyyminen, analoginen tai antiteettinen kertaus yhdessä tai useammassa jälkisäkeessä (esim. *Etsi maata maataksensa / lehtoa levätäksensä*) eli *parallelismi*. Jälkisäkeessä ei yleensä kuljeteta juonta eteenpäin vaan kerrataan uusin termein tai uudesta näkökulmasta jo sanottua. Myöskään uusia lauseenjäseniä ei esiinny. *Säkeensisäinen kertaus* on saman asian toistamista eri sanoin saman säkeen sisällä (esim. *Pääskylintu, päivälintu*). Laajin kertausmuoto on *kehyskertaus*, jossa samanlaisin rakentein, säkein ja säemallein esitetään monta samankaltaista tai toisilleen vastakkaista episodua. Niin kutsuttu riimikerto (esim. Marjukkainen Karjukkainen) on erityisesti narvusuomalaisien parissa käytetty tyylikeino (Kuusi 1983a, 195–196).

Metristen eli runomittaan liittyvien kysymysten kohdalla Petri Lauerma (2001, 51–54) painottaa inkerisäkeille tyyppillisen yleisgeminaation merkitystä. Lyhyellä pääpainollisella tavulla alkava *omena* muuttuu pitkällä tavulla alkavaksi, jos se lauletaan tai äännetään *ommeena*. Yleensä tämänkaltaisen sana sijoittuu runosäkeeseen aivan samoin kuin se sijoittuisi lyhyemmässä muodossaan: runokieli kantaa tavallaan mukanaan tajua sanan vanhemmasta muodosta (Kuusi 1983a, 195–196). Tämän tutkimuksen ääniteaineistossa konsonantin kahdentuminen näyttää esiintyvän liukuvana ja vaihtelevan yhdenkin laulun puitteissa. Tämänkaltaisia pidenyksiä en siten laske kalevalamitan tavunpituussääntöjen vastaisiksi.

Eri runoalueilla ja kalevalamittaisen runouden eri lajeissa painottuvat erilaiset tyyli- ja piirteet (ks. esim. Kuusi 1963, 136; Sarv 2008; Laitinen 2006, 38). Matti Kuusi (1952, 245) kehottikin runomitan yhteydessä puhumaan ennemmin ajallisesti ja paikallisesti vaihtelevista tendensseistä kuin ehdottomista säännöistä. Runokielen ja mitan tendenssit ”ennustavat yleisiä säännönmukaisuuksia, mutta eivät yksittäisiä poikkeuksia,” on Lauerma (2001, 47) lisännyt. Laulajalla oli niin sisällöllisiä kuin tyyllisiäkin vaihtoehtoja, eikä poikkeuksia voi suoralta kädeltä tulkita virheiksi. Kuusi (1983a, 184–187) tulkitsee esimerkiksi inkerinsuomalaiset klassisen kalevalamitan normeja rikkovat säkeet ”metrisiksi innovaatioiksi.” Teorian puitteissa virheellisiltä näytävät säkeet voivat Leinon (1982, 315–330; 1986) mukaan olla myös osoitus teorian puutteellisuuksista.

LAULETTU RUNO

Kun tarkastellaan klassisesta kalevalamitasta poikkeavia tekstisäkeitä, törmätään usein ongelmiin. Jos säkeestä ”puuttuu” tavu, mistä runojalasta se puuttuu ja miksi? Jos ylimääräinen tavu sijoittuu jonnekin muualle kuin ensimmäiseen runojalkaan, miten säe on esitetty? Matti Kuusi (1983a, 187) toteaa, että ”kirjoitettujen tekstien pohjalta ei voi varmasti päätellä, miten esimerkiksi 6- tai 7-tavuisiksi supistuneet 233-säkeet [eli yhdestä kaksitavuisesta ja kahdesta kolmitavuisesta sanasta koostu-

vat säkeet] on sovitettu vanhoihin runosävelmiin.” Tulkintavaikeuksia inkeriläisen runouden yhteydessä nähdäkseni lisäävät poikkeavien säkeiden monet syntymahdollisuudet: ne voivat olla paikallisen tai laulajakohtaisen mittakäsityksen mukaan täysin korrekkeja tyylipiirteitä, ne voivat liittyä joko tiettyyn laulamisen tapaan tai siihen, että säkeet on saneltu kerääjälle tai sitten kyseessä voi olla laulajan tai kerääjän virhe, käsikirjoituksen kopiointivaiheessa tapahtunut virhe tai joskus jopa pikakirjoitusprosessin tuottama muutos. Saneltu runo saattaa puhekielistyä: joskus pitkät, runokielelle ominaiset sanamuodot lyhentyvät, runomitta väljentyy, sävy muuttuu. Vihtori Alava huomauttaa useassa runomuistiinpanossaan tietyn sanamuodon olevan nimenomaan laulukieleen liittyvä ilmiö.¹⁶³ Toisaalta moni laulaja myös saneli runonsa mitaltaan laulettua vastaavana. Useat kerääjät pyysivät ilmeisesti informanttejaan lausumaan laulamisen sijasta, mutta yleensä teksteistä ei tiedetä, millä tavoin esitetystä runosta ne on tallennettu. (Ks. esim. Harvilahti 1992a, 181–182, Lauerma 2002, 13–32; Reichl 2000, 10; Saarinen 1988, 197–200; Salminen 1934, 200; Väisänen 1990, 100.)

Matti Kuusi (1949; 1983a) ja Matti Sadeniemi (1951) ovat runomittatutkimuksissaan ensin tavalla tai toisella normalisoineet ja täydentäneet tavuluvultaan vajaat säkeet, jolloin tutkijan ennakkokäsitys runomitasta (joka tietenkin parhaimmillaan on laajan aineiston tuntemuksen tuottama ja perusteltu) muokkaa tutkimusmateriaalia jo ennen analyysia. Jos otetaan huomioon tallennusprosessien vaikutukset runokäsikirjoitusten kielelliseen asuun ja runomittaan, oli tietty pelkistäminen varmasti mitan tutkimisen kannalta välttämätöntä. Kirjalliset muistiinpanot eivät kuitenkaan kerro sitä, kuinka laulajat ovat säkeet tulkinneet: usein poikkeavat säkeet olisi mahdollista laulaa tai laulaessa täydentää useammallakin tavalla (Ks. Kuusi 1983a, 184–187; Lauerma 2001, erit. 45 ja 55; ks. myös Bauman 1977, 20; Laitinen 2003a, 208–209; Oras 2001; Särg 2001). Petri Lauerma (2001, 55) toteaa-kin mitan tutkimuksen äänitteiden pohjalta olevan välttämätöntä käsikirjoitusten avoimiksi jättämien kysymysten selvittämiseksi.

Samankaltaisia huomioita runosäkeiden luonteesta on tehty myös muiden runokulttuurien piirissä. John Miles Foley (2002, 33; vrt. esim. Jakobson 1960, 364) kertoo eteläslaavilaisen epiikan ”liian” lyhyistä ja pitkistä säkeistä:

Heidän oman käsityksensä mukaan nämä säkeet ja muut niiden kaltaiset eivät olleet liian pitkiä eivätkä liian lyhyitä. ”Ylimääräiset” tavut laulettiin itse asiassa ennen vokaa-
li- ja instrumentaalimelodioiden tavallista aloituskohtaa, kymmentavuisen perussäkeen ulkopuolella, kun säe määritellään musiikillisesti ja rytmisesti eikä ainoastaan tavujen ja tekstin perusteella. Samalla tavoin ”puuttuvat” tavut osuivat tosiasiaassa yhteen laulun taukojen kanssa, ja nuo tauot olivat täysiarvoisia kymmentavuisen perussäkeen osia.

Myös laulajien tapa jaotella diftongeja tai triftongeja tavuiksi saattaa vaihdella laulun rytmin tarpeiden mukaan. Poikkeavien säkeiden määrittelemisen virheelliseksi, mihin Foley kertoo aluksi itsekkin aiempien tutkijoiden tavoin syyllistyneensä,

¹⁶³ SKVR III 2036, 2105, 2133, 2188, 2551.

perustuu hänen mukaansa liian kirjallislähtöiseen lähestymistapaan. Timo Leisiö (2000) huomauttaakin olevan tarpeellista käsitellä laulun runomitan analyysissa myös taukoja ja tyhjiksi jääviä säeasemia. Tosin kirjallispohjainenkin mittateoria voi toki huomioida esimerkiksi systemaattisesti esiintyvät tauot ja tiettyjen sanojen erilaiset tavuiksi jakamisen mahdollisuudet (Leino 1982, 120–127, 309; ks. myös Lauerma 2001).

Myös altailaisessa epiikassa säkeen pituuden vaihtelu on Harvilahden (2003, 78–81) mukaan suhteessa musiikilliseen muotoon, jolloin ”laulajat selvästi noudattavat perinteisiä sääntöjä,” eivät länsimaisen tai kirjallisen runon teoriaa. Laulettussa muodossa säkeen pituus vaihtelee seitsemästä tavusta kahteentoista, ja lisätavujen käyttö on mahdollista, kun laulaja haluaa luoda ”erityisiä rytmisiä tehosteita tai melodisia fraaseja” (Harvilahti 2003, 78). Mitan käyttö vaihtelee laulajittain, ja Harvilahti (2003, 80–81) toteaa esittäjän voivan käyttää poikkeavaa mittaa myös ”antamaan erityistä painotusta kerronnalle.”

Nenetsien laulusta paljastuu Jarkko Niemen (1998, ks. erit. 24–45) analyysissa selkeitä metrisiä, paitsi kielen, myös musiikin piirteisiin sidoksissa olevia rakenteita. Näiden havaitseminen kuitenkin edellyttää laulettuun aineiston tarkastelua ilman länsimaisen taidemusiikin ja runomittateorioiden lähtökohtia. Niemi (mts. 29) toteaa oman analyysimetodinsa olevan vain osin sovellettavissa muihin musiikkikulttuureihin, sillä jopa lähialueiden laulukulttuurit rakentuvat eri tavoin ja edellyttävät siten osin erilaisia tarkastelutapoja. Jacqueline Pattison Ekgren (2009) on huomauttanut norjalaisen stev-laulun ja Marko Jouste (2008) venäläisen bylinan rakenteen näyttäytyvän kirjallisen runomittateorian puitteissa helposti käsittämättömänä: vasta kielellisen rakenteen suhteuttaminen laulun rytmiin paljastaa runomitan säännönmukaisuuden. Vastaavasti Heikki Laitinen (2003, 205–300) toteaa yritysten määrittää rekilaulujen metrisiä rakenteita päätyvän virhetulkintoihin, jos laulun rytmiä ei oteta huomioon. (Ks. myös Leisiö 2000; Leisiö & Niemi 2004; Niemi 2009; Niemi & Jouste 2002; Niemi & Lapsui 2004; Reichl 2000, erit. 10.)

Niemi (1998, 28) analysoi melodian ja tekstin rakenteita kahtena erillisenä, mutta toisistaan riippuvana ja vuorovaikutuksessa olevana tekijänä: ”Kun puhe muutetaan laulettuun muotoonsa, ilmaantuu itse asiassa kaksi osin autonomista ja osin toisistaan riippuvaista systeemiä: tekstin runomitta ja sen toteutuminen melodian rytmisissä.” Samaa sidoksisuutta on korostanut Urve Lippus (1995, 39–42) runolaulun kohdalla. Pentti Leinon (1986, 22–23) tapaan Niemi (mts. 28) hahmottaa säkeiden rakenteessa kaksi eri analyttistä tasoa eli rakenteellisen runomitan ja sen toteutuman tasot, mutta Niemellä toteutuman tason hahmotus pitää sisällään toteutuneen kielellisen rakenteen ohella myös esitykseen ja musiikkiin liittyviä piirteitä ja vaikuttaa siten myös runomitan abstrahointiin. Kyseessä on siis kaksi analyttisen jaottelun akselia: toisaalta toteuma ja erilaisten toteumien pohjalta abstrahoitavissa oleva syvärakenne, toisaalta musiikin ja kielen laulussa yhdistyvät, osin erilliset ja osiin toisiinsa vaikuttavat rakenteet. Laulun toteuttamisen taustalla olevaa säännöstöä on laajemmalla tasolla tarkasteltu esimerkiksi lauluoppina ja säännöstön toteutumista puolestaan laulutyylinä (Leisiö & Niemi 2004; Niemi 2004).

Tämä taas rinnastuu kielitieteen *langue-parole* -jaottelun (Saussure 1922) piiristä liikkeelle lähteneisiin, folkloristiikan piirissä edelleen kehitettyihin kompetenssin ja performanssin jaotteluihin (ks. Briggs 1988, 7–8).

Heikki Laitinen (2003a, 206–207) jaottelee laulun rakenteen Niemen ja Lippuksen tavoin kahteen päätasoon, musiikkiin ja runoon, jotka hänen mallissaan pitävät kummatkin sisällään melodiikan, rytmiikan ja metriikan tasot.¹⁶⁴ Sekä musiikin että runon metriikka ovat tutkijan analyysin keinoin ja aineiston ehdoilla esiin nostamia laulun pohjarakenteita – musiikin metriikan sijasta puhun tässä työssä rytmirakenteista. Lulun pintatasolla metriset rakenteet voivat olla joko selvinä näkyvissä tai vaikeammin tulkittavissa: ”Metriikan kuvausvälineitä ei siis ole valmiina lauluesityksessä. Niiden valinta on siitä huolimatta tehtävä jatkuvassa dialogissa aineiston kanssa.” Laitinen kertoo päätyneensä käytännön työn kautta siihen, että runon metriikka toimii hyvin kivijalkana myös laulun muiden tasojen analyysille ja niiden vuorovaikutuksen hahmottamiselle. Kuten hän (mts., 19, 205) toteaa, pelkän tekstin pohjalta ei runon metrisiä sääntöjä kuitenkaan aina saa määriteltä: tarvitaan vähintäänkin tietoisuus laulukulttuurin tyypillisistä musiikillisista rakenteista ja niiden variaation mahdollisuuksista. Lulun yhteydessä Laitinen (mts., 209, 221–233) yhdistää musiikin ja runon metriset kategoriat ja puhuukin runomitan sijaan laulumitasta, runojalan sijaan laulujalasta. Laulujalka viittaa sellaiseen musiikilliseen iskualaan, joka sisältää yhden runojalan (mts., 220–223).¹⁶⁵ Erityisesti suomenkielisen kansanlaulun yhteydessä laulujalan kategoria on toimiva, sillä siinä ”runojalka ja iskuala ovat poikkeuksetta yhteneväisiä, yhtä pitkiä ajan elementtejä.” Tämän tutkimuksen aineiston kohdalla ei laulujalan käsite kaikkien sävelmätyyppien yhteydessä toimi, mikä tekee entistä tarpeellisemmaksi runomitan ja sävelmän rakenteiden välisten suhteiden pohtimisen.

Lulun metriikan ja rytmiikan (eli rytmisen syvärakenteen ja pintarakenteen) Laitinenkin (2003a, 223) erottelee toisistaan:

Useimmiten metriikkaan määritellään kuuluvaksi se, kuinka monta tavua tai säveltä esityksen laulujalassa voi olla kussakin kohtaa säettä, säeparia ja säkeistöä. Rytmiikan tasoon kuuluu taas se, kuinka monta tavua tai säveltä kussakin kohdassa itse asiassa on, miten nämä tavut ja sävelet jakavat jalan laulussa saaman ajan ja minkälainen rytmien hahmo säkeelle, säeparille ja säkeistölle näin syntyy.

Omassa metriikan analyysissaan hän kuitenkin ottaa huomioon ”myös rytmiikan piiriin kuuluvia seikkoja.” Lulun teksti on siis tulkinnan lähtökohta, mutta samalla otetaan huomioon myös laulukulttuurin tavat suhteuttaa toisiinsa runon ja sävelmän rytmi. Joissain tapauksissa nämä eivät ole yksiselitteisiä: joskus runosäe on

¹⁶⁴ Näistä runon melodiikka on sangen abstrakti ja jää tässäkin jatkokehittelyä vaille – kenties sen voisi hahmottaa ”laulajan runonsa sanoille” antamien merkityksien ohella tai sijasta myös runon äänteiden välisinä suhteina: erilaisina vokaalien ja konsonanttien alku-, sisä- ja loppusointuisuuksina?

¹⁶⁵ Iskuala on musiikin rytmin perusyksikkö. Laitinen (2003a, 222–223) kokeilee laulujalan synonyyminä termiä *tahti*, vaikka toteaaakin sen olevan ongelmallista, termi kun on musiikinteorian puolella vakiintunut, ja saattaa siinä yhteydessä sisältää useamman Laitisen laulujalaksi hahmottaman yksikön. Vaikka termi on houkutteleva, en käytä sitä tässä.

mahdollista suhteuttaa laulun rytmiin useammalla perustavanlaatuisesti erilaisella tavalla – tämänkaltaisen on joskus tilanne Inkerin moninaisten sävelmärakenteiden yhteydessä. Useimmiten ”musiikin ja runon metriikat” ovat ”säestyksettömissä (soolo)laulussa” kuitenkin yhteneväiset (Laitinen 2003a, 217).

Runomitta on laulusta abstrahoitava kielellinen syvärakenne. Inkerissä pelkkä runomitta ei kuitenkaan laulutekstin analyysiin riitä, sillä säkeiden ilmiasuun vaikuttavat myös erilaiset lisätavuihin, osakertauksiin, refrenkeihin sekä tavumuutoksiin ja pois jääviin tavuihin liittyvät rakenteet, joiden käyttö puolestaan on osin sidoksissa paitsi runomitan piirteisiin, myös tietynlaisiin sävelmiin. Tämän tutkimuksen kannalta nämä laululliset ja musiikilliset, runomitan kanssa vuorovaikutuksessa toteutuvat piirteet osoittautuivat olennaisemmiksi kuin itse runomitan variaatio, sillä ne määrittävät enemmän laulun rekistereitä, esitysareenoita ja paikallisia lajeja kuin esimerkiksi painollisten ja painottomien tavujen, parallelismin tai alkusointuisuuden laulukohmainen käyttö. Laulullisten ja musiikillisten piirteiden analyysi kuitenkin pohjaa kalevalamitan peruspiirteille.

RUNON SÄVELMÄ

Kalevalamittaisen laulun ominaisimpina pidettyjä piirteitä ovat vähäsävelisyys, säkeistömuodon puuttuminen, lyhyen musiikillisen teeman enemmän tai vähemmän muunteleva kertaaminen sekä monilla seuduin yksiaanisyyys tai muunteluun pohjautuva heterofonia. Laulu oli etenkin muistiinpanojen perusteella usein syl-labista eli yhtä säkeen tavua vastasi yleensä yksi sävel, mutta toisaalta etenkin ääniteaineistossa on monin paikoin kuultavissa vaihtelevaa melismojen eli korusävelten käyttöä. Sävelmät ovat lähinnä yksi- tai kaksisäkeisiä. Urve Lippus (1995) katsoo väitöskirjassaan runolaulun olennaiseksi piirteeksi myös harmoniapohjaisen ajattelun puuttumisen: sävelmän merkitsevät ulottuvuudet ovat melodinen ja rytminen. Laulussa käytetyt sävelasteikot eivät aina noudattaneet länsimaisen taidemusiikin malleja. Joskus esimerkiksi asteikon kolmannen sävelen korkeus saattoi vaihdella yhdenkin esityksen kuluessa. Suomessa ja Karjalassa yleisintä viisi-iskuista ja Virossa tyypillisintä neli-iskuista sävelmätyyppiä on Launiksesta (1910b) lähtien pidetty niiden levinneisyyden, yleisyyden sekä yksinkertaisen, runomittaa mukailevan rakenteensa perusteella vanhimpina. Selkeästi uudempia piirteitä ovat melodioiden sävelalan laajentuminen, liukuminen kohti laajempaa säkeistömuotoa sekä, niin kerääjien kuin informanttienkin mukaan, refrenkien eli kertaumien lisääminen: nämä piirteet ovat yhteneväisiä erilaisten suomalaisten ja venäläisten uudempien kansanlaulujen kanssa, joiden sävelmiä ja rakenteita sovellettiin erityisesti Inkerissä paikoin myös suoraan kalevalamittaisiin teksteihin. Inkeriläisellä runolaululla on niin sanojen kuin sävelmienkin puolesta temaattiset suhteensa ja lomittumiskohtansa myös itkuvirsiin. Juuri sävelmien samankaltaisuuden vuoksi Launis (1910a, II) otti *Inkerin runosävelmät* -teokseen mukaan myös joitakin itkuvirsiä ja rekilaulumittaisia sävelmiä. (Ks. esim. Asplund 1981, 23–29; Asplund & Laitinen 1979, 12; Harvilahti 1998, 201–204; Laitinen 2006; Launis 1910b; Nenola 2002, 27–28; Niemi 2002, 696–697; Väisänen 1990, 47, 95–120.)

Ingrid Rüütel on tehnyt tämän työn aineiston kannalta mielenkiintoisia etenkin virolaisten runosävelmien typologisia jaotteluita. Melodian klusterianalyysin jälkeen tuloksia on vertailtu melodioiden rytmityyppisiin, laulun lajeihin, maantieteellisiin esiintymisalueisiin sekä lähiseutujen muiden etnisten ryhmien historiallisiin sävelmätyyppisiin. Tältä pohjalta erottuvat selkeästi 1) suppea-alaiset (3–4 säveltä), yksisäkeiset, rytmityypeiltään vaihtelevat sävelmät, joita esiintyy erityisesti Pohjois- ja Länsi-Virossa, 2) yksisäkeiset, yhden tai kahden tavun pituisella refrengillä laajennetut runosävelmät, jotka ovat tyypillisiä Etelä-Virolle ja samankaltaisia pohjoislatvialaisten rituaalisten laulujen kanssa, 3) yksi- ja paikoin kaksisäkeiset sävelmät, joissa sävelmän melodinen ja rytminen luonne on ristiriidassa runosäkeen perusrakenteen kanssa (jolloin sävelmissä esiintyy vaihtelevasti esimerkiksi tavujen venytyksiä, lisätavuja, osakertauksia). Rüütel olettaa näille erityisesti Võru- ja Setumaalle (sekä Inkerille) ominaisten sävelmätyyppien syntyneen itämeren-suomalaisten ja itäbalttilaisten kulttuurikontakteissa. 4) Hieman laaja-alaisemmat (5–6 säveltä) kaksisäkeiset refrengittömät sävelmät, kuten suuri osa viisi-iskuisista ”kalevalasävelmistä” sekä 5) moninaiset uudemmat riimillisestä, säkeistöllisestä laulusta sovelletut sävelmät. (Rüütel 1998.)

Kalevalamittaisessa laulussa runomitan ja melodian rytmin perusrakenteet vastaavat yleensä toisiaan: runojalka tahtijalkaa. Tämä selittyy laulun, kielen ja runomitan kiinteällä yhteydellä: kalevalamitta on kehittynyt lauluna. (Esim. Laitinen 2003a, 170, 209, 221; Leino 1994; Niemi 1922, 2, 37; Väisänen 1990, 95, 102; vrt. kuitenkin Leisiö & Niemi 2004, 17.) Ilkka Kolehmainen (1990, 214) mukaan melodisen fraasin kiinteys usein lisääntyy, kuten runomitankin (esim. Saarinen 1988, 198), säkeen loppua kohden. Niin kutsuttujen kalevalasävelmien melodioiden ja runomitan välillä on Kolehmainen (1977, 202–203) mukaan havaittavissa muitakin yhteyksiä: sävelet ovat keskimäärin korkeampia runojalkojen nousuissa ja monissa rytmityypeissä myös pidempiä, mutta vastakkaisiakin tapauksia esiintyy. Virolaisten runojen yhteydessä on sitä vastoin huomattu sävelmän muunnelmien paikoitellen noudattelevan normaalitrokeen ja murrelmasäkeen rakenteita esimerkiksi niin, että sanan ensimmäinen tavu lauletaan kummassakin säetyypissä usein muita korkeampana tai muilla tavoin painollisempana. Piirteen esiintyminen näyttää vaihtelevan laulajittain ja sävelmätyypeittäin. (Ross & Lehist 2001; Lippus 1995, 66–67; Oras 2001; 2004b; Särg 2004; 2009.)

Osaan inkeriläisistä melodioista ajatus yksinkertaisesta mitan ja melodian vastaavuudesta ei sovi: inkeriläisen laulun monimuotoisimpia, mitä ilmeisimmin ainakin osin venäläistä tai muuten uudempaa alkuperää olevia piirteitä onkin usein jätetty syrjään tai vähäisemmälle huomiolle muuten koko runosävelmistön kattavissa tutkimuksissa. Launis (1910b) tarkasteli väitöskirjassaan laveimmin juuri neli- ja viisi-iskuisia melodiatyyppejä, mutta käsitteli lyhyemmälti muitakin verraten niitä naapurikansojen sävelmiin. Kolehmainen (1977, erit. 32) jätti analyysissään kalevalasävelmästä ulkopuolelle ne Inkerin sävelmät, joissa esilaulajan osuus noudatti viisi-iskuista peruskaavaa, mutta kuoron poikkasi siitä, ja totesi esimerkiksi 3/4-tahtilajisten melodioiden erottamisen inkeriläisen monenkirjavan sävelmistön joukosta olevan ongelmallista. Urve Lippus (1995, erit. 51) rajasi työnsä ulkopuo-

lelle Inkerin osalta pitkät refrengit sekä hitaita, pitkiä melismaattisia sävelkulkuja sisältävät, venäläisvaikutteiset melodiat. Paikallisen laulukulttuurin kokonaisuuden analyysin kannalta tällaisten piirteiden huomioiminen on kuitenkin tärkeää.

Kalevalamittaisen runon piirissä mikä hyvänsä runo on teknisesti sovitettavissa mihin hyvänsä sävelmään. Kuitenkin sävelmien käytön suhteen on havaittu joitain selkeitä aluekohtaisia lajeihin liittyviä painotuksia. Painotukset liittyvät ennemminkin sävelmätyyppeihin tai vielä yleisemmin niiden muotorakenteisiin kuin yksityiskohtaisiin sävelkulkuihin. Vienen Karjalassa ja Suomen Pohjois-Karjalassa yleisin sävelmätyyppi oli niin kutsuttu kalevalasävelmä, joka näyttää toimineen eräänlaisena yleissävelmänä. Häälauluille sen sijaan oli oma sävelmätyyppinsä, jota saatettiin käyttää myös joidenkin muiden runojen laulamiseen. (Heinonen 2009; Huttu-Hiltunen 2008; Käppi 2007; Laitinen 2004; 2006.) Setukaisilla tietyt sävelmät liittyivät selkeästi tiettyihin tilanteisiin, kun taas toiset olivat monikäyttöisempiä. A. O. Väisänen (1990, 88) kertoo:

Häärunoilla on 'kaasittamisensa', eri leikeillä ja eri talkoolauluilla kullakin omat sävelmänsä (hää), hää- ja kuolinitkuilla eri 'virtensä' eikä samat kuten Karjalassa. Sävelmissä on vielä paikallisia sekä laulajista johtuvia eroavaisuuksia. Vihdoin on olemassa 'yleinen sävelmä, viisi-iskuinen tyyppi, joka liittyy esim. kertoviin sekä tilapäisrunoihin.

Virossa on todettu etenkin kalendaari- ja häälauluja esitetyn usein tiettyntyyppisillä, usein yksisäkeisillä sävelmillä: sitävastoin kaksisäkeiset sävelmät liittyvät lähinnä erilaisiin lyyrisiin ja lyyris-eppisiin runoihin. Tilannekohtaisia eroja tehtiin paikoin lyhyillä, säkeen loppuun liitettävillä refrengillä. (Ks. Oras 2001; Rüütel 1998; 2006.) Herbert Tampere (1956, 12) kutsuikin sävelmiä ryhmasävelmiksi: yhtä sävelmätyyppiä käytetään tyypillisesti tietynlaisten laulujen ryhmän yhteydessä.

Etnomusikologiassa on korostettu kunkin musiikkikulttuurin piirissä merkityksellisten kategorioiden ja piirteiden löytämisen tärkeyttä (ks. esim. Harri 2003, 19–21; Nettl 1983; Niemi & Jouste 2002; etnomusikologian erilaisista suuntauksista ks. esim. Moisala & Seye 2013; Padilla 1997). Esimerkiksi Jarkko Niemellä (Niemi & Lapsui 2004, 40) yhden nenetsilaulajan henkilölaulujen repertuaarin ja laulun rakenteiden analyysin ytimen muodostaa aineistosensitiivinen tukisävelten ja sävelkategorioiden (pitch bands) analyysi, jonka pohjana on näiden molempien esiintymistaajuus, sijainti sekä suhde melodisiin ja metrisiin prosesseihin. Nenetsien laulutyyliä ”metri, rytmi ja syntaksi ovat tärkeimpiä melodian organisoijia [...] modaaliset ja sävelrakenteet sekundaarisia.” Tämän tutkimuksen teemoihin asetelma kytkeytyy erityisesti tekstin ja melodian vuorovaikutteisten aksentuaatioiden sekä laulujen rakenteen, käyttöyhteyksien ja merkitysten huomioimisen osalta.

Vaikka tässä työssä ei ole mahdollista paneutua esitysten mikrotasoihin, on niiden olemassaolosta syytä olla tietoinen. Esimerkiksi Jaan Ross ja Ilse Lehiste (2001) ovat tutkineet kielen piirteiden, runomitan ja musiikin vuorovaikutusta virolaisen runolaulun äänitteiden pohjalta ja todenneet, että tavujen ominaisuudet vaikuttavat myös laulun rytmin ja intonaation piirteisiin. Pekka Huttu-Hiltunen (2008,

152–153, 192–199) on osoittanut, että niilläkin äänitteille tallennetuilla vienalais-laulajilla, joiden tutkija helposti korvakuulolta tulkitsee noudattelevan länsimaisia sävelasteikkoja, tietyt säveltasot vaihtelevat melko vapaasti ja joidenkin sävelten asema voi näyttäytyä melko tulkinnanvaraisena (ks. myös Haapoja 2013, 58–75). Tarkka hyvälaatuisesta äänitteestä koneellisesti piirretty kuvaaja kertoo esityksen hienovaraisemmista piirteistä luonnollisesti paljon enemmän kuin konventionaalinen nuottikuva.¹⁶⁶ Tällainen analyysi auttaa hahmottamaan laulun hienovaraisempaa variaatiota ja näyttämään graafisesti tiettyjä nuottikuvassa vaikeasti ilmaistavia piirteitä. Toisaalta, kuten Jarkko Niemi (Niemi & Lapsui 2004, 40; ks. myös Lippus 1995, 82) on tiivistänyt, koneellinen analyysi on vain apuneuvo. Tarkka koneanalyysi ei auta, jos ei kyetä tunnistamaan laulukulttuurin kannalta merkityksellisiä kategorioita:

Ideaalitapauksessa merkitykselliset (additiiviset) rakenteelliset elementit tunnistetaan kompetentin perinteenkantajan ohjauksessa, [omakohtaisen] oppimisprosessin myötä tai musiikkia koskevan kulttuurin sisäisen puheen täydentävän analyysin kautta. Jos tämä ei ole mahdollista, tutkijan täytyy päätellä rakenteellisten elementtien ominaisuudet laajemman aineistokorpuksen analyysin avulla.

Keskeinen kysymys tässä tutkimuksessa ovatkin juuri laulukulttuurin kannalta keskeiset kategoriat. Kun perinteenkantajan ohjaukseen ei ole mahdollista päästä, jää ainoaksi keinoksi tallennetun sävelmä- ja kuvausaineiston monitahoinen tarkastelu. Keskeisellä sijalla tässä on erilaisten rakenteellisten piirteiden korrelaatioiden tarkastelu: mitkä piirteet esiintyvät yhdessä ja miten ne suhteutuvat runojen sisältöihin ja lauluista annettuihin kontekstitietoihin?

Kysymykset laulukulttuurin keskeisistä kategorioista ja koneellisista kuvaajista loittuvat etnomusikologian piirissä paljon keskusteltuihin kysymyksiin musiikin transkriptiosta sekä länsimaalaisen nuottikirjoituksen rajoitteista ja vääristävistä piirteistä (ks. esim. Herndon 1974; Laitinen 2003a, 327–331; Nettel 1983, 65–79; Seeger 1977). Usein on kuitenkin todettu nuotin lopulta olevan helppokäyttöinen ja tutkijayhteisön laajalti jakama kuvausmenetelmä. Esimerkiksi Pirkko Moisala (1991b, 51–57) päätyy Niemen (Niemi & Lapsui 2004) tavoin käyttämään erikoismerkein lisättyä perinteistä länsimaista nuotinnostyyliä, vaikka toteaa, että vaikkapa nuottiviivastolle piirretyt käyrät antaisivat musiikin luonteesta paremman kuvan. Tämän työn yhteydessä käyttökelpoisimmalta vaikuttaa näkemys, jonka mukaan transkription tärkein tehtävä on kuvata kulloisenkin tutkimuksen kannalta relevantteja musiikin piirteitä: nuotin avulla ei tutkimuksellisessa yhteydessä ole tarvetta pyrkiä esimerkiksi kuvaamaan täydellisesti tai tuottamaan uudelleen alkuperäisen kaltaista esitystä ja kuvaukseen voi toisaalta tarvittaessa käyttää myös erikoismerkkejä, sanallisia keinoja, äänitettä tai koneellisia kuvaajia. Transkription ulkopuolelle jää aina paljon, riippumatta käytettyjen erikoismerkkien määrästä. Mitä tarkempi nuotinnos tai mikä hyvänsä tekstualisaatio on, sitä hitaampi sitä on

¹⁶⁶ Erilaisten kuvaajien ja analyysiohjelmien käytöstä ks. esim. Järvinen 1999, 49–55; Harvilahti 2003, 116–135; Eerola 2009.

lukea. Mitä enemmän tutkija kehittää juuri omaan aineistoonsa soveltuvia uusia kuvausmenetelmiä, sitä enemmän lukija joutuu paneutumaan uuteen koodikieleen. (Ks. esim. Huttu-Hiltunen 2008, 146–147; Lippus 1995, 31–35; ks. myös Honko 1998, 48; Fine 1884, 95; Tedlock 1983.) Nuotinnos on mahdollista hahmottaa myös tutkijan tekemäksi rakenneanalyysiksi tai tulkinnaksi äänitteestä tai alkuperäisestä esityksestä, jonka voi puolestaan katsoa olevan tutkimuksen varsinainen kohde. Urve Lippus (1995, 31) hahmottaa myös varhaisempien tutkijoiden ja kerääjien runosävelmistä tekemät käsikirjoitusnuotinnokset eräänlaisina rakenneanalyysinä: jos tutkimuksen analyysitaso on riittävän yleinen, käyvät nekin tiettyjen lähdekriittisten huomioiden ja varausten jälkeen tutkimuksen aineistoksi.

Tässä työssä musiikkianalyttiset haasteet asettuvat karkealle tasolle: en jää pitkälti pohtimaan esimerkiksi melodiankuljetuksen piirteitä tai asteikkorakenteita, sillä koeanalyysien perusteella nämä eivät ole ainakaan suoraan liitettävissä tämän työn keskeiskysymyksiin esitysareenojen, rekisterien ja paikallisten lajien yhteyksistä. Äänen laatujen hienovaraisempaan tarkasteluun puutun ainoastaan satunnaisesti. Käsittelen äänitettä tutkimuksen varsinaisena kohteena, transkriptiota analyysin välineenä. Käsikirjoitusmuistiinpanot hahmotan kerääjien omien lähtökohtiensa ja kompetenssinsa pohjalta tekeminä rakenneanalyysinä kuulemistaan musiikkiesityksistä. Vaikka aikaisempi runosävelmiin kohdistunut tutkimus tarjoaa lähtöoletuksia inkeriläisen laulun merkityksellisistä ja olennaisista piirteistä, ovat nämä myös osa tutkimuskysymystä. Tässä työssä keino niiden etsimiseen löytyy ennen kaikkea piirteiden tyypillisistä käyttöyhteyksistä.

TEKSTUAALISIA PIIRTEITÄ

Inkeriläisen runolauluaineiston monimutkaisimpienkin muotojen takana on perusmuotoinen kalevalamittainen säe. Monet pintarakenteet ja äkkisilmäyksellä runomitan rikoilta vaikuttavat piirteet selittyvät erilaisten laulamiseen liittyvien muotorakenteiden, kuten lisätavujen, osakertausten, refrenkien ja tavumuutosten tai pois jäävien tavujen kautta. Jos nämä yleensä suhteellisen säännönmukaiset tekijät otetaan huomioon, on mutkikkaimpienkin rakenteiden pohjalla yleensä kuultavissa tai luettavissa selkeitä kalevalamittaisia säkeitä:

Ei miul laulella ha, laulella (i) pittääjä/e/se laulella (i) pittää(h)aa_o ilota je la ha, oi vai sinä ikänä ja sinä ikän/hä/a_(h)oi sinä voonna vaaha, oi voonna kymmene nä voonna kymmeneha_(h)oi [...] ¹⁶⁷	Ei miun laulella pittääsi, ilota sinä ikänä, sinä voonna kymmenenä.
---	---

Tulkitsen vain vasemmanpuoleisessa sarakkeessa näkyvät tekstuaaliset piirteet ensisijaisesti laulun rakenteeseen ja tyyli- ja äännepiirteisiin, en varsinaiseen runomittaan liittyviksi piirteiksi. Yllä oleva esimerkki edustaa aineiston tässä mielessä monimutkaisimpia rakenteita. Onkin syytä muistaa, että suurin osa aineiston lauluista etenee selkeästi hahmottuva runosäe tai säepari kerrallaan:

Oi ei miul laulella pittäizi,
eig ilooDa ensinkää,
ei miul laulella pitäisi,
eig ilooDa ensinkää [...]¹⁶⁸

Saman runon saattoi yleensä laulaa monella eri tavalla. Esimerkiksi Katoi Vydrentytär lauloi Launikselle edellisen version kuoron kanssa säkeitä säännöllisinä kahden säkeen jaksona laulaen, ja vähän myöhemmin saman runon toisella melodialla yksin, säkeitä epäsäännöllisesti kerraten, lisätavuja käyttäen ja jättäen säkeen viimeiset tavut usein laulamatta.

Ei miun laulella pitäi, eik iloiDa vaa, eik iloiDa ensinGää, oi ev voi suutani vaa pittääHä, ev voi suutani pittää. [...] ¹⁶⁹	Ei miun laulella pitäi[si], eik iloiDa ensinGä[nä]: en voi suutani pittääHä, en voi suutani pittää[hä].
---	--

¹⁶⁷ SKSÄ A 300/24a, Liisa Petrontytär ja kuoro.

¹⁶⁸ SKSÄ A 300/51 b. Katoi Vydrentytär ja kuoro.

¹⁶⁹ SKSÄ A 301/4 b. Katoi Vydrentytär.

LISÄTAVUT

Lisätavulla tarkoitan varsinaisen runosäkeen ulkopuolista, laulettaessa mukaan lisättävää tavua.¹⁷⁰ Länsi-Inkerissä lisätavuja on ääniteaineiston perusteella käytetty usein ja monella tavalla: joko kautta laulun, satunnaisesti tai ainoastaan laulun alussa. Kautta laulun esiintyvien lisätavujen tulkitsen tietyissä tapauksissa tavumuutoksien kanssa esiintyessään liittyvän laulun juhlaan julkisen joukkolaulun rekisteriin, tietyissä tapauksissa taas nopean tanssilaulun rekisteriin, mutta yleisesti ottaen lisätavujen käyttö näyttäytyy yleisenä, useisiin rekistereihin väljästi ja satunnaisesti liittyvänä tyylipiirteenä.

Käsikirjoitusmuistiinpanoissa lisätavuja esiintyy suhteellisen harvoin. Muista kulttuureista saatujen kokemusten mukaan sekä tutkijat että laulukulttuurien jäsenet jättävät ne helposti laulua muistiin pannessaan huomiotta (esim. Foley 2004, 149–151; Niemi 1998, 33, 38–39). Kuten refrengit ja osakertaukset, ne liittyvät yleensä nimenomaan laulettuun muotoon ja jäävät näin usein pois myös runoa sanellen tai puhuen esittäessä. Sanelija tai kirjoittaja (myös tutkittavan yhteisön edustaja) ikään kuin pelkistää ne runon syvärakenteeseen kuulumattomina pois ellei kyse ole varsinaisesta, kohosteisesta esityksestä tai jos tallennuksen huomio ei ole nimenomaan esitystavassa. Aineiston sävelmien käsikirjoitusmuistiinpanot sisältävät niitä suhteellisesti vähemmän kuin ääniteaineisto: kahden säkeen pituisessa, sävelmän tyyppillisimpiä piirteitä hakevassa runkonuotissa etenkin satunnaisina esiintyvät lisätavut olisivatkin harhaanjohtavia.

Hyvin karkeasti aineistossa esiintyvät lisätavut voi jaotella 1) säkeen alkuun tai säkeiden väliin ja toisaalta 2) säkeen sisälle sijoittuviin tavuihin. Ne voivat esiintyä laulussa joko epäsäännöllisesti tai säännöllisinä, painollisina tai painottomina. Tämän lisäksi lisätavuja esiintyy 3) osakertausten yhteydessä. Siinä missä refrenkitavut liittyvät usein kiinteästi tiettyihin sävelmätyyppeihin, lisätavut kuuluvat vaihdellen hyvin moninaisiin sävelmiin. On huomattavaa, että lisätavuinä yleisimmät tavut voivat myös joskus kuulua varsinaisiin runosäkeisiin; joskus peräkkäin voi sijoittua samanlainen *oi*- ja *vaa*-tavu kaksi kertaa, jolloin on runon säkeiden tekstuaalista ja musiikillista rakennetta tarkastelemalla pääteltävä, missä asemassa tavut ovat. Esimerkiksi säkeessä *Oi oi miun ehtoisa emoin* ensimmäinen *oi* on lisätavu, toinen sen sijaan osa itse runosäettä.¹⁷¹

Oi on lauluissa useimmin säkeiden alussa esiintyvä lisätavu. Monessa tapauksessa se ainoastaan aloittaa laulun ensimmäisen säkeen. Rytmisesti se sijoittuu tällöin ennen varsinaista ensimmäisen säkeen melodiasa. *Oi* voi myös esiintyä säkeiden tai säeparien alussa siellä täällä kautta laulun, satunnaisen oloisesti, mutta ei koskaan säeparin toisen säkeen alussa kaksisäkeisten muotorakenteiden yhteydessä.¹⁷²

¹⁷⁰ Säännönmukaisesti jokaisessa säkeessä, yleensä vakiintuneella kohdalla ja painollisina esiintyviä lisätavuja kutsun *refrenkitavuuksi*. Tavuluvultaan vajaamittaisiin säkeisiin lisättyjä, säkeen kahdeksantavuiseksi täydentäviä tavuja nimitän *täytetavuuksi* (ks. myös Lauerma 2002, 42–60).

¹⁷¹ SKSÄ A 300/21 a.

¹⁷² Esim. SKSÄ A 300/10b, 51b; 301/3b. 300/11b 'ee', SKSÄ Launis 1906 ph. 22 'ai'.

Erityisesti Soikkolasta tallennetuissa sävelmissä tavu esiintyy välillä joka tai lähes joka säkeen alussa, joko musiikillisesti säkeiden väliin tavallaan omalle paikalleen sijoittuvana¹⁷³ tai edellisen säkeen viimeisen tavun korvaavana tai sen kanssa päällekkäin menevänä.¹⁷⁴ Jälkimmäisessä tapauksessa lisätavu on säkeen lopputavujen tilalle tuleva esilaulajan tai kuoron aloitustavu näiden tarttuessa toistensa laulamiin säkeisiin. Joissain sävelmäryhmissä *oi*-tavu kuuluu kiinteästi jokaiseen säkeeseen tai säepariin niin, että sen voisi hahmottaa myös refrenkitavunomaisena pysyvänä elementtinä.¹⁷⁵ Satunnaisesti esiintyessään tavu voi myös olla todella epäselvä, satunnainen tai sulautua edeltävään vokaaliin niin, että on mahdotonta sanoa missä toinen loppuu ja toinen alkaa, ja myös joitain muita tavuja ja vokaaleita käytetään vastaavalla tavalla.¹⁷⁶ Joskus voidaan aloitustavun sijasta venyttää laulun ensimmäisen säkeen ensimmäistä tavua muista säkeistä poikkeavalla tavalla (esim. *E-ei miun laulella pittäisi*).¹⁷⁷ Lisätavujen käyttö varioi samojen laulajien peräkkäinkin laulamissa eri sävelmissä.¹⁷⁸ Eniten kirjoa näkyy pelkästään laulun aloittavan *oi*:n esiintymisessä. Se vaikuttaa täysin satunnaiselta piirteeltä, jonka käytössä ei eri rekistereiden puitteissa ole eroa.

Käsitteellistämisen laulun aloittavaa *oi*-tavua esiintyy ääniteaineistoa harvemmassa, ja esimerkiksi Launis on välillä jättänyt sen merkitsemättä nuotinnokseensa, vaikka se fonogrammilla kuuluisikin. Etenkään säkeiden välisiä ja niiden kanssa päällekkäin meneviä tavuja ei hänen nuotinnoksistaan juuri löydy: niiden merkintä tiiviisti esitettyihin nuotteihin olisikin sotkenut nuottikuvaa.¹⁷⁹ Launis (1910b, XIV) tulkitse etenkin laulun alussa esiintyvän *oi*- tai *ee*-tavun oikean säveltason hakemiseksi. Itse pitäisin ilmiötä ennemminkin laulamisen estetiikkaan ja laulun alun korostamiseen liittyvänä piirteenä. Launis myös huomautti tavan olevan venäläisillä erittäin yleinen. Metrisesti *oi*-tavun voi osassa tapauksia hahmottaa edelliseen säkeeseen tarttumisen tapana ja säkeen lopputavun korvaajana tai vaihtoehtona, tiettyjen venäläistyyppisten sävelmien¹⁸⁰ yhteydessä puolestaan runolaulun piirissä harvinaisena, mutta slaavilaisissa mitoissa yleisenä kohotavuna (ks. Leisiö 2004). Tämän työn aineiston puitteissa hahmotan sen tällöinkin silti laulamisen tapaan, en varsinaiseen runon metriseen pohjarakenteeseen kuuluvaksi. Se on myös yksi keino sovittaa kalevalamittainen runo toisenlaista rakennetta noudattaviin sävelmiin.

¹⁷³ Esim. SKSÄ A 300/12a, 15a, 48b; A 301/1a.

¹⁷⁴ Esim. SKSÄ A 300/22a, 51b; toisinnossa SKSÄ A 300/40b 'ehe'.

¹⁷⁵ Soikkolasta esim. SKSÄ A 300/12a, 20c, 37a, 38b, 43b, 45a, 48b; SKSÄ Launis 1906 ph. 22b; Hevaalta SKS KRA Levón 526; SKSÄ A 301/38a. Narvusta 1920-luvulta eteenpäin tallennetuissa äänitteissä ei tämänkaltaisia sävelmiä ole, vaikka tavua satunnaisempaan käytetäänkin (esim. ERA, Fon. 208a; ks. kuit. epävarmoista käsikirjoituksista esim. SibA Launis 6, 55b, 68).

¹⁷⁶ Esim. SKSÄ A 300/34b, 3001/11b, 12b, 14b. Myös tavut *no* (SKSÄ A 300/10b) ja *i* ('ja' venäjäksi: SKSÄ A 300/18a, 31b; ERA, Fon. 207a) esiintyvät muutaman kerran säkeen alussa. Samaa tapaan esiintyy joskus myös pitkä vokaali *oo*, *ee*, tai *aa* (ks. esim. SKSÄ L 87b; A 300/42b; A 301/11 a; A 507/9b).

¹⁷⁷ SKSÄ A 300/35 b.

¹⁷⁸ Esim. Maria Omeljantytär: SKSÄ A 300/10a, 10b, 11a; Naasto Savasteintytär: SKSÄ A 300/12a, 13a, 14a; Liisa Petrontytär: SKSÄ A 300/21b, 22b, 23b; Ljuboi Jeyssen nainen: SKSÄ A 300/ 26a, 26b, 28c.

¹⁷⁹ Vrt. esim. SKSÄ A 300/12a, 20c, SKSÄ Launis 1906 ph. 22b ja IRS 774–779.

¹⁸⁰ Esim. SKSÄ A 300/15, 37a.

Säkeen keskelle sijoittuvat tavut puolestaan jaottuvat suhteessa sävelmään kahteen ryhmään, joiden välinen raja on liukuva ja osin tulkinnanvarainen. Tasarytmisissä syllabisissa sävelmissä säkeen keskelle sijoittuvat lisätavut ovat tyypillisimmin itsenäisiä, painottomia *vaa*-tavuja tai konsonantin jälkeisiä lisävokaaleja. Itsenäiset lisätavut sijoittuvat säkeeseen melko säännöllisesti, mutta silti runosäkeiden rakenteiden mukaan vaihdellen. Tyypillisimmillään ne sijoittuvat yhden laulun sisällä yhden tai kahden säeaseman alalle.¹⁸¹ Jos näihin lauluittain ja toisintoryhmittäin vaihteleviin sopiviin kohtiin ei osu sanavälejä tai yhdyssanan osan välisiä rajoja (esim. *käzipuut – käzi(vaa)puut*¹⁸²), ei tavu säkeessä esiinny. Tämän työn keskeisaineiston osalta itsenäisiä lisätavuja on muutamassa liekkuvirressä ja yhdessä saadulmoi-sävelmän toisinnossa sekä monissa todennäköisissä tanssilauluissa, joissa on myös usein runsaasti *svaa-tavuja* eli kahden konsonantin väliin lisättäviä vokaaleja (talvi – tal(a)vi).¹⁸³ Juuri tanssi- ja liekkulauluissa ne vaikuttavat laulun rekisterille luonteenomaisilta, joskaan eivät välttämättömiltä piirteiltä.

Lisävokaaleja esiintyy satunnaisina vaihtelevissa kohdin säettä joko *svaa*-tavuina: ”*tal(a)vet*” tai konsonanttiin loppuvien sanojen lisinä: ”*jouten(e)*.”¹⁸⁴ Niiden käytön mahdollisuudet riippuvat runosäkeiden kielellisistä rakenteista, mutta niitä lisätään harvoin jokaiseen mahdolliseen kohtaan kautta laulun. Tällaisia konsonanttien väliin sekä konsonanttiin päättyvän sanan loppuun lisättyjä vokaaleita on aineistossa paljon. Usein ne ovat yksittäisiä tapauksia, mutta jälleen etenkin tietyissä tanssisävelmissä niiden käytön voi laskea rekisterille ominaiseksi piirteeksi: *meil on(o) viinat(a) viijellaiset(e)*.¹⁸⁵

Venytetyissä, runosäettä pidemmissä sävelmissä tavujen kirjo on laajempi: Launis (1910b, XXVII–XXVIII) hahmotti tämänkaltaisen lisätavujen käytön yhtenä tapana sovittaa runosäe tavallista pidempään sävelmäsäkeeseen. Nimitän tämänkaltaisia tavuja refrenkitavuiksi niiden suhteellisen pysyvyyden ja painollisuuden takia, ja käsitelen niitä tarkemmin refrenkien yhteydessä. Refrenkitavut liittyvät kiinteästi tiettyihin sävelmätyyppeihin, mutta voivat niiden puitteissa esiintyä vaihtoehtoisena säkeen venytyksen tai osakertausten kanssa.

¹⁸¹ Esim. SKSÄ L 90 a; SKSÄ A 300/10a, 10b, 14a, 17b, 35a. Toisen aseman jälkeen sijoituessaan lisätavu oikeastaan liittyy myös yleisempään ensimmäisen runojalan rytmiseen, yhdestä neljään tavua kattavaan vapauteen ja variaatioon. Erityisesti tässä kohden on joskus vaikea vetää rajaa lisätavun ja varsinaisen runosäkeeseen kuuluvan tavun välille.

¹⁸² SKSÄ A 300/27a.

¹⁸³ Liekkuvirissä (SKSÄ A 300/27 a, A 301/9 b), kylän läpi menemiseen liittyvän saadulmoi-sävelmän yhteydessä (SKSÄ A 300/36 a), muoto- ja rytmirakenteen sekä esitystavan puolesta todennäköisissä tanssilauluissa (SKSÄ A 301/1b, 3a, 14b, SKSÄ L 87d); *svaa*-tavuja runsaasti todennäköisissä tanssilauluissa (ERA, Fon. 372c, SKSÄ A 507/9 b, 9c; L 87a, 92b, 95c, 95c, 96b).

¹⁸⁴ SKSÄ L 87 a.

¹⁸⁵ SKSÄ L 101b; ks. myös SKSÄ A 507/9b ja c; SKSÄ L 87a, 92b, 95c ja d; 96b.

OSAKERTAUKSET

Osakertauksien kohdalla rakenteen variaatio on erityisen monimuotoista. Väliä ryhmiä muodostuu neljä, mutta näitä erilaisia osakertaustyypppejä voi esiintyä samassakin laulussa. Laulussa voi kertaautua 1) säkeen loppuosa, 2) keskiosa, 3) alkuosa tai 4) seuraavan säkeen alkuosa. Yleisimmin runosta kertaautuu kahta runojalkaa vastaava osa eli puolet säkeestä, mutta myös muut pituudet puolikkaasta runojalasta kolmeen runojalkaan ovat mahdollisia. Osakertaukset voivat sijoittua sekä esilauluun että kuoro-osaan tai ainoastaan näistä jompaankumpaan. Kuten säkeensisäisten lisä- ja refrengitavujen, myös osakertausten käytön monet piirteet liittyvät olennaisesti runosäkeiden rakenteisiin. Erilaisia osakertauksia löytyy äänteineiston 63 laulusta, niin Soikkolasta, Narvusta kuin Hevaalta ja Tyröstäkin.

Säkeen loppuosan kertaus on aineistossa selkeästi yleisin osakertauksen muoto, joka on käytössä länsi-inkeriläisen ääniteaineiston 37 laulussa. Kerrattava osuus voi olla mitä hyvänsä väliltä kolmesta kuuteen säeasemaa, ja osakertaus voi sijoittua esilaulajan, kuoron tai näistä kummankin osuuteen. Kaikkein yleisin loppuosan kertausmuoto on säkeen loppupuoliskon eli kahta viimeistä runojalkaa vastaavan osan kertaus. Tyypillisimmillään ja yksinkertaisimmillaan se esiintyy sekä esilaulajan että kuoron osuudessa samanlaisena: lauletaan säe ja kerrataan sen loppupuolisko.

Perusmuodossaan ja yksinkertaisimmillaan rakenne esiintyy trokeesäkeiden yhteydessä, jolloin kesuuran jälkeinen osio kertaautuu: *hyvä kokki kaunis kokki, kaunis kokki*. Murrelmasäkeessä ei ole samalla tavoin luontevasti irrotettavissa olevaa kahden runojalan osiota, ja niiden laulamissa esiintyykin kolme vaihdellen yhdistyvää strategiaa. Usein lauletaan vain säkeen kolme viimeistä tavua ja niitä ennen lisätavu *ja, vaan* tai *joi*.¹⁸⁶ Kerrattavat kolme tavua voivat olla irrallinen sana tai pidemmän sanan loppuosa.¹⁸⁷ Yhtä hyvin lisätavu voidaan kuitenkin jättää myös kokonaan laulamatta ja kerrata vain kolme viimeistä tavua, jolloin perussäkeenkin laulurytmi hieman muuttuu. Kaikkein yleisimmässä tähän rakenteeseen liittyvässä sävelmätyypissä nelitavuisen osakertauksen yhteydessä jokainen säkeen tavu lauletaan kahdeksasosanuotilla, paitsi kertauksen kaksi viimeistä tavua puolta pidempinä. Kolmitavuisen osakertauksen yhteydessä myös perussäkeen seitsemäs tavu lauletaan muita pidempänä.

¹⁸⁶ Esim. ERA, Fon. 372c; SKSÄ A 300/11b, 15; L 87a.

¹⁸⁷ Esim. SKSÄ A 300/48a: säkeestä *Oi jokoi sijaruveni* kerrataan osa viimeisestä sanasta: ”jaruve”; SKSÄ A 301/11b, yhdeksännessä säkeessä ”kolmatta emohuttani *ja hutta*.”

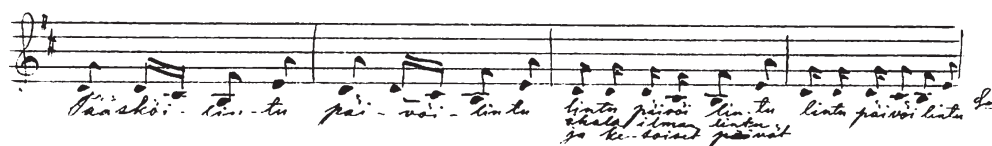

Nuotti 2. Kaksi osakerron rytmitystä sanarakenteeltaan erilaisissa säkeissä (SKSÄ L 89b, esilaulun säkeet 4 ja 5).

Säkeen kokonaiskesto säilyy tällöin samana, mutta perussäkeenkin laulurytmi muuttuu murrelmasäkeiden kohdalla (ks. myös Harvilahti 1998, 201; Rüütel 1977, 262–264).¹⁸⁸ Kolmas ratkaisu murrelmasäkeen osakertauksissa on säkeen keskiosan satunnainen ottaminen säkeen lopun tilalle. Etenkin jos säkeen lopussa on kaksitavuinen sana, voidaan kerrattava tavu ottaa myös säkeen keskeltä: *oi la laulan surusev verrej ja sura*¹⁸⁹ Murrelmasäkeen nelitavuisen osakertauksen tapaan saatettiin siis ratkaista useammalla tavalla yhdenkin laulun sisällä, osin runosäkeiden rakenteesta riippuen. Aineistossa on runsaasti myös muita säkeen lopun osakertausrakenteita, joissa kuitenkin usein käytetään periaatteiltaan samoja keinoja murrelmasäkeiden kertauksiin sovittamiseksi.

Ainoastaan Hevaalta on ääniteaineistossa myös muutama esimerkki, joissa esilaulaja laulaa vain säkeen alkupuoliskon kuoron kerratessa koko säkeen.¹⁹⁰ Kuoron oli näissä lauluissa tunnistettava säkeet niiden alkupuoliskoista, mutta esilaulaja määräsi silti laulun kulun.¹⁹¹ Missään laulussa kuoro ei ohjaa runon kulkua, vaan uuden säkeen aloittaminen on aina esilaulajan tehtävä.

Suurin osa osakertauksia sisältävistä lauluista on yksisäkeisiä: esilaulun ja kuoron vuorottelu etenee säe kerrallaan, sitä samalla osittain kerraten. Ainoat poikkeukset ovat niin kutsuttu *Hevaan nuotti* sekä muutamat sellaiset kaksisäkeiset toisinnot, joissa kuoro kertaa nopeasti esilaulajan jälkimmäisen säkeen loppupuoliskoa.¹⁹²

Nuotti 3: Säkeestä Pääsköilintu päiväilintu kuoro kertaan samalla sävelmällä osan tihennettynä: lintu päiväilintu, lintu päiväilintu. (SKS KRA Borenius e 202).

¹⁸⁸ Ks. myös esim. SKSÄ A 300/19a.

¹⁸⁹ SKSÄ A 300/11a, säkeet 3 ja 5; 14b, säe 3; 44b, säkeet 10–1; 48b, säkeet 3 ja 5.

¹⁹⁰ SKSÄ A 301/35a ja b. Käsikirjoitusaineistossa samankaltaisia toisintoja on kuitenkin myös sekä Soik-kolasta että Narvusta (esim. Sibä Launis 68, 106, 160, 364, 456).

¹⁹¹ SKSÄ A 300/33b on puolestaan fonogrammiaineiston ainoa esimerkki, jossa seuraavan säkeen alkupuoli joka toisessa uudessa säkeessä kertaantuu. Kuoro kertaa säkeet siten, kuin esilaulaja ne laulaa (ks. myös SKSÄ A 301/7a).

¹⁹² Kaksisäkeiset: SKSÄ A 300/34b, 44b ja 301/10b; A 507/8 b; L87c.

Launiksen (1907, 108) *Hevaan nuotiksi* kutsumassa sävelmätyypissä esilaulaja laulaa kaksi runosäettä, joista jälkimmäistä kuoro jää osittain kertaamaan. Muotora-kenteesta ja sen usein päättävästä joonoi-refrenkisanasta on erilaisia variaatioita.

Mees köyhä vähäväkkiine	Mies köyhä, vähäväkinen,
vääntäjä vähärammoine	vääntäjä vähävoimainen
ja vähärammoine	
ja rammoine joonoo	
vääntäjä vähärammoine	vääntäjä vähävoimainen
mäni sooho kyntämähä	meni suohon kyntämään.
kyntä kyntämähä	
kyntämähä joonoo ¹⁹³	

Erilaisia säkeen lopun osakertauksia sisältyy kaikkiin aineiston äänitekeräelmiin, mutta säkeen alkupuoliskon, keskiosan ja seuraavan säkeen alkupuolen osakertauksia sitä vastoin ainoastaan Launiksen kokoelmaan. Tämä voi johtua joko kokoelman ylivertaisesta laajuudesta, alueellisista painotuksista (ainoa laaja keräelmä Soikkolasta), keruuajasta (varhaisin laaja keräelmä) tai Launiksen pyrkimyksestä kerätä kattavasti kaikki runojen laulamiseen käytetyt sävelmätyypit. Näyttää joka tapauksessa selvältä, että ainakaan Narvusin alueella muut osakertaustyyppit kuin säkeen lopun kertaus eivät olleet 1900-luvun alkupuoliskolla keskeisiä.

Tyypillisesti osakertausrakenteet liittyvät sävelmäaineistossa laajaan kirjoon lyriikkaa ja lyyristä epiikkaa, ja niitä liitetään niin tanssien kuin paikallaankin laulaen käytettyihin sävelmiin, hitaisiin ja nopeisiin lauluihin. Sitä vastoin osakertauksia ei juurikaan liity Länsi-Inkerin keskeisiin rituaalisiin hää- ja praasnikkalauluihin tyttöjen morsiamelle osoitettua laulua lukuunottamatta. Hevaan nuotti näyttää kuitenkin Keski-Inkerissä toimineen myös monien rituaalisten laulujen sävelmänä. Kuten Heikki Laitinen (2006, 76–77) on todennut, useat monimutkaisimmista rakenteista esiintyvät aineistossa ainoastaan kerran tai pari. Niiden yleisyydestä tai konventionaalisista käyttötavoista on siten vaikea sanoa mitään muuta, kuin että ne olivat ilmeisen monikäyttöisiä ja osin paikallisia.

REFRENKITAVUT JA REFRENGIT

Yleensä refrengillä eli kertaumalla tarkoitetaan varsinaisiin runosäkeisiin liittymättömtä, kautta laulun samanlaisena toistuvaa sanaa, rallatusta tai kertosaettä. Länsi-inkeriläisaineistossa refrengit voi jakaa karkeasti kahtia: osa liitetään runosäkeen alkuun, keskelle tai loppuun, osa taas korvaa kokonaisen runosäkeen, säeparin tai osan säkeestä. Säkeeseen liitettävät refrengit ovat aineistossa lyhyitä (yhdestä kolmeen tavua), joten selvyiden vuoksi kutsun niitä refrenkitavuiksi. Yleensä säkeen

¹⁹³ SKS KRA Borenius e 197.

korvaava refrenki ja säkeeseen liitettävä refrenkitavu eivät esiinny samassa sävelmässä.¹⁹⁴

Yksinkertaisimmillaan ja selkeimmillään refrenkitavu on vain säkeen loppuun liitettävä tavu tai kaksi: *ja, joi, joo, joonoi, vaa joi*. Yhtälailla esimerkiksi kuoro voi aloittaa jokaisen kertausosionsa sanoilla *oi dai*.¹⁹⁵ Selkeää analyttistä rajaa refrenkitavun ja edellä käsiteltyjen lisätavujen välille on joissain tapauksissa mahdotonta vetää. Esimerkiksi säännöllisesti säkeiden välissä toistuvan *oi*-tavun voisi paikoin tulkita yhtä hyvin lisätavuksi kuin refrenkitavuksikin. Erityisesti säkeen keskelle sijoittuvien tavujen kohdalla refrenkitavujen ja edellä käsiteltyjen lisätavujen välinen analyttinen raja on välillä häilyvä. Refrenkitavun määrittelyn tavuksi, joka toistuu yleensä laulun jokaisessa säkeessä jotakuinkin samana ja saa oman asemansa sävelmän rytmisessä rakenteessa. Musiikillinen asema voi tosin vaihdella runosäkeen kielellisen rakenteen mukaan. Refrenkitavut näyttävät yleensä kuuluvan kiinteästi tietyn sävelmätyypin tai muotorakenteen yhteyteen. Esimerkiksi muodoltaan jonkin verran varioiva, säkeen sisälle sijoittuva *vaa ha oi* -yhdistelmä esiintyy vain tietyn, ainoastaan Soikkolasta tallennetun sävelmätyypin yhteydessä.¹⁹⁶

Toisin kuin refrengisanat, kaikki aineiston pidemmät refrengit korvaavat säkeen tai säeparin joko osittain tai kokonaan. Kuten on usein todettu, lähes kaikki länsi-inkeriläiset sekä Hevaalta ja Tyröstä tallennetut refrengit ovat venäläisperäisiä (ks. Asplund 1981, 39; Hakamies 1991, 201; Kolehmainen 1977, 51; Launis 1907, 111; 1910b ja c; Lippus 1995). Narvusta ja Keski-Inkeristä on tallennettu enemmän omakielistettyjä tai onomatopoeettisia muotoja kuin lähinnä inkeröisten asuttamasta Soikkolasta.¹⁹⁷ Muutamassa tapauksessa samankaltaista ja samantyyppiseen sävelmään liittyvää refrenkiä on paikoin käytetty venäläisittäin ääntäen: *hei hei l'juba dai l'ole*, paikoin taas omakielistettynä versiona: *hei juu jupatali juu*.¹⁹⁸ Pohjois-inkerille tyypillisiä ”onomatopoeettisia” (Simonsuuri 1972, 43) tai ”laaritusrefrenkejä” (Alava 1932) on Länsi-Inkerissä niukalti. Refrengit luovatkin lauluun monikielisen, vaikeasti tulkittavan ulottuvuuden. On mahdotonta sanoa, miten laulajat ovat milloinkin kokeneet venäläisen sävelmän ja refrengin yhdistämisen omakieliseen runoon. Selvää on joka tapauksessa se, että osalle laulajista yleisimmät refrengit heisipuineen (*kalina*), vadelmineen (*malina*) ja vihreine puutarhoineen (*sellennoi saadu*) ovat olleet kielellisestikin ymmärrettäviä – esimerkiksi

¹⁹⁴ Ks. kuitenkin esim. ”Kokkolintu *vet e* korvellindu *joo, ai lole lole* korvellindu *joo* (SKSÄ A 301/27b). Tavut *vet e* ovat säkeen sisälle liitettäviä refrenkitavuja, ja niiden paikka vaihtelee hieman säkeen sanarakenteen mukaan. Refrenkitavu *joo* lauletaan jokaisen säkeen loppuun. Refrenki *ai lole lole* korvaa kuoro-osassa kerrattavan säkeen alkupuoliskon. Tällä tallenteella laulaja Katriina Alekseintytär laulaa kuoro-osan myös soolona laulaessaan, samalla sävelmätyypillä laulamansa toisen runon yhteydessä hän kertasi säkeensä *vet oi* -refrenkitavuineen ilman *ai lole lole* -refrenkiä. Jotkut yksin esiintyneet laulajat jättivät säkeen kokonaan kertaamatta. (SKSÄ A 301/22b; ks. myös esim. SKSÄ A 301/31a.)

¹⁹⁵ Esim. ”Teki väärin miun emmoine *ja*” (SKSÄ A 300/44a); ”VeD ei van(a)Hoista iloa *vaa joi*” (SKSÄ A 300/31a); ”Oi issuit kannessa ihala || *oi dai* issuit kannes, issuit kannessa iso” (SKSÄ A 300/12a).

¹⁹⁶ SKSÄ A 300/23 b, 24a; A 301/8 b. Yhdistelmä esiintyy säkeen sanarakenteesta riippuen muodoissa *vaa ha, ha ja ha oi*.

¹⁹⁷ Esim. *oi kukka kalina, oi kukka malina*, ”oi kukka heisipuu, oi kukka vadelma” Narvusta (SibA Launis 44); *ai tili tili moi, koko hattu omeno*i Hevaan Tönttölästä (SKS KRA Levón 476); *loo loo lollooloo liiloli*i Tyröstä (SKSÄ A 301/40a).

¹⁹⁸ SKSÄ A 300/39a Soikkolasta; Siba Launis 83 Narvusta.

kalinamarja ja *saadu* löytyvät hakusanoina myös inkeroisurteiden sanakirjasta (IMS). Osalle etenkin venäjäntaidottomista inkerinsuomalaisista refrengit ovat ehkä toimineet vain vokaalisina tunnuskuvina, väljinä viitteinä venäläisen lyyrisen laulun ja häälauluston kenttiin.

Koko länsi- ja keski-inkeriläiseen sävelmäaineistoon kuuluu yhteensä 182 säkeitä osin tai kokonaan korvaavaa refrenkiä, kun mukaan lasketaan myös *Hevaan nuotit* (37 kpl). Yleisimpiä ovat erilaiset *lole*- ja *luuli*-tavuille rakentuvat refrengit (45). Seuraavana tulevat *kalina*- ja *malina*-sanoille pohjautuvat muodostelmat (24). Vähintään viisi kappaletta löytyy myös *laadoi*-, *oi liaa*-, *saadulmoi*- sekä *ee oi* -tyyppisiä refrenkejä kutakin. Lisäksi aineistoon kuuluu paljon erilaisia refrenkitavuja sekä harvinaisempia joko venäjänkielisiä tai omakielistettyjä refrenkejä. Pohjois-Inkerissä yleisiä säkeen loppuun liitettäviä pitkiä *hei loi liirilillaa* -tyyppisiä refrenkejä ei länsi-inkeriläisaineistossa esiinny. Länsi-inkeriläiset refrengit eivät lyhyitä yksi- ja kaksitavuisia, säkeeseen liitettäviä refrenkitavuja lukuun ottamatta pidennä laulusäkeiden kestoa säkeen kertaamista enempää kahta poikkeusta lukuun ottamatta (vrt. Virtanen 1968, 60).¹⁹⁹ Eniten laulun kestoon vaikuttavat runon pituuden ohella laulun tempo ja säkeenloppujen venytykset.

Seuraavissa luvuissa hahmottuvien laulujen käyttöön ja paikallisiin lajeihin perustuvien toisintoryhmien parissa refrengit näyttävät olevan tyypillisiä kokkovirren (*ai lole*), kylän läpi kulkemisen (*saadulmoi*) sekä erilaisten tanssisävelmien (*laadoi*, jotkut *kalina*-refrengin versiot tiettyihin sävelmiin ja tempoon yhdistyneinä) ja pitkällä äänellä paikoillaan (*kalina* tiettyihin sävelmiin ja tempoon yhdistyneinä) esitettyjen laulujen yhteydessä. Launis (1910b, 41–42) totesi venäläisperäisten *kalina*-refrenkien yhteydessä, että ”melodiat, joiden ambitus ei ylitä sekstiä, ovat yleensä piiri- tai tanssilauluja.”

Länsi-Inkerissä refrenkejä ei liity praasnikka- tai häälauluihin kuin kahdessa tyttöjen käyttämässä hääsävelmäryhmässä (*oi dai* ja *vaa ja*), joille ne näyttävät olevan leimallisia. Erilaisia *lole*- ja *luuli*-tavuista koostuvia refrenkejä on puolestaan käytetty sekalaisen lyriikan ja epiikan ohella erityisesti keski-inkeriläisissä kokkovirsisissä. Näiden sävelmien keskeisille esitysareenoille on tulkintani mukaan ominaista muita kalendaari- ja häälauluja suurempi väljyys ja esittämistapojen kirjo. Yleisesti ottaen refrenkien puuttuminen on nimittäin rituaalisille lauluille ominaista. Keski-inkeriläisaineistossa *Hevaan nuotti* on poikkeus, jolla on esitetty niin liukuvirsi, kokkovirsi, liekkunuotti, Jyrin virsi kuin häälaulukin. Sen asema onkin selvästi erilainen kuin muiden refrengin sisältävien sävelmien, joista se poikkeaa rakenteensakin puolesta. Muuten refrengit näyttävät liittyvän tietynlaisiin laulutilanteisiin, laulajaryhmiin tai laulamisen tunnelmiin. Näin länsi-inkeriläinen refrenkien käyttö näyttäytyy samantyyppisenä kuin Virossa, jossa refrengit monin paikoin toimivat juuri tiettyjen laulukontekstien tai laulutyyppien tunnuksina.

¹⁹⁹ SKSÄ A 300/42a sekä SKSÄ L 91–92.

Refrenkejä liittyy sekä yksi- että kaksisäkeisiin muotorakenteisiin. Sama sävelmä voidaan esittää sekä refrengin kanssa että ilman sitä, ja toisaalta sama refrenki voi esiintyä erilaisten sävelmien yhteydessä. Kuitenkin monet refrenkityypit esiintyvät käytännössä ainoastaan tietyn sävelmätyypin tai muotorakenteen yhteydessä.²⁰⁰ Kuoron ja esilaulajan esittämissä lauluissa esilaulajan osuuteen ei koskaan kuulu varsinaista refrenkiä: pidemmät refrengit kuuluvat kuoron laulamiin osuuksiin. Yksin laulaessaan esittäjä saattaa joko laulaa ainoastaan esilaulajan osuudet tai käyttää säkeen kertauksia tai refrenkejä kuin laulaisi myös kuoron osuudet.²⁰¹

Säettä korvaavat refrengit eivät usein ole tavuluvultaan yhtä pitkiä kuin korvattavat säkeet tai niiden osat. Kahdeksanasemaista säettä korvaavan refrengin tavumäärä vaihtelee tyypillisesti kolmen ja seitsemän välillä. Lähes poikkeuksetta ne kuitenkin lauletaan runosäkeen pituisina, mistä seuraa tietynlaista rytmistä variaatiota. Esimerkiksi refrenki *kalina malina*²⁰² korvaa kokonaisen säeparin yhtä lailla kuin refrenki *oi kalina timoja, oi malina timoja*.²⁰³ Ainoastaan muutamassa tapauksessa säeparin korvaava refrenki lauletaan huomattavasti pidempänä kuin korvattava säepari.²⁰⁴

Länsi-Inkerin ensimmäinen varsinainen sävelmänkerääjä A. A. Borenius kertoo vuonna 1877 venäläisperäisten refrenkien olevan lähinnä nuoren kansan käyttämiä.²⁰⁵ Tietoja pidempien ”loilotusrefrenkien” myöhäisyydestä on etenkin Pohjois-Inkeristä (Enäjärvi-Haavio 1949, 139, 146–147). Aili Simonsuuri (1972, 44) kertoo, että läntisimmässä Inkerissä 1930-luvulla refrenkejä käytettiin lähinnä tiettyjen runojen yhteydessä. Anneli Asplund (1997, 206) epäilee kerääjien myös jättäneen refrenkejä ”epäolennaisina” merkitsemättä: niitä esiintyy äänitteissä fonogrammeista alkaen huomattavasti enemmän kuin aikaisemmissa muistiinpanoissa. Eroja refrenkien suhteellisessa määrässä onkin havaittavissa myös esimerkiksi Launiksen käsikirjoitus- ja kolme vuotta myöhemmin tallennetun ääniteaineiston välillä. Yhtenä syynä ilmiöön saattaa olla käsikirjoituskeruun painottuminen yksittäisiin laulajiin ja varhaisen äänitekeruun keskittyminen kuorolauluun, refrengit kun liittyvät leimallisesti juuri kuoron osioihin.

²⁰⁰ Esimerkiksi refrenki *Saadulmoi saadu selennoi saadu* (ven. *sad(u) li moj sad, zelėnyj sad*: puutarha, puutarhani, vihreä puutarha) esiintyy aina saman sävelmätyypin ja rytmin yhteydessä (refrengin muunnelma *saadulmoi saadu sekelnai saadu* tosin esiintyy toisen sävelmätyypin yhteydessä, ks. SKS KRA Levón 441), erilaiset *kalina malina* -refrengit liittyvät (yhtä hevaalaista käsikirjoitustoisintoa lukuun ottamatta, ks. SKS KRA Levón 412) ainoastaan kaksisäkeisiin muotorakenteisiin, mutta erilaisia *laadoi*-sanaa toistavia refrenkejä liittyy niin yksi- ja kaksisäkeisiin muotorakenteisiin, osakertauksellisiin ja osakertauksettomiin sävelmiin.

²⁰¹ Esim. A 300/28c, A 300/29a vrt. sama sävelmä kuoron ja refrengin kanssa A 300/29b.

²⁰² ”Heisipuu, vadelma”

²⁰³ ”Oi heisipuuni, oi vadelmani”

²⁰⁴ Esim. SKSÄ A 300/42a; SKSÄ L 91–92.

²⁰⁵ SKS KRA Borenius e 207, 215.

TAVUMUUTOKSET JA SÄKEIDEN TÄYDENTÄMINEN

Laulussa käytetty kieli ei aina ole yhteneväistä puhekielen kanssa: se voi sisältää puhekielestä jääneitä tai siihen koskaan kuulumattomia sanoja ja ilmaisuja, lainoja ja lauluun muunneltuja sanoja (ks. esim. Caraveli 1982, 146–153; Honko 1998, 164; Lauerma 2002). Laulukielen erityisyys näkyy myös tavutasolla. Pohjois-inkeriläinen Larin Paraske kertoi, että tiettyjen sävelmien yhteydessä säkeiden lopputavut muuttuivat, ja että ne muuttuivat eri tavoilla esilaulajan ja jälestälaulajan osuuk-sissa (Timonen 2004, 260–261; ks. myös Lauerma 2002, 42–60). Samankaltaisia ilmiöitä on havaittavissa myös Länsi-Inkerissä.

Laulettuihin muotoihin liittyvät tavutason ilmiöt jakautuvat aineistossa kolmeen ryhmään. Etenkin runosäkeiden viimeiset tavut saattavat laulussa saada tavallises-ta poikkeavia asuja. Toisaalta säkeen viimeinen tavu saattaa jäädä myös kokonaan laulamatta, mihin viittaa seitsentavuisuutena.²⁰⁶ Kolmanneksi kieliasultaan muu-ten vajaiksi jääviä säkeitä saatetaan täydentää erilaisilla täydennystavuiksi kutsu-millani tavuilla.

Ääniteaineistossa säkeen viimeinen laulettu tavu voi muuntua tai korvautua jollain muulla tavulla. Kyseessä voi olla joko perussäkeen viimeinen tavu, toiseksi viimei-nen tavu (jolloin viimeinen jää kokonaan laulamatta) tai osakertauksen säkeen keskeltä sen loppuun tuoman sanan tavu. Yleisimmin tavun vokaali vaihtuu e-, a- tai o-äänteen suuntaan. Joskus muuntuminen koskee kaikkien säkeiden loppu-ja, joskus vain osaa niistä, ja välillä tämä on selkeästi yhteydessä viimeisen tavun vokaaliin. Esimerkiksi i-vokaali muuntuu lähes aina, jos laulussa vain tavumuu-toksia esiintyy. Tavumuutokset liittyvät aina esilaulun ja kuoro-osan rajakohtaan: esimerkiksi kaksisäkeisten muotorakenteiden yhteydessä niitä ei koskaan esiinny ensimmäisen säkeen lopussa. Larin Paraske kertoi säkeiden päätetavujen äänne-asun varioivan toisaalta sävelmän, toisaalta soolo- ja kuorolaulun osien mukaan (Timonen 2004, 260–261).

Säkeen lopun tavumuutoksia kuuluu selkeinä aineistoni 11 laulussa, jotka ovat vii-den soikkolalaisen esilaulajan esittämiä; lisäksi on runsaasti lauluja, joissa esilaulaja tarttuu kuoro-osan loppuun lisätavuksi hahmottamillani *oi-*, *ee-*, tai *ehe-*äänteillä. Joskus viimeisen tavun loppuun liittyy saumatta *oi-*äänne: paikoin tavumuunnok-sia onkin vaikea edes analyttisesti erottaa säkeen lopun päälle eri tavoin lauletuista lisätavuista.²⁰⁷ Joskus tavumuutokset ja viimeisen tavun poisjätö voivat tehdä säkeestä ulkopuolisen kannalta käsittämättömän: *hajumiilotoin haree*. ”Hajamie-letöin” tarkoittaa mieletöntä, *haree* on puolestaan sana *harakka*, jonka viimeinen tavu on jätetty lausumatta ja toiseksi viimeinen vokaali *a* korvattu *ee-*äänteellä.²⁰⁸

²⁰⁶ Oikeampi nimitys olisi seitsenasemaisuus, sillä tavujahan voi säkeen ensimmäiseen runojalkaan si-sältyä vaihdellen kahdesta neljään. Katson kuitenkin, että kyseessä ei ole varsinaisesti runomitan abst-raktiotasoon, vaan erilaisiin esitysmuotoihin kuuluva ilmiö, joten käytän kompromissina yleisen tason termiä seitsentavuisuus.

²⁰⁷ SKSÄ A 300/12 a, 14b, 15, 17 b, 22b, 23a, 24a, 33a, 40a, 43b; A 301/9 b. Esilaulajan tarttumisesta ks. esim. SKSÄ A 300/40 b.

²⁰⁸ SKSÄ A 300/22 b.

Äänteellisiä muutoksia sisältyy tämän lisäksi myös muutamaan kohtaan, joissa lisätavu sijoittuu keskelle sanaa (*vere(va)hilDa* – yl. *veräjilDä*).²⁰⁹ Tavumuutoksia liittyy monentyyppisiin sävelmiin ja runoihin: yksisäkeisiin, kaksisäkeisiin, sekä osakertauksia ja refrenkejä sisältäviin että ilman niitä laulettuihin sävelmiin, ja niin kertoviin ja lyyrisiin kuin hää-, laskiais- ja liekkurunoihinkin. Monet tavumuutoksista liittyvät säkeiden seitsemäntavuisena laulamiseen, mutta eivät kaikki.

Kaikki selkeät esimerkit tavumuutoksista ovat peräisin Launiksen Soikkolassa äänittämistä kuorolauluista. Niitä ei esiinny soololauluissa. Tavumuutokset vaihtelevat yhdenkin esilaulajan kohdalla lauluittain tai sävelmätyypeittäin ja samaa sävelmätyyppiä on usein eri laulajilta tallennettu sekä ilman tavumuutoksia että niiden kanssa. Tavumuunnokset ovat yksi selkeästi keruuhistoriaan ja tallennustilanteisiin suhteutuvista laulujen piirteistä. Ääniteaineiston ainoat kuorolaulut sisältyvät Launiksen, Väisäsen ja Laihojen äänityksiin. Väisänenhän äänitti pikaisesti vain muutamia lauluja, sillä ne eivät olleet retken eivätkä myöhempien Helsingin tallennusten keskeiskohde. Laihojen äänitysten laulajat taas eivät olleet laulaneet yhdessä kuin kerran ennen äänitysmatkaa eivätkä he käyttäneet kaikkia sävelmätyyppejä, joita yksittäiset laulajat hallitsivat. Launiksen tallennuksissa Hevaalla kuorot taas kuulostavat pienemmiltä ja laulut vähemmän innostuneesti lauletuilta, lisäksi Launis äänitti sieltä myös huomattavasti vähemmän sävelmätyyppejä kuin Soikkolasta. Ne soikkolalaiset laulut, joissa tavumuutoksia esiintyy, kuuluvat innostuneen ja tosissaan laulettujen oloisien äänitysten joukkoon. Ne ovat täysiä esityksiä. Toisin kuin Laihojen äänityksissä, laulajat luultavasti tunsivat toisiaan etukäteen. Aineiston painottumisen ja fonogrammeilta aavisteltavissa olevien innostuneiden äänensävyjen ja laulun jäntevyyden pohjalta arvelen, että tavumuutokset ovat nimenomaan esityksellinen piirre, osoitus tosissaan laulamisesta. Ne liittyvät kohosteisiin, julkisiin joukkoesityksiin.

Seitsentavuisuus puolestaan on koko äänite- ja käsikirjoitusaineistossa paikkakunnasta, laulajasta ja kerääjästä riippumatta yleisenä esiintyvä piirre. Se liittyy ennemminkin laulun rakenteisiin kuin varsinaisiin runosäkeisiin: on esimerkiksi yleistä, että sama säe lauletaan saman laulun kuluessa peräperää sekä seitsentavuisena että kahdeksantavuisena. Laulajat saattoivat jättää säkeen viimeisen tavun laulamatta myös silloin, kun se teki säkeen vaikeasti ymmärrettäväksi: *tukkoi tuu* paljastuu säettä kerrattaessa: *tukkoi tuima* eli pitkä tukka, *lehti lee on lehti leekkui*.²¹⁰ Länsi-inkeriläisen laulun kontekstissa kyseessä näyttääkin olevan ennemminkin yleinen, laulamisen estetiikkaan liittyvä piirre kuin kielen muutoksiin ja sanojen lyhentymiseen liittyvä ilmiö.

Seitsentavuisuuden esiintymisessä on tiettyä lauluittain vaihtelevaa säännöllisyyttä, joka ei kuitenkaan näytä edes paikkakuntien puitteissa olevan sidoksissa esimerkiksi runo- tai sävelmätyyppeihin. Kaksisäkeisten muotorakenteiden yhteydessä seitsentavuisuus näyttää kuitenkin olevan muuta yleisempää, etenkin kuo-

²⁰⁹ SKSÄ A 300/14a, säe 3.

²¹⁰ SKSÄ A 300/ 22a, 301/5b.

ro-osassa. On myös yleistä, että kaksisäkeisen muotorakenteen ensimmäinen säe lauletaan täysmittaisena, toinen seitsentavuisena. Rakenne on sama kuin venäläisellä riimillisellä tsastuškalla, joiden sävelmiä myös mukautettiin kalevalamittaisen runon laulamiseen.²¹¹

Seitsentavuisuuden variaation voi esittää neljänä päävaihtoehtona:

- 1) Laulun kaikki säkeet ovat seitsentavuisia.²¹²
- 2) Kahdeksantavuinen säe tai säepari kerrataan seitsentavuisena.²¹³
- 3) Säeparin ensimmäinen säe lauletaan 8-, toinen 7-tavuisena.²¹⁴
- 4) Kahdeksan- ja seitsentavuisuus vaihtelevat satunnaisen oloisesti
  - i) parisäkeen ensimmäisessä säkeessä, toinen on aina 7-tavuinen²¹⁵
  - ii) parisäkeen jälkimmäisessä säkeessä, ensimmäinen on kahdeksantavuinen²¹⁶.

Joskus vain laulun ensimmäinen säe lauletaan kahdeksantavuisena, muut säkeet seitsentavuisena, tai muuten kahdeksantavuisessa laulussa voi yllättäen olla yksi seitsentavuinen säe.²¹⁷ Poikkeuksia ja vaihtelua siis löytyy, mutta usein säkeen pituuden vaihtelu on yksittäisissä lauluissa melko säännöllistä. Seitsentavuisuus on siis esityskohtainen, melko vapaasti varioiva ja yleinen länsi-inkeriläisen laulamisen piirre. Monissa praasnikka- tai häälauluissa sitä ei kuitenkaan säännöllisenä esiinny.

Seitsentavuisuuden kanssa tavallaan vastakkainen piirre on säkeiden täydentäminen. Laulajilla oli erilaisia keinoja täydentää muutoin vajaatavuisiksi jäävää säettä: voitiin lisätä täytetävu tai -vokaali, jakaa yhden tavun sisältämä diftongi kahta tavua vastaavaksi tai venyttää yhtä vokaalia kattamaan kaksi säeasemaa. Usein täytetävu näyttää olleen vaihtoehto sanan pidemmän, jo puhekielestä jääneen muodon käyttämiselle: *kynDämäHä – kynDämää vaa*.²¹⁸ Kalevalamittaisen säkeen lopussa ei yleensä ole yksitavuisia sanoja: Sadeniemi (1951, 13, 72) ja Lauerma (2001, 46) ovatkin tulkinneet esimerkiksi säkeen loppuun sijoittuvat, A. A. Boreniuksen paikoin yksitavuisiksi sanoiksi tulkitsemat täydennykset suffiksaalisiksi eli edeltävään

²¹¹ Paikoin tsastuškasävelmään saatettiin yhdistää runomitaltaan erilaisia osia. Esimerkiksi Darja Lehden esittämä rekimitan (i mammani minnoo synnytteli / mustas savutuvas) ja kalevalamitan (tuttu luttu miä trubitan, palkkaa minnoa paimeneks) välillä vaihteleva laulu on Eesti Rahvaluule Arhiivin kontekstiedoissa määritetty musiikin perusteella tsastuškaksi (ERA, fon. 207a).

²¹² Esim. SKSÄ A 300/17a, 37b.

²¹³ Esim. SKSÄ A 300/20c, 301/14a.

²¹⁴ Esim. SKSÄ A 300/23a, 25b.

²¹⁵ Esim. SKSÄ A 300/21b.

²¹⁶ Esim. SKSÄ A 300/22b.

²¹⁷ Esim. SKSÄ A 300/37a, 39a, 301/1b.

²¹⁸ SKSÄ A 300/10a; ks. myös esim. SKSÄ L 90a, 92b

sanaan kiinteästi liittyviksi tavuiksi. Länsi-inkeriläisaineiston vaa-täydennystavujen kohdalla voisi ajatella kyseessä olevan nimenomaan laulettuun muotoon ja esitykseen liittyvä ilmiö. Irrallinen säkeen loppuun liitetty tavu ei tässä yhteydessä ole siis varsinaisen runomitan piiriin kuuluva ilmiö. Ilmiön raja sekä lisätavun että varsinaiseen säkeeseen kuuluvan tavun suuntaan on häilyvä: juuri vaa-tavua on käytetty myös selkeänä säkeen osana tietyn tyyppisten säkeiden yhteydessä, esimerkiksi *miä vaa tyttöi pikkarine*. Tekstitoisinnoissa (SKVR) säkeen lopettavaa vaa-tavua ei esiinny.

Seitsentavuiset säkeet runomuistiinpanoissa on yhdistetty lähinnä kielen muutoksiin ja mitan rappeutumiseen, runojen esittämiseen sanellen ja niiden muistiin merkitsemisen tekniikoihin. Matti Kuusi (1983a, 185–7) kuvaa narvusilaista käsikirjoitusaineistoa: ”Vokaalienvälisen h:n kato painottoman tai sivupainollisen tavun jäljessä (juoksemahan > juoksemaa) on johtanut siihen säännönljennykseen, että säkeen 4. runojalassa kaksi pääpainotonta tavua on korvattavissa yhdellä pitkävokaalisella tavulla.” Lisäksi seitsentavuisuutta aiheuttavat hänen mukaansa vokaaliassimilaatio (neitosia > neitosii), yleisgeminaatio (tulevi > tulloo) ja loppuheitto (säärilläsi > sääriillä). Jälkimmäisestä Kuusi arvelee sen voineen esiintyä vain sanellussa runossa: ”Laulettaessa lyhytvokaalinen -hes, -läs, jne. vaivoin kattoi 4. runojalan sävelkulkua.” Ääniteaineiston tarkastelu kuitenkin näyttää, että laulussa seitsentavuisuus ei ollut millään tavalla sidoksissa säkeiden kielipilliseen rakenteeseen vaan ennemminkin sävelmään ja esitykseen. Lyhytvokaalinenkin tavu saattoi tulla venytetyksi kahden säeaseman alalle ja säkeen viimeinen sana saattoi tavumuutosten ja seitsentavuisuuden seurauksena jäädä joskus myös melko käsitämättömään muotoon. Tietyissä tšastuškanomaisissa sävelmissä poisjääneen tavun paikalla pidettiin vain lyhyt tauko.²¹⁹ Toisaalta muutoin seitsentavuisiksi jääviä säkeitä saatettiin täydentää sanan päätteen sijasta myös lisätavulla.

Seitsentavuisuus ja tavumuutokset liittyvät runon esittämisen, eivät niinkään runon metrisen pohjarakenteen tasoon. Sama metrisen rakenne ja sama runosäe on erilaisilla sävelmätyypeillä laulettaessa voitu toteuttaa eri tavoin. Tähän viittaa myös se, että seitsentavuisuuden luonne on erilainen lähinnä sanelusta tallennetuissa käsikirjoitusaineistoissa ja tavumuutoksia ei niissä esiinny ollenkaan. Sama pätee luonnollisesti myös muihin tämän alaluvun tekstuaalisiin piirteisiin, lisätavuihin, osakertauksiin ja erilaisiin refrenkeihin. Siten esimerkiksi Launoksen ääniteaineistossa kaksisäkeisten sävelmien yhteydessä runsaana esiintyvä, tšastuškamittaa mukaileva käytäntö laulaa ensimmäinen säe täysimittaisena ja toinen seitsentavuisena on tulkintani mukaan esittämistavan säännöstöihin, ei varsinaisesti runomitan tarkastelun alle kuuluva seikka.

²¹⁹ Esimerkiksi esilaulajan säe *surma suuresta kylästä* tuli kuoron kertaamaksi muodossa *surma suuresta kylästä* (SKSÄ A 301/14a).

MUSIIKILLISIA PIIRTEITÄ

Itämerensuomalaisista runosävelmistä ovat laajoja aineistoja kattavia tutkimuksia tehneet Launiks (1910b) jälkeen ennen kaikkea Ingrid Rüütel (1977; 1998; 2006), Ilkka Kolehmainen (1977; 1990) ja Urve Lippus (1995). Launis pyrki luokittelemaan kaikki siihen mennessä kerätyt suomalaiset, karjalaiset, virolaiset ja inkeriläiset runosävelmät pääosin niiden musiikillisen rakenteen perusteella, mutta piti tärkeänä myös sävelmän suhdetta esilaulun ja kuoron vaihteluun sekä runosäkeisiin. Ingrid Rüütel on käsitellyt etenkin virolaisia, mutta myös vatjalaisia runosävelmiä niiden muotorakenteen, rytmin, asteikon sekä etenkin melodian kannalta. Keskeistä sekä Launiksella että Rüütellillä on ollut sävelmien tyylipiirteiden luokittelu (Rüütellillä typologisointi), niiden vertailu naapurikulttuurien laulunlajeihin ja niiden ajoituskien pohtiminen. Rüütellillä analyysi on hienovaraisempaa ja yksityiskohtaisempaa ja pyrkii lähtemään liikkeelle runolaulun rakenteista, ei länsimaisen taidemusiikin oletuksista, joissa Launis oli vielä kiinni. Ilkka Kolehmainen puolestaan keskittyi viisi-iskuisen niin kutsutun kalevalasävelmän musiikilliseen, tilastollisesti painotuneeseen analyysiin. Urve Lippus analysoi rytmistä ja melodista ajattelua virolais-karjalais-inkeriläis-suomalaisessa runolauluaineistossa. Käsikirjoitussävelmien analyysi pohjaa osin hänen kokemukseensa virolaisen runolaulun ääniteaineistosta. Tutkimuksen inkeriläisaineisto koostui inkerisävelmiksi kutsutuista Inkerin runosävelmistä (IRS) sekä Rüütelin (1977) julkaisemista vatjalaissävelmistä. Heikki Laitinen (ks. 2003a; 2003b; 2004; 2006) on monissa julkaisuissaan käsitellyt runolaulun musiikillisia ja kielellisiä piirteitä. Lisäksi monet tutkijat ovat tutkineet sävelmien ja laulamisen piirteitä suppeampien, alueellisten tai laulajakohtaisten aineistojen valossa (Haapoja 2013; Huttu-Hiltunen 2008; Käppi 2007; Oras 2001; 2004b; 2008; 2011; Pärtlas 2006; Sarv 2008; Sarv 2001; 2004; Särg 2000; 2001; 2004; 2005; 2008).

Länsi-inkeriläisistä sävelmistä kirjoitti ensimmäisen laajemman esityksen Terttu Koski (1974) aineistokokoelman *Narodnye Pesni Ingermanlandii* yhteydessä. Artikkelin perustuu 1960-luvulla inkerisilta tallennettuihin ääniteaineistoihin, mutta pohjana on myös Launiks (1910a) toimittaman sävelmäkokoelman tuntemus. A. Gomon (1977) kirjoitti oman, suppeamman kenttätöaineistonsa²²⁰ pohjalta inkeristen sävelmistä lyhyemmän esittelyluontoisen artikkelin, jossa painotti lisätutkimuksen ja ainesjulkaisujen tarvetta. Ingrid Rüütel (1977) teki vatjalaisten sävelmien tarkastelussaan huomioita myös inkeristen lauluista. Hänen artikkinsa perustuu sekä aikaisemmille kokoelmille että hänen ja muiden 1960-luvulta lähtien Laukaansuun vatjalaisilta, etenkin Oudekki Figurovalta tallentamiinsa ääniteaineistoihin. Rüütel näyttää, miten tarkkoja, myös paikallisten ja laulun lajien kannalta merkittäviä erotteluja perusteellinen musiikillinen analyysi tekee mahdolliseksi ja antaa samalla viitteen siitä, miten paljon tarkemmaksi tämänkin tutkimuksen aineiston käsittelyä olisi jossain toisessa kontekstissa mahdollista viedä.²²¹

²²⁰ ERA RKM, Mgn. K 39–46.

²²¹ Laukaansuun alue Joenperän ja Luuditsan kyliin kuuluu myös tämän tutkimuksen keskeisalueeseen.

Sekä Kosken (1974, 477) että Rүүtelin (1977, 218) mukaan huomattavan monet runolaulun piirteet yksittäisiä sävelmryhmiä myöten 1960-luvun aineistoissa vastaavat 1900-luvun alussa ja 1800-luvun lopulla tallennettujen aineistojen piirteitä. Uusina oli Rүүtelin mukaan ilmaantunut lähinnä joitain riimillisten laulujen runolauluun sovitettuja sävelmiä.

Pohjimmainen kysymys tässä työssä on se, mitkä musiikilliset piirteet ovat laulajien itsensä kokemana tai käyttäminä olleet merkitseviä, eroja tekeviä. Käytettävissä oleva aineisto antaa joitain mahdollisuuksia etsiä vastauksia. Seuraavissa luvuissa kartoitetaan sävelmien käyttöä tiettyjen tilanteiden yhteydessä laulajien lajimaintojen sekä tilannesidonnaisten runojen ja sävelmätyyppien välisten yhteyksien avulla. Tässä alaluvussa luodaan osaltaan tälle pohjaa tarkastelemalla joitain sävelmiin liittyviä piirteitä suhteessa sävelmäaineiston kokonaisuuteen ja aiempaan tutkimuskirjallisuuteen. Paikoin tarkastelen laulun piirteitä myös seuraavien lukujen tulosten valossa.

RYTMI

Runolaulussa rytmi- ja melodiatyyppi eivät aina ole sidoksissa toisiinsa. Sama sävelkulku voitiin esittää erilaisilla rytmityypeillä. Yleensä rytmityyppi pysyy samana kautta laulun, mutta rytmistä variaatiota saattoi esiintyä yhdenkin laulun sisällä. (Ks. Lippus 1995, 56, 58.) Taive Särg (2008, 49; ks. myös Huttu-Hiltunen 2008, 146–153) huomauttaa, että usein laulun ”sävelkorkeudet ja rytmi eivät ole kovin tiukkarakenteisia.” Runonkerääjien kirjoituksissa tämä näkyy valituksena rytmin epämääräisyydestä ja laulun epävireisyydestä (esim. Madetoja & Ikonen 1909, 78). Niinpä laajempien aineistojen analyysi edellyttääkin yleensä jonkinasteista rytmin pelkistämistä.²²²

Launis (1910a, 1910b) sovitti julkaisemansa runosävelmät länsimaisen taidemusiikin tahtilajeihin. Kuten Urve Lippus (1995, 28, ks. myös esim. 59) huomauttaa, taidemusiikin rytmisen ajattelun soveltaminen tuo mukanaan runolaulua kuvaamattomia mielikuvia esimerkiksi tietynlaisista vahvoista ja heikoista iskuista, harmonisista implikaatioista, aksenteista ja painoista. Jo Väisänen (1990, 96) perusti analyysinsä runojalan ja iskualan vastaavuuksille. Tahtiosoituksia käyttäessäänkin hän (esim. mts., 107) käsitteli runosäettä sitä vastaavine sävelmäsäkeineen yhtenä

²²² Runolaulun rytmiä on lähestytty hyvin erilaisilla tasoilla. Useimmiten analyysissä pysytellään rytmin perushahmon tasolla, tarkimpana nuottiarvona kahdeksasosanuotti mahdollisine lisämerkintöineen. Urve Lippus (1995, 35–38) päätyy analyysissään jaottelamaan sävelten aika-arvot pääpiirteissään ainoastaan kahteen kategoriaan, pitkään ja lyhyeen, joiden vaihtelu näyttää hänen analyysissään sävelmien perusrakenteet ja niihin liittyvän musiikillisen ajattelun perustan. Hän kuitenkin huomauttaa, että säkeen prosodian, melodian ja rytmin suhteet ovat monimutkaisia ja rytmin hienovaraisemmat tulkinnat ovat riippuvaisia myös kuulijasta (mts. 39–42). Taive Särg (2005) sekä Jaan Ross ja Ilse Lehist (2001) ovatkin tehneet tarkkoja mittauksia yksittäisten tavujen kestoista ja voimakkuuksista virolaisista äänitetallenteista. Tässä työssä on aineiston moninaisuuden ja tarkastelun tason vuoksi hyödyksi hieman Lippusta tarkempi erottelu, vaikka rytmin hienojakoisempia piirteitä ei pohdittakaan.

kokonaisuutena. Väisäsen jälkeen näin onkin ollut suomalaisten ja virolaisten tutkijoiden parissa tavalla tai toisella tapana tehdä. Siinä missä erirytmisten sävelmien sovittelu toisenlaista musiikkikäsitystä edustavien tahtilajien puitteisiin johtaa monissa tapauksissa useisiin mahdollisiin tulkintoihin, on runojalan tai säeaseman ja sen osakseen saaman aika-arvon suhde kohtuullisen yksiselitteinen. Rytmirakennetta ilmaisen tekstissä säeasemien saamien aika-arvojen suhteita kuvaavalla numerosarjalla.

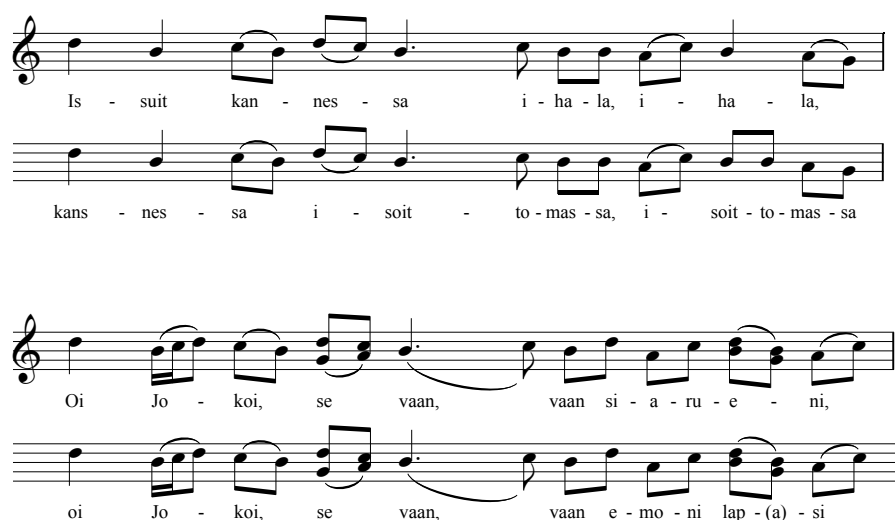
Inkerissä yleisimpiä ovat virolaisille sävelmille tyypilliset neli-iskuiset (22222222) rytmit ja niiden muunnokset; pohjoisempaa yleistä viisi-iskuista (22222244), kalevalasävelmäksi kutsuttua rytmityyppiä esiintyy niukemmin. Alueelta on tallennettu runsaasti myös sellaisia rytmityyppejä, joita ei muualla tavata.²²³ Kuten Heikki Laitinen (2006, 76) huomauttaa, yleisimpiä ovat kuitenkin suhteellisen yksinkertaiset, keskimäärin jopa muita alueita suppeampialaiset ja lyhyemmät sävelmät. Samalla erilaisten monimutkaisimpien rakenteiden – joista usein voi olla tallennettu vain muutama esimerkki – kirjo on runsas. Urve Lippus (1995, erit. 51, 57) kävi rytmianalyyssissaan läpi lähes kaikki inkeriläisetkin sävelmät venäläispe räisiksi tulkittuja ja refrenkirakenteita lukuun ottamatta (pois jätettyjä sävelmiä oli Launiken julkaisun osalta ilmeisesti 190).²²⁴ Hänen jaottelunsa kahdestakymmenestä kahdesta päärytmityypistä Inkeristä löytyy kahtatoista. Näistä kahdestatoista tyypistä neli-iskuinen rytmityyppi kattaa 56,6 % tallennetuista vatjalaissävelmistä ja 48,8 % muista inkeriläissävelmistä. Muihin rytmityyppeihin sijoittuvat määrät ovat Oudekki Figurovan sävelmiin painottuvissa vatjalaissävelmissä enimmillään 10,8 % (yleinen hääsävelmätyyppi 44222244), muissa 5,9 % (niin kutsuttu kalevalasävelmä 22222244). 750 Launiken julkaisemasta inkeriläissävelmästä nämä kolme rytmityyppiä kattavat 583 sävelmää. Alle kymmenen toisintoa käsittäviä ryhmiä Lippus ei analyyssissaan ota huomioon. Hän käsittelee laulun rytmiä yksittäisten säkeiden tasolla, joten yleisin rytmityyppi kattaa sekä yksi- että kaksisäkeiset sävelmät. (Mts. 57.)

Tämän työn aineistossa näyttää siltä, että paikoin pienetkin rytmilliset erot voivat olla merkittäviä sävelmien käytön kannalta. Esimerkiksi varsinaiset länsi-inkeriläiset liekkusävelmät noudattavat kaikki tiukasti rytmirakennetta 22222222. Samaa rakennetta noudattaa yleisin ja laajakäyttöisin hääsävelmien muotorakenne, kun taas neli-iskuisten sävelmien erilaiset rytmit muunnellut, kuten 42424242 tai 22231222 keskittyvät hääsävelmien piirissä tiettyihin tilanteisiin (aattoilta, ajaminen häätaloihin) tai tietyille laulajille (tyttöjen laulu morsiamelle). Käsikirjoitussävelmien kohdalla on tietenkin mahdotonta sanoa, paljonko ja millä tavalla kerääjä on kuulemaansa rytmirakennetta pelkistänyt ja tulkinnut. Ääniteaineistonkin kohdalla on syytä varoa ottamasta melko karkeita nuottikuvia ja rytmin numeerisia pelkistyskäsitteitä hienovaraisesti varioivan rytmin täsmällisinä kuvaajina.

²²³ Kolehmainen 1977, 104, 105; Launis 1904, 51; 1910b; Väisänen 1990, 106, 225.

²²⁴ Lippus käsittelee *Inkerin runosävelmät* -julkaisun sävelmiä vatjalaissävelmiä lukuun ottamatta inkeriissäsävelminä, vaikka osa on tallennettu inkerinsuomalaisilta (esimerkiksi monet Launiken fonogrammiäänitykset Tyröstä) tai inkerinsuomalaiskylästä. Tässä puhun Lippuksenkin tulosten kohdalla inkeriissäsävelmien sijasta inkeriläissävelmistä.

Yhtenä kalevalamittaisen laulun tyylejä olennaisesti erottelevan tekijänä on Launiksella (1910b) lähtien pidetty runotekstin ja laulun rytmin välistä suhdetta.²²⁵ Suuressa osassa inkeriläisiä sävelmiä rytmi on runosävelmille tyypillisellä tavalla melko tasainen: jokainen säeasema saa osakseen jokseenkin samansuuruisen tai vaihtelevasti kahta suhteellisen läheistä aika-arvoa edustavan aikajakson. Tällaisia sävelmiä kutsun tasarytmisiksi: laulettujen tavujen rytmi on suhteellisen tasainen. Inkerissä mahdollisia ovat kuitenkin myös yksittäisten tavujen pitkät venytykset. Yksi säeasema tai tavu voi saada osakseen jopa yhtä pitkän aikajakson kuin koko loppusäe yhteensä. Sävelmiä, joissa pisimmän säeaseman saama suurin aika-arvo on yli kolme kertaa lyhyimmän aseman saaman arvon pituinen kutsun paremman termin puutteessa venytetyiksi. Usein venytetyt sävelmät ovat myös hyvin melismaattisia eli yhtä tavua kohden lauletaan useita sävelkorkeuksia. Tämänkaltaisen tyylin on todettu muistuttavan venäläisiä ns. verkkaisia tai venytettyjä lauluja (*protjažnyje pesni*) (Kolehmainen 1977, 105; ks. myös Koski 1974, 477). Seuraavien lukujen keskeisiksi muodostuvista sävelmäryhmistä tanssisävelmät ovat huomattavan tasarytmisiä, kuten myös suurin osa praasnikka- ja häälaulujen ryhmistä. Venytettyjä sävelmiä kuuluu tämän työn keskiössä olevin lajien puitteissa lähinnä tyttöjen aattoiltana morsiamelle laulamien sävelmien joukkoon, vaikka niitä muuten työn kokonaisuudessa onkin melko runsaasti. Käsittelen tasarytmisinä myös sävelmiä, joissa runosäettä on pidennetty osakertausin tai refrenkitavuin, jos vain erilaisten tavujen saamat aika-arvot ovat kyllin lähellä toisiaan. Paikoin tavun venytys voi kuitenkin olla vaihtoehtoinen sanojen sävelmään sovittamisen strategia osakertausten ja refrenkitavujen käytön kanssa. Tämän huomioi jo Launis (1910b, XXVII–XXVIII). Tasarytmiseksi ja venytetyksi kutsumani sävelmät voivatkin melodisesti olla joskus hyvin lähellä toisiaan tai erilaiset osakertausten ja lisätavujen yhdistelmät voivat vaihdella yhdenkin sävelmätyypin puitteissa.

Nuotti 4. Sama sävelmä- ja rytmityyppi, kaksi eri muotorakennetta eli säkeen lopun osakertaus (12345678 5678) ja säkeen keskelle sijoitetut välitavut (123***45678) (SibA Launis 170, 358).

²²⁵ Launiksella kyse oli ennen kaikkea esilaulun ja sävelmäsäkeen suhteesta.

Tämän tutkimuksen aineistossa tietyt rytmityypit yhdistyvät säännöllisesti tietyn-tyyppisiin melodioihin tai muotorakenteisiin. Tällainen on esimerkiksi *saadulmoi*-sävelmäksi kutsumani sävelmätyyppi, jossa tietty rytmityyppi (44224422) yhdistyy yleensä tietynlaiseen melodiaan, yksisäkeiseen muotorakenteeseen ja refrenkityyppiin *saadulmoi saadu selennoi saadu*. Kuitenkin tätäkin sävelmätyyppiä on voitu käyttää myös esimerkiksi ilman refrenkiä tai *ai lole lole* -refrengin kanssa. (Ks. Liite 5: Saadulmoi-sävelmät.) Monimutkaisemmat osakertaus- ja refrenkirakenteet liittyvät yleensä myös melko kiinteästi tiettyihin rytmirakenteisiin: esimerkiksi tyttöjen häissä käyttämä *oi dai* -sävelmä määrittyy niin rytmityyppinsä, melodiakulkunsa kuin muotorakenteensakin kautta. Toisaalta juuri yllä olevat, samaan häiden laulutilanteeseen liittyvät *oi Jokoi* -sävelmätyypin esimerkit näyttävät, että yksi kontekstisidonnainenkin sävelmätyyppi saattoi myös tulla lauletuksi erilaisin muotorakentein.

Laulun tempo on vanhemmassa aineistossa usein vaikeasti pääteltävissä. Käsikirjoitusnuoteissa tallentajan satunnaiset tempomerkinnät antavat jonkinlaista suuntaa, mutta tarkkoja päätelmiä on mahdotonta tehdä. Nuottiarvojen valinta saattaa joskus antaa suuntaviivoja (ks. Lippus 1995, 64), mutta voi myös olla satunnaista – tähän tuntuisi viittaavan samankaltaisten sävelmien nuotintaminen eri aika-arvoin.²²⁶ Tosin tämä voi myös viitata siihen, että samakin sävelmä voitiin laulaa erilaisin nopeuksin. Esimerkiksi Launis toteaa, että innostuksen kasvaessa usein myös laulun tempo kasvoi. Sama piirre on huomattavissa monin paikoin myös Laihojen äänityksissä, joissa usein laulun tai useamman laulun myötä sekä tempo kiihtyy että äänenkorkeus nousee jonkin verran. Toisaalta etenkin fonografiäänityksissä alkuperäisen tempon ja äänenkorkeuden tarkka tavoittaminen ei äänityslaitteen teknisistä ominaisuuksista johtuen ole mahdollista. Ääniteaineistojen ja kerääjien kommenttien pohjalta on kuitenkin selvää, että laulun tempo oli yksi olennainen inkeriläisiä laulutyylejä määrittävä tekijä. Tietty laulut olivat nopeita, toiset hitaita. Kuten seuraavassa luvussa käy ilmi, nopeuteen ja hitauteen myös yhdistyi erilaisia laulun sävyjä: hitaus tarkoitti surullisuutta, juhlavuutta tai vakavuutta, nopeus hilpeyttä, kepeyttä ja iloisuutta.

MELODIA

Melodian tarkastelu jäsentyy tässä useampaan osioon: käytössä oleviin sävelaloihin eli ambituksiin, perussävelen hahmottamiseen sekä lopulta melodian kulkuun ja sen muunteluun sekä tämän tuottamaan heterofoniaan tai moniäänisyyteen. Tässä työssä analyysi liikkuu karkeimmalla ja ylimalkaisimmalla tasolla juuri melodian piirteiden kohdalla.

Sävelalan on runolaulun kohdalla todettu liittyvän sävelmätyyppeihin tai laajemmin sävelmätyyleihin: erityisesti uusimittaisten suomalaisten tai venäläisten laulujen piirteitä sisältävät tai suoraan niistä omaksutut runosävelmät ovat usein myös

²²⁶ Ks. esimerkiksi liukuvirret: IRS 766, 772, SibA Launis 233, 310, 393.

sävelaltaan muita laajempia (esim. Asplund 1981, 26–27; Launis 1910b). Runosävelmille tyypillistä on viidestä kuuteen säveltä kattava ambitus, mutta Inkerissä ovat Urve Lippuksen (1995, 95; ks. myös Rüütel 1977, 267–272) huomion mukaan erityisen yleisiä myös ainoastaan kolmen tai neljän sävelen alalla liikkuvat sävelmät. Terttu Koski (1974, 479) hahmottaa neljän sävelen kvarttirakenteen keskeiseksi monien hieman laajempialaistenkin toisintojen pohjarakenteeksi. Myös Gomon (1977, 282) huomauttaa ”kvarttisuuden” tuntuva usein laaja-alaisemmissakin sävelmissä. Lippus (1995, 61) toteaa, että yleensä runosävelmät käyttävät kaikkia ambituksen sisään jääviä säveliä.

Samankin sävelmätyypin puitteissa voi esiintyä erisuuruisia sävelaloja: erilaiset sävelmän muunnelmät voivat joko laajentaa tai supistaa käytettävissä olevaa asteikkoja, vaikka melodian perushahmo ja keskeiset tukisävelet pysyisivät samoina. Inkerissä erityisesti kuoro-osan moniäänisyys sekä venäläisiä laulutyyplejä muistuttava tapa lopettaa joskus säe, säepari tai laulu äänen alas ”tipauttamiseen” laajentavat ambituksia. Kummatkin piirteet näyttävät olleen esitys- tai tilannekohtaisia: yhtä sävelmää oli mahdollista laulaa monella tavalla. Niinpä kuoron kanssa äänitetyt saman sävelmän toisinnot ovat usein sävelaltaan hieman laajempia kuin ilmeisesti yhdeltä laulajalta tallennetut, muutenkin pelkistetymmät käsikirjoitussävelmät.²²⁷

Sävelalan sisältämien sävelten keskinäisistä suhteista ja painoarvoista puhutaan asteikon tai asteikkorakenteen nimellä (Lippus 1995, 70–72, 80–86). On yleensä turhaa ja mahdotonta tehdä hypoteeseja suppean sävelalan ulkopuolisista asteikkorakenteista, jos musiikkikulttuurin jäsenillä ei ole näistä näkemyksiä tai tämänkaltaisia tietoja ei ole mahdollista saada (ks. esim. Lippus 1995, 75–80; Herndon 1974; vrt. Väisänen 1990, 109). Niinpä esimerkiksi nuotinnoksen etumerkinnot kertovat ainoastaan runolaulun käytössä olevista sävelistä, ja asteikkoja on turha nimittää länsimaisten käytäntöjen mukaan silloinkaan, kun vaikkapa nelisävelinen asteikko vastaa duuri- tai molliasteikon osaa. Poikkeuksen tästä tekevät jotkut uudempiin kansanlauluihin liittyvät sävelmät, joiden voi tulkita mukailevan länsimaisen sävelajijärjestelmän periaatteita myös sävelkuluiltaan (ks. Lippus 1995, 17).

Runolaulussa etenkin asteikon kolmannen ja välillä muidenkin sävelten korkeudet voivat vaihdella yhdenkin laulun kuluessa, eivätkä asteikon sävelten suhteet aina vastaa taidemusiikin asteikkoja (ks. esim. Lippus 1995, 98–100; Inkeristä Koski 1974, 479). Inkerissä tämä näkyy esimerkiksi tallentajien valituksena laulun epäviereisyydestä tai epävakaudesta. Heidi Haapoja (2013, 48–57) on 30 Launoksen äänittämän soikkolalaislaulun analyysissa todennut, että usein duuri-molli-tonaliteettia noudattavaksi tulkittavat, laaja-alaisemmat (ja uudemmat) sävelmät ovat myös säveltasoiltaan vakaimpia, kun taas suppea-alaisten, tonaalisesti vaikeatulkintaisempien sävelmien sävelkorkeudet – muutkin kuin kolmas aste – varioivat enemmän sekä säkeen eri kohdissa että laulun myötä. Tyypillisesti runosävelmä on joskus voitu laulaa länsimaisesti ajatellen sekä duuri- ja molliasteikolla että niiden väliltä,

²²⁷ Vrt. esim. äänitteitä SKSÄ A 300/12a ja 20c käsikirjoituksiin SibA Launis 332 ja 424, ks. kuit. SKSÄ Launis fon. 22b (ei A-signumia).

ja etenkin terssin sävelkorkeus on voinut vaihdella yhdenkin esityksen puitteissa (Väisänen 1990, 90–91; Lippus 1995, 86; Kolehmainen 1977, 86). Erilaiset melodia-aihelmat ovat tulleet myös käytetyiksi eri asteikoilla (Lippus 1995, 71).²²⁸ Paikoin voi ajatella tälaisten toisintojen edustavan vaihtoehtoisia sävelkulkuja, jotka ovat voineet kuoro-osioissa kenties esiintyä myös samanaikaisena moniäänisyytenä.

Nuotti 5. Kaksi laskiaisen liukusävelmän toisintoa (SibA Launis 223, 393b). Jälkimmäisessä esimerkissä Launiksien kirjoittamat, muiden toisintojen, runomitan ja sävelmän rytmin perusteella ylimääräiset tavut sanassa lipiä[istä] on merkitty hakasulkuihin.

Tässä yhteydessä on jälleen muistettava, että inkeriläinen sävelmistö on hyvin heterogeeninen ja monia tyylejä sisältävä. Aineistosta löytyy asteikkorakenteen kiinteyden osalta hyvin erilaisia sävelmäryhmiä. Esimerkiksi *saadulmoi*-sävelmän kohdalla asteikkorakenne vaikuttaa sangen kiinteältä, joskin sävelala voi vaihdella: asteikon ytimen muodostaa kolmen sävelen joukko, joka voi laajentua yhdellä sävelellä ylös tai alaspäin.

Nuotti 6. Kolme saadulmoi-sävelmän variaatiota, ensimmäinen ja viimeinen käsi-kirjoituksista ilman kuoro-osioiden merkintää, keskimäinen kuoron kanssa esitetyltä äänitetallenteelta. (SibA Launis 154; SKSÄ A 300/36, säkeet 3–4; SibA Launis 166/317).

²²⁸ Lippus (mts. 87) toteaa myös, että runolaulun tyyppisessä musiikissa yhteen asteikkoon voi liittyä enemmän erilaisia vaihtoehtoisia tonaalisia rakenteita kuin vaikkapa länsimaaisessa klassisessa musiikissa.

Yleensä *asteikon perussävel* on mahdollista määrittää runolaulunkin puitteissa suhteellisen pitävästi eri sävelten esiintymistaajuuden, pituuksien ja rakenteellisesti merkittävien sävelten (etenkin säkeen alku- ja loppusävelet) perusteella (ks. Lippus 1995, 75–81). Paikoin tämä on Lippuksen (1995, 88–89) huomion mukaan kuitenkin hankalaa: sävelmällä voi ikään kuin olla kaksi tonaalista keskusta tai sävelmä voi liikkua samanarvoisen tuntuisesti kaikilla suppean asteikon sävelillä ja alkaa ja loppua muunnelmasta riippuen vaihdellen niistä useammalla. Erityisesti näin on joidenkin vain kolme tai neljä säveltä käsittävien edestakaisten, Inkerille tyypillisten sävelmien suhteen. Sävellajien määrittämisen ongelmallisuuteen törmäsi myös Lounis (1910a, IV nootti 1, 27), ja samasta ilmiöstä puhuu Gommon (1977, 282–283; ks. myös Haapoja 2013, 49–52). Näyttää myös siltä, että Länsi-Inkerissä säkeen toiseksi viimeiselle tavulle laulettu tai viimeiselle tavulle lauletuista kahdesta sävelestä ensimmäinen saattaa olla rakenteellisesti painokkaampi kuin säkeen viimeinen sävel (Gommon 1977, 282–283; Lippus 1995, 92). Säkeellä ei ikään kuin ole painokasta loppua, vaan se jatkuu suoraan seuraavaan säkeeseen – Lippuksen (1995, 63) tulkinnan mukaan viimeinen sävel voi toimia ikään kuin seuraavan säkeen kohotavuna.

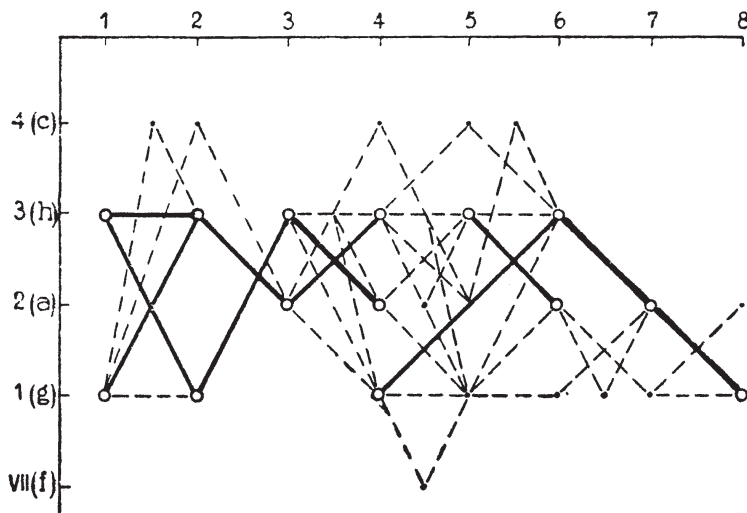
Lippuksen (1995, 94–96) mukaan inkeriläissävelmät jakaantuvat melko tasaisesti erityyppisiin kolmesta kuuteen säveltä sisältäviin asteikoihin. Yleisimmät ovat hänen merkintätapaansa noudatellen AHCDE (13,4 % sävelmistä), AHCD (12,3 %), GAHC (12 %), GAHCD (10,8 %), GAHCDE (5,7 %) sekä HCDE (4,4 %). Neljää yleisintä kolmisävelistä asteikkoa edustaa 7,4 % sävelmistä. Tämän työn aineiston keskeiset praasnikka- ja häälaulut liikkuvat lähinnä kolmesta viiteen sävelen alalla. Sävelala liittyy osittain myös sävelmän pituuteen: yksisäkeiset sävelmät ovat aineistossa keskimäärin asteikoltaan suppeampia kuin kaksisäkeiset. Nelisäkeiset, usein uudemmissa kansanlauluista vaikutteita saaneet sävelmät kuuluvat yleensä laaja-alaisimpien joukkoon. Kolmisävelisistä ja nelisävelisistä sävelmistä huomattavan suuri osa on neli-iskuisia, perussäettä ilman osakertauksia toistavia ja yksisäkeisiä. Samoin vain puolen säkeen pituisista melodioista koostuvista sävelmistä suurin osa on ambitukseltaan kolme tai neljä säveltä. Kuitenkin kolmisävelisiinkin sävelmiin sisältyy muutama kaksisäkeinen melodia. Kolmella sävelellä lauletuista runoista huomattavan moni eli 41,2 % kuuluu hää- tai praasnikkalaulujen joukkoon. Erityisesti Soikkolassa kolmisävelisillä sävelmillä on kuitenkin laulettu paljon erilaisia kertovia ja lyyrisiä runoja.

SÄVELALA	HÄÄVIRSIÄ	PRAASNIKKA-VIRSIÄ	% AINEISTOSTA	SÄVELMIÄ YHTEENSÄ
3	16	5	41,2	51
3+1	1	0	9	11
4	44	12	25,1	223
4+1	5	2	25	28
5	21	6	16,7	162
5+1	4	0	26,6	14
6	2	1	3,4	87

Hää- ja praasnikkavirsiä länsi-inkeriläisessä sävelmäaineistossa

Sitä vastoin seitsemästä kymmeneen säveltä sisältävistä sävelmistä huomattavan suuri osa on joko säkeen kertaukseltaan kaksisäkeisiä tai melodian pituudeltaan kahdesta neljään säettä, eikä niihin sisälly kuin yksi häihin väljästi assosioituva runoteema, praasnikkalauluja ei yhtäkään. Refrenkejä ja erilaisia osakertaustyyppisiä liittyy sävelmiin ambituksesta riippumatta. Esimerkiksi erilaisia *kalina* -tyyppisiä refrenkejä liittyy niin kolmi- kuin kahdeksansävelisiin lauluihin.²²⁹ Yleisimpiä ne ovat silti 4–6-sävelisten melodioiden yhteydessä (20 länsi- ja keski-inkeri-läisaineiston 24 toisinnosta).

Samankaltainen sävelkulku on siis välillä voitu laulaa rakenteeltaan tai laajuudeltaan erilaisilla asteikoilla, erilaisten rytmityyppien puitteissa ja pidempänä tai lyhyempänä kokonaisuutena. Ingrid Rüütel (1977, 258) antaa havainnollisen esimerkin vatjalaisaineistonsa yleisimmän sävelmätyypin melodian variaatiosta. Rüütel määrittäi sävelmätyypit tarkkaan, myös asteikon samankaltaisuuden perusteella. Sävelmän ambitus ja sen kulku eri kohdissa voivat vaihdella, mutta tietyt keskeissävelet ja melodiakulut ovat sävelmätyypille tyypillisiä. Esimerkiksi melismojen kohdalla on kuitenkin usein vaikea määrittää, mikä yhdelle säeasemalle osuvista sävelistä mahtaisi olla rakenteellisesti keskeisin: aina se ei inkeroisilla selvästikään ole ryhmän ensimmäinen sävel (ks. Lippus 1995, 91).

Kuva 4. Yleisen vatjalaisen yksisäkeisen, neli-iskuisen hääsävelmätyypin variaatio (Rüütel 1977, 258). Numerot VII (f)–4(c) viittaavat säveltasoihin ja numerot 1–8 säeasemiin, tässä käytännössä kahdeksasosanuotteihin. Paksut viivat kuvaavat yleisimpiä sävelkulkuja.

²²⁹ SKSÄ A 300/28c; Siba Launis 6.

Melodian ja rytmin *muuntelun* määrä vaihtelee aineistossa paljon toisinnoittain, ja vaikuttaa osittain olevan sidoksissa laulajaan ja sävelmätyyppiin. Terttu Koski (1974, 477) kuvaa yksittäisten laulajien sävelmiä hyvin vakaiksi. Hän (mts. 479–480) ei puhu sävelmän muuntelusta, mutta kylläkin sävelmää koristelevista pikkusävelistä ja esittäjien taitavuudesta käyttää rajallisia ilmaisukeinoja. Heidi Haapoja (2013, 54, 80) toteaa Launiksen äänittämän kolmen soikkolalaislaulajan muuntelun olevan hienovaraista ja luonteeltaan lähinnä melodiakulkuja koristelevaa hajasävelmuuntelua, jota esiintyy aineiston kaikissa lauluissa. Toisaalta, kuten Launiksen yhteydessä on todettu (luku 2), tallentajat näyttävät vältelleen runsaasti muuntelevia laulajia ja sävelmiä tai kirjoittaneen tämänkaltaisetkin sävelmät lyhyiksi, yksiselitteisiksi yhteenvedoiksi kuulemastaan, ja lisäksi suurempi muuntelun määrä saattoi liittyä kuorolaulua vahvemmin yksinlauluun, josta on tämän työn aineiston osalta kuorolaulua vähemmän äänitetallenteita. On todettu, että runolaulussa muunnelmien usein keskittyvät sävelmätyypin tiettyihin kohtiin. Jos laulajia on monta, johtavat muunnelmien heterofoniaan, ajoittaiseen moniäänisyyteen.²³⁰ Janika Oras (2004b) on todennut kahden kihnulaisen laulajan soinnuttaneen muunnelmansa toisiinsa eri tavoin yhdessä kuin erikseen laulaessaan.

Ensimmäisenä inkeriläisen laulun *moniäänisyyden* mainitsi Launis (1904, 51) kertoessaan, miten hänen omia käsikirjoitusnuotteja tulisi tulkita. Käsikirjoitukseen ei moniäänisiä kohtia tai variaatioita yleensä juuri merkitty.²³¹ Launis (1910b, XIII) puhuu terssiparalleleina melodialinjan ylä- ja alapuolella kulkevasta ja paikoin kolmisoinnuillekin rakentuvasta moniäänisyydestä; samanaikaiset sekunnit hän tulkitsee virheiksi. Hän (1904, 51) pohti myös moniäänisyyden mahdollista yhteyttä ortodoksiseen kirkkolauluun. Inkeriläinen terssiparalleleihin ja kolmisointuisuuteen pohjautuva moniäänisyys onki usein ajateltu venäläiseen (kansan) lauluun liittyväksi. Tätä tukee se, että aineistossa selkeimmin moniääniset käsikirjoitus- ja äänitetoisinnat tuntuvat tyyliltään olevan lähellä uudempia kansanlauluja: suppea-alaisiin tyypillisiin runosävelmiin selkeän moniäänisiä rakenteita liittyy harvemmin. Monissa Launiksen ja Laihojen äänittämässä uudemman tyyliässä toisinnoissa taas voi hahmottaa jopa erillisiä stemmoja. Sitä vastoin samojenkin laulajien esittämässä suppea-alaisemmissa sävelmissä moniäänisyys on luonteeltaan muunnelmiin perustuvaa hetkittäistä heterofoniaa. Tällöin äänet ikään kuin menevät varioiden ristiin: melodialla on tietyissä kohdissaan vaihtoehtoisia kulkutapoja, jotka vaikuttavat paikoin lähes samanarvoisilta. Tällöin myös länsimaisittain riitasointuisilta tuntuvat intervallit ovat yleisiä. Muuntelevat kohdat vaihtelevat sävelmätyypeittäin ja osin esityksittäin.²³² (Ks. myös Haapoja 2013, 53–57.)

²³⁰ Asplund & Laitinen 1979, 14; Asplund 1981, 29; Laitinen 1976, 163; Laitinen 2004; Oras 2004b. Kansanmusiikin muuntelusta yleisemmin ks. Saha 1996.

²³¹ Boreniuksella ensisilmäyksellä moniäänisyyksiltä tai variaatioilta vaikuttavat merkinnät ovat yleensä korjausten aiheuttamia (pieni yliveto toisen nuotin päällä tai puhtaaksikirjoitus nuotin jäljessä, esim. SKS KRA Borenius e 187–188, 211; ks. kuit. Borenius e 123, 217. Ingrid Rүүtelin (1988, 21) mukaan Inkerissä etenkin inkeröiden runolaulun moniäänisyys vaikuttaa sekä yksittäisillä laulajilla että tiettyjen esitysten puitteissa luonteeltaan pysyvämmältä ja säännönmukaisemmalta kuin Virossa, esimerkiksi Kihnussa tavattava satunnaisempi heterofonia.

²³² Ks. esim. hää- ja liekkulaulujen äänitteitä (ks. Liite 5: Hääsävelmät/tavalliset pulmanuotit; Liekkusävelmät) ja monia laaja-alaisempien, lähinnä lyyristen ja lyyriseppisten runojen kanssa käytettyjä sävelmiä kuten SKSÄ L 88, 90a, 91a, 95a; SKSÄ A 300/15, 35a, 35b, 36b, 46a; 301/12b, 13a; sekä myös joitain lyyrisempiä häälauluja (Liite 5: hääsävelmät / Tyttöjen laulu / Oi dai).

Terttu Koski (1974, 482) toteaa inkeröisten tyypillisesti laulavan ”unisonossa, harvoin terssipoikkeamin” ja varsinaisen kaksi- tai kolmiäänisyyden esiintyvän lähinnä runolaulussa käytettyjen venäläisten sävelmien yhteydessä. Tämä voi osaltaan selittää Launiksena ja Väisänen inkeriläisen laulun kuvausten eroja. Siinä missä Launis korosti rinnakkaisiin terssikulkuihin perustuvaa moniäänisyyttä, kuvasi nuori Väisänen inkeriläisen laulun yksiääniseksi ja moniäänisen setulaulun jälkeen kuivalta kuulostavaksi. Näyttääkin siltä, että Launiksena monipuolinen kokoelma antaa länsi-inkeriläisestä runolaulusta monimutkaisempien rakenteiden puolelle painottuvan kuvan. Siinä missä Launis viipyi alueella kauan, seurasi laulamista ja parhaita laulajia myös praasnikkahumussa ja etsi nimenomaan monimutkaisempia, itseään miellyttäviä sävelmiä, kävi Väisänen Inkerissä arkisen nopeasti lähinnä paimensävelmiä tallentamassa. Lyhyellä retkellään hän sai kuultavakseen ja tallennettavakseen tyypillisiä yksisäkeisiä, suppea-alaisia runosävelmiä, joihin ei selkeää moniäänisyyttä liittynyt, ennemminkin muuntelun tuottamaa ”kakofoniaa.” Väisänen saattoi myös Launista selkeämmin olla tietoinen venäläisten laulujen tyyleistä ja välttää niitä vierasperäisinä. Vasta runosävelmiin kunnolla tutkimuksellisesti paneuduttuaan kuvasi hänkin inkeriläisen runolaulun setulaulun tapaan vaatimat- tomalla tavalla moniääniseksi (Väisänen 1990, 73). (Ks. tarkemmin Kallio 2011b.)

MUOTORAKENNE JA SÄKEIDEN KERTAAMINEN

Muotorakenteella tarkoitan laulajien käyttämää runosäkeeseen suhteessa olevaa laulun rakennetta eli sitä, montako runosäettä soololauluaja tai esilaulaja ja kuoro laulavat tai kertaavat yhden vuoronsa aikana ja missä muodossa nämä runosäkeet toteutuvat. Käsite kattaa myös lauluun sisältyvät refrenkitavut, puuttuvat tavut ja osakertaukset. Muotorakenne ei aineiston ominaisuuksien johdosta ole suorassa suhteessa sävelmän pituuteen, sillä esimerkiksi kaksisäkeisen (tekstuaalisen) muotorakenteen yhteydessä on voitu yhtä hyvin käyttää neli- kuin yksisäkeistäkin sävelmäjaksoa. Suuressa osassa kalevalamittaista laulua muotorakenne on hyödytön käsite: Inkeriä pohjoisempaan lauluun ei juuri refrenkejä tai osakertauksia liity, suurin osa aineistosta on tallennettu yksittäisiltä laulajilta eikä esilaulun ja kuoron vuorotteluna etenevästä laulusta ole tietoa. Esimerkiksi Ilkka Kolehmainen (1977, 36–51) käsittelee muotorakenteen nimellä sitä, vastaako sävelmän pituus yhtä, kahta vai neljää runosäettä.²³³

Muotorakenteen analyysin kohdalla käsikirjoitusaineiston käyttö on ongelmallista, sillä etenkin säkeen kertausten tapoja tai kuoron ja esilaulajan vaihtelua ei useinkaan ole nuotteihin merkitty eivätkä kaikki etenkin monimutkaisempien muotorakenteiden merkinnät vaikuta ääniteaineiston valossa luotettavilta. Launis (1910a, 1910b, 1930) nosti silti ilmeisesti Inkerin kokemustensa pohjalta esilaulajan ja kuoron tai jälestälaulajan vuorottelun koko aineiston analyysiaan ja järjestämistään ohjaavaksi periaatteeksi. Näin hän teki myös niiden lajien ja alueiden osalta, joiden piirissä sitä ei esiintynyt, ja päätteli jälkikäteen kuoro-osuudet myös yhdeltä laula-

²³³ Sävelmän muodon analyysistä ks. esim. Huttu-Hiltunen 2008, 123–124.

jalta tallennettuihin sävelmämuistiinpanoihin. Kuten luvussa 2 olen todennut, en pidä näitä tulkintoja kaikin osin uskottavina. Keskitänkin muotorakenteen tarkastelun lähinnä ääniteaineistoihin sekä A. A. Boreniuksen muistiinpanoihin.

Inkerissä juuri muotorakenteeksi kutsumani rakenteellinen taso näyttää praasnikka- ja häälaulujen käytön ja nimeämisen kannalta merkittävältä. Sekä sävelmäjaksoson pituus että säkeiden kertaustapa ovat yhteydessä laulun muotorakenteeseen, mutta eivät ehdotomilla tavoilla. Muotorakenteeltaan yksisäkeinen sävelmä voi aineistossa koostua koko säkeen pituisesta tai muutamasta lyhyemmästä melodia- ja rytmijaksosta. Muotorakenteeltaan kaksisäkeinen sävelmä koostuu yleensä säkeen, kahden tai neljän säkeen sävelmäjaksosta. Näiden välillä on monia sekamuotoja: kaksi samankaltaista säettä, kaksi samankaltaista säeparia, kaksisäkeinen esilaulu ja pituudeltaan sekä melodialtaan tästä eroava kuoro-osa.²³⁴ Muotorakenteeltaan kaksisäkeisten sävelmien esilaulussa ei aineistossa koskaan ole osakertauksia tai refrenkejä. Joskus esilaulu- ja kuoro-osuus voivat olla sävelmältään eripituiset tai muuten erilaiset. Esimerkiksi tyypillisesti kahden runosäkeen kertaukselle perustuva ja siten muotorakenteeltaan kaksisäkeiseksi hahmottamani, kokonaisrakenteeltaan helposti tunnistettava *Hevaan nuotti* on voinut koostua joko yhden tai neljän säkeen pituisesta melodiajaksosta.²³⁵ Sävelmän tekstuaalinen rakenne koostuu poikkeuksetta kahdesta runosäkeestä (esilaulaja) sekä niiden osakertauksista ja refrenkisanasta (kuoro), kuten seuraavassa Hevaalta tallennetussa laskiaisen *liukusävenessä*.

Ennen päiväytäk eletty	12345678
kupaeltu ilman kuutak	12345678
ilman ilman kuutak	56 5678
ilman kuutak joonoi	5678 **

Refrenkisanana on tyypillisimmin *joono* tai *joo noi*, mutta myös muita vaihtoehtoja esiintyy. On esimerkkejä myös soololaulajan esittämästä, rakenteeltaan samanlaisesta *Hevaan nuotista*.²³⁶ Tämä liukusäven rakentui yhden säkeen pituisesta, muotorakenteen aikana neljä kertaa kertautuvasta sävelmäjaksosta, mutta sävelmäsäkeitä saatettiin myös muunnella nelisäkeiseksi rakenteeksi tai kuoro-osan melodiakulku saattoi poiketa esilaulusta.

²³⁴ Ks. esim. SibA Launis 4, 74, 354, 454; SKSÄ A 300/23a, 49b, 50a; 301/3a, 35a.

²³⁵ 1800-luvulla tallennetun säkeistöllisen kansanlaulun nuottiaineiston ja myöhempien arkistoäänitteiden pohjalta Heikki Laitinen (2003a, 220) toteaa, ”etteivät säkeistön osien kertaukset kuulu varsinaiseen rakenteeseen vaan ovat ikään kuin laulajan valinnassa olevia keinovalintoja, joilla rakennetta voi esityksessä pehmentää tai jopa hämärtää.” Niiden käyttö varioi samallakin laulajalla ja liittyy välillä tyypillisimmin tiettyihin säkeistorakenteisiin. Säkeistön kertaamisen tavat ovat siis oikeastaan oma esityksellinen tasonsa.

²³⁶ Esim. SKSÄ A 301/48a ja b; myös ilman laulajatietoja tallennetuissa käsikirjoitusmuistiinpanoissa *Hevaan nuotti* toistuu usein rakenteeltaan melko vakaana (esim. SibA Launis 385).

g1=e1

En - nen päi - vyt - täk e - let - ty ku - pa - el - tu il - man - kuu - tak

Il - man il - man kuu - tak il - man kuu - ta joo - noi

g1=c1

Kel - le voo - roi kul - le voo - roi, kel - le voo - roi kul - le voo - roi,

kul - le kul - le voo - roi, ku - lle voo - roi joo - noi

Nuotti 7. Kaksi Hevaan nuotin toisintoa, joista ensimmäinen rakentuu yhden sävelmäsäkeen muuntelemattomalle toistolle, toinen yhden sävelmäsäkeen muunnelmille. (SKS KRA Borenius e 177, 125.)

Eroa yksisäkeisen ja kaksisäkeisen sävelmän välille onkin joskus vaikea vetää: esimerkiksi kuoro-osan muunnelmät tai moniääniset rakenteet voivat luoda tunnun kaksisäkeisyydestä yksisäkeisenkin muotorakenteen yhteydessä ja on toisaalta vaikea määrittää, kuinka monen sävelen täytyisi toisessa sävelmäsäkeessä olla erilainen, jotta kyseessä olisi kaksisäkeinen sävelmä (ks. myös Laitinen 2006, 70–72; Rüütel 1977, 267; Väisänen 1990, 109). Heikki Laitinen (2003, 220–221) toteaa rekilaulun yhteydessä olevan ”erillisen tutkimuksen aihe yrittää selvittää äänitteiden avulla, kokeeko laulaja” myös kaksisäkeisellä sävelmällä nelisäkeistä säkeistöä laulaessaan ”musiikillisen säkeistön nelisäkeiseksi,” eli, tulkintani mukaan, yhdistääkö hän esimerkiksi laulunsa rytmityksellä, painotuksilla tai hengitystauoilla kaksi sävelmäyksikköä aina nelisäkeiseksi kokonaisuudeksi, vaikka ne analyysin karkeammalla tasolla näyttäytyvät erillisenä. A. G. Gomon (1977, 182–184) toteaa soikkolalaisen soololaulun yhteydessä, että hengitystauon säännöllinen sijoittuminen melodialtaan samanlaisen säeparin väliin luo jo tunnelman kaksisäkeisestä rakenteesta siinä missä sen sijoittuminen lähinnä säkeen keskelle päättymättömästä jonomaisuudesta, ja tällöin tunne muotorakenteesta voi hengitystauon käytön myötä vaihtua jopa kesken laulun. Tämän työn ääniteaineistossa hengitystaukojen ja säkeiden toisiinsa sitomisen tavat vaihtelevat sekä esityksittäin että sävelmätyypeittäin. Tyypillisimmin yksin laulava hengittää säkeiden keskellä, joskus jopa runon tavun katkolla korvaten, ja esilaulaja ja kuoro puolestaan tarttuvat yleisimmin toistensa säkeisiin niin, että säkeiden väliin ei tule taukoa. Näyttää tosin siltä, että Launis pyrki ensimmäisten äänitetallenteidensa jälkeen tallentamaan soololauluja lähinnä niiltä laulajilta, joilla ei ollut tapana pitää hengitystaukoja keskellä säettä (ks. Launis 1907, 105). Lyhyillä fonogramminpätkillä soololaulaja saattaa laulaa seitsemänkin säettä ilman hengitystaukoa.²³⁷ Joskus yksin laulavan hengitystauot voivat kuitenkin osua pääosin säkeiden tai säeparien väliin ja etenkin muutamassa

²³⁷ SKSÄ A 300/29a.

venäläisvaikutteisessa sävelmässä kuoron ja esilaulun osuuksia ei lauleta päällekkäin – tällöinkään ei säkeiden väliin kuitenkaan tule varsinaista taukoa.²³⁸

Kaikkein karkeimmalla tasolla aineiston muotorakenteet jakautuvat kahtia. Toisessa esilaulajan ja kuoron yksi vuoro perustuu yhden, toisessa kahden runosäkeen kertaukselle. Kumpaankin voi liittyä tai olla liittymättä erilaisia osakertauksia, refrenkejä ja refrenkitavuja. Länsi-inkeriläisen aineiston praasnikka- ja häälaulut ovat lähes poikkeuksetta muotorakenteeltaan yksisäkeisiä, eikä niihin kokkovirttä lukuun ottamatta liity säettä korvaavia refrenkejä.

Yksinkertaisimmillaan esilaulaja laulaa yhden tai kaksi runosäettä, jotka kuoro kertaa sellaisinaan. Soololaulussa kertaukset voivat jäädä kokonaan pois, tulla lauletuiksi kuten kuoron kanssa tai tulla käytetyiksi osittain, epäsäännöllisemmin. Inkeriläisille muotorakenteeltaan kaksisäkeisille lauluille on lisäksi yleistä, että esi- tai soololaulaja uuden säeparinsa alussa joskus kertaa edellisen säeparinsa jälkimmäisen säkeen:

löim miä jalGoini kiv(v)oiHe	Löin minä jalkani kivehen,
istusin maaHa itkemää	istuin maahan itkemään,
oi liiaa itkemää	
istuin maaHa itkemää	
<i>istusim maaHa itkömäHä</i>	<i>istuin maahan itkemään,</i>
kivem päälle kiljumaa	kiven päälle kiljumaan.
oi liiaa kil(i)jumaa	
kiven päälle kil(i)jumaa ²³⁹	

Tämänkaltaisen *kiertokerroksi* kutsumani kertauksen käyttö näyttää olevan osittain sidoksissa runon kielelliseen rakenteeseen: uusi temaattinen jakso aloitetaan herkemmin (joskaan ei aina) säeparin ensimmäisellä säkeellä, eivätkä jakson aloittavat säkeet yleensä tule kerratuiksi.²⁴⁰ Kolmen toisiinsa liittyvän säkeen ryhmistä muodostuu usein kertausketjuja: ”meijen maille tullessaHa, meijen maille maireHi[lle] / meijen maille maireHille, ilmoille ikihyvi[lle].”²⁴¹ Aina nämä eivät ole suoranaisia klassisen kalevalamitan sääntöjen mukaisia paralleelisäkeitä. Kaikki runon esisäkeet eivät myöskään aina sijoitu musiikillisen säeparin alkuun edes silloin, kun ne esiintyvät vain kerran.

Laulun jostakin syystä katkettua tai takelleltuaan esilaulaja jatkaa suoraan seuraavasta säkeestä²⁴² tai viimeksi laulamastaan tai aloittamastaan säkeestä tai säepa-

²³⁸ Tämän kaltaisista yksinlauluista ks. SKSÄ A 300/10a, 10b, 11b; kaksisäkeisistä sävelmistä SKSÄ A 300/50b, 301/5b; kuoron kanssa esitetyistä ks. SKSÄ A 300/49a, 49b, 51b, 301/13a (joissa tosin kuoro kuulostaa epävarmalta ja esilaulaja laulaa myös kuoro-osuuksia); 301/3b, 11a.

²³⁹ SKSÄ A 300/26b.

²⁴⁰ Vrt. kuit. esim SKSÄ A. 300/21b, esilaulun neljäs säe.

²⁴¹ SKSÄ A 301/4a

²⁴² SKSÄ A 300/15, 20a, 22b (säkeet 22–23), 25b (säkeet 21–22).

rista.²⁴³ Yksisäkeisten muotorakenteiden yhteydessä esilaulaja ei näitä tapauksia lukuun ottamatta koskaan laula kahta kertaa samaa säettä. Kaksisäkeisten muotorakenteiden yhteydessä esilaulajan säkeenkertauksen mahdollisuudet näyttäytyvät runsaampina. Esilaulaja voi 1) laulaa aina uuden säeparin säkeitä kertaamatta, 2) kerrata säeparin jälkimmäisen säkeen seuraavan säeparin ensimmäisenä säkeenä, joko läpi laulun tai satunnaisesti (kiertokerto), 3) kerrata joskus kokonaisen säeparin tai 4) laulaa jokaisessa säeparissa saman säkeen kaksi kertaa. Kuoron erilaiset kertauksen tavat sitä vastoin ovat kaikki sidoksissa laulun yleiseen muotorakenteeseen, joten ne eivät juuri varioi yhden esityksen sisällä. Laulua määrää se, että ennalta tehtyjä sovituksia ei ole: kuoron liikkumavara on esilaulajan, sävelmätyypin ja ilmeisesti osin paikallisten ja tilannesidonnaisten laulamisen tyylien määräämä ja liittyy lähinnä sävelkulun hienovaraiseen variaatioon sekä satunnaisten lisätavujen käyttöön.

Länsi-inkeriläisen ääniteaineiston sisältämässä yksinlaulussa rakenteiden käyttö on selvästi joukolla laulamista vapaampaa, vaikka toisaalta soololaulaja saattoi myös noudattaa täysin samaa rakennetta kuin olisi tehnyt kuoron kanssa laulaessaan. Osa soololauluista noudattelee kertaustavaltaan erilaisia esilaulu-kuoro -malleja ja on täysin verrattavissa kuoron kanssa tallennettuihin lauluihin.²⁴⁴ Joissain yksin lauletuissa sävelmissä säkeen kertausta ei ole ollenkaan satunnaista kaksisäkeisten muotorakenteiden kiertokertoa lukuun ottamatta²⁴⁵ ja joissain laulaja kertaa vain osan säkeistä tai säepareista²⁴⁶ tai käyttää kuoro-osien rakenteita joukkolaululle mahdottomin, epäsäännöllisin tavoin.²⁴⁷ Tämä vaihtelu on aineistossa esitys-, ei laulajakohtaista. Muutamassa Launoksen tallentamassa lyhyessä soololaulun alussa laulun perusrakenne jää jopa hieman epäselväksi laulajan ilmeisesti improvisoidessa runo- ja sävelmäsäkeiden suhteita sangen vapaasti.²⁴⁸ Ääniteaineistoon kuuluu ainoastaan yksi soololauluna esitetty hää- tai praasnikkavirsi. Darja Lehti esittää häiden tervehdyslaulun jokaisen säkeen kerraten, kuin laulaisi myös kuoron osuudet. Voikin ajatella tämän olevan tyypillisesti kuoron kanssa esitettyjen laulujen kohdalla luontevaa.²⁴⁹

²⁴³ SKSÄ A 300/17a, 18a, 29c, 31b, 32b, 33b.

²⁴⁴ ERA, Fon. 207a, 209a; 209c; SKSÄ A 300/9c, 10a, 10b, 11a, 11b, 28c. Keski-Inkeristä ks. SKSÄ A 301/16c, 17a, 17b, 18b, 20a, 21b, 23a, 24a, 27a–28a, 29a, 29b, 41b–43b, 45b, 46b, 47a, 48b, 50a, 56a.

²⁴⁵ ERA, Fon. 209b, 358; 372b, 372c; SKSÄ A 300/9a, 50b; SKSÄ L 101e. Keski-Inkeristä ks. SKSÄ A 301/28b, 30a, 31a, 34a, 40b, 43c, 44a, 44b, 50b, 50c.

²⁴⁶ ERA, Fon. 208a; SKSÄ A 300/29 a, A 301/5 b; SKSÄ L 90b, 90c. Keski-Inkeristä ks. SKSÄ A 301/ 18a, 21a, 22a, 22b, 23b, 25a, 25b, 26b, 30a, 41a.

²⁴⁷ Ks. erit. SKSÄ A 301/30a, 31b, 40a ja 48a Hevaalta; Länsi-Inkeristä SKSÄ 301/5b; SKSÄ L90 b ja c sekä seuraava viite.

²⁴⁸ SKSÄ A 301/4b, 7a. Myös Launoksen tallentamassa käsikirjoitusaineistossa on toisintoja, jotka tuntuivat viittaavan rytmisesti hyvin varioivaan esitykseen (esim. SibA Launis 67, 276, 286, 317b).

²⁴⁹ ERA, Fon. 209b; ks. samoin tanssilaulu (ERA, Fon. 209c) sekä tyypillisesti joukolla laulettu, kalevalamittaiseksi runoksi kesken kaiken liukuva tsastuška (ERA, Fon. 207a); sekä Hevaalta kylän läpi kulkeeseen liittyvät laulut (SKSÄ A 301/20a, 23a); kokkovirsi (SKSÄ A 301/46b), häälaulu (SKSÄ 301/24b) sekä häälaulut, joissa muutama säe jää kertaamatta (SKSÄ 301/25a, 26b). Toisaalta nimettömäksi jäänyt Hevaan lilian virren (Ukkovirsi) esittäjä ei kerrannut säkeitään (SKSÄ A 301/34a) kuten ei myöskään Katariina Joosepintytär häälauluja esittäessään (SKSÄ 301/40b, 41a, 44a).

Runosäkeitä oli laulun puitteissa mahdollista siis kerrata useammalla tavalla: joko yksi tai kaksi säettä kerrallaan, korvata kertaukset refrengillä, jättää säkeet kertaamatta kokonaan tai kerrata niitä vain satunnaisesti. Näistä kaksi jälkimmäistä esiintyvät ainoastaan soololaulussa. Kuten luvuissa 6 ja 7 käy ilmi, Länsi-Inkerissä kaikki keskeisiin praasnikka- ja häälauluihin liittyvät muotorakenteet perustuvat *yhden runosäkeen kertaamiselle*: esilaulaja laulaa säkeen, jonka jälkeen kuoro kerta-
taa sen kokonaan tai osin. Laulajilla oli kyseiselle muotorakenteelle oma terminsä, jolla määritettiin nimenomaan häälauluja: ne laulettiin *kahel sanal* eli säe kerrallaan, yksi säe eli *sana* kaksi kertaa. Liuku-, liekki-, kiletoi- sekä kahden tyypillisimmän hääsävelmän yhteydessä laulussa käytetty tekstuaalinen rakenne onkin Länsi-Inkerissä yksinkertaisin mahdollinen: laulu etenee säe kerrallaan. Muotorakenteen yksinkertaisuus korreloi tässä yhteydessä sävelmätyypin kanssa: sävelmät, joiden puitteissa runot etenevät sellaisenaan, yksi säe kerrallaan kertaautuen, ovat tyypillisesti sävelaltaan suppeita, usein neli-iskuisia ja yhden säkeen pituisia. Länsi-Inkerissä ainoa aineistoon sisältyvä muotorakenteeltaan kaksisäkeinen, varsinaisen häärunon yhteydessä käytetty sävelmä liittyy *Yks oli oksa ounapuussa* -runoon, joka oli luonteeltaan poikkeuksellisen liikkuva, moneen eri runosikermään ja häärituaalin kohtaan yhdistettävissä oleva teema. *Kahel sanal* -määritelmää mukaillen esilaulaja kuitenkin tässäkin kertasi oman säkeensä, eli lauloi oman osuutensa aikana ainoastaan yhden uuden runosäkeen. Samankaltaisilla sävelmillä lyyristä epiikkaa laulettaessa esilaulaja esitti aina kaksi uutta runosäettä kerrallaan. Muotorakenne ja säkeiden kertaamisen tapa kytki laulamisen osaltaan soolo- tai kuorolaulun, rituaalisen tai vapaamuotoisemman laulamisen kehyksiin.

PAIKALLISET NIMITYKSET

Nimitykset ovat keskeinen avain paikallisiin lajeihin. Se, mitä laulu oli käytännössä – miten erilaiset tekstuaaliset, esitykselliset ja musiikilliset piirteet liittyivät toisiinsa ja tiettyihin laulutilanteisiin – antaa kuvaa laulamisen tilannesidonnaisista tavoista eli rekistereistä. Näistä rekistereistä puhun paikallisina lajeina vasta silloin, kun on syytä olettaa myös puheyhteisön olleen tietoisia niistä. Tämä taas käy ilmi pääasiassa tallentuneista nimityksistä. Karkeimmillaan nimitykset voi tämän työn puitteissa jakaa kolmeen ryhmään. Ne liittyvät joko ensisijaisesti runon tekstiin (*virsi, laulu*), sävelmään tai esittämistapaan (*nuotti, sävel, loru, luku*) tai liikkeen tai äänen laatuun (*ympärikko, pitkä ääni, tanssi*). Liikkeeseen ja äänen laatuun liittyviä nimityksiä käsittelem tarkemmin luvussa 4. Loitsuihin liittyvät *luvut* ja *vihat* on pääosin rajattu tarkastelun ulkopuolelle.

Laulujen paikalliset nimitykset eivät olleet yhdenkään kerääjän keskeinen tallennuskohde. Suhteessa runojen määrään niitä on niukalti, kolmisen sataa. Sävelmien *nuotti*-nimityksiä on Soikkolasta ja Narvuksesta 16, *laulu*-nimityksiä 7, *virsi*-nimityksiä 24 sekä yksi *runo*-nimitys. Yllättävää on paikallisten nimitysten niukkuus monien esitystavoista ja sävelmistäkin eri tavoin kiinnostuneiden kerääjien muistiinpanoissa.

Senni Timonen (2004, 91–92) on todennut länsi- ja keski-inkeriläisten laulajien nimenneen vaihtelevin, tietoisin ja toisiinsa limittyvin tavoin sekä runojaan että sävelmiään. Timonen kuvaa sävelmiin liittyvien nimitysten jaottuvan ainakin kuuteen osin limittäiseen ryhmään, jotka rakentuvat toiminnan (*tantsunuotti*), ajankohdan (*pääsiäisnuotti*), laulupaikan (*liekkunuotti*), laulun minän tai laulajien (*morsiamen nuotti*), musiikillisten piirteiden (*pillinuotti*) tai sävelmän kotipaikan (*Hevaan nuotti*) mukaan. Järjestelmä oli joustava. Eri nimityksillä on välillä viitattu samaan tilanteeseen tai sävelmään, ja toisaalta joukossa on myös paikallisia ja laulajakohtaisiakin eroja.

Nimitysten kohdalla kaikkein monikerroksisin ja laajin joukko ovat häälaulut. Timonen (2004, 152–153) päätyy siihen, että Keski- ja Länsi-Inkerin *hää*- tai *pulmavirsin* nimitykset ovat koskeneet hyvinkin erilaisia runoja niin, että ”mitä tahnassa häärituaalin piiriin kuuluvaa hääaiheista runoa saatettiin kutsua tällä nimellä. Moni rajattu teema saa lisäksi tarkemman määrityksen eli asettuu häävirren alakategoriaksi.” Niinpä esimerkiksi morsianta kylvettäessä laulettu *kylvetysvirsi* kuului yleisemmin *pulmavirsien* joukkoon.²⁵⁰ Timonen toteaa kansanomaisten nimitysten painottuneen paikallisesti: ”*hääsäven* tai *hääsävene* oli käytössä Hevaan inkeröiskyllissä, *häänuotti* Tyrössä ja Skuoritsassa, *pulmanuotti* tai *-nootti* Soikkolassa ja Narvussa ja *pulmaäl(i)* vatjalaisilla.” Runoja taas kutsuttiin nimityksillä *heävers* ja *häävirzi* Keski-Inkerissä ja *pulmavirzi*, *pulmavers* Länsi-Inkerissä.

²⁵⁰ Esimerkiksi vuoden 1938 äänitysten oheistiedoissa tämä on suoraankin esillä: ”morsiamen kylvetysvirsi, pulmavirsi” (SKSä L 98 a). Häälaulujen kohdalla yleisotsikkona on usein *pulmavirsi*, jonka alla lauluja on eritelty joko kontekstiviittein tai tarkemmin nimityksin (esim. SKVR III 395–415).

Monilla runoilla ei vakiintuneita nimiä selvästikään ollut. Nimenä saatettiin ilmeisesti käyttää alkusäkeitä: ”Ennen laulettiin tässä niit virsii, että: *Jouluna Jumala synti, Parahalla pakkasella*”²⁵¹ tai kuvata runoa muuten. Kuvauksia on tosin välillä vaikea erottaa nimityksistä. Tallentaja on saattanut tulkita nimityksen kuvaukseksi tai päinvastoin, ja usein ainoa keino päätellä nimityksen vakiintuneisuutta on tutkia, löytyykö samankaltaisia nimityksiä eri tallentajilta ja eri esittäjiltä. Välillä näyttää siltä, että runonkerääjälle on mainittu runon paikallinen nimitys, mutta hän on katsonut parhaaksi selittää sen sisällön tai kääntää sen kirjakielelle. Esimerkiksi Länkelä ei kirjoittanut runomuistiinpanonsa Iilian ja Pedron virsi, vaan ”Pietarin ja Iilian juhлина laulettava virsi.”²⁵² Muissa tallenteissa kyseisen runon nimityksenä on *Iilian* tai *Pedron virsi*.

Etenkin häälaulujen eli *pulmavirsien* kohdalla on vaikea erottaa kuvausta ja nimitystä toisistaan. Onko ”kuin lähetään kartanosta” häälaulun alanimitys?²⁵³ Kysymykseen vastaaminen edellyttäisi tallentunutta tarkempia tietoja yhteisön sisäisistä puhumisen tavoista. Tässä alaluvussa on mukaan otettu ainoastaan selkeän kiteytyneet nimitykset. Etenkin häälaulujen kohdalla laulajat (tai tallentajat) ovat usein suosineet kuvailevia kontekstimaailintoja. Esimerkiksi Mari Roju selitti pulmavirsistä laulutilanteisiin viitaten ennen 14-säkeistä runoaan: ”Saunast ko tulloo tyttö – siis pessää päätä –, niit’ virsii tunnen.” (SKVR III 2397; ks. myös esim. SKS KRA A. Laiho 3441.) Vastaavaa runoa on aineistossa nimetty kolmeen otteeseen *sauna-* tai *saunastatulovirreksi*.

Oman ongelmansa muodostaa se, missä määrin kukakin tallentaja on kirjoittanut ylös paikallisilta kuulemansa nimityksen, missä määrin omalle kielelleen tai oman käsitemaailmansa mukaiseksi kääntämänsä termin. *Liekutusvirsi* vai *kehtolaulu*, *pulmanuotti* vai *häälaulu*, *ympärikkovirsi* vai *piirileikki*? Suomen kirjakielelle vieraanpuoleiset nimitykset on helppo tunnistaa länsi-inkeriläisiksi, mutta kerääjille tuttuja nimeämistapoja mukailevat ovat vaikea tapaus. Ovatko ne kerääjän käännöksiä vai paikallisten itse käyttämiä? Yhden vastauksen antaa nimitysten tarkastelu tallentajittain, paikkakunnittain ja ryhmittäin.

Alkujaan ajattelin, että määreet *nuotti* (*nootti*), *virsi* (*verz*) ja *sävel* antavat selkeän viitteen paikallisten omista termeistä, kun taas *laulu* ja *runo* viittaisivat tallentajan muotoiluun. Aineiston analyysi muutti käsitystä. Näyttää siltä, että laulu-määre esiintyy myös monissa suoriksi sitaateiksi tulkittavissa kuvauksissa, useilla luotettavillakin tallentajilla ja yhdistyneenä selkeästi paikallisiin tai kansanomaisiin määreisiin, kuten *narrimislaulujen* yhteydessä. Laulu-määreet painottuvat inkerin-suomalaisilta ja Narvusin alueelta tallennettuihin runoihin, vaikka niitä esiintyy jonkin verran myös Soikkolasta ja inkeroisilta tehdyissä tallenteissa. Lopullista varmuutta laulu-sanan kansanomaisesta käytöstä ei yksittäisten tapausten osalta ole mahdollista saada. Selvää on, että sitä on jonkin verran käytetty, mutta epä-

²⁵¹ SKVR III 1784, ks. myös SKS KRA Enäjärv-Haavio 549, 551; Haavio 2793, 2796; Salminen 2956.

²⁵² SKVR III 226.

²⁵³ SKVR III 8.

selvää on, milloin tallentajat ovat korvanneet sille itselleen tässä yhteydessä vieraampia *nuotti-* tai *virsi-*termejä. Sanoja *laulu* ja *laulaa* esiintyy runsaasti myös kaikilta Länsi-Inkerin etnisiltä ryhmiltä tallennetuissa runoissa. Sen sijaan *runo-*sanaa esiintyy ainoastaan kahdessa Soikkolasta tallennetun *Lie tässä runoiksi nous-*sa -teeman toisinnossa, joista ainakin toinen on inkerinsuomalaisesta Väärnojan kylästä.²⁵⁴ Tuntuu siltä, että sen käyttö paikallisten nimitysten yhteydessä liittyy lähinnä tallentajien omiin muotoiluihin. Termejä *laulu*, *virsi* (*vers*, *verz*, *virs*, *vers*) ja *nuotti* (*nootti*) löytyy runsaasti sekä nimityksistä että itse runoista. Länsi-Inkerissä ei sen sijaan esiinny Hevaalle tyypillisiä *sävel-* tai *säven-*termejä lukuun ottamatta Enäjärvi-Haavion muistiinpanoja 1930-luvun Narvusiasta, joissa esiintyy muutama sävelmän laatua (*vilkas*, *pitkä*, *hitaampi sävel*) kuvaava lajinimitys.²⁵⁵ Samaten vatjalaisille tyypillinen *ääni-*termi esiintyy Länsi-Inkerissä vatjalaisalueen ulkopuolella vain Enäjärvi-Haavion aineistoissa sävelmän nimityksissä *pitkä* ja *suuri ääni* sekä yhdessä Boreniuksen muistiinpanossa Soikkolan Loukkulasta (”ääni (=nootti)”).²⁵⁶ Ilmeisesti termit on tunnettu, mutta ne eivät ole olleet keskeisiä.

Oheiseen taulukkoon on koottu aineistossa vähintään kaksi kertaa esiintyvät runojen ja sävelmien nimitykset.²⁵⁷ Jaottelu noudattelee seuraavien analyysilukujen jäsennystä: ensimmäisenä tulevat tanssiin ja paikoillaan laulamiseen liittyvät nimitykset, sen jälkeen vuotuisjuhliin, sitten häihin ja lopuksi muihin paikallisiin aineistossa esiintyviin lajeihin liittyvät nimitykset. Nimityksiä on yleistetty jonkin verran. Tarkempi aineistoluettelo löytyy liitteestä 5.

²⁵⁴ SKVR III 1591; 4126. SKVR III 261 on ilmeisesti Länkelän jälkimmäisestä toisinnosta ja muista runoista yhdistelmä kokonaisuus.

²⁵⁵ SKS KRA Enäjärvi 549 (vilkassävelinen), 551 (vilkas sävel, ”pitkä” (sävelmä)), 555 (hitaampi sävel).

²⁵⁶ SKS KRA Borenius 187; Enäjärvi 490 (”pitkällä” ”äänellä”, 497 (kera suurel äänel), 549 (pitkässä äänessä).

²⁵⁷ Näiden lisäksi Launis (1907, 105–110) liittää matkakertomuksessaan suoraan Länsi-Inkeriin nimitykset pulmanuotti, liekkunuotti, nuotit tantsun päälle, lapsennuotti sekä Hevaan nuotti.

	-VIRSI	-LAULU	-RUNO	-NUOTTI	MUITA	YHTEENSÄ
TANTSU	4			1	1 risti-tantsuvirsi	6
HYPPY		1			1 rinkihyppylaulu	2
RINKI					1 rinkitanssi, 1 rinkihyppylaulu	2
YMPÄRIKKO	2	1				3
LEIKKI		1	3			4
ILTA		3				3
LASKIAIS		1			1 laskiaisluku	2
LIEKKU	3	4	1	2		10
URPA	1	1				2
JAANI(TULI)	2				1 kokkovirsi	3
ILIA/PEDRO	5					5
MARTIN	3					3
KILETOI	6					6
JOULU	2					2
PRAASNIKKA	3		3			6
KIITOS	2	1				3
PULMA	40	12		6		58
HÄÄ	1	20	5			21
KYLVETYS ²⁵⁸	6					6
SAUNA/SAUNASTATULO	3					3
MORSIAMEN ISTUTTAMIS	2					2
TERVEHTIMIS/(TERVE)TULO	5					5
PÖYDÄN LUNASTAMIS	2					2
KANS(I)	2					2
OPETUS/NEUVO/NEUVOKKI	6					6
SUKU	2					2
KOKIN/KOKIN KIITOS	5	1				6
LÄHTÖ	3					3
LAPSEN/LAPSIEN	5	3			2 lastenlorua	10
LIEKUTUS		1		1		2
KEHTO		6				6
NARRI(MIS)		6			1 naljalaulu	7
RAIPPA		1			1 raippaamine	
SOTAMIEHEN		4			1 sotamieheksiotto, 1 sotamieheksiottoruno	6
PAIMEN	1	2				3
EITSI/ÖITSNIEKKA	1	3				4
VIRON	3					3
SURU/HALLEE	2	2				4
YHTEENSÄ	121	68	12	10	12	223

Taulukosta huomaa nopeasti muidenkin kuvausten perusteella keskeiset paikalliset lajit. *Pulmavirret* johtavat ylivoimaisesti (40 kpl). Niitä tukevat *häälaulut* (20) selittyvät osin tallentajien käänöksiksi suomalaisille vaikeasti ymmärrettävästä pulmavirrestä, vaikka Narvusin alueella termi on selvästi ollut kansanomaisessakin

²⁵⁸ Kylvetys-, kylpömis- tai kylvöttämisen virsi.

käytössä. ”Häälauluja eli pulmavirsiä,” kirjoitti Sylvi Sääski muistiinpanoonsa Soikkolasta.²⁵⁹ Toisena omana ryhmänään tulevat *liekkuvirret*, *-laulut* ja *-nuotit* (10). Narvusilaisia *pilkka-* eli *narri-*, *narrimis-*, *nalja-* ja *raippalauluja* on aineistossa 7. Nämä ovat nimenomaan lauluja. Kuuteen *kiletoivirteen* liittyvät myös kaksi *jouluvirttä* sekä neljä *praasnikkavirsistä* ja *-runoista* ja toinen *kiitosvirsistä*. Kiitosvirret ja praasnikkavirret liittyvät eri tilanteisiin ja praasnikoihin. Kuusi *kehtolaulua* on kaikki tallennettu Narvusin inkerinsuomalaisilta, kaksi *liekutusrvirttä* ja yhdeksän *lasten-* tai *lapsenvirttä*, *-laulua* ja *-lorua* puolestaan Soikkolan ja Narvusin inkeroisilta ja inkerois-vatjalaisilta. Osa *lastenloruista* on luonteeltaan ennemminkin lasten huvitus- kuin nukutusrunoja ja ainakin yksi *lapsiin virsi* lapsien itse laulama. Kuusi löytyy sekä *tantsuvirsiä* tai *-nuotteja*, häiden aattoillan *kylvetysvirsistä*, häiden lopun *opetus-*, *neuvo-* tai *neuvokkivirsistä*, häihin liittyviä *kokin kiitosvirsistä* että *sotamiehen virsiä* ja *sotamieheksiottorunoja*.

Ylivoimaisesti eniten löytyy *virsi*-määrettä (121). Osin tämä voi liittyä tallennusten tekstipainotteisuuteen: puhuttiin lähinnä runoista, joiden paikallinen nimitys oli virsi. *Nuotti*-nimitykset (10) ovat peräisin sävelmien tallentajilta: Europaeukselta, Boreniukselta ja Launikselta.²⁶⁰ Laulu-nimityksistä (68) suurin osa vaikuttaa paikallisilta (Narvusi) tai etnisesti painottuneilta (inkerinsuomalaiset), mutta osa mahdollisesti tallentajien käännöksiltä. Näin on erityisesti silloin, jos tallentaja käyttää ainoastaan laulu-lopuketta. Yhtään *piirileikkiä* ei itse aineistosta löytynyt, vaikka sana joskus esiintyykin kerääjien ja tutkijoiden kuvauksissa. *Tantsu* ja *hyppy* ovat vanhakantaisia tanssin nimityksiä ja *ympärikko* aineistossa siellä täällä esiintyvä piirin paikallinen vastine (ks. luku 5 sekä esim. Launis 1907, 109). Myös *rinki*-termi on ilmeisesti ainakin narvusilainen paikallinen nimitys, joka löytyy myös yhdestä Kaipaalasta tallennetusta runotekstistä (SKVR III 929).

Kun taulukoituja nimityksiä vertaa seuraavien lukujen keskeisaineistoihin, herättää huomiota kaksi seikkaa. *Urpa-* eli *virpomisvirsistä*²⁶¹ ja *paimen-* ja *eitsilauluja* en käsittele tämän työn puitteissa lainkaan. Tämä johtuu ensisijassa siitä, että yhtään niihin liittyvää sävelmää tai tarkempaa laulukuvausta ei ole tallentunut. Sävelmien ja nimitysten puutteen vuoksi ei työssä käsitellä myöskään naisten kevätjuhlaan liittyviä *Jyryn virsiä* (ks. Timonen 2004, erit. 129–130). *Narrimislaulut* ja *sotamiehenvirret* ovat jääneet tarkastelun ulkopuolelle työn temaattisen rajauksen takia. *Liekutuslaulut* ja *lastenvirret* tulevat käsitellyksi vain muutamien

²⁵⁹ SKS KRA Sääski 5974. Muista tallentajista häälaulu tai -runo esiintyy Länkelällä (häälaulu) lähinnä narvusilaistoinnoissa, narvusilaisissa inkerinsuomalaistoinnoissa Enäjärv-Haaviolla (hääruno), joka käytti häälaulu-termiä omilla sanoilla laulajia kuvatessaan (SKS KRA Enäjärv-Haavio 404–405) sekä Mannosella ja Sääskellä, jotka molemmat käyttivät usein kirjakielisiä ilmauksia – toisaalta Mannonen kertoo myös Suomessa asuneiden soikkolalaisten haastateltaviensa pyrkineen puhumaan kirjakieltä (SKS KRA Mannonen 9752). Narvusilaislaulajien tavoista käyttää virsi- ja laulu sanoja ks. myös SKS KRA L. Laiho 5407–5412.

²⁶⁰ Ainakin Launis käytti matkapäiväkirjassaan myös itse usein nuotti-nimitystä sävelmän sijaan: hänen näkökulmastaan juuri nuotit, nuotinnokset olivat matkan päämäärä (KK Coll. 123.22 Launis 1903).

²⁶¹ Urpimisesta eli virpomisesta paljon muistiinpanoja, joissa ei suoria nimityksiä, vaan erilaisiaverbi-muotoja, kuten ”urpimaan”, ”käytiin urpimas” tai ”lapset tulee urvottamaa” (esim. SKS KRA Haavio 2674–2686; Laiho, A. 2426–2434). Varsinaisia nimityksiä on kaksi: Porkalla urpalaulu, Alavalla urpavirsi. Urpimisrunon laulamisesta on yksi selvä maininta (SKS KRA Laiho L. 4926; lukemisesta eli sanelemisesta esim. Laiho L. 5055, 6137), mutta sävelmiä ei ole tallentunut.

erityistapausten kautta toisaalta työn temaattisen rajauksen, toisaalta sävelmäaineiston vähäisyyden vuoksi.

Toisaalta yllä olevasta taulukosta puuttuu kokonaan laskiaisen *liukuvirsi*, jota kuitenkin käytän paikallisen laulunlajin nimityksenä. Olen tulkinnut tallennushistoriaa, aineistoa ja Launoksen kuvauksia siten, että kyseessä on ainakin Soikkolassa ollut paikallinen laji vakiintuneine aloitusrunoineen, esitysareenoineen ja sävelmätyyppineen, mutta nimityksiä ei Länsi-Inkeristä ole tallennettu. Nähdäkseni on itse runojen sekä hevaalaisten vastineiden perusteella todennäköistä, että lajia olisi voitu Soikkolassa nimittää *liukuvirreksi* ja *-nuotiksi* (ks. luku 6). Varmaa tämä ei ole. Liukuvirttä lukuun ottamatta kaikki käyttämäni paikallisten lajien nimet perustuvat tallentuneisiin virsien, laulujen ja nuottien nimityksiin. *Kokkonuotista* en puhu, sillä sitä ei aineistossa nimetä eikä aineiston pohjalta voi olla varma siitä, minkälaisia kiinteitä tai hajanaisia musiikillisia käytäntöjä kokkovirteen on voinut Länsi-Inkerissä liittyä. Toisaalta tarvittaessa nimeän sävelmiä niiden tekstuaalisilla tai musiikillisilla tunnuksilla (esim. *oi dai -sävelmä*, *neli-iskuinen pulmanuotti*), vaikka nämä eivät varmasti ole olleet paikallisten käytössä.

Taulukon ulkopuolelle jää suuri joukko sekä yksittäisiä että yleisempiä nimityksiä. Ainoita esimerkkejä Tapanin ja Jyrin päivien lauluista ovat yksittäiset *Stahvana päivän laulu* ja *Jyrinpäivävirsi*.²⁶² Häälaulujen yksittäisinä tallentuneita alakategorioita ovat *kaasikkovirsi*, *kysymisvirsi*, *tytön virret*, *saattamisvirsi*, *volkkiin laulu*, *jällest ajajain laulu*, *vävyin virsi*, *apirahavirsi* sekä *kozimavirsi*.²⁶³ Työlaulun lajeja ovat yksittäiset *niittovirsi*, *iltalaulu* *niitettäessä*, *kezrävirsi*, *talkoivirsi*, *karjan laulu*, *sikurin* (lammaspaimenen) *laulu* sekä *marjavirz*.²⁶⁴ Joko tyypilliseen laulajaryhmään, yksittäiseen esittäjään, laulun tekijään tai laulun minään viittaavat vaihdellen nimitykset *piikoin virsi*, *kupparin virsi*, *noian virsi*, *poikien laulu* (jota tytöt eivät laulaneet), *tyttöjen laulu*, *oma virsi*, *orjan virsi*, *miehen veljen laulu*, *piikatyttöin virs*, *armottoman lapsen virsi*, *minjän virsi*, toinen *armottoman lapsen virsi*, *Meijä äijä laulu*, *rekrutint laulu*, *piikan laulu palveluksessa*, *piijan laulu*, *talon tyttären laulu*, *emän virsi*, *tytön laulu* sekä *Vanhan ämmän virsi*.²⁶⁵ Yllä olevan taulukon paimenlaulut kuuluvat samaan laulajia nimeävään ryhmään. Juhliin ja alkoholinkäyttöön liittyvät *oluen virsi*, *juomarin virs* sekä *juomalaulu*.²⁶⁶ Laulun tunnesisältöön tai esitystapaan liittyvät yllä olevan taulukon *suruvirsien* ohella yksittäiset *pitkä virsi*; *tih-ti*, *pitkä*, *vieno* ja *lyhyt laulu*; *pitkä* (sävelmä), *seisulaulu*, *loppulaulu*, *tiukkulaulu* (eli leikkilaulu), *istumalaulu*, *paska laulu* (kurjasta kohtalosta) sekä *rallatusnuotti*.²⁶⁷

²⁶² SKVR III 482, 1050.

²⁶³ SKVR III 602, 1900, 2494, 3335; SKS KRA A. Laiho 2182; Mannonen 7663; SKS KRA V. Salminen 776, 2921; SibA Launis 318.

²⁶⁴ SKVR III 1056, 1057, 2295, 3578, 4581; SKS KRA Enäjäarvi-Haavio 534; Haavio 2475.

²⁶⁵ SKVR III 553, 3823, 4359; SKS KRA Enäjäarvi-Haavio 462, 490; Haavio 2457, 2492, 2503, 2514, 2540, 2548, 2554; A. Laiho 2154 ja 2155, 2374; Länkelä 6:1851; Mannonen 5474, 5487; K. Salminen 40, 41, 249.

²⁶⁶ SKVR III 224; SKS KRA Enäjäarvi-Haavio 535; SKSÄ L 101 e.

²⁶⁷ SKVR III 2328; SKS KRA Enäjäarvi-Haavio 550, 551; A. Laiho 2217; 2259, 2264, 2291, 2292; SKSÄ A 303/7.

Erityisen mielenkiintoisia ovat yleisemmin laulun lajeja tai eri ryhmien lauluja erittelevät nimitykset. Ne osoittavat laulajien tehneen myös moninaisia ajallisia, paikallisia ja kielellisiä erotteluita. Omakielisistä, kalevalamittaisista lauluista käytettiin termiä *maavirsi* (*maavirz*) tai *maankielinen virsi*, jotka asettuivat erilaisten *vennäin virsien*²⁶⁸ sekä uudempien riimillisten laulujen, *tanssilaulujen* ja *rallitosten* vastapooliksi²⁶⁹. *Suomen virsi* tarkoitti vaihdellen joko samaa kuin *maankielinen virsi*²⁷⁰ tai sitten erityisesti inkerinsuomalaisten laulua (*suomalaisten virsi*). Kalevalamittaisiin runoihin viitattiin myös termeillä *vanha* tai *entinen virsi* sekä 1930-luvun Viron Inkerissä termillä *Inkerin virsi* tai *laulu*.²⁷¹ Nimityksissä voitiin viitata myös paikkaan tai laulajaryhmään: *Soikkulan virsi*, *Vyötermaan virsi*, *Kukkosten virsi*, *Lavansaaren poikiin virs*, *mustilaisten virs*.²⁷² Nimitysten lisäksi myös monet toteamukset osoittavat laulajien olleen tietoisia ajallisista, kielellisistä ja paikallisista eroista. ”Se on oikee niit entisiä,” sanoi inkeroislaulaja Jeodokia Räkälä *Sato taivas uutta lunta* -runostaan.²⁷³ ”Ei ole meiän kohan virs,” totesi Nikolai Narvusin Kullalta sinänsä alueelle tyypillisestä *Yks oli väärä miun emoni* -runosta.²⁷⁴ Darja Lehti kertoi Joenperän kylässä laulettun Soikkolan tapaan: ”Vatjaks meil ei laulettu; soikkolan kieltä oli laulut. Kylä oli suuri, a vadjan lauluja ei laulettu, kai Soikkolan laului.”²⁷⁵ ”Tää virsi on muualta tulleita virsiä, tää ei ole mein Inkerin virsiä vaikka tätäkii siellä laulettiin,” totesi soikkolalainen Pauliina Reponen rekilaulustaan.²⁷⁶

²⁶⁸ SKVR III 2376; SKS KRA Haavio 2304, 2711; A. Laiho 2599.

²⁶⁹ SKVR III 2299; SKS KRA Mannonen 7669.

²⁷⁰ ”Ennen lauletti maavirsi soomen kielel” ja ”Suomen virsii opettiit Pärspään tytöt” (SKS KRA K. Salminen sidos 1931 b) 224–348 (sidoksen lopussa uusi sivunumerointi, s. 6); SKS KRA V. Salminen 2972.

²⁷¹ SKVR III 599, 1336, 2048, 2094, 2298, 2360; SKS KRA Haavio 2304, 2490; L. Laiho 5412; K. Salminen 72, 286; V. Salminen 2952, 2972.

²⁷² SKVR III 268; SKS KRA K. Salminen 102, 104; A. Laiho 227, 2244.

²⁷³ SKS KRA V. Salminen 2911.

²⁷⁴ SKS KRA V. Salminen 2919.

²⁷⁵ SKS KRA Haavio 2303.

²⁷⁶ SKS KRA Mannonen 7667.

RAKENTEIDEN KÄYTTÖ

Teknisesti ottaen minkä hyvänsä kalevalamittaisen runon voi laulaa millä runosävelmällä tahansa. Erityisesti Viron alueella on sävelmien käytössä kuitenkin havaittu selkeitä alueellisia, runon lajeihin ja käyttötapoihin liittyviä painotuksia. Herbert Tampere (1956, 11; 1965) yhdistää tyyliltään erilaiset sävelmätyypit ensisijaisesti niiden käyttötapoihin. Tietyillä laulun muotorakenteilla on tendenssi esiintyä tiettyjen laulun lajien tai tietyillä tapaa käytettyjen laulujen yhteydessä (Särg 2000; ks. myös esim. Sarv 2004). Karksin pitäjän alueella erityisesti työhön ja tapoihin liittyvät sävelmät olivat eri laulajilla hyvin samankaltaisia, joskaan eivät identtisiä. Hääsävelmät olivat muotorakenteeltaan tyypillisesti yksisäkeisiä, perässä refrenki *kas'ke* (Särg 2008, 58). Sen sijaan kertovien ja lyyristen laulujen yhteydessä sävelmät varioivat enemmän. (mts., 49.) Myös Vienan ja Suomen Karjalassa hääsävelmä erosi alueille muuten tyypillisistä runosävelmistä (ks. esim. Asplund 2006a, 316–318; Heinonen 2009; Väisänen 1990, 64).

Seuraavat luvut näyttävät, että kuten Virossa, myös Länsi- ja Keski-Inkerissä tiettyihin tilanteisiin tai tekemisen tapoihin ja kontekstisidonnaisiin runoihin liittyi tietynlaisia sävelmiä. Tilannesidonnaisten runojen esittämiseen tyypillisesti käytetyillä sävelmillä voitiin kuitenkin laulaa myös muita runoja tai muissa tilanteissa. Länsi-Inkerissä selkeän tilannesidonnaiset, etenkin rituaalisesti sävyttyneet praasnikka- ja hääsävelmät ovat kaikki muotorakenteeltaan yksisäkeisiä ja tyttöjen häälauluja lukuun ottamatta muiltakin rakenteiltaan sangen yksinkertaisia sävelmiä. Näitä sävelmäryhmiä yhdistävien piirteiden luonne kuitenkin vaihtelee. Yhdistävä tekijä ei aina ole melodiatyyppi, vaan se voi olla vaikkapa tietyn tyyppinen muotorakenne, suppea sävelala tai tiettyntyyppinen refrenki. Melodiatyyppien käyttö on voinut olla hyvin paikkakunta- tai jopa kyläkohtaista: esimerkiksi tyttöjen häissä käyttämää *oi dai* -sävelmää on tallennettu ainoastaan Soikkolan alueelta, kun taas Narvussa oli vastaavassa tilanteessa käytössä muunlaisia sävelmiä. Häiden rituaalisesti keskeiset laulut on aineistossa puolestaan laulettu kahdella sävelmätyypillä, joita ei kuitenkaan – ainakaan koko Länsi-Inkerin tasolla – määritä tietty melodiakulku vaan yksisäkeinen muotorakenne, rytmityyppi (22222222 ja 44222244) sekä suppea sävelala. Häiden keskeisiin sävelmiin ei myöskään sisälly osakertauksia, refrenkejä tai säännöllisiä lisätavuja tai seitsentavuisuutta. Samalla tavoin länsi-inkeriläisiä liekkunuotteja yhdistää tiukka muoto- ja rytmirakenne, mutta niiden asteikot ja sävelkulut jakautuvat useisiin erilaisiin ryhmiin.

Tilannesidonnaisissa sävelmäryhmissä näkyy myös alueellinen variaatio. Iilian virret on länsi-inkeriläisaineistossa laulettu säkeen lopun kertaavalla, äänitteillä melko verkkaisesti esitetyllä sävelmätyypillä, Keski-Inkerin kaksi toisintoa puolestaan neli-iskuisella, yksisäkeisellä sävelmällä. Hevaalta ja Tyröstä tallennettuja kokkosäveliä yhdistävät erityyppiset, erilaisiin muoto- ja rytmirakenteisiin yhdistyvät *ai lole*- tai *ai luuli* -tyyppiset refrengit, Länsi-Inkerin harvat kokkovirren sävelmätoisinnot taas esitettiin muutamilla yksinkertaisilla tanssin yhteydessä yleisillä yksisäkeisillä muotorakenteilla. Etenkin tanssiin liittyi hyvin moninaisia rytmejä, sävelmiä, muotorakenteita ja refrenkejä.

Monissa tapauksissa myös sävelasteikko määrittää sävelmätyyppejä. Selvintä tämä on muoto-, rytm- ja melodiarakenteeltaan monimutkaisempien ja suppealla maantieteellisellä alueella esiintyvien sävelmien kuten Länsi- ja Keski-Inkeriin rajoittuvan *saadulmoi*-sävelmän tai Soikkolan alueelta tallennetun *oi dai*-sävelmän kohdalla. Näiden sävelmien voi niiden käyttötapojen säännöllisyyden perusteella olettaa olleen myös käyttäjilleen tunnistettavia *nuotteja*, vaikka niitä ei sellaisiksi ole aineistossa nimetty. Soikkolalaisten *liukusävelmien* kohdalla taas asteikkorakenteet ja melodiakulut varioivat enemmän, mutta liukusävelmät muodostavat silti tyyliltään, sävelkuluiltaan sekä ennen kaikkea muotorakenteeltaan yhtenäisen ryhmän. Tämän työn aineiston ja kysymyksenasettelun puitteissa ei ole selvitetävissä, missä määrin esimerkiksi erilaisiin neli-iskuisiin, yksisäkeisiin sävelmiin liittyvä asteikollinen ja melodinen variaatio oli käyttäjilleen merkityksellistä ja tunnistettavaa. Etenkin *liekkunuotit* sekä tavalliset *pulmanuotit* muodostavat muoto- ja rytmirakenteeltaan Länsi-Inkerin alueella kiinteitä ryhmiä, joiden sisällä asteikkorakenteet ja melodiakulut kuitenkin varioivat. Osin tämä voi olla paikkakunta-, kylä-, tai laulajakohtaista, ja on luultavaa, että ainakin osa esimerkiksi Launiksen (1904, 49) tarkkakorvaisiksi mainitsemista laulajista on tunnistanut tämänkaltaisiakin eroja. Tässä kohden ei ole mahdollista sanoa, mitkä näistä muoto- ja rytmirakenteeltaan samanlaisista, mutta sävelkuluiltaan eroavista sävelmistä olisivat eri laulajien mielestä vielä edustaneet ”samaa” *nuottia*.

Virossa Karksin alueen laulajilla oli Taive Särgin (2008, 19) mukaan sävelmiä eri tarkoituksia varten: yleensä yksi tai kaksi sävelmää niille lauluille

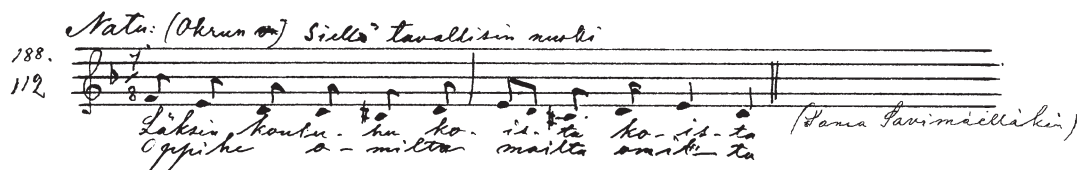
joita laulettiin yhdessä työn ja rituaalisen tekemisen yhteydessä, muutama sävelmä erilaisten arkaisten vokaalilajien osalle sekä yksi tai kaksi sävelmää lyhyllisten ja kertovien laulujen osalle. Lisäksi tunnettiin joitain uudemmassa lauluperinteestä vaikutteita saaneita erikoissävelmiä, joita käytettiin yhden tai parin-kolmen runon kanssa, esimerkiksi Karksissa on sama sävelmä välimuotoisilla lauluilla ”Loomine’, ’Tilluke teopoiss’, ’Hollandi sulane’ jms. (ks. myös Rüütel 1969, 116). Eri laulajien sävelmät olivat samankaltaisimpia työ- ja seremonialaulujen kohdalla, eroja oli enemmän vapaammin käytettävien sävelmien kohdalla.

Laulajilla oli usein joku ”perussävelmä”, jolla he lauloivat suuren osan repertuaaris- taan (Särg 2008, 19). Samalla tavoin kertoo A. G. Gomon (1977, 282) 1970-luvun tilanteesta Länsi-Inkerin inkeroisilla:

Yhdellä alueella tai yhdessä kylässä yleisesti on vain yksi tai kaksi sävelmää, joiden rakenne on sovitettu Kalevalan kahdeksantavumittaan. Niinpä niitä on helppo käyttää erilaisten eepisten runojen, häärunojen ja muiden runojen laulamiseen.

Näiden lisäksi oli ”melkein jokaisella esittäjällä repertuaaris- taan” myös joko venäläisvaikutteinen sävelmä tai suoranainen tsastuškasävelmä, joita käytettiin yhtäläis- lä kalevalamittaisten runojen esittämiseen. Terttu Koski (1974, 477) puhuu laula- jakohtaisista ”melodisista varianteista” ja luonnehtii yksittäisten esittäjien sävelmiä ”erittäin pysyviksi.”

Etenkin 1960–1970-lukujen aineistoissa, joissa yhdeltä laulajalta on äänitetty runsaasti lauluja ja niiden toisintoja, näyttäytyvät laulajien repertuaareille tyypilliset sävelmät selkeinä. Esimerkiksi aikakauden tunnetuin soikkolalaislaulaja Jekaterina Aleksandrova esitti valtaosan runoistaan kaksisäkeisellä perussävelmällä, joitain lauluja muutamalla venäläistyyppisellä sävelmällä ja erityisesti häälaulut yleisesti niihin liittyvillä yksisäkeisillä sävelmätyypeillä.²⁷⁷ Jopa sävelmätyyppien osalta huikkeimman kokoelman tallentanut Armas Launis valitti laulajien monin paikoin osaavan vain niukalti erilaisia sävelmiä.²⁷⁸ Voikin olettaa Aili ja Lauri Laihon niukemman äänitekokoelman, jossa samoilla sävelmätyypeillä esitettiin monia eri runoja, antavan Launiksien monenkirjavaa sävelmäkokoelmaa paremman kuvan siitä, minkälaisia sävelmätyyppejä laulajat tyypillisesti ja luontevasti laulamiseensa käyttivät. Yhdellä sävelmällä oli mahdollista laulaa pitkään, eikä sävelmää ollut välttämättä tarvetta vaihtaa runon vaihtuessa. Muuten kokoelmat eivät juuri kerro yleisimmin käytetyistä sävelmätyypeistä muiden kuin kontekstisidonnaisten runojen osalta. Poikkeuksia ovat kaksi A. A. Boreniuksen merkintää Soikkolasta.²⁷⁹

Nuotti 8. Soikkolan Loukkulassa vuonna 1877 yleisesti käytetty sävelmä, ”tavallisin nuotti” (SKS KRA Borenius e 188).

Länsi-inkeriläisaineiston moninaisuudesta huolimatta ovat kaikkein yleisimpiä sävelmätyyppejä erilaiset yhden säkeen jaksoissa etenevät, tasarytmiset, suppeahkolla sävelalalla (3–6) liikkuvat sävelmät, joissa ei ole refrenkejä tai säännöllisiä lisätavuja.

Samoin kuin usein Virossa, kaksisäkeiset ja etenkin sävelalaltaan laajemmat sävelmät liittyivät Länsi-Inkerissä lähinnä moninaiseen lyriikkaan ja lyyriseen epiikkaan, eivät keskeisimpiin praasnikka- ja häälauluihin. Toisaalta lyyrisiä ja eeppiisiä runoja saatettiin laulaa myös suppea-alaisilla ja yksisäkeisillä sävelmillä, joko sellaisenaan, osina häälauluja tai tiettyjen praasnikkalaulujen, erityisesti liuku-, lieku- ja kokkovirren jatkona. Niitä laulettiin siis monin eri tavoin, monen esityksareenan ja rekisterin puitteissa. Vapaammin rakentuvilla esityksareenoilla myös sävelmien kirjo oli suurta. Erityisesti tanssilaulujen joukkoon liittyy laaja kirjo niin yksi- kuin kaksisäkeisiä, suppea- kuin laaja-alaisiakin sävelmiä. Tämä liittyy nähdäkseni tanssiksi määrittyvän liikkeen moninaisuuteen, sen laajoihin käyttömahdollisuuksiin ja sen sisältämään suureen sävyjen kirjoon. Rituaalisimpiin

²⁷⁷ ERA RKM Mgn. II 2838–2843; RKM Mgn. K 40–41; ks. myös Kiuru et al. 1974, Rüütel 1979. Aleksandrovan kaksisäkeinen perussävelmä ei tosin ollut alueelle erityisen tyypillinen, vaan ilmeisesti henkilö- tai kyläkohtainen erityisyys. Praasnikkoihin liittyviä rituaalisia lauluja – lilian ja Jyrin virttä – hän lauloi ennen toista maailmansotaa tallennetusta aineistosta poikkeavin tavoin, mikä todennäköisesti johtui näiden perinteiden jäämisestä aktiivikäytöstä jo vuosisadan alkupuolella (ERA RKM, Mgn. II 2843 z, w; ks. myös luku 6).

²⁷⁸ Ks. erit. KK Coll. 123.22 Launis 1903 sekä luvun 2 alaluku Launiksista.

²⁷⁹ SKS KRA Borenius e 188 ”Siellä tavallisin nuotti” (Loukkula); 196 ”Sitä noottii/ääntä enemmän lauletaa” (Savimäki).

praasnikka- ja häälauluihin ei myöskään sisälly muita muuten yleisiä *osakertausrakenteita* kuin yksinkertaista säkeen loppupuoliskon kertausta. *Lisätavut ja äänne-muutokset* liittyvät kiinteästi tiettyihin sävelmätyyppeihin, toisiin taas niitä ei liity koskaan. Mielenkiintoisimpia ne ovat niissä sävelmätyypeissä, joissa niiden käyttö on ilmeisen valinnaista, mutta yhden laulun puitteissa säännöllistä. Tällöin ne ovat tulkintani mukaan toimineet yhtenä julkisen täydesti laulamisen tunnuksena: ne eivät liity niinkään tiettyihin sävelmätyyppeihin kuin tietynlaisiin esityksiin eli innostuneen kuuloiseen tosissaan joukolla laulamiseen. Yksinlaulajilla tai jännittyneen kuuloisissa joukkoesityksissä ei tämänkaltaisia lisätavuja ja äänne-muutoksia esiinny. *Refrengit* eli kertaumat toimivat tiettyjen rekistereiden tunnuksina. Esimerkiksi refrenki *saadulmoi saadu selennoi saadu* liittyy aineistossa kiinteästi tiettyyn yksisäkeiseen sävelmään, ja sitä kerrotaan laulettuna kylän läpi tanssien tai kulkien *kluutšaksi* kutsutussa paririvimuodostelmassa usein laulu *La lähen läpi kyläsen* -runolla aloittaen. Erilaisten hitailla sävelmillä laulettujen *kalina*-tyyppisten refrenkien taas kerrotaan Narvussa liittyneen ensisijaisesti surullisiin ja traagisiin runoihin sekä hitaaseen liikkeeseen. Näissä tilanteissa niin refrengin, sävelmän, tanssimuodostelman kuin tyyppillisen aloitusrunonkin voi ajatella olleen kiinteästi tiettyyn esitysareenaan ja rekisteriin liittyviä esityksen avaimia.

Laulamisen *tempo* vaihtelee äänitteillä yhdenkin tilannesidonnaisen laulutyyppin puitteissa. Niinpä vaikkapa Iilian virren tai tavallisen pulmanuotin rakenteeltaan samankaltaisista sävelmätoisinnoista toiset lauletaan hitaammin, toiset nopeammin. Paikallisten kuvauksissa laulamisen ja siihen mahdollisesti yhdistyvän liikkeen tempo oli kuitenkin keskeinen laulun lajia ja tunnelmaa määrittävä tekijä. Nopeasti, *tihtii*, laulettiin keveitä runoja, tanssilauluja, tanssittiin tai kuljettiin nopeasti samalla. Nopeisiin tanssilauluihin liittyi myös erilaisia äänellisiä, rytmisiä tunnuksia, riehakkaan tunnelman merkkejä: taputuksia, napsutuksia, jalkojen kopistamista. Hitaasti, *pitkäl äänel*, venyttäen laulettiin surullisia ja traagisia runoja paikoillaan istuen ja seisten tai hitaasti kulkien, usein kuoron kertaus erilaisilla *kalina*-tyyppisillä refrengillä korvaten. Nopeus liittyi tanssiin ja kepeyteen, hitaus suruun ja paikallaan oloon tai hitaaseen liikkeeseen. Ilmeisesti hitaus liittyi kuitenkin myös juhluvuuteen tai juhlavaan vakavuuteen, sillä tietyissä rituaalisen joukkolaulun tilanteissa, häälaulujen ja Iilian/Pedron lauluissa etenkin, tahti näyttää olleen usein melko rauhallinen. Ääniteaineistot näyttävät myös laulun *rytmin* merkityksellisyyden: lähes kaikissa julkisiksi ja rituaalisiksi määrittyvissä lauluissa rytmi on tasainen. Vapaampaa rytmin käsittelyä ja säkeen lopun pitkäksi venyttämistä kuuluu etenkin monien ilmeisesti *pitkäl äänel* laulamiseen liittyvien lyyristen runojen, esimerkiksi iltaan ja suruun liittyvien teemojen yhteydessä. Usein näihin yhdistelmiin liittyy juuri hidas tempo, joskus myös sävelmän laaja aika-arvojen kirjo. Rituaalisesti sävyttyneistä lauluista näitä piirteitä esiintyy tempon hitautta lukuun ottamatta ainoastaan tyttöjen häälaulutyypeissä, jotka lomittuvatkin huolilyyriikkaan ja voisivat siten tulla tulkituiksi paikallisen *pitkän äänen* eli hitaasti ja surullisesti laulamisen kategoriaan kuuluviksi. (Katso luku 5.)

Myös *äänen voimakkuus* liittyy vahvasti laulamisen tilanteeseen ja luonteeseen. Arkinen laulu oli hiljaisempaa, julkinen juhlien laulu mahdollisimman kovaää-

nistä. Ihanteena oli äänen kuuluvuus: lauluääni oli kuin kello ja juhla laulu kuului lähistöllä sijaitseviin naapurikyliin asti. Hyvä esilaulaja oli *kankee* ja *udala*, väkevä ja vahva laulaja. Venäläisperäisiin tanssilauluihin kerrotaan liittyneen erityisen kovan äänenmuodostuksen, sitä vastoin ainakin osa häälauluista laulettiin Terttu Kosken (1974, 482) mukaan kuitenkin melko hiljaisella äänellä. Olettaisain paitsi arjen ja juhlan, myös sisä- ja ulkotilan vaikuttaneen äänenvoimakkuuteen – häälauluistakin osa laulettiin ulkona, osa sisätiloissa. (Katso luku 8.)

Inkeriläiset 1900-luvun alun *runosävelmät* ovat heterogeeninen ja monityylinen joukko: kalevalamittaisten runojen esittämiseen sovellettiin myös sävelmiä rekilaulusta ja itkuvirsistä aina moninaisiin venäläisiin lauluihin. Musiikillisia rakenteita käytettiin joustavasti: samantyyppinen melodia saatettiin esimerkiksi sovittaa useampaan rytmityyppiin tai esittää erilaisilla refrengillä lisättynä. Toisaalta tiettyjen sävelmätyyppien yhteydessä musiikilliset ja tekstuaaliset rakenteet muodostivat hyvinkin kiinteitä, samankaltaisia toistuvia yhdistelmiä. Paikoin ne edellyttivät toisiaan käytännössäkin, vaikkapa tietyt osakertausrakenteet tietyn pituisia sävelmiä. Paikallisten lajien suunnasta tarkasteltuna julkisen ryhmälaulun *sävelmäryhmät* rakentuvat hyvin erilaisin tavoin. Esimerkiksi 1) kokkovirsien tunnuksena toimi Keski-Inkerissä *oi luuli* -tyyppinen refrenki, joka saattoi esiintyä monissa asuissa erilaisten sävelmätyyppien puitteissa. 2) Yleisimpien hääsävelmien kohdalla olennaisinta oli laulun neli- tai kuusi-iskuinen rytmityyppi, suppea sävelala ja yksisäkeinen yksinkertainen muotorakenne, joiden puitteissa esiintyy useita erilaisia melodiatyyppejä. 3) Tyttöjen häissä Soikkolassa käyttämä kiinteämuotoinen *oi dai* -sävelmä oli vaihdettavissa toisaalta muutaman tyyliltään samankaltaisen, toisaalta kahden keskeisimmän hääsävelmätyypin kanssa. 4) Kylien läpi kulkemiseen liittyvä *saadulmoi* -sävelmä puolestaan toistui kiinteänä tiettyntyyppisen melodian, rytmin ja sävelmän kokonaisrakenteen yhdistelmänä joko refrengin kanssa tai sitä ilman. Musiikkianalyttiselta kannalta katsottuna hyvinkin erilaiset piirteet toimivat siis tietyn paikallisen tilannesidonnaisen lajin määreinä: kokonaisrakenne melodioineen, rytmityyppi tai ainoastaan refrengin luonne. Tiedyt melodiatyypit liittyvät useiden eri kerääjien eriaikaisissa aineistoissa samankaltaisiin tai -teemaisiin runoihin tai laulutilanteisiin. Jotkut näistä ryhmistä ovat hyvinkin paikallisia, toiset taas laajemmalla maantieteellisellä tai etnisellä rajautuvalta alueelta löytyviä. Mitään yhtenäistä järjestelmää ei siis löydy, vaan aineiston on ennemminkin syytä tulkita edustavan välillä laajemman, välillä suppeamman alueen paikallisia tapoja, toistuviin tilanteisiin liittyviä enemmän tai vähemmän vaihtelevia konventionaalisia laulamisen tapoja.

LIKE

5. LIIKE

Olga Paju muisteli luterilaista Kati Varkkia (ks. Salminen 1931a, 635) neljätoista vuotta tämän kuoleman jälkeen:

[O]li pieni, priskii²⁸⁰, punanen, ymmyrkäinen niin kuin nauris. Ääni oli niin kuin kello. Koko kylä kutsu kummitäiks, nii hää oli hyvä. Lauloi aina pulmiss, tantsi aina tasaisesti, niin kuin kananmuna vierä.²⁸¹

Paju yhdistää luonteen (nii hää oli hyvä), ulkonäön (punainen, roteva, ymmyrkäinen kuin nauris, kuin kananmuna), lauluäänen (kuin kello) ja tanssin (tasainen) kuvauksen. Vaikka tämänkaltaisia, yhden henkilön tanssin ja laulun kuvauksia ei ole aineistossa muita, toistuvat samat teemat runoissa. Kuvaus antaa vihjeen siitä, että runoissa yleisiä mielikuvia saatettiin käyttää myös runomaailman ulkopuolella (vrt. Tarkka 2005, 52–53).

Runoissa hyvä tanssi eli *tantsu* on *tasaista* ja *lustia* (eli kaunista tai hauskaa).²⁸² Tasainen ja lusti oli kontekstikuvauksissa myös hyvä tanssipaiikka: aukea, kuiva ja tasainen aukio kauniilla paikalla. Se saattoi olla sopiva kohta vaikkapa kylätielä, joen penkerellä eli kaltaalla, sillalla tai kyläkeinun tai kokkopaikan vieressä.²⁸³ Tanssin synonyyminä on välillä vieriminen tai hyppääminen.²⁸⁴ Kaunis lauluääni on kuuluva ja voimakas: se kuin kello tai torvi ja laulamisen synonyyminä käytetään huutamista tai kukkumista.²⁸⁵ Kellot kuuluivat praasnikkoihin ja häihin myös todellisina esineinä, sillä niitä oli tällöin hevosten aisoissa, valjaissa ja kaulassa: ”Ettäältä kuuluu, että ’pulmat tuloot,’” ”siiz helähtetää hyväst.”²⁸⁶ Uusia sukulaisia verrataan häälauluissa kananmuniin, ja kananmunilta ja medeltä tuoksuvat lyyri-
sissä runoissa myös omat hyvät, lintujen laulua täynnä olevat maat.²⁸⁷ Kaunis tyttö on poskilta punainen, verevä.²⁸⁸ Tytön *tasainen tantsu* ja *laatuista laulu* ”pettelee” pojan eli saa tämän ryhtymään sulhaseksi.²⁸⁹ Laulun merkityksestä sulhasen löytymisessä kertoivat myös muutamat laulajat ja kerääjät. Jeodokia Räkälä selitti omaa aikaista naimisiinmenoaan 17-vuotiaana juuri laulutaidollaan: ”Mokoma laulaja-

²⁸⁰ Priski: (vir. priske) terve, verevä, riski, roteva (ESS: priske; IMS: priski).

²⁸¹ Salminen K.: sidoksen 1931 b) 224–348 lopussa ilman arkistonumeroita, alkaa uusi sivunumerointi, jonka s. 9–10.

²⁸² Esim. SKS KRA Laiho A. 2134.

²⁸³ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 551, 556, 558, 830–832; A. Laiho 2615, 3171; joen kaltaalta ks. myös Simonsuuri 1972, 45.

²⁸⁴ SKVR III 709, 901, säe 16; SKS KRA Laiho L. 6000.

²⁸⁵ Ks. SKVR-tietokannan haku ”kello* ään*”, esim. SKVR XV 1195; kulkukutorvi, SKVR III 1484, 2260; laulamisen synonyymit ks. esim. SKVR III 3476.

²⁸⁶ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 873 ja Laiho A. 2591; ks. myös Haavio 2673; Laiho A. 2604; Salminen V. 2960; Sääsä 5971.

²⁸⁷ Häälaulut esim. SKVR 2305, 3038; omien maiden ylistys esim. SKVR III 770, 2402; lyriikan ruokakuvista ks. Timonen 2004, 367–369.

²⁸⁸ Esim. SKVR III 1801.

²⁸⁹ Esim. SKVR III 397.

kukko, vietiinhän se,” hän totesi kerääjälle.²⁹⁰ Myös miesten taitava tanssi herätti ihastusta. Valpuri Vohta kertoi, että hänen isänsä Andreas Orava ”oliki oikee kerkee jalalt laulaja ja tantsija, pulmis mäni keputteli nii et.”²⁹¹ Kuten Kati Varkin kohdalla, taidokkaan tanssin kuvaus liitetään jälleen häihin eli pulmiin.

Liikkuen laulaminen on toisaalta kerääjien ja tutkijoiden, toisaalta myös laulajien itse etenkin 1930-luvun keruissa usein esiin tuoma laulamisen tapa. Kuvaukset painottuvat naimattomiin tyttöihin, jotka etenkin juhlapäivinä olivat näkyvästi esillä kulkien ja tanssien kyläteillä eli kylän kujilla. (Ks. esim. Enäjärvi-Haavio 1949, 139–167; Harvilahti 1992, 14–22; Launis 1904, 1907; Simonsuuri 1972; Timonen 2004, 84–157; Virtanen 1968, 58–63.) Tytöt olivat koko kylän katseiden kohteina ja juhlapäivät olivat myös keskeisiä morsiamen etsimistilaisuuksia (Länkelä 1904, 290; Sarmela 1969; Tallqvist & Törneros 1904, 374; Virtanen 1985, 125).²⁹² Yhden tanssitilanteen tai tietyn tanssin tarkkoja kuvauksia on aineistossa hyvin vähän, mutta lyhyempiä mainintoja melko runsaasti. Tyypillisimmillään runon yhteydessä mainitaan vain, että sitä laulettiin vaikkapa ”ympärikossa” tai tanssien. Näiden mainintojen ymmärtämiseksi on olennaista hahmotella, minkälaisen kirjon liik-kumisen tapoja ja sävyjä tällainen maininta voi pitää sisällään. Tanssi ja paikoillaan laulaminen näyttäytyvät kuvauksissa yhtenä laulun rekisterien piirteenä.

Yhtään tanssiin erikoistunutta tutkijaa ei Länsi-Inkerissä tämän työn aineiston kat-tamana aikajaksona vierailut. Sinänsä tilanne ei poikkea paljonkaan historiallisten tanssikulttuurien tutkimuksen yleisestä problematiikasta. Liikkeelliset ja ruumiil-liset piirteet (tai lajit) ovat usein hankalasti ja harvoin sanallistettuja ja tarkkoja kuvauksia on niukalti. (Hoppu 1999; 2003; Saarikoski 2003; ruumiillisuudesta ks. myös Piela 2010, 17, 46–47.) Esimerkiksi Elina Paukkunen (2006) kertoo, että Se-negalissa tanssijat ovat hyvin tietoisia siitä, mikä on hienoa tai oikein, mutta tätä koskeva sanallinen kommentointi on niukkaa. Petra M. Autio (2003) kertoo kiis-tasta, joka kiribatilaisten tanssijoiden parissa nousi pienestä tanssiin kuuluvasta kädenliikkeestä. Vaikka tanssimiseen ei juuri liittynyt sanallista kommunikaatiota, yksi elekin saattoi toimia vahvana ryhmiin identifioitumisen ja kylän yhtenäisyyden rikkovana merkinä tai symbolina. Petri Hoppu (2003, 19–22) toteaa, että tanssin ja liikkeiden merkityskentät ovat ruumiillisuudessaan ja moniulotteisuudessaan vaikeasti tavoitettavia (ks. myös Hoppu 1999, 28, 33–34; Knuuttila 1994, 149).

²⁹⁰ SKS KRA Salminen K. 46; ks. myös Porkka 1886, 158.

²⁹¹ SKS KRA Laiho L. 5409.

²⁹² Moni Inkerissä kenttätöitä tehnyt tutkija nostaa tanssin ja kulkemisen keskiöön laajempia alueitakin koskeissa kuvauksissa ja tutkimuksissa (Alava 1932; Launis 1910b; 1910c; Enäjärvi-Haavio 1949; Si-monsuuri 1972).

Leea Virtanen (1994a, erit. 336) pohtii inkeriläisen tanssin arjesta erotettua luonnetta ja tanssin luomaa läheisyyden tuntua, jotka hänen tulkinnassaan antoivat mahdollisuuden laajalle ilmaisun kirjolle ja henkilökohtaistenkin ongelmien käsittelylle. Tanssin yleinen merkittävyys käykin länsi-inkeriläisestä aineistosta ilmi. Se kuitenkin antaa vain harvoin tilaisuuden yksityiskohtaisempiin liikkeiden saati niiden merkitysten analyysiin. Keskeinen tavoitteeni tässä luvussa onkin yksinkertaisesti hahmotella runoaineistossa usein lakonisina esiintyvien nimitysten (kuten *ympärikkö*, *kluutša*, *läpi kylän*) ulottuvuuksia ja niihin liitettyjä runoja, sävelmiä sekä laulamisen tapoja. Käytän apunani myös seuraavien lukujen tuloksia. Luetelo liikkeen kannalta keskeisimmistä arkistolähteistä löytyy liitteestä 5. Lähteet painottuvat 1930-luvun aineistoihin ja Narvusin alueelle. Arkistolähteiden lisäksi erityisen keskeisiä ovat tässä luvussa Armas Launiksen (1904, 1907), Elsa Enäjärvi-Haavion (1949) sekä Aili Laihon (1961; 1972) kuvaukset.

LÄPI KYLÄN

Läpi kylän laulaen kulkeminen tai tanssiminen on yksi aineistossa useimmin mainituista liikkumisen tavoista. Kuvaukset liittyvät pyhäpäiviin, praasnikkoihin ja häihin. Praasnikoista tarkemmin on mainittu Jyrin, Pedron, Iilian, Miikkulan ja Troitsan päivien lisäksi juhannus, joulukuu ja laskiaisen. Häiden yhteydessä kuvaukset liittyvät häävään ajamiseen tai kulkemiseen morsius- tai sulhastaloon ja tyttöjen läpi kylän kulkemiseen kihlajien yhteydessä. Läpi kylän saatettiin mennä monella tavoin: kävellen, tanssien, ketjuna, paririvinä, vapaissa muodostelmissa, reellä tai rattailla ajaen. Myös maininnat laulajista ja tilanteen luonteesta vaihtelevat. Yksinkertaisimmillaan muistiinpanossa kerrotaan vain, että mentiin ”läpi kylän.”²⁹³

Inkeriläiset kylät olivat usein melko tiiviitä ja monin paikoin myös melko lähellä toisiaan. Talot keskittyivät yhden päätien reunoille, talousrakennuksia oli vähän kauempanakin. Suuret juhlat, häät ja praasnikat, keskittyivät kuvausten perusteella yleensä talojen tupiin ja kylän keskuskadulle. Kylän läpi kulkeminen oli hyvin konkreettinen määre: kylän keskellä kulkevaa pääkatua yhdestä päästä toiseen. Reitti kulki jotakuinkin kaikkien talojen ikkunoiden alta: tila oli julkinen ja keskeinen, koko kylä näki. Kylän kadulle myös keräännettiin tanssimaan. Varsinaisten tanssi-, liekku-, ja kokkopaikkojen kerrotaan kuitenkin usein olleen vähän syrjemmällä.

KULJESKELU, GULJANJE

Pyhäpäivien ja praasnikkojen kuvausten yhteydessä mainitaan usein nuorten kuljeskelu, tanssi ja ajan vietto ulkona kylällä. 1930-luvun kuvauksissa tästä tanssin, laulun ja soiton sekaisesta kylällä kuljeskelusta ja seurustelusta käytetään venäjistä lainattua yleisnimitystä *gulaittaminen* tai *gul(j)anje*.²⁹⁴ Anna Kivisoon mukaan nimitys oli nuori, tapa sitä vastoin ei:

”Työt näätu mäntii kesäl - pääskysset ko lentelööt ja pesii tekkööt - yhtee kokkoo tanssima, siis ulkon lauletti. Perält siis sanottii: Määmmä gulanjaa. Enne ei vennäi kieltä osattu.”²⁹⁵

1930-luvulla lainasana oli ilmeisen vakiintunut. Samanlaisia kuvauksia on silti tallennettu myös ilman nimityksen käyttöä.²⁹⁶ Praasnikkojen aikaan nuoret saattoivat viettää aikaa laulaen ja tanssien ulkona päiväkausia ja vain käydä välillä syömässä sisällä. Laulajina mainitaan ensisijaisesti tytöt ja nuoret naiset. Myös poikia ja nuoria miehiä saattoi olla mukana tai perässä seurailemassa, mutta esilaulajina heitä ei mainita.²⁹⁷ Ainoastaan Jyrin päivän naisten juhlissa sekä yhdessä luterilaismuis-

²⁹³ SKS KRA Laiho L. 5911; ks. Liite 5: Liikekuvaukset.

²⁹⁴ Ks. VKS: gul’jan’a; VKKMS: gul’anja, ven. guljan’e: hovit, kävely (VKSS).

²⁹⁵ SKS KRA Laiho L. 5360.

²⁹⁶ Esim. SKS KRA Enäjärvi-Haavio 556.

²⁹⁷ Esim. SKS KRA Laiho A. 2615; ks. myös Groundstroem 1904, 414–415; Lukkarinen 1911, 44.

tiinpanossa neljäntenä joulupäivänä, kun ”naiset on vapaat,” kutsutaan myös naisten juhlimista gulaittamiseksi.²⁹⁸

Gulaittamisen kaltainen termi on myös *hulkkuminen*. Sana viittaa nimenomaan joukossa kuljeskeluun, mutta siihen ei näytä liittyneen yhtä vahvaa laulun ja tanssin painotusta kuin guljanje-sanaan.²⁹⁹ Hulkkuminen on yleisempi termi, joka sulkee sisäänsä joskus myös guljanjen.³⁰⁰ Joukolla liikkumisesta tai olemisesta 1930-luvun laulajat käyttivät joskus myös nimitystä *kampas* tai *kampanjassa*: nimitys ei välttämättä pitänyt sisällään laulua tai tanssia, mutta ei myöskään sulkenut sitä ehdottomasti pois.³⁰¹

Keskeinen ero vanhempien ihmisten ja nuorten juhlinnassa määrittäyty kuvauksissa juuri guljanje-termin kautta: ”Vanhat ajoivat juttua, nuoret kävivät guljanjalla.”³⁰² Vanhemmat ihmiset pysyttelivät pääosin sisällä syömässä ja juomassa, nuoret ulkona tanssimassa ja laulamassa, joskin aikuisetkin saattoivat hetkittäin tulla ulos kulkemaan ja tanssimaan.³⁰³ Guljanje-termi määrittää paikan (ulkona) lisäksi epäsuorasti usein myös vuodenajan. Talvella nuoret vuokrasivat tai pyysivät ajanviettopaikakseen tuvan, jolloin kyseessä oli *beseda*, kesällä oltiin ulkona guljanjassa.³⁰⁴ Gulaittamisen kuvauksiin sisältyy monenlaisia erotteluja ikä- ja muiden ryhmien välillä. Launiksen (1904, 52) mukaan kylällä saattoi juhlapäivinä olla useita erikikäisiä tyttöryhmiä laulamassa.³⁰⁵ Tyttöjen joukko saattoi pitää sisällään myös vastikään naimisiin menneitä naisia.³⁰⁶ Erotteluja tehdään kuvauksissa myös oman kylän ja muiden kylien tyttöjen välillä ja iän lisäksi aviosäädyn sekä sukupuolen pohjalta: tytöt, pojat, naiset, miehet, vanhat, nuoret, naimisissa olevat.³⁰⁷

²⁹⁸ SKS KRA Haavio 2697; Laiho A. 2585; Laiho L. 5229; joulupäivänä Laiho A. 2607.

²⁹⁹ Esim. SKS KRA Enäjärvi-Haavio 467, 559; Haavio 2785; ks. myös IMS hulkkua; ESS hulkuda.

³⁰⁰ SKS KRA Alava 7A: 254; Enäjärvi-Haavio 467, 559, 771; Haavio 2785; Laiho A. 2614; Laiho L. 5188, 5227, 5228, 5362. Kotkon kylän Iilian praasnikoiden neljäntenä päivänä ”vanhat naiset kampanjas hulkuivat” ja Väikylässä Jyrinpäivänä ”miehet eivät tohtineet tulla naisten hulkkua,” eli joukkoon (SKS KRA Haavio 2763; Laiho L. 5229).

³⁰¹ Esim. SKS KRA Haavio 2796, 2801; Laiho L. 5247, 5987. Tyttöjen tai nuorten tekeminen (tanssi, läpi kylän meno) sisältyy nimenomaan guljanjen käsitteeseen, etenkin miehet sitä vastoin vain olivat joukkona, *kampanjassa*. Kampassa tai kampanjassa käyminen tarkoittaa joukolla liikkumista eikä siihen aineistossa liity tanssin kuvauksia. (Ks. SKS KRA Enäjärvi-Haavio 815; Laiho A. 2218; Laiho L. 5324, 5987.) Kompanija (ven.): seura; kampas (vir.): joukossa (VKSS, ESS).

³⁰² SKS KRA Enäjärvi-Haavio 800, ks. myös 770, 771, 790, 794.

³⁰³ Erit. SKS KRA Enäjärvi-Haavio 797; Laiho A. 2576, 2600, 2606; Laiho A. 2607; Laiho L. 5987; 6000

³⁰⁴ ”Huonees oli talviaikan besedat, palkattii maja. Kesäl ulkon ku oltii, sanottii, ett oltii gulanjas” (SKS KRA Laiho L. 5255; ks. myös Laiho L. 5989; Enäjärvi-Haavio 1949, 156). Jos satoi, saattoivat nuoret tosin kesälläkin viettää praasnikkaa tuvassa (SKS KRA Laiho A. 2606; vrt. Enäjärvi-Haavio 556). Aineistossani guljanje-termi liittyy ainoastaan kaksi kertaa tanssimiseen tai ajanviettoon talvella tuvassa (SKS KRA Laiho A. 2343; Enäjärvi-Haavio 819). (Ks. myös Čistov 1976b, 197.) Besede (ven.): keskustelu, illanistujainen (VKSS).

³⁰⁵ Esimerkiksi Martinpäivänä Ropsussa ja Kullalla lapset kävivät taloissa laulamassa ja pyytämässä herkkuja, ”korjaamassa”, mutta eivät isommat eli ”suuret”, jotka ”kävivät jälle omas kamppas” (SKS KRA Laiho L. 5362).

³⁰⁶ SKS KRA Haavio 2771; Laiho A. 2347; Laiho L. 5168.

³⁰⁷ Esim. SKS KRA SKS KRA Haavio 2771, 2792, 2793, Laiho L. 5227, 6001. Anna Hovaskin kertoo, että Haavikon kylän Pedron praasnikoilla ”Naiset käytti kampanjas, siis tyttöil ja pojil oli oma kampanja” (SKS KRA Laiho L. 5247). Toisena joulupäivänä Kallivieressä kuvataan tytöt ja miehet erikseen ja korostetaan samalla tyttöjen laulua: ”Miehet käytiin kampanjassa, tytöt läpi kylän mäntii laulu”, samoin Soikkolassa Pedron praasnikoilla: ”Tytöt pojat mäntii tantsul, miehet noistii käymää kampan’jas” (SKS KRA Enäjärvi-Haavio 815; Laiho L. 5987).

Jos guljanjeen liittyvää liikkumista tarkemmin kuvataan, kuulostaa se yleensä epämuodolliselta ja vaihtelevalta: ”Tytöt kulkivat yhdessä, neljäkin rinnan tietä pitkin. Välillä tanssittiin.”³⁰⁸ Yhdessä kulkemisen ja välillä tanssimaan pysähtymisen teemat toistuvat: ”Pyhäiltoina tytöt kulkivat pitkin kylän teitä käsi kädessä laulaen. Avoimella paikalla oltiin piirileikkiä.”³⁰⁹ Kylällä kulkiessa kerrotaan usein pidetyn käsistä kiinni tai kuljetun käsikynkkää.³¹⁰ Juljaana Pohjalainen kertoi tyttöjen pyhäisin lounaan jälkeen kulkeneen laulaen ”kylän kujilla” ja ”läpi kylän” yhtenä joukkona, mutta ei säännöllisessä kulkueessa. Kävellessään läpi kylän he lauloivat ”vienoo” eli ”pitkällä nuotilla.”³¹¹

Gulanje piti siis sisällään paljon erilaisia tanssimisen ja kulkemisen tapoja. Se saattoi sisältää myös esimerkiksi ajan viettämistä liekulla.³¹² Valpuri Vohdan kuvaus kuitenkin viittaa siihen, että tarkemmin liikkumisen tavoista puhuttaessa guljanje tarkoittaisi ensisijaisesti vapaamuotoista kuljeskelua. Hän kertoi laulaneensa *Varhain kuoli miun emoni* -runoa häissä, piirissä käsi kädessä, ja tarkensi: ”Ei gulanjessa eikä istuen.”³¹³ Tanssi häissä, muidenkaan kuin varsinaisten rituaalisesti keskeisten häärunojen yhteydessä, ei siis Vohdan mielestä sopinut guljanje-termin alle. Joskus guljanjen epämuodollisuus asetetaankin vastakkain tilannesidonnaisempien laulujen ja käytäntöjen kanssa. Kun Anna Kivisoo kertoo juhannusaaton kokolle kulkemisesta kolme, neljä rinnakkain, hän erikseen korostaa, että kyse ei kuitenkaan ollut guljanjesta.³¹⁴ Rituaalisempien tilanteiden laulu ei sisältynyt guljanjen kehykseen. Guljanjeen tai kuljeskeluun liittyvät muutamat runomuistiinpanot ovatkin yleisiä, moneen tilanteeseen sopivia, usein tyttöjen näkökulmaan sijoitettuja lyyrisiä ja eeppeisiä teemoja. Mitään erityisiä aloitusteemoja tai -formuloita ei esiinny.³¹⁵

Vapaamuotoisen laulun, tanssin ja kuljeskelun kuvataan liittyneen praasnikoiden ja pyhäpäivien kehyksiin. Käytetyistä termeistä yleensä nuorison ajanviettoon liit-

³⁰⁸ Tytöt käyttivät refrenkiä *sadul moi sadu zeljonoj*, joka yleensä liittyi nopeahkoon yksisäkeiseen, jäljempänä käsiteltävään sävelmään (SKS KRA Enäjärv-Haavio 549, 557).

³⁰⁹ SKS KRA Sääski 5365; ks. myös Enäjärv-Haavio 550, 559.

³¹⁰ esim. SKS KRA Sääski 5365, 5487; Simonsuuri 1972, 48. Valpuri Vohdan mukaan he kulkivat kahdesta neljään tyttöä rinnan pitäen ”toistensa selän takaa kiinni.” Hänen mukaansa kaksisäkeisiä refrenkejä *kaalina kaalina kaalina maja* sekä *oi lolii oi lolii oili loošinki moii* käytettiin ”vain sellaisissa lauluissa, joita laulettiin kävellessä,” ja joihin kuului hitaampi sävelmä (SKS KRA Enäjärv-Haavio 555). Refrengeistä ensimmäinen liittyy luultavasti kaksisäkeiseen venäläisperäiseen sävelmään, jota saman refrengin kanssa käytettiin vuoden 1937 äänityksissä rekryyttilaulun ja paimenrunon laulamiseen (SKS L 91a ja c), toista ei aineistossa löydy yhdenkään sävelmän yhteydessä.

³¹¹ SKS KRA Enäjärv-Haavio 556.

³¹² SKS KRA Enäjärv-Haavio 832.

³¹³ SKS KRA Enäjärv-Haavio 500, vrt. kuit. 555. (Piennä petti miun emoni, vrt. SKVR III 2047.)

³¹⁴ SKS KRA Enäjärv-Haavio 773; ks. myös luku 6: Juhannus, kokkovirsi.

³¹⁵ Anna Kivisoo liittää gulanja-kuvaukseensa kosinta-aiheisen *Saaren synty* -runon, ja toisaalla hän kertoo gulaittaessa laulettua esimerkiksi *Täss on tykky tyttölöitä* -runoa tai illalla *La mie vieretän vilulla* -runoa (SKS KRA Enäjärv-Haavio 482, 549; Laiho L. 5328, 5360). Kylällä kulkiessaan kerrotaan tyttöjen laulaneen tyttären omaisuudesta jäämisestä sekä kotonaan että miehelässä kertovaa *Kui mie kazvelin kanane* -laulua tai veljen etsimisestä kertovaa runoa (SKS KRA Enäjärv-Haavio 491; Sääski 5487). ”Kera suurel äänel gulanjel laulettiin” Katri Vohdan mukaan *Ison kotona ja toiselassa* -runoa (SKS KRA Enäjärv-Haavio 497). Väärnojan Kati-akka kertoi vain tyttöjen helatorstaista Iilian pyhään kävelleen yöllä ”pitkin kylää” ja lauleskelleen talojen edustoilla eli ”ikkunoja” möite omia virsiänsä.” Katin laulama pitkä teemasta toiseen liikkuva runo alkaa kuvauksella siitä, kuinka oma äiti on pessyt ja pukeutut tyttänsä kauniiksi (SKVR III 1580).

tyvä *guljanje* pitää vahvimmin sisällään ajatuksen myös laulamisesta. *Hulkassa* tai *kampassa* kulkeminen viittaa ensisijaisesti vain joukolla kulkemiseen, vaikka ei suljakaan ajatusta laulusta kokonaan pois. Mitään vakiintuneita yksittäisiä rekistereitä tämänkaltaiseen pyhäpäivien juhlintaan ei aineiston perusteella näytä liittyneen, vaan *guljanje* on monia erilaisia, vaihtelevia lauluja ja laulamisen tapoja sisällään pitävä yleinen juhlien kehys, joka ei pidä sisällään rituaalisempia praasnikoiden tai häiden lauluja.

VIRON VERÄJÄT

Kylän läpi kulkemisen kuvauksissa esiintyy väljien muodostelmien lisäksi kiinteämpiä ja rituaalisiinkin yhteyksiin liittyviä kulkemisen tapoja, joista käytetään 1930-luvun narvusilaisaineistossa nimityksiä *Viron veräjät* ja *kluutša*. *Viron veräjät* oli ”ketjutanssi, johon kuului portistakäynti” ja jota siis tanssittiin yhtenä toisiaan käsistä pitävien laulajien ketjuna. *Kluutšaa* tanssittiin paririvissä muutamalla erilaisella tavalla, joista jäljempänä tarkemmin.³¹⁶

Kiemurtavan, päädyssä olijoiden käsien alitse pujottelevan jonon ensimmäinen inkeriläiskuvaus on Launikselta (1904, 53). Hän kertoi, että tämä laulamisen tapa ”vielä kuuluu olevan elossa Keski-Inkerissä”, jossa sitä kutsutaan *vääräksi piiriksi*.

”Piiri se ei kuitenkaan ole, sillä se on avonainen ja pääasemissaan suora. Tytöt ja pojat asettuvat pitkin kylän kujaa pitkään riviin pitäen toistensa käsistä kiinni. Eessälaulaja on jommassakummassa päässä. Toisessa päässä olijat pysyvät paikoillaan ja kahden viimeisen välistä pujottautuvat toiset perätysten. Kun on päästy yhteen jonoon, tekee toinen pää saman kulun samaan suuntaan. Näin käydään kylän otsasta otsaan tavalliseen tapaan laulaen.”

Toisen matkansa jälkeen Launis (Launis 1907, 109–110) tarkensi kuvausta edelleen Keski-Inkerin pohjalta: esilaulaja saattoikin seistä missä kohden riviä hyvänsä. Nimityksiä olivat myös *pitkä rinki* ja *läpi liekkusin käynti*.³¹⁷ Kulkiessa laulettiin ”jotenkin hitaassa tahdissa, tyyneästi kävellen.” Launis liitti *väärän piirin* kokolle eli tanssipaikalle kulkuun ja kertoi sen yhteydessä käytettävän sävelmän usein sisältävän *ai ljole-* tai *ai luuli-*refrengin. Näyttää siltä, että tunnusomaista kokkovirren sävelmälle oli ennen kaikkea samantyyppisten refrenkien käyttö, ei niinkään tietty rytmi, muotorakenne tai sävelkulku, jotka vaihtelivat alueittain ja ilmeisesti laulajittainkin.³¹⁸

³¹⁶ Nimitykset menevät eri kerääjien kuvauksissa jonkin verran ristiin ja jäävät välillä epämääräisiksi. Elsa Enäjärvi-Haavio (1949, 160) näyttää kertovan *kluutšan* ja *Viron veräjien* nimellä samasta liikkumisen tavasta, Aili Simonsuuri (1972, 47–48) puolestaan kuvaa *kluutšan* selkeästi mutta jättää *Viron veräjät* lyhyelle maininnalle. Pirkko-Liisa Rausmaa (1981, 187) määrittää näiden kirjoitusten sekä niiden taustalla olevan arkistomateriaalin pohjalta tässä esitetyn selkeän jaon, joka näyttää pääpiirteissään pätevän myös laajemman aineiston osalta. Kljuts (ven.): avain, lähde (VKSS).

³¹⁷ Etelä-Karjalassa käytettiin myös nimitystä *läpi luikkusin* samankaltaisesta kulkemisesta polskan yhteydessä. (MV Reinholm: Ilokas, taikka Suomen kansan ajanviettoja (käsikirjoitus), 35. j.)

³¹⁸ Ks. myös Timonen 2004, 109–113. Sävelmäkuvausta käsitellään tarkemmin seuraavassa luvussa juhannuksen yhteydessä.

Kuva 5. Viron veräjät. Ketjun oikeassa päädyssä Valpuri Vohta. (KAVA Mäkinen 1938 Inkeri 245/4.)

Samasta liikkumisen tavasta on myös lyhyt elokuvaltiointi Narvusta vuodelta 1938.³¹⁹ Se koostuu nopeasti vaihtuvista näkymistä. Esiintyjiä näytetään seitsemässä eri kohdasta kuvatussa otoksessa yhteensä noin 45 sekuntia. Tanssimassa on viisitoista naista ja tyttöä, joukossa keskellä ainakin Mari Vahter³²⁰ ja ketjun toisessa päässä Valpuri Vohta.³²¹ Kymmenellä tanssijoista on päässään naimisissa olevan naisen huivi, kolmella tytön hiusnauha ja kaksi on avopäin. Huivipäisten liikkuminen näyttää yleisesti ottaen tyttöjen vaatteita kantavien liikkumista varmemmalta. Vohta ketjun toisessa päässä näyttää laulavan esilaulua – Aili Laihon (1972, 47) mukaan esilaulaja oli yleensä juuri ketjun toisessa päädyssä. Vahterin³²² lisäksi vähintään osa muistakin laulaa kuoro-osaa. Tanssijoiden ketju kiemurtaa kuvaustilanteen vaatimusten mukaisesti melko suppealla alueella eikä siis siirry eteenpäin. Esiintyjien askeleet vaihtelevat hitaahkosta kävelyaskelesta nopeaan, lyhyeen ja tasaiseen teputukseen (puolijuoksu) sekä erilaisiin vaihtoaskelten ja hypähdysten vaikeasti erottuviin häivähdyksiin. Askeleet tuntuvat varioivat osin kohtauksittain (välillä on ilmeisesti tanssittu hitaammin, välillä nopeammin), osin tanssijoittain sekä suhteessa ketjun liikkeisiin. Elokuvakohtauksen musiikiksi on liitetty Vohdan esilaulama, vuotta aikaisemmin äänitetty *Tehkää yksi ympärikkö*, mutta sitä ei luonnollisesti ole saatu sopimaan useasta eriaikaisesta palasta leikatun filmin askelten rytmeihin. Äänen kanssa katseltuna vaikutelma on epärytmisen; tanssi näyttää paljon varmemmalta ja rytmisemmältä, kun nauhaa katselee ilman ääntä, kohtaus kerrallaan. On mahdotonta sanoa, mitä sävelmää tai sävelmiä fil-

³¹⁹ Mäkinen 2008, 05:16–06:06.

³²⁰ Mäkinen 2008, 05:25.

³²¹ Mäkinen 2008, 05:44–05:49.

³²² Mäkinen 2008, 05:54–06:08.

millä lauletaan. Nopeat leikkaukset ja taustamusiikin valinta tuntuvat korostavan vauhtia, ja ovat luultavasti tarkoituksellinen valinta tanssia edeltäneen hitaan morsiamenhunnuttamiskohtauksen jälkeen.

1930-luvun narvusiilaisaineistossa yhdessä ketjussa (*rita, räätty, pitkä rivi*) kulkeamiseen ja käsien välitse pujottelemiseen liittyvissä kuvauksissa tätä liikkumisen tapaa kutsutaan nimellä *Viron veräjät*. Siihen liittyviä kuvauksia on tallennettu neljältä luterilaislaulajalta, filmitallenteiden esilaulajalta Valpuri Vohdalta sekä Juliaana Pohjalalaiselta, Valpuri Haukalta ja Maria Otsalta. Toisin kuin Launiksella, kuvauksissa korostuu vauhti: juostiin ja tanssittiin, mentiin ”kiireesti.” Muutamissa muistiinpanoissa liikkeen kuvaus jää monitulkintaiseksi.³²³ Viron veräjien käsikirjoituskuvaukset liittyvät naisten ja tyttöjen Jyrinpäivänä ja talkoissa sekä tyttöjen muulloinkin pyhäiltöinä laulamiseen.³²⁴ Niihin liittyvät runot ovat variaatioineenkin kaikki samaa tyyppiä:³²⁵

Avatkaa Viron veräjät!
Viron vieraat tulloot
Viron vettä katsomaa,
Kui vesi kuvaelloo,
Somerpohja souteloo.³²⁶

Aloitusteeman jälkeen, kertoivat Haukka ja Pohjalainen, voitiin lisätä ”toinen virsi perään” ja laulaa ”kenen mieleen mitä tuli, [mitä] tahto laulaa.”³²⁷ Esilaulaja saattoi laulun kuluessa vaihdella: ”Ken osasi, se oli eessälaulaja.”³²⁸ Sävelmiä tai viittauksia laulun muotorakenteeseen ei narvusiilaisiin *Viron veräjien* tanssikuvauksiin liity. Kokkovirren tarkastelun yhteydessä näyttää kuitenkin siltä, että Länsi-Inkerissä tämäntyyppisessä kulkemisessa voitiin käyttää muutamaa yleistä, yksinkertaista tanssisävelmätyyppiä, joiden joukkoon kuuluu myös filmitallenteen taustamusiikiksi asetetun *Tehkää yksi ympärikko, ympärikko* -laulun edustama sävelmä.

Avatkaa Viron veräjät oli myös keskeinen hääruno, jota laulettiin erilaisina versioina hääjoukon saapuessa juhlatiloihin. Häihin liittyviin toisintoihin sisältyy kui-

³²³ Varpuli Haukan kuvaus antaa mahdollisuuden kahteen erilaiseen liikkeen tulkintaan: tehtiin pitkä kädestä toisiaan kiinni pitävien naisten rivi, kuljettiin läpi kylän ja ”yks juoks ympärkautta, lauletti ja tanssittii, lauletti.” Edellä kuvatus tanssimisen tavasta poiketen voi olla, että hänen versiossaan tanssijoista yksi kerrallaan irrottautui rivistä juostakseen sen toiseen päähän. (SKS KRA Haltsonen Kl n:o 6530:39; ks. myös Haavio 2704; Laiho A. 2347.) Anna Kiviso on monitulkintaisen kuvauksen suuren tyttöjoukon kulkemisesta ”yhdessä ritassa” eli rivissä tulkitsi Aili Simonsuuri suorassa, kiemurtamatomassa rivissä kulkemiseksi. (SKS KRA Laiho L. 5348; Simonsuuri 1972, 47.) Koska kuvaus hänen miehensä Lauri Laihon (Simonsuuri) tallentama, saattoi Aili Simonsuurella olla taustatietoa, joka ei arkistomuistiinpanosta välity – pelkän muistiinpanon perusteella kuvauksen voisi tulkita kuuluvaksi yhtä hyvin myös kiemurtavaan riviin tai kenties paririviinkin: muodostelmaa ei siinä määritetä. Rrjad (ven.): rivi, joukko (VKSS).

³²⁴ Ks. Liite 5: Liikekuvaukset.

³²⁵ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 553, 555, 556, 754; Haavio 2688, 2704, Haltsonen 6530:39; Laiho A. 2337, 2347; ks. myös Laiho 1944, 106. Selkeimmät kuvaukset ovat Enäjärvi-Haavion Pohjalaiselta ja Vohdalta muistiinmerkitsemiä: niissä kyse on täysin varmasti Launiksensa kuvaamasta muodostelmasta (SKS KRA Enäjärvi-Haavio 553, 555, 556).

³²⁶ SKS KRA Haavio 2688.

³²⁷ SKS KRA Haavio 2688, 2704; Laiho A. 2347.

³²⁸ SKS KRA Haavio 2688.

tenkin yleensä *tehkää lahti lautaportit* -säe ja puuttuu usein edeltävän esimerkin veden katsomisen kuvaus.³²⁹ Hääkontekstissa teemaa laulettiin yleensä paikoillaan seisten häätalon portille saavuttua, neli-iskuisella häiden pääsävelmällä (ks. luku 7). Viitteitä ei ole *Avatkaa Viron veräjä* -häärunon yhteydessä käytetyn neli-iskuisen pulmanuotin käytöstä *Viron veräjät* -kulkemisen yhteydessä.³³⁰

KLUUTŠA

Toinen laaja kuvausjoukko liittyy paririvissä kulkemiseen tai tanssimiseen. 1930-luvun aineistossa kaikki tällaiset kuvaukset liittyvät *kluutša*-nimitykseen. Myös Lounis (1907, 106–107, 110) kuvaa tämän muodostelman, mutta ei nimeä tai paikanna sitä. Kuvaukset jakaantuvat kolmeen ryhmään, jotka eroavat toisistaan sen suhteen, ketkä liikkuvat ja millä nopeudella: 1) paririvi pysyy paikallaan ja yksi pari kerrallaan juoksee läpi, 2) rivistö juoksee hitaammin kulkevan portin läpi tai 3) pari juoksee rivistön ulkokautta ensimmäiseksi. Yhdistävä tekijä on eteneminen paririvissä.

Aili Simonsuuri kuvaa Anna Kivisoon kertoman pohjalta ensimmäisen, yleisimmän aineistossa mainitun paririvissä kulkemisen tavan:

Tytöt olivat parittain vastakkain pitäen toisiaan kädestä, ja viimeinen pari juoksi rivistön välistä toisten eteen, sitten taas seuraava. Laulaen joukko eteni kylän kujaa pari kerrallaan.³³¹

Kivisoo nimitti käsikirjoitusaineistossa tämän tavan *kl'uuštaksi*.³³² Juoksemisen ohella tämän ryhmän kuvauksissa puhutaan myös tanssista.³³³ Toisen ryhmän muodostavat kuvaukset, jossa rivistön kerrotaan paikallaan pysymisen sijaan liikkueneen eteenpäin.³³⁴ Maria Otsan kuvauksesta piirrettyssä kuvassa muodostelma on lisäksi leveämpi kuin muissa kuvauksissa. Tytöt näyttävät seisovan pareittain kukin pari samalla puolella ja kujan läpi kulkee kaksi paria kerrallaan.³³⁵

³²⁹ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 857; Haavio 2468; Laiho A. 2145, 2156, 2258, 3441; ks. myös Laiho A. 2179, jossa veden katsominen. Länkelä tosin nimesi nimenomaan yhden edeltävän esimerkin kaltaisen runon vesien katseluteemoineen häälauluksi (SKS KRA Länkelä 3:617). Ainakin keruutilanteessa keskeiset esitysareenat saattoivat silti myös liukua päällekkäin. Viron veräjien tanssikuvauxsiin liittyvistä runoista yksi kytkeytyy aloitusformulansa (*Lankoiseni lintuiseni*) kautta selkeästi rituaaliseen hääkontekstiin, vaikka kuvauksessa runo liitetään läpi kylän menemiseen. (SKS KRA Laiho A. 2337.)

³³⁰ Soikkolasta tallennetut kaksi *Avatkaa Viron veräjät* -fonogrammitoistintoa ovat häälauluja kuten myös veräjien avauspyynnön sisältävä vuoden 1937 äänite (SKSÄ A 300/19b, 20a; SKSÄ L97 b) Ainoastaan yksi Narvusin Ärsiansaarelta tallennettu kuusi-iskuinen (44222244), yksisäkeinen toistinto saattaisi liittyä yhtä hyvin kuin häätaloön saapumiseen, myös *Viron vettä katsomaan* -runoteemaan ja kylän läpi kulkemiseen (SibA Launis 17). Sävelmä kytkeytyy muotorakenteensa ja rytmityyppinsä puolesta väljään sävelmäryhmään, johon Länsi-Inkerissä sisältyy lyyristen ja lyyriseppisten laulujen ohella monta häälaulua, tanssiin liittyviä runoja sekä erityisen runsaasti *Läksin koista kulkemaan* -teemaa. Samaa rakennetta käyttäviä häälauluja ks. SibA Launis 30; SKS KRA Borenus 194, 203; SKSÄ A 300/17b, 20b; ks. myös luku 7; tanssiin liittyviä aloitusformuloita tai runoja SibA Launis 107; NPI2; *Läksin koista kulkemaan* SibA Launis 10, 86, 105b, 125; *Oman kylän ylistys*: SibA Launis 324; kulkemisen teemoista ks. SibA Launis 23 (*Mää kävin kylää paljon*) ja 247 (*Niin mää vierin velloistani*).

³³¹ Simonsuuri 1972, 47; ks. myös Enäjärvi-Haavio 1949, 160–161.

³³² SKS KRA Laiho A. 5337; ks. myös Laiho A. 2210.

³³³ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 551; Haavio 2456; Laiho A. 2576; Salminen K. 189.

³³⁴ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 771, SKS KRA Laiho L. 4902.

³³⁵ SKS KRA Laiho L. 4902.

Launis (1907, 106–107, 110) ei toisen ryhmän piiriin kuuluvassa kuvauksessaan nimeä muodostelmaa, mutta kuvaa sitä tarkasti. Hän liittää paririvimuodostelman sekä häätaloon että kisapaikalle kulkemisen kuvaukseen.³³⁶ Siirryttäessä morsiamen talosta sulhasen taloon naiset lauloivat ja tanssivat aina kulkiessaan läpi matkalla olevien kylien. Samalla tavalla tanssien kulkivat myös tytöt pyhäiltaisina palatessaan kylän toisesta päästä kokolle tai kisapaikalle. Häiden yhteydessä, kertoo Launis, naiset kulkivat hitaasti parijonossa. Pari piti kiinni toisistaan nenäliinan tai päähineen välityksellä. Ensimmäinen pari kohotti liinan yhdistämät kätensä ylös, ja loput kulkivat heidän käsiensä alitse nopean tanssin tahdissa, kunnes ensimmäinen pari oli jonon viimeisenä. Ensimmäiseksi tullut pari nosti vuorostaan kätensä ylös, ja sama toistui läpi kylän. Porttina toimiva pari käveli hitaasti, toiset tanssivat läpi nopeasti. Ainoastaan kylien kohdalla laulettiin ja tanssittiin, muuten vain käveltiin.

Kolmanteen kuvausryhmään kuuluu vain yksi muistiinpano: Matrona Bässina kertoi parien juoksevan rivistön takaa sen eteen ulkokautta kätensä irrottaen.³³⁷ Muodostelmat ja liikkumisen tavat ovat siis kluutšankin puitteissa vaihdelleet tiettyjen kehysten eli paririvin ja jonkinlaisen kylää pitkin etenemisen sisällä. Osa vaihtelusta voi myös liittyä siihen, että 1930-luvun tanssikuvaukset on yleensä tallennettu yhden laulajan kuvausten perusteella eikä monen tanssijan vaihtuvien sijaintien sanallistaminen ei ole helppoa. Paririvissä kulkemisen kuvauksia liitetään alueen keskeisiin praasnikkoihin: Pedron päivään, Jyrin päivään ja helluntaihin eli Troitsaan.³³⁸

Muutamassa inkerinsuomalaismuistiinpanossa kerrotaan naisten nimenomaan Jyrinpäivänä kulkeneen tai tanssineen Viron veräjiä tai kluutšaa läpi kylän.³³⁹ Jyrin päivä on ainoa konteksti, jonka yhteydessä myös naisten juhlimisesta usein puhutaan yleisellä ulkona kuljeskelua, laulamista, tanssimista ja seurustelua merkitsevällä *guljanje*-termillä. Darja Lehti kertoi miestenkin olleen sitä mieltä, että juuri Jyrinpäivänä naisilla oli oikeus juhlia: ”Naizil on yks kord vuues vain praasnikka.”³⁴⁰

Aili Simonsuuri (1972, 47) kertoo kylää kuvaavien runojen kuten *La lähen läpi kyläsen* tai *Tässä oli ennen kylä* olleen kluutšan yhteydessä erityisen suosittuja, mutta lauluksi sopi näiden ohella myös ”lyyrissävyinen runo yleensä.” Neljä tilanteeseen aineistossa liitettyä runoa alkaakin *La lähen läpi kyläsen* -teemalla, jolla laulu myös yleensä aloitettiin.³⁴¹ Muissakin kluutšaan liitettyissä runoissa alkusäe tai -teema

³³⁶ Launis (1907, 105) kertoo *nuotti*-nimityksiä käytetyn Soikkolassa ja *sävel*-nimityksiä Hevaalla. Tällä perusteella hänen hääkuvauksensa, johon myös paririvimuodostelman kuvaus sisältyy, paikantuu Länsi-Inkeriin.

³³⁷ SKS KRA Enäjärv-Haavio 551, ks. myös Laiho A. 2576. Matrona Bässina vaikuttaa joissakin suhteissa hieman epäluotettavalta kertojalta, ks. Liite 1.

³³⁸ Ks. Liite 5: Liikekuvaukset.

³³⁹ SKS KRA Enäjärv-Haavio 754, 759; Haltsonen /Kl n:o 6530:39; Haavio 2688, 2696, 2704; Laiho A. 2347; Laiho L. 5993, 6149. Samanlaiseen kylän läpi tanssiin liittyy myös yksi soikkolalaisen Pauliina Reposen tarkemmin määrittymättömiin ”naisten kyläpraasnikkoihin” liittämistä toisinoista. (SKS KRA Mannonen 5517, 7648, 11121.)

³⁴⁰ SKS KRA Haavio 2697; ks. myös Haavio 2696. ”Naisilla on praasnikka vain kerran vuodessa.” Gulaittamisesta Jyrin päivänä ks. myös SKS KRA Haavio 2692, 2695; Laiho A. 2585; Laiho L. 5229.

³⁴¹ SKS KRA Enäjärv-Haavio 771; ks. myös Laiho A. 2210; Laiho L. 5337; Salminen K. 189.

liittyy joko kulkemiseen tai *Oman kylän ylistys* -teemaan.³⁴² Kluutšan keskeis- ja aloitusteemat ovat siten suorassa viittaussuhteessa esitysareenaan, kylän keskustatuun, sen läpi kulkemiseen tai oman kylän ja vieraan kylän vertailuun. Alun jälkeen voitiin laulaa kaikenlaista muuta jatkoksi.³⁴³

Sävelmiä tai refrenkejä ei 1930-luvun kluutša-kuvauksiin sisälly. Ainoa suora viite laulamisen tapaan on Katri Vohdalta, jonka mukaan jokainen säe kerrattiin sellaisenaan.³⁴⁴ Laajempi tähän liikkumisen tapaan liittyvä sävelmä- ja refrenkiaineisto aukeaa kuitenkin Launiksen kuvauksen kautta. Vaikka kluutša-muodostelmassa liikuttiin myös häiden yhteydessä kylien läpi kuljettaessa, ei Launis laskenut siinä käytettyä sävelmää varsinaisten pulmanuottien joukkoon. Sulhasen kodin portille saavuttua vaihtui sävelmä tavalliseksi pulmanuotiksi ja runo *Avatkaa Viron veräjät* -häärunoksi.

Läpi kylien tanssittavasta runosta ja sävelmästä Launis antaa harvinaisen tarkan ja helposti sävelmäaineistoon suhteutettavissa olevan kuvauksen. Launiksenkin mukaan runo alkoi yleensä *Läheimmä läpi kyläisen* -teemalla. Lauluun liittyi venäläinen refrenki *saadulmoi saadu selenoi saadu* ja Inkerissä harvinainen, Launiksen kuusi-iskuiseksi nimittämä rytmityyppi.

Nuotti 9. Naasto Savasteintyttären ja kuoron vuonna 1906 esittämä variaatio saadulmoi-sävelmästä (SKSÄ A 300/14a).

Sekä rytmityypin (44224422) että melodiatyyppien puolesta tähän kuvaukseen liittyvät sävelmät muodostavat poikkeuksellisen selkeärajaisen ryhmän niin, että ilman refrenkiäkin tallennetut tai laulettu sävelmät on yleensä helppo tunnistaa. Refrengillä oli monia muotoja, josta toinen yleisin oli *oi saadu saadu selenoi saadu*.³⁴⁵ Kutsun sävelmää refrengin mukaisesti *saadulmoi*-sävelmäksi. Keskeisaineistosta niitä löytyy Länsi-Inkeristä 12 sävelmää ja lisäksi refrengin perusteella 5

³⁴² SKS KRA Haavio 2456; Laiho A. 2576; Laiho L. 5338. Varpuli Haukka yhdistää *Kulerva Kalervalainen* -alkuisen, *Oman kylän ylistys* -teemaan siirtyvän runonsa sekä kluutšan menemiseen että ympärikon tanssimiseen (SKS KRA Haavio 2525; Laiho L. 5917).

³⁴³ ”Siin lauletti vai milline virs, mikä sopi vaa,” kertoi Maria Otsa (SKS KRA Laiho L. 4902; ks. myös Laiho A. 2576).

³⁴⁴ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 771. Vohdan kuvaus sopii sävelmän muotorakenteen puolesta hyvin jäljempänä kuvattuun, ilman refrenkiä laulettuun *saadulmoi*-sävelmään.

³⁴⁵ Esim. SKSÄ A 300/36 a. Saadulmoi-refrenki tulee suoraan venäjän kielestä: Sad li moj sad, zelenyi sad eli ”puutarhani, vihreä puutarha” (ks. Kiuru 1974, 500). Sävelmäryhmän ja refrengin kiinteyden ja maantieteellisen suppea-alaisuuden (tallennettu ainoastaan Länsi- ja Keski-Inkeristä) perusteella voisi arvella sen olevan venäläinen laina (ks. myös Rüütel 1977, 264). *Saadulmoi saadu*-tyypin refrengistä ainoastaan yksi toisinto Hevaalta (saadulmoi saadu sekejennai saadu) liittyy toisen tyyppiseen sävelmään (44222222222244) (SKS KRA Levón 441). Mielenkiintoista on, että tämäkin muistiinpano liittyy kuitenkin sanojensa puolesta tanssiin: *Täss on lusti luita lyöä*.

runokäsikirjoitusta, jotka on lueteltu liitteessä 5 (Saadulmoi-sävelmät). Launis (1910b, 57–58) toteaa sävelmätyypin esiintyvän vain Länsi- ja Keski-Inkerin alueella. Sävelmää käytettiin myös ilman refrenkiä, jolloin kuoro kertasi esilaulajan sanat. Kahdessa länsi-inkeriläisessä sävelmässä ja kahdessa tyröläissävelmässä refrenkinä on *saadulmoin* sijaan *oi lole lole* tai *ai lole lole*, mikä Launiksen kuvauksen mukaan viittaa kokkovirsiin. Launishan mainitsee myös kokolle kulkemisen tämän liikkumistavan kontekstina, joten refrenkien päällekkäisyys ei ole yllättävää.³⁴⁶ Refrenki saattoi vaihtua keskeiskontekstin mukaan. Joenperän vatjalaisilla sekä *saadulmoi*- että *oi lole lole* -refrenkejä käytettiin myös ympärökossa.³⁴⁷ Sävelmää voitiin Länsi-Inkerin inkeroisillakin käyttää muissa muodostelmissa kuin kluutšassa: Anna Kiviso on mukaan *saadulmoi*-refrenkiä laulettiin kuljettaessa kylällä muutama tyttö rinnakkain, mikä kuulostaisi viittaavan vapaamuotoisempaan guljanjeen.³⁴⁸ Ilmeisesti 1900-luvun alun Soikkolassa refrengistä kehittyi myös pidempiä muotoja, joihin liittyvistä sävelmistä ei kuitenkaan ole tietoa.³⁴⁹ Joenperän vatjalaisia lukuunottamatta aineiston kaikki *saadulmoi*-tyypin refrenkiin tai sävelmään viittaavat kontekstimaailmat liittyvät ne tavalla tai toisella kylän läpi kulkemiseen.

Kylän läpi kulkemisen kontekstiin viittaavat myös sävelmän yhteydessä yleiset *La lähen läpi kyläsen* -aloitusformula ja *Oman kylän ylistys* -teemat (*Kylähäni linna-hani* ja *Kenen tuo kylä näkyy*). Myös kulkemiseen viittavilla säkeillä *Läksin koista kulkomaha* yleensä alkava veljeä ja sulhasta vertaava lyyris-eeppinen runo *Jalka kiveen* on melko yleinen. Refrenkiin liittyikin kylä-tematiikan lisäksi myös muita runoja: huolilyriikkaa, tyttöajan onnen kuvausta ja lyyristä epiikkaa. Keskeistee-mojen ohella laulettujen runojen kirjo oli laaja, ja niiden jakauma vastaa kluutšanimitykseen liitettyjä runoja. Kaksi sulhasen taloon saapumiseen sanoiltaan liit-tyvää tai taustatiedoissa liitettyä tanssituvan pyyntöä *La miä kysyn langot teiltä* ja

³⁴⁶ Launis 1907, 109; ks. tarkemmin luku 6.

³⁴⁷ Boreniuksen Joenperältä tallentamaan *oi lole lole* -sävelmään (44224422) sisältyy runomuistiinpanon yhteyteen merkitty viite *ympärikko*-tanssiin (SKVR III 599; SKS KRA Borenius e) 201). Ympärik-koon viittaa myös vatjalaisen, Joenperältä kotoisin olevan Oudekki Figurovan *saadulmoi*-kuvaus. Hän kertoi häissä laulettun piirissä *Kui miä kazvelin kannaine* -runoa, jokaisen toinen käsi edellä kulkevan olalla, toinen käsi sivulla kaaressa eteen ja taakse liikkuen, kopistavin askelin, ”kuten on tavallista venä-läisissä tansseissa.” Laulussa käyttämänsä *saadulmoi*-sävelmää Figurova lauloi voimakkaasti ja rytmiä painottaen. (Rüütel 1977, 240, 255, laulu nro 73.)

³⁴⁸ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 549, 557.

³⁴⁹ Muutamassa Soikkolasta ensimmäisen maailmansodan jälkeen lähteneiltä pakolaisilta tallennetussa käsikirjoitustoisinnossa esiintyy *saadulmoi*-ryhmään liittyvä yhdistelmärefrenki, jota ei esiinny muissa aineistoissa. Näissä muistiinpanoissa *saadulmoi*-teomainen refrenkin toistuu eri muodoissa ja eripi-tuisena ja yhdistyy erilaisin tavoin *Ras kalina* -refrengin variaatioihin. Konteksteina on kulkemista ja tanssia kesäpraasnikoilla sekä sulhastaloon saapumista. Vaikuttaa siltä, että kertojat eivät kovin hyvin muistaneet monia lauluja, mihin saattaa viitata myös refrenkien epätyypillinen variaatio. He olivat pa-enneet Suomeen 1920-luvulla, alle 30-vuotiaina. Toisaalta samantyyppisten refrenkien esiintyminen kahdella keräjäjällä ja eri kertojilla viittaa siihen, että 1900-luvun alkupuolen Soikkolassa käytettiin *saadulmoi*-refrengistä myös yhdistelmämuunnosta, jota refrengin rakenteen perusteella luultavasti laulettiin jollain toisella melodialla kuin pelkän *saadulmoi*-refrengin sisältäviä lauluja. Sitä kuitenkin käytettiin samoissa tilanteissa kuin muiden keräelmien *saadulmoi*-refrenkiä. (SKS KRA Mannonen 5517, 5553, 5705, 7648, 11121; Sääski 5970.)

Terve tuttuva tuppaa viittaavat siihen, että hääkontekstissa sävelmä saattoi paikoin vaihtua tavalliseen pulmanuottiin vähän myöhemmin kuin Launis mainitsi, ei vielä sulhastalon pihalla vaan vasta sisälle päästyä.³⁵⁰

Kluutsaan ja saadulmoi-sävelmäryhmään liittyvät kontekstimaininnat viittaavat siis kylän läpi kulkemiseen joko praasnikkojen tai häiden yhteydessä tai kahdessa tapauksessa heti häätaloon saapumista seuraavaan tanssituvan pyyntöön. Sävelmä ei ole varsinainen häänuotti eikä praasnikkojen rituaalisissa lauluissa käytetty sävelmä, mutta se liittyi kiinteästi seremonialliseen tanssien kulkemiseen, joka puolestaan liittyi nimenomaan häiden ja praasnikkojen yhteyteen. Laulajiksi mainitaan tilanteesta riippuen sekä naiset (praasnikkojen yhteydessä), morsiamen (nais) sukulaiset että tytöt (pyhänä). Ilmeisesti tytöt ovat voineet kulkea laulaen pitkin kylää tavallisinakin sunnuntai-iltoina, mutta naiset ovat ryhtyneet julkiseen ryhmälauluun ainoastaan häissä ja suurina praasnikkapyhinä, erityisesti Jyrin päivänä. Kaikki nämä tilanteet pitivät sisällään myös moninaisten lyyristen ja lyyris-eppisten runojen laulamista.

³⁵⁰ Lisäksi Tatjana Jegorovan kosintaan liittyvän *La lähen läpi kyläsen* -tekstitoisinnon kuvaus paikantuu uunipellin (kiukaan lauta) hakkaamisen ja tyttöjen kutsumisen perusteella siihen kosinnan vaiheeseen, jossa tytöt kulkivat laulaen ja peltiä rämisyttäen läpi kylän kosinnan hyväksymisen jälkeen. Jegorova toteaa, että – ilmeisesti toisin kuin muissa kylissä – heillä ”ei laulettu tätä muulloi” (SKS KRA Laiho L. 4736; ks. luku 7).

TANSSI

Kalevalamittaisten runojen yhteydessä, kertoo Enäjärvi-Haavio (1949, 156–157), oli piiri eli *ympärikko*, *karavana* tai *rinki* edellä käsiteltyjen kulkemiseen liittyvien muotojen ohella yksi yleisimmistä tanssimuodostelmista. Muutamia kuvauksia on tallennettu myös paritanssista ja rivitanssista, joskin ne liittyvät useammin soitinmusiikkiin kuin runolauluun. Lisäksi joidenkin leikkien yhteydessä tanssittiin kalevalamittaisia runoja, mutta leikeistä ei Länsi-Inkeristä ole tallennettu paljoakaan tietoja.

Hyvän kuvan tanssiin liittyvien sävelmien variaatiosta ja vuorottelusta antaa Armas Launiksen (1904, 52) kuvaus ensimmäiseltä matkaltaan Soikkolasta:

Melkein joka pyhä-ilta laulavat täällä tytöt, kun kylän nuoriso on koolla, kisojen lomas-
sa runoja. He muodostavat piirin ja kulkevat pitämättä toistensa käsistä kiinni pitkin
kehää laulun tahdissa. Kävely muuttuu tanssiksi, jos tahti on nopeampi. Eessälaulajana
ovat vuorotellen taitavimmat tytöistä laulaen yksinään säkeen, johon toiset liittyvät köö-
rissä. Nämä joko kertaavat eessälaulajan sanat ja nuotin, tai laulavat joka kerralla aina
uudistuva sanat, niinkuin: 'laadoi, laadoi, laadoi majoi' tai 'oi Kaalina, oi Maalina'. Kööri
loppuu pitkään fermaattiin, josta ääni hiljaa putoaa alaterssiin. Joskus laulaa myös ees-
sälaulaja kaksi säettä, molemmat samalla nuotilla, jollain kööri kertaa kahdesti säkeet
sovittaen ne molemmat samaan nuottiin tahti-osia jakamalla. [...]

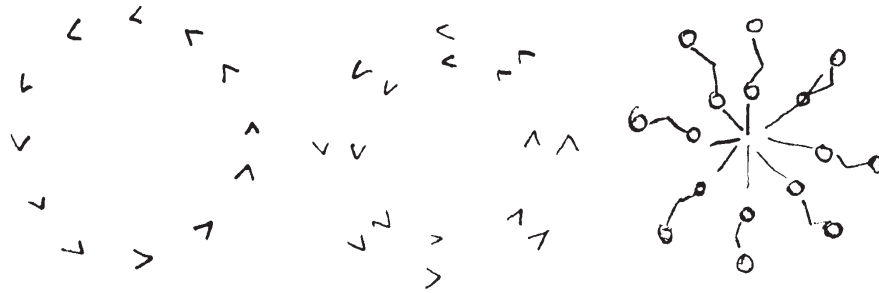
Ilmeisesti kuvaus on tiivistys, yleistys ja yhteenveto Launiksen matkallaan kuu-
lemasta ja kokemasta. Se kuitenkin kertoo samalla myös vapaamuotoisten tans-
sitilanteiden elävyydestä: sävelmät, nopeudet, tyylipiirteet ja liikkeet vaihtelivat.
Tanssiin liittyi useita erityyppisiä melodioita, rytmejä ja refrenkejä, joita voitiin
kuitenkin käyttää myös tanssimatta. Laulu eteni yksi tai kaksi säettä kerrallaan,
refrengilla tai ilman. Nuotteja nimetessään Launis puhuikin useista nuoteista
”tantsun päälle”, ei yhdestä sävelmästä (Launis 1907, 108; ks. myös Timonen 2004,
148–149; Launis1910b, VIII; 1910c, 224). Launiksen lisäksi tietoja tanssin muo-
dostelmista ja liikkeestä löytyy erityisesti Elsa Enäjärvi-Haavion ja lisäksi pieniä
mainintoja Vihtori Alavan, Juho Lukkarisen, Väinö Salmisen, Martti Haavion sekä
Lauri Laihon tallentamista aineistoista.³⁵¹

YMPÄRIKKO

Ympärikko eli piirissä tanssiminen tai kulkeminen on kaikkein useimmin länsi-in-
keriläisaineistossa runojen yhteydessä mainittu tanssimisen tapa. Enäjärvi-Haavio
(1949, 158) jakaa piirissä tanssimisen kahteen ryhmään. Toisessa käveltiin hitaasti,
käsistä kiinni pitämättä peräkkäin joko yksinkertaisessa tai kaksinkertaisessa pii-
rissä, toisessa tanssittiin nopein askelein piirissä kulkevana parijonona. Nopeassa

³⁵¹ Lähialueiden tanssiperinteistä ks. esim. Malmi 1993; Niemeläinen 1982; Pöldmäe & Tampere 1938; Stepanova 1965; Tampere 1975.

tanssissa parit saattoivat myös muodostaa pyörivän tähtikuvion. Tätä jakoa tukevat Enäjärvi-Haavion itse keräämän aineiston lisäksi myös muutamat muut kuvaukset.³⁵² Vaikuttaa kuitenkin siltä, että yhteys nopeuden ja käsistä kiinni pitämisen välillä ei ollut aivan näin selvärajainen tai ehdoton: muutamat kuvaukset viittaavat päinvastoin nopeaan tanssiin ilman käsiotetta tai hitaaseen tanssiin käsistä kiinni pitäen, yksinkertaisessa piirissä.³⁵³ Silloinkin, kun askeleet olivat nopeita, saattoivat ne samalla olla niin lyhyitä, että piiri pyöri hitaasti (Simonsuuri 1972, 46). Launisen (1910b, VIII) mukaan tahti vaihteli myös laulajien innostuksen mukaan. Erilaisia ympärikon kuvauksia liittyy kalevalamittaisten runojen lisäksi muutamia myös rekilauluihin, välimuotoisiin lauluihin sekä venäläisten tanssien kuvauksiin.³⁵⁴

Kuva 6. ”Kaavakuvia inkeriläisten tyttöjen tavallisista laulajaryhmyksistä ulkosalla kylän kisailupaikalla tai sisällä tuvassa laulettaessa” (Enäjärvi-Haavio 1949, 159).

Ympyrässä tanssimiseen viitataan useammalla termillä. Yleisin näistä on *ympärikko* (*ympärikkö*, *ymbrikko* jne.). Puhutaan myös *ringistä*, *karavanasta*, *karavoodasta*, *krugasta*, *piiristä* ja *piirileikistä*.³⁵⁵ Aineiston pohjalta on mahdotonta hahmottaa, onko eri termejä käytetty erityyppisistä tanssimisen tavoista, eri aikoina tai alueilla, sillä vain harvat kuvaukset kertovat tarkemmin, miten piirissä tanssittiin. Ympärikko-nimitystä saatettiin käyttää myös leikistä, jossa istuttiin ringissä eikä tanssittu ollenkaan.³⁵⁶ Ympärikko, ringi ja piiri vaikuttavat joka tapauksessa yleisiltä piirissä tanssimisen kattokäsitteiltä – näistä ringi ja piiri saattavat tosin paikoin olla piirileikin tavoin kerääjien omaa sanastoa. Ympärikko-termin käyttäminen on yleisintä niillä tallentajilla, joilla muutenkin oli tapana kirjoittaa ylös suoria sitaatteja laulajilta. Ympäriköllä selitetään välillä muita termejä ja ympärikkoa puolestaan muilla termeillä. Esimerkiksi karavanaa voidaan käyttää tarkennuksena ”mäntii ymbrikkoo karavanas”, rinnakkaisterminä ”ympärikköä eli karavanaa” tai itsenäisenä määreenä.³⁵⁷ Paralleelisina ympärikko ja karavana näyttäytyvät myös

³⁵² Ks. esim. SKS KRA Enäjärvi-Haavio 500, 536, 549, 550, 551, 552, 554, 771; ks. myös SKVR III 1899; Launis 1910b, IX.

³⁵³ SKS KRA Haavio 2558, Laiho L. 5396; ks. myös Launis 1904, 52; Simonsuuri 1972, 45–56.

³⁵⁴ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 566; Laiho A. 2264; Laiho L. 5256.

³⁵⁵ *Karavana*, *karavooda* ja *kruga* tulevat venäjän piiritanssia tarkoittavista sanoista *horovod* (piirileikki) ja *kruga* (piiri). Ilmeisesti *kruga*-nimisiä tansseja on tanssittu sekä suljetussa että avonaisessa piirissä (eli kiemurtavassa ketjussa). (Ks. Malmi 1993, 20–25; Niemeläinen 1983, 23.)

³⁵⁶ SKS KRA Laiho A. 2536.

³⁵⁷ SKS KRA Laiho L. 4735; Enäjärvi-Haavio 869; Enäjärvi-Haavio 552; ks. myös IMS: karavooda, kruga.

tanssinaloitusformulassa *Tehhää yksi ympärikko, karavoodi kainokkaine*.³⁵⁸ Karavanan selittää Enäjärvi-Haavio kulkemiseksi piirissä peräkkäin, käsistä kiinni pitämättä,³⁵⁹ eikä aineistossa olekaan käytetty sitä käsistä kiinni pitämistä mainiten. Karavanan yhteydessä puhutaan silti sekä kulkemisesta että tanssimisesta.³⁶⁰

Kuva 7: Vauhdikas ympärikko vuodelta 1938 (KAVA Mäkinen 1938 Inkeri 246/9).

Aili Laiho (Simonsuuri 1972, 44; Simonsuuri 1961, 24) mainitsee esilaulajan laulaneen ja tanssineen ringin keskellä, toisaalla taas kerrotaan erikseen, että ringin keskellä ei ollut ketään.³⁶¹ Paro Mäen mukaan piirissä ei saanut pitää kiinni käsistä vaan huivista tai nenäliinasta, kädet kun olivat hikiset. Peräkkäin tanssiessa kädet saattoivat olla myös lanteilla (Simonsuuri 1972, 46). Pyörimisen suunta saattoi vaihtua välillä.³⁶² Armas Launiksen (1910b, VIII; ks. myös 1907, 108) mukaan ”askelta vastaa melodiassa tavallisesti yksi tahtijalka,” mutta kuoro-osan laulun ja tanssin tahti saattoi olla myös esilaulua nopeampi. Tanssin ja laulun tahti saattoi vaihdella: ”Käynnin nopeus, jonka musiikin tempo määrittää, on yleensä melko hidas, tosin tämä voi myös merkittävästi kohota, jos innostus lisääntyy.” Viisitoista vuotta kenttätöidensä jälkeen Launis (1921, 167) antoi ylvään kuvan tyttöjen keskittyneestä, lauluun uppoutuneesta hitaasta peräkkäin kulkemisesta Soikkolan korkeimmalla mäellä helluntaipraasnikoiden aikaan.

Tanssin vauhdikkuudesta ja temperamenttisuudesta kertoivat sekä Elsa Enäjärvi-Haavio (1949, 5) että Aili Simonsuuri (1972, 46). Tallqvist ja Törneros (1904, 374) mainitsivat venäläisiä tansseja muistuttavasta ”tepistelemisestä” ja ”letkuttelemisestä” Keski-Inkerissä. Länsi-Inkerissä voitiin heilutella esiliinoja tai käsissä olevia

³⁵⁸ Esim. SKS KRA Laiho L. 4998.

³⁵⁹ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 771.

³⁶⁰ Esim. SKS KRA Enäjärvi-Haavio 552, 879; Laiho L. 4735. Kuvauksista voi aavistella, että kulkeminen voisi yleensä tarkoittaa hitaita askeleita, tanssi kenties nopeampia; mistään ei kuitenkaan voi päätellä, onko näin todella. On mahdollista, että tanssi voi viitata sekä nopeampaan että hitaampaan tanssiin.

³⁶¹ SKVR III 1899; Pohjois-Inkeristä ks. myös Enäjärvi-Haavio 1949, 138–139 (esilaulaja ringin keskellä).

³⁶² SKVR III 1899.

nenäliinoja, ”visattiin jalkaa,” pyörähdeltiin ja ”käänteleh[dittiin] sivuille,” laskeuduttiin välillä kyykkyyn tai tanssittiin ”ketterästi lyhyin askelin” (Simonsuuri 1961, 24; 1972, 44–46; Enäjärvi-Haavio 1949, 5).³⁶³ Osa riehakkaista elementeistä liittyi rytmin tekemiseen ja vahvistamiseen. Saatettiin lyödä jalalla lattiaa tai kopisuttaa jalkoja, napsuttaa sormia, lyödä käsiä yhteen, hakata ”kahta keppiä yhteen” tai kiljahdella ”kuin sudet” laulun rytmin mukana. (Simonsuuri 1961, 24; 1972, 46; Launis 1904, 36.)³⁶⁴

Kaksi Valpuri Vohdalta tallennettua kuvausta osoittaa, että ympyrässä tanssimiseen saattoi sisältyä monenlaisia liike-elementtejä, jotka eivät yleensä ole tulleet mainituiksi. Vohta oli laulanut *Yks oli väärä miun emoni (Piennä petti miun emoni)* -runoa häissä kädet käsissä ”piirissä, kädet ylhäällä.” Välillä mentiin vastakkain ja kiihdytettiin askelia. Inkerisnaisten hän taas kertoi laulaneen *Oma emo – vieras emo* -runoa ”karavuotii” tanssien: ”Kykkää löit: ’Katsokaa leppälinnun leikkiä! Leppälintu hyppii oksal ylös alas, ylös alas - niin naiset ka määntii leppälinnun leikkii tantsus.” Hänen kuvauksissaan ringissä tanssimiseen liittyy siis niin käsien ylhäällä pitämistä, hitaampia ja nopeampia askeleita, jonkinlaisia vastakkain menoja kuin niaamisia tai kyykistymisiäkin.³⁶⁵ Vaikka monista Vohdan kertomista asioista ei ole muita lähteitä, eivät hänen kuvauksensa myöskään mene ristiin muiden kanssa. Ne kertovat siitä, miten paljon erilaisia yksityiskohtia on jäänyt dokumentoimatta.

Lyhyet ympärikkö- ja tanssimaininnat voivat siis tarkoittaa monenlaista liikkumista hitaasta ringissä kulkemisesta riehakkaaseen pyörähtelyyn, käsistä kiinni pitäen, peräkkäin kulkien tai parimuodostelmissa. Nopeasta ja riehakkaasta tanssista on kuvauksia tallennettu huomattavasti enemmän kuin Launiksensa keskeiseksi nostamasta hitaasta piirissä peräkkäin kävelystä – voi olettaa sen monimuotoisempaan kiinnittäneen myös tanssista kiinnostuneiden kerääjien huomiota hidasta kulkemisesta enemmän. Kuvausten ei voi olettaa kattavan koko länsi-inkeriläisen tanssin kirjoa, mutta tyyppillisimmistä tavoista ne nähdäkseni luovat jonkinlaista kuvaa.³⁶⁶

³⁶³ SKVR III 1900, SKS KRA Enäjärvi-Haavio 550; Laiho L. 5396; Pohjois-Inkeristä vrt. SKS Neovius 3090 s. 3.

³⁶⁴ SKVR III 1904; SKS KRA Enäjärvi-Haavio 550, 551, 885; Laiho L. 5396.

³⁶⁵ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 500; Salminen V. 3019.

³⁶⁶ Vihtori Alavan (1932) mukaan piirissä tanssiminen oli uusi asia. Väitteeseen liittyvä kuvaus liittyy luultavasti joltain muulta alueelta kerättyyn toisintoon ja vaikuttaa sekä länsi-inkeriläisaineiston että nykyisten laajempien tietojen ja tanssin tyylikausihypoteesien valossa hämmäntävältä. Alavan mukaan ”aikaisemmin on tanssia esitetty niin, että yksi pari – poika ja tyttö – tai erinäisissä tanssilajeissa pari kolme tai neljäkin paria tanssi vastakkain keskellä ja muu väki oli syrjemmällä, naisväki laulaen, (jos tuvassa oltiin, olivat naiset eri ryhmässä peremmällä, mutta miehet ovensuun puolella päin).” Alavan jälkeen on ollut tapana ajatella, että erilaiset soolo-, ketju- ja rinkitanssit ovat Euroopassa paritansseja vanhempi ilmiö (Hoppu 2006; Rausmaa 1981; Sarmela 1969, 210–217). Alavan kuvauksen pohjana on kenties hänen muistiinpanonsa Valkeasaaresta (SKS KRA Alava VIIIa:1; ks. myös VIIIb s. 239 Tokso-vasta). Länsi-inkeriläiskuvauksia piiritanssista liittyy Alavan muistiinpanoihin joulunajan kiletoivirsista sekä häälauluista (SKVR 1899–1904; 2137, 2442, 2510, 2515). Paritanssista Alavalta löytyy Länsi-Inkeristä vain yksi tyttöparien keskenään tanssiman *Hyppää nukke* -laululeikin kuvaus Anni Porissalta (SKVR III 2254).

PARI- JA RIVITANSSIT, LEIKIT

Aineistossa on kuvauksia monenlaisista usein venäläisillä nimillä kutsutuista ja soitinten säestyksellä tanssituista pari- ja rivitansseista. Kalevalamittaisia runoja näihin liitetään vain muutaman kerran, mutta kokonaiskuvan saamiseksi on niitäkin syytä sivuta. Paikoin paritanssin, piiritanssin ja rivitanssin kuvauksia on nimittäin vaikea erotella toisistaan. Esimerkiksi Enäjärvi-Haavion tallentaman rekilaulukuvauksen: ”Parit ympäri ringiä” voi tulkita ringin sisällä vuorotellen tanssiviksi pareiksi kuten oli hänen mukaansa rekilauluille tyypillistä – yhtä lailla se voisi kuitenkin viitata myös parijonossa tanssivaan piiriin.³⁶⁷ Sama erottelun vaikeus koskee paikoin myös laulun ja soiton lajeja. Esimerkiksi Katri Mark mainitsee *ristitantsun*, jota toisin kuin hänen kuvaamiaan *ruskavaa*, *kadrillia* ja *kazatškaa* tanssittiin laulun eikä soiton säestyksellä – laulun lajia tai edes kieltä hän ei kuitenkaan tarkemmin määritä.³⁶⁸

Juuri venäläisiä tansseja kerrotaan usein tanssitun soitinten säestyksellä. Yleisimmiksi tansseiksi mainitaan *ruskovat*, *kadrilli* ja *kašatska*.³⁶⁹ Anna Hovaskin kuvaa muut soittoon liittyvät tanssit myöhäisemmiksi: ”Perrää päi alettii tantsii polkkaa ja muuta.”³⁷⁰ Näistä kolmesta yleisimmästä tanssista niukimmin mainintoja liittyy *kašatskaan*. Anna Kivisoon mukaan sitä tanssittiin nelistään, ”neljän kes ain hypitti.”³⁷¹ Tarkimman ja silti sangen epämääräisen kuvauksen antaa Enäjärvi-Haavion välityksellä Katri Mark: ”tanssijat pitelevät pienestä rätistä kiinni ja pujottelevat täten syntyneen portin lävitse.”³⁷²

Ruskovaksi tai *ruskavaksi* nimitettiin useita erilaisia tansseja, joista puhuttiin myös monikossa.³⁷³ Anna Hovaskinin mukaan poikien *ruskavaa* tanssittiin vastakkain kahdestaan, vuorotellen: ”kun toine väsy, sis toine.”³⁷⁴ Luultavasti samankaltaista miesten tanssia kutsuu Anni Stepanov *ripatskakasi*: ”jalat oikein sukkelaan käivät, ja välistä piti tanssia kyykkysillään ja taasen lyyvä kantapäitä yhteen ja taasen nousta ylös.” Sitä tanssittiin soiton tai laulun säestyksellä.³⁷⁵ *Tyttöjen ruskavassa* sitä vastoin ”mäntii ymprikkoo,” vaikka Anna Hovaskin ei kerrokaan tarkemmin, miten tai kuinka suurella joukolla.³⁷⁶ Voitiin taputtaa käsiä tai tehdä rytmiä laudalla ja

³⁶⁷ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 566; ks. myös Enäjärvi-Haavio 1932, 27. Samankaltaisesti Valpuri Haukka kertoi, että joen kaltaalla tanssittiin leikkimisen lomassa: piirin eli *tarhan* sisällä tanssi kaksi henkeä – ei ole tietoa, tanssivatko ringissä olijat (SKS KRA Haavio 2570). Anni Stepanov Soikkolasta kertoi, että *vakkovilla* eli Iilian tai Pedron praasnikoilla naiset lauloivat välimuotoista *Skasii kenellä on lupa kulaijaa* -laulua (eli ”Sano kenellä on lupa gulaittaa”) ja tanssivat kaksi naista vastatusten, ja ”kyllä niillä oli kepiät jalat, ja ne tanssi niin sukkelaan ja tahissa, itse lauloivat.” Kuvaus voi liittyä joko riveissä vastakkain tanssittuun kadrilliin tai kahdestaan vastakkain tanssimiseen. (SKS KRA Mannonen 9838.)

³⁶⁸ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 559. *Ristitantsu tanssikaamme* -runosta lähimmät toisinnot on tallennettu Seiskarin saarelta (SKVR III 234; ks. myös XIII 977a, 1239 Koivistolta; vrt. *Maie-runno*, jossa tyttö tanssii risti kaulassaan, esim. SKVR III 1887).

³⁶⁹ Esim. SKS KRA Enäjärvi-Haavio 559, 801; Laiho L. 5987.

³⁷⁰ SKS KRA Laiho L. 5256.

³⁷¹ SKS KRA Laiho L. 5987.

³⁷² SKS KRA Enäjärvi-Haavio 559.

³⁷³ Esimerkiksi ”ruskovii,” SKS KRA Enäjärvi-Haavio 801; ks. myös Väisänen 1985, 17.

³⁷⁴ SKS KRA Laiho L. 5256; ks. myös Enäjärvi-Haavio 896.

³⁷⁵ SKS KRA Mannonen 9839.

³⁷⁶ SKS KRA Laiho L. 5256.

olla soittavinaan silloinkin, kun säestyksenä oli vain laulua.³⁷⁷ Ruskavaa tytöt ja pojat tanssivat usein erikseen ja eri tavoin.³⁷⁸

Kadrillia tanssivat Katri Vohdan mukaan tytöt ja pojat yhdessä.³⁷⁹ Anna Kivisoo taas kertoi vain poikien tanssineen sitä, joko neljä tai kahdeksan vastakkain.³⁸⁰ Yleensä nimityksellä tarkoitetaan vastakkain kahdessa rivissä tanssittavaa tanssia, joka koostuu erilaisista osioista.³⁸¹ Launis luonnehti ”taitavan harmonikan-soittajan” säestämää kahdeksan parin kadrillia, ”jonkinlaista françaisea,” jota hän seurasi Säätinän helluntaipraasnikoilla: ”Sirosti pyörivät neitokset ja rehentelevästi pojat saappaitaan yhteen klopsuttelivat.”³⁸² Kadrillin eri osioihin saattoi liittyä erilaisia soitinsävelmiä. Prokoi Vil’lon Tarinaisista soitti kadrilliinsa kuusi erilaista osiota eli *kolenaa*.³⁸³

Yleisimmin ruskovien, kadrillien ja kazatškojen säestäjänä mainitaan haitari eli *pilli* tai *garmoni*,³⁸⁴ jotka viittaavat lähinnä venäläistyyppeihin yksi- tai kaksirivisiin, pienehköihin soittimiin. Lukkarisen (1911, 46, 76) mukaan haitari toimi 1900-luvun alun Länsi-Inkerissä ensisijaisena tanssisoittimena. Tämän lisäksi saatettiin tanssin säestykseksi soittaa balalaikaa, kannelta ja *trubaa* eli tuohitorvea, ja myös viulu eli *skripka* mainitaan kerran.³⁸⁵ Aiemmin ilmeisen yleinen kannel oli 1900-luvulle tultaessa lähes jäänyt käytöstä, sitä lähinnä muisteltiin (Väisänen 1990, 74; Lukkarinen 1911, 46–47, 76).³⁸⁶ Kanteleella saatettiin soittaa samannimisiä tanssisävelmiä kuin haitarillakin.³⁸⁷ Truba ei sitä vastoin ollut mikään tanssisoitin, totesi A. O. Väisänen: raskas puhaltaminen edellytti tanssin keskeyttäviä hengähdystaukoja ja ääni oli liian kova sisätiloihin. Paimen saattoi silti etenkin syksyllä työnsä päättäessään soittaa tanssijoillekin.³⁸⁸

³⁷⁷ Katri Vohdan mukaan ruskavaa tanssittaessa ”taputettiin käsiä, heilutettiin esiliinaa (SKS KRA Enäjärvi-Haavio 771). Naisten juhlassa naiset tanssivat ruskavaa laulun säestyksellä, ”vaatteen silityslaudalla lyötiin tahtia ja oltiin soittavinaan,” kertoi Valpuri Vohta (SKS KRA Enäjärvi-Haavio 754).

³⁷⁸ SKS KRA Laiho A. 2607, Laiho L. 5256. Anna Kivisoon mukaan *ruskovaa* tanssittiin kuuden kesken, kun taas Katri Markin mukaan sitä tanssivat pojat ”vastakkain tyttöjen kanssa”, kaksi tai neljä kerrallaan (SKS KRA Laiho L. 5987; Enäjärvi-Haavio 559).

³⁷⁹ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 771.

³⁸⁰ Tytöt sen sijaan tanssivat esimerkiksi ”kahen tytön ymbrikkoo,” ilmeisesti siis jonkinlaista paripyörintää. SKS KRA Enäjärvi-Haavio 674; kadrillista ks. myös 559.

³⁸¹ Kadrillista ja samankaltaisista tansseista yleisemmin ks. Hoppu 2006, 357–361; ks. myös Launis 1910b, VIII–IX.

³⁸² KK Coll. 123.22 Launis 1903, 30. Hevaalla Launis (1907, 108–109) kertoo tanssitun pareittain, vastakkaisissa riveissä kalevalamittaista runoa *La ka katson kannoillani, vieren varpahaissillani (Onko sillat lakeat)* laulaen. Tanssiessa ”pareista molemmin puolin lähtee toinen päinvastaiselle puolelle ja mennessään välttelee ja kumartelelee vastaan tulijaa samaan tapaan, kuin useissa yleiseurooppalaisissa tansseissa.”

³⁸³ SKS KRA Väisänen s 135a; 128. Runoaineiston yhteydessä mainitaan myös poikien häissä tanssima *kolena*, jonka säestyksenä he lauloivat tytöille kalevalamittaista runoa (SKS KRA Mannonen 5447).

³⁸⁴ Ks. esim. SKS KRA Enäjärvi-Haavio 674.

³⁸⁵ SKS KRA Väisänen 1914 Laatikko III 3a, s. 11; 3c, s. 5; Laiho A. 2588; Laiho L. 5165.

³⁸⁶ SKS KRA Alava VII A:7b, Laiho L. 5987.

³⁸⁷ Kanteleella soitettiin ”virolaista, venäläistä, katsanskoita, ympärkävää y.m.” (SKS KRA Alava X. u. 1897, 6). Suuria ja pieniä kanteleita oli ollut ennen Soikkolassa paljon, kertoi Alava: ”Niillä soitettiin näiden Suomen runojen nuottia sekä muitakin” (SKS KRA Alava IV Tietoja Soikkolan puolelta s. 195). Myös venäläisissä kylissä soitettiin kanteleita (Väisänen 1985, 12).

³⁸⁸ SKS KRA Väisänen laatikko III 3c, s. 5–6. Tanssimaan pakottavasta trubansoitosta kerrottiin silti sekä saduissa että henkilökohtaisessa kerronnassa (SKS KRA Alava VII A: 36; Laiho A. 2625).

Omalta osaltaan tanssien ilmeisen laajaa ja varioivaa kirjoa valaisee Väisäsen (1985) soitinsävelmäkokoelma Soikkolasta ja Narvusta vuodelta 1914. *Kadrillin*, *ruskavan* ja *kašatskan* lisäksi sävelmäkokoelmassa esiintyvät esimerkiksi nimitykset *kamarinski* (joka kerran nimetään myös *ruskavaksi*), *krakoviak* eli *polkka*, *saksina* (jota tytöt tanssivat ensin selät ja sitten vatsat vastakkain), *tšizik* eli ”tanssi neljän kesken”, *valtsi*, *kalikanttinen*, *kaide troika* sekä vain ”tantsun päälle” ja virok-si *tantsutükk*.³⁸⁹ Kahta Natta’la Vassilan paimensoitulla esittämää tanssisävelmää lukuun ottamatta Väisäsen (1985, 128, 130) kokoelman tanssisävelmät ovat kaikki miehiltä tallennettuja.

Tanssiminen, soittaminen ja laulaminen näyttäytyvätkin aineistossa sukupuolit-tain jakautuneena. Eri instrumenttien soittajina mainitaan tanssikuvauksissa lähes pelkästään pojat tai miehet, esilaulajina tytöt. Samoin tyttöjen ja poikien tanssit erotellaan usein toisistaan. Näyttää siltä, että laulutanssit olivat lähinnä tyttöjen laji, soitintanssit poikien, vaikka moniin soitinmusiikkiin liittyviin tansseihin osal-listuivat välillä tytötkin.³⁹⁰ Muutama laulaja kertoi tyttöjen vastustelleen tai näytel-leen vastustamista ja poikien vieneen heitä väkisin tanssimaan soitinten säestämiä tansseja.³⁹¹ Paikoin taas kerrotaan tyttöjen tai naisten tanssineen laulutanssejaan nimenomaan silloin, kun soittajaa ei ollut paikalla.³⁹²

Myös tiettyihin leikkeihin liittyi erilaisia tanssimuodostelmia – leikit myös saattoi-vat lomittua muun tanssin tai laulun lomaan.³⁹³ Joihinkin leikkeihin liittyi kaleval-amittaisia runoja, toisiin välimuotoisia lauluja.³⁹⁴ Kuten esimerkiksi Enäjärvi-Haa-vio (1932, 25, 66; ks. myös Hoppu 2006, 344) on todennut, yhteenkin leikkiin on voinut liittyä vaihtelevia käytäntöjä: näytelmäleikeissä dialogit on esimerkiksi voitu joko laulaa tai puhua ja samaakin leikkiä on voitu tanssia eri pituisena ja eri tavoin, yhtälailla vaikkapa piirissä kuin kahdessa rivistössäkin. Muutama muistiinpano ei siis vielä kerro leikistä kaikkea. Toisin kuin vaikkapa Karjalan Kannakselta,³⁹⁵ Länsi-Inkeristä lauluun liittyviä varhaisia leikkikuvauksia on vain muutamia.

Yksi kalevalamittaiseen runoon liittyvä leikin kuvaus on Länsi-Inkerissä tallen-nettu samalta laulajalta kahtena toisintona. Ne näyttävät, kuinka ongelmallista ly-hyitä, tiivistettyjä kuvauksia on ylimalkaan tulkita. Anni Porissa Kaipaalasta lauloi sekä Volmari Porkalle että Vihtori Alavalle *Hyppää nukke, karkaa nukke* -runon.³⁹⁶

³⁸⁹ SKS KRA Väisänen 1914 e; ks. Väisänen 1985, 143, 72 ja 100, 55, 32, 29, 31, 80, 81, 130, 91; ks. myös 17. Vrt. Malmi 1993.

³⁹⁰ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 550, 557, 774, 838.

³⁹¹ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 674, 771.

³⁹² Esim. SKS KRA Enäjärvi-Haavio 774; 838; ks. myös 896.

³⁹³ SKS KRA Laiho A. 2607.

³⁹⁴ Esim. SKVR 1067. Välimuotoisesta *Muijen muijal päät olla* -laulusta, joka kuvaa ruumiinosien keksi-mistä (esimerkiksi pää kaalinpäästä) ruumiinosattomalle ”mujalle” Juljaana Pohjalainen kertoi: ”tehtii sellain, niiku laulus lauletaa, se pantii keskel ja sit mentii ympärikkoo kaik tytöt” (SKS KRA Laiho A. 2264).

³⁹⁵ Ks. esim. Simonsuuri 1972, 50.

³⁹⁶ SKVR III 1068, 2254.

Porkka kertoi leikkirunoa tanssitun pareittain, ”toinen toisensa perässä.” Muun aineiston perusteella ilmeisin tulkinta olisi tanssijaparien muodostama peräkkäinen piiri. Alava kuitenkin tallensi yksityiskohtaisemman kuvauksen sitaatteineen:

Tantsuiss’ lauletaa – kun yks’ pari tantsii, tytöt keskenää – ens’ laulaa yks’ pari tantsies-
sa tämän virren: [Hyppää nukke...] - - Yks’ pari tantsi, kun tätä laulettii, Siis laulettii:
[Kenen kerta heittämää eli runon loppuosa] - - Siit toinen pari noisee tantsimaa, ja taas
lauletaa se sama virs’. Yks tyttö laulaa iess, siss toiset tarttuut kaik kiin, yks sanoo ain
sanan.”

Parit eivät siis tanssineetkaan toistensa perässä jonomuodostelmassa vaan yksi pari kerrallaan, ajallisesti peräkkäin, vaikka kaikki lauloivat. Alava tallensi myös Porissan käyttämän sävelmän.³⁹⁷

Porkka tallensi samasta Kaipaalan kylästä myös *Leikarit*-runon ja kuvauksen: ”Tätä runoa laulettaissa ovat tytöt jaetut kahteen riviin siten, että toisella puolella on vaan 2 tyttöä, toisella vaikka kuinka monta. Laulun loputtua joka kerta yksi ty-
töistä siirtyy sinne puolelle, missä alussa vaan oli kaksi tyttöä.”³⁹⁸ Neljännen leikki-
kuvauksen Porkka tallensi Säätinältä, jossa Uljaana esitti *Rikkaan ja köyhän* runon. Sitä mentiin ”rinkitanssissa.”

Virttä laulaa kaksi henkilöä, köyhä ja rikas, edellinen vienolla suruisella nuotilla, joll’aikaa häntä ontuvaa molemmasta kädestä talutetaan ympäri ympärikköä. Rikas sitä vastoin hyppiellä tanssii, iloisesti laulaen. Kun virsi näin on laulettu loppuun asti, niin köyhä ja rikas vaihtavat osansa ja alkavat uudestaan.³⁹⁹

Leikkilauluiksi on aineistossa mainittu monia muitakin runoja, joihin ei kuitenkaan liity tarkempia kuvauksia.⁴⁰⁰

³⁹⁷ Luonnosmainen sävelmä jakautuu kahteen osaan. Ensin lauletaan kaksi kertaa säkeen alkupuolisko (hyppää nukke hyppää nukke), sitten kaksi kertaa koko säe (hyppää nukke karkaa nukke). Sanojen sijoittuminen on alkuosassa tulkinnanvarainen: melodian perusteella sen kulkua voi arvailla. Rytmien voisi tulkita näin: 4242 4242 || 22224444 22224444. (SKS KRA Alava VIIa:425.) Muita runoon liittyviä sävelmiä ei ole aineistossa, vaikka tekstitoisintoja löytyykin (SKVR-teemahakemisto: *Hyppää nukke*). Jaakko Länkelä nimesi ilmeisesti Kaipaalassa tallentamansa *Hyppää nukke* -runotoisinnon *rinkihyppylauluksi*, mikä viittaisi myös ympyrässä laulamiseen tai tanssimiseen. SKVR III 3967. Matti Kuusi (1983b) on päättänyt ainakin osan Länkelän Kaipaalasta tallentamista runoista olevan todennäköisesti Anni Porissan esittämiä.

³⁹⁸ SKVR III 1067. Myös Lavansaarella kerrotaan *Leikarit*-runoa tanssitun ”kahdessa rivissä vastatusten” (SKVR III 4174).

³⁹⁹ SKVR III 1581. Toiseen Soikkolasta tallennetun, leikkirunoksi nimetyn ja dialogiksi jaetun *Rikkaan ja köyhän* runon yhteyteen Porkka ei merkinnyt tarkempaa kuvausta (SKVR III 1583). Rikkaan ja köyhän runosta Eino Levón tallensi Hevaalta kaksi sävelmää ja kertoi tyttöjen leikkineen Uljaanan kuvauksesta poiketen kahdessa vastakkaisessa rivissä, joista toinen lauloi ensin köyhän laulun ja sitten toinen rikkaan laulun toisella sävelmällä (SKS KRA Levón 467, 468). Köyhän sävelmä on yksisäkeinen, neljällä sävelellä liikkuva melodia, josta ei tiedä onko se laulettu yhden vai kahden säkeen jaksoissa (24242424). Rikkaan sävelmätyyppi on kaksisäkeinen, ja aina kahden säkeen jälkeen toistuu kertauma ”syökää juokaa pitäkää puolee.” Melodian pituus on neljä säettä: kaksi säettä ja kaksisäkeinen kertauma. Sävelmä liikkuu viiden säveln alueella ja rytmityyppi on erilainen (22222222) kuin köyhän sävelmässä.

⁴⁰⁰ Esimerkiksi Porkka tallensi Soikkolasta leikkilauluksi nimeämänsä *Lohikäärme ja neito* -runon ilman tarkempaa kuvausta: *Käykää rinnan Riian neiot*, SKVR III 1582. Runosta ks. Haavio 1932a. Borenius tallensi Hevaalta yhden runoon liittyvän Hevaan nuotilla laulettuun sävelmän (SKS KRA Borenius 3 172), Levón yhden yksisäkeisen, neli-iskuisen sävelmämuistiinpanon (SKS KRA Levón 464).

PAIKOILLAAN LAULAMINEN

Vaikka länsi-inkeriläisaineistossa liikkeen merkitys korostuu, kaikkia runoja ei laulettu liikkuen. Tietyissä tilanteissa laulettiin paikoillaan istuen tai seisten. Osa näistä tilanteista oli arkista työntekoa, osa kuului praasnikkojen ja häiden kehyksiin. Enäjärvi-Haavion Anna Kivisoolta saamien tietojen mukaan ”paikallaan seisten tai istuen” laulettiin ”joitakin puhtaasti lyyrillisiä lauluja,” mutta tanssien tai kulkien laulaminen oli paikoillaan laulamista yleisempää.⁴⁰¹ Aineistossa onkin huomattavasti enemmän tanssiin ja kulkemiseen kuin paikoillaan laulamiseen liittyviä kuvauksia.

Useat paikoillaan laulamisen kuvaukset sijoitetaan ulkotiloihin. *La mie vieretän vilulla* ja *Nyt on tyynet nurmen nurkat* -teemoja laulettiin Kivisoon mukaan ulkona seisten silloin kun ”oli hyvä ilta, kaunis, lusti, vakane ilta.”⁴⁰² *Pääskylintu päivälintu* -runoa kerrotaan laulettun seisten esimerkiksi joen kallaalla.⁴⁰³ Matrona Bässina kertoi myös tyttöjen istuessaan laulaneen samaa runoa hitaasti ja venyttäen, ”pitkäs ja venytettään.”⁴⁰⁴ Hän kertoi tyttöjen pyhänä istuskellessaan laulaneen myös poikien sotaan viemisestä kertovaa laulua *Lensi lintu alta linnan (Sotasanomat)*.⁴⁰⁵

Tyttöjen kerrotaan usein kesäisin istuneen ja laulaneen joen kallaalla.⁴⁰⁶ Näissä Narvusin joenvarsikylästä kotoisin olevilta laulajilta tallennetuissa kuvauksissa mainitaan suurempien pyhäpäivien⁴⁰⁷ ohella ”viikon pyhä” eli tavalliset sunnuntait sekä iltahämärissä eli arki-iltoinkin istuminen. Pyhänä oli pojilla soittimet mukana kallaalla ja välillä mentiin läpi kylän.⁴⁰⁸ Iltahämärissä taas laulettiin ja ”tehtiin naljaa” poikien kanssa tai kokoonnuttii pienemmällä joukolla.⁴⁰⁹ Joen rannalla myös tanssittiin ja leikittiin sekä laulettiin seisten.⁴¹⁰ Kallaalla lauletuiksi runoiksi mainitaan sekä huoli- että tanssilyriikkaa, lyyristä epiikkaa ja häälaulun teemoja käyttävä tervehtimislaulu, jolla tervehdittiin vieraita eli kauempaa tulleita poikia.⁴¹¹ Veneellä ”liukumassa” ollessa laulamisesta kertoivat myös useat laulajat erilaisten

⁴⁰¹ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 549.

⁴⁰² SKS KRA Enäjärvi-Haavio 507, 508, 549.

⁴⁰³ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 551; Laiho A. 2148.

⁴⁰⁴ SKS KRA Haavio 2431.

⁴⁰⁵ SKS KRA Haavio 2462.

⁴⁰⁶ Varpuli Haukka selitti, että ”se oli niinku kauniip paikka” (SKS KRA Laiho A. 2615; ks. myös 2086, 2096, 2097).

⁴⁰⁷ Pedron (SKS KRA Laiho L. 5987) ja juhannuksen (SKS KRA Laiho L. 6127).

⁴⁰⁸ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 550; Laiho A. 2082, 2132, 2147, 2614.

⁴⁰⁹ SKS KRA Laiho A. 2614, 2615.

⁴¹⁰ SKS KRA Haavio 2570; Laiho A. 2534, 2535; Laiho L. 4832; seisten Laiho A. 2148.

⁴¹¹ SKS KRA Laiho A. 2086 (huolilyriikkaa); Laiho A. 2132 (huolilyriikkaa); Laiho L. 4832 (tanssinaloit-
tus ja *Leino leski*); Laiho A. 2097 (*Mari marjasta tulee*), Laiho A. 2148 (*Pääskylintu päivälintu (Maail-
mansyntyy)*), Laiho A. 2291 (*Leino leski*); Haavio 2570 (tervehtimislaulu), Laiho A. 2096 (tervehtimislau-
lu). Ropsussa tai Väikylässä tytöt lauloivat Pedron praasnikkana kallaalla Pedron virttä (SKS KRA Laiho
L. 5987).

soutamiseen (*Souva laiva jouva laiva; Liuvu vene tervarinta*) ja veneen veistämiseen (*Veneenveisto*) liittyvien runoaiheiden yhteydessä.⁴¹²

Talvikaudella, syksystä kevätpaastoon asti, nuoriso kävi arki-iltoina ”iltaa istumassa.” Tytöt tekivät käsitöitä, kehräsivät ja lauloivat, pojat pitivät seuraa eli ”muiten istuivat.”⁴¹³ Iltaa viettäessä kerrotaan laulettua *Älä nukuta unonen* -alkuista runoa, jossa kuvataan tarvittavien käsitöiden paljoutta sekä *Sotasanomat*-runoa.⁴¹⁴ Kehräämiseen liitetään tilannetta tarkemmin avaamatta sekä suoraan kehräämisestä tai kutomisesta puhuvia runoja että huonosta naimakaupasta varoittavaa lyriikkaa.⁴¹⁵ Jotkut töitä tehdessä, vaikka pellavia kolkkiessa tai käsikivillä jauhaessa laulettu runot taas kerrotaan seisten lauletuiksi.⁴¹⁶ Heinäpellolla laulamista on myös muutamia mainintoja.⁴¹⁷ Launis (1907, 108) puolestaan kuvaa *metsän sävelten* laulamista vastoja tai karjalle lehtiä taiteltaessa ja metsässä kulkiessa.⁴¹⁸

Keskeisin rituaalisen paikoillaan laulamisen kontekstin olivat häät, joita käsitellään tarkemmin luvussa 7. Seisoen laulaminen liittyy kuvauksissa erityisesti häätaloihin saapumisiin, mutta myös häistä lähtemiseen sekä moniin rituaalisiin tilanteisiin keskellä häitä.⁴¹⁹ Häiden monissa vaiheissa mainitaan myös laulettua pöydässä istuen. Laulujen joukkoon kuului sekä rituaaliin sidoksissa olevia lauluja että muita kuin varsinaisia häälauluja.⁴²⁰ Ennen häitä tytöt kokoontuivat joukolla iltaisin erityisesti lahjoiksi tarvittavia käsitöitä valmistamaan: tällöin laulettiin Väinö Salmisen (1934, 137) mukaan sekä häihin väljästi liittyviä lauluja että harjoiteltiin varsinaisia häälauluja. Pöydässä laulaminen liittyi myös praasnikkoihin ja pienempiinkin juhliin: syömisen lomassa ja jälkeen saatettiin muun seurustelun ja kerronnan ohella myös laulaa.⁴²¹

Paikoillaan laulettuihin lauluihin liitetään viidessä istumiseen viittaavassa runokäsikirjoituksessa kolme erilaista muotorakennetta: joko yksi säe kerrattiin, kaksi

⁴¹² SKS KRA Enäjärvi-Haavio 469 (*Veneenveisto*), 519 (*Suomeen pako*); Laiho A. 2277 (*Suomeen pako*); Laiho L. 4979 (*Suomeen pako*: muunnelma, jossa mennään Venäjälle); Salminen K. 188 (*Suomeen pako*); Salminen V. 2969 (*Suomeen pako*). Yleensä säkeellä *souva laiva jouva laiva* alkavassa *Suomeen paossa* kyse on veneellä matkaamisesta. Ks. myös SKS KRA Haavio 2810.

⁴¹³ SKS KRA Haavio 2833; Enäjärvi-Haavio 835, 836; Laiho L. 4916; ks. myös Laiho A. 2372. Paikkana mainitaan yleensä sauna, mutta voitiin myös olla tuvassa.

⁴¹⁴ SKVR III 1053; SKS KRA Haavio 2462.

⁴¹⁵ SKVR 2295n1 (Neito heenoa tekkö); SKS KRA Laiho L. 5354 (*Keträän keträän keikuttelen / Kehräämisvirsi*); SKS KRA Haavio 2500 (*Ilotkaat iloizet nuoret / Nuorena aika iloita – kasvaka kauan kotona – Parempi pajuilla maata – Laulajan lopetussanoja*).

⁴¹⁶ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 464; käsikivillä Laiho L. 5353; Haavio 2547. Maininta on myös rieskasia tehdessä laulettua runosta (SKS KRA Salminen K. 186) ja *Tytärtenhukuttaaja* -runon loppukommentin laulamisesta lähdettäessä verkkoja laskemaan (SKS KRA Mannonen 5497).

⁴¹⁷ SKVR III 1056, 1057; SKS KRA Enäjärvi-Haavio 500; Laiho A. 2133; Salminen K. 217. Väinö Salmisen (1934, 150) kuuleman mukaan maaorjuuden aikaan toisaalla kiellettiin töitä tehdessä laulaminen, toisaalla vaadittiin sitä.

⁴¹⁸ *Metsän sävelestä* ks. myös Timonen 2004, 93–107; SKS KRA Mannonen 5460. Paimenkoikien kerrotaan soittamisen ohella myös laulaneen metsässä (esim. SKS KRA Laiho L. 5350; ks. myös Laiho A. 2105).

⁴¹⁹ Esim. SKS KRA Enäjärvi-Haavio 906; Laiho L. 4980; Salminen V. 2986; lähtemisestä ks. esim. Haavio 2429; hunnun nostosta esim. Enäjärvi-Haavio 908.

⁴²⁰ Esim. SKVR III 1717, 2132; SKS KRA Laiho L. 4982, 5309; Säski 5969; Enäjärvi-Haavio 467.

⁴²¹ *Pedron* praasnikat SKS KRA Laiho A. 2576; *akkajaiset* SKS KRA Laiho A. 2581.

säettä kerrattiin tai esilaulaja lauloi kaksi säettä ja kuoro kertasi ne osittain.⁴²² Viitteitä sävelmäaineistoihin ei istuen tai seisten laulamiseen sisälly, mutta muutamassa tapauksessa käsikirjoitustoisintoja on mahdollista yhdistää ääniteaineistoihin. Valpuri Vohta korosti, että *Leinon lesken runoa* laulettiin istualtaan: muotorakenteen perusteella ja sävelmäaineiston kokonaisuuteen verraten hän käytti samaa sävelmää kuin samaa runoa Tallinnassa laulettaessa, jolloin Mari Vahter toimi esilaulajana.⁴²³ *Yks oli väärä miun emoni* -runon yhteydessä Vohta antoi kaksi erilaista muotorakennetta. Ympärikossa tanssittaessa laulettiin säkeen loppu osakerraten, kuten hän teki kahdella äänitteellä samaa runoa tyypillisellä tanssisävelmällä laulaessaan.⁴²⁴ Paikoillaan istuttaessa hän kertoi käytettävän toista nuottia, jossa laulettiin kaksi säettä kerrallaan ilman osakertauksia.⁴²⁵ Tämä rakenne sopisi useampaan Tallinnan äänitysten hitaaseen venäläistyyppiseen, refrengittömään sävelmään.⁴²⁶ Hidastempoinen oli myös Anna Kivisoon samassa tilanteessa tämänkaltaisella sävelmällä esilaulama *La ko vieretän vilulla*, jonka käsikirjoitustoisinnon Kivisoo yhdisti illalla ulkona seisten laulamiseen.⁴²⁷ Suppeasta aineistosta ei voi vetää kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä, mutta tämänkin perusteella on selvää, että paikoillaan laulamiseen liittyi useita erilaisia Länsi-Inkerissä yleisiä muotorakenteita ja sävelmätyyppejä, joita liittyi paitsi paikoillaan laulettuihin, yhtä lailla myös tanssiin liitetyihin sävelmiin.

Launis (1904, 52) kertoo, että erityisesti vanhemmat naiset usein lauloivat paikoillaan seisten tanssimisen sijasta. Tämä vaikutti hänen mukaansa myös laulun rytmitykseen: ”Jos eessälaulajana ja köörissä oli vanhempia naisia, ei kävelty, vaan muodosti kööri puolikehän tämän edessä. Tällöin köörin loppufermaatti tuli puolta pitemmäksi, koska laulajat alallaan ollen paremmin jaksoivat sen pitää.” Launoksen mukaan samoja sävelmiä saatettiin ilmeisesti käyttää tanssissa ja seisten laulaessa, mutta seisottaessa säkeen loppuja pidemmiksi venyttäen. Samalla tavoin metsässä laulamisen yhteydessä Launis (1907, 108) korostaa loppusävelen pitkäksi venyttämistä.

Laulajien muodostelma ei Launoksen kuvauksessa suuntautunut (mahdollista) yleisöä kohden, vaan naiset lauloivat ilmeisesti kasvokkain, esilaulaja vasten kuoroa. Toisaalta erilaisissa häihin ja muihin tilanteisiin liittyvissä tervehtimis- tai vastaanottotilanteissa voi olettaa esilaulajankin suunnanneen kasvonsa ja osoittaneen laulunsa toiselle osapuolelle. Vatjalaisen Oudekki Figurovan mukaan suurin osa varsinaisista häälauluista laulettiin seisten, jolloin esilaulaja seisoi joukon keskellä, ”väe syämes.” Laulajat eivät hänen mukaansa seisseet missään erityisissä muodostelmissa.⁴²⁸ Muodostelma ei seisten laulettaessa luultavasti aina ollutkaan säännöl-

⁴²² SKS KRA Enäjärvi-Haavio 467, 469, 486; Haavio 2570; Laiho A. 2291.

⁴²³ SKS KRA Elsa Enäjärvi-Haavio 467; Laiho A. 2291; SKSÄ L 87 c; tarkemmin ks. luku 8.

⁴²⁴ SKSÄ L 95d; ERA, Fon. 372c.

⁴²⁵ SKS KRA Elsa Enäjärvi-Haavio 486 (*Yks’ oli väärä miun emoni* (Piennä petti miun emoni; (Emo, iso, Jumala väärä).

⁴²⁶ Kaksisäkeisiä hitaita sävelmiä esim. SKSÄ L 93a, 94b, 95a, kaikki ilmeisesti venäläisperäisiä.

⁴²⁷ SKSÄ L 95a; SKS KRA Enäjärvi-Haavio 507.

⁴²⁸ ERA RKM, Mgn. II 2844, 05:00–05:50; 11:19–12:20.

linen puolipiiri, vaan tiivis, vapaa ryhmitelmä, joko pyöreähkö tai rivinomainen. Tähän viittaavat muutamit ulkopuolisten vieraiden vastaanottamiseen liittyvät 1930-luvulla otetut valokuvat. Ilmari Kohtamäki kuvasi rivistönä seisovia, Viron presidentille laulavia ja kumartelevia naisia. Kuvasta on tosin vaikea sanoa, laulavatko kaikki naiset.⁴²⁹ E. N. Setälän vieraillessa Kullan kylässä Kustaa Vilkuna otti kuvia vieraiden saapumisesta. Kolmessa kuvassa näkyy vieraita vastaanottamassa ollut kylän ”emäntien kuoro.” Kymmenisen talvipukuista naista laulaa vaihdellen pyöreämmässä tai rivimäisemmässä muodostelmassa, kaikkien kasvot kohti vierasta. Esilaulajaa ei joukosta ole fyysisen sijainnin puolesta erotettavissa.⁴³⁰

Kuva 8. E. N. Setälä saapuu Kullan kylään 13.4.1931.
Vastaanottamassa ”emäntien kuoro” (MV Vilkuna 336/112, ks. myös 336/90).

Länsi-inkeriläisaineistossa ei ole selviä kuvauksia paikoillaan seisovassa piirissä laulamisesta, vaikka muilta Inkerin ja Etelä-Karjalan alueilta tämänkaltaisia kuvauksia löytyy muutama (Enäjärvi-Haavio 1949, 130). Tämä ei tietenkään tarkoita, etteikö näin olisi voitu laulaa: maininnat vain ovat kovin tulkinnanvaraisia. Samalla tavoin jää avoimeksi, voisiko ympärikko-maininta pitää sisällään myös piirissä paikoillaan laulamisen, ja mahdollisesti kattaa myös epäsäännöllisemmän puolipiirin. Launiksen (1904, 52) kuvauksen perusteella samoja tai samantyyppisiä sävelmiä oli joka tapauksessa mahdollista laulaa sekä ympärikossa että paikoillaan seisten.

Voi ylimalkaan olla, että paikoillaan laulaminen niin itsestään selvä tai arkinen muoto, että toisin kuin tanssi ja kulkeminen, se ei kirjoittanut laulajilta erityis-mainintoja tai ollut kerääjistä erityisen merkittävä tieto. Erilaisia sävyiltään lyyrisiä tai surullisia runoja mainitaan paikoillaan laulamisen yhteydessä eniten ja laulamissa painottuu hitaus, säkeiden lopputavujen venyttäminen sekä muutamassa kohden hitaat, venäläisperäiset sävelmät.

⁴²⁹ MV Kohtamäki 336:70. ”Inkeril[äiset] naiset tervehtivät vanhoin kansallislauluin riigivanem K. Pät-siä Narva-Joensuussa kesällä 1931,” kirjoitti Kohtamäki kuvatekstiksi.

⁴³⁰ MV Vilkuna 336:90, 111, 112.

LIIKE JA LAULU

Liikekuvausten ja sävelmäaineiston yhdistäminen ei ole kovin yksinkertaista. Valtaosaltaan ne on tallennettu toisistaan irrallaan. *Kluutšan* ja *saadulmoi*-sävelmän yhteydessä Launiksen poikkeuksellisen tarkka, muun aineiston tukema kuvaus antoi yhdistämiseen mahdollisuuden, kun taas *Viron veräjien* yhteydessä vain muutama sävelmätoisinto oli mahdollista yhdistää kuvauksiin eikä päätelmistä siten tullut kovin vahvoja. Viittaukset laulamisen tapoihin voivat olla monenlaisia: sanallisten kuvausten lisäksi laulun sisältöön, sävelmiin tai muotorakenteisiin liittyviä. Joidenkin runotekstien yhteydessä erityisesti 1930-luvun kerääjät kertoivat, minkälaiseksi laulun tekstuaalinen rakenne saattoi refrenkien ja kertausten osalta muuttua tietyssä tilanteessa lauletaessa. Silloin, kun tähän rakennetyyppiin liittyvät sävelmät muussa aineistossa ovat keskenään samankaltaisia voidaan olettaa, että laulajan käyttämä tai tarkoittama sävelmä on todennäköisesti ollut niiden kaltainen. Joihinkin sävelmiin tai rakennekuvauksiin taas liittyy kontekstikuvauksia tai laulajien itsensä käyttämiä nimityksiä, ja toisaalta runon tekstikin saattaa suoraan viitata johonkin toimintaan. Esimerkiksi Eino Levón keräsi Hevaalta *La ka katson lautojan, silittelen siltojan* -säkeillä alkavan sävelmän, jonka runosäkeet liittävät sen tanssilattian sileyden kokeilemiseen. Harvinaista kyllä, tällä kertaa Levón myös merkitsi sävelmän yhteyteen ”tantsun päälle.”⁴³¹ Jos tietynlaisista runoaiheista tai kontekstikuvauksista huomattava osa liittyy tietyn tyyppisiin sävelmiin, voi olettaa niiden puitteissa tyypillisesti laulettun tällä sävelmällä. Ennen näin syntyvien sävelmäryhmien käsittelyä on kuitenkin syytä tarkastella liikkeeseen ja lauluun liittyvää paikallista käsitteistöä, jonka puitteissa merkittävimältä näyttää jako hitaaseen ja nopeaan.

TIHTII TAI VIENOO

Nopeaa laulua ja liikettä kuvattiin läntisimmässä Inkerissä sanoilla *tihtii* (tiheästi), *kiireesti* tai *nopeasti*, hidasta puolestaan sanoilla *vienoo* tai *pitkällä äänellä*. Nämä ovat 1930-luvun laulajien useimmin laulun ja tanssin tarkempaan luonnehtimiseen käyttämät termit. Nimitykset ovat peräisin lähes yksinomaan liikkeestä eniten kiinnostuneen tallentajan Elsa Enäjärvi-Haavion sekä hänen puolisonsa Martti Haavion tallenteista. Nopeuden vaihtelu tulee kuitenkin esille myös laajemman aineiston yhteydessä sekä läpi kylän kulkemisen että ympärikon kuvausten yhteydessä: kuljettiin joko hitaasti tai tanssittiin nopein, lyhyin askelin.

Tihtii eli tiheästi tarkoitti sekä nopeaa, ”maata kahnuttavaa” tanssiaskelta että siihen liittyvää nopeampitempoista laulua.⁴³² Enäjärvi-Haavio (1949, 158–159) liittää nimityksen muihinkin kuvauksiin tanssin riehakkuudesta ja ympärikössä tanssivista tytöistä. *Tihtii* tai *kiireesti* mentii Viron veräjää tai tanssittiin kaksinkertaisessa

⁴³¹ SKS KRA Levón 448.

⁴³² SKS KRA Haavio 2286; Enäjärvi-Haavio 549.

ympärikossa ja myös ”vanha akka” lauloi ja tanssi tihtii Nastasjan päivän juhlissa.⁴³³ Jälkimmäisen kuvauksen runoon *Tuterina taterina* sisältyy aineiston ainoa suoraan *tihtii*-nimitykseen liittyvä viite laulun muotorakenteeseen eli jokaisen säkeen jälkeen toistuva, säkeen osittain korvaava refrenki *oiloliilolee*. Tämän lisäksi voi olettaa myös monien nopeatahtisten, rytmikkäästi painotettujen laulujen kuuluvan *tihtiin* esitettyjen joukkoon. Parhain esimerkki on Tallinnassa vuonna 1937 äänitettyjen nopeiden, säkeen lopun osakertauksen sisältävien tanssilaulujen sarja, joiden esittämiseen liittyi riehakkaita, kuoro-osioita rytmittäneitä kiljahduksia.⁴³⁴ Myös esimerkiksi kluutsaan liittynyt *saadulmoi*-sävelmä on äänitteillä yleensä nopeasti ja rytmikkäästi esitetty. Tyypillisesti nopeat sävelmät vuorottelevat äänityksissä hitaiden kanssa, joten nopeaa tempoa ei yleensä voi pistää esiintymisjännityksen syyksi.

Vienoo laulamisen yhteydessä puhutaan myös *pitkästä äänestä*. Nimityksiä käytetään sekä hitaasti piirissä että läpi kylän vapaassa muodostelmassa kulkemisen yhteydessä. Lisäksi pitkällä äänellä saatettiin laulaa myös istualtaan tai seisten.⁴³⁵ Enäjärvi-Haavion (1949, 157–169) kuvauksessa joukkoon kuuluvat nähdäkseen aiheellisesti myös ne hitaasti kulkemisen kuvaukset, jossa ei suoraan mainita näitä termejä. Laulun rakenteeseen viittaavia mainintoja on *pitkän äänen* yhteydessä muutama. Valpuri Vohdan mukaan refrenkeihin *oi lolii oi lolii oili loošinki moii ja kaalina kaalina kaalina majaa* kuului hitaampi sävel ja niitä käytettiin vain kävellen esitettävien laulujen yhteydessä.⁴³⁶ Näiden refrenkien yhteydessä laulun muotorakenne oli kaksisäkeinen. Ensimmäisen refrengin Vohta liitti myös runoon *Noin saneli miun emoni (Elä lapsi paljon laula)*, jota tanssittiin ympärikossa.⁴³⁷ Vohdan mainitsemaa *kaalina*-refrenkiä käytettiin vuoden 1937 äänityksissä sekä rekryyttilaulussa, huolirunossa *Vasta mie kullan kuolettelin* että paimenrunossa *Tuttu luttu miä trubitin (Tuttul luttul mie trupitan)*, jotka kaikki laulettiin sangen hitaasti.⁴³⁸ Muodoltaan hieman erilaisen *vot kalina vot malina* -refrengin Juljaana Pohjalainen puolestaan liitti *vienoo* laulamiseen ympärikossa: esimerkiksi hän antoi runon *Anoin maata velloltani (Myyty neito)*.⁴³⁹ Anna Kivisoo liitti *oiloliilolee*-refrengin tihtii tanssimisen ohella myös *pitkään ääneen* ja *Tytöt lustit luuraelloot* -runoon.⁴⁴⁰ Tämä eri tyyppisten refrenkien paljous suhteellisen suppeassa aineistossa viittaa siihen, että pitkäksi ääneksi kutsuttiin hyvinkin erilaisia sävelmiä, joita laulettiin suhteellisen hitaasti. Kivisoon *oiloliilolee*-refrengin liittäminen sekä tihtii tanssimiseen että *vienoo* laulamiseen viittaa puolestaan siihen, että laulun raken-

⁴³³ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 556; 550; 510, 797.

⁴³⁴ SKSÄ L 87b, 89b, 92b, 92c, 95 c, 101a; ks. myös 87d, 95d. Näistä kaikki muut paitsi 87d ovat säkeen loppupuolen kertaavaa sävelmätyyppejä.

⁴³⁵ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 549, 500, 550, 551, 554, 555, 556; Haavio 2431, 2445.

⁴³⁶ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 555.

⁴³⁷ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 488.

⁴³⁸ SKSÄ L 91 ab, 91 b2, 96a.

⁴³⁹ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 554.

⁴⁴⁰ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 490, 510.

teet saattoivat näiden kahden kategorian puitteissa olla joskus samojakin. Tällöin niiden esittämisen tempo ilmeisesti ratkaisi, kenties myös muut laulamisen hienovaraisemmat tyylipiirteet. Toisaalta Vohta ja Pohjalainen painottavat, että tietyt refrengit (ja mitä ilmeisimmin siis myös sävelmät) kuuluivat nimenomaan pitkällä äänellä laulamiseen.⁴⁴¹

Anna Kivisoolta tallentamansa muistiinpanon yhteydessä Enäjärvi-Haavio kirjoitti pitkällä äänellä lauletuista runoista: ”Muutamia lauluja lauletaankin etupäässä tuvassa ja tavallisin tai hitain askelin liikkuen. Olin huomaavinani, että näihin yleensä kuuluvat kertovat, balladintapaista toimintaa sisältävät laulut.”⁴⁴² Pitkän tai vienon äänen tai hitaan sävelen yhteydessä mainitaan aineistossa laulettua kertovia runoja *Anoin maata velloltani* ja *Pääskylintu päivälintu* sekä lyriikkaa *Piennä petti miun emoni*, *La miä vieretän vilulla* ja *Tytöt lustit luuraetii*.⁴⁴³ Enäjärvi-Haavio (1949, 157) liittyy näihin myös kävellen esitetyiksi mainitut, aineistossaan olevat runot *Tytärtenhukuttaja*, *Laivassa surmattu veli*, *Oma emo – vieras emo*, *Läksin koista kulkemaan* (*Äidin kuolo*) sekä rekryyttilaulun *Nyt tuloo syvä syky*.⁴⁴⁴ Kaikki pitkään ääneen suoraan liitetyt olevat runot ovat, kenties runoa *La mie vieretän vilulla* lukuun ottamatta, traagisiksi tai surullisiksi tulkittavia, myös *Tytöt lustit luuraeltii*, joka tänä pitkään ääneen yhdistyvänä versiona päättyy kuvaamaan onnetonta naimakauppaa sekä *Tuttu luttu miä trubitin* (*Tuttul luttul mie trupitan*), jossa paimenta torutaan kadonneesta lehmästä ja joka usein saattoi jatkoa paimenen suojattomuuden kuvauksella.⁴⁴⁵ Lisäksi pitkän äänen yhteydessä erityisesti mainittuihin *kalina*-refrenkityyppeihin liittyy Länsi-Inkerissä usein traagista lyyristä epiikkaa, kuten *Suka mereen* tai *Tytärtenhukuttaja* sekä huolilyriikkaa.⁴⁴⁶

Enäjärvi-Haavion (1949, 158) mukaan pitkällä äänellä laulettu runot olivat yleensä vakavia. Aili Simonsuuren (1972, 42) mukaan *pitkällä äänellä* laulettu sävelmät olivat ”surumielisiä ja hitaita” siinä missä *tihtiin* mentäessä käytetyt olivat ”vilkkaita ja iloisia.” Myös Terttu Koski (1974, 477, 481), joka käsittelee lähinnä 1960-luvulla Soikkolasta tallennettua ääniteaineistoa, toteaa, että tietyt länsi-inkeriläiset sävelmäryhmät ”jakautuvat emotionaalisen latauksen mukaan.” Surullisiin lyyriseepisiin runoihin liittyy usein ”vakaa melodian liike ja hidas tempo.” Sitä vastoin ”iloisemmat tekstit saivat myös vastaavan musiikillisen ilmaisuuden, sävel on tanssirytmien ja nopeatempoinen.” Koski korostaa rytmin ja melodian ohella erityises-

⁴⁴¹ A. A. Borenius huomautti vuonna 1877 Kattilassa, kierrettyään ensin Tyrön ja Soikkolan kyliä, että nimenomaan nuorisot lauloivat erilaisia venäläisperäisiä *kalina*-refrenkejä sisältäviä, mollivoittoisia sävelmiä. Toisaalta Tyrössä hän nimesi yhden *vot kaalina* -refrengin sisältävän sävelmän miesten sävelmäksi. (SKS KRA Borenius e 207, 215, Tyröstä 186.)

⁴⁴² SKS KRA Enäjärvi-Haavio 549.

⁴⁴³ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 490, 549, 554, 555; Haavio 2431, 2445.

⁴⁴⁴ Ks. SKS KRA Enäjärvi-Haavio 460, 549, 463, 470, 472.

⁴⁴⁵ SKS KRA Laiho L. 5132, 5350. Vuoden 1937 äänitteellä naiset tosin kuulostavat *Tuttul luttul* -laulun kohdalla lähinnä lempeän huvittuneilta: paimenen ahdinko näyttäytyy etäistettynä (SKSÄ L91c.)

⁴⁴⁶ Esim. SKSÄ A 300/28c, 35b, 36b, 40a, 42a, 22b. Ainoana poikkeuksena joukkoon kuuluu myös kaksi saman esilaulajan toisintoa *Käeltä oppinut laulut* -runosta, SKSÄ A 300/21b, 22a. Toisaalta Keski-Inkerissä samantyyppisiin refrenkeihin liitetään muutaman traagisen aiheen ohella esimerkiksi *Oman kylän ylistys*- ja *Iso tammi* -aiheisia runoja, joiden sävy ei ole millään tavalla surullinen tai traaginen (SKSÄ 301/30b; SKS KRA Borenius e 186; Levón 412; traagisista SKS KRA Borenius 111 (*Kouluun kotoa*); SKSÄ A 301/29a (*Syntymistään sureva*)).

ti sävelmän esittämisen tapaa tunnelman määrittäjänä. Tämän lisäksi hän kertoo, että monet lyyriset häälaulut ja kertovat laulut ”lauletaan erittäin pehmeästi ja kertovasti, vapaalla äänellä”, kun taas tanssilauluissa ja venäläisperäisissä tšastuskoissa lauluääni on voimakas ja kireä, tempo nopeampi.

Laulun välittämä tunne tai sävy oli siis usein yhteneväinen sekä runon sisällön että laulamisen nopeuden ja liikkeen laadun kanssa. Toisaalta löytyy myös muutamia esimerkkejä siitä, että vaikkapa nopearytmiseen ympärikkosävelmään voitiin liittää myös surullisia runoja, joita tanssirytmillä laulaessaan esittäjä saattoi jopa itkeä (Kallio 2009).⁴⁴⁷ Rajat laulamisen tapojen ja sävyjen välillä eivät siis olleet ehdottomia, vaan erilaisia tyylipiirteiden yhdistelmiä oli mahdollista käyttää myös joustavina, tilannesidonnaisina ilmaisun keinoina. Tietyt laulamisen muodot tai tyylit näyttävät kuitenkin tyypillisesti liittyneen tietynlaisiin tilanteisiin, sävyihin tai aiheisiin.

Kiinnostavaa tässä yhteydessä on erityisesti se, miten laulajat sijoittivat joskus runoja samanarvoisesti useampaan kontekstiin, joihin saattoi edellä esitetyn valossa liittyä myös erilainen esitystapa. *Yks oli väärä miun emoni (Piennä petti miun emoni)* -runoa laulettiin tanssiessa yksisäkeisenä säkeen loppu kerraten, mutta istuessa toisella nuotilla, kaksisäkeisenä ilman osakertauksia, kertoi Valpuri Vohta.⁴⁴⁸ Muissa vastaavissa kuvauksissa ei laulamisen muotorakenteisiin viihjata, vaan ainoastaan vaihtoehtoisin konteksteihin. *Kassa’ani kallistani (Päätä pantaessa)* -runoa laulettiin Juljaana Pohjalaisen mukaan ”[t]uvassa istuen tai kävellen”.⁴⁴⁹ *Tytärtenhukuttaja*-runoa laulettiin Katri Vohdan mukaan joko ”karavanas ympäri” tai paikallaan istuen, Matrona Bässinan mukaan joko istuen tai ympäri kylää kulkien.⁴⁵⁰ *Oman kylän ylistys* -runoa sekä lyyristä runoa *Hoz mie itken (Ei päiväni parane, itken tai laulan)* kerrottiin laulettuna sekä kylän läpi kulkien että joen kallaalla.⁴⁵¹ Nämä kuvaukset saattavat kaikki Vohdan tanssimainintaa lukuun ottamatta liittyä vienoo eli pitkällä äänellä laulamisen kenttään, joka piti sisällään yhtä hyvin paikoillaan kuin hitaasti kulkien tai tanssienkin laulamisen.

⁴⁴⁷ ERA RKM, Mgn. K 42 (3); SKSÄ L 89b; ks. myös luku 8.

⁴⁴⁸ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 486.

⁴⁴⁹ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 503.

⁴⁵⁰ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 470; Haavio 2464.

⁴⁵¹ SKS KRA Laiho A. 2082, 2147; 2132.

TANSSISÄVELMÄT

Jo pelkästään Launiksen (1904, 52) ja Alavan (1932) kuvausten ja esimerkkien valossa tanssiin liittyi Länsi- ja Keski-Inkerissä paljon erilaisia melodioita ja rytmejä.⁴⁵² Laulu eteni yksi tai kaksi säettä kerrallaan, refrengillä tai ilman, ja siihen saattoi liittyä myös säkeen viimeisen tavun pitkäksi venytyksiä. Kuten edellä kävi ilmi, erilaisia liikkumisen tapoja oli paljon. Nuotteja nimetessään Launis (1907, 105) puhuikin nuoteista ”tantsun päälle”, ei yhdestä sävelmästä.⁴⁵³

Tanssiin liittyviä laulusävelmiä on mahdollista tunnistaa neljästä eri suunnasta käsin. 1) Muutama Launiksen antama tanssin kuvaus on mahdollista liittää hänen keräämäänsä sävelmäaineistoon. 2) Joihinkin lauluihin liittyvät nimitykset tai kuvaukset taas määrittävät ne selkeästi tanssilauluiksi: *tantsuvirsi*, *tanzunuotti*, *tantsun päälle*, *menkää ympärikkoo*.⁴⁵⁴ 3) Tietyt aloitussanat viittaavat samoin suoraan tanssiin, esimerkiksi *Tässä on lusti nuoren noissa*, *Tehkää yksi ympärikko*, *Hypätkäämme hyrjätkäämme*, *Tässä tanssivat tasaset* tai *La ka katson kannoillani*. 4) Lisäksi joskus, kun kaikki tiettyyn runoon liittyvät tarkemmat kontekstimaenninnat viittaavat tanssiin, voi olettaa myös runon yhteydessä kerättyjen sävelmien todennäköisesti olevan tanssiin liittyneitä sävelmiä. Näitä ovat esimerkiksi seuraavassa luvussa käsiteltävät Iilian ja Pedron virret sekä talvipraasnikkoihin liittyvät laulut tai häissä laulettu *kokin kiitosvirsi*, joiden muotorakenteet ovat myös sangen vakiintuneita.

Ensimmäisen matkansa matkakertomuksessa Launis (1904, 52) kuvaa tyttöjen piiritanssia Soikkolassa. Hän kertoo sekä hitaasta piirissä kävelemisestä että nopeammasta piirissä tanssimisesta niitä tarkemmin erittelemättä tai kuvauksiaan tarkemmin jompaankumpaan kohdistamatta. Välillä kuoro kertasi esilaulajan ”sanat ja nuotin” sellaisenaan, välillä jonkin refrengin, joista Launis nimeää *laadoi laadoi laadoi majoi ja oi kaalina oi maalina* -refrengit. Esilaulajan runo- ja sävelmäsäkeen sellaisenaan kertaavia sävelmiä on aineistossa niin paljon, että tämän tyyppisten tanssinuottien tunnistaminen on sen puitteissa mahdotonta. Launiksen mainitsemat refrengit sen sijaan ovat selkeitä sävelmän määreitä: ne löytyvät viidestä vuoden 1903 keräelmän sävelmästä.⁴⁵⁵ Launis jatkoi kuvaustaan: välillä kuoro kertasi esilaulajan laulamaksi kaksi säettä kahdesti nämä esilaulajan sävelmään tiennettyinä sovittaen. Sävelmiä, joissa kuoro-osa on nopeatettu, on aineistossa useita.⁴⁵⁶ Launis antaa lisäksi esimerkeiksi tanssilauluista Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkistoon luovuttamansa puhtaaksikirjoituksen numerot 78, 145 ja 446.⁴⁵⁷

⁴⁵² Alavan (1932) kuvauksessa on tosin paikoin mahdotonta erottaa, mikä yleistys on tehty minkäkin alueen pohjalta tai kuinka laajaan aineistoon havainto perustuu: mukana on selkeitä viitteitä myös pohjois-inkeriläisiin ja kannakselaisiin laulutapoihin.

⁴⁵³ Tanssisävelmistä ks. myös Timonen 2004, 148–149; Launis 1907, 108; 1910b, VIII; 1910c, 224; KK Coll. 123.22 Launis 1903, 35–36.

⁴⁵⁴ SKS KRA Borenius e 111, 201, 208, 219, 223; SibA Launis 187, SKS KRA Levón 448; SKSÄ L 89b. Esim. SKSÄ L 89b (*tantsuvirsi*); SibA Launis 187 (*tanzunuotti*); SKS KRA Levón 448 (*tantsun päälle*); SKS KRA Borenius e 201 (*Menkää ympärikkoo*).

⁴⁵⁵ SibA Launis 6, 10, 142, 343, ks. myös 118.

⁴⁵⁶ SibA Launis 5, 15, 42, 68, 69, 77, 106, 113, 137, 160, 316, 454, 456.

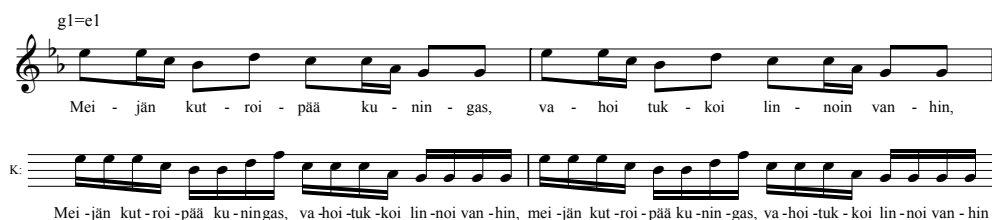
⁴⁵⁷ SibA Launis 76, 141, 454.

Näistä ensimmäinen on yksisäkeinen viiden sävelen alalla liikkuva kuusi-iskuinen sävelmä (44222244). Vaikka säkeen kertausta ei ole merkitty, kertaa kuoro tämän-tyyppisissä sävelmissä esilaulajan osuuden yleensä sellaisenaan.

Nuotti 10. Launiksen muistiinkirjoittama ensimmäinen tanssilaulu Kurkolan kylästä (SibA Launis 76).

Sävelmä edustaa toiseksi häissä keskeiseksi pulmanuotiksi luvussa 7 paljastuvaa sävelmätyyppiä, joihin liittyviä häärunojakin voitiin paikoin tanssia. Toinen Launiksen antama sävelmä on tyyppillinen rekilaulu. Kolmas vastaa edellä olevaa kuvausta: siinä kuoro kertaa esilaulajan neli-iskuinen säeparin kahdesti, nopeammalla tempolla.

Nuotti 11. Launiksen kolmas tanssilaulumuistiinpano Uudestakylästä (SibA Launis 454).

Toisen matkansa matkakertomuksessa Launis (1907, 108–109) kuvaa ensin edellisen kaltaisen yleisen tanssisävelmien muodon: esilaulaja laulaa kaksi runosäettä, jotka kuoro kertaa kahdesti. Esilaulajan ja kuoron laulama sävelmä on yhtä pitkä, joten kuoro laulaa säkeet nopeammin kuin esilaulaja. Esilaulajan laulun aikana käveltiin laulun tahdissa, kuoro-osan aikana neljä kertaa esilaulajan osuuden tahtia nopeammin.⁴⁵⁸ Tarkemman kuvauksen Launis antaa kolmesta tämän tyyppisiin sävelmiin Hevaalla liittyneistä tanssimisen tavoista esimerkkirunoineen. Kaikkia esimerkkejä vastaavat runot sisältyvät hänen Hevaalla Vassu Kaurilantytöltä tallentamiinsa sävelmiin. Muilta laulajilta hän ei niitä matkallaan tallentanut. Kaurilantytären näiden runojen yhteydessä käyttämät sävelmät eivät kuitenkaan täysin vastaa Launiksen kuvausta. Käsi kädessä ringissä kulkien laulettiin Launiksen mukaan runo *Kysyin maata velloltani* (yl. *Myyty neito*). Kaurilantytären sävelmässä

⁴⁵⁸ Lasken Launiksen kuvauksen kattamaan alaan mukaan myös samantyyppisiä rytmivaihteluita sisältävät sävelmät, joissa joko esilaulu tai kuoro sisältää osakertauksen. 1) Esilaulaja kertaa kaksi kertaa säkeen alkupuoliskon, 2) kuoro toistaa säkeestä vain loppupuoliskon tai 3) kuoro laulaa säkeen ja sen loppupuoliskon kahdesti. Näin muodostuviin sävelmäryhmiin kuuluu myös tanssinaloitussanoja (SibA Launis 69; SKS KRA Alava VIIa:425) ja Launiksen myöhempään kuvaukseen sopivia sävelmiä (SKSÄ A 301/35a ja b).

esilaulaja laulaa kaksi kertaa säkeen alkupuoliskon, ja kuoro kertaa koko säkeen kahdesti samalla sävelmällä lisäten vielä loppuun osakertauksen:⁴⁵⁹

a kyzyin i maaDa
 kyzyin i maaDa
     kyzyin maaDa velloilta, velloilta
     kyzyin maaDa velloilta, velloilta

Samanlainen rakenne on myös Kaurilantytären laulamassa runossa *Hekkoi tyttöi hemme tyttöi* (yl. *Hekon runo*), jota tanssittaessa kädet olivat vapaina ja yksi tanssija kerrallaan piirin keskellä. Näissä lauluissa Kaurilantytär käytti esilaulussa kolmesta viiteen runosäkeen tavua ja sijoitti väliin usein lisätavuja (*i, on, siä*). Kolmannessa Launiksen mainitsemassa ja Kaurilantytären laulamassa runossa *La ka katson kannoillani* (yl. *Onko sillat sileät*) sekä esilaulaja että kuoro laulavat samat kaksi säettä samalla sävelmällä ja rytmillä. Samalla tanssittiin pareittain vastakkaisissa riveissä.

Luultavasti Launis siis halusi vain antaa yleiskuvan tanssimisen tavoista tai Kaurilantytären kertomasta eikä ollut kovin tarkka sävelmän muodon suhteen: kuvauksen ja aineiston muotorakenteet eivät täysin vastaa toisiaan kuin yhden sävelmän kohdalla. Arvelen, että Launis vain pelkisti matkakertomuksen kuvaustaan, mutta on toki mahdollista, että hän puhui sellaisen tiedon pohjalta, jota edustavia lauluja hän ei tallentanut.⁴⁶⁰

Alkusanojen tai -formuloiden, paikallisten nimitysten sekä Launiksen kuvausten perusteella tanssiin käytetyiksi sävelmiksi voi olettaa liitteessä 5 esitetyt toisinnot. Ne koostuvat yksittäisten sävelmätyyppien ohella muutamasta suuremmasta ryhmästä. Yksisäkeisiä, neli-iskuisia sävelmiä on yhdeksän, kaikki Hevaalta ja Kattilasta. Muita yksisäkeisiin sävelmiin liittyviä rytmityyppejä, erityisesti kuusi-iskuisia (44222244, 22442244) on puolestaan tallennettu nimenomaan Narvusin ja Soikkolan alueelta. Joukkoon kuuluu myös esimerkiksi yksi viisi-iskuinen sävelmä (22222244) sekä yksi säkeeseen lisättävällä refrenkitavulla *joo* lisätty viisi-iskuinen sävelmä (22222244[4]). Säkeen lopun kertaavia yksisäkeisiä sävelmiä (22222222 2244) on tallennettu eniten Narvusista, mutta yksittäisinä myös Soikkolasta, Kattilasta ja Hevaalta. Erilaisia muotorakenteeltaan kaksisäkeisiä, neli-iskuisia sävelmiä on viisitoista Narvusista, Soikkolasta, Hevaalta ja Tyröstä: näihin kuuluu niin refrengillisiä kuin säepareja sellaisinaankin toistavia sävelmiä sekä Hevaan nuotteja. Näiden lisäksi tulee vielä kuusi muotorakenteeltaan kaksisäkeistä sävelmää, jossa kuoro-osa lauletaan esilaulua nopeampana sekä muutamia yksittäisiä muunlaisia sävelmiä.

⁴⁵⁹ SKSÄ A 301/35a.

⁴⁶⁰ Tarkasti kuvausta vastaavia sävelmiä Launis oli äänittänyt yhden Soikkolasta (SKSÄ A 301/14a), ja kuvausta vastaavan soikkolalaissävelmän hän antoi myös esimerkkinä tanssisävelmistä edellisen matkansa matkakertomuksessa (SibA Launis 454; muita kuvausta vastaavia ks. SibA Launis 15, 42, 113, 137).

Näiden pääryhmien sisällä rakenteet, rytmit ja melodiat varioivat suuresti, mutta joitain yhteisiä piirteitä on silti havaittavissa. Sävelmien peruspulssi on yleensä melko tasainen, rytmi koostuu useimmiten yhdestä tai kahdesta aika-arvosta. Äänitetoisinoissa laulun tahti on reipas ja tasainen. Huomion arvoista on myös se, mitä kaikkea tanssisävelmien joukosta ei löydy. Venytettyjä sävelmiä tai säkeen loppuja ei esiinny, vaikka Launiks (1904, 52) kuvauksesta voi päätellä myös loppuvenytysten olleen tanssittaessa mahdollisia, erityisesti venäläisperäisten refrenkien kanssa lauletaessa ja ympyrässä kävellessä. Säkeen lopun tai alun osakertausta monimutkaisempia osakertausrakenteita ei esiinny. Joukkoon kuuluu ainoastaan yksi refrenkitavuja sisältävä sävelmä, muuten refrenkit ovat kaikki säettä korvaavia. Vaikuttaakin siltä, että tanssilauluiksi identifioitavissa olevat toisinnot edustavat valtaosin *tihti* laulamista, nopeaa laulua ja tanssia. Tähän on kaksi varmaa poikkeusta: Launiks mainitsevat *Oi kalina oi malina* -refrenkit sekä Iilian virteen liitetty sävelmät.

Kalina-refrenkit liitetään narvusilaisaineistossa pitkään ääneen. Sävelmäaineistoa tarkastellessa käy selväksi, että kalina-refrenkejä oli hyvin erityyppisiä, eikä näitä kaikkia pitkän äänen yhteydessä suinkaan mainita. Monissa sävelmätoisintoihin liittyvissä runoissa kyllä painottuvat sävyltään surulliset tai traagiset, kuolemasta ja vaikeista ihmissuhteista tai elämäntilanteista kertovat runot. Jotkut Soikkolassa äänitetyt toisinnot on toisaalta laulettu hyvinkin nopealla ja rytmikkäällä tavalla.⁴⁶¹

Iilian virren sävelmien voi kuvausten perusteella olettaa varmuudella kuuluneen hitaasti ympyrässä kävelemisen piiriin. Näiden sävelmien muotorakenne ja paikoin melodiakin on kyllä sama kuin monien nopeatempoisten tanssinuottien, joita käytettiin myös *Kokin kiitosvirren* ja *Martin virren* yhteydessä. Äänitetoisintoja on vain kaksi. Laulun tempo ei ole erityisen hidas, mutta laulajat eivät liitä mukaan sellaisia lisätavuja tai kiljahduksia kuin monia tanssilauluja esittäessään. He eivät myöskään painota laulun rytmiä, vaan laulavat tasaisen kuuloisesti.⁴⁶² Vaikuttaa siis siltä, että joskus yksi ja sama muotorakenne, kenties sävelmäkin, saattoi tilanteesta ja esitystavasta riippuen tulla lauletuksi joko tihti tai pitkällä äänellä.

Kokonaisuutena liikkeeseen liittyvä aineisto saakin miettimään tanssin paikallista määrittymistä ja sitä, minkälaisena tanssi tallentajille näyttäytyi. Paikallisten kuvauksissa keskeisin jakolinja ei kulkenut tanssin ja paikallaan olon vaan laulun nopeuksien välillä. Hidas liike ja paikallaan laulaminen sijoittuivat samaan *pitkän äänen*

⁴⁶¹ SKSÄ A 300/35b (*Ei minun laulella pitäisi*); SKSÄ L 96a (*Ei minun laulella pitäisi*); SKSÄ L 92a2 (*Kalevanpojan kosto*); SKS KRA Alava X s. 22–25; Alava X 87 (*Sotamiehenotto*); SKSÄ A 300/28c (*Emo pani piennä piikuveen*); SKSÄ A 300/40a (*Ylösousemusvirsi*); SKSÄ A 300/21a (*Osasi emo omenan tehdä*); SibA Launis 188; SKSÄ A 300/42a (*Suka mereen*); SKSÄ A 300/22b (*Tytärten hukuttaja*); SKSÄ L 91 b2 (*Kalevanpojan kosto*); SKSÄ A 300/36b (*Jalka kiveen*). Muutamat toisinnot tosin eivät mitenkään ilmeisellä tavalla näytä surusävyisiltä, joskaan eivät erityisen riehakkailtakaan: SibA Launis 49 (*Älkää tytöt valitko kaunista*); SibA Launis 6 (*Oi tytöt sulat sisaret*; aloitusformula voi jatkua monella tavalla); A 300/18a (*Saaren neito*); SKSÄ A 300/21b ja 22a (*Käeltä oppinut laulut*); SKSÄ A 300/30b (*Varkaalte menijä*).

⁴⁶² Toinen *Iilian virren* äänitetoisinoista on Darja Lehden ja kuoron Tallinnassa (SKSÄ L 101b), toinen Ustenja Miikkulantyttären ja kuoron Launikselle Säätinän helluntaipraasnikoilla esittämä (SKSÄ A 300/47b). Lehti ei tanssilauluja esilaulanut, mutta sama kuuden laulajan ryhmä esitti niitä paljon, esilaulajia vaihdellen.

kategoriaan. Tunnistettavissa olevista tanssisävelmistä valtaosa taas kuuluu mitä ilmeisimmin *tihtiin* laulamisen ja tanssimisen kategoriaan. Voikin olla, että hidas liike ei paikallisten näkökulmasta määrittynyt *tantsun* kategoriaan, vaikka tulikin nimetyksi *ympärikoksi* ollessaan piirimuotoista. Kuvausten vähäisyyden perusteella voi olettaa, että myös kerääjiä kiinnosti enemmän riehakas tanssi kuin hidas, eleetön piirissä peräkkäin kulkeminen. Ilmeisesti kävellen ympärikössä esitetyjä sävelmiä ei nimetty tanssinuoteiksi eikä niitä tallennustilanteissa aloitettu tyypillisin tanssisäkein, vaikka ympärikko-termi selvästi kattaa sekä nopean, hitaan että paikoillaan piirissä laulamisen.

Ei voi olettaa, että tämä aineistosta syntyvä 48 tanssisävelmän otos kattaisi kaikki länsi- ja keski-inkeriläiset tanssiin käytetyt sävelmät. Samoin on selvää, että sävelmäaineistossa on paljon tanssisäveliä, joita ei ole nimetty tai joihin ei liity tanssinaloitussanoja ja jotka eivät siten ole tunnistettavissa. Lisäksi toisintomäärät eivät kerro sävelmätyyppien yleisyydestä.⁴⁶³ Luultavasti otokseen kuitenkin sisältyvät ainakin tyypillisimmät 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa käytetyt nopeat tanssisävelmät.

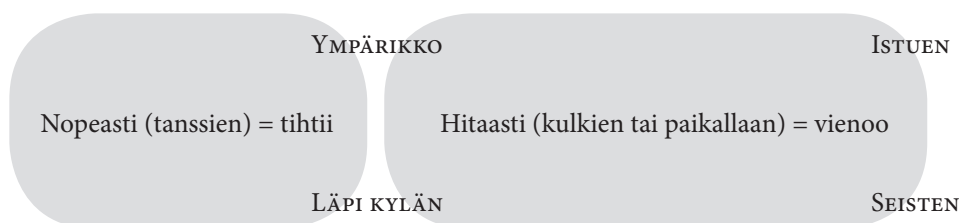
⁴⁶³ Esimerkiksi Launiksen tyypilliseksi tanssisävelmäesimerkiksi nostamaa sävelmätyyppiä 44222244 löytyy ainoastaan kolme varmasti tanssiin liittyvää toisintoa, ja toisaalta säkeen lopun kertaavista tanssisävelmistä kuusi kymmenestä on Tallinnan äänityksiin osallistuneilta laulajilta.

LIIKKEEN JÄSENTYMINEN

Tanssin ja läpi kylän kulkemisen keskeiskonteksteja olivat häät ja praasnikka-juhlat. Erilaisiin liikkumisen tapoihin liittyi osin omanlaisiaan runoja, sävelmiä tai laulamisen tyylipiirteitä, mutta osaa piirteistä oli mahdollista käyttää useampien liikkumisen tapojen yhteydessä. Tanssiin liittyy Inkerissä laajempi kirjo erilaisia sävelmätyyppejä ja laulamisen rakenteita kuin mihinkään muuhun yksilöitävissä olevaan yksittäiseen tilanteseen tai tekemiseen.

Yleisimmäksi tanssin muodoksi mainitaan kalevalamittaisten runojen yhteydessä *ympärikko*, joka saattoi saada monenlaisia, sävyltään ja tyyliltään hyvin erilaisia muotoja hitaan juhlavasta peräkkäin piirissä kulkemisesta riehakkaaseen, muodostelmiltaan ja liikkeiltään vaihtelevaan tanssiin. Ympärikon ja muunkin tanssin yhteydessä oli mahdollista käyttää laajaa sävelmien kirjoa. Aineistossa yleinen toteamus ”mäntii ympärükossa” ei siis vielä kerro runon esityksellisestä sävystä kaikkea. Tanssiin saattoi liittyä monenlaisia aloitusteemoja, sävelmiä ja laulamisen tyylipiirteitä. Aineiston luonteesta johtuen jää usein avoimeksi, minkälaista liikettä tiettyyn tanssisävelmään tyypillisesti mahtoi liittyä tai miten runot, sävelmät ja liikkeet lomittuivat toisiinsa konkreettisissa tanssitilanteissa. Keskeistä kaikessa liikkeessä kuvataan olleen nopeuden: se oli yhteydessä niin liikkeiden laatuun, käytettyihin runoihin ja sävelmiin kuin laulamisen kantamiin tunnesävyihin. Niinpä sekä paikoillaan että hitaasti liikkuen laulamista kuvattiin samoilla termeillä, kun taas nopealle liikkeelle oli omansa.

Pitkällä äänellä eli *vienoo* voitiin laulaa sekä paikoillaan seisten tai istuen että hitaasti kulkien läpi kylän tai piirissä peräkkäin, vaikka sävelmä- ja runoaineistossa kulkemiseen, tanssiin ja paikoillaan laulamiseen liittyy osittain myös erityyppisiä runoja ja sävelmiä. Nopeasti eli *tihtii* laulamisesta ja hitaasta *pitkästä äänestä* tallennetut suhteellisen harvat muistiinpanot eivät riitä kovin pitkälle meneviin päätelmiin, ja suuresta osasta sävelmiä emme tiedä, minkälaisin tai kuinka erilaisin tavoin niitä saatettiin käyttää. Karkeimmillaan laulamisen tavoista ja tyyleistä voi silti piirtää seuraavankaltaisen kuvion:

Eri tavoin läpi kylän mentäessä ja ympärükossa voitiin laulaa ja liikkua joko nopeasti (*tihtii*) tai hitaasti (*vienoo*). Paikoillaan ollessa eli istuen tai seisten laulettiin yleensä hitaasti (*vienoo*). Hitaasti kulkeminen ja paikallaan olo olivat molemmat hitaan laulun esitysareenoja, ja tulivat kutsutuksi samalla nimityksellä. Läpi kylän kulkemisesta erottuu kaksi pääkategoriaa. Joko kuljeskeltiin ja käveltiin kylällä vapaamuotoisemmin aikaa viettäen, tanssien ja laulaen (*guljanje*), tai kuljettiin sere-

moniallisemmin läpi kylän erilaisissa muodostelmissa, joko ketjussa tai paririvissä, nopeasti tanssien tai hitaasti kulkien. Läpi kylän laulaen menemiset liittyivät, kuten tanssikin, ennen kaikkea juhlapyyhiin ja häihin.

Viron veräjiin ja kluutšaan liittyvissä kuvauksissa on mielenkiintoisia ja monisyisiä lomittumiskohtia, vaikka ne kulkemisen tapoina muodostavat selkeästi toisistaan eroavat ryhmät. Kummassakin ryhmässä liikekuvaukset vaihtelevat ja ovat paikoin tulkinnanvaraisia, mutta tyypillinen liikkumismuodostelma ja ryhmien pääpiirteet hahmottuvat selvinä:

	VIRON VERÄJÄT (VÄÄRÄ PIIRI, PITKÄ RINKI)	KLUUTŠA
LIIKE	kiemurtavassa ketjussa	parijonossa
ALOITUSRUNO	<i>Avatkaa Viron veräjät</i>	<i>La lähen läpi kyläsen tms.</i>
KONTEKSTI	praasnikat ja pyhät, kokolle kulku, runoteema eri muodossa myös häärunoissa	praasnikat, kokolle palaaminen, häätaloon kulku
SÄVELMÄ	joukko erilaisia yksinkertaisia tanssisävelmiä	yksisäkeinen, kuusi-iskuinen saadulmoi-sävelmä
REFRENKI	erilaisia <i>lole-</i> ja <i>luuli-</i> tavuja käyttäviä refrenkejä tai refrengittömiä tanssisävelmiä	<i>saadulmoi</i> -tyyppinen refrenki, ehkä muitakin?

Varsinaiset tanssimaininnat painottuvat kalevalamittaisten runojen kohdalla piiri-muotoisiin *ympärikko*-kuvauksiin. Kuten seuraavissa luvuissa käy ilmi, ympärikko on myös ainoa tanssimuodostelma, joka mainitaan monien rituaalisten ja kontekstisidonnaisten praasnikka- ja häärunojen yhteydessä (Pedron ja Iilian sekä Martin virret, kiletoivirret, rituaalisesti keskeiset häävirret, kokin kiitosvirsi). Tanssi saattoi ottaa monia muotoja ja sen tahti vaihdella. Saatettiin kulkea hitaasti piirissä peräkkäin tai tanssia nopeasti pareittain tai kädet käsissä, lisätä erilaisia vauhdikkaita ja rytmikkaita liike-elementtejä. Oma lukunsa ovat leikkeihin liittyvät tanssilliset elementit, joista ei aineistossa kuitenkaan ole kovin paljon mainintoja. Soitinsävelmiin taas liittyy ympärikkojen ohella erilaisia pari- ja rivitanssin kuvauksia, joiden säestyksenä saatettiin myös laulaa. Paikoillaan laulaminen puolestaan liittyi niin arkeen kuin juhlaankin, työlauluista rituaalisiin häälauluihin ja juhlissa pöydän ääressä istuttaessa laulettuihin lauluihin.

Praasnikkojen ja häiden kiteytyneisiin laulutilanteisiin liittyi kiinteästi erilaisia tanssimisen, kulkemisen, ajamisen, keinumisen sekä paikoillaan laulamisen käytäntöjä, mutta ei suinkaan koko aineiston kuvaamaa liikkeen kirjoa. Vapaamuotoisemman, ei niin vakiintuneen kylällä kuljeskelun ja tanssin yhteyteen liittyy moninaisia sellaisiakin liikkumisen ja esittämisen tapoja, runoja ja sävelmiä, joita ei seuraavien lukujen kuvaamissa rituaalisissa tilanteissa mainita käytetyn. Vaikka

näidenkin keskeinen käyttöyhteys oli praasnikoiden ja häiden aika, sijoittuivat ne vähemmän latautuneisiin, moninaisempiin tilanteisiin.

Tanssin ja kulkemisen tapojen tarkastelu luo taustan sille, kuinka laajasti lakonisia kontekstimaailmoja, kuten ”mäntii ympärikkoo” tai vain ”läpi kylän” on mahdollista tulkita: kumpikin viittaa juhlaan, mutta kattaa omanlaisensa kirjon sävyiltään, nopeuksiltaan ja sävelmiltään varioivia laulamisen tapoja. Tarkka kohdentaminen tietyn tyyppiseen liikkeeseen, nopeuteen saati sitten sävelmään on pelkän tämänkaltaisen maininnan pohjalta usein mahdotonta. Silti kaiken variaationkin keskellä löytyy selkeitä säännönmukaisuuksia: esimerkiksi läpi kylän tanssittavaan *kluutsaan* liitetään aineistossa ainoastaan tiettyä sävelmätyyppiä siihen liittyvine *saadulmoi*-refrenkeineen ja tanssiin liitetyissä sävelmissä on yllättävän laajoja samaa muotorakennetta tai sävelmätyyppiäkin edustavia sävelmäryhmiä. Tietynlaiset runot ja sävelmien piirteet ovat tyypillisiä tietynlaisille tekemisen tavoille, mutta erilaisten piirteiden käyttökenttien laajuudet vaihtelevat. Esimerkiksi *saadulmoi*-refrenkiä ja sävelmää ei aineistossa liitetä mihinkään muuhun kontekstiin kuin kylän läpi kulkemiseen ja säkeen lopun osakertausta ei mihinkään muuhun kuin hitaaseen tai nopeaan ympärikkoon.

PRAASNIKAT

6. PRAASNIKAT

Vihtori Alava (esim. Forsberg 1893, 53) nosti esiin häiden ja praasnikka-juhlien keskeisen merkityksen runojen laulamis-, oppimis- ja keksimistilanteina Inkerisä. Juhlien kuluessa laulettiin paljon, kaikenlaisia lauluja. Tiettyihin juhliin liittyi myös tiettyjä tilannesidonnaisia runoja, jotka tässä luvussa toimivat analyysin pohjana. Myös Armas Launis (1910c, 223) mainitsee keskeisimpänä kalevalamittaisten runojen laulutilanteena hääjuhlan, ja tiivistää sitten muista Viron, Inkerin ja Karjalan kannaksen laulutilanteista:

Niinikään kuuluu vuoden huomatuimmille juhla-ajolle omat laulunsä, jotka kukin esitetään tilaisuuden mukaan eri tavalla. Pääsiäisenä lauletaan kiikussa keinuen, laskiaisena reellä ajaessa tai mäkeä laskiessa, helluntaina ja juhannuksena iltatulilla, praasnikka ja muina juhla-aikoina kylän tanhuvilla piirissä pyörien. [...] Pyhän Marttinuksen ja Katariinan päivinä kulkevat nuoret pojat ja tytöt keskiajan teinien tapaan talosta taloon laulaen Mardi- ja Kadri-lauluja isäntävälle keskityksen ja lahjain toivossa. Pyhän Petron, Iilian ja Jyrkin päivinä lauletaan niinikään puolipakanallisten juhlamenojen yhteydessä runoja.

Juuri juhlapyyhiin liittyvät myös Launoksen mainitsema laskiaisen rekiäjelut, pääsiäisen keinumiset, juhannuksen kokon polttamiset ja talvenpyhien talosta taloon kiertämiset.⁴⁶⁴

Ortodoksikylillä oli Inkerissä yleensä oma nimikkopyhimyksensä, jonka juhlapäivänä käytiin kirkossa ja kokoonnuttiiin sitten juhlimaan useaksi päiväksi. Praasnikka saattoi olla myös muu keskeinen pyhäpäivä. Praasnikat keräsivät etenkin inkeroisia ja vatjalaisia, mutta ilmeisesti myös inkerinsuomalaisia laajoiltakin alueilta. Ainakin Narvusin alueella myös luterilaiset kutsuivat tiettyjä pyhiään praasnikoiksi. Juhlat pitivät yllä kylien välisiä sukulaisuus- ja muita suhteita: majoittautuminen ja kestitys olivat usein vastavuoroisia. Monilla tavoilla oli kiinteät yhteydet vatjalaisiin, slaavilaisiin, virolaisiin ja suomalaisiin tai laajemminkin yleiseurooppalaisiin perinteisiin. (Ks. esim. Enäjärvi-Haavio 1949, 154–156; Lukkarinen 1911.)⁴⁶⁵ Praasnikat olivat edellisessä luvussa kuvatun laulun, tanssin ja kuljeskelun aikaa. Niiden aikana ”laulettiin joukolla, kuten sanottiin ’vaik millsii virsii,’” (Salminen 1931a, 531).

Lähden liikkeelle etenkin Armas Launoksen (1904, 1907, 1910c) kuvausten pohjalta muodostetusta hypoteesista: moniin juhliin tai juhlapyyhiin liittyi yleisen laulupaljouden ohella myös tiettyjä runoteemoja, joita laulettiin tietyissä tilanteissa

⁴⁶⁴ Launoksen kuvaus näyttää *Kadrilauluja* lukuun ottamatta nojaavan pitkälti hänen omiin Inkerin kenttätöihinsä.

⁴⁶⁵ Yhteyksistä lähialueisiin ja näiden vastaavista pyhistä ja tavoista ks. myös Ariste 1966; 1969; Čistov 1976b; Hiiemäe 1998; Sarmela 1969. Laskiaisesta lähialueilla ks. Enäjärvi-Haavio 1954; kokon poltosta Sarmela 1969, 130–132; talvisista kiertueista ja naamioituna kulkemisesta Pohjois-Euroopassa ks. Gunnell 2007.

tietyin, joskin kenties paikallisesti vaihtelevin tavoin. Käyn läpi laulamisen tilanteita niihin liittyneiden runojen, sävelmien ja laulamisen tapojen kannalta. Nostan esiin aineistoja ja aiemman tutkimuksen tuloksia Keski-Inkeristä, vatjalaisilta tai Pohjois-Inkeristä silloin, kun ne rinnastuvat länsi-inkeriläisiin aiheisiin tai aineiston niukkuus edellyttää laajempaa tarkastelua. Toisaalta aineiston epätasaisuudesta, toisaalta juhlien ja laulujen erilaisuudesta johtuen alaluvut rakentuvat eri tavoin. Laskiais-, liekku-, ja kokkolaulujen kohdalla lähdän liikkeelle Senni Timosen (2004, 84–157) teksti- ja kontekstianalyysien pohjalta vieden niitä paikallismiksi ja enemmän sävelmiin pureutuen. Runojen alkusäkeet ja -teemat ovat tässä luvussa olennaisia, koska ne ovat ainoa avain moniin yhdestä neljään runosäettä sisältäviin melodiamuistiinpanoihin. Liitteeseen 5 olen luettellonut eri tilanteisiin ja runoihin liittyvän keskeisen sävelmäaineiston.⁴⁶⁶

Praasnikka-sana on laina venäjän juhlaa ja rituaalista aikaa merkitsevästä sanasta; Länsi-Inkerissä käytettiin lähinnä muotoa *praasnikka*, Karjalassa *praasniekka*. Kaikkia juhlia ei aineistossa kutsuta *praasnikoiksi*, vaan toisiin viitataan ainoastaan juhlina, pyhinä tai pyhäpäivien nimillä. Tämän työn kannalta kiinnostavia ovat lähinnä ne juhlapyhät, joista on riittävästi kuvauksia ja joihin liittyy tilannesidonnaisia runoja: laskiainen, pääsiäinen, Troitsa eli helluntai, Jaani eli juhannus, Pedron (Pietari, 12.7.) ja Iilian (Elias, 2.8.) päivät, Martinpäivä (11.11.) sekä Miikkulanpäivän (Nikolaus, 6.12.) ja loppiaisen (6.1.) välinen aika. Kerääjät näyttävät välillä käsitelleen ortodoksien Miikkulanpäivää (6.12.) ja luterilaisten Mikkelinpäivää (29.9.) samana pyhänä, mikä aiheuttaa paikoin tulkintavaikeuksia. Venäjällä oli vuoteen 1918 asti käytössä juliaaninen kalenteri, jota maan ortodoksinen kirkko noudattaa yhä (Oja 2010, 38–48), joten pyhät sijoittuivat 1800-luvun Venäjällä kaksitoista, 1900-luvulla kolmetoista päivää Suomen suuriruhtinaskunnassa voimassa ollutta käytäntöä myöhemmäksi.

Eri kylissä vietettiin eri *praasnikkoja*, joten ihmisten kokemukset juhlista ovat vaihdelleet sen mukaan, mistä kylästä he olivat kotoisin ja missä heillä oli sukulaisia. Toisten kylien *praasnikoita* mentiin viettämään niihin kyliin, joihin oli sosiaalisia siteitä: näistä sukulaisuussiteet näyttävät olleen merkittävimpiä. Tietoja *praasnikoista* on melko epätasaisesti, monista kylistä ei ollenkaan. Voi olla, että näissä kylissä on vietetty joitain vähemmän keskeisiä pyhiä, tai sitten keskeisimmät tietyn *praasnikan* viettämiskylät vain korostuvat arkistoaineistossa. Liitteenä 3 olevasta taulukosta näkyy *praasnikkojen* jaottuminen etnisen ryhmän tai oikeammin sanottuna uskontokunnan mukaan. Ortodoksisten inkeroiskyliä, vatjalaiskyliä ja inkeroisia runsaasti sisältävien sekakyläiden keskeisimmät *praasnikat* olivat Iilia,

⁴⁶⁶ Luvussa mainittua enemmän etenkin liekku-, Pedronpäivä- ja kiletöi-aiheisia runoja löytyy SKVR-teemahakemiston sekä KRA:n julkaisemattomien runojen teemakortiston kautta.

Pedro, Troitsa ja Miikkula, ja lisäksi mainitaan muutaman kerran Subotta.⁴⁶⁷ Soikkolan inkerinsuomalaiskylistä ei varmoja tietoja praasnikoista juuri ole, muutamasta inkerois-virolaiskylästä ei ollenkaan. Narvusin inkerinsuomalaiskyläen yhteydessä sekä niissä sekakylissä, joissa selkeä enemmistö oli inkerinsuomalaisia mainitaan usein Mikkelinpäivä sekä kerran pyhänmiestenpäivä.⁴⁶⁸ Joulun on usein satunnaisesti mainittu praasnikaksi niissä kylissä, joista ei muita tietoja ole. Taulukosta on jätetty pois ne praasnikat, joita näytetään vietetyn tavalla tai toisella lähes joka kylässä ja joihin ei näytä liittyneen suurimittaisia naapurikylissä vierailuita.

Sekakylissä myös vähemmistönä ollut ryhmä saattoi viettää kylän praasnikkaa.⁴⁶⁹ Esimerkiksi Sutelan viisi luterilaisperhettä viettivät Troitsaa, mutta toisin kuin inkeroisilla, heillä ei vielä ensimmäisenä praasnikkapäivänä käynyt vieraita.⁴⁷⁰ Toinen ryhmä saattoi myös osallistua toisten praasnikkaan, vaikka se ei heille olisi varsinainen praasnikka ollutkaan. Matroona Bässinan mukaan Väikylässä luterilaiset eivät ”pitäneet praasnikkaa,” mutta ”rupesivat nekin tuomaan yhteiseen olueen maltaita.”⁴⁷¹ Yhteisten pyhiin kohdalla saattoi riippua osin ortodoksien ja luterilaisten kirkonmenojen aikataulueroistakin, milloin juhlittiin yhdessä ja milloin erikseen.⁴⁷² Yhdessä kylässä mainitaan useimmiten vietetyn yhtä tai kahta praasnikaksi nimettyä juhlaa. Inkeristen ja inkerinsuomalaisten kylien praasnikkapäivät eroavat selkeästi toisistaan. Inkerinsuomalaiskyläen praasnikkoihin (jouluun, Mikkelinpäivään ja pyhänmiestenpäivään) ei liittynyt sellaisia runoja ja laulamisen tapoja, jotka olisivat tämän tutkimuksen keskiössä, vaikka kuvauksia inkeriskyläen keskeisistä praasnikoista on jonkin verran tallennettu myös inkerinsuomalaisilta. Tässä luvussa siis painottuvat inkeristen juhlit, vaikka välillä näitä kuvaavat myös inkerinsuomalaiset.

Etenkin inkeristen praasnikkakuvauksissa toistuvat oluenkeiton, vieraiden ja ylenpalttisen ruokatarjoilun keskeisyys. Praasnikaksi kutsuttiin etenkin sellaisia pyhiä, jolloin kylässä keitettiin olutta ja sinne kerääntyi runsaasti vieraita. Pelkkä viinan juonti ja vieraiden kestitys eivät kuitenkaan aina olleet riittäviä tekijöitä juhlan kutsumiseksi praasnikaksi.⁴⁷³ Praasnikaksi määrittyy inkeroisilla etenkin sellainen pyhä, jolloin kylän olut keitettiin yhteisesti.⁴⁷⁴ Tosin silloinkin kun keitettiin kylän yhteisolut, keitettiin samalla olutta myös taloissa yksityisesti, joten lyhyitä mainintoja oluenkeitosta on paikoin vaikea tulkita.⁴⁷⁵ Varsinaisista kyläpraasni-

⁴⁶⁷ Subotta eli *subotan suovatta* tai *pominaine suovatta*, vainajien muistamislauantai (Lukkarinen 1911, 63).

⁴⁶⁸ Ropsussa ja Vyötermaalla joulun mainitaan vain inkeristen praasnikkana (SKS KRA Enäjärvi-Haavio 799, 802–806).

⁴⁶⁹ Ks. myös Novozhilov 1999, 127.

⁴⁷⁰ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 771; ks. myös Haavio 2748 Narvusin kohdalta.

⁴⁷¹ SKS KRA Haavio 2766.

⁴⁷² SKS KRA Enäjärvi-Haavio 802–806; ks. myös 807–815.

⁴⁷³ Esim. KK Coll. 123.22 Launis 1903, 28–33; SKS KRA Alava VII u B II, 39/56–41/58; SKS KRA Enäjärvi-Haavio 730–732, 785, 790; Haavio 2762; Laiho A. 2436; Laiho L. 6000, 6001; ks. myös Sääski 5333, 5336.

⁴⁷⁴ Vrt. kuit. SKS KRA Haavio 2792.

⁴⁷⁵ Esim. SKS KRA Haavio 2771.

koista yhteisöluen kuvaukset painottuvat Pedron ja Iilian päiviin – Miikkulan ja Troitsan kuvauksissa mainitaan välillä joka talon keittäneen oman oluensa.⁴⁷⁶

Katri Vohdan mukaan joulukuoli Sutelassa ainoastaan inkeroisten praasnikka, sillä luterilaiset eivät keittäneet olutta eikä heillä käynyt vieraita. Luterilaiset kyllä kävivät toisena joulupäivänä kirkon jälkeen rannan puoleisissa luterilaiskylissä ja kolmantena ja neljäntenä joulupäivänä oman kylän inkeroisten luona viettämässä praasnikkaa. Vohta selitti praasnikan käsitettä kerääjälle: ”Rantakunnassa siis pidettiin joulukuoli praasnikkana, vaikka he olivatkin luterinuskaisia. Ei siitä silti käytetty nimitystä praasnikka. Kun oli viinaa ja olutta, niin tiesi, että oli praasnikka. Kun niitä ei ollut, oli tavallinen pyhä.”⁴⁷⁷ Praasnikka-termi oli Vohdan mukaan ensisijaisesti inkeroisten, mutta sillä oli mahdollista kuvata myös luterilaisten sellaisia juhlia, jotka täyttivät praasnikan kriteerit. Kylien nimikkojuhlat nimetään yleensä praasnikoiksi ja pelkkä pyhä-termi viittaa yleensä näitä pienempiin pyhiin. Praasnikat voidaan myös jättää nimeämättä praasnikoiksi ja vain todeta että ”piettii neljä päivää Pedroo” tai ”Troitsaa piettii.”⁴⁷⁸

Keskeisistä kirkkopyhistä etenkin pääsiäinen, mutta myös helluntai, joulukuoli ja juhannus olivat muutamien laulajien mukaan *suuria, kalliita* tai *vakasia pyhiä*, eivät varsinaisia praasnikkoja saati tavallisia pyhiä.⁴⁷⁹ Joskus niistä kuitenkin puhutaan myös praasnikoina.⁴⁸⁰ Toisin kuin muut praasnikat, ne eivät olleet kylän tai kirkon nimikkopyhimyksen päiviä tai jostain syystä ”luvattuja”⁴⁸¹ pyhiä, vaan ”yli maailman pyhät.”⁴⁸² Kalliin pyhän erotti praasnikasta se, että ”käyttii kallihin pyhän aina kirkossa, ei muualla” eli ensimmäisenä pyhäpäivänä käytiin ainoastaan kirkossa ja vieraisille mentiin tai vieraita otettiin vastaan vasta seuraavana päivänä.⁴⁸³ Esimerkiksi joulukuoli kerrotaankin vietetyn joka kylässä.⁴⁸⁴ Pauliina Reposen mukaan ensimmäisenä pyhäpäivänä ”ei saanut kukkaa mennä kyllää, ei naapuriinkaan.”⁴⁸⁵ Anna Kivisoo mainitsee myös, että *vakasena pyhänä*, Troitsana, ei olutta keitetty vaikka viinaa olikin ja juhlaa vietettiin neljä päivää.⁴⁸⁶ Tämänkaltaiset nimitykset ja

⁴⁷⁶ Esim. SKS KRA Haavio 2801; Laiho L. 5228, 5989. Jos kylässä oli kaksi vuotuista praasnikkaa, saattoi olla, että yhteisöluetta ei toisena keitetty. Darja Koivusen mukaan Kotkossa joulukuoli oli kylän toinen (siis ilmeisesti Iiliaa vähäisempi) praasnikka ja silloin ei yhteistä olutta keitetty, vaikka vieraita olikin paljon. (SKS KRA Haavio 2789; ks. myös Haavio 2791 Pärspäästä.) Toisaalta oli myös mahdollista viettää juhlaa ja keittää yhteinen olut, vaikka tästä juhlasta nimenomaan sanottaisiin, että se ei ollut praasnikka (SKS KRA Haavio 2781; ks. myös Haavio 2795).

⁴⁷⁷ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 802–806; ks. myös 807–815.

⁴⁷⁸ SKS KRA Laiho L. 5247; Laiho A. 2600.

⁴⁷⁹ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 811–815; Laiho A. 2589; Laiho L. 6001; Mannonen 5730, 11147, 11163; Haavio 2671; ks. kuit. Laiho A. 2592.

⁴⁸⁰ Esim. Launis 1904, 50; 1907, 104; SKS KRA Laiho 2592.

⁴⁸¹ Praasnikkoita oli luvattu viettää esimerkiksi eläinten sairastumisen tai hukkumistapausten takia (Laiho A. 3296, Laiho L. 4749, 5996).

⁴⁸² SKS KRA Laiho 2589.

⁴⁸³ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 811–815

⁴⁸⁴ IMS: joulukuoli.

⁴⁸⁵ SKS KRA Mannonen 11147. Luterilaiset eivät tosin noudattaneet tapaa ja pahoittivat usein hänen isoäitinsä mielen.

⁴⁸⁶ SKS KRA Laiho L. 6001; vrt. kuit. Enäjärvi-Haavio 770: olutta ja viinaa, vieraita. Yhdenkin laulajan kuvaus samasta pyhästä on joskus ristiriitainen: toisaalla Kivisoo (Haavio 2748) kertoo, että Troitsana ei Ropsussa käynyt vieraita.

maininnat ovat Valpuri Vohtaa lukuun ottamatta inkeroisilta tallennettuja. Samaa sanastoa käyttäen pääsiäistä edeltävää ortodoksien pitkää paastoa saatettiin kutsua *suureksi paastoksi*, se oli ”kallis aika.”⁴⁸⁷ Jaottelu vastaa ortodoksisen kirkon omaa luokittelua.

Käytännössä juhlapyhän vietto riippui siitä, oliko se oman kylän nimikkopraasnikka, mentiinkö sitä viettämään jonnekin muualle vai vietettiinkö praasnikkaa samanaikaisesti kaikissa kylissä. Oman kylän praasnikkaa juhlittiin kolme tai neljä päivää, mutta muissa kylissä saatettiin samaa pyhää pitää vain yksi tai kaksi päivää.⁴⁸⁸ Kun useat lähikylät pitivät samaa praasnikkaa, saatettiin sitä pitää vuoropäivin, niin että isäntäväki ja vieraat vaelisivat kylästä toiseen (Lukkarinen 1911, 46).⁴⁸⁹ Joka kylässä vietettäviä juhlia nimetään harvemmin praasnikoiksi, yleensä muistiinpanoissa puhutaan vain niiden viettämisestä, juhlista tai pyhistä.⁴⁹⁰ Yleensä se, että juhlapäivää ei mainittu praasnikaksi, ei tarkoittanutkaan sitä, etteikö sitä olisi voitu silti kylässä viettää. Esimerkiksi laskiaista, juhannusta, Nastasjan päivää ja Martin päivää ei kylien varsinaisina praasnikkapäivinä mainita, vaikka juhlakuvauksia on tallennettu runsaasti. Niitä vietettiin varsinaisia kyläkohtaisia praasnikkoja yleisemmin ja laajemmin, ilmeisesti lähinnä omissa kylissä, eikä niihin siten liittynyt samanlaista suurimittaista vieraiden kestitystä kuin suurimpiin praasnikkoihin. Näistä juhlista on kyläkohtaisia praasnikkoita tasaisemmin kuvauksia myös inkerinsuomalaisilta. Kylien praasnikat listaavasta taulukosta puuttuu kokonaan myös Jyrin päivän ”naisten praasnikka.” Sitä eivät kerääjät tai kertojat nimenneet luetteloihin kylien praasnikoista, vaikka siitä puhuttiin *pyhän* ohella nimenomaan praasnikkana.⁴⁹¹ Tämä saattaa johtua juhlan kyläkohtaisesta ja sukupuolisidonnaisesta luonteesta: Jyrki oli naisten praasnikka, jota vietettiin jokaisessa kylässä. Vaikka yhteinen olut usein keitettiinkin, ei juhlaan kuulunut vieraiden kestitystä paimenta lukuun ottamatta. Koko kylä ei osallistunut juhlaan samalla tavoin kuin muissa juhlissa.⁴⁹²

Juhlien viettotavat varioivat kylittäin. Vaikka yleensä esimerkiksi Jyrin päivän juhlien kuvaukset kertovat omassa kylässä juhlimisesta ja Matrona Leppik nimenomaan vahvisti, että Kurkolan kylässä ”ei vieraaseen kylään menty”, kävivät Vanhakylässä naiset Asjatijja Leppikin mukaan yhdessä ”toises kyläs” juhlimassa.⁴⁹³ Vaikka yleensä kerrotaan kylän naisten keittäneen yhteisen juhlaoluen, juotiin Kurkolan juhlissa Matrona Lepikin mukaan ainoastaan viinaa, ei olutta.⁴⁹⁴ Välil-

⁴⁸⁷ SKS KRA Laiho L. 5143, 6136; Koilo 319.

⁴⁸⁸ SKS KRA Laiho L. 5987; Sääsä 5336.

⁴⁸⁹ Lukkarinen (1911, 47) kertoo, että Soikkolassa Iilian päivänä vieraita ei kestitty kuin kaksi ensimmäistä päivää, ja loppupäivät juhlittiin oman kylän väen kesken – tavan sanottiin kuitenkin olevan nuori.

⁴⁹⁰ Ks. kuit. SKS KRA Mannonen 9843.

⁴⁹¹ Esim. SKS KRA Haavio 2695, 2698, 2704; Laiho A. 2585; Mannonen 11120.

⁴⁹² Sama pätee Darja Lehden kuvaamaan Rukeen Maareen kylvöjuhlaan, joka oli ainakin Joenperällä ”miehie praasnikka” yhteisoluineen mutta ilmeisesti ilman vieraita (SKS KRA Laiho L. 5163).

⁴⁹³ SKS KRA Haavio 2696; 2692.

⁴⁹⁴ SKS KRA Haavio 2696; yhteisen oluen keitosta esim. Haavio 2695, 2697, 2704, 2698; Laiho A. 2585.

lä kerrotaan miestenkin jossain vaiheessa liittyneen naisten joukkoon,⁴⁹⁵ toisaalla mainitaan, että ”miehet eivät tohtineet tulla naisten hulkkaa [joukkoon]” tai miehet vain ”toruivat, ajoivat jäles, tahtoivat piestä.”⁴⁹⁶ Muutama laulaja nimesi myös jonkun muun ajankohdan tai praasnikan naisten juhlaksi.⁴⁹⁷

Praasnikan kriteerit, määreet ja nimitykset siis vaihtelevat. Etenkin inkeroisilla olennaista oli oluen ja vieraiden yhdistelmä. Praasnikka määrittyi kollektiivisuuden ja vieraanvaraisuuden kautta juhlaksi, jossa kestittiin oluella runsasta vierasjoukkoa. Luterilaisilla termin käyttö vaihteli enemmän, ja toisaalta ortodoksitkin saattoivat joskus käyttää termiä muiden pyhien kuvaamiseen, puhtaasti juhlasanan vastineena. Kokemusten voi olettaa vaihdelleen sen mukaan, mistä kylästä kertoja oli syntyisin, missä kylässä asunut ja missä kylissä hänellä oli sukulaisia. Toisten kylien praasnikkoihin liittyviä lauluja ei esimerkiksi välttämättä muistettu yhtä hyvin kuin oman kylän.⁴⁹⁸

---

⁴⁹⁵ SKS KRA Haavio 2697; Laiho L. 5165; ks. myös Haavio 2696.

⁴⁹⁶ SKS KRA Laiho L. 5229; ks. myös Haavio 2698

⁴⁹⁷ SKS KRA Mannonen 5517; Laiho A. 2576.

⁴⁹⁸ Esim. SKS KRA Mannonen 5446.

LASKIAINEN, LIUKUVIRSI

Laskiainen oli Inkerin ortodokseilla paaston aloittamisen juhla. Ennen seitsemän viikon pituisen pääsiäispaaston alkamista syötiin hyvin ja pyydettiin kaikilta anteeksi pahoja tekoja. Paaston aikana ei tanssittu eikä leikitty, ”ei kukkaa tiukus käynny” eikä mäkeäkään saanut laskea.⁴⁹⁹ Laskiaispyhä oli inkeroisille *liukupäiv*, luterilaisille *laskiainen*.⁵⁰⁰ Muistiinpanojen tulkintaa hankaloittaa paikoitellen sanan ”liukua” kaksoismerkitys: se viittaa sekä kylistä toiseen reellä kulkemiseen että mäen laskemiseen.

Darja Lehden mukaan Joenperällä laulettiin jo viikkoa ennen laskiaista joka ilta sillalla kaikenlaisia lauluja. Laskiaispyhänä käytiin siten lounaan jälkeen ”pojat i tytöt hevosenkaa liukumas” eli rekiajelulla kahteen tai kolmeen lähikylään, ja reessä oli kelloja kuin häissä ikään. Kun tultiin pois, mentiin tiettyyn taloon tanssiin.⁵⁰¹ Reessä laulettiin. Nuoriso saattoi kiertää useitakin tuttuja kyliä ja poiketa monessa talossa tanssimassa, usein käytiin vuosittain samoissa kylissä.⁵⁰² Reellä ajamassa saattoi olla myös vanhempia ihmisiä, ja vastaanaineet pariskunnat kävivät vaimon vanhempien luona kyläilemässä.⁵⁰³ Lapset, narvusiilaisten tietojen mukaan paikoin myös nuoret tai vaimot, laskivat mäkeä ja paikoin rakennettiin napakelkka.⁵⁰⁴ Muutaman tiedonannon mukaan ajaminen sijoittui laskiaissunnuntaihin tai se aloitettiin jo laskiaislauantaina, mutta mäkeä laskettiin vasta laskiaistiistaina.⁵⁰⁵ Laskiaisesta alkoi seitsemän viikon paasto, jonka aikana ei tanssittu eikä laskettu mäkeä.⁵⁰⁶ ”Ne oltii lauluviikot, siis mentii suuree pyhhää”, totesi Asastiija Leppik.⁵⁰⁷ Suurena pyhänä eli pääsiäisenä loppui pitkä hiljaisuus ja alkoi kesän kestänyt laulaminen ulkosalla.

⁴⁹⁹ SKS KRA Laiho A. 2343, 2591, 2604; Laiho L. 4891 sekä Enäjärvi-Haavio 734.

⁵⁰⁰ Tosin luterilainen Maria Otsa puhuu tästä poiketen liukupäivästä ja inkeroiisiin kuuluva Aleksandra Yrjönen laskiaisesta (SKS KRA Enäjärvi-Haavio 734; Laiho L. 4925; Sääski 5008).

⁵⁰¹ SKS KRA Laiho A. 2604, ks. myös Haavio 2673; Narvusin inkeroisilta esim. Haavio 2671.

⁵⁰² SKS KRA Haavio 2669; Laiho A. 2343; Laiho L. 5249. Laulamisesta esim. SKVR III 4632.

⁵⁰³ Enäjärvi-Haavio 599; Haavio 2665; Laiho A. 2591; vastaanaineista ks. Enäjärvi-Haavio 734; Haavio 2669; Laiho L. 6136.

⁵⁰⁴ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 599, 734; Haavio 2669–2673; Laiho A. 2343, 2573, 2604.

⁵⁰⁵ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 734; Haavio 2670.

⁵⁰⁶ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 835; Haavio 2671; Koilo 319; Laiho A. 2591, 2604; Laiho L. 4891, 6136.

⁵⁰⁷ SKS KRA Haavio 2671.

HEVAAN LIUKUSÄVEN

Armas Launis (1907, 107) kertoo saaneensa tietoja laskiaisen *liukusävelistä* vasta ja ainoastaan Hevaalta:

Liukusäveltä lauletaan laskiaisena, jolloin kyläläiset lähtevät ajelemaan pitkin omaa ja naapurikyliä. [...] Liikkeelle lähtiessä alotetaan virrellä: Lähe Jumala aviksi, senjälkeen voi tulla kysymykseen mikä virsi tahansa. Samaten kuin läpi kylien kulkiessa häiden yhteydessä, ei liukuessaan katsota tarpeelliseksi laulaa muulloin kuin kyläkohdissa.

Soikkolassa ollessani en kuullut mitään mainittavan tämäntapaisesta laskiaisen vietosta, vasta Hevaalla tiesivät kertoa sen, mitä yllä on esitetty. Liukunuottina sanottiin käytettävän tuota Hevaan tavallisinta runosävelmämämuotoa, jonka parhaiten tuntee siitä, että sen kööri päättyy kahteen yhtä pitkään – mutta ei aina samaan – säveleeseen sanoilla ”joo-noi”.

Launoksen (1906) ja Levónin (1903) sävelmäkokoelmissa ei kuitenkaan ole yhtään *Lähe Jumala aviksi* -säkeellä alkavaa, Hevaalla tai hevaalaisilta tallennettua runoa. Sävelmää, muotorakenteeltaan helposti tunnistettavaa ja sävelkuluiltaan vaihtelevaa niin kutsuttua ”Hevaan nuottia”, on sitä vastoin tallennettu runsaasti. Ilmeisesti sitä oli Launoksen matkan loppuvaiheessa jo kyllin äänitetty, joten liukunuotti jäi ainoastaan maininnaksi. Kaikkiin Launoksen välittämiin tietoihin ei siten suoraan liity sävelmäaineistoa. Launoksen mainitsemilla alkusäkeillä alkavan runon lauloi kuitenkin Taroi Pöntyn tytär vuonna 1891 Hevaan Lenttisissä Vihtori Alavalle. Hän kertoi: ”Laskiaisena kun liuvutaan, lauletaan (enstään kujasta lähetään, saotaan):

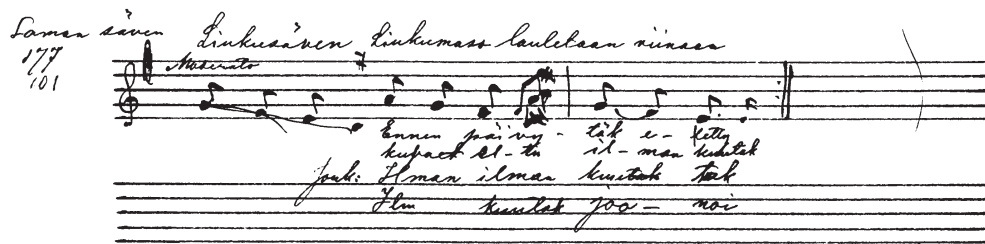
Lähe Jumala aviks’,
Lähe Luojoin liikehelle,
Jumala rekoisehennek!
Katsoin tätä orojoin’
Katsoin kimo kankaroin
Onka sööteltty oroin, (...) ⁵⁰⁸

Laulun loppuosassa kuvataan hevosta (oro, kankaro) ja pyydetään sitä vetämään rauhallisesti, että tytöt eivät tippuisi maahan. Lopuksi todetaan: ”*Ken ei laula laskiaisen’, reki heetöin ei helise, se ei laula sinä kesäänkää.*” Laulun jälkeen Taroi jatkoi kuvaustaan proosalla: ”Heppoisell’ ajetaan; tytöt on reessä, Mies-elokas ajaa hevosta. Sitä tytöt kiittelööt, ja hevost’ kiittäät, siin’ reessä laulaat.” Launis sanoo alkuvirren jälkeen laulettua mitä virsiä tahansa, mutta Senni Timosen (2004, 151) mukaan Keski-Inkerissä tämä ”mitä tahansa” piti yleensä sisällään muita ajamisen ja kevätauringon teemoihin sointuvia runoja, Hevaalla esimerkiksi auringon löytymisestä kertovan *Päivän päästö* -runon, josta on tallennettu myös yksi *Lähe jumal aviksi* -säkeellä alkava toisinto. ⁵⁰⁹

⁵⁰⁸ SKVR IV 4060.

⁵⁰⁹ SKVR IV, 1837. Pohjois-Inkerin Vuoleelta kotoisin olevan inkeroismies Ontropon mukaan samaa virttä saatettiin laulaa sekä laskiaisena että joulun pyhinä reessä ajaessa (SKVR V2 1742).

Ainoa Hevaan laskiaisnuotin varma muistiinpano on A. A. Boreniuksen käsialaa. ”Liukumass lauletaan viinaan” kirjoitti hän hevaalaisen Paraskoi Huoterin tyttären liukusäveneksi kutsuman, päivänpäästörunon sisältävän *Hevaan nuotin* viereen.⁵¹⁰

Nuotti 12. Hevaan liukusäven Päivänpäästörunon alkusäkeillä: Ennen päivätäk eletty, kupaeltu ilman kuuta; ilman ilman kuutak, ilman kuutak joonoi (SKS KRA Borenius e 177).

Muita varmoja sävelmätoisintoja ei Hevaalta tästä runosta aineistossa ole, mutta *joonoi*-sävelmätyyppi näyttää Launoksen kuvauksen, Alavan samasäkeisen runon sekä Boreniuksen nuotin perusteella alueella vähintäänkin tärkeimmältä laskiasisävelmäältä – viitteitä muihin sävelmätyyppisiin ei ole.⁵¹¹ Vaikka runo- ja sävelmätoisintoja ei ole paljon, näyttää liukuvirsi Hevaalla olleen selkeä paikallinen laji.

LIVUKKA REKOI LIPPIÄ

Vaikka Launis ei kuullut tietoja laskiaisena laulamisesta Soikkolasta, tallensi hänen jälkeensä tullut Juho Lukkarinen sieltä kokonaisen ajamiskuvauksen runoineen. Laskiaissunnuntaina eli *maaslitsana* nuoret liukuivat ”reessä ajaen pitkin kyllä, tytöt eri reessä kuin pojat.” Paikoin noustiin taloihin tanssimaan. Samassa reessä saattoi matkata viisitoistakin henkeä. Ajaessa tytöt lauloivat:⁵¹²

Livukka reko lipiä	Liu’u reki liukas.
Lipiäistä tietä myöten,	liukasta tietä myöten,
Koliaista jäätä myöten!	paljasta (kaikuvaa) jäätä myöten
Aja, aja ainuein,	Aja aja ainoani,
Aja aino veljein,	aja ainoa veljeni,
Aja hiirakka hikeen,	aja hiirakka hikiseksi,
Aja paatti palloloihin!	aja hevonen ⁵¹³ palavaksi.
Oro juoksi matka joutui,	Ori juoksi matka joutui,
Reko liukui tie lyheni.	reki liukui tie lyheni.

⁵¹⁰ SKS KRA Borenius e 177; 6: 899.

⁵¹¹ Temaattisen yhteyden ja sävelmätyypin perusteella saattaisi laskiaiseen Launoksen kokoelmassa kuitenkin liittyä joonoi-rakenteella laulettu *Satoi ukko uutta lunta* -runo (ks. Heinonen Y. 2008).

⁵¹² SKVR III 4632. Aleksandra Yrjönen Soikkolan Loukkulasta kertoi Sylvi Säaskelle: ”Laskiaisena ajeltiin hevosella ja rekeen ruvetessa huudettiin: Liuvutka, regoi lippia! Ajellessa laulettiin, illalla pidettiin juhlaa. Oli varattu pyhäruokia sekä viinaa ja makeisia. Tanssittiin myöhään iltaan.” (SKS KRA Sääske 5008.) Hevosilla oli kelloja kauloissa, ”helähytetään hyväst”, kertoi Narvusin Vyötermaan kylästä syntyisin oleva inkeroineen Katri Mark (SKS KRA Laiho A. 2591). *Maslenitsa* (ven.): laskiainen (VSSS).

⁵¹³ Vrt. esim. SKVR IV 34, 1685.

Sama rekeä liukumaan kehottava aloitusformula *Livukka rekoi lippii* (liu'uhan reki liukas) ja samankaltaiset ajamisen teemat toistuvat myös muissa Soikkolan inkeroisilta myöhemmin tallennetuissa laskiaisrunoissa ja kuvauksissa.⁵¹⁴ Muista aineiston runoista säettä ei löydy, ei myöskään lähialueilta. Launiskin silti tallensi Soikkolasta näillä säkeillä alkavia sävelmiä. Nämä neljä *Livukka rekoi lippii* -säkeellä alkavaa sävelmää voidaankin päätellä laskiaisajoon liittyviksi lauluiksi, vaikka Launikselle (1907, 107) itselleen ei lauluja Soikkolassa nimetty eikä laskiaisajoa kuvattu, eikä hän sävelmäryhmää tunnistanut. Tämän lisäksi yksi sävelmätoisinto sisältyy *Narodnie pesni Ingermanlandii* -julkaisuun.⁵¹⁵ On todennäköistä, että joku matkan loppupuolella tavattu laulaja tuli kertoneeksi Launikselle kaikenlaista, mitä tämä ei ollut osannut kysyä aikaisemmin, ja sen takia matkakertomuksen kuvaus painottuu Hevaalle.

Livukka rekoi lippii -alkuiset runot liitetään muistiinpanoissa kahta poikkeusta lukuun ottamatta laskiaisen reellä ajamiseen. Ne on kaikki tallennettu Soikkolan alueelta 1900-luvun alkupuoliskolla ja mitä ilmeisimmin inkeroisilta.⁵¹⁶ Sen sijaan mäenlaskuun liitettyjä runoja on Narvusin alueelta runsaammin. Narvusin luterilaisilta on ajaessa lauletuksi mainittuja runoja aineistossa vain yksi, ja se rakentuu eri tavoin kuin inkeroisten runot. Maria Otsa aloittaa runon säkeillä ”Liuvu, liuvu laskiaine, liinat pitkät liukujalle.”⁵¹⁷ Tämänkaltaiset pellavien eli liinan kasvuun liittyvät runosäkeet liittyvät yleensä mäen laskun kontekstiin ja ne mainitaan välillä lauletuiksi, välillä huudetuiksi.⁵¹⁸ J. Joutsen puolestaan nimesi oman mäkeä laskettaessa laulettun laulunsa *Liu liu laskijaista, kasvakoott pellavaat pitkii* laskijaisluvuksi, minkä voi katsoa viittaavan sen luvun- eli loitsunomaiseen vaikuttavuuteen. Tässä runossa, kuten paikoin muissakin pellavaan liitetyissä säkeissä säkeet murtautuvat lopussa täysin ulos kalevalamitasta: *Lehmät lypsäkööt maitoa kuin vettä / ja lampaat olkoot villasii kuin kuontalot!* Vapaa mitta saattaa viitata niiden esittämiseen nimenomaan huutamalla, jolloin laulun rytmi ei ohjaa esitystä määrämittaan.⁵¹⁹ Valpuri Vohdan mukaan ”sen pellava kasvoi parhaimmin,” jonka kelkka liukui kauimmaksi.⁵²⁰ Mäenlaskuun liittyviä tietoja ei ole Soikkolan inkeroisilta, mikä voi johtua myös keruun painotuksista.⁵²¹ Toisin kuin Pohjois-Inkeristä ja Etelä-Karjalasta tallennetuissa muistiinpanoissa, länsi-inkeriläisessä aineistossa

⁵¹⁴ SKS KRA Mannonen 5514; Sääski 5009, 5011 ja 5013; NPI 30/12. Etnisyys on määritetty asuinpaikkojen tai mainintojen perusteella.

⁵¹⁵ SibA Launis 233, 310, 393b; A 300/48a; NPI 30/12.

⁵¹⁶ Lauletuiksi on mainittu SKVR III 4632; SKS KRA Sääski 5009, 5013; huudetuiksi SKS KRA Sääski 5008, 5011; poikkeukset lasten laulamaksi sanottu SKS KRA Sääski 5012 sekä ilman kontekstittietoa SKS KRA Mannonen 5514.

⁵¹⁷ SKS KRA Laiho L. 4925; vrt. Laiho L. 4918. Otsan mukaan ajaessa laulettiin lähinnä venäjäksi.

⁵¹⁸ Lauletuiksi mainittu SKVR III: 1804; 4606; ks. myös SKS KRA Laiho L. 4918; 5249; huudetuiksi SKS KRA Enäjärvi-Haavio 734. Runoista ks. tarkemmin SKVR-hakemisto: *Laskiaishuuto*.

⁵¹⁹ SKS KRA Mannonen 7672; muita kalevalamitan murtavia ks. Laiho L. 4925, 5249.

⁵²⁰ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 599; ks. myös Laiho L. 4918.

⁵²¹ Anni Joutsin ”laskijaislaulussa” *Livukka rekoi lippii* -säe yhdistyy pitkien pellavien toivotukseen, ja laulun nimi – laskijaislaulu, ei liukuvirsi – viittaa inkerinsuomalaisuuteen, vaikka laulaja olikin keräjän mukaan inkeroinen (SKS KRA Mannonen 5514). Mannosen informanttien pitkä oleskeluaika Suomessa tosin näyttää vaikuttaneen jonkin verran heidän kieleensä, mikä saattaa selittää laskiais-sanan käytön.

ei ole myöskään tietoja miesten rekiajeluista ja laulamisesta, vaan laskiaisen reellä liukujia ovat lähinnä kylän nuoret.⁵²²

Soikkolan liukuvirsiaineisto on pienempi kuin muihin praasnikkalauluihin liittyvä aineisto. Samalla siihen liittyy samankaltaisia variaatioon ja runojen käyttöön piirteitä kuin muihinkin tilannesidonnaisten runojen ryhmiin kuten liekkuvirsiin, kokkovirsiin sekä moniin tanssiin ja kylän läpi menemiseen liittyviin runoihin. Laskiaisaineiston pienuuden takia se on mahdollista esitellä tässä muita ryhmiä tarkemmin. Laskiaisen ajamiseen liittyviä runojen käsikirjoitusmuistiinpanoja on aineistossa kuusi, lauluäänitteitä kolme ja kahden säkeen sävelmämuistiinpanoja kolme. Aloitusermuula *Liuvukka rekoi lippää, lippäistä tietä myöten* toistuu hieman eri muodoissa ja eripituisena yhtä lukuun ottamatta joka runossa. Sen viittaussuhde juuri laskiaiseen ja rekiajeluun näyttää aineiston perusteella vahvalta. Kuten muualtakinkin Inkeristä tallennetuissa *Rekivirsissä* (SKVR-hakemisto), runotekstien teemat liikkuvat pääosin ajamisen, tyttöjen, orin ja ajajan ympärillä.⁵²³ Sylvi Sääsken tallentama 7-säkeinen versio sisältää aloitusermuulan lisäksi tyttöjen liu'uttamisen ja ajamiskehotuksen teemat; Ulla Mannosen tallentama 8-säkeinen runo kehystää alussa ja lopussa toistetulla aloitusermuulalla pellavan kasvamisen teeman.⁵²⁴ Lounuksen fonogrammeilla Ustenja Miikkulantytär ehtii ennen äänityksen loppumista laulaa viisi esilaulusäettä, jotka kehoittavat aloitusermuulan jälkeen rekeä olemaan kaatumatta ja kuulijoita lähtemään ”jumalasihe,” ilmeisesti siis jumalille tai pyhille vieraaksi.⁵²⁵

⁵²² SKS KRA Laiho L. 5164. Aili Laiho (1972, 50) kertoo laskiaisena erityisesti miesten laulaneen laskiaisvirsiä ajaessaan ”Inkerissä ja Karjalan kannaksella pitkin kylää hevosella.” Laihon kenttäkokemukset sijoittuivat Inkerin läntisimpiin kyliin, mutta kuvauksessa mainittuja runoja *Juokse, juokse musta ruuna, Käy oro omille maille, Mitä puuta on rekeni, Nu uuu, orosueni*, sekä *Hyvä mies, hyvä hevonen* ei löydy hänen tai Lauri Laihon keräelmistä eikä läntisistä aineistoista juuri muutenkaan. Ne ovatkin ilmeisesti peräisin muilta alueilta kerätystä runoista. Eniten reellä ajamiseen liittyviä laskiais-, liukumis- ja rek(i) virsiä on tallennettu Pohjois-Inkeristä, mutta myös Keski-Inkerin inkeroisilta (IV:4060), luterilaisilta (luult. IV:766, V2:1727) sekä vatjalaisilta (IV:4662, 4663, 4671, 4677, 4691). Vatjalaisten yksi toisinto alkaa yleisin tulelle kutsun sanoin (IV:4663). Ks. tarkemmin SKVR-hakemisto: *Rekivirsi*.

⁵²³ Ks. SKVR-hakemisto: *Rekivirsi*. Ajamisen teemoja laulettiin ainakin Länsi-Inkerissä laskiaisen ohella myös häiden yhteydessä. Länsi-inkeriläisissä *Liuvukka rekoi lippää* -runoissa runon keskellä joskus esiintyvää säettä *Aja aja velvyeni* ja Hevaalla liukuvirren usein aloittanutta säettä *Lähekkö Jumal' aviksi* on mainittu Narvusin alueella laulettu alkusäkeenä etenkin sulhasen ajaessa tai lähtiessä ajamaan morsiamen taloon. (SKVR III 8, 34, 50, 1897, 1900, 2451, 2489, 2545, 3000, 4262.) Laskiaisrunoksi mainittujen toisintojen alkusäkeinä niitä ei esiinny. Niinpä sävelmäaineiston näillä säkeillä alkavia länsi-inkeriläisrunoja ei voi suoraan identifioida laskiaiseen liittyviksi: ne voivat liittyä yhtä hyvin tai todennäköisemminkin häihin, mihin viittaavat myös niiden sävelmätyypit (Siba Launis 107b, 357b, 394b; SKS KRA Borenius e 204; SKS KRA Europaeus 12:184; häiden tyyppillisistä sävelmistä ks. luku 7).

⁵²⁴ SKS KRA Mannonen 5514; Sääski 5013.

⁵²⁵ SKSÄ A 300/48 a.

$\text{♩} = \text{n. 44}$ $\text{gl} = \text{e1}$

O li - vuk - ka re - koi lip - pi - ä, oi
ää li - vuk - ka re - koi lip - pi - ä,
li - Bi - jäis - tä tee - Dä möö - Dä,
ää/ee li - Bi - jäis - tä tee - Dä möö - Dä,
e - lä uu(r) - raa uur - Do - ma - ha, ee
ee/aa e - lä uu(r) - raa uur - Do - ma - ha,
e - lä kaa(r) - raa kaal - Du - ma - ha, ee
ee e - lä kaa(r) - raa kaal - Du - ma - ha,
lä - hek - kää ju - ma - las - si - he,
ee lä - hek - kää ju - ma - las - si - he

Nuotti 13. Soikkolan liukusävelmä, Ustenja Miikkulantytär ja kuoro (SKSÄ A 300/48a).

Launiksen kokoelmaan sisältyy toinenkin samaa sävelmätyyppiä edustava, Anna Mitrintyttären ja kuoron laulama äänitys, joka aloitusformulan puuttumisesta huolimatta liittyy todennäköisesti juuri laskiaiskontekstiin. Aloitussäettä *Njo njo njo heboisueni* on nimittäin tallennettu muualta Inkeristä juuri laskiaiseen liittyvien laulujen aloituksena, ja sitä seuraavat tyttöjen kuljettamisen ja hevosen ajamisen (*Aja aja ainueni*) kehotukset ovat samoja kuin Lukkarisen ja Sääsken tallentamissa *Livukka rekoi lippii* -toisinnoissa.⁵²⁶

Kaikissa näissä toisinnoissa lyhyehkö laulu koostuu ainoastaan laskiaiseen liittyvistä teemoista. Näitä pidemmän version esittivät Maria Elizarovna Nikitina Soikkolan Savimäeltä ja Maria Feropontevna Jeremejeva Loankylästä Eino Kiurulle ja Terttu Koskelle vuonna 1968.⁵²⁷ Edellisistä toisinnoista poiketen he punoivat aloitusformulan jatkoksi yleisempiä laulun, puuttuvien laulajien ja läpi kylän me-

⁵²⁶ SKSÄ A 300/40 b. Laulun alkusäkeet löytyvät hieman erimuotoisina myös vatjalaisilta ja pohjois-inkeriläisiltä inkeröisiltä tallennetuista laskiaislauluista, mutta ei muualta. SKVR IV 4677; V 1732, 1741.

⁵²⁷ NPI 30/12. En ole kuunnellut alkuperäistä nauhaa, vaan käytän tässä Kiurun litteraatiota ja Kosken nuotinnosta. Kiurun (1974, 459) mukaan myös Jekaterina Aleksandrova lauloi hänelle ”tämän laskiaisrunon fragmentin”, jota ei otettu kuitenkaan kirjaan mukaan.

nemisen lyyrisiä teemoja. Laulaessa Jeremejeva kertasi Nikitinan laulamat säkeet sellaisenaan, melodiaa hieman eri tavalla muunnellen:

Livvukka rekkoi lippää lipiäistä liukuteetä karhiaista kaivoteetä.	Liu'u reki liukas liukasta liukutietä, karheaa kaivotietä.
Miks ei kuulu kukkujaista eikä äänen antajaista? Mikä meijen tyttölöillä kuka kassoin kantajilla? Vai lee heijet pouta poltti talvipakkaine palensi?	Miks ei kuulu kukkujaa, eikä äänen antajaa? Mikä meidän tytöillä, mikä letin kantajilla? Vai lie heidät pouta poltti, talvipakkanen palelsi?
La lähen läpi kylläisen läpi uuvan kuuven linnan läpi kaarassan kaheksan läpi verkkoisen verrääjän läpi sarkkaisen sarraajan	Nyt lähden läpi kylän, läpi kuuden uuden linnan, läpi kahdeksan Kaarastan [kaupungin], läpi verkkoisen [?] veräjän, läpi [pelto]sarkojen keskellä olevan heinäladon

Tulkitsen runon yhdeksi osoitukseksi tilannesidonnaisen laulun rakentumisen mahdollisuuksista. Aloitusermulla saattoi olla lyhytkin. Kuten Senni Timonen (2004, 82–157) on todennut, saattoi tilannesidonnaisten aloitusten jälkeen seurata monenlaisia lyyrisiä ja kertovia teemoja. Usein kylien läpi tanssittavan *kluutšan* aloittava yleinen *La lähen läpi kyläsen* -teema sopi mainiosti myös kylien läpi reellä ajamisen kontekstiin, mutta tällöin se ei aloittanut laulua vaan ainoastaan punoutui sen osaksi. Aloitusermulana se olisi määrittänyt laulamisen lajin ja kontekstin, runon keskellä se ennemminkin viittasi toiseen keskeiseen kylien läpi kulkemisen kontekstiin ja laulamisen lajiin. Yhden tilanteen tyyppillinen aloitusteema saattoi toisessa kontekstissa punoutua vähemmän korostetuksi runon osaksi.

Puuttuvien laulajien teemaa voi nähdäkseni tässä tulkita paitsi laskiaisen, myös keruuhetken kontekstista käsin: laulajia oli vain kaksi ja kalendaarilaulujen laulaminen oli 1960-luvulla jo puhtaasti oman nuoruuden muistelu. Julkisesti, keskellä kylää ei enää laulettu. Nuoruudessaan luultavasti joukolla laskiaisenakin laulaneet naiset kuitenkin käyttivät runoja ja sävelmiä perinteisellä tavalla: punoivat yhteen yleistä ja hetkellistä, tilanteisiin ja läsnäolijoihin liittyvää kontekstia. Puuttuvia laulajia kuvaava teema on sovitettavissa moneen tilanteeseen ja saattoi epäilemättä tulla aikanaan käytetyksi myös laskiaisen kontekstissa.

Samalla tavoin osin laskiaisen yleiseen kehykseen, osin keruuhetken tilanteeseen liittyväksi voi uumoilla Anna Arehjevan vuonna 1944 Sylvi Sääskelle esittämää runoa. Arehjeva oli tullut pakolaisena Suomeen toisen maailmansodan jaloista, nälänhädän ja poltettujen kylien keskeltä. ”Laskiaisena (liukupäivänä) ajellessa

laulettiin”, kehysti hän paikoin hieman proosaa kohti liukuvan, luultavasti sanellun runonsa.⁵²⁸

Aja, aja, ainuein,
liuvu, regoi lippää,
liuvu lipiäistä tiitä möit,
lagiaista jäätä möit,
ja lagiaista luuta möit.

Aja, aja, ainoani [veljeni]
liu’u, liukas reki
liu’u liukasta tietä myöten
laakeaa jäätä myöten
ja laakeaa luuta⁵²⁹ myöten

My hyvästä laulamma
ja kovasta liuvumma
ja määmmä myy yhtehe talloo.
Siillä myy tantsut piämmä
ja poikiin kans läkäämmä
kaikki hyvät i pahhaist.

Me laulamme hyvin/hyvästi
ja liu’umme kovaa/kovin
ja menemme yhteen taloon
siellä me pidämme tanssit
ja puhumme⁵³⁰ poikien kanssa
kaikki hyvät ja pahat (asiat)

Silhä my tušat tuulutamma
ja halut harutamma.

Niinhän me tuskat heitämme tuuleen (puhdistamme)⁵³¹
ja ikävät haroitamme (ilmaan)

Eitkä tiää yksikkää
eik ymmärrä yheksäkkää
mitä miul on miilessäin
ja kuta kurjen tuumaissain
ja vakka syttä on varia vatsassain.

Eikä tiedä yksikään
eikä yhdeksänkään ymmärrä
mitä minulla on mielessäni
ja kuta (minun) kurjan tuumissani
ja vakallinen syttä on kuumaa vatsassani

Runon perinteisillä liukusäkeillä alkava, laskiaisenviettoa kuvaileva ja lopulta huolilyriikkaan vaihtuva sävy on sangen erilainen kuin muiden laskiaiseen liittyvien runotoisintojen. Ensimmäiset viisi säettä ovat tavallisia laskiaisteemoja. Niistä runo jatkaa preesensissä mahdollisesti Arehjevan itse sepittämällä laskiaisen ajelua ja tanssimaan kokoontumista kuvaavilla säkeillä. Säkeille ei löydy vastinetta muusta aineistosta eivätkä ne noudata klassista kalevalamittaa: ennemminkin painollisten tavujen käsittely tuo mieleen uusimittaisen riimillisen laulun, vaikka säkeet eivät liioin noudata esimerkiksi rekimittaa. Tanssilla, laululla ja puhumalla tuskat tuultetaan eli helpotetaan, jatkaa runo perinteisin kalevalamittaisin säkein. Tästä Arehjeva siirtyy yleiseen huolirunon teemaan: kukaan ei ymmärrä laulun minän tuskaa, kyt-

⁵²⁸ SKS KRA Sääski 5009. Sanelun puolesta puhuvat lauletuille muodoille epätyypillinen ”ylimääräinen” sanan toisto (*liuvu* lipiäistä tiitä möit) sekä pikkusanat (lähinnä *ja*), mahdollisesti myös säkeiden lopputavujen karsiutuminen, sillä laskiaislauluissa seitsentavuisuutta ei yleensä esiinnyt. Runomitan liukummat kohti uusimittaista tavupainoihin perustuvaa laulua (säkeet 6–11) ja lopussa kohti itkuvirttä (säkeet 17 ja 18) voisivat tosin toimia laulettuinaakin.

⁵²⁹ ”Luu” tarkoitti luun lisäksi myös pellavan korren kovaa osaa, ”luukivi” piikiveä tai muuta valkeaa, sileää kiveä (IMS: lū).

⁵³⁰ *Läättä* tarkoitti yleensä puhumista, mutta ilmeisesti myös itkuvirren laulamista (IMS: lääDä)

⁵³¹ *Tuultaminen* oli ensisijaisesti viljan puhdistamiseen liittyvä termi: puitua viljaa heitettiin sopivalla tuulella ilmaan, jolloin tuuli erotteli jyvät akanoista. Tuskien tuultaminen oli myös huolilyriikassa yleinen mielikuva. (IMS: tūltä; Nenola 1982, 88–89; 2002, 27; Timonen 2004, 351.)

viä sysiä vatsassa. Lopussa säkeen pidentyminen ja alkusoinnun määrä viittaa vielä kolmanteen laulun lajiin, itkuvirteen: *ja vakka syttä on varia vatsassain*.⁵³²

Runon minämuotoinen kuvaus tyttöjen ja poikien laskiaisajelusta ja tanssista on 72-vuotiaan laulajan näkökulmasta myös viittaus omaan nuoruuteen ja oman kylän väkeen. Voisi ajatella, että laskiaisen kuvaaminen preesensissä toimi tässä kuten Timosen (2004, 350–386, erit. 355) tulkinnan mukaan utooppiset kuvat kalevalamittaisessa runossa yleensä: toi mielikuvien ja tunteen tasolla poissaolevan tai puuttuvan hetkeksi läsnä olevaksi, lohdutti. Siirtymän tuskien helpottamisen teemasta huolilyriikkaan voi tulkita myös siirtymänä muistoista ja menneiden laskiaisten läheistetyistä kuvauksesta nykyhetken todellisuuteen: oman väen parissa tuskat helpottuivat laululla, tanssilla ja puheella, mutta pakolainen ei löydä ympäriltään samanlaista yhteyden kokemusta. Vaikka tulkinta jääkin tarkempien taustatietojen puutteessa monin tavoin avoimeksi, kertoo Arehjevan runo joka tapauksessa runoteemojen käytön ja eritasoihin konteksteihin viittaamisen joustavuudesta. Teemojen monikäyttöisyydestä todistaa myös Anastasi Ruokosen esittämä lasten ”liukupäivänä” laulama kahdeksansäkeinen laulu, jonka alkusäkeet liittävät sen laskiaisen rekiajeluun (*livukka regoi lippii*), loppusäkeet lastenrunoihin (*jänis juoksi jäätä myöten*).⁵³³ Lapsia ei rekiajelun kuvauksissa koskaan mainita, mutta hekin saattoivat siis ottaa ajeluun viittaavat laskiaisen keskeissäkeet oman laskiaisenviettonsa osaksi.

Variaatioineenkin laskiaisrunot muodostavat alkusäkeidensä osalta yhtenäisen ryhmän. Kaksi kertojaa mainitseekin ainoastaan aloitusformulan: Aleksandra Yrjösen mukaan ”rekeen ruvetessa huudettiin: *Liuvutka, regoi lippii!*” Ajaessa laulettiin, mutta hän ei tarkentanut, mitä. Paraskeva Kaurila mainitsi samoin ajaessa huutamisen: *Liuvukka, rekoi lippii, libiäistä tiitä myyte!*⁵³⁴ Olettaisin huutamisen viittaavan tässä hyvin kovaääniseen laulamiseen, joka saattoi, kuten pidemmistä esimerkeistä on pääteltävissä, jatkua monin eri tavoin joko pidemmillä laskiais- ja ajamisteemoilla tai muilla, yleisemmillä runoilla. Darja Lehti kertoikin joenperäläisestä reessä laulamaisesta: ”Ken laulo yhtä, ken toista.”⁵³⁵

Kaikkien *Livukka rekoi lippii* -runoon liittyvien laulujen sävelmä on neli-iskuinen, tasajakoinen, neljällä tai viidellä sävelellä edestakaisin liikkuva ja refrengitön. Ne ovat laskettaviksi samaksi sävelmätyyppiksi, jopa samaksi sävelmäksi, vaikka yhden sävelmän asteikkorakenne poikkeaaakin muista. Kaikkein koristelluin on Maria Elizarovna Nikitinan esilaulama versio. Terttu Koski (1974, 480) mainitsi juuri

⁵³² Säkeen tavallinen, runomittaan istuva perusmuoto olisi *vakka syttä vatsassaini*. Toki sysien kuumuuden korostus voi myös olla vain ulkopuoliselle kerääjälle suunnattu selvennys. Tämän laskiaisrunon lisäksi Arehjeva saneli Sääskelle ainoastaan lyhyen virpomisrunon sekä Iljan päivän runon. Hänen Iljan virtensäkin liukuu henkilökohtaisiin, Iilian virrelle epätyypillisiin tunnelmiin: *Kelle tahtoo sille antaa [...] Loojoil on lykyn avvaimet* – Jumala suo tai on suomatta onnen eli lykyn tahtonsa mukaan. Arehjevan repertuaari vihjaa, että hän olisi voinut laulaa toisessa tilanteessa kerääjälle paljon muutakin. Hän kertoi lyhyesti mutta asiantuntevasti Soikkolan keskeisimmistä pyhäpäivistä: laskiaisesta, pääsiäisestä ja Iilian praasnikoista, ja hallitsi myös lyyrisiä runoja. (SKS KRA Sääski 5175, 5333).

⁵³³ SKS KRA Sääski 5012.

⁵³⁴ SKS KRA Sääski 5008, Sääski 5011.

⁵³⁵ SKS KRA Haavio 2673, ks. myös Laiho L. 2604.

tälle kalendaarilaululle ominaiseksi ”erittäin tylsän ja monotonisen esittämisen.” Koski tuntuu sävelmien esittelyssään painottavan tunneilmaisuun liittyviä seikkoja, joiden suhteen kyseinen laulu ei ilmeisesti häntä puhutellut. Launiksen äänite-toisinnoissa huomiota puolestaan kiinnittävät vahva äänenmuodostus sekä säkeen loppujen äännemuutokset. Usein viimeinen vokaali muuttuu e-äänteeksi ja Anna Mitrintytär tarttuu laulun kuoro-osuuksiin rytmikkäällä ehe-tavulla. Uskoisin sekä ”monotonisen esittämisen” että tavumuutoksien liittyvän laskiaislaulun luonteeseen: laulettiin ulkona, joukolla, kovaa. Liukusävelmän sävelmätyyppiä esiintyy myös seuraavassa alaluvussa käsiteltävien liekkusävelmien joukossa, mikä voi viitata näiden paikallisten lajien yhteyteen pääsiäispaaston aloittajana ja lopettajana.

Narvusiasta *Livukka rekoi lippii* -teemaa tai suoraan laskiaiseen liitettävissä olevia sävelmiä ei ole tallennettu. Reellä ajamisen ja laulamisen kuvauksia on kyllä, mutta niiden yhteydessä ei usein tarkenneta, mitä oikeastaan laulettiin. Luterilainen Maria Otsa kertoikin reessä lauletuksi mainitsemansa *Liuvu liuvu laskiainen* runonsa yhteydessä, että lähinnä ”lauletti vennäi kielel.”⁵³⁶ Otsan antama pitkä kuvaus on kielimainintaa lukuun ottamatta samansuuntainen kuin Soikkolan inkeröisten – lisäksi Vyötermaalla hänen mukaansa myös soitettiin ajaessa. Narvusin alueelta on mainintoja laskiaisen hevosajelusta sekä inkeröisiltä että inkerinsuomalaisilta.⁵³⁷

Ennen Lukkarista ei Soikkolastakaan kerätty *Livukka rekoi lippii* -teemaa lukuun ottamatta Launiksen muutaman säkeen pituisia sävelmämuistiinpanoja ja yhtä fonogrammiäänitystä. Voi olla, että kerääjien lähinnä loppukevällä ja kesällä kulkiessa eivät laskiaiseen liittyvät teemat olleet aktiivisina ihmisten mielissä, eivätkä kerääjät niitä tienneet kyselläkään. Ei ole todennäköistä, että kalevalamittainen laskiastraditio olisi Länsi-Inkerissä kehittynyt vasta 1900-luvun puolella, runolaulun käytön vähentyessä ja korvautuessa erilaisilla venäläisillä ja suomalaisilla uusimittaisilla lauluilla. Lukkarinen oli ensimmäinen vuotuisjuhliin ja pyhäpäivien viettoon erityisesti keskittynyt kerääjä, Launiksella taas kiinnostus sävelmiin näyttää ohjanneen keruuta eri suuntaan kuin aiempien kerääjien runojen kysely. Mahdollisimman kattava sävelmien kirjo tallensi myös suhteellisen kattavan kontekstisidonnaisten alkusäkeiden kirjon. Soikkolan toisintojen vähäisyys rajoittaa tietenkin tulkintojen kattavuutta. Runotoisintoja on kuitenkin viideltä kerääjältä, sävelmiä näistä kahdelta, ja ajallinen haitari kattaa vuodet 1903–1968. Se, että sävelmien keskeisin kerääjä ei itse edes huomannut tallentaneensa hyvin samankaltaisten, samalla runosäkeellä alkavien sävelmien ryhmän, lisää nähdäkseen laskiaislauluista tekemieni tulkintojen painoa.

⁵³⁶ SKS KRA Laiho L. 4925, ks. myös 4918.

⁵³⁷ Inkeröisiltä SKS KRA Laiho A. 2343; 2591; 2604; Haavio 2665; inkerinsuomalaisilta Enäjärvi-Haavio 734.

PÄÄSIÄINEN, LIEKKUVIRSI

Liekku, kyläkeinu, oli kesäaikana nuorison huvittelu- ja laulupaikka Inkerin kaikilla suuremmilla etnisillä ryhmillä. Liekkuvirren nimellä löytyykin tekstejä koko Inkerin alueelta. Keväisellä keinumisella on oletettu olleen yhteys hedelmällisyysriiteihin kasvukauden alkaessa.⁵³⁸ Liekkuminen aloitettiin pääsiäisenä: silloin kylän pojat joko rakensivat, kokosivat tai kunnostivat liekun.⁵³⁹ Juhla lopetti ortodokseilla seitsenviikkoisen paaston, jonka aikana ei tanssittu.⁵⁴⁰ Pääsiäisen ohella helluntai mainitaan toisena keskeisenä liekkumistilanteena.⁵⁴¹

Ilmeisesti keinoja oli kahta päätyyppiä: ainakin Keski- ja Länsi-Inkerissä suuria, kiinteärakenteisia ulkoliekkuja ja lisäksi koko Inkerin alueella etenkin pääsiäiseksi, mutta myös muina aikoina riihen tai tuvan orteen narusta ja laudoista rakennettu- ja muutaman hengen istuttavia keinoja. Väinö Salmisen (1931b, 25) mukaan suureen keinuun mahtui kaksikymmentäkin henkeä, joista muutama seisoi ja antoi vauhtia.⁵⁴² 1800-luvun loppupuolella keinuminen alkoi ilmeisesti vähentyä, osin onnettomuuksien seurauksena. Ainakin luterilaiset kirkonmiehet ilmeisesti paikoin paheksuivat pyhäisin keinumista ja lahkolaisuudenkin kerrotaan hävittäneen liekkuja.⁵⁴³ Virallisesti liekut oli kielletty ensimmäisen kerran Venäjällä jo vuonna 1648 (Zguta 1978, 60–61).

⁵³⁸ *Kuhu leekku lendenöhö, sinne velloi ozran kylvi, sisoi sinne niittämähä*, laulettiin usein liekkuvirressä (esim. SKVR III 597). Ks. tarkemmin Haavio 1948, 332; Mansikka 1932; Salminen 1931, 27, 38; 1934, 140–141, 148–149.

⁵³⁹ SKS KRA Sääski 5596; Laiho A. 3171 Maria Otsa; Haavio 2690; Laiho L. 5232; Salminen 1931b, 27; liekun rakentamisesta tai kunnostamisesta SKS KRA Enäjärvi-Haavio 830, 831, 832; Haavio 2689, ks. myös Laiho L. 5390.

⁵⁴⁰ SKS KRA Koilo 319; Laiho A. 2604; Laiho L. 5143; ks. myös Laiho L. 5225. Anni Moisefin mukaan pääsiäisenä oltiin koko sunnuntain vastainen yö kirkossa, käytiin aamulla nukkumassa silmäys, sitten syötiin ja mentiin naapurien ja sukulaisten luo kyläilemään. Ilta puolella nuoret lähtivät ulos kylän tanssipaikalle – Moisef ei puhu liekkumisesta vaan ainoastaan siitä, että pääsiäisenä päästiin kevään ensimmäistä kertaa tanssimaan. (SKS KRA Mannonen 11163.)

⁵⁴¹ SKS KRA Laiho A. 3171.

⁵⁴² Näiden kahden keinutyyppien käytön ajalliset ja paikalliset erot näyttävät vaikeasti selvitettäviltä. Launis puhuu yhtäällä pääsiäisen nuoraliekuista ja liekkumisen häviämisestä (1904, 52), toisaalla (1907, 107) yleisesti suurista liekuista Länsi-Inkerissä myös pääsiäisen yhteydessä; Salminen (1931b, 26–27, 31–34; ks. myös 1934, 139–149; SKS KRA Salminen 2967) kertoo Soikkolassa käytetyn pääsiäisenä naruliekkuja, mutta suuret liekut oli hävitetty loukkaantumisten vuoksi – Narvusissa ja Keski-Inkerissä suuria liekkuja olisi vielä ollut enemmän. Tietoja sekä naruliekuista (SKS KRA Laiho A. 3171) että liekkujen hävittämisestä on myös 1930-luvun Narvusista (SKS KRA Laiho L. 5232). Keskeiseksi mainitusta laulutilanteesta, pääsiäisestä, ei myöskään ole tarkkoja kuvauksia: yksikään kerääjä ei ole ollut paikan päällä pääsiäisliekkumista katsomassa, eikä kukaan näytä keruuaikaan olleen tästä tilanteesta riittävän kiinnostunut yksityiskohtia kyselläkseen. Moni viittaa Ad. Neoviuksen kuvauksiin pohjoisinkeriläisestä liekkumisesta ja Larin Parasken kertomasta, Väinö Salminen ottaa mukaan omia lapsuusmuistojaan Suomen puolelta ja paikoin kuvaukset tuntuvat viittaavan Viroonkin. (Enäjärvi-Haavio 1949, 149–150; Simonsuuri 1972, 43–44; Salminen 1931b).

⁵⁴³ Runoissa pyydetäänkin välillä liekkua olemaan ”langettelematta”, heittämättä maahan, ks. esim. SKVR III 597. Uskonnollisten auktoriteettien vaikutuksesta ks. Salminen 1934, 147. Salminen (1934, 140–141) kertoo, että hänen vuoden 1906 keruuretkensä aikana Soikkolassa käytettiin enää pääsiäisen naruliekkuja, Narvusissa sitä vastoin oli vielä runsaasti suuria puisia liekkuja. Ks. myös Launis 1904, 52–53; 1907, 107; Salminen 1929c, 63; 1931; 1934, 148; Timonen 2004, 149–151.

Liekkusävelmiä ja -runoja on kerätty runsaasti koko Länsi-Inkerin alueelta, mutta kontekstitietoja on jälleen eniten 1930-luvun Viron Inkeristä. Myös ainoastaan muutamia sävelmiä tallentaneet Europaeus ja Alava merkitsivät muistiin liekkusävelmän toisinnot, mikä nähdäkseni antaa osaltaan viitteen paikallisen lajin vakiintuneisuudesta ja keskeisyydestä.

Kuva 9. Risumäen kylän tytöt poseeraavat A. O. Väisäselle paikallaan olevassa liekussa vuonna 1914. (MV Väisänen 128/11).

VANHAT JA NUORET LAULAJAT

Liekulla laulamisen yhteydessä keskeisinä näyttäytyvät pääsiäisen ja muiden ke-säisten pyhien väliset erot. Pääsiäisenä oli mukana kaikenikäistä väkeä oman kylän lisäksi kauempaakin, ja liekkuminen näyttäytyy kerääjien kuvauksissa yhtenä py-hän keskeisistä tapahtumista.⁵⁴⁴ Muiden pyhien yhteydessä liekkuminen näyttäy-tyy vain yhtenä nuorten laulamiseen ja kuljeskeluun eli *gulaittamiseen* sisältyvänä vaihtoehtona.⁵⁴⁵ Salminen (1929c, 63) mainitsee pääsiäisen laulajiksi tyttöjen ohel-la Länsi-Inkerissä myös aikuiset miehet:

Niinpä kerrottiin minulle sekä Kurkolan niemekkeellä että Soikkolassa, että pyhiksi saattoi veneillä tulla suurliekuille nuorisoa jopa Virosta asti, joten saatiin kuulla uusia lauluja. Liekuilla laulettiin yleensä kaikenlaisia lauluja, sillä oli mahdotonta ajatella, että siinä oli väkeä keinumassa ilman, että samalla kuului tyttöparven laulua ja miesten jo-rotusta.

Myös toisaalla hän (Salminen 1931b, 27; ks. myös 1934, 141) kertoo, että Soik-kolassa ”pääsiäisliekussa oli sekä vanhan että nuoren heilahdeltava ja laulettava, ken vain osasi.” Pääsiäisenä liekkumisesta ei ole tämän tarkempia kuvauksia, vaan kuvaukset painottuvat nuorten läpi kesän kestäneeseen liekulla huvitteluun. Tähän vaikuttaa oletettavasti se, että yksikään kerääjä ei ollut pääsiäisenä itse seuraamassa laulamista.

Liekun käyttöaika oli maan sulamisen ja lumen tulon välinen aika.⁵⁴⁶ Pääsiäisen jälkeisinä kevään ja kesän pyhäiltöina ja praasnikoina kylän nuoriso saattoi kylällä kulkemisen ja esimerkiksi joen kallaalla laulamisen ohella kokoontua myös liekul-le, ja vanhemmatkin saattoivat tällöin tulla katsomaan laulua ja keinumista.⁵⁴⁷ Lau-lamisen lisäksi liekulla leikittiin ja tanssittiin, myös *garmonin* eli pienen haitarin säestyksellä.⁵⁴⁸ Liekulla käytiin yleisesti pyhäiltais-in: ”Pyhäiltöina gulanjella kun oltii, mäntii liekkumaa,” kertoi esimerkiksi Katri Vohta Sutelasta.⁵⁴⁹ Vanhempia ih-misiä ei pääsiäistä lukuun ottamatta mainita liekulla laulajina.⁵⁵⁰ Väinö Salmiselle (1931b, 27) oli vuonna 1906 Mannakan kylässä kerrottu tyttöjen kulkeneen kylän ”otsalla” eli päädyssä sijaitsevalle liekulle ”parvessa peräkkäin,” mikä saattaisi vii-tata Viron veräjien tai kluutšan tyyppiseen laulaen kulkemiseen tai tanssimiseen

⁵⁴⁴ Launis 1904, 52–53; 1907, 107; Salminen 1931b; ks. myös SKS KRA Haavio 2690.

⁵⁴⁵ Esim. SKS KRA Enäjärv-Haavio 832, 834.

⁵⁴⁶ SKS KRA Enäjärv-Haavio 831, Haavio 2689; Laiho A. 2346, 3171.

⁵⁴⁷ SKS KRA Laiho A. 3171.

⁵⁴⁸ SKS KRA Laiho A. 3069, 3171 (Maria Otsa kertoo tavoista Syvillä kaivoilla); ks. myös Salminen 1934, 141 sekä Härmäläinen 1944 (sivunumerottoman kirjan loppupuolelta löytyvä kuva liekusta ja piiristä sen vierellä osiossa *Kansantavat ja muinaisrunous*).

⁵⁴⁹ SKS KRA Enäjärv-Haavio 832; ks. myös esim. Enäjärv-Haavio 834; Laiho L. 3590; Haavio 2689; Laiho L. 5232; Laiho L. 3590.

⁵⁵⁰ Matrona Bässinan mukaan Vanhakylässä pojatkin liekkuiivat, mutta vain tytöt lauloivat (SKS KRA Haavio 2689). Darja Lehden mukaan Joenperällä lauloivat sekä tytöt että pojat, vanhempia ihmisiä hän ei mainitse edes pääsiäisenä (SKS KRA Haavio 2690). Yhdeltä laulajalta saadut tiedot voivat näyttää ristiriitaisiltakin: Anna Kivisoon mukaan liekkuvirren jälkeen pyhäiltais-in ei muuta laulettu (SKS KRA Laiho L. 3590, ilmeisesti Ropsussa), vaikka toisaalta hän kertoi Enäjärv-Haaviolle (SKS KRA Enäjärv-Haavio 549): ”Keinussa laulettiin keinulauluja.”

samalla tavoin kuin kokolle mentäessä tai praasnikoilla yleisemminkin. Salmi-
nen myös suhteuttaa leikin ja tanssin liekkumiseen: ”Ne tytöt ja pojat, jotka eivät
mahtuneet liekkuun, ”käivät tiukkamaa” eli leikkimään ja ”ympärikköö laulamaa”,
kunnes tuli heidän vuoronsa päästä keinuun.”⁵⁵¹ Liekulla laulettiin myös erilaisia
uusimittaisia suomen- ja venäjänkielisiä lauluja.⁵⁵²

Anni Bedan mukaan liekkuun mahtui 10 tyttöä ja kahdesta neljään poikaa.⁵⁵³ Anna
Kivisoo puolestaan kertoi, että ”tytöt lauloivat liekussa istuessa [...]. Pojat ja tytöt
sekaisin istuivat, pojat keinuttivat.”⁵⁵⁴ Kivisoon mukaan liekkuun mahtui yhteensä
16 henkeä, Maria Hauen mukaan 12–14.⁵⁵⁵

Liekulla laulamisen tyyli oli Salmisen (1931a, 530; ks. myös 1931b, 38) mukaan si-
doksissa laulutilanteeseen. Lauantai- ja pyhäiltoina tytöt lauloivat ”täyttä kurkkua”,
mutta arki-iltoina tytöt ”istuivat keinun laudoille, keinu sai seistä paikallaan tahi
liekutettiin sitä vain hyvin hiljaa ja niin hyräili ”iessälaulaja” säkeen muiden hiljaa
”jällestä järjestäessä”, niin ettei laulu edes kylälle kuulunut.” Kaikissa liekkusävelmän
äänitetoisinoissa laulu etenee yhden esilaulajan ja kuoron vuorotteluna.⁵⁵⁶ Tar-
kempia tietoja siitä, miten sävelmä rytmitettiin keinumisen tahtiin, ei Launiksen
(1910b, VIII–IX) mukaan Inkeristä ole. Vihtori Alavan käsikirjoitusmuistiinpa-
nosta (Kuusi 1983b, 58; SKS KRA Alava pk IV 706) löytyy kuitenkin hatara viite.
Alava jakoi yksisäkeisen, neli-iskuisen sävelmän tahtiviivoilla neljään yhtä pitkään
osaan, ja kirjoitti ylle ”tahti liekun mukaan.” Voisi siis olettaa, että säkeen aikana
liekku olisi tehnyt kaksi edestakaista heilahdusta: tämä sopisi yhteen äänitteillä
usein kuuluvan melko hitaan tahdin sekä laulun melismaattisuuden kanssa.

⁵⁵¹ Mannakan kylässä todettiin Salmiselle tiukasti, että vain pääsiäisenä ja kesäpyhäisin liekuttiin: ”arke-
na ei olt aikaa.”

⁵⁵² Esim. SKS KRA Laiho L. 5232; Mannonen 5554; Sääski 5620–5622.

⁵⁵³ SKS KRA Salminen V. 2967.

⁵⁵⁴ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 539; ks. myös Laiho 3171.

⁵⁵⁵ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 831; Laiho L. 5232; ks. myös Enäjärvi-Haavio 830. Salmisen (1931b, 25)
inkeriläisten liekkuvirsien esittelyn lomaan upottama omakohtainen nuoruusmuistelma suomalaislie-
kuista on väljä ja elävä: pojat pitivät seisten huolta keinuttamisesta, tytöt istuivat ja lauloivat. Keinutta-
minen oli siinä määrin raskasta, ”ettei siinä voinut laulaa,” mutta kerto-osaan saattoi kuitenkin osallis-
tua. Hyvä-ääninen poika saattoi myös istua laulamassa tai seistä keinuttamatta. Tämä näyttää menevän
yhteen myös inkeriläisten kuvausten kanssa.

⁵⁵⁶ Sekä Elsa Enäjärvi-Haavio (1949, 149–150) että Aili Simonsuuri (1972, 43–44) mainitsevat kahden
kuoron vuorottelun sekä poikien tai nuorten miesten laulamisen liekulla Etelä-Karjalassa ja Inkeris-
sä. Kuorojen vuorottelusta mainitaan sekä kahden kuoron kahden esilaulajan johdolla laulaminen että
kahden kuoron vuorolaulu niin, että kuoroista toinen toimi esilaulajana. Enäjärvi-Haavio viittaa Salmi-
seen (1931b), joka kuvaa vuonna 1930 joltakulta vatjalaismieheltä saamia tietoja siitä, miten ennen
oli tapana laulaa. Salminen (mts. 27–29) esittää vatjalaisen liekkuvirren tyttöjen ja poikien kuoroille
jaoteltuina osina: muissa arkistolähteissä (esim. SKVR IV 4651, 4670, 4682) se on esitetty yhtenäisenä
runona, mikä toki voi johtua myös keruutekniikasta. Länsi-Inkeristä en ole löytänyt kahteen kuoroon
viittaavia arkistolähteitä. Silloin kun asiaa tarkemmin eritellään, mainitaan laulajina yleensä vain tytöt.
Launis kertoo kahden kuoron vuorottelusta löytyvän mainintoja ainoastaan Karjalan Kannakselta ja
Virosta (Launis 1010b, XIV).

LA MIÄ KATSON LIEKKUJANI

Soikkolassa liekulla laulaminen aloitettiin Armas Launiksen (1907, 107; ks. myös 1910c, 223–224) mukaan tietyllä runolla, joka usein laulettiin tietyllä sävelmällä:

Liekkuvirrellä: La mie katson liekkujani, Kiusaalen kiekkujani, on ainakin yksi sille varmasti ja pysyväisesti kuuluva liekkunuotti. Niinkuin jo nimikin sanoo, tapahtuu runojen laulanta tällöin liekussa keinuessa. Inkerin liekut ovat yleensä suuria ja enimmäkseen keinutaan niissä liekussa istujaan nähden sivullepäin. Sillääikaa kun kaksi liekun kummassakin päässä seisovaa poikaa panee liekun liikkeelle, laulavat heidän välillään istuvat tytöt tavalliseen tapaan ”eeltä ja jäleltä” monenlaisia runoja alkaen mainitusta liekkuvirrestä. Liekkuminen kuuluu erityisesti pääsiäisen ajanviettoihin.

Tietyllä liekkumiseen liittyvällä runolla aloittamisesta kertovat myös myöhemmät muistiinpanot Narvusiin.⁵⁵⁷ Muita liekkuvirren aloitussäkeitä kuin Launiksen mainitsema *La mie katson liekkujani* ovat runoaineistossa *Liekutaja kiekuttaja* sekä *Lee lee liekkujani* muunnelmineen. Sävelmien alkusäkeinä on näiden lisäksi säkeiden *Elä liekku langettele*, *Liekkujani kiekkuuni* sekä *Lie lie liekku kie kie kiekku* variaatioita – aloitusformuloita yhdistää niiden suora liittyminen keinuun ja keinumiseen.⁵⁵⁸ Samankaltaista runoaineistoa on muistiinpanoissa vuodesta 1853 vuoteen 1944. Aineistossa liekkusäkeet liitetään muutamaa yksittäistä, luvussa 8 käsiteltävää kehtolauluihin viittaavaa poikkeusta lukuun ottamatta aina kyläkeinulla laulamiseen. Esimerkiksi Narvusin Kullan kylästä syntyisin oleva inkerinsuomalainen Valpuri Saksa kertoi:

Kullan kyläs oli suur liekku, se oli Kalmoomäel, entinen sotakalmoott. Siel oli pojat ja tytöt liekkumas, ain lauletti: Lie lie liekkuu, kie kie kiekkuu. Se oli ain ensimmäin laulu. Kui tuli suojat i kuivat, siis jo kevääl alettii, syksyyn ain nii kauvan, kun lumi tuli. Siel issuttii ja tiukettii.⁵⁵⁹

Liekkuruno jatkui Senni Timosen (2004, 149–151) analyysin mukaan vaihtelevasti erilaisilla keinumista, liekun rakentamista ja sen rakentajia, veljiä tai kylän poikia käsittelevillä teemoilla. Tämän jälkeen saattoi seurata monenlaisia lyyrisiä ja lyyriseppisiä aiheita kuten *Tytärten hukuttaja*, *Olin orja vellolleni*, *Oman kylän ylistys*,

⁵⁵⁷ SKS KRA Säski 5596; Laiho A. 2346; Haavio 2555.

⁵⁵⁸ Ks. myös SKVR-hakemisto: Aloitussäkeitä liekkulauluihin.

⁵⁵⁹ SKS KRA Laiho A. 2346. Kullan kylässä oli suuri lieku, se oli Kalmoomäellä, joka on entinen sotakalmisto. Siellä olivat pojat ja tytöt liekkumassa, aina laulettiin: *Lie lie liekkuu, kie kie kiekkuu*. Se oli aina ensimmäinen laulu. Kun tulivat suojat ja kuivat ilmat, jo keväällä alettiin (ja jatkettiin) syksyyn aina niin kauan, kunnes lumi tuli. Siellä istuttiin ja leikittiin (tai tanssittiin).

Äidin kuolo tai *Annikaisen virsi*.⁵⁶⁰ Kaksi muistiinpanoa painottaa näitä muitakin runoja laulettu liekkunuotilla. Oute Joenperältä kertoi sävelmänsä yhteydessä: ”On virsi a yks nootti o.”⁵⁶¹ Anni Porissa puolestaan lauloi liekkunuottinsa *Olin orja vellolleni* -runon alkusäkeillä. Alava kirjoitti sävelmän yhteyteen: ”Se kelpaa kaikkiin liekkulauluihin.”⁵⁶²

Nuotti 14. Tyypillinen länsi-inkeriläisen liekkunuotin perushahmo Narvusin Vanhakylästä vuodelta 1853 (SKS KRA Europaeus 12: 194a).

Alkusäkeiden tai paikallisten nimitysten perusteella *liekkunuotiksi* on tunnistettavissa 27 sävelmätoisintoa Länsi- ja Keski-Inkeristä (ks. Liite 5: Liekkusävelmät). Käsittelen sävelmien yhteydessä poikkeuksellisesti myös keski-inkeriläisiä toisintoja, sillä liekkunuotin yhteydessä sävelmätyyppien paikalliset erot tulevat erityisen selvästi näkyviin. Kaikki länsi-inkeriläiset liekkunuotin toisinnat ovat yksisäkeisiä, refrengittömiä, 3–5 sävelen alalla liikkuvia tasaisen neli-iskuisia sävelmiä, kuten suurin osa keski-inkeriläisistäkin. Kaksi muuten samankaltaista, mutta rytmiltään viisi-iskuista länsi-inkeriläissävelmää paljastuvat käsikirjoitusten marginaalimerkintöjen perusteella kehtolauluiksi eli *leekutusvirsiksi*.⁵⁶³ Sävelkulut ja käytetyt asteikot vaihtelevat. Sävelmätoisinnat ovat peräisin vuosilta 1853–1931 ja usealta eri kerääjältä: Alavalta, Europaeukselta, Boreniukselta, Launikselta, Levónilta ja Väisäseltä. Keski-Inkerin luterilaisalueilta sen sijaan on kerätty muutamia muista selkeästi poikkeavia sävelmätyyppejä.

Länsi-inkeriläiset liekkusävelmät ovat neli-iskuisia ja jossain määrin melismaattisia. Niissä kaikissa on yhdestä viiteen kahden sävelen melismaa säettä kohden. On todennäköistä, että käsikirjoitusmuistiinpanoissa melismoja on jäänyt myös merkitsemättä. Muutamissa sävelmissä käytetään välillä lisätavuja *vaa* tai *mie* ja paikoin myös *svaa*-tavuja.⁵⁶⁴ Kattilan vatjalaisilta tallennetut kaksi sävelmää ovat

⁵⁶⁰ Europaeuksen muistiinpanoissa Narvusin Vanhakylästä merkitty liekkunuotti alkusäkeineen näyttää yhdistyvän *Tytärten hukuttajan* runoon (SKS KRA Europaeus 12: 194, 194a). Vihtori Alavan Anni Porissalta Narvusin Kaipaalassa keräämä *Olin orja velloilleni* -runo sävelmineen on samoin nimetty liekkulauluksi (SKS KRA Alava pk IV 706; SKVR III: 1905, ks. myös 959.) Kurkolan niemellä syntyneelle Sarlotta Kuulille olivat Pärspään inkeroisvaltaisen kylän tytöt opettaneet ”Suomen virsi”, myös *oman kylän ylistys* -teemaisen liekkulaulun runon (SKS KRA Salminen V. 2978). Tatjana Jegorova kertoi tyttöjen laulaneen liekkulaulua ja muuallakin myös *Mänin maammolleni marjaan* (*Äidin kuolo*) -runoa, joka päättyi *oma emo – vieras emo* -teemaan (SKS KRA Laiho L. 4732), Juliaana Pohjalainen puolestaan kehtolaulun sulhasen kurjasta lopusta kertovaa *Annikaisen virttä* (SKS KRA Haavio 2558). 1940-luvun soikkolalaispakolaisilta kerätyssä aineistossa on myös muutama uusmittainen liekkulaulu (SKS KRA Sääski 5620–5622) sekä yksi rekimittaa ja kalevalamittaa sekoittava laulu, jota ”lauloit tytöt liekkulaulu” (SKS KRA Mannonen 5554).

⁵⁶¹ SKS KRA Borenius e 200. ”On (erilaisia) runoja, mutta yksi nuotti (vain) on.”

⁵⁶² SKS KRA Alava pk IV 706.

⁵⁶³ Käsikirjoituksissa kehtolauluiksi mainittuja sävelmiä (SibA Launis 37; SKS KRA Borenius 198) käsitellään tarkemmin luvussa 8.

⁵⁶⁴ SKS A 301/9b ja A 300/27a; A 507/9a; ks. myös SKS KRA Enäjärvi-Haavio 539. Säkeen viimeinen tavu korvautuu laulussa A300/27 ee-äänteellä.

muuten länsi-inkeriläistoisintojen kaltaisia, mutta rytmityyppi on hieman erilainen (24242424), samanlainen kuin monissa Pohjois-Virolle tyypillisissä keinusävelmissä (ks. Tampere 1960, 128–153). Joenperän vatjalaiselta Outelta tallennettiin sitä vastoin länsi-inkeriläiseen kaavaan istuva sävelmä. Sanat näyttävät olleen inkeröisen ja vatjan sekoitusta, ja Oute totesi melodiasta: ”Löekkunootti (Suomen o melkein).” Hän kertoi siis sävelmänsä muistuttavan joko inkerinsuomalaisten tai inkeröisten liekkusävelmää. Outen sävelmä (22222222) onkin rytmiltään lähempänä länsi-inkeriläistoisintoja kuin Kattilan vatjalaisilta kerättyjä sävelmiä.⁵⁶⁵ Launis tallensi yhden 24242424-rytmisen sävelmän myös Narvusin Kurkolasta, mutta kirjoitti käsikirjoitukseen sävelmän olevan ”Lavansaaren liekkunuotti.”⁵⁶⁶

Keski-Inkeristä on tallennettu kymmenen samantyyppistä vähäsävelistä, yksisäkeistä sävelmää kuin Narvusista ja Soikkolasta. Näistä neljä Hevaan, Kaprion ja Tyrön kylistä kerättyä vastaa Länsi-Inkerin neli-iskuisia sävelmiä täysin, muissa on joitain eroavaisuuksia. Kahdessa Hevaan inkeröiskylistä ja ja yhdessä luterilaisesta Skuoritsasta kerätyssä sävelmässä viimeinen tavu lauletaan pidempänä (22222224) – muotorakenne on näissä kuitenkin sama kuin länsi-inkeriläistoisinnoissa. Kolmessa luterilaistoisinnoissa Skuoritsasta ja Kolppanasta muotorakenne poikkeaa: *oi-* tai *joi-*tavu sijoitetaan jokaisen neli-iskuisen säkeen alkuun niin, että ensimmäinen runojalka täytyy laulaa tihennettynä ([2]11222222). Näiden lisäksi Hevaan ja Tyrön luterilaiskylistä on tallennettu kaksi säerakenteeltaan ja rytmityypiltään täysin poikkeavaa sävelmää: Tyröstä yksi Hevaan nuotin liekkusävelmätoisinto⁵⁶⁷ ja Hevaan Harmaalasta yksi säkeen loppupuoliskon kertaava toisinto.⁵⁶⁸

Sävelmätyypit jaottuvat siis osin alueellisesti, osin etnisten ryhmien valta-alueiden mukaan. Länsi-inkeriläisillä sävelmillä on huomattavasti enemmän samankaltaisuuksia Keski-Inkerin inkeröispaikkakuntien kuin luterilaisseutujen sävelmien kanssa, vaikka erojakin löytyy. Sävelmien nimeämisestä naapurialueen (Lavansaari) nuotiksi tai samankaltaiseksi kuin lähikylien nuotit voi päätellä ihmisten itsensäkin hahmottaneen eroja sävelmien alueellisten käyttäjien välillä. Etenkin Länsi-Inkerissä yhtenäisyys on huomattavaa: kaikki omiksi liekkunuoteiksi nimeytyt sävelmät edustavat samaa sävelmätyyppiä. Liekkuvirren yhteydessä laulamisen tapojen paikallisuus ja etnisyys näkyy selkeänä.

⁵⁶⁵ SKVR III 600; SKS KRA Borenius e 200. Oute sanoi virsien tulevan ”Soikkoilan tavaal,” ”Seell maa-virzii lauletaa” (SKVR III 599).

⁵⁶⁶ SibA Launis 104. Tämän tyyppin käyttö sekä Soikkolan eteläpuolella Kattilassa että Narvusin inkerinsuomalaiskyltiin yhteyksissä olleella Lavansaarella antaa olettaa, että muunnos ei välttämättä ollut tuntematon Narvussa ja Soikkolassakaan.

⁵⁶⁷ Vaikka olen merkinnyt taulukkoon sävelmän pituudeksi neljä säettä, ovat nämä neljä luettavissa myös yhden säkeen neljäksi muunnelmaksi.

⁵⁶⁸ Tästä analyysistä on jätetty pois ainoastaan tekstinä tallennettu Juljaana Pohjalaisen ympärökossa laulettu *ai luuli luulii* -refrengillinen Annikaisen virsi: hän kommentoi: ”Tätä laulettiin liekullakin” – tulkintani mukaan puhuu runosta, ei sävelmästä (jota ei muistiin merkittykään), tai sitten hän viittaa ympärökön tanssimiseen liekun lähetyvillä.

$\text{♩}=45$ a1=c1

La Ga kat - sol leek - ku - vaa,
 ee la ka (vaa) kat - sol leek - ku - vaa - (ha),
 kiu - za - e - len keek - ku - vaa, aa
 ee kiu - za - (vaa) - e - len keek - ku - vaa - (ni),
 on - Go vaa liik - ku vel - loin teh - ty, i
 ty, on - Go (vaa) liik - ku vel - loin teh - ty,
 kä - zi - puut kä - lyi - zem mee - He(n), ee
 He(n), kä - zi - (vaa) - puut kä - lyi - ze(m) mee - He(n),

Nuotti 15. *Ljuboi Jeyssen naisen ja kuoron liekkunuotti* (SKSÄ A 300/27a; vrt. SKSÄ A 300/48a edellisessä alaluvussa).

Liekkuvirren äänitetoisinnoissa on kuultavissa paitsi melismoja myös säkeen lo-pettavia *ee*-äänteitä ja muita tavumuutoksia sekä säkeen sisällä *vaa*-lisätavuja ja svaa-äänteitä, aivan kuten laskiaisen liukuvirsissäkin.⁵⁶⁹ Muutamat länsi-inkeriläiset liekkuvirret edustavat jopa samaa melodiatyyppiä kuin edellä käsitellyt laskiaissävelmät.⁵⁷⁰ Onkin luontevaa ajatella, että nämä laulut voivat käyttää samaa tai samankaltaista musiikillista ja esityksellistä rekisteriä. Kumpiakin laulaessa istuttiin paikoillaan (reessä tai liekussa) ja maailma ympärillä liikkui. Siinä missä reessä laulaminen aloitti lauluttoman ja tanssittoman paastonajan, liekulla laulaminen lopetti sen. Laulun aloitusteemat tai -formulat ja sen jatkona esitettyjen runojen keskeisteemat olivat kuitenkin ajaessa ja liekkuessa erilaisia. Liukuvirren ja liekkuvirren rekistereissä oli siten myös samaa, mutta esitysareena, liike ja runot erottivat ne omiksi tunnistettaviksi kokonaisuuksikseen.

⁵⁶⁹ SKSÄ A 301/9 b; A 300/27 a; A 507/9 a.

⁵⁷⁰ Vrt. esim. SKSÄ 300/40b, 48a ja A 301/09b.

JUHANNUS, KOKKOVIRSI

Kokolle kulkemiseen liitettiin samanlaisia alkusäkeitä kautta Inkerin: *Tulkaat työ tytöt kokolle, vanhat ämmät valkialle, tuokaa tulta tullessanne, kekälettä kieleksänne...* Laulajina olivat ennen kaikkea naimaikäiset tytöt. Aloitussanat aloittivat laulamisen, joka saattoi jatkua myöhään yöhön. Runo seurasi toistaan. (Timonen 2004, 108–113; Lukkarinen 1911, 81–83; ks. myös Launis 1907, 110; Mansikka 1940.) Väinö Salminen (1929c, 41) kirjoittikin: ”Kävisi liian pitkäpiimäiseksi luotella, mitä kaikkia runoja on liittynyt kokkovirteen.” Senni Timonen (2004, 107–126) on todennut, että teemat silti usein lomittuivat tyttöjen kokemuspiiriin ja mielenliikkeisiin: omaan tyttöjoukkoon ja perheeseen sekä odotettuihin, pelättyihin kosijoihin. Länsi-Inkerissä sekä inkeroiset että inkerinsuomalaiset polttivat kokkoja lähinnä juhannuksena, kun taas Keski-Inkerissä keskeinen kokonpolton aika oli helluntai.

KULKU KOKOLLE

Länsi-Inkerissä selkeät kokkovirren yhteyteen sijoittuvat kontekstmaininnat liittyvät juhannukseen ja ovat lähinnä 1930-luvulla tallennettuja. Vaikka juhannus eli *jaani* piirtyykin esiin ensisijaisena kontekstina, eivät muistiinpanot sulje pois mitään kokon polton tilaisuuksia. Katri Vohdan mukaan kokollekutsurunoa laulettiin juhannuksen lisäksi ”muutenkin.”⁵⁷¹ Aineiston ainoa länsi-inkeriläismaininta nimenomaan helluntaikokon poltosta sisältyy Launiks (1921, 167) romanttiseen muisteluun helluntaipraasnikoilta. Siinä tytöt kulkevat verkkaisessa piirissä *Saa-ren neito* -runoa laulaen Soikkolan korkeimmalla kunnaalla kokkotulen lähistöllä poikien istuessa katselemassa.⁵⁷²

Juhannukseen liittyvän laulun tarkempina kehyksinä voivat länsi-inkeriläisissä aineistoissa olla kokolle kutsu, matka kokolle tai ajanvietto kokolla.⁵⁷³ Tyttöjä kulki kokolle kolme, neljä rinnan, mutta ”tämä ei kuitenkaan ollut mikään gul’anje,” koosti Anna Kivisoo. Kyseessä ei siis ollut tavallinen tyttöjen juhliin liittyvä kuljes-

⁵⁷¹ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 775. Valpuri Vohta puolestaan kertoi, että ”Soikkolan puolella ja vatjan kylissä” laulettiin runoa juhannuksen lisäksi myös ”kevättulilla” (SKS KRA Salminen V. 3016). Salminen kirjoitti, että runoa ”laulettiin kevättulilla ’jaaniyön,’ joka nähdäkseni on mahdollista tulkita kevättulilla ja juhannusyönä, sillä virosta lainattu sana *jaani* tarkoittaa muissa lähteissä sekä sanakirjoissa (IMS, KMS) ainoastaan juhannusta). Kati-akka Soikkolan Väärnojalta liitti kokolle kutsun teeman loppuosaksi pitkää runoaan, jota tytöt lauloivat ”ilta-valveilla” helatorstaista Iilian päivään (SKVR III 1580).

⁵⁷² Launiks (1921) päiväkirjassa (KK Coll. 123.22 Launis 1903) mainintoja kokosta ei ole, mutta hän kävi kummallakin matkallaan Soikkolassa juuri helluntaipraasnikoiden aikaan. Hänen matkakertomustensa kuvaukset kokkosävelestä liittyvät käytettyjen termien ja paikkaviitteiden perusteella ensisijaisesti keski-inkeriläisiin käytäntöihin. Termi *nuotti* oli Launiks (1907, 105) mukaan käytössä Narvussa ja Soikkolassa, *sävel* puolestaan Hevaalla. Kokkosäveleen liittyvien *väärän piirin* ja *pitkän ringin* yhteydessä taas Launis (1904, 53; 1907, 109–110) viittaa ainoastaan Keski-Inkeriin. Termejä ole tallennettu Länsi-Inkerin alueelta. Ks. myös Timonen 2004, erit. 88–93 sekä luku 5.

⁵⁷³ SKVR 2252; SKS KRA Salminen 2953 (tulta sytyttäessä: sytytys-sanat); 2954 (tulelle kutsuessa); 2971 (tulella); 3016 (tulella); Laiho L. 4729 (tulelle mennessä tai tulella); 4835 (tulella); 5252 (tulella: sytytys-sanat); 5355 (tulelle mennessä); 5356 (sytyttäessä: sytytys-sanat); Enäjärvi-Haavio 775 (”Juhannustulilla. Juhannusiltana ja muutenkin”).

kelu ja ajanvietto.⁵⁷⁴ Kuvauksissa piirtyvät toistuvasti esiin laulu ja kokon poltto, joskus myös tanssi. Lukkarinen (1911, 82) mainitsee hänelle Soikkolassa kerrotun ”poltettavan usean kylän kesken kokkoja ja polton kestävän koko yön juhannuspäivään asti.” Polttamisen aikana ”tanssitaan ja lauletaan.”⁵⁷⁵ Silloin kun laulajat muistiinpanoissa erikseen identifioidaan, he ovat tyttöjä.⁵⁷⁶ Anni Beda tarkensi, että ”jaani-virttä” laulettiin tanssien tulen ympärillä: ”Tuli oli keskipaikass, tytöt ympärikkoo tantsiit.”⁵⁷⁷ Kokonpolton yhteydessä on mainintoja myös haitarin soitosta, liekkumisesta, leikkimisestä sekä venäjänkielisestä laulamisesta.⁵⁷⁸ Launiksen (1907, 109) maininta antaa yhden keskeisen tulkinnallisen vihjeen: kokkopaikka saattoi tarkoittaa samalla myös tanssipaiikkaa, joten kokollekutsu oli samalla myös tanssipaikalle kutsu.

Kuten Senni Timonen (2004, 254; ks. myös Timonen (käsikirjoitus)) on todennut, tyttöjen laulutilanteissa tiivistyi oman tyttöjoukon ja tulevaisuuden pohdinta: etenkin kokkovirsien jatkona laulettu teemat lomittuivat monin tavoin häissä laulettuihin runoihin. Suuri osa naisten taitamista lauluista liittyikin suoremmin tai epäsuoremmin häihin: omasta kodista lähtemisen ja vieraassa kodissa asuminen tematiikkaan (vrt. Virosta Särg 2008, 61). Lyriikan ja häärunoston suhteet ovat Timosen mukaan voineet käytännössä olla vieläkin läheisemmät. Sama runo voi esiintyä samanarvoisesti sekä kokkosävelen että häiden yhteydessä ja runo on voitu nimetä häävirreksi, vaikka sen sanat eivät sisältäisi yhtäkään suoraa viittausta häihin.

Toisaalta kokkovirren kiinteitä aloitusteemojakin saatettiin käyttää myös muulloin kuin juhannuksena tai helluntaina kokolle suunnatessa, varsinaisen kontekstinsa ulkopuolella. ”Iltavalveilla” läpi kesän tytöt kuljeskelivat kylällä ja lauloivat, kertoi Väärnojan Kati-akka.⁵⁷⁹ Katin tässä yhteydessä laulama runo tytärtään pukevasta äidistä jatkui *Tulkaa tytöt yötulelle* -teemalla, jonka yleensä kerrotaan aloittaneen kokkovirren. Aineistossa on myös kaksi muuta ilmeisesti inkerinsuomalaisilta tallennettua runokäsikirjoitusta, jossa kokkovirren aloitusteemaa käytetäänkin keskellä runoa. Maria Nyrhin laulama runo vaikuttaa improvisoidulta.⁵⁸⁰ Laulaja jopa pohtii kesken lauluaan runosäkein, muistaisiko vielä jotain lisää. Hän liittää tyttöden ja kodista luopumisen aiheita pitkäksi ketjuksi, joka kokkoteeman jälkeen siirtyy morsiamen kylvety- ja itketyssanoihiin. Kaikessa assosioivuudessaan runo

⁵⁷⁴ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 773.

⁵⁷⁵ Lukkarinen näyttää kuvauksensa (1911, 80–83) perusteella viettäneen juhannusta Kattilassa, jossa se oli varsinaisen kolmipäiväisen praasnikka ja niinpä Kattilaan painottuu myös hänen selostuksensa juhannuksen vietosta.

⁵⁷⁶ Matrona Bässinan mukaan myös nuorikot saattoivat olla tyttöjen joukossa laulamassa (SKS KRA Laiho A. 2531). Matrona Leppi Narvusin Vanhakylästä kertoi: ”Etsittii kylästä tervatyynnörit. Tytöt ja pojat. Siel laulettiin, tanssittii, pieltii jaanitulle” eli juhannustulta (SKS KRA SKS KRA Haavio 2582).

⁵⁷⁷ SKS KRA Salminen 2968. Tulen ympärillä tanssista ja laulusta mainitsi myös Anna Andrejeva Soikkolasta (SKS KRA Sääsä 5312).

⁵⁷⁸ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 539; Haavio 2707–271; Laiho L. 5233. Kaikki kuvaukset eivät kuitenkaan ole yhteneväisiä: Luterilainen Juljaana Pohjalainen kielsi kokkoa poltetun juhannuksena ja korosti vakavaan, uskonnolliseen habitukseensa sopivaa pyhänä rukoilemista: Kullan kylässä saatettiin hänen mukaansa polttaa enintään joku vanha tuohikontti (SKS KRA Haavio 2713; Pohjalaisesta ks. Liite 1).

⁵⁷⁹ SKVR III 1580.

⁵⁸⁰ SKVR III 2799.

on oikeastaan looginen kodista irtautumista kuvaava jatkumo. Runon ei selkeistä häärunoteemoista huolimatta voi katsoa olevan esitys siitä, miten häissä oli tapana laulaa. Ennemminkin se on tulkittavissa yhdeksi esimerkiksi siitä, miten eri tilanteisiin viittaavia, mutta samoja aiheita käsitteleviä teemoja oli mahdollista punoa toisiinsa rituaalisten tilanteiden ulkopuolella.

Katrina Uudesta Narvusiasta puolestaan kertoi lyhyempää runoaan esittävän ”häissä tanssien.”⁵⁸¹ Runon alussa kehoitetaan tyttöjä suremisen sijasta iloitsemaan, sillä *saatte sulhot surematta ja täss on lusti nuoren noissa*. Sanat ennen ja jälkeen kokkoteeman puhuvat juuri tanssimisesta. Laulu ei ole varsinainen häärituaaliin liittyvä laulu, vaan osa häiden väljempiä osuuksia ja nuorison tanssia. Häiden yhteydessä ei tietävästi kokkoa poltettu. Maria Nyrhin ja Katrinan runoissa kokkoteema näyttäytyykin enemmän yhteisiin aikaisempiin kokolle (tai kokkopaikalle, joka usein oli myös tanssipaiikka) kulkemisiin viittaavana tai tyttöjen yhteyden ilmaisijana kuin minkään konkreettisen, läsnä olevan tilanteen kuvauksina. Keskeiseltä tässä tuntuu Timosen (2004, 153) huomioima kokkovirren yhteys häälauluihin: niissä esiintyvät teemat punoutuivat toisiinsa kummassakin kontekstissa, ja lisäksi samoja teemoja käytettiin myös muissa laulutilanteissa.

AI LOLE LOLE YÖTULELLE JOO

Vaikka kokon polttoon liittyviä runoja ja kontekstimaailmoja on Länsi-Inkeristäkin melko runsaasti, on sävelmistä ja laulamisen tavoista vaikea tehdä päätelmiä. Kokkovirren sanoihin liittyviä sävelmiä on ennen vuotta 1938 tallennettu Länsi-Inkeristä ainoastaan kaksi, Hevaalta viisi ja Tyröstä kolme. Lisäksi on Hevaalta yksi ”helluntaivirreksi” nimetty sävelmä. Keski-Inkerin muilta alueilta sävelmätoisintoja ja kuvauksia löytyy runsaasti (Timonen 2004, 107–126). Senni Timonen (mts. 111–112) huomauttaa, että näitä sävelmiä näyttävät yhdistävän toisiinsa samankaltaiset, joskin runsaasti varioivat refrenkirakenteet.

Kontekstikuvausten kautta laulutilanteeseen on kuitenkin mahdollista kytkeä myös joitain muita länsi-inkeriläissävelmiä. Anna Kivisoolta on hänen vuonna 1937 esilaulamansa kokkovirren lisäksi tallennettu myös kaksi kokkovirren käsikirjoitustoisintoa sekä useamman hänen mukaansa tyypillisesti juhannuksena laulettuun runon sarja. Hän kertoi Enäjärvi-Haaviolle tyttöjen juhannusaattona kulkeneen ensin ryhmänä kokolle ja laulaneen sitten sytytyssanoja piirissä *oi lado lado* -refrengillä osan kerratusta säkeestä korvaten:

Syty, sytyttö tuli!
 Oi-lado-lado-la tuli.
 Pala pantu valkiaini!
 Oi lado-lado valkiaini. [...] ⁵⁸²

⁵⁸¹ SKVR III 3305.

⁵⁸² SKS KRA Enäjärvi-Haavio 773.

Laulun muotorakenteesta voi päätellä sävelmän olleen yksisäkeinen. Yhden täysin samaa muotorakennetta noudattavan sävelmätoisinnon Launis tallensi Pärspäästä.⁵⁸³

Nuotti 16. *Lauloi suuri lauloi pieni, oi laadoi laadoi lauloi pieni* (SibA Launis 50).

Kivisoo ei kuitenkaan laulanut yhtäkään tähän refrenkiin liittyvää sävelmää vuoden 1937 äänityksissä: voi olla, että kaikki muut laulajat eivät sitä hallinneet. *Kokkovirtensä* hän esilauloi tuolloin yksisäkeisellä, säkeen lopun kertaavalla, äänityksissä paljon käytetyllä tanssisävelmällä. Mahdollisuus vaihtaa sävelmää kertoo osaltaan paikallisten lajien joustavuudesta.⁵⁸⁴

Äänityksistä löytyy muutama vastine myös Kivisoon vuotta myöhemmin Lauri Laiholle esittämään pidempään juhannukseen liittyvien runojen sarjaan. Laulaminen alkoi Kivisoon mukaan tilannesidonnaisilla, konkreettisesti tekemiseen liittyvillä teemoilla. *Tulkaa tyttäret tulella* -runoa laulettiin kokolle mennessä, *Syty sytytty tuli* -säkeitä tulta sytyttäessä ja tanssilaulua *Nyt on lusti nuoren noissa* myöhemmin yön aikana. Vuoden 1937 äänityksissä *Nyt on lusti nuoren noissa* laulettiin *tantsuvirreksi* nimitettynä *kokkovirren* tavoin, nopealla sävelmällä ja säkeen loppu kerraten. Tanssilaulun tulkitsisin yhdeksi esimerkiksi siitä laulujen kirjosta, mitä kokolla saatettiin illan mittaan esittää. Lopulta ”ko korjahuvat kaik tytöt yhtee kokkoo siis laulavat” *La ko vieretän vilulla* -runon.⁵⁸⁵ Tämän runon Kivisoo kytki toisaalla myös yleisemmin illalla ulkona paikoillaan laulamiseen sekä tyttöjen gulaittamiseen illalla.⁵⁸⁶ *La ko vieretän vilulla* laulettiin vuonna 1937 hitaalla, kaksisäkeisellä venäläisellä sävelmällä, jonka säkeenloppuja kuoro venytti pitkäksi.⁵⁸⁷ Hidas, edellisen luvun jäsenyyksen perusteella *pitkällä äänellä* laulettu iltaruno toimi nopeasti eli *tihtii* laulettujen, tanssiin sopivien laulujen päätöksenä.

Länsi-Inkeristä on Kivisoolta ja kuorolta äänitetyn toisinnon lisäksi tallennettu 1960-luvulla ainakin kaksi varmaa kokkovirren sävelmää. Sekä Maria Nikitina Savimäeltä että Natalia Lukina Joenperältä lauloivat virtensä 44222244-rytmisellä sävelmätyypillä, joka liittyy tanssi- ja häälaulujen yhteydessä usein piirissä kulke-

⁵⁸³ SibA Launis 50: *Lauloi suuri lauloi pieni, oi lado lado lauloi pieni* (yksisäkeinen sävelmä ja osan säkeestä korvaava *oi lado lado* -refrenki).

⁵⁸⁴ SKSÄ L 101c.

⁵⁸⁵ SKS KRA Laiho L. 5355–5358. ”Kun kaikki tytöt kerääntyvät lopuksi yhteen, he laulavat.”

⁵⁸⁶ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 549, 507; Laiho L. 5328; ks. myös Laiho A. 2133; SKVR III 1057.

⁵⁸⁷ SKSÄ L 89b, 95a.

miseen tai tanssimiseen.⁵⁸⁸ Länsi-inkeriläiset kokkoverteen liitettävissä olevat sävelmät edustavat siten muodoltaan erilaisia yleisiä sävelmätyyppejä, joita on muissa yhteyksissä käytetty myös *ympärikossa* tanssisävelminä.

Armas Launiksen (1907, 109–110; ks. myös 1904, 53) äänitysretken matkakertomuksen kokkoverren kuvaus on monipolvinen. Hän paikantaa kertomansa Keski-Inkeriin. Launiksen mukaan tytöt kulkevat illalla kokkopaikalta läpi kylän pitkänä kiemurtavana ketjuna laulaen kokolle kutsun sanoja. Alkusanat ovat Launiksen mukaan keskeinen tekijä: niiden jälkeen saattaa runona jälleen ”olla mikä tahansa.” Sävelmän Launis vihjaa voivan välillä olla myös joku muu kuin tyypillisin kokkosävel, ja toisaalta tyypillisin kokkosävel kuulostaa olevan yleinen muussakin käytössä: ”Kokkosävelenä on useimmiten eräs yleinen inkeriläinen runosävel, jonka refrängi alkaa sanoilla ’ai ljole’ tai joskus ’ai luuli’, ja päättyy säkeen loppusanain kertauksella.”⁵⁸⁹ Laulun ja kävelyn tahti on rauhallinen. Kokkopaikalle palatessa kulku käy Launiksen mukaan sitä vastoin nopeammin, parijonossa ja tanssiaskelin: hänen käyttämänsä paluuta kuvaava ilmaisu ”erilainen laulutapa” sisältää luultavasti myös melodian. Launiksen mukaan matka kokolta kylän toiseen päähän laulettiin siis rauhallisessa tahdissa kokkoverrellä aloittaen ja *ai lole* tai *ai luuli* -tyyppistä refrenkiä käyttäen edellisessä luvussa *Viron veräjiksi* ja *vääräksi piiriksi* nimetyssä ketjumuodostelmassa, paluumatka kisailupaikalle sen sijaan nopeammin, Länsi-Inkerissä *kluutšaksi* kutsutussa parijonomuodostelmassa, johon länsi-inkeriläisessä aineistossa liittyy vahvasti *saadulmoi*-sävelmä.

Tarkalleen Launiksen sävelmäkuvaukseen (kuoro-osassa *ai ljole* eli *ai lole* tai *ai luuli* + säkeen loppuosan kertaus) sopivia sävelmiä löytyy Keski- ja Länsi-Inkeristä useampaa tyyppiä, joista kahteen liittyy myös varsinaisia kokkoverren tekstejä. Luettelo näistä sävelmistä löytyy liitteestä 5. Eniten kokkoverren sanoja sisältävässä ryhmässä sävelmä on yksisäkeinen ja runosäettä pidempi. Yleensä siihen kuuluu joko lisätavuja (*vet on*) tai säkeen muutaman tavun kertaus keskellä säettä. Refrenkinä on *ai lole lole* kuoro-osassa sekä *joo*-tavu jokaisen säkeen lopussa.

Toisen ryhmän kaksisäkeisissä sävelmissä rytmi on tasainen, lisätavuja ei esiinny ja refrengin muoto vaihtelee edellistä ryhmää enemmän (*ai lole*; *ai lole pai lole*; *ai lole ai lole*). Näitä kahta muotorakennetta on tallennettu sekä Hevaalta että Tyröstä ja kaksisäkeistä lisäksi Soikkolasta ja Narvusiasta. Tämän lisäksi on suuri joukko Länsi- ja Keski-Inkeristä tallennettuja yksisäkeisiä sävelmiä, joiden refrengit ovat muotoa *ai lole lole* ja *ai ta lole lole* ja joihin ei kuulu lisätavuja. Lasken tähän joukkoon kuuluvaksi myös rakenteeltaan samanlaiset Anna Kivisoon kokkoverren käsikirjoituksen yhteydessä mainitut *oi laadoi laadoi* -refrengilliset sävelmät.

Näihin *ai lole* -sävelmätallenteisiin liittyy kokkoverren ohella monenlaista etenkin lauluun ja tyttöihin liittyvää lyriikkaa (kuten *Mitä myö tytöt suremme*, *Lauloin en-*

⁵⁸⁸ NPI 31/5, 32/3. Tanssilauluista ks. luku 5, häälauluista luku 7.

⁵⁸⁹ Runosävelmätutkimuksessaan Launis (1910b, 41) huomautti Virossa yleisimmän refrengin tai -refrenkisanan olevan *vot luuli* variantteineen.

nen lapsempana, *La mie viukasen vilulla*) ja (lyyristä) epiikkaa (*Sinon kylväjä, Suka mereen, Tytärtenhukuttaja, Kalervo ja Untamo, Päivän päästö, Veneenveisto*). Rituaalisiin tai seremoniallisiin tilanteisiin liittyviä muita runoja kuin kokkovirttä ei näiden sävelmien yhteydestä löydy yhtä poikkeusta lukuun ottamatta.⁵⁹⁰

Edellisten lukujen kaltaisia selkeitä sävelmäryhmiä ei kokkosävelmien joukosta löydy. Joukossa on erilaisia rytmityyppejä, muotorakenteeltaan ja sävelmältään sekä yksi- että kaksisäkeisiä toisintoja, erilaisia refrenkejä ja osakertauksia. Yhtä Hevaan nuottia lukuun ottamatta kaikki ovat kuitenkin vaihtelevine rytmityyppeineenkin joko refrengiltään *ai lole* -ryhmiin kuuluvia tai yksisäkeisiä, säettä sellaisenaan toistavia sävelmiä. Kaikki sävelmät liikkuvat 3–5 sävelen alueella. Erilaiset *ai lole* -refrengit ovat tyypillisiä nimenomaan keski-inkeriläisille kokkosävelmille. Kahta lukuun ottamatta kaikki kokkovirren sävelmät on tallennettu soololaulajilta. Kuten luvussa 4 on todettu, tällöin refrengit jäävät useammin laulamatta kuin joukolla lauletaessa, joten joihinkin refrengittä tallennettuihin sävelmiin olisi saatanut kuoron kanssa lauletaessa yhdistyä myös *ai lole* -tyyppinen refrenki. Sekä Hevaan nuotti että käytetyt yksisäkeiset sävelmät ovat tyypillisiä monissa eri tilanteissa käytettyjä yleissävelmiä.⁵⁹¹

Nuotti 17. Kokkosävel Hevaalta. (SKS KRA Levón 484).

Länsi-inkeriläinen aineisto ei anna mahdollisuuksia kovin kattaville johtopäätöksille. Kokkovirttä laulettiin juhannuksena ja mahdollisesti myös määrittymättöminä kevätpyhinä kun kuljettiin kokkopaikalle, tanssittiin siellä tai kuljettiin vain pitkin kylää laulamassa. Kokkovirren sävelmätoisinnot viittaavat tanssiin, mutta niiden yhteydessä ei kukaan laulajista erikseen kuvaa kulkemisen tapaa. Luultavasti saatettiin mennä *Viron veräjiä* tai *kluutšaa* kuten Keski-Inkerissä.

⁵⁹⁰ Aineiston ainoaa *ai luuli* -refrengin kanssa esitettyä häälaulua käsitellään tarkemmin luvussa 8 kokkovirsien ja häälaulujen lomittumisen tarkastelun kohdalla. Se, kuten seuraavassa taulukossa näkyvä tyypillisellä keski-inkeriläisellä hääsävelmällä laulettu kokkovirsikin ovat Onikka Jokorontyttären Launiken fonogrammille laulamia. (SKSÄ A 301/46b, 47a).

⁵⁹¹ SKSÄ A 301/46b; vrt. SKS KRA Levón 349, 353; SKSÄ A 301/43c, 46a. Yhdeksästä Tyröstä ja Hevaalta tallennetusta kokkovirren sävelmästä viisi sopii vaihtelevine muotoineenkin Launiken *oi lole*-kuvaukseen. Lopuista neljästä keski-inkeriläissävelmästä kaksi voisi rytmityypinsä puolesta laulaa myös *oi lole* -ryhmän refrengellä. Vaikka tämä ei tarkoita sitä, että laulajat olisivat näin kuoron kanssa välttämättä tehneet, Launiken kuvauksen voi väljässä mielessä ajatella sulkevan sisäänsä kaikki *kokkosävelen* keski-inkeriläistoisinnot hevaan nuottia ja Jokorontyttären häälaulua lukuun ottamatta.

PEDRON JA ILJAN VIRSI

Kesän praasnikoista keskeisimmät olivat Länsi- ja Keski-Inkerin inkeroisilla *Pedron* (12.7.) ja *Iilian* (2.8.) päivien juhlat. Lukkarisen (1911, 40) mukaan niitä vietettiin juhlavirren ensisäkeiden järjestystä lukuun ottamatta ”aivan samoja menoja noudattaen.” Juhlissa yhdistyi ortodoksisen kirkon pyhimyskalenteri esikristillisiin maanviljelysyhteiskunnan rituaaleihin. Tavat olivat pitkälti samoja kuin vatjalaisilla ja lähialueiden venäläisillä, osittain koko Euroopassakin. Pedron ja Iljan juhlat eli ”vakkovet” kytkeytyvät monin teemoin suomalaisiin ja virolaisiin esikristillisinä nähtyihin ilmiöihin: pyhiin lehtoihin, puihin ja kiviin, Ukolle uhraamiseen ja Ukon vakkojen juomiseen. (Groundstroem 1904, 413–415; Lukkarinen 1911, 37–62; Mansikka 1939; ks. myös Haavio 1961.) Seikkaperäisimmän, muun arkistomateriaalin tukeman yleiskuvauksen Iljan ja Pedron praasnikoista on antanut omien Länsi-Inkerin alueiden kenttätöidensä pohjalta Juho Lukkarinen (1911).

Oluen keittäjiksi valitut henkilöt keräsivät hyvissä ajoin oluentekotarpeet ja valmistivat kylän yhteisen juhlaoluen. Praasnikka-aamuna kylään kerääntyi parhaisiinsa pukeutunutta juhla väkeä lähikylistä: ”Mukana ovat sekä nuoret että vanhat, niin hyvin omasta, kuin naapurikylistäkin. Tuleepa soikkolaisten juhliin runsaasti väkeä Suomen puoleisista saaristakin.” (Lukkarinen 1911, 42.) Aamupäivällä kuljettiin tervehtimässä tuttavien kymmenen aikoihin pidettiin jumalanpalvelus, jolloin väki kerääntyi kirkon lähistölle, vaikka kaikki eivät koko aikaa kirkossa sisällä olleetkaan. Kulutettiin aikaa, nuoret kävelen tai varjossa istuen, vanhemmat kirkkomaalla tai kapakassa vaihtamassa kuulumisia. Jumalanpalveluksen jälkeen lähdettiin pyhäinkuvia kantaen, pappi etunenässä, kohti juhlapaikkaa. Lukkarisen mukaan Soikkolassa mentiin yleensä riihen *kuominaan* eli tilavaan pintihuoneeseen, Narvusin alueella oltiin usein ulkona saunan, vilja-aitan tai tsasounan läheisyydessä.⁵⁹² Matkalla saatettiin kiertää viljelysmaat niiden siunaamiseksi. Perillä pappi siunasi ”sekä kantajat että läsnäolevan väen, heitellen pyhittämäänsä vettä sen päälle, että olutkorvot ja tynnyrit, joiden laidoissa silloin palaa tuohuksia.” (Lukkarinen 1911, 42–43.) Pappi otti toimituksesta maksun, mutta saattoi myös osallistua loppujuhlaan. Tämän jälkeen kylän tytöt, joukossa joskus myös nuorempia naisia, lauloivat *Iljan* tai *Pedron virren*. Kuominassa alkoi oluen jako, joka jatkui kunnes keittäjät katsoivat, että riittää, jolloin siirryttiin yksityistaloihin jatkamaan pitoja. (Lukkarinen 1911, 37–47.) Jokaisen talon eteisessä tai tuvassa oli kukkuroillaan oleva pöytä ja kaikki taloon tulijat kutsuttiin syömään. Vanhemmat ihmiset jäivät pöydän ääreen ”juttua ajamaan”, juomaan, syömään ja ylistämään isäntä väkeä, mutta saattoivat välillä käydä ulkona katsomassa nuorten tanssia, joskus tanssimassa itsekin. Kylän tanhualla taas pidettiin ”nuoren väen herkeämätöntä karkeloimista.” ”Läpi päivän, vielä myöhään yöhönkin, kuulee sen laulujen sekä karkelosävelmän herkeämättä kajahtelevan,” kirjoitti Lukkarinen.⁵⁹³

⁵⁹² Esimerkiksi Väikylässä oli Alavalle kerrotun mukaan ennen uhrattu leppälehdossa (SKS KRA Alava X, s. 21).

⁵⁹³ Vanhempien ihmisten seurustelusta ks. SKS KRA Enäjärvi-Haavio 770, 771, 800; Haavio 2797. Nuorten tanssista ks. esim. Groundstroem 1904, 413–415; Enäjärvi-Haavio 1949, 154; Lukkarinen 1911, 44; Mansikka 1939; ERA RKM, Mgn. II 1236 d.

Yhteensä praasnikat kestivät kolme tai neljä päivää, ja jokaisen päivän pidot alkoivat samassa paikassa rituaalisella oluen juomisella. Paikoin on myös tietoja myös eläinuhreista ja kylän uhriaterioista praasnikkojen ensimmäisenä päivänä. Juhliin käytettyjen varojen ja ruokatarpeiden määrää kauhistelivat useat kerääjät suhteetoman suuriksi yleisen varallisuuden huomioon ottaen: oli tärkeää, että kaikki vieraat, tuntemattomatkin, saatiin kestitettyä ylenpalttisesti. (Lukkarinen 1911, 37–47.) Vihtori Alava kuvaa tilannetta elävästi kerääjän kannalta:

Mäkkylässä meitä pyydettiin ”vakkoveelle”: riihen luona oli koko kylän väki olutta juomassa ja siinä tytöt kohta laulelemaan että minä saisin kirjoittaa virsiä. Eihän siinä voinut mitään kirjoittaa vaikka oli iessälaulajakin. [...] Tynnyriä näkyi olevan koko joukko yhdellä seinällä siellä riihen sisässä luultavasti niissä olutta oli. Kyytimiestäni kestitivät oluella minkä hän jaksoi juoda siinä. Minulle kovasti tarjosivat.⁵⁹⁴

Seuraavassa Venakontsan kylässä kutsuttiin Alavaa myös kestittäväksi, mutta hän totesi olevan tappeluiden vuoksi viisaampaa pysytellä sisätiloissa.

TYTTÖJEN LAULU KUOMINASSA

Lukkarisen (1911, 43) mukaan Soikkolassa *Pedron* tai *Iilian virren* lauloivat tytöt eli ”kylien neitokset” yhdessä papin siunattua kuominan: ”Lauluun ottavat osaa vain tytöt, harvoin nuoremmat naiduista naisista. Miehet seisovat silleikaa sivuilla kuunnellen äänettöminä juhla virren esitystä.” Lukkarisen ilmeisesti itse kuulemisen tietojen mukaan kuominassa ei laulettu muita virsiä. Oskar Groundstroemin (1904, 413–414) lyhyemmän ja epämääräisemmän kuvauksen mukaan vanhat ja nuoret kokoontuivat kuominaan, laulettiin Iilian tai Pedron virsi, pirskotettiin sen jälkeen ”riihen seinille ja lattialle olutta” ja juotiin sitten ”loppu olut laulaen ja piiritanssia tanssien.”⁵⁹⁵

Soikkolaan liittyvät Iilian tai Pedron virren kuvaukset paikantuvat kaikki riiheen ja juhlan alkuun. Laulajia ei yleensä mainita, mutta jos mainitaan, he ovat lähes poikkeuksetta tyttöjä. Anna Arehjevan mukaan Iilian virsi laulettiin piirissä riihen puintihuoneessa, jossa myös soitettiin ja tanssittiin.⁵⁹⁶ Paraskeva Kaurila kertoo papin ensin siunanneen oluen riihessä, johon sitten saapui muukin väki ja jossa laulettiin Iilian virsi; sen jälkeen kaikille annettiin olutta, ja nuoriso jäi aina lopuksi ”puintihuoneeseen tanssimaan.”⁵⁹⁷ Oussimäen kylässä syntynyt, Kattilan kylän Suur-Otsaan miehelään muuttanut anonymi nainen kertoi tyttöjen laulaneen laulun kuominaan ensimmäisinä tullessaan. He saivat hyvää olutta palkakseen; esilaulaja sai olutta kaikkein ensimmäisenä. Oluen jaon jälkeen laulettiin ja tanssittiin:

⁵⁹⁴ SKS KRA Alava VII B u 1892 Matkam. II, 39–41/56–58.

⁵⁹⁵ Groundstroemin kuvaus näyttäisi viittaavan muidenkin laulujen esittämiseen kuominassa.

⁵⁹⁶ SKS KRA Sääski 5333.

⁵⁹⁷ SKS KRA Sääski 5336.

”A miehet istuut, juovat, nuoristo iloissetaa.”⁵⁹⁸ Anna Kivisoo kertoo tyttöjen Soikkolassa laulaneen Iiljan virtensä ”ringissä, tavallisin käymäaskelin liikkuen.”⁵⁹⁹ Pedron tai Iilian virren laulamista kuvaavat Soikkolan inkeröiskertojista tarkemmin Kivisoon lisäksi ainoastaan Darja Lehti ja Anna Arehjeva, mutta kyseiset kuvaukset antavat laulamisesta melko yhtenäisen kuvan. Virttä laulettiin piirissä hitaasti kulkien.⁶⁰⁰ Riehakkaan ja nopean tanssin kuvauksia ei Iilian ja Pedron virsien yhteyteen liity. Rituaalinen juhla virsi asetui siten rekisterinsä osalta selkeästi erilleen tilaisuuteen kuuluneesta tanssista.

Ainoa Soikkolan inkerinsuomalaiskylistä kotoisin oleva kuvaus poikkeaa joiltain osin inkeröiskuvauksista. Soikkolan Udestakylästä Kalliviereen miehelään muutaneen Helena Säkin mukaan juhla vietettiin kyllä Soikkolalle tyypillisesti riihen kuominassa. Hänen mukaansa vieraat lauloivat saapuessaan ensin *tanssituvanpyyntörunon*. *Iilian virttä* laulettiin sisään tultaessa ja pöytään käydessä. Syönnin ja oluen juomisen jälkeen laulettiin ja tanssittiin. Pois lähtiessä laulettiin pitkä *kiitosvirs*. Säkin esittämien tuvanpyyntö- ja kiitoslaulujen kaltaisia runoja löytyy muusta aineistosta lähinnä talven juhlien yhteydestä.⁶⁰¹ Ei ole selvää, kertoiko Säkki kotikylänsä laulukäytännöstä vai kuvasiko jonkun muun kylän tapoja, sillä Uusikylän praasnikoista ei aineistossa ole tietoja.⁶⁰² Kuulostaa siltä, että inkerinsuomalaiset olisivat Soikkolassa omaksuneet inkeröisten juhlaperinteen, mutta soveltaneet sitä omalla tavallaan joulunajan juhlia muistuttavaksi.

Narvusin alueen praasnikkavirsien kuvaukset muodostavat kaikin puolin Soikkolaa hajanaisemman joukon. Niitä on tallennettu myös kylistä, jossa Iilia tai Pedro eivät olleet kylän varsinaisia praasnikkoja. Anna Kivisoon mukaan Ropsussa, toisin kuin Soikkolassa, pidettiin Pedroa vain yksi päivä ja sitten lähdettiin heinään. Hän sijoittaa Pedron virren laulamisen nuorison keskinäisen ajanviettopaikan epämuodolliseen lauluun: ”Tytöt laulettii kallaal Pedronna.” Kivisoon kuvauksen mukaan Ropsussa ei keitetty yhteistä olutta, mutta toisena päivänä pappi pirskotti kuitenkin karjan vedellä, joka oli loppiaisenä otettu Rosona-joesta.⁶⁰³ Toisaalla Kivisoo kertoo Iilian praasnikan vietosta Kotkon kylässä, jossa tytöt ja pojat eivät menneet riihen kuominaan, vaan ainoastaan isännät ja emännät: ”Siel laulettii ja

⁵⁹⁸ Nimettömäksi jäänyt nainen kertoi inkeröismurteella Iilian praasnikan vietosta ja esitti Soikkolan toisintoja vastaavan runon (SKVR III 2575; synnyinkylästä ks. 2569). Darja Lehti puolestaan kertoo, että olutta juotiin Iiljana ja Pedrona kuominassa. ”Tytöt ja nooret naiset - ken kehtas - laulovat, määntii ymbrikkoo seel riihe koominas. Laulettii.” Toisen Pedron kuvauksensa hän paikantaa selkeästi Soikkolaan: kun pappi oli pitänyt jumalanpalvelusta kuominassa eli ”kuumnas” ja lähti kylälle, ”siis tytöt ja pojat lauloi kuumnas.” (SKS KRA Laiho L. 5168; Haavio 2770, 2774; yleisempi kuvaus ks. Haavio 2792.)

⁵⁹⁹ Kivisoo kertoi myös käyneensä Tarinaisissa ”pienen tyttön,” ja siellä ”Iiljan lauloivat.” Kolmannessa yhteydessä hän kertoo käyneensä myös Koskisen kylässä Iilian praasnikoilla, jossa olutta juotiin illalla ”ulkona, riihen luona.” (SKS KRA Laiho L. 5359; Enäjärvi-Haavio 536; 790.)

⁶⁰⁰ Erit. SKS KRA Enäjärvi-Haavio 536 (Anna Kivisoo). Darja Lehti mainitsi vain ympärikon: ”Tytöt ja nooret naiset - ken kehtas - laulovat, määntii ymbrikkoo seel riihe koominas” (SKS KRA Laiho L. 5168) ja Anna Arehjevan mukaan virttä yksinkertaisesti ”laulettiin piirissä” (SKS KRA Sääski 5333).

⁶⁰¹ SKVR III 2077–2079; ks. edempänä Martin ja Miikkulan päivästä.

⁶⁰² Julius Krohn (1894, 179–181) kertoo tosin samankaltaisesti Soikkolassa juhla vieraiden laulaneen riiheen tullessaan ”pitkän tuliaisvirren, jossa pyytävät isäntää avaamaan oven ja antamaan juomista,” ja Iilian virttä laulettuun pöytään käydessä. Tässä kohden Krohn saattaa tosin pohjata kuvauksensa juuri Säkiltä tallennettuun muistiinpanoon, johon hän henkilökohtaisen W. Forsbergilta eli Vihtori Alavalta saamansa tiedonannon ohella myös viittaa.

⁶⁰³ SKS KRA Laiho L. 5987.

hypittii, ku saatii päät kihisemmää.” Ainoastaan alkusäkeellä viitatus Iilian virren laulamista ei tässä muistiinpanossa tarkemmin paikanneta, mutta asiayhteys viittaisi siihen, että sitä lauloivat vanhemmat ihmiset riihessä.⁶⁰⁴ Kotkon kylän Iilian praasnikoista on tallennettu melko paljon muistiinpanoja pässiuhrin ja pässin sisälmysten tai pään veteen uhraamisen yhteydessä: muualla ei kuitenkaan mainita Iilian virttä Väinö Salmisen yhtä nelisäkeistä muistiinpanoa lukuun ottamatta.⁶⁰⁵ Haavikon kylässä lauloivat Anna Hovaskinin mukaan tarkemmin määrittämättömänä hetkenä naiset, ja hänen esittämänsä runo poikkeaa samoin pilvien pois ajamisineen tyypillisestä Pedron virrestä, jossa sadetta nimenomaan pyydetään.⁶⁰⁶ Inkerinsuomalaislaulajat Valpuri Vohta ja Juljaana Pohjalainen sijoittivat muutama säkeen Iilian virtensä Soikkolan kyliin ja Narvusin inkeroiskyliin eli kertovat inkeroisten perinteestä.⁶⁰⁷ Inkeroistaustaisen Sohvin mukaan Kallivieressä Iilian päivänä keitettiin olutta ja keräännyttiin kylän laidalla joen kaltaalla olevan uhriaitauksen luokse ”illottelemaa” ja laulamaan.⁶⁰⁸

Matrona Bässinan mukaan Väikylässä Pedron virttä lauloivat oman kylän nuoret tytöt ja naiset läpi kylän kulkien praasnikoiden ensimmäisenä päivänä.⁶⁰⁹ Sekä Martti Haaviolle että Aili Laiholle hän kertoi virttä laulettua myös syömisen jälkeen, Laihon muistiinpanon mukaan kiitokseksi.⁶¹⁰ Maria Feodorovna Kalasnikoff Väikylästä puolestaan kertoi, että kun naiset menivät jokeen huuhtomaan olutasioita ”nii lustist lauloivat” Pedron virttä, jota hän ei kuitenkaan muistanut ensisäettä enempää. Astiat huuhdottiin riehakkaasti yleensä praasnikoiden 4.–6. päivänä.⁶¹¹ Sekä Bässina että Kalasnikoff muistivat tai halusivat esittää virrestä ainoastaan ensimmäisen säkeen *Pyhä Pedro kormelitsa*. Tässä muodossa alkusäettä onkin tallennettu ainoastaan Väikylän ja Haavikon kylistä.⁶¹² 1800-luvun lopulla Tun’animinen inkeroisnainen Väikylästä kyseli Pedron virren Alavalle Mapu-nimiseltä naiselta, joka ei uskaltanut sitä itse kerääjälle sanella. Tun’a aloitti pitkän, tyypillisistä soikkolalaisista virsistä monin kohdin eroavan laulunsa samalla säkeellä kuin Bässina ja Kalasnikoff. Hän ei kertonut tarkemmin, koska tai miten laulu esitettiin, mutta kuvasi nelipäiväisiä pitoja syömisineen, oluen juomisineen ja olutastoiden huuhtomisineen. Hänen mukaansa Väikylässä oli viimeksi pidetty Pedron praasnikkaa kahdeksan vuotta takaperin eli vuonna 1884. Ei siis ole ihme, jos esimerkiksi vuonna 1851 syntynyt ja pitkin Länsi-Inkeriä elantonsa perässä kierrellyt Bässina ei 1930-luvulla enää muistanut käytöstä jäänyttä juhlarunoa pidemmälti.⁶¹³

⁶⁰⁴ SKS KRA Laiho L. 6000.

⁶⁰⁵ SKVR III 4626. Pässiuhrista ks. Haavio 1961, 69–72; SKS KRA Haavio 2762, 2763, 2766; Laiho A. 2605, 3296; Laiho L. 4749, 5996, 6000.

⁶⁰⁶ SKS KRA Laiho L. 5247.

⁶⁰⁷ SKS KRA Salminen V. 3017; Haavio 2769.

⁶⁰⁸ SKS KRA Salminen V. 2951.

⁶⁰⁹ SKS KRA Haavio 2771, 2796.

⁶¹⁰ SKS KRA Haavio 2793; Laiho A. 2576.

⁶¹¹ SKS KRA Salminen K. 341; astioiden huuhtomisesta ks. SKVR III 2098; SKS KRA Haavio 2763, 2796; Laiho A. 2576; Laiho L. 5227; ks. myös Krohn 1894, 179.

⁶¹² Bässinan ja Kalashikoffin lisäksi Laiho L. 5247 Haavikosta; SKVR III 2051, erit. viite 1; 2098. *Kormilitsa* (ven.): syöttäjä, imettäjä (fem.) (VSSS).

⁶¹³ Bässinasta ks. Liite 1.

Laulajina ovat siis narvusilaiskuvauksissa tytöt kallaalla (Ropsu), isännät ja emännät kuominassa (Kotko), naiset (Haavikko), tytöt ja naiset läpi kylän kulkien juhlan ensimmäisenä päivänä (Väikylä), määrittämättömät laulajat ruokailun jälkeen (Väikylä) tai naiset juhlien lopuksi olutastioita huuhtoessaan (Väikylä). Osa kuvauksista liittyy praasnikan myöhempiin päiviin, ei ensimmäiseen päivään, johon soikkolalaiset laulajat ja Soikkolasta kertovat narvusilaislaulajat säännönmukaisesti kerääjille laulamansa runot yhdistivät. Muihin tilanteisiin liittyvät virret eivät tietenkään sulje pois laulamista rituaalisessa oluenjuontitilaisuudessa. Enemminkin ne kertovat juhlavirren laajemmista käyttömahdollisuuksista: kylän läpi mennessä, tyttöjen kaltaalla laulaessa, ruuasta kiittäessä, praasnikkojen lopuksi. Laulajien keskittyminen juuri näihin tilanteisiin ja Narvusiin viittaavien rituaalikuvausten puute viittaa nähdäkseni siihen, että Narvusin alueella Iilian tai Pedron rituaalit eivät olleet ainakaan 1930-luvun laulajien mielissä enää keskeisiä tai edes muistuttuvissa. Soikkolassa taas juuri rituaalinen oluenjuomisen tilanne korostuu niin, ettei runon mahdollisia muita käyttöjä edes mainita.⁶¹⁴

IILIA PYHÄ ISÄNTÄ

Ilian ja Pedron virret erosivat toisistaan olennaisimmin ensimmäisten säkeittensä järjestyksen osalta. Iilian päivänä puhuteltiin ensin Iiliaa, sitten Pedroa, Pedron päivänä toisin päin. Tietyt toistuvat perusteemat yhdistävät pituudeltaan paljonkin varioivia versioita. Usein viisikymmensäkeisestäkin runosta lauloi Soikkolan Tarnaisista kotoisin ollut Naastoi 18-säkeisen Iljan päivän version:

Iilia, pyhä isäntä,	Iilia pyhä isäntä,
Pyhä Pedro armolliine,	Pyhä Pedro armollinen,
Tye meille veerahisse!	Tule meille vieraaksi!
Meill' on viinat, meill' oluet,	Meillä on viinat, meillä oluet,
Meill' on saijat sarvelliist,	Meillä on sarven muotoiset vehnäleivät,
Kakut kahen-kuorelliist.	Kaksikuoriset kakut.
Tye olut-tynnyrin tyvvee,	Tule oluttynnyrin viereen,
Viinavaatin varjosee!	Viinatynnyrin varjoon!
Laskii maaha taivosest',	Laskeudu maahan taivaasta,
Nossa pilvoi pikkarain,	Nosta pikkarainen pilvi,
Nossa harva hattarain!	Nosta harva hattarainen!
Ei kazva kasessa kagra	Ei kasva kaskessa kaura,
Eikä noise notossa odra.	Eikä nouse notkossa ohra.
Liottele liinojamme,	Liottele pellaviamme,
Kastele kapustojamme,	Kastele kaalejamme,
Ojentele odriamme,	Ojentele ohriamme,
Ruttele rukehiiamm. ⁶¹⁵	kiirehdi ⁶¹⁶ rukiitamme.

⁶¹⁴ Muisto keskeispraanikoista kantoi myös yllättävän kauas: vuonna 1976 Jekaterina Aleksandrova lauloi kerääjälle lyhyen Iilian virren, jota ei hänen mukaansa hänen elinaikanaan oltu enää käytetty. Hänen käyttämänsä sävelmä (22222222) ei enää noudattanutkaan varhaisempien länsi-inkeriläisten Iilian ja Pedron virsien muotorakennetta. (ERA RKM, Mgn. II 2843 z, w).

⁶¹⁵ SKVR III: 2255; pitkistä runoista ks. esim. SKVR III: 1570, 2098.

⁶¹⁶ IMS: ruttä, ruttissa = kiirehtiä

Naastoin versio sisältää Iljan ja Pedron päivän runojen keskeisimmät toistuvat teemat: pyhimyksen kutsun vieraaksi, juomien (ja ruokien) runsauden kuvauksen sekä sateen ja viljan kasvun pyytämisen.⁶¹⁷ Nämä teemat voivat toistua eri muodoissa ja eripituisina. Toisin kuin liuku-, liekki- tai kokkovirsiin, Iilian ja Pedron runoihin ei sisälly mitään viitteitä erilaisten lyyristen tai eepisten runoteemojen liittämistä runon jatkoksi. Runo oli oma kokonaisuutensa, jonka jälkeen vaihdettiin rekisteriä hitaan juhlovasta riehakkaaseen tanssiin.

Hevaan Lenttisistä tallensi Volmari Porkka Varvana-eukolta pitkän *Ukkovirren*.⁶¹⁸ Porkka kertoo:

Ukkovirsi, tehty Lentisissä, lauletaan Pedroin pyhänä, 13 p:nä Heinäkuuta. Ken laulaa Ukko-päivänä, saa ensiksi maistaa olutta. Lentisin kylässä löytyy aidattu paikka, jossa ennen juotiin ukko-olutta ja luultavasti uhrattiin ”palveltiin ukkoa”. Vielä nytkin niillä paikoin olevan tuvan luona lauletaan Ukko-virsi. - Tämän runon laulaja, Varvana oli - - - nuorempana ollessaan tämän runon laulanut. (SKVR IV 1810.)

Lenttisten ukkovirrestä on kaksi hyvin samanlaista sävelmätoisintoa: ensimmäisen kirjoitti muistiin Eino Levón vuonna 1903, toisen äänitti Armas Launis kolme vuotta myöhemmin.⁶¹⁹ Tarkemmasta esitystavasta ei Hevaalta ole tietoja. Launikselle esiintynyt nainen koki runon ilmeisen arkaluonteiseksi: toisin kuin lähes kaikista tuon matkan laulajista, hänestä tiedetään ainoastaan epiteetti ”eräs akka”, eikä Launis selvästikään saanut koottua kuoroa esilaulajan tueksi. Runo oli ainoa Launiksen Lenttisistä äänittämä laulu, joten hän ilmeisesti haki *ukkovirren* varta vasten.⁶²⁰

Nuotti 18. Lenttisten *ukkovirsi* (SKS KRA Levón 470).

Länsi-Inkeristä on ennen toista maailmansotaa tallennettu kolme *Iilian virren* sävelmätoisintoa Soikkolasta ja yksi Darja Lehden esilaulama toisinto vuoden 1937 äänityksissä. Lisäksi Launiksen Pärspeästä tallentamat säkeet *Meil on viinat viijenlaiset, oluet meon sekaiset* liittyvät yleensä Iilian tai Pedron virteen, joskaan ne eivät yleensä aloita varsinaista juhlovirttä – laulun säkeen loppupuoliskon kertaava

⁶¹⁷ Ks. SKVR-teemahakemisto: *Iilian virsi*; ks. myös NPI 33, 34.

⁶¹⁸ Runon keskelle sijoittuvaa kuvausta Sämpsöin keväisestä herättämisestä löytyy ainoastaan muutama toisinto Soikkolasta ja Hevaalta (SKVR III 1139; IV 4029; SKSÄ A301/L34 a; ks. myös Haavio 1961, 9–31; Varvanasta ks. Timonen 1970).

⁶¹⁹ SKS KRA Levón 470; SKSÄ A301/L34a.

⁶²⁰ Myös Länsi-Inkerissä Vihtori Alavan (Forsberg 1893, 52; SKS KRA Alava VII B 8/25–9/26) oli mahdollonta saada Väikylässä asuvaa laulajaa laulamaan hänelle Ukko-virttä. Hän kertoo erään toisen naisen lopulta keräilleen hänelle laulun useammalta kylän akalta. (SKVR III 2098.)

muotorakenne on kuitenkin sama kuin Soikkolan Iilianvirsien.⁶²¹ (Ks. Liite 5: Pedron ja Iilian sävelmät.)

Sävelmät ovat kaikki yksisäkeisiä, refrengittömiä ja suppea-alaisia, mutta ne jakautuvat selkeästi alueen mukaan. Länsi-Inkerin sävelmät ovat kaikki samantyyppisiä säkeen lopun kertaavia suppea-alaisia sävelmiä, Lenttisiistä kerätyt neli-iskuisia perussäkeitä. Läntiset toisinnot ovat peräisin kolmelta toisistaan riippumattomalta tallentajalta. Ne alkavat kaikki Iiliaa puhuttelevalla säkeellä.

♩=75 g1=g1

Oi l - li - ja py - Hä i - zän - Dä, i - zän - Dä,
Dä, l - li - ja py - Hä i - zän - Dä, i - zän - Dä,
py - Hä Ped(e) ro - mol - li - ne, ar - mol - li - ne,
ne, py - Hä Ped - ro ar - mol - li - ne, ar - mol - li - ne

g1=a1

l - li - a py - hä i - sän - tä, i - sän - tä

Nuotti 19. Soikkolan Iilian virren toisinnot Launiksen fonogrammilta ja Vihtori Alavan käsikirjoituksesta (SKSÄ A 300/47b, säkeet 1–2, nuotinnos Heidi Haapoja ja Kati Kallio; SKS KRA Alava VI a 826).

Vuoden 1938 äänitysten laulajat käyttivät samaa sävelmätyyppiä monien tanssilaulujen sävelmänä. Varsinaisista tanssilauluista poiketen Darja Lehti esilauloi Pedron virren hieman hitaammin ja rytmiä laulussaan korostamatta, eivätkä muutkaan laulajat lisänneet kuoro-osaan muiden tanssilaulujen rytmisiä kiljahduksia. Tämä sopiikin hyvin Lehden, Anna Kivisoon sekä soikkolalaisen Anna Arehjevan kuvauksiin laulun laulamisesta ympyrässä ilmeisesti hitaasti kulkien. Kaiken kaikkiaan Soikkolan ja siihen tiiviisti yhteydessä olevien ortodoksikylien (Joenperä, Pärspää) Ililian ja Pedron virsien rekisteri ja esitysareena näyttäytyvät korostuneen yhtenäisinä.⁶²² Narvusin kylien kohdalla hajonta on suurempaa, mikä kertoo nähdäkseni juhlavirren monikäyttöisyydestä, mutta myös alueellisista ja kyläkohtaisista eroista sekä rituaalisten perinteiden käytöstä jäämisestä. Juhlavirren marginaalisuudesta tallennusaikana kertovat myös narvusilaisten tekstitoisintojen vähäisyys ja sävelmätoisintojen puute.

⁶²¹ Siba Launis 48; vrt. esim. SKS KRA Mannonen 7646. Säkeet liittyvät paikoin myös häissä ja praasnikoilla esitettäviin kokin kiitosvirsiin, esim. SKVR III 1605, 2515, 3015, 3338, mutta tyypillisimmin lilian ja Pedron virsiin (ks. esim. SKVR-tietokannan haku ”viina* viie*” ja ”viina* viije*”).

⁶²² Toisen maailmansodan jälkeisiltä äänitteiltä löytyy muutama poikkeava länsi-inkeriläistoisinto. Jonenperän vatjalainen Oudekki Figurowa lauloi Iilian virren eräällä kerralla kuusi-iskuisella sävelmällä (44222244), joka on yleinen häälaulujen yhteydessä ja liittyy paikoin myös tanssikuvauxisiin (ERA RKM, Mgn. II 1236 d; Rütöl 1977, 241, 256, sävelmä 81), kahdella toisella kertaa neli-iskuisella, yksisäkeisellä sävelmällä (Rütöl 1977, 227–228, 252, sävelmät 17 ja 18). Jekaterina Aleksandrova lauloi Iilian virren kaksisäkeisellä, neli-iskuisella perussävelmällään. Hän kertoi Venakontsan kylässä vietetyn ennen Iilian praasnikkaa, mutta hänen aikanaan ei enää riihissä olutta keitetty eikä laulua laulettu. (ERA RKM, Mgn. II 2843 z.) 1900-luvun jälkipuoliskolla aikaa sitten käytöstä jääneen Iilian virren sävelmä ei selvästi enää ollut vakiintunut.

TALVEN KIERTUEET

Talvikauden juhlien kuvaukset painottuvat länsi-inkeriläisessä aineistossa kolmeen ajankohtaan: Martin ja Miikkulan eli Nikolauksen päiviin sekä joulun ja loppiaisen väliin. Näihin liittyy runsaasti talosta taloon kestittävänä tai antimia pyytäen kiertämisen, laulamisen ja naamioitumisen kuvauksia. Kaksi kiertämisen yhteydessä usein toistuvaa termiä ovat *igriššat* ja *kiletoiminen*, joista *igriššat* on suora johdos venäjän kisailu-sanasta *igrištše*, *kiletoi* luultavasti talvisia kulkueita ja kulkuelauluja tarkoittavasta slaavilaisesta *koleda/koljada*-termistä, jota on paikoin käytetty myös näiden laulujen refrenkinä (Mansikka 1929, 313 ks. myös Čistov 1976b, 199–201).

Lukkarinen (1911, 63–74) käsittelee Martin, Miikkulan ja joulukauden lauluja niitä toisistaan erottelematta. Miikkulan (Nikolauksen) päivä näyttää menneen sekaisin erityisesti luterilaisten Mikkelinpäivän kanssa (esim. Launis 1910b, IX–X; Lukkarinen 1911, 63–64; Simonsuuri 1972, 49). V. J. Mansikka (1938) sen sijaan tarkastelee lauluja kahtena kokonaisuutena: kiletoivirsina (Miikkulan päivä ja jouluku) sekä Martinvirsinä. Martinvirret ovat hänen (mts., 232, 236) huomionsa mukaan hyvin samankaltaisia kuin virolaiset vastineet, jotka puolestaan muistuttavat saksalaisia lauluja.⁶²³ Praasnikka- ja kiletoivirsien nimellä kulkevat runot muistuttavat sen sijaan enemmän slaavilaisia *koleda*-lauluja, vaikka niillä onkin joitain yhteisiä piirteitä myös Martinlaulujen kanssa (mts., 237). Kutsun Marttia puhuttelevia runoja tässä *Martinvirsi*ksi, Miikkulaan ja joulupyhiin liittyviä *kiletoivirsi*ksi. Kuten Väinö Salminen (1917, 204, 334–335, 367) huomauttaa, kumpaakin runoryhmään liittyvillä teemoilla on joitain yhteyksiä myös häälauluihin.⁶²⁴

Vaikka sekä näiden kahden runoryhmän kuvauksiin että itse runoihin sisältyy päällekkäisyyksiä, on aineistossa silti selkeitä painotuksia. Liitteeseen 5 taulukoitujen muistiinpanojen perusteella runoteemat, ajankohdat ja käytetyt termit jakautuvat. Vaikka sekä Martinvirressä että kiletoivirsissä keskeisenä toistuva aihe on kestityksen pyyntö, painottuvat pyynnöt Martinvirsissä ruuan, kiletoivirsissä taas oluen tai rahan pyytämiseen. Lisäksi Martinvirret ovat yleensä lyhyempiä: siinä missä aineiston pisin Martinvirsi on 41-säkeinen, on pisin kiletoivirsi 227-säkeinen.⁶²⁵ *Igriššat*-termi liittyy narvusilaisaineistossa joulun ja loppiaisen välipäivien ohella ainoastaan Martin päivään, *kiletoi* puolestaan Narvusissa ja Soikkolassa joulunajan ohella ainoastaan Miikkulan praasnikkaan. Nämä aineistoa halkovat rajalinjat an-

⁶²³ Virolaisyhteyksistä ks. myös SKVR III 231; XIII4:11093, 11094.

⁶²⁴ Ks. myös pulmavirreksi nimetty SibA Launis 30 (*Laskaa suojahan väkeni*).

⁶²⁵ SKVR III 2826, 1565.

tavat aihetta Martin päivän ja Miikkulan päivän sekä igrišsat- ja kiletoi-kuvausten käsittelemiseen omina ryhminään.⁶²⁶

MARTIN PÄIVÄ JA VIRSI

Martin päivä yhdistää kahden Martin juhlinnan: se oli alkujaan pyhimys Marttinuksen päivä, jonka aattona vietettiin myöhemmin myös Martti Lutherin päivää (Mansikka 1938). Martinpäivänä vilja oli saatu korjattua ja paimenet pääsivät vapaalle karjan siirtyessä takaisin sisätiloihin (Lukkarinen 1911, 64).⁶²⁷ Keskeisinä juhlan kuvauksissa toistuvat talosta taloon kiertäminen ja ruuan pyytäminen, usein myös naamioituna kulkeminen sekä tanssiminen. Martinpäivän kiertäjiksi ja laulajiksi mainitaan tytöt, lapset, pojat tai paimenet. Joskus painotetaan, että kiertämässä kävi ainoastaan jokin näistä ryhmistä tai rajataan jokin ryhmä ulkopuolelle, esimerkiksi että ”suuret eivät käyneet korjaamas.”⁶²⁸ Useammassa kuvauksessa kerrotaan, että antimien korjaamisen jälkeen kokoonnuttiin yhteen taloon, missä saadut ruuat keitettiin.⁶²⁹ Martinvirren esittäjissä on sekä luterilaisia että joitain inkeroisia.⁶³⁰

Tups, tups, tups, Martikkine,
Siiher saaher Santikkine,
Ei ole Martti maasta tullut,
Martti on tullut taivahasta
Kultasta korentaa myö(ten),
Hopiaista ortta myö(ten),
Vaskista varoa myö(ten).
Tuokaa Martille munia,
Saakaa Santille papuja.⁶³¹

Varioivilla Marttia puhuttelevilla säkeillä kuten *Hups hup hups hups Martikkine* tai *Sittur sattur Martikkine* alkava runo liittyy aineistossa aina Martin päivään. Sitä on

⁶²⁶ Kiertueperinteitä ja oma laulunsa liittyi myös tapaninpäivään. Kuvauksia on tallentunut erityisesti Pohjois-Inkeristä: ”Tahvananpäivänä kulettiin ennen talosta taloon. Hevonen ajettiin suoraan tupaan ja sille annettiin pöydältä olutta juoda. Tahvanan virttä veisattiin taloon tullessa,” kertoi Tapanin virtensä yhteydessä pohjoisinkeriläinen inkeroinen Ontropo Melikov, laajarepertuaarinen mieslaulaja (SKVR VI 518). Runotekstejä on Länsi-Inkeristä tallennettu lähes 20, mutta kuvauksia niukalti ja sävelmiä ei yhtäkään, joten tapaninpäivä jää tässä yhteydessä tarkemmin käsittelemättä. Hevaalta Launis tallensi yhden yksisäkeisen, viisi-iskuisen sävelmän (SKSÄ 301/36a). Yksi kontekstimaailma löytyy Narvusiasta, jossa Anni Porissa kertoi, että ”Tahvana-iltan’ käyvää(n) piiat laulamass’ ja tantsimass’ ja nuoret pojat ja joka talossa. Siis kun ei lastu heitä tuppaa(n), siis piikoilla piti olla kirja, piti viijä passi tuppaa(n). Miehet siis humalassa luettii(n) sitä kirjaa, vanhoi kirjoi, kunhan oli läkki päällä! Siis luettii(n) vanhat miehet.” (SKVR IIII 897). Ks. SKVR-hakemisto: *Tapanin virsi*.

⁶²⁷ SKS KRA Laiho A. 2571, 3176.

⁶²⁸ SKS KRA Laiho L. 5362; ks. myös Laiho L. 5990 (”täystytöt,” eli vanhemmat tytöt). Välillä naamioituneet kiertäjät mainitaan erikseen, omassa vaatteissaan oleva laulajatyöt erikseen (SKS KRA Laiho L. 5990; Laiho A. 2339). Valpuri Saksan mukaan lapset kävivät Marttina kiertämässä, mutta ”ennen naisetki” (SKS KRA Laiho A. 2339).

⁶²⁹ SKS KRA Haavio 2717, 2719; Laiho A. 2341, 2342; Laiho L. 4750, 5362, 5990.

⁶³⁰ Anna Kivisoo kertoo kylän luterilaisten ja inkeroisten tyttöjen käyneen yhdessä ”Martin santissa” (SKS KRA Laiho L. 5990), mutta inkeroinen Matrona Bässina sijoittaa Martin virtensä Vyötermaan luterilaisten suuhun (SKS KRA Haavio 2718).

⁶³¹ SKVR III 3531, Kurkola.

tallennettu Narvusi ja Lavansaarelta, mutta Soikkolasta ei löydy yhtään toisintoa. Tyypillisimmillään runossa kerrotaan Martin tulleen taivaasta ja pyydetään sen jälkeen isäntäväkeä hakemaan laulajille syötävää.⁶³² Runoon voi liittyä myös ajankohtaa määrittävä, sananlaskunomainen *Martti maalle, karttu jäälle, paimenet kylän kululle* -teema sekä erilaisia kiitos- ja moittimisteemoja joko erillään kerrottuna tai osana samaa runoa.⁶³³ Suurin osa runoista on 5–25-säkeisiä, mutta Narvusin inkeriois-inkerinsuomalaiskylästä on tallennettu myös kolme 36–41-säkeistä joko muitakin teemoja tai muutamia kiletoivirsissä yleisiä aiheita sisältävää runoa.⁶³⁴

Jos laulamista tarkemmin kuvataan, kerrotaan sen tapahtuneen tuvassa ympärikossa tai yleisemmin vain tanssien.⁶³⁵ Valpuri Saksa kertoi, että laulajilla ”oli vakat käes. Toiset tantsivat.”⁶³⁶ Tupaan päästyä tai ruuankeräyksen jälkeen yhteen koontuessa mainitaan myös tanssit.⁶³⁷ Tanssien laulaminen sointuu yhteen myös keskeisaineiston ainoan Narvusi tallennetun sävelmätoisinnon kanssa. Tatjana Jegorovan esilaulama säkeen lopun kertaava yksisäkeisen sävelmän muotorakenne ja tyyppi on sama kuin näiden äänitysten tanssisävelmien. Laulu on rytmikästä, mutta kaksipäiväisten äänitysten lopulla hieman väsyneen kuuloista. Lisäksi Lavansaarelta on tallennettu yksi yksisäkeinen, neli-iskuinen ja melodian muunnelmia sisältävä sävelmä.

PAIKKAKUNTA	VIITE	MUOTORAKENNE	RYTMI	MELODIAN PITUUS	SÄVELALA
Narvusi (1937)	SKS L 101 a	12345678 5678	22222222 2244	säe	6
Lavansaari (1914)	KRS 127	12345678	22222222	säkeen variaatioita	5

Narvusin lisäksi Martinvirttä onkin tallennettu runsaasti juuri Lavansaarelta.⁶³⁸ Esittäjinä Lavansaarella mainitaan käännettyihin turkkeihin pukeutuneet tai muuten naamioituneet nuoret miehet, pienet pojat, lapset ja vanhat miehet, jotka keräsivät ruokatarpeita omia pitojaan varten tai elämisen avuksi.⁶³⁹ Kahdessa muistiinpanossa mainitaan viinan pyytäminen.⁶⁴⁰ Kuvaukset virren esittämisestä kertovat riehakkaan vapaamuotoisesta laulamisesta: laulettiin ringissä, tanssittiin, hakattiin

⁶³² Oluen mainitsee runossaan ainoastaan inkerioislaulaja Matrona Bässina (SKS KRA Haavio 2718; kertojan muista informanteista poikkeavista tiedonannoista ks. Liite 1).

⁶³³ Ainoan Martinvirteen liittyvän sisäänpääsynpyyntörunon esitti Valpuri Saksa ennen varsinaista Martinvirttään (SKS KRA Laiho A. 2339).

⁶³⁴ SKVR III 2614 (myös *Revon itku* sekä *Taikina-Matti*); 2746 (myös kiletoivirsien teemoja), 2826 (myös kiletoivirsien teemoja). Ks. tarkemmin SKVR-hakemisto: *Martinpäivänä*; Mansikka 1938, 236.

⁶³⁵ Ympärikossa: SKS KRA Laiho L. 2345; 5990, 5362; 4750; tanssien: SKS KRA Haavio 2717; Laiho A. 2138, 2341.

⁶³⁶ SKS KRA Laiho A. 2339.

⁶³⁷ SKS KRA Laiho A. 2138, 2339, 2341; ruuankeräyksen jälkeen: Laiho A. 2342

⁶³⁸ Mansikka 1938; SKVR XIII 4902–4913, 11092; 11093–11094 Tytärsaarelta. Ainoassa Seiskarilta tallennetussa toisinnossa kerrotaan Martin vietosta nimenomaan Lavansaarella (SKVR XIII 4901).

⁶³⁹ SKVR XIII 4901, 4903, 4904, 4906, 4910, 4912, 4913, 11092. Maria Klausin mukaan naiset eivät käyneet kiertämässä (SKVR XIII 4913).

⁶⁴⁰ SKVR XIII 4901, 4913.

jalkaa, ”jollakin tapaa hypättiin.”⁶⁴¹ Myös kahta vuonna 1935 tallennettua mainintaa sävelmästä leimaa tietty epämääräisyys: ”ei laulussa mitään erikoista säveltä ole,” ”sitä laulettiin niin kuin kukin halusi ja taisi.”⁶⁴² Kuvaukset sopivatkin mihin hyvänsä suppea-alaiseen ja muuntelevaan yksi- tai kaksisäkeiseen sävelmään. Tyttärsaarelaisen Eeva-Liisa Kiisken mukaan ”Viros käyvät tantsimas Martin santtina. Sielt ne oppiit laulunkin.”⁶⁴³ Virossa Katariinan ja Martin päiviin (Kadri ja Mardi) onkin liittynyt runsaasti kiertue- ja lauluperinnettä. Martin päivä oli miesten, Katariinan päivä naisten kiertuepäivä. (Hiiemäe 1998, 223–237.)⁶⁴⁴

Martinvirsiä on siis tallennettu runsaasti ensimmäisestä kerääjästä 1930-luvulle asti, mutta ainoastaan Narvusta ja Lavansaarelta. Ne liittyvät ainoastaan Martin päivään, joskin niissä on muutamia yhteisiä teemoja kiletoivirsien kanssa. Martinvirsien kontekstitietoihin sisältyy paljon kuvauksia naamioitumisesta, laulun esittämistä tanssien ja ruuan keräämisestä.

MIKKULA, JOULUPYHÄT JA KILETOIVIRSI

Miikkula eli Nikolaus oli etenkin Soikkolan kalastajakylissä keskeinen pyhimys, meren herra. Hänen joulukuun kuudennen päivän praasnikkaansa vietettiin monessa Soikkolan inkeröiskylässä ja paikoin Narvussakin neljä päivää.⁶⁴⁵ Paraskeva Kaurilan mukaan hänen praasnikkaansa vietettiin, ”että meri jäätyisi” ja kalastajat pääsivät talvikalaan.⁶⁴⁶ Hän oli myös karjan suojelija, jota saatettiin Pyhän Jyrkin ohella puhutella lehmiä laitumelle laskettaessa (Mansikka 1941a; Waronen 1990, 82–83).⁶⁴⁷ Jokseenkin kaikilla Miikkulaan liittyvillä tavoilla ja uskomuksilla on Mansikan (1941a, 192) mukaan vastineensa itäslaavilaisilla. Miikkulan päiviä oli kaksi, niin kutsuttu talvi-Miikkula (6.12.), josta tässä luvussa on kysymys, sekä kevät-Miikkula (9.5.) (mts., 179).⁶⁴⁸

Kiletoi-nimitys esiintyy aineistossa kahta poikkeusta lukuun ottamatta ainoastaan Miikkulan ja joulunpyhien yhteydessä.⁶⁴⁹ Näihin päiviin liittyvä juhlalaulu saatettiin nimittää *kiletoivirreksi*, laulu saatettiin aloittaa *kiletoi kaletoi* -säkeellä, sitä laulamassa kiertävät tytöt voitiin nimetä *kiletoijiksi* tai itse runossa saatettiin viitata

⁶⁴¹ SKVR XIII 4906; 4912; 4910; 4913; ks. myös Simonsuuri 1972, 50. Eevert ja Anni Mulli kuvasivat tanssia vapaamuotoiseksi: ”Tuvassa pyytäänsään tanssivat, tai oikeastaan hyppäävät ’kunhan vain’” (SKVR XIII 4912).

⁶⁴² SKVR XIII 4912; 4913.

⁶⁴³ SKVR XIII 11094.

⁶⁴⁴ Kadriin päivän viettämisestä mainitsee länsi-inkeriläisaineistossa ainoastaan Matrona Bässinä yhdellä lauseella (SKS KRA Haavio 2718).

⁶⁴⁵ Esim. SKVR III 3496; SKS KRA Laiho A. 2588; Laiho L. 5989; Säski 5328, 5344.

⁶⁴⁶ SKS KRA Säski 5345; ks. myös Mansikka 1941a, 181–183.

⁶⁴⁷ Ks. myös SKVR III 4627; SKS KRA Säski 5088, SKS KRA Levón 369, 473. Nikolaukselle pyhitettyjä kirkkoja oli Länsi-Inkerissä ja Kapriossa jo vuonna 1500 kolme (Kirkinen 1991, 59).

⁶⁴⁸ Venäjän ajanlaskun ero teki sen, että käytännössä ”miikkulan praasnikka oli suunnilleen meidän joulumme aikoihin” eli 19.12. (IMS, s. 312).

⁶⁴⁹ Poikkeukset: SKS KRA Haavio 2731 (joulun ja loppiaisen välissä, kertoi Matrona Bässinä); Haavio 2733 ja Laiho L. 5363 (Anna Kiviso on mukaan giletoimas käytiin Soikkolassa Pedron päivänä, tästä enemmän luvun lopussa).

laulajiin *kiletoijina*. Sanan runko esiintyy monessa muodossa: *kiletoi*, *giletoi*, *gilidoi*, *geletoi*.⁶⁵⁰

Jo runoissa itsessään kerrotaan, mistä laulutilanteessa oli kyse: pyydettiin päästä tupaan sisälle kun oli talvi ja kylmää, pyydettiin kestitystä – etenkin olutta – ja tanssittiin. Näitä teemoja toistavat myös kontekstiedot. Ajankohta oli ilta.⁶⁵¹ Länkelän mukaan kiletointi oli sama kuin ”tyttöin anomassa käynti.”⁶⁵² Laulajina mainitaan aina tytöt, jotka ”käyvät pitkin taloja,” vuoroin jokaisessa talossa laulamassa ja tanssimassa. Joskus mainitaan mukana kulkemassa myös pojat.⁶⁵³ Laulajille annettiin ”rahaa, olutta ja viinaa” ja he saivat syödäkseen ja juodakseen. Ensimmäinen viinaryyppy kuului esilaulajalle.⁶⁵⁴ Toisin kuin Martinvirsien kohdalla, kiletoivirsien yhteydessä ei mainita naamioitumista eikä ruuan keräämistä mukaan. Miikkulaan ja jouluun liittyy etenkin inkeroisilla myös yleisempiä praasnikkakuvaus-keitettiin olutta, pappi kävi taloissa siunaamassa, kävi vieraita, syötiin ja juotiin; tanssittiin, soitettiin ja laulettiin, tapeltiin.⁶⁵⁵

Miikkulaan, joulupyhiin tai *kiletoi*-nimitykseen liittyviä runoja on aineistossa 18, minkä lisäksi löytyy neljä sisällöltään ja rakenteeltaan näitä läheisesti muistuttavaa kontekstiedotonta toisintoa (ks. Liite 5: Kiletoivirret).⁶⁵⁶ Miikkulaa ei runoissa puhutella, mutta runon alussa saatetaan mainita Jumalan kulkevan laulajien mukana: *Tulloo Luoja joukkonee, Jumala perehinnee, Kiesus kenkäpoikineen*.⁶⁵⁷ Neljä säettä toistuu laulujen aloitussäkeinä. Näistä *Kiletoi kaletoi* liittyy aina *Avatkaa uksianne* -teemaan, joka puolestaan esitetään välillä irrallisena: se laulettiin talon ulkopuolella tai eteisessä.⁶⁵⁸ Taloon sisään tultua saatettiin esittää tervehdys *hyvää iltaa terve teille* (tai *taloihe*) tai puhutella suoraan isäntäväkeä. Isäntäväen (yleisimmin *peremies pereisäntä*) puhuttelua toistettiin yleensä myös useassa kohtaa pitkin laulua, ja se esiintyykin kahta runoa lukuun ottamatta jokaisessa toisinnossa. Tutkimuksen aineistossa nämä säkeet näyttäytyvät nimenomaan kiletoivirsille tyypillisinä, mutta osaa – kuten myös runon jatkoon teemoja – löytyy myös häälaulus-

⁶⁵⁰ Esim. SKVR III 227, 1047, 1566, 2041, 2282, 2358, 3496; Ankeria 209; Laiho L. 5363; Salminen K. 216.

⁶⁵¹ SKVR III 227, 1047, 1565, 4234.

⁶⁵² SKVR III 3657.

⁶⁵³ SKVR III 1047, 1565, 2358, 3496; laulusta ja tanssista: SKVR III 2014, 2310, 2284, 3493; SKS KRA Ankeria 209; pojat mukana: SKVR III 1897, 2282; SKS KRA Ankeria 209.

⁶⁵⁴ Viinaa ja olutta: SKVR III 1047, 3657, 1903, rahaa: SKVR III 2358, SKS KRA Sääski 5343, Ankeria 209; viinaryyppy esilaulajalle: SKVR III 1900; kestitystä: SKVR III 227+4234, 228, 230, 1567, 2310, 2282, 2283; SKS KRA Sääski 5343, Ankeria 209. Jos talossa oli vieraita tai matkalaisia, laulajat pyysivät näiltäkin rahaa (SKVR III 227+4234, 1047, 1903, 3914).

⁶⁵⁵ Erit. SKS KRA Enäjärv-Haavio 799–801, inkerinsuomalaisilta Enäjärv-Haavio 802–815; Laiho A. 2588, 2607; Laiho L. 5228; Sääski 5345.

⁶⁵⁶ Tarkempi taulukko runoista löytyy liitteestä 5. Kontekstiedollisista runoista seitsemän liittyy Miikkulaan, kuusi toiseen joulupäivään tai yleisemmin joulupyhiin ja viisi nimetään vain *praasnikkarunoiksi* tai *kiletoivirsiksi*. Joko runossa tai kontekstiedoissa esiintyvä *kiletoi*-termi liittyy näistä 18 runosta kolmeentoista ja lisäksi löytyy kaksi kontekstiedotonta runoa, joiden säkeissä puhutaan kiletoijista. Kahdessa muistiinpanossa *kiletoi*-termi tai *kiletoivirsiä* noudattava runo kytketään Pedron praasnikkoihin; näitä käsitellään tarkemmin kiertoetapojen muutosten kohdalla (SKVR III 2077 ja 2079; SKS KRA Laiho L. 5363).

⁶⁵⁷ Esim. SKVR III 1568.

⁶⁵⁸ SKVR III 1565, 3493; SKS KRA Ankeria 209; kuten myös *Laske suojaan väkeni* -teema SKVR III 1047, 3915; ks. myös SKVR III 228+3657.

ta.⁶⁵⁹ Näiden puhuttelujen jälkeen seuraa erilaisia teemoja, joista keskeisimpiä ovat oluen tai rahan pyytäminen sekä lopuksi erilaiset kiitokset ja hyvän toivotukset tai moitteet, jos mitään ei annettu. Saatettiin myös eri tavoin kuvata saapuvaa joukkoa, pyytää lupaa tulla tanssimaan tai kysyä onko tupa tai riihi lakaistu.⁶⁶⁰ Miikkulan viettoon tai kiletoi-nimitykseen liittyvät laulut ovat keskimäärin huomattavasti Martinvirsiä pidempiä, yleensä 50–150-säkeisiä; pisin on Väärnojan luterilaiskylän Kati-akan laulama 227-säkeinen kokonaisuus. Teemat voivat liittyä toisiinsa monin tavoin ja eri järjestyksessä.

Muutamassa kuvauksessa runoissakin mainitusta tanssimisesta kerrotaan tarkemmin. Tytöt tanssivat tupaan tullessaan tai laulaessaan tuvan lattialla eli ”pertin maassa”; he lauloivat ”käyden tai tanssien ympäri”; aterioituaan he kävivät ympäri tupaa, ”plakuttivat” käsiä ja lauloivat; ulos päästyään he tekivät pihalla suuren piirin (*kruga*) ja kylän lapset ”mörnivät” tyttöjen jäljessä.⁶⁶¹ Mörniminen tarkoittaa huutamista, joten viimeinen kuvaus viittaa hyvin kovaääniseen laulamiseen.⁶⁶²

Vaikka suuri osa kiletoivirren pitkistä toisinnoista on tallennettu inkeroisilta tai vatjalaisilta, on tarkin kuvaus luterilaisesta Kaipaalan kylästä kotoisin olevan Anni Porissan antama. Hän lauloi sekä Volmari Porkalle että Vihtori Alavalle pitkän kiletoivirren. Porkan tallentama virsi julkaistiin yhtenä lyhyiden kontekstitietojen katkomana runona, Alavan useampana peräkkäisenä toisiinsa liittyvänä runona ja pidemmin selityksin varustettuna.⁶⁶³ Alavan versiossa tapahtuma alkoi ”passin” lukemisella: humalaiset miehet lukivat tyttöjen ulkona heille antamaa ”vanhaa kirjaa.”⁶⁶⁴ Sillä aikaa tytöt lauloivat porstuassa pyytäen peremiestä päästämään väki sisään, kunnes isäntä avasi uksen.⁶⁶⁵ Tytöt kiittivät laululla sisäänpääsystä. Sen jälkeen he pyysivät pitkällä laululla rahaa ja olutta. Porissa kertoi: ”Tätä laulaissa tansitaan ringissä, yksippäin ja toisippäin. Toine(n) käyp’ toisens’ perässä.” Ainoastaan tytöt tanssivat. Ketään ei ollut piirin keskellä.⁶⁶⁶ Tämän jälkeen annettiin ensin viinaa ja sen päälle olutta kaikille, esilaulajalle ensimmäisenä. Tytöt kiittivät antimista toivottamalla laululla perheenjäsenten kotieläimille menestystä ja perheen pojalle metsäonnea. Laulaessa tanssittiin, ja samalla ”visataa(n) jalkaa ja lyyään, niin että kumisee,” kertoi Porissa.⁶⁶⁷ Sitten poistuttiin tuvasta laulaen ja jäätiin talon eteen eli ”ikkun’alle” laulamaan.⁶⁶⁸ Lopuksi Porissa lauloi vielä runot, jotka laulettiin rahan

⁶⁵⁹ Esimerkiksi kiletoivirsiin liittyvät kiitososiot saattoivat olla samankaltaisia häiden lopun kiitoslaulujen kanssa (esim. Laiho A. 2182; Laiho L. 4848). *Peremies pereisäntä* -säe löytyy taulukon aineiston lisäksi muutamasta tuvanpyyntölaulusta sekä yhdestä Martin virttä edeltävästä irrallisesta sisäänpääsypyyntöstä (SKVR III 2433, 3739; SKS KRA Laiho A. 2339). *Hyvää iltaa* -toivotus löytyy kahden ja *Avatkaa uksianne* neljän häälaulun alusta, joskus *lankoiseni lintuiseni* -puhuttelun jäljessä (SKVR III 3005, 3335; SKVR III 1716, 2501, 2542, 3016).

⁶⁶⁰ Ks. Liite 5: Kiletoivirret; ks. myös Mansikka 1929.

⁶⁶¹ SKVR III 2041, 2284, 3493; SKS KRA Ankeria 209.

⁶⁶² IMS : mörnä.

⁶⁶³ SKVR III 1047; 1897–1904.

⁶⁶⁴ SKVR III 1897.

⁶⁶⁵ SKVR III 1898.

⁶⁶⁶ SKVR III 1899.

⁶⁶⁷ SKVR III 1900.

⁶⁶⁸ SKVR III 1901–1902.

pyytämiseksi talossa olevilta muilta vierailta ja näiden kiittämiseksi. Hän tarkensi vielä tanssin kuvaustaan: ”Tantsiessa lyyää käsiä yhtee(n), ja monet lyövät solkkuu” eli napsuttivat sormiaan.⁶⁶⁹ Porissan kuvaus vastaa kaikin puolin nopeaa eli *tihtii* ympärökossa tanssimista erilaisine variaatioineen. Alava tallensi myös Porissan laulun neli-iskuinen, suppea-alaisen sävelmän rungon:⁶⁷⁰

Nuotti 20. Anni Porissan kiletoivirren sävelmä Alavan pikakirjoitusvihkossa (SKS KRA Alava pk IV 706).

Tämä on ainoa varma kiletoivirteen liittyvä sävelmä. Matti Kuusi (1983b, 59) on arvellut sen linkittävän slaavilaiseen *koleda*-sävelmistöön. Porissan sävelmän lisäksi on kuitenkin tallennettu useampi kiletoivirsien tyypillisiin alkusäkeisiin liittyvä kontekstittiedoton sävelmä.⁶⁷¹ Näistä Oussimäen Teppanjalta tallennetun yhteydessä Alava tallensi myös runon.⁶⁷² Launis puolestaan merkitsi kahteen narvusi-laissävelmäänsä runoa neljä säettä: *peremies pereen isäntä, perennainen naisukkainen, lupailletko tupaistasi, lainailletko lattiatasi*.⁶⁷³ Anna Kivisoo aloitti esilaulunsa myös samoin säkein vuonna 1937, mutta laulu on sisältönsä ja Kivisoon antamien kontekstittietojen pohjalta tulkittavissa yleisemmäksi ja kiletoivirsiä lyhyemmäksi nuorison tanssituvanpyyntörunoksi (*Peremies, pereisäntä, perenaine naisukkaine: luppaat meille tupahaista, kussa tantsu lyyväkseni...*), mitä toki voivat olla myös Launiken tallentamat sävelmät. Toisin kuin nämä, Kivisoon laulu poikkeaa kuitenkin *oi galina lee* -refrenkeineen ja rytmirakenteineen (22442244) muista, sangen yhtenäisen ryhmän muodostavista sävelmistä.⁶⁷⁴

Kaikki varsinaisiin kiletoivirsiin mahdollisesti liittyvät sävelmät ovat yksisäkeisiä, refrengittömiä, kolmen tai neljän sävelmän alalla liikkuvia neli-iskuisia sävelmiä (ks. Liite 5: Kiletoi-sävelmät). Kiletoivirret ovat ainoa konteksti, jossa neli-iskuinen, yksisäkeinen, suppea-alainen sävelmä liittyy selkeästi nopeaan ja riehakkaaseen ympärikkotanssiin. Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, etteivätkö tämänkaltaiset

⁶⁶⁹ SKVR III 1903–1904.

⁶⁷⁰ SKS KRA Alava pk IV 706.

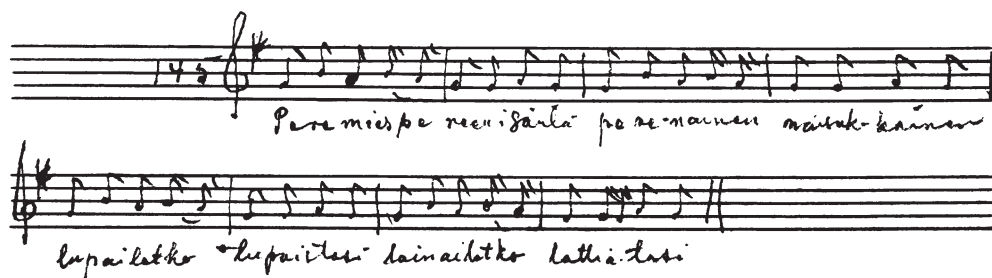
⁶⁷¹ Näistä pois on jätetty käsikirjoituksen mukaan pulmavirsiin eli häälauluihin kuuluva SibA Launis 30 (*Laskaa suojahan väkeni*).

⁶⁷² SKVR III 2310–2012.

⁶⁷³ Säe esiintyy SKVR:ssä muodoissa *Linaell' et lattiaas* (III 227), *Linaele lattiais* (III 2077), *Linaelet lattiata* (III 2433). Toisessa sävelmäkäsikirjoituksessa (SibA 131) sanojen sijoittuminen säkeen alle on osin tulkinnanvaraista erityisesti tavuluvultaan vajaassa *perenain naisukkaine* -säkeessä. Melodijaksoltaan puolisäkeiset yksisäkeiset neli-iskuiset sävelmät ovat yleensä tasajakoisia, joten tulkitsen rytmin käsikirjoituksen ensimmäisen ja toisen sävelmäsäkeen mukaisesti. Julkaistun sävelmän (IRS 756) toisen sävelmäsäkeen muunnelmä on painovirhe.

⁶⁷⁴ SKSÄ L 87d; SKS KRA Enäjärvi-Haavio 835b; Laiho L. 5343, 5989; Salminen K. 241. Enäjärvi-Haavio on käsikirjoituksen mukaan Kivisoo esitti saman runon myös säkeen lopun kertaavalla tanssisävelmällä.

sävelmät olisi voineet myös olla yleisiä tanssisävelmiä ja jäädä vain tanssisävelmien moninaisuuden keskellä huomiotta. Kattilan alueelta on tallennettu hyvin samantyyppisiä kiletoivirsiä ja -kuvauksia kuin Länsi-Inkeristä⁶⁷⁵ sekä neljä *Peremmeez pereizätä, perennaine naizueni* -säkeistä neli-iskuista, yksisäkeistä, suppea-alaista sävelmää, ja näistä Boreniuksen tallentamat kaksi toisintoa on erityisesti mainittu *tantsuäälikiksi* eli *tantsunooteiksi*.⁶⁷⁶ Inkeroisilla yksisäkeiset yksinkertaiset neli-iskuiset sävelmät eivät kuitenkaan kiletoivirsiä luukuunottamatta näytä toimineen minkään tanssiin liittyvän paikallisen lajin keskeisinä tunnuksina.

Nuotti 21. Launoksen vuonna 1903 muistiinpanema yksisäkeinen ”Tanssituvan pyyntö” Narvusin Struuppovasta: ”Peremies peren isäntä, perennainen naisukkainen, lupailtko tupaistasi, lainailtko lattiastasi” (SibA Launis 145).

Kahden runotekstin alussa esiintyvää *kiletoi kaletoi* -säettä on V. J. Mansikka (1929, 312–313) arvellut laulamiseen liittyneeksi kertaumaksi, refrengiksi. Tosin tämänkaltaista refrenkien merkitsemistapaa runon alkuun ei muissa käsikirjoitusaineistoissa ole havaittavissa. Refrenkiin saattaisi silti viitata myös Alavan julkaisematta jäänyt muistiinpano, jossa *kiletoi kiletoi* -säe on kolmesäkeisen kiletoidessa jouluna esitetyn kiitosteeman jäljessä.⁶⁷⁷ Sävelmäaineistossa sitä ei esiinny. On kuitenkin huomattava, että ilmeisesti kaikki yllä olevat sävelmät on tallennettu yksittäisiltä laulajilta, jolloin refrengit jäävät helposti laulamatta.

Hevaan inkeroisilyistä on samankaltaisia juhlalaulujen kuvauksia, mutta ainoa tallennettu yksisäkeinen sävelmä on viisi-iskuinen, mikä viittaa jälleen rekisterien paikallisiin eroihin silloinkin, kun esitysareenat ja itse runot ovat sangen samankaltaisia.⁶⁷⁸

⁶⁷⁵ Esim. SKVR III 456, 481, 2576; IV3 4681.

⁶⁷⁶ SKS KRA Borenius e) 208 ja 219; SKS KRA Alava XII:21 ja 107. Valtalaiset nimittivät joulun pyhinä laulamista venäläisittäin *koledoimiseksi*, ja Paul Aristen (1966, 199) mukaan silloin esitettiin lauluja, ”joista suurin osa on aina ollut venäjänkielisiä”. Inkeroisilta tietoja näistä ei juuri ole, mikä voi johtua myös siitä, että venäjänkieliset laulut eivät kerääjiä kiinnostaneet.

⁶⁷⁷ SKS KRA Alava X, s. 126–127.

⁶⁷⁸ SKVR IV 1449; 4104; 4158; SKS KRA Levón 512 (*Hyvä iltanen taloihin*; ks. samankaltaisia myös SKVR IV 2228 Kapriosta ja 22229 Medussista). Toisin kuin länsi-inkeriläiskuvauksissa, kerrotaan hevaalaistytöjen Miikkulana laulaessaan käyneen yhteen riviin ja tanssineen vastakkain, kenties siis katriin tapaisesti (SKVR IV 4158).

KIERTUETAPOJEN MUUTOS

Kaksi kiertämisen yhteydessä usein toistuvaa termiä ovat *igriššat* ja *kiletoiminen*. Kiletoi-termi liittyi ensisijaisesti tyttöjen kulkuun tuvasta tupaan laulaen kestitystä pyytämässä, sanalla *igriššat* taas kuvattiin Narvussa 1930-luvun aineistossa naamioituneena kylällä kulkemista.⁶⁷⁹ Kiletoi liittyi lähinnä Miikkulaan sekä joulun ja loppiaisen väliin, *igriššat* joulun ja loppiaisen väliin. Kummastakin on myös satunnaisia mainintoja muissa yhteyksissä, ja muutama muistiinpano yhdistää termit.

Valtaosaan *igrišša*-kuvauksista ei liity runoja. Yleisimmin *igriššoilla* käynti sijoitettiin joulun ja loppiaisen välipäiviin ja tarkoitti lähinnä nuorten, mutta paikoin myös aikuisten naamioituneena kiertämistä talosta taloon tai lähikylissä. Kuvauxsiin liittyy usein myös mainintoja tanssista ja laulusta.⁶⁸⁰ Katri Vohdan mukaan *igriššo*ja pitivät ”sekä luterilaiset että inkerikot.”⁶⁸¹ Kahdessa toisinnossa *igriššat*-termi liittyy Martin päivään ja runoon, toisaalla kerrotaan, että joulun ja loppiaisen väliset *igriššat* vietettiin kuin Marttina, mutta ei laulettu Martin virttä eikä kerätty syötävää.⁶⁸² Muutaman muistiinpanon perusteella voi olettaa termin olleen laajemmassakin käytössä, vaikka ensisijaisesti se näyttää liittyneen joulun ja loppiaisen välipäiviin. Sillä kuvattiin myös naamioitumisleikkejä ja hulluttelua häissä.⁶⁸³ *Igrišša*-nimitystä käytetään lähinnä 1930-luvun narvusi-laisaineistossa, mutta yksi maininta löytyy myös 1800-luvun lopun Narvusi-laisesta Alavalta. Hän kuitenkin kääntää sanan ”tyttöjen iltavalvonnoilla” ja mainitsee sen yhteydessä ainoastaan pyhävaatteisiin pukeutumisesta.⁶⁸⁴ Soikkolan Saaroven kylästä on maininta, jonka mukaan siellä käytettiin *pellee*hys-sanaa nuorison kiertämisestä kylällä oudoissa vaatteissa loppiaisen ja laskiaisen välillä.⁶⁸⁵ Termit näyttävät siis painottuvan alueellisesti ja muuntuvan ajassa, mutta olevan samalla käyttöaloiltaan melko laajoja.

Igrišša-kuvaukset keskittyvät eri teemoihin kuin Miikkulan, kiletoin ja Martin-päivän kuvaukset. Ainoastaan kahdessa inkerisilta tallennetussa kuvauksessa *igriššoihin* liittyy antimien pyytämistä, ja tällöinkin kuvaus painottuu naamioitumiseen ja kiertämiseen.⁶⁸⁶ Erityisesti luterilaiset korostavat, että *igriššoilla* antimia ei pyydetty tai *igriššaviera*ille ei tarjottu mitään.⁶⁸⁷ Luterilaisen Anders Saksan kertomuksen vanhastapiiasta, joka ”teki itse *igrissaks*” eli naamioitui, mutta joka ”juotettii humalaa ja kuoli tuonne Räkälän metsään” voi tulkita varoitustarinaksi humalaisena vieraissa kylissä kiertämisestä.⁶⁸⁸

⁶⁷⁹ Ks. myös IMS, *igrišša*, *pellēhūs*. Termi tulee venäläisestä nuorison leikkejä merkitsevistä sanasta *igrištša* (Čistov 1976b, 197).

⁶⁸⁰ Esim. SKS KRA Haavio 2728, 2731; Laiho L. 4758.

⁶⁸¹ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 818.

⁶⁸² SKS KRA Laiho A. 2339, 3176; 2597.

⁶⁸³ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 896; Laiho A. 3070. Naamioituminen (ilman *igriššat*-termiä) mainitaan myös Pedron, Nastassien ja Jyrin praasnikkojen yhteydessä (SKS KRA Enäjärvi-Haavio 675; Laiho L. 5226, 5995).

⁶⁸⁴ SKS KRA Alava VII b Valokuvain luettelo 1892 nro 73.

⁶⁸⁵ IMS: *pelehellä*, *pellēhūs*; VKKMS: *igriššaD*, *pelehellä*.

⁶⁸⁶ SKS KRA Laiho L. 5188, 5254.

⁶⁸⁷ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 801, 817, 819; Laiho A. 2597.

⁶⁸⁸ SKS KRA Laiho L. 4766.

Vaikka tanssin ja laulun kuvaukset ovat igrišša-kuvauksissa yleisiä, liittyy niihin harvemmin varsinaisia runoja. Laukaansuussa kerrottiin, että joulun tienoon igriššoilla pukeutuneet nuoret ”kiersivät kylää laulaen kaikenlaisia lauluja, rivojakin.”⁶⁸⁹ Mari Vahterin mukaan igriššoilla hänen aikanaan laulettiin venäjänkielisiä lauluja, käytiin taloissa laulamassa ja tanssimassa.⁶⁹⁰ Haitari, truba tai viulu soi, kertovat muut kuvaukset.⁶⁹¹ Sopimattomina pidettyjä, uusia tai venäjänkielisiä lauluja eivät runonkerääjät juuri tallentaneet, joten niiden puuttuminen aineistoista ei kerro niiden yleisyydestä.

Martti Haavion Anna Kivisoolta tallentama kuvaus kytkee igrišša-illat, naamioitumisen ja *tanssituvanpyyntörunon*: joulun ja loppiaisen välillä menivät tytöt ja pojat naamioituneina toisiin kyliin, jossa kokoonnuttiin isäntäkylän nuorison maksamaan tupaan tanssimaan. Tanssitupaa pyydettiin laulamalla: ”*Peremies pereisäntä...*” Haavio ei tallentanut runoa, oletettavasti koska hänen vaimonsa, joka haastatteli Kivisoota kolme päivää, oli jo tallentanut tämän tuvanpyyntölaulun.⁶⁹² Enäjärvi-Haavioille Kivisoo myös kuvasi nuorison joulun ja loppiaisen välin iltojen ”huvittelu- ja tanssitilaisuuksia,” mutta käytti tällä kertaa tilaisuuksista ainoastaan nuorison illanviettoon tuvassa viittaavaa termiä *besedat*. Kylän pojat vuokrasivat jonkin talon tuvan, jossa tanssittiin haitarin säestyksellä ruskovia, katrillia ja kazatškaa. Vieraistakin kylistä tuli nuoria, mutta tilaisuudessa ei tarjottu ”mitään suuhunpantavaa.”⁶⁹³

Kivisoon eri kerääjille antamien kuvausten talvisen tuvanpyytämisen ja tanssin ympärillä kiertävä variaatio viittaa siihen, että suhteellisen laajaankaan kontekstikuvaukseen ei välttämättä mahdu laulajan tuntema runon käytön koko kirjo. Tulkitsisin Kivisoolta tehtyjen muistiinpanojen kokonaisuuden näin: Talvikauden sunnuntai-iltoina kylän nuoriso pyysi vaihtelevista taloista lupaa päästä tupaan tanssimaan: tähän riitti pelkkä tyttöjen laulu. Samalla tavalla tupaa pyydettiin tanssiin myös Miikkulana.⁶⁹⁴ Joulun ja loppiaisen välissä kylän pojat vuokrasivat yhden tuvan nuorison käyttöön koko ajaksi – tähän kuvaukseen ei *tanssituvanpyyntörunoa* liity.⁶⁹⁵ Joulun ja loppiaisen välin iltoina tanssittiin sekä oman kylän itse vuokratuissa tuvassa että lähdettiin naamioituneina toisiin kyliin. Kun toisessa kylässä pyydettiin päästä kyseisen kylän nuorison vuokraamaan tupaan tanssimaan, laulettiin jälleen tuvanpyyntöruno.⁶⁹⁶ Tuvanpyyntölaulu ja tuvan varsinainen vuokraaminen eivät siis olleet tarpeen samanaikaisesti.

Kiletoi-termiä ei Kivisoon tuvanpyyntölaulujen kuvauksissa esiinny, vaikka hän kytkeekin runon yhden version Miikkulan praasnikkoihin. Matrona Bässina sen

⁶⁸⁹ IMS: igrišša.

⁶⁹⁰ SKS KRA Laiho A. 2599.

⁶⁹¹ SKS KRA Laiho A. 2588; Laiho L. 5228, 5235.

⁶⁹² SKS KRA Enäjärvi-Haavio 404, 835b.

⁶⁹³ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 801.

⁶⁹⁴ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 835b; Laiho L. 5343; 5989.

⁶⁹⁵ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 801.

⁶⁹⁶ SKS KRA Haavio 2741.

sijaan yhdistää termit: ”Igris-illal kiletoimassa käytiin, ennen kressenjaa [loppiaista], joulun jälkeen alettiin.” Pukeuduttiin tytöt naineiksi naisiksi, miehet naisiksi, naiset miehiksi, mentiin naapurikyliin, vuokrattiin kesäistä niittämistä vastaan joku oman kylän talo tanssiin: ”Kaikenlaisia virsiä laulettiin.”⁶⁹⁷ Igrisšojen ja kiletoimisen ajankohdat menevät osin päällekkäin. Molempien puitteissa kerrotaan talosta taloon kiertämisestä, laulamisesta ja tanssimisesta. Kiletoin yhteydessä vain korostuvat pitkät runot ja oluella kestitys, igriššojen yhteydessä naamioituminen, tanssiminen ja kestituksen puute.⁶⁹⁸

Anna Kivisoolta on tallennettu myös kaksi hämmäntävää kiletoivirren (*giletoivirs*) muistiinpanoa:

Giletoo, galetoo,	kiletoi kaletoi
kana sittu gañevoo,	kana ulosti ojaan
giletoo, galetoo, -----	kiletoi kaletoi -----

Näin lauloivat ennen tytöt Soikolassa ja vatjan puolessa kun he kävivät kiletoimassa eli kestittävinä eri taloissa, kertoi Kivisoo. Kaksi kuvausta eroavat hieman toisistaan, mutta kumpikin on menneessä aikamuodossa. Haavion tallentaman version mukaan kiletoimassa käytiin tarkemmin määrittymättömänä praasnikkana, jolloin tytöt kokoontuivat yhteen ja kiersivät taloissa: ”Ympäri menivät, tanssivat, annettiin olutta ja viinaa, siis pois.” Näin oli Kivisoon ropsulainen isä eli ätti kertonut.⁶⁹⁹ Laihon tallentama kuvaus sijoittuu Pedron päivän praasnikkaan, jolloin ”tytöt käivät vierahis toisillaa, giletoimas.” He söivät, joivat ja vaihtoivat paikkaa ja lauloivat välillä yllä olevan kiletoivirren.⁷⁰⁰ Kivisoolla ei siis ollut omakohtaisia kokemuksia kiletoivirsistä eikä hän käyttänyt nimitystä joulunajan kiertämisen ja tuvanpyyntörunojen yhteydessä. Sen sijaan hänen isänsä oli kertonut niistä jotain, mikä poikkesi runosäkeeltään ja laulamisen ajankohdaltaan muista kiletoivirsistä, mutta toisti muuten kuvauksille tyypillisiä tyttöjen kestittävänä kiertämisen teemoja. Lähin Kivisoon runoteemaa muistuttava runo *Rinki ranki, kana sittu pankiin* kertoo ketun tehneen olutta kukon ja kanan jätöksistä ja Matin kehuneen sitä makiaksi. Runo vaikuttaa oluenjuontiin liittyvältä pilkkarunolta.⁷⁰¹ Kivisoon isän laulama *kana sittu gañevoo* -säe voisikin olla naureskellen tai pilkalla laulettu ja viitata humalaisten tyttöjen laulamiin renkutuksiin varsinaisten sisällöllisesti suhteellisen eheiden kiletoivirsien asemasta. Laulu tuntuu edustavan jonkinlaista vastarekisteriä, varsinaisen kiletoivirren pilkka- tai parodiaversiota.

⁶⁹⁷ SKS KRA Haavio 2731.

⁶⁹⁸ Joulunajan praasnikkarunoilla on muutamassa muistiinpanossa yllättävä yhteys myös kesäpraasnikkoihin. Soikkolan Uudestakylästä Narvusin Kalliviereen miehelään muuttanut Helena Säkki lauloi Pedron praasnikan kuvauksensa yhteydessä ensin kiletoivirsien teemoja vastaavan sisäänpääsy- ja antimienpyyntörunot, jotka hän sijoitti riiheen saapumiseen ja sieltä syömisen ja juomisen jälkeen lähtemiseen (SKVR III 2077, 2079). Vaikka kyseessä on riihessä vietettävä oluenjuontitilaisuus, pyydetään ensimmäisessä runossa isäntää ja emäntää nousemaan vuoteestaan ja hakemaan kammarista olutta. Kiletoi-nimitystä näihin muistiinpanoihin ei sisälly. Runoteemojen soveltamisala näyttää siis laajalta, vaikka aineiston painopiste on talvipraasnikoissa.

⁶⁹⁹ SKS KRA Haavio 2733.

⁷⁰⁰ SKS KRA Laiho L. 5363.

⁷⁰¹ SKVR III 3500.

Ilmeisesti kiletoiminen tapana, nimityksenä, kestityksen pyyntönä ja laulukokonaisuuksina väheni ja hävisi 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa. Maailmansotien välillä haastatelluista laulajista ainoastaan nimensä perusteella ortodoksi Katri Labanov Narvusin alueelta sekä kaksi Luuditsasta kotoisin olevaa vatjalaisnaista lauloivat kerääjille varsinaisia kiletoivirsiä.⁷⁰² Katarina Jakovleffin mukaan ”perrää” eli ilmeisesti hänen nuoruutensa jälkeen 1800-luvun loppupuolella ”pappi kielsi gilidoittamisen.” Vuonna 1925 Jakovleff oli 64-vuotias.⁷⁰³ Naastoi Säätinältä kertoi jo vuonna 1892, että ”Soikkolassa ei käyde enää kiletoissa. Liivakylässä vieläkin käydään.”⁷⁰⁴ Onttaman naisen mukaan (inkerois-inkerinsuomalaisessa) Harkkolassa oli ennen vietetty Miikkulaa neljä päivää ja laulettu, mutta vuonna 1909 ”ei laulua enää lauleta.”⁷⁰⁵ Narvusin inkerinsuomalaisella Struuppaalla Mäkisen emäntä kertoi vuonna 1897 kiletoimisessa menneessä aikamuodossa eikä sanonut muistavansa runoa kolmea säettä enempää.⁷⁰⁶ Muutenkin lauluiltaan venäläistyneessä inkerois-venäläisessä Väikylässä, kertoi Maria Hauki vuonna 1938, laulettiin Miikkulana kaikki ”vaa vennäiks.”⁷⁰⁷ Monia kiletoivirsiä tallentanut Alava kertoo inkeroisten kiletoimisesta samoin menneessä aikamuodossa, ja sijoittaa luterilaisten laulamisen sitäkin kauemmas menneisyyteen: ”Ennen käytiin kiletoimassa joulun ja veseristan [loppiaisen] väliin ja käytiin taloissa ja yhtä ja toista korjattiin rahaa ja mitä mistäkin annettiin. Vennäin uskoiset näin kävivät. Mutta ennenmuinoin Suomen uskoisetkin.”⁷⁰⁸ Inkerinsuomalaiset olivat saattaneet 1600- ja 1700-lukujen kuluessa omaksua inkeroisilta ja vatjalaisilta praasnikoihin liittyviä tapoja (ja ortodokseja oli saattanut vaihtaa etnistä ryhmää uskonnon vaihtamisen myötä 1600-luvulla), mutta 1700-luvulta eteenpäin sekä ortodoksinen että luterilainen kirkko pyrkivät karsimaan kansanomaisia rituaaleja (ks. esim. Västrik 2007). Lukkarinen (1911, 64–65) kertoo, että kiertämistä nimitettiin ennen *kiletoimiseksi*, mutta hänen käyntinsä aikaan jo *kamppanjaksi*, ja että ajankohta oli siirtynyt Miikkulan aatosta itse juhlapäivään ja tapoja oli siistitty.

Joulunajan keskeinen esitysareena siis pysyi, mutta siihen liittyvät rekisterit ja laulun paikalliset lajit vaihtuivat. Nuorison joulunajan kiertäminen kylän taloissa ja toisissa kylissä pysyi kiletoimisen loppuessaakin: igrišša-kuvauksiin ei kuitenkaan liity samanlaista kestitystä ja muutamissa muistiinpanoissa nimenomaan tähdenetään, että mitään ei tarjottu. Kuvauksista käy myös ilmi, että kaikki eivät suhtautuneet tällaiseenkaan kiertämiseen suopeasti.⁷⁰⁹ Kiletoinnin myötä myös pitkät siihen liittyneet, tanssinkin säestyksenä toimineet runot katosivat ja korvautuivat muilla lajeilla: ”kaikenlaisilla” lauluilla, venäläisillä lauluilla ja soitinmusiikilla.

⁷⁰² SKS KRA Ankeria 209; Salminen K. 216; Sääski 5343.

⁷⁰³ SKS KRA Ankeria 209.

⁷⁰⁴ SKVR III 2284. Liivakylä oli inkerois-vatjalainen.

⁷⁰⁵ SKVR III 3496.

⁷⁰⁶ SKVR III 2358.

⁷⁰⁷ SKS KRA Laiho L. 5228.

⁷⁰⁸ SKS KRA Alava X, s. 126–127. Vesperistasta ja loppiaseen asti kulkemassa käymisestä ks. esim. SKS KRA Enäjärvi-Haavio 826; Haavio 2734–2744; Laiho L. 5188.

⁷⁰⁹ SKS KRA Laiho L. 5254, 5990.

ESITYSAREENA JA LAULUN JÄSENTYMINEN

Keskeiset praasnikkalaulut osoittautuvat rekisteriensä ja esitysareenoidensa suhteen yllättävän yhtenäisiksi ryhmiksi. Kun alueelliset ja etniset erot otetaan huomioon, muodostavat kuvaukset, runot ja sävelmätyypit tai laulun muotorakenteet hyvinkin kiinteitä yhdistelmiä. Tiettyihin rituaalisiin tai juhlatilanteisiin keskeisesti liittyvien laulujen esityksissä ja näiden laulujen kuvauksissa toistuvat tietty runoteemat, aloitusformulat, sävelmät, muotorakenteet, lauluun liittyvä liike, laulajaryhmät sekä laulamisen aika ja paikka samankaltaisina. Yhteistä eri praasnikoiden esitysareenoille oli yleensä kirkkopyhä, jumalanpalvelus, vieraiden ruualla ja juomalla kestitys sekä etenkin nuorison yleinen tanssiminen ja laulaminen ulkotiloissa. Kaikkien vakiintuneiden praasnikkalaulujen rekistereille yhteistä oli joukolla esilaulajan ja kuoron vuorotteluna laulaminen, suhteellisen yksinkertaiset ja ilmeisen vanhakantaiset musiikilliset rakenteet sekä suhteellisen kiinteät runoteemat joko laulun alussa tai läpi koko laulun. Samalla eri praasnikat eroavat toisistaan sekä esitysareenoina että rekisteriensä puolesta.

Laskiaisen rekiajeluun liittyi Soikkolan inkeroisilla, kuten Hevaallakin, tietty paikallinen sävelmätyyppi ja tyypillinen aloitusformula (*Liuvukka rekoi lippiiä*, Hevaalla *Lähe Jumala aviksi*), jonka perään saatettiin punoa erilaisia väljemmin laskiaiskontekstiin liittyviä runoteemoja. Teemat liittyivät usein jotenkin ajamiseen, ajajaan ja laulaviin tyttöihin. Laulajina mainitaankin useimmin nimenomaan tytöt. Liukuvirren rekisteri aloitusformuloineen, sävelmätyypeineen, esityksellisine piirteineen (kova ääni, lisätavut ja tavumuutokset) ja siihen kytkeytyvine esitysareoineen (laskiaisen rekiajelu) hahmottuu aineistosta selkeärajaisena kokonaisuutena. Liukuvirteen liittyviä muita runoteemoja tarkastellessa ilmeiseksi käy rekisterin joustavuus ja laulamisen tilanteen vaikutus. Pakolaisnainen ja kaksi 1960-luvun laulajaa muokkasivat virrestä omanlaisensa, nuoruuden kadotettua yhteisöä kuvaavat versiot. Vaikka paikallisen lajin nimityksiä (*liukuvirsi*, *liukunootti*) ei, toisin kuin Hevaalta, ole Soikkolasta tallennettu, näyttää rekisterin kiinteyden ja esitysareenan (*liukupäivä*) nimitysten vakiintuneisuuden perustella todennäköiseltä, että tässä *liukuvirreksi* nimeämäni kategoria olisi ollut myös laulajien tunnistettavissa.

Pääsiäisen ja kesäkauden liekkuvirsi aloitettiin kiinteästi keinuun ja keinumiseen liittyvällä aloitusteemalla (yleisimpänä *La ka katson liekkuani*), ja sitä kannatteli samantyyppinen sävelmä kuin liukuvirsiä. Laulun jatkoksi punoutui monenlaisia lyyrisiä ja eppisiä runoja. Tämänkaltaisia runoja nimettiin joskus liekkuvirsiksi ilman aloitusteemaakin, jos ne oli esitetty tallentajalle liekkusävelmällä. Liekkuvirsien laulaminen kerrotaan aloitetun pääsiäisenä, jolloin suuri kyläkeinu otettiin käyttöön. Kesän ensimmäinen tilanne näyttää erityisenä: se on ainoa tilanne, jolloin kerrotaan myös aikuisten ihmisten kertyneen liekulle laulamaan. Muina kesän pyhäpäivinä liekku oli nuorison aluetta, yksi ajanvieton ja laulamisen paikoista, ja laulajat lähinnä nuoria naisia.

Kokkovirsi (*Tulkaa tyttäret tulelle*) muodostaa esitystapansa ja kontekstinsa puolesta väljemmän kokonaisuuden kuin liuku- ja liekkuvirret. Länsi-Inkerissä kes-

keisin (rituaalinen) kokon polttamisen konteksti ja siten kokkovirren esitysareena oli juhannus, Keski-Inkerissä helluntai. Tulia poltettiin ja kokkovirttä laulettiin myös muina kevätpyhinä. Virttä tai sen osia saatettiin laulaa niin kokkopaikalle muodostelmana kulkiessa, tulta sytyttäessä kuin kokolla ympärökossa tanssittaessa tai kuljettaessa. Kokkovirren länsi-inkeriläiset sävelmätoisinnot viittaavat tanssiin, mutta niiden yhteydessä ei kukaan laulajista erikseen kuvaa kulkemisen tapaa. Keski-Inkerissä Launis mainitsee kokolle kulkemiseen liittyneen sekä hitaasti ketjumuodostelmassa (Viron veräjät) että nopeammin, tanssien paririvissä (kluutša) kulkemisen. Tyypillisen, melko pitkän aloitusteeman (*Tulkaa tyttäret tulelle*) jälkeen saatettiin jälleen laulaa muita runoja. Sävelmä oli vähemmän vakiintunut kuin liuku- ja liekkuvirsissä, ja toisaalta laulamiseen liittynyt tekeminen ei ollut yhtä kiinteästi määräytynyttä. Kokolle kulkemiseen liittynyt keski-inkeriläissävelmä määrittyi lähinnä refrenkityypin mukaan, kun taas Länsi-Inkerissä sävelmäksi sopivat muutamat yksinkertaiset tanssisävelmätyypit. Illan kuluessa sävelmät saattoivat vaihdella erilaisen liikkeen (kulkeminen, tanssi) ja paikoillaan olon vaihdellussa.

Pedron ja Iilian virret olivat pyhälle Pedrolle ja Iilialle (tai Hevaalla Ukolle) kesän suurimmilla inkeröiden praasnikkajuhlilla osoitettuja riittivirsiä (*Pyhä Pedro armollinen, Iilia pyhä isäntä*). Laulun keskeissisältö oli rajattu – pyhimyksen kutsu pitoihin, oluen, viinan ja ruuan kuvaukset sekä sateen pyyntö – eikä laulua kerrota jatkettuna muilla teemoilla. Kuvaukset kytkevät sen praasnikkajuhlan aloittavaan rituaaliseen kylän yhteisöluen juomiseen. Tämän jälkeisissä juhlissa laulaminen jatkui, mutta ei riittivirren suorana jatkumona. Vaikka laulajiksi sekä Hevaalla että Soikkolassa mainitaan tytöt, eivät laulamisen paikat olleet nuorison ajanviettopaikkoja, vaan eri tavoin liminaaliloiksi määrittyviä kohtia: riihen kuomina, uhrilehto, saunan tai tšasounan edusta. Sävelmätyyppi oli vakiintunut, mutta erilainen Hevaalla ja Soikkolassa. Tyttöjen kerrotaan laulaneen runon hitaasti piirissä. Narvusin alueella kuvausten kirjo on myöhäisempi ja hajanaisempi kuin Soikkolassa ja Hevaalla, mutta antaa paremman kuvan riittivirren mahdollisista muistakin käytöistä: sitä saatettiin laulaa vähemmän rituaalisesti pitkän monipäiväistä praasnikkajuhlaa kylän läpi kulkiessa, tyttöjen viettäessä aikaa syrjemmällä, ruuasta kiitettäessä tai tyhjiä olutastioita praasnikkojen lopuksi huuhdeltaessa. Tavat saattoivat vaihdella kylittäinkin.

Sävyltään keveämpiä ja leikkisempiä, mutta samalla tavoin melko rajattuja ja pyhimykselle suoraan osoitettuja ovat Narvusin alueelta tallennetut, virolaisia toisintoja läheisesti muistuttavat *Martinvirret*, joita laulettiin pyhimyksen nimikkopäivänä talosta taloon kierellen. Runo alkaa pyhimyksen puhuttelulla (*Hups hups hups hups Martikkine*) ja jatkuu ruuan ja kestityksen pyytämällä sekä paikoin kiitoksen tai moitteen teemoilla. Sitä lauloivat kuvausten mukaan vaihdellen lähinnä tytöt, pojat, lapset tai paimenet, jotka olivat usein naamioituneita. Aineiston ainoa sävelmätoisinto on tyypillinen nopea tanssisävelmä, ja ympärökossa tanssien laulamisesta puhuvat myös laulamisen kuvaukset. Runoteemoja ei aineistossa liitetä mihinkään muihin konteksteihin. Toisin kuin muut praasnikkavirret, Martinvirsi painottuu inkerinsuomalaisille lähellä Viroa sijaitseville luterilaisalueille.

Viimeinen laajempi praasnikkoihin liittyvä laulujoukko koostuu Miikkulanpäivän ja joulunajan *kiletoivirsistä*. Runot alkavat *Kiletoi kaletoi* -säkeellä, avaamiskehotuksella tai talonväen tervehtimisellä. Pyhimystä ei runossa puhutella, mutta Jumalan saatetaan laulaa kulkevan talosta taloon kiertävien tyttöjen mukana. Kiletoivirsi saattoi muodostaa pitkänkin sikermän oluen tai rahan pyyntöjä, laulajajoukon kuvausta, pyyntöä päästä sisään tanssimaan sekä lopussa erilaisia kiitoksia ja toivotuksia tai moitteita jos mitään ei oltu annettu. Muita lyyrisiä tai eoppisiä teemoja ei laulun jatkoksi liitetty. Laulajina mainitaan aina tytöt, joiden joukossa saattoi kuitenkin kulkea myös poikia. Heille annettiin taloissa olutta, viinaa, rahaa ja syötävää. Runosikermä lomittui toimintaan: taloon pyrkimiseen, sisälle pääsemiseen, lattialla tanssimiseen ja isäntäväen kiittämiseen kestityksen jälkeen. Tanssista löytyy riehakkaitakin kuvauksia, mutta toisaalta kerrotaan tyttöjen voineen laulaa myös hitaassa ympärikossa. Suppea, osin tulkinnanvarainen länsi-inkeriläinen sävelmäaineisto koostuu yhtä myöhäistä poikkeusta lukuun ottamatta samantyyppisistä yksinkertaisista, neli-iskuisista sävelmistä.

Eri paikallisten lajien puitteissa runot rakentuvat hyvin eri tavoin. Siinä missä laskiaisen liukuvirsissä, pääsiäisen ja kesäkauden liekkuvirsissä tai juhannuksen kokkovirressä alkurunoa tai -teemaa saattaa suoraan seurata moninaisia lyyrisiä ja eoppisiä teemoja, ei jatkoteemoista Pedron, Iilian, Martin ja Miikkulan virsissä ole merkkejä. Liuku-, liekki- ja kokkorunojen alku rakentuu tekemisen – ajamisen, liekkumisen, kokolle kulkemisen – ympärille. Pedron, Iilian ja Martin runot taas alkavat pyhimyksen puhuttelulla ja jatkuvat kyseiseen juhlaan suoraan liittyvillä teemoilla: Pedron ja Iilian virret sateen pyynnöllä ja oluenjuonnin teemoilla, Martin virsi kestityspyynnöillä ja kiitoksilla. Miikkulanpäivän ja joulukauden kiletoivirsissä ei pyhimystä puhutella, mutta laulun alussa usein viitataan Jumalaan kulkemassa laulajien mukana; runojen teemat liittyvät kulkijoiden kuvaukseen, kestityksen pyyntöön, olueen ja kiitoksiin tai moitteisiin. Kiletoivirsien yhteyteen ei liity mainintoja muista runoista ollenkaan: varsinainen runosykli oli hyvin pitkä ja sitä kierrettiin laulamassa useissa taloissa. Pedron, Iilian ja Martin päivän kuvauksiin sitä vastoin liittyy mainintoja muustakin laulamisesta ja tanssista varsinaisen juhlahvirren esittämisen jälkeen – samanlainen näyttää tilanne Länsi-Inkerissä olleen myös Senni Timosen (2004, erit. 129–130) käsittelemän Jyrin virren kohdalla. Missään ei kuitenkaan sanota, että laulu olisi jatkunut suoraan juhlarunosta tai samalla sävelmällä, päinvastoin: hitaan ja juhlahan rituaalirunon jälkeen laulamisen rekisteri vaihtui riehakkaammaksi. Jyrin, Pedron, Iilian ja Martin päivän virsien paikalliset lajit olivat runoteemoiltaan suppeita eivätkä ottaneet monikäyttöistä, liikkuvaa lyyristä ja lyyriseoppista ainesta osakseen. Sen sijaan liekki-, liuku- ja kokkorunojen kerrotaan voineen jatkua suoraan samalla sävelmällä lauletuilla muilla teemoilla ja runoilla. Käytetyt sävelmätyypit erosivat toisistaan sekä praasnikoittain että alueittain: alueellisissa eroissa näkyy myös etnisiä painotuksia.

PULMAT

7. PULMAT

Häät eli *pulmat* olivat Länsi-Inkerissä etenkin inkeroisilla, mutta ainakin paikoin myös inkerinsuomalaisilla monipäiväinen juhla, johon lomittui enemmän lauluja ja itkuvirsiä kuin mihinkään muuhun tilaisuuteen. Häät alkoivat morsiuustalossa ja päättyivät sulhasen kotiin, ja niiden yhteydessä innostuttiin laulamaan paljon muutakin kuin varsinaisia häälauluja. (Esim. Salminen 1916; 1917, erit. 30.)⁷¹⁰

Häärituaali ja häälaulut vaihtelivat alueittain. Yhteistä näyttää Vienasta Viroon asti olevan häiden kaksiosaisuus sekä runolaulun tai itkuvirsien keskeisyys. Sen sijaan itse runot tai itkut ja niiden laulamiseen käytetyt sävelmät eroavat eri alueilla toisistaan. Kuten Lotte Tarkka (2005, 49–50; ks. myös Sarmela 1978) toteaa, häistä saatava kuva vaihtelee sen mukaan, mihin lajiin keskitytään. Niin Vienassa kuin Inkerissäkin itkuvirret ja runot vuorottelivat. Matti Sarmela (1978; ks. myös 1981) on käsitellyt vienankarjalaisia häitä nimenomaan lauluhäinä, Unelma Konkka (1985, 116–186) itkuhäinä. Virolaisia häätapoja on tutkinut erityisesti Ülo Tedre (1973, 1981).

Inkerin osalta ensimmäiset kirjoitukset häärituaalista julkaisi Volmari Porkka (1883a; 1883b), joka kuvasi lähinnä itkuvirsien käyttöä. Ensimmäiset varsinaiset häärunotutkimukset teki Väinö Salminen (1916, 1917), jonka oli alkujaan ilmeisesti tarkoitus jatkaa tutkimustaan muille maantieteellisille alueille. Hän totesi, että häiden kohdalla runoja ei voi ymmärtää käsittelemättä niitä häärituaalin osana ja myöhemmin hän totesi olennaiseksi myös häärunoston ja häätapojen tarkastelun suhteessa etnisten ryhmien välisiin eroavaisuuksiin. Henni Ilomäki (1998) on pohtinut, minkälaista kuvaa häärunosto antaa naisesta ja naisen asemasta Inkerissä. Aili Nenola (1982, 2002) on tutkimuksissaan valottanut paitsi hääitkuja ja häärituaalia, myös itkuvirsien ja runojen välisiä suhteita. Pertti Anttonen (1987; 1992; 1994) on käsitellyt inkeriläisiä häitä van Gennepin siirtymäriittiteorian näkökulmasta ja keskittynyt erityisesti häiden pilkkaamiskäytäntöihin. Senni Timonen (käsikirjoitus; 2004) on tarkastellut lyriikan ja häälaulujen suhdetta erityisesti keski-inkeriläisen aineiston pohjalta.

Inkerissä häiden kulku näyttää olleen niin monimuotoinen ja kylittäin, ryhmittäin tai jopa häittäin vaihteleva, että yhden yhtenäisen skeeman luominen edes Länsi-Inkerin alueelta on mahdotonta. Tietyt runot sijoittuvat kuitenkin eri laulajienkin kuvauksissa niin säännönmukaisesti tiettyihin seremonian kohtiin ja alkavat niin tyypillisillä säkeillä tai teemoilla, että monet aineiston kontekstiedottomatkin laulut ja sävelmät on mahdollista paikantaa *tyypillisen* häärituaalin osaksi. Häälauluissa olisi ainesta useaan perinpohjaiseen monografiaan: tässä luvussa on tarkoitus ainoastaan hahmotella häälaulujen rekistereistä. Väinö Salmisen (1916, 1917) yleisesitykset säeluetteloineen ja tarkkoine viitetietoineen antavat tässä pääpiirteit-

---

⁷¹⁰ SKS KRA Alava 13, 195.

täin riittävän pohjan kontekstittiedottoman tekstiaineiston sijoittamiseen, mutta tarvittaessa käytän myöhempääkin runoaineistoa.⁷¹¹ Aili Nenola (2002, 43–44) toteaa, kuinka Salmisen (1916) ”esityksestä käy ilmi, miten vaikeaa on yrittää kuvata Inkerin eriheimoisten asukkaiden häitä yhdessä tai erikseen: osista ei synny kokonaisuutta ja kokonaisuus ei kuitenkaan kuvaa minkään heimon häitä.”⁷¹² Tähän on syynä sekä Salmisenkin pahoittelema lähdemateriaalin puutteellisuus että alueen pitkä monikulttuurinen vuorovaikutus: ”Inkerissä 1800-luvulla eläneet häätraditiot sisälsivät niin paljon erilaisia eri puolilta peräisin olevia piirteitä, että niiden sijoittaminen yhtenäiseen kuvaukseen on yhäkin täysin mahdotonta,” toteaa Nenola. Nähdäkseni tilannetta monimutkaistaa lisäksi muutama muukin seikka. Vaikuttaa siltä, että laulajat ovat voineet esittää runoja erilaisista näkökulmista eli vaikkapa jommankumman suvun tai tietyn häiden roolinhaltijan suunnasta käsin tai toistaa joitain yksittäisissä häissä esitettyjä käytäntöjä, vaikka toiset esittäjät ovat toki voineet myös pyrkiä antamaan kattavaa kuvausta häissä yleensä lauletuista lauluista. Rituaaleille on ylimalkaan ominaista niiden muuntuminen tilanteen mukaan, vaikka monet piirteet pysyvätkin samana ja toistuvuus on usein yhteisön itsensä keskeisenä pitämä asia.⁷¹³ Oman lisänsä aineiston moninaisuuteen tuo lisäksi vielä se, että Salmisen (1917, 20; 1934, 178) mukaan naiset lauloivat häihin liittyviä lauluja myös hääkontekstin ulkopuolella, omaa elämänkohtaloa kuvaavina. Voi olettaa, että runot ovat tällöin muokkautuneet ja punoutuneet toisiinsa ja muihin aiheisiin vapaammin kuin osana häärituaalia. Tällöin taas on vaikea päätellä, milloin kerääjille esiintyneet naiset ovat pyrkineet kuvaamaan nimenomaan häärituaalia, milloin taas käyttäneet runoja kuten niitä on käytetty hääkontekstin ulkopuolella. Tässä luvussa tarkastelun karkea taso kuitenkin pääpiirteittäin riittää. Runojen tilannesidonnaiseen muokkautuvuuteen palaan seuraavassa pääluvussa.

Aineistoni kertoo vahvimmin inkeroisten häätavoista, vaikka ryhmien välisiä eroja ei ole tässä mahdollista tarkemmin jäljittää. 1800-luvun loppupuolella luterilaiseen väestöön kohdistui erityisen voimakas häätapojen ”siistimiseen” tähtäävä paine, ja viimeistään tällöin perinteiset häätavat lauluineen jäivät monin paikoin

⁷¹¹ Väinö Salminen (1917, III) kertoi päättäneensä ”ryhtyä häärunoja tutkimaan” vuonna 1905. Inkerin häärunojen hän (mts. 2) kertoo kenttämatojen tuloksena muodostuneen hänelle ”osittain myöskin eläväksi tiedoksi.” Vuoden 1906 matkalla kuullusta ja keskustellusta oli siis syntynyt kokonaisnäkemys, joka helpotti runojen jäsentämistä: Salmisen häärunotutkimuksessa keskeisellä sijalla oli usein hajanaisina tallennettujen runonpätkien sijoittaminen rituaalisiin konteksteihinsa. Ensimmäisen retkensä tuloksiin Salminen suhtautui myöhemmin kuitenkin kriittisesti, sillä hän ei ollut selvittänyt tarkemmin kunkin ”laulun aikana tapahtuvaa toimintaa,” eikä hänkään ollut tehnyt muistiinpanoja aidossa tilanteessa, häissä. Salmisen vuoden 1930 muistiinpanoissa on kontekstimaailmoja huomattavasti enemmän kuin ensimmäiseltä retkeltä, mutta etnisten taustojen merkitseminen ei ole tällöinkään systemaattista. Nuoruuden keruuretkiä leimasi Salmisen (1946b; 1946c) muistelmien mukaan tietty huolettomuus: painotus tuntuu olleen enemmän maailman näkemisellä, runojen kuulemisella ja Venäjän armeijan pakoilulla kuin sääntillisellä arkistoaineiston kartutuksella.

⁷¹² Salminen (1917, 48–49, 70, 73, 86–89, 92, etc.) toteaa monen häärunon kohdalla, että sitä on tallennettu vain Länsi- ja Keski-Inkeristä, ja usein muistiinpanot näyttävät painottuvan inkerois- ja vatjalais-alueille, vaikka joitain toisintoja on tällöinkin usein tallennettu myös inkerinsuomalaisilta.

⁷¹³ Rituaaleista yleisemmin ks. esim. Anttonen 1992; Seeger 1987, 70–83; Senft & Basso 2002.

käytöstä (Laiho 1937). Kuitenkin myös inkeroisten ja vatjalaisten parissa juhlatavat olivat ilmeisesti muutoksessa. Inkeroislaulaja Uljaana Kipatsa kertoi, että vuonna 1897 oli jo Laukaalla vietetty häät, joissa ”ei sanaakaan laulettu, ei suomeksi eikä venäjäksi.”⁷¹⁴ Inkerinsuomalaisten laulut välittyvät tässä työssä häiden osalta lähinnä Valpuri ja Katri Vohdan antamien runsaiden kontekstietojen kautta. Molemmat laulajat kertoivat eri yhteyksissä myös inkeroisten tavoista ja lauluista.

Varsinaisia häärunoja on tallennettu suhteellisen paljon ja sävelmäaineistoakin melko runsaasti. Vuonna 1917 oli Salmisen (1917, 31) käytössä jo 470 häärunoa Narvusiasta, 52 Joenperältä, Soikkolasta 108, Kattilasta 2 sekä Siperian siirtolaisilta 26. Kontekstietiedot ovat häärunoaineistossa yleisempiä kuin muualla, vaikka usein kerrotaankin vain kuka laulaa ja missä tilanteessa. Myös laulamisen tavoista on runojen yhteydessä paikoin mainintoja, laulajien etnisistä taustoista harvemmin. Tämän luvun keskeisaineistoon kuuluu 99 häärunoon liittyvää laulamisen tavasta tarkemmin kertovaa kuvausta, joista suurin osa on tallennettu Narvusiasta (81, joista 56 muistiinpanoa 1930-luvulta), Soikkolasta ja Joenperältä vain 18. Sävelmien kohdalla aineisto on tasaisempi: 45 häälaulua Narvusiasta (joista 19 äänityksiä) ja 53 häälaulua Soikkolasta (joista 11 äänityksiä). Häälauluiksi toisinnot määrittävät runotekstien, paikallisten nimitysten tai kontekstietojen perusteella. Täydennän sävelmäaineistoa tässä luvussa Eino Kiurun ja kumppaneiden Soikkolan inkeroisilta 1960-luvulla keräämillä ja vuonna 1974 julkaisemilla 27 häärunolla, joihin liittyy muutaman rivin nuotinnos ja tieto laulun sijoittumisesta häärituaaliin.⁷¹⁵ Aineistot on luetteloitu seuraavien alalukujen järjestystä noudatellen liitteeseen 5 (Häissä laulamisen kuvaukset; Hääsävelmät).

⁷¹⁴ SKVR III 2548.

⁷¹⁵ Lisäksi Hevaalta on tallennettu 23 häälaulua (joista 5 äänityksiä), Tyröstä 16 (4 äänitystä), Kattilasta 10 käsikirjoitusta ja lisäksi liitteessä 5: *Hääsävelmät* on luetteloitu paikkakunnittain myös Inkerin runosävelmissä julkaistut muut keski-inkeriläiset hääsävelmät. Lisäksi käytän runojen käsikirjoitustoisintoja sekä toisen maailmansodan jälkeen tallennettua ääniteaineistoa tarvittavin osin. 1960-luvun lähinnä yksittäisiltä laulajilta tai laulajapareilta tallennettuun ääniteaineistoon liittyy muutamia lähdekiittäisiä tekijöitä. Häissä laulaminen vähentyi 1900-luvulle tultaessa ja loppui monin paikoin jo ennen toista maailmansotaa. Narodnye Pesni Ingermanlandii -julkaisun litteraatiot vaikuttavat muutamien paikoin hieman epätarkoilta, nuotinnokset sisältävät yleensä vain muutaman säkeen ja säkeiden kertaus ei aina käy yksiselitteisesti litteraatiosta, tähtimerkinnöistä ja nuotinnoksesta ilmi, vaikka yleensä runot on pyritty litteroimaan refrenkeineen ja osakertausrakenteineen. Runo- ja sävelmätyypit näkyvät aineistosta kuitenkin riittävän selkeinä.

LAULU RITUAALIN KANTAJANA

Häihin liittyvä runojen ja itkuvirsien laulaminen alkoi Länsi-Inkerissä jo kihla-jaistilaisuudessa. Morsian sekä hänen äitinsä ja kummitätinsä *luettelivat* eli lauloivat itkuvirsiä (Nenola 1982, erit. 113–181; 2002; Porkka 1883a; 1883b), muu väki lauloi runoja. Keskeisimpiä laulajia olivat naiset ja tytöt. Häissä laulettiin sekä häistä toiseen hyvin samanlaisina pysyviä että tilanteen mukaan muokattavia runoja. Kuten Pertti Anttonen (1987, 84–91) toteaa, jokaisissa häissä vanhatkin laulut tulkittiin osin uudelleen, ja uusia lauluja voitiin tehdä. Päiviä kestäneen tapahtumasarjan kuluessa laulajat, laulut ja laulamisen sävyt vaihtelivat. Häihin liittyviä muita lauluja, kuten morsiamelle kohdistettua lyriikkaa ja lyyristä epiikkaa, eivät laulajat välttämättä laskeneet varsinaisten ”pulmavirsien” joukkoon. (Alava 1932; Salminen 1934, 175; Timonen (käsikirjoitus).)⁷¹⁶ Vaikka häät olivat naisten laulun aluetta, myös miehet saattoivat, ”etenkin kannua kallisteltuansa” ryhtyä ”muuta runoja vetelemään, jopa runokilpailuunkin,” kertoo Salminen (1934, 89).

Tyypillisimmät häälaulujen esittämistavat läntisessä Inkerissä olivat paikallaan seisominen, istuminen ja piirissä peräkkäin käveleminen. Usein laulutilanteeseen liittyi myös jotain muuta rituaalisesti sävyttynyttä tekemistä, esimerkiksi pihaan saapumista, sormuksen sovittamista morsiamen käteen, lahjojen jakamista tai morsiamen hunnuttamista. (Launis 1910b, VIII, IX–X, vrt. Salminen 1917, 202–204.) Häät muodostivat monipolvisen siirtymäriitin, jossa morsian asettui sulhasen kotiin ja sukujen väliset suhteet järjestettiin uudestaan (Anttonen 1987). Lahjojen, lähinnä käsitöiden ja rahan vaihto oli joka vaiheessa runsasta, ja rituaalinen viinanjuonti kuului moneen tilanteeseen. (Ks. Salminen 1916, 1917.)

Häakuvausten moninaisuus viittaa siihen, että tavat ovat vaihdelleet kylittäin, ryhmittäin ja häittäin. Juho Lukkarisen mukaan ”monilla kylillä, vieläpä niissä eri taloillakin on nykyisin omia tapoja (vanhaa perua), joita ei enää toiset noudata (Salminen 1917, 30).” Häiden kulku siis vaihteli jopa suvuittain – nähdäkseni Lukkarisen havainto on nimittäin välttämätöntä tulkita ilman oletusta aiemmasta kokonaisvaltaisesta yhtenäiskulttuurista. Näyttää myös siltä, että esimerkiksi jotkut luterilaiset laulajat ovat esittäneet inkeroisille tyypillisiä lauluja ja ortodoksisuuteen viittaavia teemoja. Myös venäjänkielisiä kohtia, uusimittaisia suomenkielisiä lauluja ja luterilaisia virsiä saattoi häämenoihin sisältyä, vaikka niistä harvoin on tallennettu edes mainintoja.⁷¹⁷ Morsiamen ja sulhasen suvun laulajat saattoivat myös innostua laulukilpailuun, jossa Salmisen (1917, 30) mukaan laulettiin ”kaikki, mitä ikinä osataan, myöhempinä aikoina yksin virsikirjan virretkin yhtenä loruna.”⁷¹⁸

⁷¹⁶ SKVR III: 2344; SKS KRA Alava 13: s. 195; Haavio 2587; Laiho A. 2087–2089, 2092, 2276; vrt. Čistov 1976b, 213, erit. nootti 1.

⁷¹⁷ Toisen ryhmän sanastoon liittyviä selityksiä ks. esim. SKVR III 2131 viitteet 2 ja 4; vihjeitä venäjänkielisistä häämenoista SKVR III 1721, 2376, 2442, 2482, 2548; SKS KRA Alava X 106, 115; uusimittainen ”Nyt isän majasta lähtet” osana kalevalamittaisten häärunojen ketjua SKS KRA Laiho A. 3441, ks. myös SKS KRA Laiho L. 4921; virsistä SKS KRA Enäjärvi-Haavio 871–872.

⁷¹⁸ Ks. myös esim. SKS KRA Laiho A. 2276.

Monipäiväisen, useiden ryhmien dialogina etenevän rituaalin selittäminen ulkopuoliselle oli vaikea tehtävä. Selvitellessään runojen liittymistä häätapahtumiin Väinö Salminen (1917, 27) kertoo pyytäneensä välillä useampaa naista näyttämään tapahtumien kulun. Hän pahoittelee:

Kaikkia muistiinpanoja haittaa se, etteivät ne ole häissä tehtyjä. Laulajan on täten täytynyt muistiinkirjoittajalle esittää häissä esiintyvien eri henkilöiden sekä sulhasen että morsiamen puolen osia ja siitä johtuu taitavankin laulajan sotkeutuminen.

Aina ei kuitenkaan voi olla varma siitä, johtuuko aineistosta löytyvä yksittäinen poikkeus laulajan ”sotkeutumisesta” vai rituaalin ja runojen variaatiosta. Harva laulaja lähti myöskään esittämään kerääjälle kaikkia häihin liittyneitä runoja. Ulla Mannonen referoi soikkolaisen Anni Moisefin kertomaa: ”Meillä Inkerin maalla kestivät häät monta päivää, ja aina laulettiin. Sulhaselle lauletti, morsijamelle lauletti, kaasoille lauletti, lähtiessä lauletti, morsijainta itkettäessä kylän naiset lauloivat, niin paljon oli lauluja, että ei niitä kaikkia kukaan kerralla muista.”⁷¹⁹

Seuraava kuvaus häiden kulusta onkin lähinnä Salmisen (1916, 1917) yhteenve-tojen pohjalta tehty yleistys, eräänlainen peruskaava, jonka kaikkia elementtejä ei välttämättä jokaisiin häihin sisältynyt ja joka kuvaa ennen kaikkea länsi-inkeriläisiä inkerioishäitä.

HÄIDEN KULKU

Häitä pidettiin erityisesti joulunajan ja laskiaisen välillä sekä suurina kesäpraasnikoina, erityisesti helluntaina, Pedrona ja Iiliana.⁷²⁰ Lukkarisen (1933, 125–126) mukaan perinteinen tapa oli pitää häät talvikautena. Häät alkoivat oikeastaan jo kosimistilaisuudessa: sulhasehdokas tuli puhemiehineen morsiamen taloon *tupa-koille*. Puhemies oli usein rist’isä eli kummisetä. Onnistunutta kosintaa seurasivat kihlajaiset, *kädenlyönti*, jonka jälkeen alkoi lahjatarvikkeiden ja varojen keruu kylästä ja sukulaisilta. Ennen häitä morsian kokoontui iltaisin kylän tyttöjen kanssa tekemään yhdessä häitä varten tarvittavia lahjoja: samoissa tilanteissa myös harjoiteltiin hääruneja ja laulettiin morsiamelle. (Salminen 1917, 32–46.)⁷²¹

Häiden aattoon kuului ainakin Länsi-Inkerin inkerioisilla ja vatjalaisilla *kupelileivän* paistaminen. Tapa on sama kuin venäläisillä: omalla tahollaan sekä morsiamen että sulhasen sukulaisnaiset kokoontuivat leipomaan suuren leivän (tai piirakan), jonka onnistumisesta ennustettiin tulevan liiton onnellisuutta ja jota käytettiin myös häärituaalin myöhemmissä vaiheissa. (Salminen 1917, 46–49; 1916, 44–49; Pork-

⁷¹⁹ SKS KRA Mannonen 9833.

⁷²⁰ SKS KRA Haavio 2672; Laiho L. 6136; helluntaista IMS: troitsanülitsa; Pedrosta ja Iiliasta ks. Lukkarinen 1911, 42; SKS KRA Alava X, s. 114.

⁷²¹ SKS KRA L. Laiho 4736.

ka 1883b, 262.)⁷²² Varsinaiset häärinot alkoivat häiden aattoillasta,⁷²³ jolloin sekä morsian että sulhanen tahollaan kylvetettiin joko oikeasti tai ainoastaan rituaalisesti. Runoja liittyi niin morsiamen ja sulhasen istuttamiseen pöydän taakse pyhäinkuvanurkkaan, *kengittämiseen* matkaa varten, lahjojen (*apiraha*) keräämiseen sukulaisilta, sulhasen morsiustaloon lähdön valmisteluihin kuin itse matkaankin. Etenkin morsian ja hänen äitinsä itkivät itkuvirsiä (ks. Nenola 1982, 113–181; 2002, 357–542), tytöt lauloivat runoja (Salminen 1916, 54). (Salminen 1917, 46–116.)

Saavuttuaan morsiustalolle sulhasen saattojoukko pyysi laululla talon väkeä avaamaan portit. Saapumistilaisuuteen ja tupaan siirtymiseen liittyi paljon lauluja, monenlaista pahoilta katseilta suojautumista, tervehtimistä, kehumista sekä sulhasen ja hänen joukkonsa kiusoittelua, suoranaista pilkkaakin. (Salminen 1917, 50–253; Anttonen 1987.) Kun tupaan oli asetettu ja sulhasväen eteen kannettu ruokaa ja juomaa, alkoivat nämä laulaen vaatia piilossa olevaa morsianta nähdäkseen. Seurasi pitkä runomuotoinen dialogi, jonka tuloksena puhemies lähti hakemaan morsianta aitasta tai muusta piilopaikasta, jossa laulu jatkui. Äitinsä sylissä olevalla morsiamelle tarjottiin vähän leipää ja olutta, hänen käteensä sovitettiin sormus ja hän jakoi sulhasväelle lahjoja. Tupaan paluuta seuranneen monimuotoisen laulujenvaihdon seurauksena morsian valmisteltiin lähtöön, hunnutettiin ja kengitettiin itkujen ja runojen säestyksellä. (Salminen 1917, 254–326). Vihillä kirkossa saatettiin käydä tässä kohden tai sitten myöhemmin, häiden jälkeenkin.⁷²⁴

Sulhasjoukon saapuessa sulhasen taloon laulut kohdistuivat sekä sulhaselle että ennen kaikkea morsiamelle, jota kehoitettiin laululla laskeutumaan ajoneuvosta, kumartamaan ja antamaan lahja maan haltijoille.⁷²⁵ Jonkun ajan kuluttua saapui jäljestä morsiamen puolen suku, *jälkijuojat*, ja pyysi laulaen päästä sisään. Sisään päästyä morsiamen puoli lauloi tulleen katonnutta hanhea, kuuta tai siskoa etsimään, eikä tahtonut ruokaa eikä juomaa ennen kuin sai morsiamen nähdäkseen. Keskeinen tapahtuma sulhastalossa oli morsiamen lahjojen jakaminen sulhasen sukulaisille. Morsiamen suku puolestaan kävi aitassa eli *huhmarella* tarkistamassa ja kehumassa lauluin talon ruokavarojen määrän. Morsiamen ja sulhasen työkykyä keuhuttiin sukujen välisen dialogin muodostavissa runoissa. Juhlat sulhastalossa kestivät useamman vuorokauden. Morsiamen *neuvokkivirsissä* morsiamen puoli antoi neuvoja uudessa talossa elämistä varten, sulhasen *neuvokkivirsissä* puolestaan kehoitettiin kohtelevaan vaimoa lempeästi. Sekä morsiamen että sulhasen talossa laulettiin kestityksen päätyttyä piirissä tanssien *kokin kiitosvirsi*. Ennen sulhastalosta lähtemistä morsiamen suku lauloi morsiamelle *lähtövirren*. Saatettiin myös toivottaa laululla onnea isäntätalon välle. (Salminen 1917, 327–409.)

⁷²² SKVR III 3478; SKS KRA Enäjärv-Haavio 854, 860. Leipomisen jälkeen morsian katsoi, oliko leipä ”onnileipä”, mutta totesi sen ”itkuleiväksi”; tilaisuuteen liittyikin lähinnä morsiamen itkuvirsiä. Hevaan Lenttisistä on Varvana-eukolta kirjattu leivän leipomisesta kertova ja leivän kohoamista toivova runo (SKVR IV 2301), joka laulettiin sulhaselle – morsiamelle hänen mukaansa vain itkettiin.

⁷²³ Veternoilta (SKVR III 395, 1675), kenkisilta (SKS KRA Sääski 5982) tai someroilta (SKS KRA Salminen V. 2947).

⁷²⁴ SKVR III 2264; 3274; SKS KRA Enäjärv-Haavio 874; Laiho A. 2158, 2312, 2616; Mannonen 5504; Sääski 5966.

⁷²⁵ Esim. SKS KRA Salminen V. 2933.

LAULAJAT SOSIAALISTEN RYHMIEN EDUSTAJINA

Tiedot häissä laulavista ryhmistä ja häiden roolinhaltijoista ovat moninaisia ja osin keskenään ristiriitaisia, mutta naimisissa olevat naiset näyttävät yleensä pitäneen hallussaan keskeisintä roolia. Vihtori Alavan (1916, 8) mukaan häissä ”esiintyivät tavallisesti vanhemmat naiset.”⁷²⁶ Samoin yleistää Launis (1910b, XII): ”Eri tilanteissa, kuten esimerkiksi häissä esittävät aikuiset rouvat esilaulajina tärkeintä roolia.” Volmari Porkka (1886, 164) huomauttaa erikseen, että vaikka Joenperän Olena Osipin nainen olikin vielä nuori, oli hän jo käynyt esilaulamassa kolmissakymmenissä häissä. Olena oli kuitenkin jo naimisissa, ja nuoruuden korostaminen viittaa sen poikkeuksellisuuteen. Toisaalta Salmiselle (1934, 92)

Inkerissä kerrottiin, että 1870-luvulla, joskus 16-vuotiaskin neito juhliissa sai olla esilaulajina. Narvusin puolella oli nuori tyttö, jolla oli harvinaisen heleä ääni, nostettu savupirtin uunin päälle. Sieltä hän yli kaiken häärahvaan esitti laulut, joita muut ’maasta’ jälest järjestivät.⁷²⁷

Muistiinpanojen perusteella näyttääkin siltä, että laulajina ja esilaulajina oli tilanteesta riippuen sekä vanhempia että nuorempia naisia: yksi laulaja ei esilaulanut kaikkea. Kuten Pertti Anttonen (1987, 117–120) toteaa, esimerkiksi suurin pilkkarunoista näyttää olleen morsiamen vertaisryhmän, kylän tyttöjen laulamia ja sulhaseen kohdistamia. Eri runojen laulaminen kuului vaihteleville sosiaalisille ryhmille ja osa sulhasen, osa morsiamen välle. Monin paikoin laulut muodostivatkin sukujen välisen dialogin.⁷²⁸ Ilmeisesti tässä dialogissa merkittävämmät puheenvuorot olivat vanhempien naisten esittämiä.

Miesten laulamista häärunoista on ainoastaan yksittäisiä mainintoja. Väinö Salminen (1917, 27) kertoo Länsi-Inkeristä:

Tiedustellessani häärunojen esittämisestä, kerrottiin kaikkialla, että laulajina häissä ovat, niin kauan kuin muistetaan, esiintyneet miltei yksinomaan naiset. Miehet laulavat kumminkin sulhasta kylvetettäessä ja usein kokin ylistysvirren. Muidenkin häärunojen laulamiseen saattaa miesväki ottaa osaa, mutta eivät ole esilaulajina.⁷²⁹

Yleensä miehiä ei mainita edes lauluun osallistujina – runojen yhteydessä mainitaan nähdäkseni yleensä lähinnä esilaulajat tai kaikkein keskeisin laulajaryhmä, ei erikseen kaikkia lauluun mahdollisesti osallistuneita ryhmiä. Kuvauksissa hy-

⁷²⁶ Ks. myös SKS KRA Mannonen 5505. Sylvi Sääski (SKS KRA Sääski 5956) tuntuu tulkinneen haasteltavansa vierasta murretta osin väärin kertoessaan, että Soikkolassa ”Esilaulajina toimi kaksi ukkoa, sulhasen ja morsiamen sukulaisia. Muu väki yhtyi lauluun,” sillä kaikki muut maininnat kertovat naisista sukuja edustavina esilaulajina.

⁷²⁷ Salminen lisää vielä täysin paikantumattoman ja ajoittumattoman kommentin: ”Paitsi nuorten ki-soissa ja keinulla ei nuorten muinaisina aikoina sopinut ’nousta’ laulajaksi vanhojen läsnäollessa.” Luultavasti tiedot ovat peräisin joltakulta Salmisen vuonna 1906 tai 1931 haastattelemalta vanhalta ihmiseltä. On huomattavaa, että Salminen ei tarkenna, kuinka keskeisiä tai mitä häälauluja muistelman koskee – tai kertooko se nuorten aikuisten esilaulajana toimimisen harvinaisuudesta vai yleisyydestä.

⁷²⁸ SKVR III 2259–2266, 2493–2517

⁷²⁹ Ks. myös SKS KRA Enäjärvi-Haavio 869.

vin yleisten mainintojen sulhasen tai morsiamen suvusta tai väestä laulajina voikin helposti tulkita kattavan sekä naiset että miehet. Muutama esimerkki suoraan miesten suuhun ja hääkontekstiin sijoittuvista lauluista kuitenkin löytyy. Nämä eivät kuitenkaan kuulu rituaalisesti keskeisten laulujen joukkoon.⁷³⁰

Häiden roolinhaltijoilla oli osin omat laulunsa. Morsian ja morsiamen äiti lauloivat lähinnä itkuvirsiä ja sulhanen pysyi pitkälti vaiti (Nenola 1982, 113–181; Porkka 1883b).⁷³¹ Välillä kuvataan kylän tyttöjen, morsiamen vertaisryhmän, laulaneen tiettyjä runoja ”morsiamen puolesta”: heitä kutsuttiin ”tytön väeksi” tai ”morsiamen tytöiksi”.⁷³² Maininnat koko sukuja edustavista esilaulajista ovat hieman risti-riitaisia, mutta ilmeisesti rituaalisesti keskeisimpien laulujen esilaulajat olivat usein vanhempia naisia. Hyvä laulaja saattoi toimia palkattuna esilaulajan kymmenissä häissä. (Porkka 1886, 155–156, 158, 162; Salminen 1917, 28.) Hevaalaiselta Varvantalta kävivät nuoremmat Porkan (1886, 155–156) mukaan oppimassa häärunoja vielä silloinkin, kun tämä ei itse enää vanhuuttaan jaksanut häihin. Esilaulaja saatettiin pyytää vieraasta kylästäkin, mutta ilmeisesti yleensä oman uskontokunnan keskuudesta.⁷³³

Häiden roolinhaltijoita kutsutaan kuvauksissa useammilla, osin tilannesidonnaisilla ja puhuttelijasta riippuvilla nimillä. Keskeishahmot olivat tietenkin morsian ja sulhanen. Morsianta nimitetään kontekstimaininnoissa yleensä *morsiameksi* tai *tytöksi*.⁷³⁴ Sulhasta nimitetään yleensä *sulhaseksi*, *senihkaksi*, *vävyksi*, *peikomieheksi* tai *pojaksi*.⁷³⁵ Hääväkeä kutsutaan *pulmaväeksi* (*pulmalliset*), ja tätä voidaan käyttää myös tarkoittamaan joko morsiamen tai sulhasen sukua.⁷³⁶ Sulhasen sukua voidaan

⁷³⁰ Anni Moisef esitti kerääjälle ”sulhasen kanssa tulleiden miesten” laulaman tervehdyslaulun ja kertoi Musta Okru -nimisen miehen olleen erityisen taitava pilkkaamaan sulhasta (SKS KRA Mannonen 5503, ks. myös 5505, 5956; Mustasta Okrusta ks. Mannonen 5501). Matti Pukonen soitti tuohitorvella ”pulmanuotin” A. O. Väisäsen vahalieriölle ja Väisäsen tallensi nuottina myös hänen samalla sävelmälä laulamansa lyyris-eeppisen, narvuseläisen *Hanhi kadonnut* -runon tyypillisen alkusäkeen (SKS A 303/8; SKS KRA Väisänen laatikko 3:3 Inkerinmaa. Vihko sävelmämuistiinpanoja, s. 2. Ks. myös SKS KRA Laiho L. 5001.) Pukosen sävelmä on tyypillinen jäljessä käsiteltävän ”tavallisen pulmanuotin” toisinto.

⁷³¹ Ks. kuitenkin myös SKVR III 3661; SKS KRA Mannonen 5511.

⁷³² Esim. SKVR III 403, 1696, 1704, 2133, 2259.

⁷³³ SKVR III 2551n3; SKS KRA Alava XIII 184; ks. myös Kuusi 1983a, 197, 215–219. Väinö Salminen näyttää vaihtaneen kantaansa kokemuksen karttuessa. Varhaisen (Salminen 1917, 28, ks. myös 30) tiedonannon mukaan ”esilaulajat, joista on riippunut koko runojen esitys, ovat esiintyneet toisuskoistenkin häissä” huolimatta siitä, että muuta kanssakäymistä oli vähänlaisesti, ja muuten häihin ei olisi kutsuttu eriuskoisia samastakaan kylästä. Salmisen todisteina siteeraamista Porkan esimerkeistä ei mikään kerro toisuskoisten häissä esiintymisestä ja myöhemmässä, 1930-luvun keruuretkien jälkeisessä kirjoituksessa (1934, 217) näkemys onkin muuttunut: ”Inkeröisillä ei ollut tapana palkata luterinuskoista esilaulajaa eikä päinvastoin.” Vuonna 1931 julkaistu etnisten erojen kuvaus on puolestaan laajemman aineiston valossa toiseen suuntaan liioitteleva: Salmisen (1931 b, 527) mukaan etnisillä ryhmillä ei ollut mitään tekemistä keskenään, eikä runoja opittu ryhmien välillä. Vuonna 1906 Salminen (1931a, 646) kertoo kuulleen Kattilasta kotoisin olleen vatjalaishaulaja Anna Ivanovna esiintyneen myös ”suomalaisten” häissä.

⁷³⁴ Esim. SKVR III 22, 2440. Paikoin myös uusikoksi (SKVR III 410), nuorikoksi (SKS KRA Haavio 2568), vietevikoksi (SKVR III 2436) naissulhoksi (SKVR III 3491) tai sisoksi (SKVR III 2548). Anna Kivison (SKS KRA Laiho L. 5307) mukaan ”Vietvikko oli morsian vihille asti, sitten nuorikko.” Orpo morsian on ”armotoin tyttö” (SKS KRA Salminen K. 120).

⁷³⁵ Esim. SKVR III 49, 2145, 2539, 3485; SKS KRA Laiho A. 2336. Senihka esiintyy myös muotoissa *ženihka*, SKVR III 2018; 2259; *ženihhamies* SKVR III 2548 ja *zenihha* SKS KRA Haavio 2568. Sulhasta kutsutaan myös *vävymieheksi* (SKVR III 2548), *kosjolaiseksi* (SKVR III 401) ja vatjalaisten parissa *peikomieheksi* (SKVR III 2376, ks. myös 2372).

⁷³⁶ SKVR III 2404, 2510, 2511, SKS KRA Enäjärvi-Haavio 883, 884.

kutsua myös *saajaväeksi*, *sulhon väeksi*, *sulhasen puoleksi*, *ottoväeksi* tai *ottajiksi*, morsianta sulhastaloon seurannutta, saattamassa olevaa morsiamen sukua *peräst ajajiksi*, *jälkijuojiksi*, *volkiksi* eli *susiksi* tai *nuoteiksi* eli *nuohinaisiksi*.⁷³⁷ *Peremies* tarkoittaa sen talon isäntää, jossa ollaan eli yleensä tilanteen mukaan joko morsiamen tai sulhasen isää.⁷³⁸ Varsinainen *pulmaväki* voidaan hahmottaa suhteessa ulkona häitä seuraavaan *ääriväkeen* tai *ristirahvaaseen* eli kuokkavieraisiin. *Ristirahvas* viittaa vaihtelevasti myös varsinaiseen *pulmaväkeen*, sukulaisiin. *Ääriväki* voi tarkoittaa myös morsiamen kylän tyttöjä.⁷³⁹ *Pulmaväki* esiintyy kuvauksissa usein häälaulujen laulajana, mutta tällöin on vaikea päätellä, kohdistuuko kuvaus kaikkiin läsnäolijoihin, ainoastaan morsiamen tai sulhasen *pulmallisiin* vai kenties vielä rajatumpaan ryhmään. Yleensä esilaulajaa ei erikseen mainita, puhutaan vain laulajaryhmästä, vaikka mikään inkeriläisen laulun kuvauksissa ja sävelmäaineistoissa ei viittaa siihen, että olisi ollut tapana laulaa ryhmänä ilman esilaulajaa. Ilmeisesti Alavan ja Launoksen keskeiseksi mainitsevat häiden esilaulajat, aikuiset naiset, ikään kuin sulautuvat edustamaansa joukkoon.

Hääväestä keskeisimpinä esitetään kuvauksissa sekä inkeroisilla että inkerinsuomalaisilla kummit eli *rist'isä* (eli *rist'ätti*, *ristitaatta*) ja *rist'emä* (eli *kaazonain*, *kaasanainen*).⁷⁴⁰ *Rist'isä* oli usein myös puhemies.⁷⁴¹ Hänestä tai morsianta hakemaan tulleesta sulhasväestä laajemminkin saatetaan käyttää nimitystä *kosjolainen* (*kosjolaset*, *sulhaset*).⁷⁴² Kummit ovat tärkeässä roolissa häärituaaleissa, mutta heitä ei yleensä mainita häälaulujen laulajiksi.⁷⁴³ Hääparin vanhempia ei laulajina mainita lainkaan. Varsinaisen häärituaalin aikana he pysyivät omissa taloissaan, matkaa talojen välillä tekivät muut sukulaiset puhemiehen kanssa.

Morsiamen ja sulhasen puolesta laulaviin henkilöihin viitataan useammalla nimityksellä. Vihtori Alavan mukaan pulmissa oli esilaulajan ohella ”5–6 tyttöä kaasekeloi,” ja morsiamen puolesta ”laulaa kaksi korvallista.”⁷⁴⁴ Näyttää siltä, että *kaasikkeina* (*kaazikat*) on voitu puhua sekä morsiamen että sulhasen puolesta laulavista tytöistä.⁷⁴⁵ Nimitys *kaase* viittaa joskus myös laajemmin sulhasen tai morsiamen pulmaväkeen, joko sukulaisiin tai muihin mukana olijoihin.⁷⁴⁶ *Korvoit* eli *korvaliset* viittaavat morsiamen sukulaistytöihin jotka pesevät tämän päätä tai istuvat

⁷³⁷ Sulhasen suvusta: SKVR III 412, 2499, 3480, 2482; SKS KRA Salminen V. 2940; morsiamen suvusta: SKVR III 2513; SKS KRA Mannonen 5509; Salminen V. 2926, 2959; Sääsä 5973; Enäjärvi-Haavio 906; ks. myös Salminen 1917, 322–323.

⁷³⁸ SKVR III 401; SKS KRA Salminen K. 95.

⁷³⁹ SKVR III 407, 2134, 2265.

⁷⁴⁰ SKVR 1678, 1681, 1711, 1734, 2131, 2134, 2261, 2545; SKS KRA Enäjärvi-Haavio 871–872, 889; Laiho A. 2616; Mannonen 9840.

⁷⁴¹ Esim. SKVR III 1678.

⁷⁴² SKVR III 401, 1678, 2131, 2134, 2261, 2542; Enäjärvi-Haavio 871; Mannonen 5506, 5507.

⁷⁴³ Ks. kuit. SKS KRA Salminen V. 2959.

⁷⁴⁴ SKS KRA Alava IV 194.

⁷⁴⁵ SKVR III 22, 27–29, 602, 1657–1721, 2440.

⁷⁴⁶ ”Kaase on pulmaväki pojan puolell, pojan suku” (SKVR III 2261), ”morsiamen kaasit ja sukulaiset” (Mannonen 5509).

tämän vieressä eli *korvalla*, mutta löytyy maininta myös sulhasen *korvoipojista*.⁷⁴⁷ Usein puhutaan vain *tytöistä* tai *kylän tytöistä*, joskus kerrotaan näiden olevan joko sulhasen tai useimmiten morsiamen ”*kasvo-parvi*” eli kasvinkumppaneiden joukko.⁷⁴⁸ Runossa *kaasikat ja korvalliset* saatetaan esittää rinnasteisina morsianta puhuteltaessa: ”*terve kaksi kaasikkea, kolmed korva vierellistä*.”⁷⁴⁹

Nimitykset ovat osin kontekstisidonnaisia, ja ne määrittävät myös laulajan asemaa suhteessa hänen keruutilanteessa laulamiinsa lauluihin. Esimerkiksi *siso* morsiamen nimityksenä kertoo laulajan sijoittaneen itsensä joko sisaren tai ikätovereidensä ryhmään ja laulaneen runonsa kerääjälle heidän näkökulmastaan. Selkein ero tehdään kontekstitiedoissa sulhasen ja morsiamen puolen välille: näiden kesken käytiin häiden merkittävimmät dialogit. Nimitykset saattavat kuitenkin vaihdella yhdenkin kuvauksen puitteissa. Esimerkiksi O’la Voloitsasta viittasi yhden runon kontekstitiedossa samaan laulajaryhmään termeillä ”tytön väki”, ”tytöt” ja ”tytön suku.”⁷⁵⁰ Nimitykset ovat usein huomattavan epämääräisiä. Selitysvaihtoehtoja on useita: kenties tiettyjen runojen asema kokonaisuudessa on tuntunut monille laulajille itsestään selvältä, laulajaryhmät eivät ole aina olleet niin tarkasti määrittyneitä tai sitten, kuten Salminen (1917, 27) antaa ymmärtää, monimutkaisen – ja luultavasti häittäin varioivan – tapahtumaketjun selvittäminen äkkiseltään usein ollut yksittäiselle laulajalle häiden ulkopuolella hankala urakka.

LAULUN ALKU: PUHUTTELU, PYYNTÖ TAI KEHOTUS

Suurin osa häärunoista alkaa tiiviisti häihin liittyvällä kiinteällä puhutteluformulalla (esim. *Oi Mari sisarueni*), tilannesidonnaisella pyynnöllä tai kehotuksella (*Avatkaa Viron veräjä*) tai yleisemmällä häihin liittyvällä aloitusformulalla (*Yks oli ounapuu kylässä*). Tämä tekee vain lyhyitä runon alkuja sisältävien fonogrammi- ja nuottiaineistojen tulkinnasta mahdollista. Joskus yksi formula voi kuitenkin liittyä useaan häiden vaiheeseen ja kontekstista riippuen viitata useampaan toimijaankin. Etenkin sukulaisten puhutteluformulat (*Lankoiseni lintuiseni*) voivat viitata sekä morsiamen että sulhasen puoleen eri kohdissa häitä.

Puhutteluformulan keskeisyydestä kertoo osaltaan se, että vuoden 1937 äänityksissä laulajat aloittivat laulun sillä jopa mainitessaan laulun edellisen runon jatkoksi. Sitä myös joskus toistettiin keskellä laulua.⁷⁵¹ Ainakin morsianta puhuttelevat runot oli näiden laulajien mukaan häiden ulkopuolellakin tärkeä kohdistaa jollekulle läsnä olevalle ja sosiaalisesti sopivalle henkilölle. ”Lesken on hyvä ellää,” sanoi

⁷⁴⁷ SKVR III 2264, 2269, 3480; SKS KRA Sääski 5973. Korvallisista oli kaksi, yksi kummallekin puolelle (IMS: korvoi).

⁷⁴⁸ Esim. SKVR III 418, 592, 1674, 1696, 2138, 2147, 2265, 2270; SKS KRA Enäjärvi-Haavio 864; Laiho L. 5307; Salminen V. 2933.

⁷⁴⁹ Esim. SKS KRA Salminen V. 2939.

⁷⁵⁰ SKVR III 2259.

⁷⁵¹ Kylvetysvirsi SKSÄ L 98a on viitetiedoissa merkitty jatkoksi ja lopuksi 97a:han, ja kummatkin alkavat samalla *Oi Mari sisarueni* -puhuttelulla, ks. samoin 99b ja 100a. Lauluissa SKSÄ L 99a ja b formulaa toistettiin keskellä laulua.

Anna Kivisoo, kun lauluja ennen matkaa harjoiteltiin. Hän piti lesken elämästään, joten häälauluja ei voitukaan osoittaa hänelle. Niinpä naiset aloittivat äänityksissä kaikki viisi morsiamelle osoitettua runoa säkeellä *Oi Mari sisarueni*, osoittaen runon Mari Vahterille. Vahter oli myös leski, mutta ilmeisesti halukkaampi uuteen naimakauppaan. ”Paamma siis Marin miehelle,” totesivat laulajat. (Simonsuuri 1961, 24.) Sulhasen nimi korvattiin keruutilanteessa usein vain sanalla *vävy* tai *sulho* (*Sulhoani velloani* tai *oi vävy vävyjyeni*).⁷⁵² Joissain tallennetuissa runoissa morsiamen nimi korvataan nimityksellä *siso* tai *ainue* eli ainoa.⁷⁵³ Voi olla, että puhutteluformuloiden puuttuminen kokonaan monista runo- ja sävelmätoisinoista liittyy juuri siihen, että ketään sopivaa laulun kohdetta ei ollut läsnä. Vatjalainen Oudekki Figuova päätyi laulamaan morsiamelle osoitetun laulun lyhyen pohdinnan jälkeen omalla nimellään: ”No jotta m- no kui, ni miä... Olkkoo, vöttan oman nimen. Vöttan oman nimen.” Runoissa käytettiin tuttavallisia puhuttelumuotoja: esimerkiksi Oudekki oli laulussa Oto tai Otoi: *oi Oto sisaruveni*.⁷⁵⁴ Muutamassa runokäsikirjoituksessa erityisesti korostetaan nimen vaihtuneen aina sen mukaan, kuka oli morsian tai sulhanen.⁷⁵⁵

Morsiamen puhuttelumuoto on häärunojen aloitusformuloista selkeimpiä. Aineistossa ei ole yhtään viitettä siitä, että *Oi Mari sisarueni* -tyyppiset morsiamen nimen tai sisar-puhuttelun sisältävät formulat viittaisivat johonkuhun muuhun kuin morsiameen. Samoin sulhasen puhuttelut nimellä tai veli-nimityksellä muodostavat selkeän ryhmän (*Juko hellä velvyiveni*, *Aja aja velvyeni*). Sulhasen puoli puhuttelee morsianta *minjueksi* tai *marjueksi*.⁷⁵⁶ Morsiamen puoli puhuttelee sulhasta *vävyksi*, morsiamen puolesta laulavat tytöt samoin kuin sulhasen kaaset myös *veljeksi*, ja pilkkarunoissa sulhasta nimitetään myös nimityksellä *mökkö*.⁷⁵⁷ Morsianta voidaan kutsua myös muodolla *neitsyeni naisukkonni*.⁷⁵⁸ Morsiamen puolesta laulavia tyttöjä sulhasen suku saattoi puhutella muihinkin runoihin ja tilanteisiin liittyvällä muotoilulla tytöiksi ja siskoiksi: *Oi tytöt sulat sissoit*.⁷⁵⁹

Kumpikin suku kutsuu toistaan langoksi ja aloittaa laulun usein aloitusformulalla *Lankoiseni lintuiseni*.⁷⁶⁰ Lanko-termi kattaa laajan joukon sukulaisia: ”pojan ja tytön isä ja emä ja muu suku” tai ”kaikki kummivanhempia ja enon lapsia myöten”.⁷⁶¹ Puhemiehenä toimi yleensä sulhasen kummisetä eli *rist’isä* tai *rist’ätti*. Häärunoissa puhemiestä puhutellaan kuitenkin ainoastaan *isämieheksi* tai *pää-*

⁷⁵² Esim. SKVR III 419; SKSÄ L 100c.

⁷⁵³ Siso: SKVR III 3025, 3270, 3273; ainue: SKVR III 3194, 3269, 3274.

⁷⁵⁴ ERA RKM, Mgn. II 1235 k. (Vöttä = ottaa.)

⁷⁵⁵ SKVR III 417; ks. myös SKS KRA Enäjärvi-Haavio 907.

⁷⁵⁶ SKVR III 2544; Salminen V. 2904. Säe *Aja aja velvyeni* esiintyy myös laskiaisrunoissa, mutta, kuten luvussa 6 todettiin, ei Länsi-Inkerissä yleensä aloita niitä.

⁷⁵⁷ Esim. SKVR III 27, 1674, säe 52, 1682, 1755, 2271, 2304, 2546, säkeet 2 ja 45, 3481, SKS KRA Laiho L. 4850; Sääski 5953.

⁷⁵⁸ SKVR III 410.

⁷⁵⁹ Esim. SKVR III 2260, vrt. esim. 1530, 2494.

⁷⁶⁰ Esim. SKVR III 414.

⁷⁶¹ SKVR III 2131, 2264.

*mieheksi, tyttöjen moittimisrunoissa myös kosjolaiseksi.*⁷⁶² Isämieheksi mainitaan puhutellun myös *peremiestä*, talon isäntää eli sulhasen tai morsiamen isää.⁷⁶³ *Peremies*-nimitystä ei länsi-inkeriläisen aineiston häärunoiksi mainituissa teksteissä esiinny, toisin kuin häärunojen kontekstitiedoissa ja praasnikkoihin liitetyissä *Tanssituvanpyyntörunoissa*.⁷⁶⁴ Hääväkeä laajemmin tai joskus kuokkavieraita kutsuttiin runoissa nimellä *ristirahvas*.⁷⁶⁵ Runojen sisältämät puhuttelumuodot ovat siis huomattavasti kaavoittuneempia ja osin erilaisia kuin kontekstimaininnoissa esiintyvät vastaavien henkilöiden nimitykset.

---

⁷⁶² Esim. SKVR 1678, 1681, 2261; ks. SKVR-korpus: isämies, isämees.

⁷⁶³ SKVR III 401.

⁷⁶⁴ Ks. SKVR-tietokannan haut ”perem*” ja ”peren*”.

⁷⁶⁵ Esim. SKVR III 407, 454, 1706; SKS KRA Enäjärvi-Haavio 908

HÄÄSÄVELMÄT

Tyypilliset hääsävelmät ovat praasnikkasävelmien tapaan suhteellisen yksinkertaisia. Yksisäkeiset, säettä sellaisenaan kertaavat muodot ovat yleisimpiä, ja muunkin tyyppisissä sävelmissä esilaulajan osuus ja kuoron kertaus perustuvat poikkeuksetta yhden runosäkeen toistamiseen. Katri Markin mukaan morsiusparille laulettavaa häärunoa ”laulaessa kerrataan jokainen säe, kuten useimmissa muissakin häärunoissa.”⁷⁶⁶ Muutamat laulajat viittaavat yksi säe kerrallaan etenevään kertausmuotoon nimityksellä *kahel sanal*. ”Kaik pulmavirret laulettii kahel sanal,” kertoi Valpuri Vohta, joka äänityksissä lauloikin kaikki esilaulamansa häälaulut yksi säe kerrallaan.⁷⁶⁷ Toisaalla Vohta nimitti jälestälaulajia eli kuoroa ”toisel sanal” laulajiksi.⁷⁶⁸ *Sana* tarkoitti pohjois-inkeriläisen Larin Parasken mukaan säettä, ja samankaltainen säkeitä tai muita kiteytyneitä kielellisiä yksiköitä määrittävä nimitystapa on löydettävissä useissa muissakin laulukulttuureissa (Timonen 2004, 257–258; ks. esim. Foley 1995, 2). Näyttää siltä, että esilaulajan ja kuoron laulamat kaksi säettä – säe ja sen kertaus – miellettiin tässä yhdeksi kahden sanan eli säkeen kokonaisuudeksi. *Kahel sanal* tarkoittaa siis samaa kuin tämän tutkimuksen termi yksisäkeinen muotorakenne. *Kahel sanal* laulaminen määritti pulmavirsien yleisen rekisterin.

Vaikka erilaisia sävelmätyyppejä löytyy Inkeristä paljon, laulettiin suuri osa häiden lauluista muutamalla sävelmällä. Useimmat yksittäiset laulajat lauloivat kerääjälle yhdestä kolmeen yleisimpiä hääsävelmätyyppejä mukailevaa sävelmää, samoin vuoden 1937 äänityksissä laulajat käyttivät häälauluihinsa ainoastaan kolmea sävelmätyyppeä.⁷⁶⁹ Yleisin sävelmätyyppi kattaa häälauluaineistosta 40 %, toiseksi yleisin 10,5 %.

⁷⁶⁶ SKS KRA Enäjärv-Haavio 871–872.

⁷⁶⁷ SKS KRA Laiho L. 4994. Yksisäkeisinä mainitsi Enäjärv-Haavio laulettu sulhasten sukulaisten *karavanassa* tanssien laulamaa runoa *Saimme saunan lämmittäjän*, morsiusparille laulettua runoa *Yhen muotoiset molemmat* sekä morsiamen *Neuvokkivirttä* (SKS KRA Enäjärv-Haavio 879, 871–872, 910). Valpuri Vohta kertoi kahel sanal laulettu Vävy *opetusvirttä*, *Kokin kiitosta* ja *Kylpemisvirttä* (SKS KRA Laiho L. 4994, Salminen K. 267, Laiho A. 3345). Näistä ensimmäisen hän esilauloi äänityksissä säkeen sellaisenaan, toisen säkeen lopun kerraten (SKS L 100 c, 92 c). *Kylpemisvirren* laulamiseen hän osallistui kuorossa esilaulajan säkeen kerraten (SKS L 97 a, 98 a). Katri Mark ja Anna Kivisoo käyttivät termiä *kahel sanal* myös liekkuvirsien yhteydessä, jotka samaten olivat aineiston perusteella tyypillisesti yksisäkeisiä (SKS KRA Laiho A. 2614, Laiho L. 5390). Mark kuvasi laulamista tarkemmin: ”Kahella sanalla alattii, alkaja alko sanat, siis temmataa toiseD mukkaa. [...] Yks sano sanat i toiset otettii kai jäles kii.” Kivisoon kuvaus on aineiston valossa hämäävämpi: esilaulaja ”laulo kaks sanna, jälellaualajal laulavat ne samat kaks sanna.” Liekkuvirren tai -sävelmän muotorakenteeltaan kaksisäkeisiä toisintoja ei kuitenkaan aineistossa ole.

⁷⁶⁸ SKS KRA Enäjärv-Haavio 548.

⁷⁶⁹ Ks. esim. SKS KRA Alava X: 85, 103–104b; Borenus 193–195; lisäksi SKVR III 591, 592 viite 19; Borenus 203–205; SKS L 92b, c; 97–100.

MUOTORAKENNE	RYTMI	MÄÄRÄ
1234567(8)	22222222	50
12345678	44222244	13
12345678	42424242	5
1234567(8) 567(8)	22222222 2244	7
(*) 1234 (***) 345678 567 *1234 34567 (var)	4244 222222 224 [4] 2244 22224 (varioi)	6
12345678 ** 1234 1234567	31312222 [22] 2284 3122218 (varioi)	7

Länsi-inkeriläisaineiston yleisimmät hääsävelmien (110 kpl) rakenne- ja rytmityypit (yli kolme toisintoa).

Suurin ryhmä muodostuu yksisäkeisistä, neli-iskuisista ja suppealla alalla (3–5 säveltä) liikkuvista sävelmistä. Tällaisia ovat myös kaikki Kattilan alueelta (vatjalaisilta) tallennetut hääsävelmät. Tämän lisäksi aineistossa on muitakin yksisäkeisiä ja suppealla alalla liikkuvia, erilaisia rytmityyppejä edustavia sävelmiä. Näissä yleisin on keskeltä tihennetty, kuusi-iskuinen rytmityyppi (44222244) variaatioineen, ja useampia kappaleita löytyy myös neli-iskuisen rytmin muunnosta (42424242). Osakertauksia sisältävät, vähintään kolmena toisintona tallennetut hääsävelmät jakautuvat kolmeen alaryhmään. Yleiset tyypit ovat kaikki yksisäkeisiä sävelmiä, joissa 1) säkeen loppupuolisko kerrataan, 2) säkeen keskellä on osakertauksia tai sananulkoisia lisätavuja tai 3) esilaulaja laulaa säkeen sellaisenaan ja kuoro lisää siihen refrenkisanat *oi dai* sekä osakertauksen. Näillä osakertauksia sisältävillä sävelmillä näytetään laulettun vain tietyn tyyppisiä tai tiettyihin tilanteisiin liittyviä runoja.⁷⁷⁰

Sävelmissä kiinnittää huomiota kaikki se, mitä niistä ei löydy. Joukossa on ainoastaan kaksi muotorakenteeltaan kaksisäkeistä sävelmää, ja niissäkin esilaulaja melko epätyypillisesti kertaan oman säkeensä.⁷⁷¹ Yhtään säettä korvaavaa refrenkiä ei ole varsinaisten hääsävelmien joukossa. Ainoat refrenkisanat kuuluvat osakertausryhmään 3, säkeestä erilliset lisätavut puolestaan ryhmään 2. Sävelmät ovat pääpiirteittäin suppea-alaisia: ainoastaan muutama sävelmä ulottuu kuuden tai seitsemän sävelen alueelle. Nämä ovat kaikki käsikirjoitusmuistiinpanoja eivätkä Boreniuksen tallentamaa kuusisävelistä laulua lukuun ottamatta kuulu sanojensa osalta rituaalisesti keskeisimpien häälaulujen joukkoon.⁷⁷²

Eri alueilla hääsävelmät painottuvat eri tavoin. Länsi-Inkerissä ovat yleisimpiä tyyppinä neli- ja kuusi-iskuinen sävelmätyyppi. Kuusi-iskuinen tyyppi on yleisempi 1960-luvun aineistossa (NPI), vanhemmissa aineistoissa neli-iskuinen. Kattilan vatjalaisilta on tämän työn keskeisaineiston puitteissa tallennettu pääasiassa neli-iskuista hääsävelmätyyppejä (vrt. Rüütel 1977, jossa runsaasti muitakin tyyppiejä). Hevaan ja Tyrön alueilla neli-iskuinen ja viisi-iskuinen (22222244) sekä säkeen lopun osakertauksen sisältävä sävelmätyyppi (24222262 2262) dominoivat. Keski-

⁷⁷⁰ Sävelmässä SibA Launis 337b on toinen säe *Viivyit viivyit velvyeni* tulkittu paralleelisäkeeksi, ei osakertaukseksi.

⁷⁷¹ SKSÄ A 300/34b; SibA Launis 346.

⁷⁷² SKS KRA Borenius e 194 (*Päämies on pojut Kalervoin*); SibA Launis 82 (välimuotoinen), 134 (*Laai linttisi lipulle*), 368 (*Kosolainen kielikoira*).

Inkerin muilla luterilaisilla alueilla neljäntoista hääsävelmän Inkerin runosävelmissä julkaistu aineisto painottuu säkeen lopun osakertauksen sisältäviin erilaisiin rytmityypppeihin ja muutamiin neli-iskuisiin sekä masurkka-rytmisiin (22442244) sävelmiin. Pohjois-Inkerissä kaikki A. A. Boreniuksen keräelmään sisältyvät hääsävelmät ovat viisi-iskuista rytmityyppejä.⁷⁷³ Nähtävissä on sekä selvää paikallista että etnistä vaihtelua: eri kyläkunnissa ja eri ryhmien parissa laulettiin omilla tavoilla. Ajallinen variaatio selittyy osin tallennushistorialla, osin häälaulujen jäämisestä pois julkisesta käytöstä 1900-luvun myötä. Varhaisissa tallennuksissa näyttävät painottuvan rituaalisesti keskeiset hää- ja praasnikkasävelmät: esimerkiksi Europaeuksen viiden sävelmän kokoelmaan sisältyy sekä liekkusävelmä että neli-iskuinen hääsävelmä. 1960-luvulle tultaessa sävelmien käyttö tuntuu väljentyneen ja muuttuneen yksityisemmäksi: rituaalisten laulujen sävelmätyypit osin poikkeavat aikaisemmista kokoelmista.

Länsi-inkeriläiset hääsävelmäryhmät painottuvat osin erityyppisiin laulutilanteisiin tai eri laulajaryhmille. Näiden ryhmien mukaan jaottuu pääpiirteittäin myös seuraava häälaulujen analyysi. Yksisäkeisiä, säettä sellaisenaan kertaavia sävelmiä käsitellään lähinnä tässä alaluvussa: niiden joukkoon asettuvat kaikkein yleisimmät, lähes kaikissa häiden laulutilanteissa käytetyt sävelmät. Erilaisia poikkeuksia tarkastellaan tapaus kerrallaan seuraavassa alaluvussa. Ne liittyvät selkeästi tiettyihin, rajattuihin laulutilanteisiin. Kuten edelläkin on mainittu, sävelmien käsittely liikkuu tässä karkealla tasolla. Puhuessani hääsävelmätyypistä viittaa yleensä tiettyihin sävelalan, rytmityypin ja muotorakenteen yhdistelmiin. Tarkempi melodia-tyyppien analyysi saattaisi paljastaa aineistosta hienojakoisempiakin, osin kenties alue-, laulaja- tai aikasidonnaisia erotteluja.⁷⁷⁴

RITUAALISESTI KESKEISET LAULUT

”Pulmanuottia on kaksi päätyyppiä, toinen hitaanpuoleinen – käytetty etenkin Narvussa – toinen taas nopeatahtinen tanssisävel, joka oivallisesti sopii laulettavaksi häävirsiiä tanssien esitettäissä. Missä määrin viimeksimainittu eroaa tavallisista ’tantsunuotteista’ on vaikea määritellä, mutta voisi ehkä lyhyesti sanoa siitä, että tanssien lauletuksessa pulmanuotissa kööri kertoo esilaulajan sanat tai ainakin nuotin jotenkin sellaisenaan, jota vastoin tavallinen tanssisävel – kuten edempänä käy selville – on tässä suhteessa toisenlainen.” (Launis 1907, 106.)

Armas Launis nimeää kaksi sävelmätyyppiä keskeisimmiksi hääsävelmiksi, joskin tanssien laulettu sävelmän kuvaus saattaisi epämääräisyydessään sisältää useampia muotoja. Tästä nopeatahtisesta tanssisävelestä Launis ei anna esimerkkiä, vaan kuvaa sen ainoastaan suhteessa muissa tilanteissa käytettyihin tanssisävelmiin. Häiden tanssisävelmän yhteydessä kuoro ei laula osuuttaan esilaulajaa nopeam-

⁷⁷³ Ks. hääsävelmien kokonaistaulukko liitteessä 5. Pohjois-Inkeristä SKS KRA Borenius e 78, 80, 84, 96, 97, 717 (runot ja osa muistiinpanoista, ks. SKS KRA Borenius 6: 770, 795, 808, 826–828).

⁷⁷⁴ Tarkemman analyysin mahdollisuuksista ks. Rüütel 1977.

malla tahdilla eikä häälaulujen yhteydessä käytetty tanssisävelmissä yleisiä säettä korvaavia refrenkejä tai kaksisäkeisiä kertausrakenteita, kuten aineistokin näyttää. Hitaanpuoleinen Launiksen *tavalliseksi pulmanuotiksi* kutsuma sävelmä on hänen antamansa kuvauksen ja tallentamansa aineiston pohjalta mahdollista tunnistaa saman tien. Sitä käytettiin Launiksen (Launis 1907, 106; ks. myös Timonen 2004, 152) mukaan esimerkiksi silloin, kun morsiamen saattoväki oli saapunut sulhas-talon luokse ja pyysi päästä veräjästä sisään laulamalla *Avatkaa Viron veräjät*.⁷⁷⁵ Matkalla naiset ovat tanssineet ja laulaneet *saadulmoi*-sävelmällä (44224422), mutta perille saavuttaessa sävelmä vaihtuu, ja ”joukkue pysähtyy sulhasen kodin edustalle ja laulaen tavallisella pulmanuotilla, pyytää: Avatkaa Viron veräjä, Viron vierahat tulevat - -”.⁷⁷⁶ Launiksen mainitseman runon perusteella ainakin kaksi hänen keräämänsä fonogrammiaineiston peräkkäistä, hyvin samankaltaista toisintoa edustaa toista hänen mainitsemistaan yleisimmistä hääsävelmätyypeistä eli niin kutsuttua *tavallista pulmanuottia*.⁷⁷⁷

♩ = n. 88 g1=g1

A - vat - kaa Vi - rov ve - rä - jä, ta, a - vat - kaa Vi - rov ve - rää,

Vi - rov vii - ra - Hat tul - loo - vat, ta, Vi - rov vii - ra - hat tul - loo,

Vi - rom mail - ta vii - ra - Hil - ta, ta, Vi - rom mail - ta vii - ra - Hil - ta

Nuotti 22. Soikkolan tavallinen pulmanuotti, laulajina Okkuliina Ivanantytär ja kuoro (SKSÄ A 300/2a, nuotinnos Heidi Haapoja).

⁷⁷⁵ Säkeellä *Avatkaa Viron veräjät* tai *Avatkaa avoveräjä* alkavaa runoa lauloi sisään pyrkivä, vastakkaisen suvun edustajista koostuva vierasjoukko sekä morsiuustaloon että sulhastaloon saavuttaessa (esim. SKS KRA Salminen V. 2927, 2946). Runosta ks. SKVR-hakemisto: *Avatkaa Viron veräjät*.

⁷⁷⁶ *Avatkaa Viron veräjät* -runoa mainitaan laulettuna myös sulhasväen sulhastalosta matkaan lähtiessä (SKVR III 1683). Runon alkusäkeet liittyivät myös luvussa 5 *Viron veräjien* nimellä käsiteltyyn kylän läpi ketjussa kulkiessa tai tanssiessa laulettuun aloitusteemaan. On mielenkiintoista, että huolimatta tekstuaalisista yhteyksistä juuri Viron veräjät -muodostelmaa ei kuitenkaan kuvauksissa liitetä häätalosta toiseen kulkemiseen, toisin kuin *kluutšan* nimellä kulkeva paririvimuodostelma, joka Launiksen kuvauksessa edeltää häätaloon saapumista ja nuotin vaihtumista varsinaiseksi pulmanuotiksi. Häärunolla on yhtymäkohtansa myös talvipraasnikoilla vastaavassa tilanteessa laulettaviin runoihin, joihin saattoivat sisältyä hääkontekstiinkin joskus liittyvät alkusäkeet *Avatkaa uksianne* ja *Hyvää iltaa* -toivotus sekä sisäänpääsyn pyyntöjä ja vieraiden kuvausta (Salminen 1917, 158–163; SKVR III 51; SKS KRA Salminen K. 156; Salminen V. 2927). Talvipraasnikoiden yhteydessä samankaltaisuudet ovat selkeän kontekstisidonnaisia, tupaapäsyypyyntöihin liittyviä. Häitähän pidettiin myös talvella, jolloin oli myös luontevaa laulaa esimerkiksi talvipraasnikkalauluissa yleisestä syksyisestä ja vihmaisesta säästä.

⁷⁷⁷ Ensimmäinen on 16-vuotiaan säätinäläisen Tarja Platonontyttären, jälkimmäinen 38-vuotiaan Koskinasta kotoisin olevan Okkuliina Ivanantyttären Säätinän praasnikoilla laulama runon alku (SKSÄ A 300/19b, 20a).

Sävelmät ovat klassisen runosävelmän perikuvia: ne liikkuvat viiden sävelen alueella, ovat säännöllisen neli-iskuisia ja yksisäkeisiä. Esilaulaja laulaa säkeen, jonka kuoro kertailee ilman välisanoja tai refrenkejä. Kuoro-osan viimeinen tavu jää satunnaisesti laulamatta. Melodia muuntelee hieman ja on kuoro-osassa paikoin kaksi- tai kolmiääninen, vaikka kaikkia ääniä onkin fonogrammin rahinasta mahdotonta erottaa. Mukana kuuluu myös joitain Launiksien nuottiensa ulkopuolelle jättämiä samanaikaisia sekunti-intervalleja. Runosta on muussa sävelmäaineistossa yhteensä kaksi toisintoa. Anna Kivisoo ja kuoro aloittivat vuonna 1937 *Avatkaa Viron veräjät* -laulun *Lankoiseni lintuiseni* -puhuttelulla. He käyttivät neli-iskuista viidellä sävelellä liikkuvaa sävelmää ja lauloivat kaikki säkeet viimeistä tavua myöten. Launiksien inkerinsuomalaisesta Arsiansaaresta muistiin kirjoittama toisinto puolestaan noudattaa toista häälaulujen yhteydessä yleistä, kuusi-iskuista rytmityyppiä (44222244).⁷⁷⁸

Nuotti 23. Kuusi-iskuinen pulmanuotti (SibA Launis 17).

Avatkaa Viron veräjät -runon yhteydessä tallennetut yksisäkeiset sävelmät kuuluvat kahteen häälauluaineiston yleisimpään rytmityypin ja muotorakenteen yhdistelmään, joita kutsun tässä neli-iskuseksi (22222222) ja kuusi-iskuseksi (44222244) hääsävelmäksi eli *pulmanuotiksi*, ensimmäistä myös *tavalliseksi pulmanuotiksi*. Tämä Launiksien käyttämä nimitys on työn aineiston valossa osuva, sillä samankaltaista yksisäkeistä, neli-iskuista sävelmätyyppiä edustaa 40 % hääsävelmäaineistosta. Kuusi-iskuinen taas on hääsävelmien toiseksi yleisin sävelmätyyppi. Aineiston valossa vaikuttaa siltä, että kuusi-iskuinen pulmanuotti on Launiksien kuvaama häiden tanssinuotti. Tätä rakennetta noudattavan lyyrin runon säkeillä varustetun sävelmän Launis (1904, 52) myös osoitti ensimmäisen matkan aineistostaan yhdeksi esimerkiksi tanssinuotista.⁷⁷⁹ Tosin Terttu Koski (1974, 477) kuvaa – hieman epämääräisesti – nimenomaan kuusi-iskuista rytmityyppiä laulettuna hitaasti, neli-iskuista taas nopeammin. Voi siis olla, että kumpikin rytmityyppi kävi sekä hitaan että nopean, yhtä lailla paikoillaan seisten, hitaasti piirissä kävellyn kuin nopeasti tanssitunkin laulun sävelmäksi, mihin viittaa myös niiden käyttö samojen runojen yhteydessä.

Sisäänpääsypyyntönsä ohella on monta muutakin tilannesidonnaista runoaihetta tai teemakenttää, joita esiintyy aineistossa ainoastaan tai lähinnä neli- ja kuusi-iskuisilla hääsävelmillä laulettuina. Näihin kuuluu etenkin sellaisia lauluja, jotka hahmotan *rituaalisesti keskeisiksi*. Tarkoitin tällä sitä, että runo viittaa suoraan hääri-

⁷⁷⁸ SibA Launi 17. Samaa rytmityyppiä (44222244) edustaa myös yksi tekstin perusteella (*Avatkaa uksi-anne*) joko häihin tai talvipraasnikkoihin liittyvä sävelmätoisinto (SibA Launis 281b).

⁷⁷⁹ SibA Launis 76: Miks on meitä näin vähäisen, kanaisia kassapäitä.

tuaaliin, liittyy kiinteästi rituaalin kulkuun ja kuuluu niihin häälauluihin, joiden keskeissisältö ja sijainti rituaalissa on aineistossa suhteellisen vakiintunut. Kiinteän luonteensa ansiosta näihin lauluihin liittyvät runo- ja sävelmätallenteet on mahdollista paikantaa osana tyyppillistä häärituaalia. Ainoastaan alkusäkeen sisältävien, kontekstittiedottomien sävelmämuistiinpanojen kohdalla tämä edellyttää melko yksityiskohtaista runojen, sävelmätyyppien ja rituaalin kulun tarkastelua. Häiden kulun ja sävelmäryhmien mukaan jaotellut hääsävelmätoisinnot löytyvät tarkemmin liitteestä 5.

Aattopäivänä kokoontui vatjalais- ja inkeroishäissä taloon sukulaisnaisia paistamaan kupelileipää (Salminen 1917, 46–49). Tähän liittyvän runon alkusäkeillä Launis tallensi Soikkolasta yhden ja Kattilasta vatjalaisilta kaksi neli-iskuinen pulmanuotin piiriin kuuluvaa sävelmää.⁷⁸⁰ Aattoiltana kylvetettiin sekä morsian että sulhanen, ja samalla lauloivat kylän tytöt saunan eteisessä tai ulkopuolella *Kylvetysvirren* (Salminen 1917, 50–70).⁷⁸¹ Ilmeisesti kylvettäminen oli lähinnä inkeroisten tapa: inkerinsuomalaisilla ainakin sulhasen kylvetyks saattoi olla myös symbolinen ja tapahtua kammarissa.⁷⁸² Runon sävelmätoisinnot ovat kahta Tatjana Jegorovan peräkkäin esilaulamaa kuusi-iskuista toisintoa ja yhtä 1960-luvun toisintoa lukuun ottamatta neli-iskuisia. Näihin kahdeksaan neli-iskuseen toisintoon sisältyy myös häälauluaineiston ainoa, neljä sävelmää sisältävä sävelmäryhmä, jossa sekä esilaulaja että kuoro laulavat laulun kaikki säkeet seitsemäntävuorisina. Kylvetyssävelmien ryhmään sisältyy myös yksi neli-iskuinen rytmityypin muunnelmaksi tulkittavissa oleva sävelmä, johon sisältyy häälauluissa harvinainen säännöllinen *vaa*-lisätavu kolmannen aseman jälkeen (312[1]13122). Kylvetysvirren esityksellinen rekisteri poikkesi hiukan monista muista rituaalisesti keskeisistä häälauluista, se koostui laajemmasta sävelmätyyppien ja muotorakenteiden joukosta.

Saunasta tultaessa morsiamelle laulettiin ainakin inkeroisten ja vatjalaisten parissa *Saunastatulovirsi*, jossa saattoi Salmisen (1917, 70–77; ks. myös SKVR-hakemisto) mukaan olla temaattista päällekkäisyyttä itkujen kanssa. Kylvetysvirttä laulaneiden tyttöjen lisäksi paikalla saattoi olla muitakin ihmisiä, lähinnä sukulaisia tai ”kylänväkeä.”⁷⁸³ Tytöt lauloivat ympyrässä morsiamen ympärillä, kertoi Sarlotta Kuuli.⁷⁸⁴ Ilmeisesti he lauloivat paikoillaan seisten – tanssia tai ympärikköä ei yhdessäkään aattoillan laulukuvauksessa mainita. Saunastatulovirressä pyydettiin yleensä ensin *ristirahvasta* väistymään ja kehoitettiin sitten morsianta kumartamaan ja ristimään itsensä. Laulamisen aikana morsian kumarsi maahan asti eri

⁷⁸⁰ SibA Launis 379, 392, 395.

⁷⁸¹ Ks. esim. SKVR III 2113; SKS KRA Laiho A. 3345; Laiho L. 4987, 5307; Salminen K. 124, 236, Laulajina mainitaan kerran myös naiset (SKVR III 3479). Kylvettäjänaisten täytyi kalliviereläisen Sohvin mukaan olla äitinsä ensimmäinen lapsi (SKS KRA Salminen V. 2950). Maria Otsan mukaan pesijänä oli sisar tai kylän tytöt, Aksenia Nikitinin mukaan korvoitytöt (Sääski 5896), mutta Kivisoon mukaan morsian meni saunaa kahden tytön kanssa (Laiho L. 5307). Morsiamen äiti saattoi samalla itkeä morsiamelle (SKS KRA Enäjärvi-Haavio 853.)

⁷⁸² SKVR III 2018; Salminen 236; SKS KRA Länkelä 3: 617; SKS KRA Sääski 5982 inkeroisilta morsiamesta; ks. myös SKVR III 417, 418, 2436, 2493, 3348; SKS KRA Salminen V. 2997, 2999.

⁷⁸³ Esim. SKS KRA Enäjärvi-Haavio 853; Salminen K. 125; Salminen V. 2949. *Kylänväki* saattaa tietenkin tarkoittaa myös joko kylässä asuvia sukulaisia tai morsiamen ikäryhmän tyttöjä.

⁷⁸⁴ SKS KRA Salminen V. 2975.

ilmansuuntiin vihdan päällä seisten.⁷⁸⁵ Muutamia tilanteeseen usein liittyviä teemoja voitiin laulaa myös aattoiltana sisällä tuvassa ja esimerkiksi sulhasen lähtiesä hääaamuna matkaan (Salminen 1917, 147, 151).⁷⁸⁶ Säkeillä *Ristimä rinnallesi* ja *Blaslovitekka Jumala* (tai *Last avitakka Jumala* tai *Laslavikka laulamahan*) alkavat kontekstiedolliset runot sijoittuvat kuitenkin kaikki aikaan ennen sulhasjoukon saapumista morsiuustaloon ja ovat joko morsiamelle tai sulhaselle kohdistettuja. Näillä säkeillä alkaa aineistossa neljä neli-iskuista sävelmää, yksi neli-iskuisen sävelmän muunnelma (42424242) sekä kaksi kuusi-iskuista sävelmää.

Sulhasväen saavuttua ja pihaan päästyä seurasi pitkä, ylistyksestä pilkkaan vaihteleva dialogi sulhasväen ja morsiamen puolta edustavien tyttöjen välillä. Nämä laulut esiintyvät monenlaisina yhdistelminä ja sarjoina: sama teema saatettiin selvästikin laulaa eri häissä tai eri kylissä hieman eri kohdissa.⁷⁸⁷ Laulu alkoi pihalla ja päättyi tupaan. Tuvassa sulhasjoukko kehotti laulaen puhemiestä lunastamaan sulhaselle paikan pöydästä: *Isämies isyen poika, osta sija sirkulleni* (*Pöydän lunastus*, ks. Salminen 1917, 189–202). Monen runon yhteydessä todetaan morsiamen puolen tyttöjen laulaneen joko pihalla eli *ikkunan alla* tai tuvan lattialta eli *maasta* tai *permannolta* saapuvalle tai jo pöydän ääreen istumaan päässeelle sulhasväelle.⁷⁸⁸ Sävelmäaineistossa yleisimmät saapumistilanteen teemoista ovat sulhasta kunnioituksella tervehtivä *Terve kuu terve päivä* (*Tytöt tervehyttävät sulhasta, 6 kpl*)⁷⁸⁹ sekä usein pilkan sävyjä sisältävä *Mihin viivyt velvyeni* (*Missä mökkä myöhään viivyt, 6 kpl*). Näitä tytöt saattoivat laulaa joskus jo pihalla tai useimmiten vasta tuvassa sulhasväen pöytään päästyä.⁷⁹⁰ Tämän lisäksi sävelmäaineistossa on kolme toisintoa sulhasen tuloa kuvaavaa, yleensä pihalla laulettua *Luulin tuulen tuulevan* -runoa, yksi *Tunnen vävyn tulevan* (*Mistä tunnet vävyn väen*) -teema, yksi vävyn hevosen hoitoa kuvaava runo (*La miä kysyn lankoiltani*), yksi *Mistä puusta pertti tehty* -aloitusformula, kaksi istumapaikan eli sijan lunastamiseen liittyvää laulua, yksi vävyn ylistys (*Oi vävy kuvattu kulta*) sekä kolme pilkkarunoa (*Tunnen tunnen kev vaa tulloo* sekä *Älä huuda hullu kuusi*) jotka ovat tosin saattaneet liittyä myös pilkkaamistilanteisiin sulhasen kodissa (ks. Salminen 1917, 172–189). Näistä lauluista kaksikymmentä on neli-iskuisia, kolme kuusi-iskuisia. Toinen *Luulin tuulen tulevan* -toisintoista on neli-iskuisen sävelmätyypin variaatio (13131322).

⁷⁸⁵ Esim. SKS KRA Salminen K. 151; Salminen V. 2998; ks. myös SKVR III 2270, 2397.

⁷⁸⁶ SKVR III 46, 49, 603, 1676, 1729. Teemat menevät osin päällekkäin myös seuraavassa luvussa käsiteltävien, morsiamelle tai sulhaselle tuvassa laulettavien *Lootikka pohulle polvin kumarruttaminen* -teemojen kanssa (ks. SKVR III 594; SKS KRA Borenius e 195).

⁷⁸⁷ Ks. esim. SKVR III 403, 421, 1674, 1696, 1702–1704, 2145–2152, 2259, 2260, 2265, 2266, 2376, 2497, 3272, 3304, 3480; SKS KRA Enäjärvi-Haavio 864; Salminen K. 206–210; Salminen V. 2942, 2960.

⁷⁸⁸ Laulajista ja laulupaikoista ks. esim. SKVR 403, 1696, 2499, 2500; SKS KRA Enäjärvi-Haavio 864; Salminen K. 116, 208, 210; Salminen V. 2942, 2960, 2962 paikoin puhutaan tyttöjen sijaan yleisemmin tytön suvusta, ks. esim. Salminen K. 152; Salminen V. 2942.

⁷⁸⁹ *Terve kuu terve päivä* -teemaa saatettiin käyttää myös esimerkiksi sulhasväen tervehtiessä morsianta tämän ensi kerran nähdessään (SKS KRA Alava 10: 103). Samassa tilanteessa saatettiin myös käyttää tuvan tervehtimisen teemaa (SKVR III 2262).

⁷⁹⁰ *Terve kuu terve päivä* ja *Mihin viivyt velvyeni* -teemojen laulajista (tytöt) ja paikoista ks. esim. SKS KRA Enäjärvi-Haavio 864, 857–858, Salminen V. 2942, 2960; Säski 5953, 5962; 5973 (morsiamen sukulaisnaiset laulavat veräjällä *Kuhu viivyt, velvyein*); SKVR III 604 (”Vastaa otetaa, kui tulee sulhain ottamaa”).

Kun sulhasväki oli saanut sijansa pöydässä lunastettua, alkoi se vaatia morsianta nähtäväksi. Puhemies lähti *kaasikkeiden* kanssa toiseen huoneeseen tai aittaan ”syöttämään morsianta” ja katsomaan, sopiko sormus morsiamen käteen. Sormusta sovitettua morsian jakoi lahjoja syöttämään tulleille sulhasen sukulaisille. (Salminen 1917, 254–287). Tämän jälkeisten tapahtumien yhteyteen liittyvistä kuvauksista löytyvät ensimmäiset häiden kulkuun liittyvät maininnat tanssista, *ympärikosta*. Sormuksen sovittua, kertoi esimerkiksi inkerinsuomalainen Juljaana Pohjalainen, ”ympärkautta tantsittiin ja laulettiin *Olkoo kiitetty Jumala, Mahtu sormus sormeen*.”⁷⁹¹ Lahjoja saaneet sukulaiset tanssivat kiitoslaulun *Ei oom maannut meie minoi* (*Hyvät oli lahjat minnoillani*).⁷⁹² Tämän jälkeen siirryttiin tuvan puolelle, jossa laulettiin, syötiin ja tanssittiin (Salminen 1917, 294–310).⁷⁹³ Näihin tilanteisiin paikantuu aineistossa kuusi sävelmää, joista kolme neli-iskuista, kolme kuusi-iskuista. Tanssi ilmaantuu siis häärituaalin kuvauksiin vasta morsiamen osoitettua suostumuksensa sulhasväelle.

Seuraavat sävelmäaineiston runot liittyvät jo sulhasen kotiin saapumiseen. Sulhasen suku lähti matkaan morsiamen kanssa edeltäkäsin. Sulhastalon pihamaalle tultua saattoivat odottamassa olleet sukulaiset ja perheenjäsenet laulaa miniälle ja sulhaselle. Astuttuaan sisään, kertoi luterilainen Katri Vohta, ”sulhasen sukulaiset alkavat *karavanassa* s.o. peräkkäin piirissä kulkien laulaa *Saimme saunan lämmitäjän*. Vohdan mukaan jokainen säe kerrattiin. Ainoa tilanteeseen liittyvä 1960-luvulla tallennettu sävelmä on neli-iskuinen pulmanuotti.”⁷⁹⁴ Morsiamen sukulaiset eli *jälkijuoajat* saapuivat sulhastaloon vähän myöhemmin. Matkalla laulettaessa he käyttivät usein *saadulmoi*-sävelmää, jonka laulaminen, kuten aiemmin *kluutšan* yhteydessä todettiin, saattoi aineiston perusteella joskus jatkua jopa sulhastaloon sisälle asti. Pihaan tullessa, kertoi Launis (1907, 106), vaihtui nuotti kuitenkin yleensä *tavalliseksi pulmanuotiksi*.

Kun morsiamen suku pääsi sisään, se kyseli ympärikköä tanssien lattian sileydestä ja kehui hyvin rakennettua tupaa: *La ko katson langon siltoi* (*Onko lankoin sillat lakeat*). Lauluun saattoi liittyä myös tuvan tervehtimisen teemoja. Näihin runoteksteihin liittyy huomattavan paljon mainintoja tanssista ympyrässä. Vaikka osin samoja runoteemoja on voitu laulaa myös sulhasväen saapuessa morsiuustaloon, liittyy tanssimainintoja aineistossa vain sulhastaloon saapumiseen.⁷⁹⁵ Salminen (1917, 202–204) huomauttaa, että ainoastaan ”hääräruno ei siltojen sileyden tiedustelu ole, sitä lauletaan tanssivirtenä, kun pyydetään isännältä tupaa, että nuoriso saisi pirtissä kisailla.”⁷⁹⁶ Kuvaukset muuttuvat riehakkaammiksi. Inkerinsuomalai-

⁷⁹¹ SKS KRA Salminen K. 212; ks. myös Sääski 5973 (”Laulaessaan sulhasen sukulaiset, tytöt ja pojat, miehet ja naiset, tanssivat piirissä”); SKVR III 2510 (”Siis noissaa ympärikkö tantsimaa se pulmaväki, ket ollaa siel ottamassa, pojan väki ain ollaa.”) Runoteemasta ks. SKVR-hakemisto: *Näytä käki kätesi*.

⁷⁹² SKVR III 2442; SKS KRA Enäjärvi-Haavio 895.

⁷⁹³ Esim. SKVR III 1710; SKS KRA Mannonen 7663.

⁷⁹⁴ SKS KRA Sääski 5969; SKS KRA Enäjärvi-Haavio 879.

⁷⁹⁵ Esim. SKVR III 3336; SKS KRA Laiho A. 2166, 2217; Laiho L. 5313, 5899; Salminen V. 2927–2928, 2957, 2985, 3028.

⁷⁹⁶ Salminen liittää kuvauksensa sulhasen suvun morsiuustaloon saapumiseen, mutta aineistossa kuvaukset liittyvät kuitenkin morsiamen sukulaisten lauluun sulhastaloon tultua.

sen Valpuri Vohdan mukaan ensin ”seistii uksen suus ja lauletti *Terve tupa neljänurkka*”, sitten ”hypättii tanssimaan ympärikkoo: *La ko katson langon siltoi*.”⁷⁹⁷ Katri Vohta kertoi, että kun päästiin runon kohtaan, jossa lattia todettiin laajaksi ja kauniiksi ”aloitettiin vielä kovemmast tantsii, lyövä jalkaa maahan.”⁷⁹⁸ Tämä on ensimmäinen tilanne, johon liittyy riehakkaan, vauhdikkaan tanssin kuvauksia. Siihen liittyvien runojen sävelmätoisinnosta kaksi on kuusi-iskuisia hääsävelmiä, yksi neli-iskuinen ja yksi *saadulmoi*-sävelmä.⁷⁹⁹ Sitävastoin kaikki morsiustaloon saapumiseen liittyvät tuvantervehdykset on 1960-luvun aineistossa esitetty neli-iskuisilla pulmanuoteilla, vaikka kyseinen sävelmätyyppi on tässä osa-aineistossa kuusi-iskuista huomattavasti harvinaisempi.

Saapumisen jälkeen pöytään asettuneille morsiamen sukulaisille tarjottiin ruokaa, jota he kuitenkin kieltäytyivät syömästä ennen kuin saivat morsiamen nähdäkseen. Kun morsian lopulta saatiin nähtäville, lauloivat hänen sukulaisensa morsiamen omaksi tunnustavan runon *Meijän lintu meijän liitso* ja suostuivat syömään. (Salminen 1917, 334–352.)⁸⁰⁰ Kolme runon sävelmätoisintoa on kaikki laulettu kuusi-iskuisella hääsävelmällä. Sekä sulhasen että morsiamen kotona vieraisilla ollut suku kävi aitassa tarkistamassa ruokavarojen määrän (Salminen 1917, 365–367; (*Aitassa käynti*)). Tähän tilanteeseen liittyy yksi yleisimmistä pulmanuoteista poikkeava, länsi-inkeriläisen häälauluaineiston ainoa viisi-iskuinen toisinto⁸⁰¹ sekä yksi kuusi-iskuinen toisinto.

Häiden lopussa, ennen morsiamen sukulaisten lähtöä kotiin lauloivat suvut sulhaselle ja morsiamelle erilaisia *Neuvokkivirsiä* eli ohjeita ja varoituksia tulevaan elämään. Sävelmäaineistossa on neljä sulhaselle tai morsiamelle kohdistuvaa neuvomissäkeitä *Kuule kuule kui opetan*, *Tunsit olla tunne pitää* ja *Kääri kyyneleet kerälle* sisältävää sävelmää, jotka kaikki on laulettu neli-iskuisella sävelmätyypillä.⁸⁰² Aivan viimeiseksi sukulaisten morsiamelle laulaman *Myö määmmä siun jätämmä (tähän kylmään kylään)* -runon kaksi sävelmätoisintoa ovat kuusi-iskuista tyyppiä ja yksi toisinto neli-iskuisen sävelmätyypin muunnos (42424242). (Salminen 1917, 352–396.)

⁷⁹⁷ SKS KRA Laiho L. 4980–4981; ks. myös 5900; Enäjärvi-Haavio 883–885; sekä Salminen K. 97; Sääski 5977.

⁷⁹⁸ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 885.

⁷⁹⁹ Lisäksi yhden epävarmemmin paikantuvan runon (*Mistä puusta pertti tehty*) sävelmä on neli-iskuinen.

⁸⁰⁰ SKVR III 2264, 2404, 2443–2444; SKS KRA Laiho L. 4982–4985; Salminen K. 202; Salminen V. 2925, 2956, 3040; Sääski 5978.

⁸⁰¹ Tämä soikkolalaisesimerkki tekee mielenkiintoisen särön aineiston muuten vahvoihin painotuksiin. Keski-Inkerissä viisi-iskuinen sävelmätyyppi on häiden yhteydessä yleisempi: aineistoon kuuluu viisi tällaista Hevaalta ja Tyröstä tallennettua sävelmää. Soikkolalaistoisinnosta poiketen ne liittyvät sulhasen suvulle laulettuihin tervehdys- ja pilkkalauluihin, morsiamen hyvästelylauluihin ja neuvokkivirsiin, eli tilanteisiin, joissa Länsi-Inkerissä esiintyy lähinnä neli-iskuista rytmityyppiä ja joihin ei liity tanssin kuvauksia. (SKS KRA Borenius 180, Levón 399, 413, 446; SKSÄ A 301/25a.) Viisi-iskuiset keski-inkeriläissävelmät liittyvät läheisesti alueen muihin häälaulujen rytmityyppeihin, joissa viimeisten sävelien lisäksi myös joitain säveliä säkeen keskeltä lauletaan pidempinä (ks. esim. SKSÄ A 301/46a; SKS KRA Levón 349). Pohjois-Inkerin inkeroisilla viisi-iskuinen yksisäkeinen sävelmätyyppi näyttäytyy Boreniuksen kokoelmassa yksinomaisena hääsävelmänä (Borenius e 78, 80, 96, 97; 6:826; ks. myös luvun 2 osuus inkeriläisistä paikallisista laulun lajeista ja Larin Parasken lajijärjestelmästä (Timonen 2004, 238–303)).

⁸⁰² Neli-iskuisella, yksisäkeisellä sävelmällä lauloi opetusrunoja myös esimerkiksi vatjalainen Oudekki Figurova Joenperältä 1960-luvulla (esim. ERA RKM, Mgn. II 1235 j, k; ks. myös Rüütel 1977, 225, 228; vrt. 238).

Tarkemmin paikantumatta jäävät useat pelkän sukulaisten, sulhasen, puhemiehen tai morsiamen puhuttelun sisältävät sävelmät, jotka olisivat voineet jatkua monella tavalla ja sijoittua useaan häärituaalin kohtaan. Näihin sisältyy sekä kolme neli-iskuista ja yksi kuusi-iskuinen hääsävelmä sekä yksi neli-iskuisen muunnos (42424242).⁸⁰³ Lisäksi yksi lyyriseppinen runo ja yksi hääteemoja käyttävä tervehdysruno on esitetty neli-iskuisella pulmanuotilla sekä yksi kestityksestä kiittäminen kuusi-iskuisella. Aineistoon kuuluu myös kaksi inkerinsuomalaisesta Kurkolan kylästä tallennettua välimuotoista häälaulua.

Suuri joukko rituaalisesti keskeisiä lauluja laulettiin siis kahdella häiden keskeissä sävelmällä, jotka näyttävät olleen osin vaihtoehtoisia. Joidenkin runojen, erityisesti kylvetyksrunon kohdalla laulaminen sisälsi näidenkin sävelmien puitteissa erityisiä rekisterin piirteitä, säännöllistä viimeisen tavun pois jättämistä tai muuten pulmanuoteille epätyypillistä vaa-tavun käyttöä.

KAKSI HÄIDEN VALTANUOTTIA

Kahden yleisimmän sävelmätyypin välillä näkyy edellä joitain selkeitä painotuksia, vaikka monissa tilanteissa ne näyttävät olleen myös vaihdettavissa. Monin paikoin aineisto on toki niin suppea, että kattavia päätelmiä yksittäisen runon esittämisestä on mahdotonta tehdä. Edelleen on tarpeen pitää mielessä laulukäytäntöjen mahdollinen paikkakunta- ja sukusidonnainen variaatio. Joihinkin hienovaraisempiin erotteluihin on paikoin mahdollista päästä käsiksi aineistoa lähemmin tarkastelemalla. Samalla on huomattava, että tässä sävelmien muoto- ja rytmirakenteen mukaan jaottelemani sävelmätyypit sisältävät melodiansa puolesta monenlaisia sävelmiä. Esimerkiksi neli-iskuisesta sävelmätyypistä on tallennettu näinkin erilaisia toisintoja:

⁸⁰³ Laajempaa sukulaisjoukkoa puhuttelevista *Lankoiseni lintuiseni* -aloituksista kaksi neli-iskuista toisintoa voi paikantua lähes mihin kohtaan rituaalia hyvänsä. Kolmas lyhyt, kuusi-iskuinen fonogrammisävelmä sisältää lankojen puhuttelun *uusikkaisiksi* ja vertaa heitä tuoreisiin kananmuniin. Tämä pidempi versio puhuttelumuodosta näyttää runoaineistossa liittyvän usein kohtaan, jossa morsiamen sukulaiset sulhastaloon tultuaan kieltäytyvät kestityksestä jolleivät saa morsianta nähdäkseen tai tämän episodin jälkeisiin puhutteluihin. (Ks. SKVR III 2264; SKS KRA Salminen V. 2926, 3009; tähän liittyyne myös SKS KRA Länkelä 3:1592. Kananmuniksi lankoja puhuteltiin myös ainakin kestityksistä kiittäessä ja lahjoja sulhastalossa jaettaessa, ks. SKVR III 1673, 2305, 2550, 4233.) Yksi paikantumaton puhemies puhuttelu on laulettu neli-iskuisella sävelmällä (SibA Launis 26). Paikantumattomista morsiamen puhutteluista yksi sävelmä on neli-iskuinen, yksi neli-iskuisen variaatio sekä kaksi osakertauksellista.

$\text{♩}=52$ $g1=g\#1$

Oo - o, oi Ma - ri si - sa - ru - ve - ni, ve - ni
ve - ni, oi Ma - ri si - sa - ru - ve - ni

Oo - o, ter - ve kuu - u ter - ve päi - vä, [ter - ve] vas - tui - nen vä - vy - ni

$g1=a1$
Kyl - vää kyl - vää ky - py - en, kol - mel koi - vun ok - sai - sel - la

Kyl - ve - kä ky - pe - ny - e - ni

Nuotti 24. Erilaisia neli-iskuinen pulmanuotin toisintoja. Kolme alimmaista ovat käsikirjoitustoisintoja, joihin ei ole merkitty kuoron säkeenkertausta. Kahdessa ylimmäisessä näkyy esilaulajan ensimmäisen säkeensä alussa laulama oo-tavu, joka ei toistu myöhemmissä säkeenaluissa. (SKSÄ L 99a; SibA Launis 288; SKS KRA Borenus e 193; SibA Launis 87.)

Ingrid Rüütel (1977) on vatjalaisia sävelmiä tarkastellessaan huomauttanut yksisäkeisten, neli-iskuisten, suppea-alaisten ja melodiakulultaan laskevien sävelmien mukailevan pisimmälle sekä runosäkeiden ja itämerensuomalaisen kielen puheintonaaation rakenteita. Hän toteaa myös samankaltaisten, mutta sävelkulultaan edestakaisten sävelmien olevan Inkerissä yleisiä. Laajemmat sävelalat ja säkeen lopussa nousevat sävelkulut hän tulkitsee usein uudemmiksi vaikutteiksi, jälkimmäiset lähinnä venäläisvaikutteiksi. Esimerkeistä viimeisin, vuoden 1937 äänitysten laulajilla yleinen sävelmätyyppi vastaa sävelkulultaan pitkälti Rüütelin antamaa inkeroisilta tallennettua esimerkkiä venäläisestä häälaulusta, vaikka tavumäärä, rytmi sekä käytetty sävelasteikko yhden sävelen osalta ovat erilaisia:

2. Бла - сла - ви - те - ка Ва - лю до - чень-ку,
бла - сла - ви - те - ка Ва - лю до - чень-ку...

Nuotti 25. Venäläinen häälaulu Dunja Trofimovalta Laukaansuun Luuditsan kylästä. (Rüütel 1977, 270; ERA RKM, Mgn. II 2334 i.)

Launis (1910c, 237–238; ks. myös Rüütel 1977, 265) taas liittää kuusi-iskuinen sävelmätyyppin selkeästi slaavilaislaineista periytyvien sävelmien joukkoon. Olenaisista tässä on nähdäkseni kuitenkin havainto siitä, että vaikka melodiakulku saatetaan varioida ja saada vaikutteita myös naapurikulttuurien laulusta, näyttävät eten-

kin muoto- ja rytmirakenteet rituaalisesti keskeisten häälaulujen kohdalla pysyvän vakaina. Pulmavirret laulettiin ”kahdel sanal”, yksi säe kerrallaan, ilman refrenkejä, pääosin kahdella yleisellä rytmityypillä.

Sävelmätyyppien käytössä on havaittavissa joitain painotuksia. Neli-iskuinen sävelmätyyppi painottuu vahvasti morsiamelle lauletuissa aattoillan rituaalisissa runoissa, sulhasen ja morsiamen puolen häiden alussa käymässä dialogissa sekä morsiamen suvun sulhastalossa morsiamelle laulamien neuvokkivirsien yhteydessä. Kuusi-iskuinen sävelmätyyppi puolestaan esiintyy suhteellisesti vahvimpana niiden runojen yhteydessä, jotka liittyvät morsiamen suvun tanssiin sulhastaloon saavuttua.

Neli-iskuista tyyppiä näytetään käytetyn erityisen runsaasti tilanteissa, joissa sukujen välillä voi hahmottaa jännitteen: sulhasta odottaessa, ennen kuin sulhasväki oli saanut morsiamen nähtäväkseen ja sulhasta ja morsianta häiden lopuksi puolin ja toisin neuvottaessa. Kuusi-iskuinen sävelmä, kuten tanssin kuvauksetkin, taas painottuvat hetkiin, joissa jännitys on juuri lauennut: kun morsian on hyväksynyt sulhasen suvun tarjoaman ruuan ja sormuksen, kun morsiamen suku on päässyt sulhastaloon. Tanssin kuvaukset ja kuusi-iskuinen sävelmä eivät kuitenkaan täysin osu samoihin yhteyksiin: sulhasen suvun ja morsiamen ensikohtaamiseen liittyvistä sävelmistä ainoastaan yksi neljästä on kuusi-iskuinen. Tässä yhteydessä on jälkeen hyvä muistaa luvussa 5 tanssisävelmistä tehty huomio: myös neli-iskuisia, yksisäkeisiä sävelmiä tanssittiin, ja toisaalta kuusi-iskuinen sävelmäkään ei selvästi edellyttänyt tanssia. Ilmeisesti näiden sävelmätyyppien käyttö oli osin joustavaa tai paikallisesti painottuvaa.⁸⁰⁴ Ainoa yhdeltä laulajalta kahteen otteeseen eri äänityksissä tallennettu häälaulu on Valpuri Vohdan esittämä pilkkalaulu *Tunnen tunnen ken vaa tuloo*, joka ei kuulunut keskeisimpien häälaulujen joukkoon. Hän lauloi laulun yksin Julius Mägisten fonografille ja joitain vuosia myöhemmin kuoron kanssa Tallinnassa. Ensimmäisellä kerralla sävelmä oli neli-iskuinen, toisella kuusi-iskuinen hääsävelmä.⁸⁰⁵ Ainakin tällaisten vähemmän keskeisten häälaulujen yhteydessä sävelmätyypit olivat ilmeisesti vaihdettavissa.

Sävelmien jakautumisen pohjalta näyttää kuitenkin siltä, että neli-iskuinen sävelmätyyppi oli rituaalisesti painokkaampi: sitä tavattiin käyttää kaikkein vaativimmissa kohdissa.

Laulun säännöllinen seitsentavuisuus liittyy hääsävelmäaineistossa ainoastaan kylvetysvirren yhteyteen ja satunnaisetkin seitsentavuisuuden esiintymät kuuluvat tyttöjen laulamien laulujen piiriin. Juuri kylvetysvirteen ja tyttöjen aattoillan lau-

⁸⁰⁴ Jelena Ropsusta kertoi, että hänen laulamansa häiden pääsävelmän tahdissa sulhasjoukko lauloi mennessään ”tyttöä syöttämään” (jolloin ei minkään kuvauksen mukaan vielä tanssittu), toisen neli-iskuisen sävelmän tahdissa puolestaan ”ympär mennään” sulhasen suvun morsianta lahjoista kiittäessä sormuksen käteen asettamisen jälkeen (SKS KRA Alava X 103–105). Alavan pikakirjoituksen lomasta löytyvä muistiinpano häiden yleisimmästä sävelmästä on epäselvä: se saattaisi olla kuusi-iskuisen sävelmätyypin muunnos (44422244). Sävelmä on kopioitu pikakirjoituksen puhtaaksikirjoitukseen toisenlaisin aika-arvoin (22222222/22444444). Jelenalla rytmityypit saattoivat siis mennä juuri toisinpäin kuin aineistossa muuten näyttää olevan tendenssinä: kuusi-iskuinen yleissävelmänä ja neli-iskuinen tanssinuottina.

⁸⁰⁵ ERA, Fon. 372 b; SKSÄ L 100b.

luihin liittyvät myös erilaiset neli-iskuisten rytmityyppien muunnokset sekä ainoa vaa-lisätavun esiintyminen. Tyttöjen aattoillan laulujen osalta sävelmien ja laulun tyylipiirteiden variaatio oli siis yleisempää kuin rituaalin muissa kohdin, joskin tässä käsiteltyjen tavallisilla pulmanuoteilla esitettyjen laulujen kohdalla melko hienovaraista ja neli-iskuisen, yksisäkeisen muotorakenteen puitteissa pysyttelevää. Tytöillä oli vapaus varioida.

Yksi reitti häissä laulamisen hienojakoisempiin erotteluihin on yksittäisten tallennuskokonaisuuksien tarkastelu. Esimerkiksi Vöglä ja Okkuli Soikkolan Savimäeltä lauloivat Boreniukselle vuonna 1877 kolme häälaulua. Ensimmäisenä esitetty kylvetyslaulu edusti neli-iskuista sävelmätyyppiä. Laulajat nimesivät sen nimityksillä *pulmavers* ja *pulmanootti*, ja Borenius tarkensi sulkuihin ”*kylvetysvirsi*.” Laulajat nimesivät sekä sävelmän (*nootti*) että sanat (*vers*, *virsi*) häälauluihin kuuluviksi, ja tarkensivat sitten, että myös lapsille saatettiin laulaa samalla sävelmällä. Toisena seurasi kuusi-iskuisealla sävelmällä laulettu sulhasväen puhemiehelle osoitettu morsiamen piilopaikan kertova laulu, jonka sävelmän laulajat samoin nimesivät *pulmanootiksi*. Kolmas laulu oli häiden aattoiltaan liittyvä, morsiamelle laulettu *Teekkä risti rinnallesi*, joka jatkui ikonille kumartamisen kehotuksella sekä lyyriseppisellä kuvauksella vastasyntyntä tytärtään suojelevasta äidistä, jonka mies toivoi poikaa ja olisi halunnut surmata tyttären (*Poikako vai tyttö*). Runon naiset lauloivat säkeen loppupuoliskon kertaavalla sävelmätyypillä. He kutsuivat laulua nimellä *pulmavers*, mutta eivät siis ilmeisesti nimenneet sävelmää varsinaiseksi hääsävelmäksi. Myöskään runo ei selvästi kuulunut rituaalisesti painokkaimpien häälaulujen joukkoon. Tässä tulkitsisin esitysjärjestyksen kuvanneen myös hääsävelmien tärkeysjärjestystä: ensin neli-iskuinen tavallinen pulmanuotti, sitten kuusi-iskuinen pulmanuotti ja lopuksi harvinaisempi, tyttöjen aattoillan lauluun liittyvä hääsävelmätyyppi.⁸⁰⁶ Samalla tavoin moni muukin laulaja – esimerkiksi Ol’ona Joenperältä vuonna 1877 Boreniukselle; Elina eli Jelena Alavalle vuonna 1897 sekä Launikselle vuoden 1906 helluntaipraasnikoilla laulaneet tytöt ja naiset⁸⁰⁷ – näyttävät laulaneen ensisijaisesti neli-iskuisen tai kuusi-iskuisen hääsävelmän toisinnon sekä satunnaisia muita, lähinnä seuraavassa alaluvussa käsiteltäviä häihin liittyviä sävelmätyyppejä. Anna Kivisoo esilauloi vuoden 1937 äänityksissä kaikki kymmenen häälauluaan neli- ja kuusi-iskuilla sävelmätyypeillä.⁸⁰⁸ Sävelmätyyppien asemat rituaalisesti tärkeiden laulujen hierarkiassa olivat erilaisia. Sävelmät kuuluivat osin eri tilanteisiin ja eri laulajaryhmille. Tulkitsen häälaulujen rekistereiden määräytyneen myös käytettyjen sävelmätyyppien kautta.

⁸⁰⁶ SKS KRA Borenius e) 193–195; 6:917–920.

⁸⁰⁷ SKS KRA Borenius e) 204–205, 6: 929–930; Alava X: 85, 103, 104a, 104b, 105; SKSÄ A 300/12, 13, 17b, 19b–20c, 34b, 37b, 48b.

⁸⁰⁸ SKSÄ L 97–100.

ERITYISET SÄVELMÄT JA TILANTEET

Yleisimpien kahden, monessa yhteydessä käytetyn hääsävelmätyypin ohella aineistosta hahmottuu neljä tarkemmin runoaiheen tai laulutilanteen mukaan rajautuvaa sävelmäryhmää. Näistä selkeämmin rajautuvia ovat *Kokin kiitosvirteen* sekä *Yks oli oksa ounapuussa* -runoon liittyvät sävelmät. Tätä määrällisesti pienemmän ryhmän muodostavat häätaloon ajamiseen ja *Aja aja velvyeni* -runoon liittyvät sävelmät, määrällisesti ja tyylillisesti laajemman ryhmän taas erilaiset osakertauksia ja venytettyjä sävelkulkuja sisältävät, lähinnä morsiamelle aattoiltana osoitetut laulut.

KOKIN KIITOSVIRSI

Kummassakin häidenviettopaikassa, sekä morsiamen että sulhasen kodissa, päätyi vieraisilla ollut suku morsiamen löydyttyä lopulta pöydän ääreen syömään. Syömisensä jälkeen kiitettiin kestituksesta lauluilla. (Salminen 1917, 396–404.) *Kokin kiitokseen* liittyy ainoastaan *ympärikko*-tanssin kuvauksia, ei siis lainkaan kuvauksia paikoillaan istuen tai seisten laulamista.⁸⁰⁹ Anna Markus kuvasi laulamista vauhdikkaaksi: ”Kokkia kiitettäessä kuljetaan peräkkäin jalkaa polkien lyhyin tanssiaskelin. Heilutetaan kättä pään päällä. Lopussa lyödään käsiä yhteen pään yläpuolella. Reipasta menoa.”⁸¹⁰ Uljana Kipatsa painotti, että kiitoslaulu laulettiin sekä morsius- että sulhastalossa: ”Tytön i pojan pulmis, ain kokin virs lauletaa.”⁸¹¹

Kaikki *kokin kiitokseen* liittyvät seitsemän länsi-inkeriläissävelmää ovat yksisäkeisiä, säkeen lopun kertaavia sävelmiä: *Hyvä kokki kaunis kokki, kaunis kokki*.⁸¹² Vuoden 1937 äänityksissä laulu kuulostaa rytmikkäältä ja riehakkaalta, ja paikoin laulua rytmittävät lisätavut *tedret(e) lehtikorvat(a)*.

Nuotti 26. Kokin kiitosvirsi. Käsikirjoitustointoon ei ole merkitty kuoron säkeenkertausta. (SibA Launis 40b)

⁸⁰⁹ Kokille osoitetusta kiitoslaulusta ks. SKVR III 2137, 2423, 2515; SKS KRA Enäjärvi-Haavio 869; Laiho L. 5396; Salminen K. 214; sukulaisille, isäntäväelle tai talolle osoitetusta kiitoslaulusta tai kestituksen ylistyksestä ks. SKVR III 2305, 4233; SKS KRA Enäjärvi-Haavio 870; Laiho L. 4848; Salminen V. 2948. Laulut saatettiin esittää kerääjälle myös perättäin, ks. esim. Enäjärvi-Haavio 869–870 ja 880; Salminen V. 2922–2923 tai osana yhtä runoa, ks. Salminen K. 214.

⁸¹⁰ SKS KRA Laiho L. 5396.

⁸¹¹ SKVR III 2550. Ogru Timon nainen taas selitti pitkälti, kuinka ruuan jälkeen noustiin laulaen pöydästä lattialle eli maahan ja alettiin tanssi (SKVR III 2515). Katri Vohdan mukaan lähinnä naiset lauloivat, mutta joku mieskin saattoi olla mukana (SKS KRA Enäjärvi-Haavio 869). Kokin kiitosta voitiin laulaa myös talkoiden päätteeksi pöydästä noustessa (SKS KRA Laiho L. 5053).

⁸¹² Joenperän vatjalainen Oudekki Figuova lauloi vuonna 1970 kuitenkin *Hyvä kokki kaunis kokki* -runon neli-iskuisella pulmanuotilla (Rüütel 1977, s. 15 ja 252, sävelmä 15), minkä voi tulkita kertovan sävelmien käytön väljentyä häälaulujen siirtyessä muistelun piiriin, mutta yhtä lailla myös *tavallisen pulmanuotin* monikäyttöisyydestä.

Kokin kiitos ja siihen liittyvä sävelmätyyppi liittyvät aineistossa vahvasti tanssiin. Kuten edellisissä luvuissa on todettu, kyseinen muotorakenne ja sävelmäryhmässä yleisin rytmityyppi (22222222 2244) liittyy etenkin Narvusin alueella huomattavan useisiin tanssi- ja praasnikkalauluihin. Säkeen lopun osakertaus ei kuitenkaan ole ehdoton nopean tanssin tai edes tanssin osoitus, mikä nähtiin jo *Iilian virren* yhteydessä luvussa 6. Hääsävelmien puitteissa säkeen lopun kertausta esiintyy *kokin kiitosten* lisäksi ainoastaan yhden sävelmätoisinnon yhteydessä. Boreniusken Soikkolan Savimäeltä Vöglältä ja Okkulilta tallentama *Teekkä risti rinnallesi* -runo jatkuu kehotuksella polvistua pyhäinkuvanurkkaan ja hääkontekstin ulkopuolellakin esiintyvällä runolla vastasyntyneen tyttären suvun vastustuksesta huolimatta pitäneestä ja hoitaneesta äidistä (*Poikako vai tyttö*).⁸¹³ Häiden aattoiltaan ei kuitenkaan aineistossa liity yhtään kuvausta tanssista, ainoastaan laulusta ja itkuvirsistä. Boreniusken muistiinpanojen perusteella säkeen lopun osakertaus näyttääkin Soikkolan alueella liittyneen monikäyttöisiin yleissävelmiin. Vöglän ja Okkulin pulmanuottia läheisesti muistuttavan sävelmätoisinnon yhteyteen Borenius kirjoitti Soikkolan Loukkulassa: ”Siellä tavallisin nuotti.” Luultavasti Savimäelle saavuttuaan hän kirjoitti lyijykynällä sulkuihin marginaaliin: ”Sama Savimäelläkin.”⁸¹⁴ Sävelmätyyppi siis oli ainakin kahdessa Soikkolan kylässä tavallinen yleissävelmä. Kyseisissä esimerkeissä se esiintyy traagissävyisten runojen yhteydessä, joita ei yleensä mainita laulettu nopeilla tanssinuoteilla vaan paikoillaan tai hitaassa liikkeessä. Vaikuttaisi siis siltä, että säkeen lopun osakertaus ei pelkkänä tekstuaalisena rakenteena hahmotu tietyn sävyisenä, vaan olennaista on tiettyyn rytmityyppiin yhdistyvät melodiatyyppi ja lisäksi laulamisen tapa ja tempo. Lisäksi rakenteen käyttö näyttää olevan osin paikkakuntasidonnaista. Vöglän ja Okkulin *Teekkä risti rinnallesi* -runoa onkin syytä arvella liittyväksi jäljempänä käsiteltävien morsiamelle hitailla osakertauksia sisältävillä sävelmillä aattoiltana laulettujen laulujen piiriin.

YKS OLII OKSA OUNAPUUSSA

Länsi-inkeriläisten hääsävelmien joukkoon kuuluu ainoastaan yksi muotorakenteeltaan kaksisäkeinen sävelmä. Kyseessä on kahtena lyhyenä toisintona Soikkolasta tallennettu laulu *Yks oli ounapuu kylässä*, jossa esilaulaja laulaa kaksi säettä ennen kuoron osakertauksista *ounapuussa*, *ounapuussa* koostuvaa osuutta.⁸¹⁵ Runo kuvaa morsiamen kylän ainoan omenapuun ainoalla oksalla kasvavana ainoana

⁸¹³ SKVR III 594, SKS KRA Borenius e 195. Runon alku yhdistää sen häiden aattoiltana morsiamelle laulettuihin runoihin, mutta varsinaisiin rituaalisesti keskeisiin runoihin se ei kuutta alkusäettä lukuun ottamatta kuulu. Kuten edellisessä alaluvussa on todettu, Vöglä ja Okkuli näyttävät esittäneen ensin kaksi tyypillisintä hääsävelmää, sitten yhden aattoiltaan liittyvän harvinaisemman sävelmätyypin. Aattoillan lauluja käsitellään vielä tarkemmin jäljempänä.

⁸¹⁴ Kyseisen sävelmän Borenius tallensi yleisen, surullissävynen lyyroeppisen *Läksin kouluhun kotoa* (*Kouluun kotoa*)-runon yhteydessä. (SKS KRA Borenius e 188; SKVR III:585; ks. myös Harvilahti 1998b, 200–201.)

⁸¹⁵ Launis tallensi ensimmäisen *Yks oli ounapuu kylässä* -sävelmänsä käsikirjoituksena ja toisen seuraavalla matkallaan äänityksenä (SibA Launis 346; SKSÄ A 300/34b). Kattilasta Launis tallensi *Ounapuu*-teeman vatjankielisenä, neli-iskuisella pulmanuotilla laulettuna (SibA Launis 396). Teema yhdistyy 1960-luvun aineistossa *Puhemiehen moittimiseen* ja venäläisperäiseen yksisäkeiseen sävelmään (22626262) (NPI 22/99).

omenana, jonka sulhanen on saanut poimituksi tai varastetuksi. Väinö Salmisen (1917, 301) mukaan luonteeltaan varioivaa runosikermää, johon myös *Yks oli ounapuu kylässä* kuuluu, laulettiin monessa kohtaa häitä.

Kun morsian on tuotu pöydän ääreen sulhon viereen istumaan [morsiamen kotona], lauletaan länsi-inkeriläisissä häissä useita runoja, jossa kehutaan sulhasta ja hänen onneaan naisen valitsemisissa. Näillä runoilla ei ole varsin kiinteää muotoa; useat kohdat esitetään myöskin uudelleen sulhasen kotiin palattua.

Runoaineistossa *Ounapuu*-teema liittyykin useaan kohtaan ja osaksi monenlaisia runoja – myös muita kun Salmisen mainitsemaa sikermää. Teemaa on laulettu morsianta ”rekeen pannessa”, sormuksen sovittua morsiamen sormeen, kun morsiamelle oli pantu myssy päähän, sulhasväen istuessa pöydän ääressä, morsiustalon oven suuhun kokoontuneelle kuokkaväelle morsiamen ja sulhasen tunkeutuessa näiden lomitse ulos sekä sulhastaloon saapuessa.⁸¹⁶ Uljaana Kipatsa lauloi runon viidentenätoista ja viimeisenä häälaulunaan. Kun *Neuvokkivirren* jälkeen syötiin, juotiin ja tanssittiin, laulettiin sulhastalossa hänen mukaansa kaikenlaista muutakin.⁸¹⁷ Ounapuu-teemaa ”lauletaa ja tantsitaa taikka pöyvän takana taikka ken kons tahtoo”.⁸¹⁸ Sitä saatettiin laulaa yhtälailla tanssien kuin pöydän ääressä istuenkin. Runoteemaa saatettiin siis esittää useammassakin tilanteessa häiden kuluessa. Se ei kuulunut keskeisimpiin, rituaalisimpiin, sijainniltaan vakiintuneisiin häärunoihin.

Launiksen kahtena toisintona tallentaman sävelmän esilaulun säkeet istuvat neliskuisen, vähäsävelisen melodian kaavaan, mutta esilaulaja kertaa itse säkeensä ja kuoro toistaa säkeen loppupuolen: ”*yks oli oinepuu kylässä, yks oli oinepuu kylässä; ja kylässä, ja kylässä.*” Kuoro-osa ei vastaa melodialtaan eikä rytmiltään esilaulua, vaan on kolmi-iskuinen. Laulu on kaksisäkeisten muotorakenteiden joukossa monella tavoin erityistapaus: yleensä osakertaukset liittyvät yksisäkeisiin muotorakenteisiin ja yleensä kaksisäkeisten melodioden yhteydessä säeparissa ei kerrata samaa runosäettä.

Nuotti 27. *Yks oli ounapuu kylässä* (SibA Launis 346).

⁸¹⁶ SKVR III 33, 407, 1716, 2263, 2413; SKS KRA ERA Angeria 68; SKS KRA Sääski 5964.

⁸¹⁷ SKVR III 2548 (”Tämän jälkee ken mitä tahtoo”); 2549 viitteet 1 ja 6, ” (Muites on vielä, ken kui tahtoo paljo laulaa”).

⁸¹⁸ SKVR III 2551.

Rytmisesti ja melodisesti Ounapuun sävelmää muistuttavia toisintoja on aineistossa ainoastaan muutama. Lähimpänä sävelmää on soikkolalaisen Vögle Timontytären laulama lyyris-eppinen laulu *Velloini venoisen seppo* (*Veneenveisto*). Esilaulaja ei kuitenkaan tässä kertaa säettä vaan laulaa kerralla kaksi säettä, ja melodia liikkuu hieman eri tavalla kuin Ounapuu-sävelmässä.⁸¹⁹ Kun aineisto viittaa siihen, että hääkontekstissa laulettiin runot yksi säe kerrallaan, näyttää siltä, ettei Timontytär assosioinut kyseistä lauluesitystään hääkontekstiin. Toinen Ounapuu-sävelmää läheisesti muistuttava sävelmätoisinto on tallennettu tuntemattomilta laulajilta. Tässä *Suka mereen* -runon käsikirjoitustoisinnossa sävelmän rytmi on sama, mutta melodia kaartaa hieman kauempana *Ounapuu*-toisinoista.⁸²⁰ Ylipäättään sekä *Velloini venosen seppoi-* että *Suka mereen* -runoa on aineistossa laulettu hyvin monenlaisilla sävelmäarakenteilla, mikä on tyypillistä monille kertoville ja lyyrisille teemoille.⁸²¹

Narvusilainen Valpuri Vohta liitti Ounapuu-sävelmää muistuttavalla sävelmätyypillä ja muotorakenteella esittämänsä *Leinon lesken* runon vahvasti hääkontekstiin. Laulu ei ollut hänen mukaansa varsinainen häälaulu, vaan sitä saatettiin laulaa häiden loppupuolella, pöydässä istumisen ja seurustelun lomassa. Vohdan laulama laulu eteni kaksi säettä kerrallaan, vaikka juuri Vohta oli edellä siteeratusta kommentissaan sitä mieltä, että häälaulut laulettiin aina yksi säe kerrallaan, ”kahel sanal.”⁸²² Kaksisäkeisten sävelmien kohdalla näyttääkin piirtyvän esiin ero varsinaisten pulmavirsien (muotorakenteeltaan yksisäkeiset sävelmät), luonteeltaan liikkuvampien pulmavirsien (muotorakenteeltaan kaksisäkeinen sävelmä yhtä runosäettä kerraten esitettynä) ja häissäkin välillä laulettujen, mutta ei tällöinkään varsinaisiksi pulmavirsiksi laskettavien runojen välillä (lyyris-eppisiä runoja myös kaksisäkeisillä sävelmillä).

Keskeisaineistoon kuuluu Ounapuu-toisintojen lisäksi ainoastaan kolme Soikkolasta tallennettua laulua, jossa esilaulaja kaksisäkeisen muotorakenteen yhteydessä kertaa säkeensä. Kaikki ovat äidin huolenpidosta liikkeelle lähtevää lyyristä epiikkaa: 1) *Emo synnytti minuista* (*Suka mereen*), 2) *Emo neuvoi neitojaan* sekä 3) *Miun too ehtoisa emoin, kasvatti kanoja paljon*. Kahden ensimmäisen laulun esitysteksti tallennustilanteessa viittaa niiden assosioitumiseen häihin. *Emo synnytti minuista* seuraa muistiinpanoissa häärunojen ja -sävelmien sarjaa.⁸²³ *Emo neuvoi nei-*

⁸¹⁹ SKSÄ A 301/10a. Vögle Timontytäreltä ei yhtä hääitkua (SKSÄ A 301/5 a) lukuun ottamatta ylimalkaan tallennettu häälauluja: hän lauloi lähinnä lyriikkaa ja lyyristä epiikkaa. Tämä voi johtua siitä, että hän oli viimeinen Launikselle Soikkolassa esiintynyt laulaja, eikä Launis enää halunnut äänittää lisää yksisäkeisiä, suhteellisen yksinkertaisia hääsävelmiä, joita hänellä oli jo perustyyppit kattava kokoelma.

⁸²⁰ SibA Launis 53; samankaltaisista ks. myös SibA Launis 382b. Tämänkään laulun aivan lähiympäristössä ei muistiinpanoissa ole häälauluja, lähin hääitku on muutamaa muistiinpanoa kauempana (SibA Launis 57).

⁸²¹ *Velloini venosen seppo* (*Veneenveisto*) ks. esim. SibA Launis 333b, SKSÄ A 300/16b, 37a, 47a; *Suka mereen* ks. SibA Launis 118, 328, 343; SKSÄ A 300/28a. *Ounapuu*-sävelmän piirteet esiintyvät toisaalta muissakin lyyristen ja lyyris-eppisten runojen sävelmissä: melodiakulkua käyttävät muutamat Soikkolasta tallennetut yksisäkeiset sävelmät (esim. SKSÄ A 300/9c) ja samaa kuoron osakertausrakennetta noudattavat monet sävelmät, joissa kuoro-osa on tihennetty (esim. SKSÄ A 301/1b).

⁸²² SKS KRA Elsa Enäjärvi-Haavio 467; A. Laiho 2291; SKSÄ L 87 c; ks. myös SKSÄ A 507/8b.

⁸²³ SKS KRA Borenius e) 206; SKVR 605; ks. myös SKS KRA Borenius e) 203–205. Sävelmä oli muotorakenteeltaan kaksisäkeinen ja pituudeltaan yksisäkeinen, kuoro-osan alku korvautui *oi liaa* -refrengillä.

tojaan puolestaan laulettiin juuri ennen käsikirjoituksena tallennettua *Ounapuu*-toisintoa.⁸²⁴ Kolmannen laulun ympärillä ei suoraan häihin liittyviä runoja ole, mutta tämäkin runo kuuluu siihen suureen joukkoon kodin ja kodista lähtemisen teemoja käsittelevää lyyristä epiikka ja lyriikkaa, jota on ilmeisesti voitu häissä laulaa.⁸²⁵ Näiden toisintojen lisäksi Valpuri Haukka kertoi, että runoa *Poika tuoreesta tuloo* (*Aja aja velvyeni*) lauloivat kylän tytöt kaksisäkeisellä kertaustavalla sulhasen tullessa morsiamen kanssa vihiltä kotiinsa, säkeitä kokonaisina kerraten.⁸²⁶

Yks oli ounapuu kylässä -runon soikkolalaiset sävelmätoisinnot ovat siis häälaulujen joukossa poikkeus, joka kuitenkin luo näkymän sävelmien käytön yleisempiin piirteisiin. Valpuri Haukan käsikirjoitustoisinnon ohella ne kuuluvat länsi-inkeriläisen varsinaisen häälauluaineiston ainoina esimerkkeinä kaksisäkeisten muotorakenteiden piiriin. Kuitenkaan niissäkään esilaulaja ei yhden laulamansa kaksisäkeisen jakson aikana laula kuin yhtä runosäettä: muusta sävelmäaineistosta poiketen hän kertaa oman säkeensä. *Ounapuu*-sävelmää muistuttavat sävelmät ja ne kaksisäkeistä muotorakennetta noudattavat sävelmätoisinnot, joissa esilaulaja kertaa oman säkeensä, ovat sanoiltaan kaikki vaihtelevaa, häiden teemoihin väljästi liitettävissä olevaa lyyristä epiikka ja lyriikkaa. Tämänkaltaisen muotorakenteen on voinut olla yksi laulamisen tapa juuri häihin vapaammin liittyvien lyyristen ja lyyris-eeppisten laulujen yhteydessä. Näyttääkin todennäköiseltä, että ainakin Soikkolassa esilaulajan saman säkeen kertaus on assosioitunut hääkontekstiin – ei kuitenkaan keskeisimpiin yksisäkeisillä rakenteilla laulettuihin häälauluihin, vaan väljemmin sijoitettavissa oleviin häälauluihin. Kaksisäkeisillä rakenteilla ilman esilaulajan oman säkeensä kertausta taas on voitu laulaa rituaaliseen kontekstiin varsinaisesti kuulumattomia lyyrisiä ja lyyriseppisiä runoja. Hevaalla ja Tyrössä samankaltaista yhteyttä kaksisäkeisten samaa säettä kertaavien muotorakenteiden ja häihin väljemmin liittyvien laulujen kohdalla ei ole havaittavissa.⁸²⁷

⁸²⁴ SibA Launis 345, ks. myös 346. Muotorakenteeltaan kaksisäkeinen *Hevaan nuotti*, pituudeltaan nelisäkeinen sävelmä.

⁸²⁵ SKSÄ A 300/44b. Muotorakenteeltaan kaksisäkeinen *Hevaan nuotti*, pituudeltaan yksisäkeinen sävelmä. Hevaalaisissa ja tyröläisissä *Hevaan nuotin* äänitetoisinnossa esilaulajan oman säkeensä kertausta esiintyy useammin (ks. SKSÄ A 301/27a, 32a, 33a, 37a, 38b, 48a, 48b, 56a; SKS KRA Levón 474; ks. myös SKS KRA Levón 478).

⁸²⁶ SKS KRA Haavio 2568.

⁸²⁷ Hevaalla ja Tyrössä ilmiö on yleisempi etenkin kaksisäkeisen ns. *Hevaan nuotin* yhteydessä. Esilaulaja kertaa oman säkeensä kymmenen *Hevaan nuotin* yhteydessä (SKS KRA Levón 451, 478; SKSÄ A 301/16a, b, 33a, 34b, 38b, 48a, 48b, 56a), yhden *ai lole lole* -refrengin yhteydessä (SKSÄ A 301/27a) sekä kahden säkeen sellaisenaan kertaavan muotorakenteen yhteydessä (SKSÄ A 301/32a, 37a). Näihin lauluihin kuuluu niin epiikkaa, lyriikkaa kuin lyyristä epiikkaakin, mutta myös yksi häihin liittyvä *Lankoiseni lintuiseni* -aloitusformula (SKS KRA Levón 451) sekä kaksi häissäkin käytettyä tanssilattian keilurunoa (SKS KRA Levón 478; SKSÄ A 301/37a; ks. runohakemisto *Onko lankoin sillat lakeat; Onko sillat sileät*). Hevaalla tapa näyttää siis olevan laajemmin käytössä; toisaalta suuri osa äänitetoisinnosta on Launoksen yhdeltä laulajalta, Vassu Kaurilantytöltä, tallentamia eivätkä käsikirjoitukset välttämättä kerro säkeen kertaustapoja tarkasti. Etenkin Hevaalla näyttää ylimalkaan siltä, että esilaulaja saattoi välillä kerrata säkeensä lähes säännöllisesti, välillä laulaa kokoajan uusia säkeitä niitä kertaamatta ja vaihdella näitä tapoja samankin laulun puitteissa.

AJAMINEN HÄÄTALOIHIN

Se, miten häätalojen välillä kuljettiin, riippui oletettavasti useasta tekijästä: vuodenajasta, etäisyydestä sulhasen ja morsiamen kotien välillä sekä perheiden varallisuudesta. Ilmeisesti ainakin sulhanen siirtyi yleensä vuodenajasta riippuen joko reellä tai vaunuilla. ”Reessä lauletaan mennessä kaiken matkaa,” kirjoitti Europaeus Narvussa sulhasta ajamaan kannustavan ja Luoja mukaan pyytävän runon yhteyteen.⁸²⁸ Katri Vohdan mukaan morsiamen suvun matkatessa sulhasta-loon jokaisessa ajopelissä oli oma ”eessälaulajansa.”⁸²⁹ Joitain viitteitä on siitä, että nimenomaan kylien kohdalla laulettiin sekä ajoneuvolla mentäessä että hääväen kävellessä, mutta kylien välillä saatettiin olla laulamattakin.⁸³⁰ Kuten morsiustaloon matkatessa, myös morsiamen kanssa sulhastaloon palatessa laulettiin: Anni Moisefin mukaan ajettiin ”ympäri kyliä [...] pyhävaatteet päällä ja kaikki lauloivat, morsianta näytettiin kylälle.”⁸³¹ Matkassa saattoi olla ”kymmenen hevosta tai enemmänkin. Näillä oli vempeleissä kellot ja kirjavia nauhoja,” kertoi Paraskeva Kaurila.⁸³² Hääväen saapuminen kuului kauas: ”Hevosella on suuret kellot aisoissa ja kaulassa. Ettäältä kuuluu, että ’pulmat tuloot.’”⁸³³ Juuri äänen perusteella tiedettiin morsiustalossa, että sulhasväki oli saapumassa.⁸³⁴ Häitä varten koristetut ja kelloin varustetut hevoset olivat selvästi vahva mielikuva, jolla selitettiin kerääjälle myös laskiaisen rekiajelua: ”Heposet kuin pulmalliset, kellot lookis.”⁸³⁵ Riitta Rainio (2010, 187–188) tulee siihen johtopäätökseen, että sekä rautakautisessa että 1600–1800-lukujen kontekstissa ”kulkusten ja kellojen helinä sijoittuu yhteisön territoriaalisille, sosiaalisille ja kosmologisille rajoille ja tekee näistä rajoista korvin kuultavia.” Samalla tavoin 1800–1900-lukujen vaihteen Länsi-Inkerissä niistä kerrotaan eniten rituaalisten siirtymien eli häiden ja laskiaisen yhteydessä. Helinä liittyy kaikkiin Rainion mainitsemiin tasoihin. Kyse on juuri 1) territoriaalisista rajoista eli oman ja vieraiden kylien välillä liikkumisesta, 2) sosiaalisista rajoista eli oman ja vieraan suvun tai kyläyhteisöjenn välisten yhteyksien ylläpidosta ja uusintamisesta (ja häiden yhteydessä sosiaalisten roolien muuttamisesta) sekä 3) kosmologisista rajoista ainakin paastoon laskeutumisen yhteydessä (vuoden keskeisimmän kirkkopyhän valmistautumisaikaan siirtyminen). Hääthän myös usein sattuiivat yhteen keskeisten praasnikoiden kanssa.

Ajamiseen liitetyt länsi-inkeriläiset häärunot sisältävät yleensä joko alkusäkeenä tai muuten laulun alkupuolella säkeen *Aja aja velvyeni* tai *Aja aine velvyeni*. Runot voivat alkaa myös erilaisilla Jumalalle suunnatuilla mukaantulopyynnöillä: *Laslavittakoon Jumala; Lähe Luoja luokalleni* tai *Lähekkö Jumala aviks, lähe lykky*

⁸²⁸ SKVR III 50; ks. myös esim. SKVR III 8, 399, 1685, 1728, 2382.

⁸²⁹ SKS KRA Enäjärv-Haavio 881–882.

⁸³⁰ SKVR III 2516; SKS KRA Enäjärv-Haavio 881–882; kylien läpi kävelystä ks. myös Launis 1907, 106.

⁸³¹ SKS KRA Mannonen 5704.

⁸³² SKS KRA Sääski 5971.

⁸³³ SKS KRA Enäjärv-Haavio 873.

⁸³⁴ SKS KRA Salminen V. 2960.

⁸³⁵ SKS KRA Haavio 2673. ”Hevoset kuin häähevoset, kellot valjaissa” (suom. KK.).

liikkeelle, *Pyhä-henki pyytämää*. Ajamiseen liittyviä runoja liitetään niin sulhasta-
lostasta lähtemiseen, matkan tekemiseen kuin morsiamen talon lähetyville saapu-
miseenkin.⁸³⁶ Niihin liittyy välillä samankaltaisia teemoja kuin naisten niin häiden
kuin praasnikoidenkin yhteydessä kylän läpi kulkiessaan ja tanssiessaan laulamiin
runoihin: oman kylän ylistystä tai toisen kylän pilkkaa, pyyntö olla tulematta toru-
tuksi peltojen tallomisesta.⁸³⁷

Ajamiseen liittyviä runoteemoja on hieman eri muodoissa liittynyt myös luvus-
sa 6 käsiteltyyn laskiaisena ajamiseen. Länsi-inkeriläisaineistossa *Aja aja velvyeni*
-säkeellä alkavat runot ovat kuitenkin kaikki häätalosta toiseen ajamiseen liitty-
viä runoja.⁸³⁸ Siinä missä morsiuustaloon ajamiseen liittyviä runoja on tallennettu
lähinnä Narvusiasta (ks. myös Salminen 1917, 152), sävelmiä on Narvusiasta kaksi
ja toiset kaksi Soikkolan inkeröiskylistä. Yksi on Europaeuksen, kolme Launiksen
käsikirjoituksina tallentamia.

PAIKKAKUNTA	ARKISTOVIITE	ALKUSÄKEET	MUOTORAK.	RYTMI	Säv.
Soikkola, Mäkkylä	SibA Launis 357b	Aja aja ainueni, aja ainuu velvyeni	12345678	22231222	4
Soikkola, Mättynen	SibA Launis 394b	Aja aja ainueni, aja aja vel(e)vyeni	12345678	22231222	4
Narvusi, Vanhakylä	KRA Europaeus 12: 184	Aja aja velvyeni	12345678	42424244	4
Narvusi, Kaipaala	SibA Launis 107b	Aja aina velvyeni, tietä myöten tetryeni	12345678	22316262 22316244	4

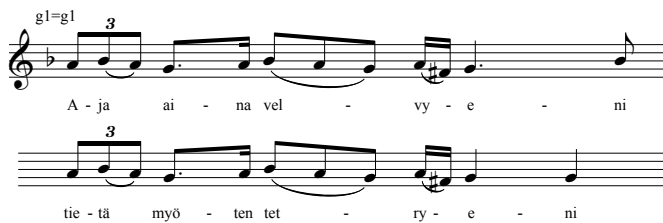
Nämä *Aja aja velvyeni* -tyyppisiin alkusäkeisiin liittyvät neljä käsikirjoitussävel-
mää ovat kaikki yksisäkeisiä ja suppea-alaisia sävelmiä, mutta niiden rytmityypit
varioivat.⁸³⁹ Erityistä on se, että juuri näitä kyseisiä rytmityyppejä ei muusta sävel-
mäaineistosta löydy lainkaan, ei edes laskiaisena ajaessa laulettujen sävelmien jou-
kosta. Ne siis näyttävät olevan suhteellisen harvinaisia, ainoastaan tai vähintäänkin
tyypillisesti häissä ajamiseen liittyviä rekisterin piirteitä.

⁸³⁶ SKVR III 8, 50, 399, 1685, 1728, 2382, 2451, 2516, 3568, 3625. Ks. SKVR-hakemisto: *Kehotus aja-
maan kovemmin*.

⁸³⁷ Esim. SKVR III 399, 1728; SKS KRA Enäjärvi-Haavio 881–882; ks. tarkemmin luku 5. Ajamisen
teema on voitu punoa lauluun myös vasta lähtöä sulhastalosta valmistellessa, ja toisaalta sitä on käytetty
myös häiden loppuessa laulettuun jäähyväisvirren osana, jolloin on viitattu morsiamen suvun takaisin
kotiinsa ajamiseen (SKVR III 8; SKS KRA Sääski 5975; SKVR XV 1167).

⁸³⁸ SKVR-tietokannan haku ”Aja velvy*”; liukuvirren yhteydessä keskellä laulua ks. SKSÄ A 300/40 b.
Säettä esiintyy hieman yllättävästi myös laulun keskellä tyttöjen morsiuustalossa laulamien laulujen yh-
teydestä (SKS KRA Salminen K. 276) ja kylän ihmisten tai tyttöjen laulamaksi morsianta tuodessa mai-
nitun laulun yhteydessä (SKS KRA Haavio 2568; Salminen K. 141). Teema kuuluu SKVR-hakemistossa
häälauluosikon *Kehotus ajamaan kovemmin* alle.

⁸³⁹ Kaipaalasta tallennetun sävelmän voi tosin tulkita myös kaksisäkeiseksi: joka toisen säkeen päätössä-
vel on korkeampi ja kahden viimeisen säeaseman rytmi hivenen erilainen (62/44).

Nuotti 28. *Aja aja velvyeni-runoon liittyvä sävelmätoisinto inkerinsuomalaisesta Kaipaalan kylästä (SibA Launis 107b).*

Yksi varhaisimpia inkeriläismainintoja laulaen ajamisesta tai kulkemisesta liittyy häissä laulamiseen. Saksalainen, Venäjällä matkannut luonnontieteilijä J. G. Georgi kirjoitti 1700-luvun lopulla, että inkeriläisissä häissä koko matkan kirkkoon lauloi ”kaksi hunnutettua naista päättömiä lauluja” (Salminen 1917, 22; Georgista ks. Västriik 2007, 119). Kirkkomatkalla laulamisesta kuitenkin ei tämän työn aineistossa ole viitteitä, mikä antaa kuvaukselle ainakin kolme tulkintavaihtoehtoa: joko papisto oli saanut karsittua tavan 1800-luvun loppupuoliskolle tullessa, kyseessä oli väärinkäsitys tai sitten kirkkomatkan laulut eivät olleet rituaalisesti määräytyneitä ja kulttuurisesti keskeisiä eivätkä siten tulleet erikseen kerääjille mainituiksi. Runsaasti kuvauksia tai runotoisintojahan ei ole myöskään ole häätalosta toiseen siirryttäessä lauluista lauluista.

KOSIKKISÄVEL JA TYTTÖJEN AATTOILLAN LAULU

Häälaulujen joukkoon kuuluu vielä muutama sävelmäryhmä, jotka poikkeavat muista häihin liittyvistä sävelmistä. Eniten toisintoja on kahdesta sävelmätyypistä, joita kutsun tässä *oi dai* - ja *oi Jokoi* -sävelmiksi. Sävelmiin sisältyy vaihdellen erilaisia osakertauksia, tavun venytyksiä, lisätavuja ja refrenkitavuja eli piirteitä, jotka asettavat ne selkeästi erilleen etenkin kahdesta tavallisesta pulmanuotista sekä ajamiseen liittyvistä sävelmistä. Äänitetyissä toisintoissa niiden tahti on rauhallinen ja esitystapa rytmiä painottamaton, mikä erottaa ne myös osakertauksia sisältävistä kokon kiitoksista.

Selkeitä hääruneihin liittyviä *oi dai* -sävelmiä aineistossa on seitsemän, joista äänitteitä viisi. Kaikki laulajat ovat kotoisin Soikkolasta. Jo Launis (1910b, 91–92) nimeääkin tämän sävelmätyypin paikalliseksi, soikkolalaiseksi hääsävelmäksi.

Esilaulun melodia on rakenteeltaan tyypillinen neli-iskuinen neljän sävelen alalla liikkuva runosävelmä, jonka tunnusomaisena piirteenä on laulun aloittava kolmen sävelen laskeva sävelkulku. Tyypillisestä runosävelmän rakenteesta kauemmaksi etääntyvän kuoro-osan aloittavat refrengitavut *oi dai*, minkä jälkeen kerrataan esilaulajan säkeen alkupuolisko ja lopuksi koko säe viimeistä tavua lukuunottamatta. Kuoro-osa sisältää lähinnä terassisoinnuille perustuvia moniäänisiä kohtia ja se päättyy joskus kestoltaan vaihtelevaan pitkään ääneen. Laulun tempo on äänitteillä melko hidas ja vapaa. Moniäänisyyteen liittyvät variaatiot laajentavat paikoin sävelalaa yhdellä sävelellä ylöspäin, ja joskus kuoro-osan viimeinen pitkä ääni tipute-

g1 = c1

oi is - su(i)t kan - nessa i(h) - ha - la oi da

oi dai is - su(i)t kan - ness is - su(i)t kan - nessa i - so

oikan - nessa i - sol - li - ses - sa oi dai

oi - dai kan - nes - sa vaa kan - nessa i - zol - li - ze/o

o(i) vas - soin kant - ta va(l(a)Gi - ja - ta o

oi dai vas - soin kant - ta vas - soin kant - ta val - Gi - jo

Nuotti 29. Naasto Savasteintytär ja kuoro esittivät oi dai -sävelmällä Istuttamisvirren Launiksen fonogrammille (SKSÄ A 300/12a. Nuotinnos Ilona Korhonen).

taan lopussa laulun muun sävelalan alapuolelle. Aineistosta löytyy myös muutama yhdeltä laulajalta ilman kuoro-osaa tai tavallista lyhyemmän kuoro-osan kanssa tallennettu versio.⁸⁴⁰

Oi Jokoi -sävelmästä aineistoon sisältyy kuusi häärunoihin liittyvää toisintoa, joista kolme on äänitteitä. Yksi on tallennettu Hevaalta, muut kaikki Soikkolasta. Ryhmä on muodoltaan hajanaisempi kuin *oi dai* -sävelmään liittyvä. Äänitteillä esilaulajan osuuteen sisältyy sekä säkeen keskiosan että sen loppupuoliskon kertaus, kuoro sitä vastoin kertaa ainoastaan säkeen keskiosan. Säkeen keskiosan kertaukset voivat korvautua osittain tai kokonaan lisätavulla. Yleensä esilaulaja aloittaa osuutensa oi-tavulla.

⁸⁴⁰ SibA Launis 260, 319; ks. myös A-K 126/12.

$\text{♩} = n. 65 \quad g1=g1$

A, oi Jo - Goi vaa ja si - ja - ru - ve - ni, ja ru - ve, ee - e
 ja ru - ve, oi oi Jo - Goi vaa ja si - ja - ru - (v)e,
 oi Jo - Goi vaa ja e - moi - ne lap - si, ja e - moi, o - oi
 ja e - moi, oi oi Jo - Goi vaa vaa e - moi - ne la,
 las - kek - kaa vaa vaa po - hul - le pol - vin, ja po - hul, o - oi
 po - hul, oi las - kek - kaa vaa vaa po - hul - le po,
 maa - Ha vaa maa - ri, maa - ri - an et - te - He, ja et - tee,
 ja et - tee, oi maa - Ha maa - ri

Nuotti 30. Ustenja Miikkulantyttären esilaulama oi Jokoi -sävelmä. Kuoro-osassa vain yhden laulajan ääni kuuluu selkeänä. (SKSÄ A 300/48b.)

Käsikirjoitusmuistiinpanoissa sävelmä voi myös koostua ainoastaan esilaulajan osuudesta tai jopa tavallista lyhyemmästä esilaulajan osuudesta ilman säkeen lopun osakertausta. Tunnistettavaksi sävelmätyypin tekee kaikessa moninaisuudessaankin melodiakulkujen samankaltaisuus, sävelmän keskiosan kertaus (tai lisäta-vut sen sijasta) sekä säkeen aikainen rytminen vaihtelu. Toisinnoissa sävelalan laa-juus vaihtelee neljän ja kuuden sävelen välillä. *Oi dai* - ja *oi Jokoi* -sävelmätyyppien perushahmot ovat sangen tunnistettavia, vaikka asteikon laajuus, rytmirakenne ja sävelsuhteetkin paikoin vaihtelevat.⁸⁴¹

Oi dai - ja *oi Jokoi* -tyyppisiin sävelmiin liittyvät häärunot ovat enimmäkseen mor-siamelle kosintatilanteen yhteydessä ja häiden aattoiltana laulettuja runoja, jotka alkavat joko morsiamen puhuttelulla kuten *Oi Jokoi sisarueni*, tälle suunnatulla kehotuksella kuten *Lootikka pohulle polvin* (polvistu pyhäinkuvanurkkaan) tai laulutilannetta tilannetta kuvailevalla säkeellä *Issu(i)t kannessa ihala* (istu(i)t pöy-dässä ihana). Jälkimmäiset teemat kuuluvat SKVR-hakemistossa teemaan *Kumar-ruttaminen*.⁸⁴² Näiden runojen yhteydessä ovat yleisiä myös erilaiset itketysteemat sekä tyttöjoukosta ja lapsuuskodista eroamista käsittelevät lyyriset teemat. Myös lyyris-eeppinen runo *Neidon linna* liitetään runokäsikirjoituksissa aattoillan tyttö-

⁸⁴¹ Käsikirjoitusaineistosta löytyy myös muutamia niitä eri tavoin muistuttavia sävelmiä, joita on kui-tenkaan vaikea lukea samojen sävelmätyyppien edustajiksi (SibA Launis 298, 362, 455).

⁸⁴² Morsianta puhutteleva runo liittyy sävelmäaineistossa kerran myös häiden loppupuolelle, jolloin laulussa muistellaan tyttöaikojen vapaata laulua *Käeltä oppinut laulut* -runon kautta. Esimerkiksi Jeka-terina Aleksandrova aloitti *Neidon linna* -runonsa aina morsiamen puhuttelulla, käytti *oi dai* -sävelmää ja kertoi kylän tyttöjen laulaneen laulua kosimistilanteen yhteydessä läpi kylän kulkien.

jen lauluihin.⁸⁴³ Sävelmät ja runot muodostavat selvästi morsiamen vertaisryhmän oman häärekisterin.

Oi Jokoi -sävelmien käsikirjoitustoisintoihin liittyy näiden erilaisten morsiamelle laulettujen runoteemojen lisäksi kolme sulhaselle suunnattua aihelmaa. Joukossa on yksi vävyä hellittelevä (*Oi vävy sisoin suloinen*) ja kaksi puhemistä siskon pettäjäksi syyttävää aloitusformulaa (*Pitkä keeloi pettelikko, petteli miun sissoini* sekä *Kosjolainen kielikoira*). Ensimmäisen tyyppiset formulat (*Oi vävy sison sulanen; Oi vävy vävyjyeni, oi vävy sison sulhane; Ai vävy, kuvattu kulta*) liittyvät yleensä *Neuvokkivirteen*, joissa tytöt pyytävät sulhasta olemaan lyömättä vaimoaan.⁸⁴⁴ Jälkimmäiset formulat liittyvät yleensä tyttöjen morsiustalossa laulamaan pilkkalauluun, jossa puhemiehen syytetään pettäneen morsiamen perheen, kun on houkutellut tytön naimisiin tai kun ei ole tuonut maagisia esineitä, jotka täyttäisivät tytön jättämän tyhjän paikan (*Puhemiehen moittiminen*).⁸⁴⁵ Tiettyä sulhasen puolelle osoitettua pilkkalaulua voitiin siis laulaa paitsi tavallisilla pulmanuoteilla, myös tyttöjen omaa eron ja jäähyväisten rekisteriä käyttäen. Kaikkia tervehdys- tai pilkkalauluja (esim. *Terve kuu terve päivä* tai *Missä mökkä myöhään viivyt*) tämä ei kuitenkaan koske. Tämä laajentaa silti käsitystä pilkan sävyistä: tässä tapauksessa pilkkaa ei esitetty keskeisimmillä pulmanuoteilla painokkaan rituaalisesti, vaan itkunvirsien-sekaisesti tyttöjen omilla, surullisiin ja lyyrisiin runoihin assosioituvilla sävelmillä. Voi olla, että laulu suuntautui puhemiestäkin puhuteltaessaan enemmän morsiamelle ja tytöille itselleen, punoutui osaksi eron ja surun keskinäistä käsittelyä.

Varsinaisten häälaulujen lisäksi näihin sävelmätyyppeihin kuuluvia toisintoja on tallennettu muutamien lyyristen, lähinnä laulusta puhuvien runoteemojen yhteydessä. *Oi dai* -sävelmään liittyy kaksi lyyrisen runon toisintoa. Näistä ensimmäinen on lyhyt nuorison tanssin- tai laulunaloitusformula *Nyt on aika nuoren noissa* (yl. *Nuorena aika laulaa*). Sen jatkosta ei ole tietoa. Toinen on lyhyt lyyrisen runon alku, jossa kerrotaan isän antaneen (tytölle) luvan laulaa: *NyD miä laulan nyD miä jouvan [...] nytD antoi volin issoini* (yl. *Isoni iloita käski*).

Oi Jokoi -sävelmiin liittyviä lyyrisiä teemoja on enemmän: yhteensä neljä muuta kuin varsinaista häärunoa, joista kolme on käsikirjoitustoisintoja, yksi lyhyt fonogrammiäänite. Kahdessa toisinnossa todetaan, että ei pitäisi laulaa – yleensä nämä teemat liittyvät surusta ja läheisen kuolemasta puhumiseen (*Vet en laula lauluja-ni; Ei miul laulella pittäisi*. Yl. *Ei minun laulella pitäisi*). Yksi toteaa, että kaikesta huolimatta on mahdotonta olla laulamatta: *Vet en voi ilotta olla*, enhän voi ilotta olla. Tämän lisäksi joukkoon kuuluu yksi *Emo neuvoi neitojaan* -alkusäe. Yleensä kyseinen säe jatkuu kuvauksella työstä, joka neuvoista huolimatta rakastui huo-noon mieheen. Kaikki toisinnot siis kertovat joko laulusta, surusta tai naimisiin menosta.

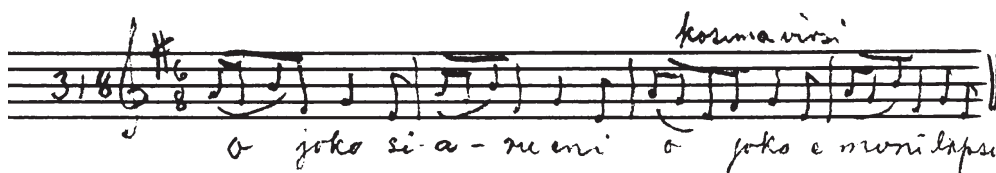
⁸⁴³ SKVR III 602, 1675, 2494–2496, 3269, 3490.

⁸⁴⁴ SKVR III 406, 425, 1751, 2133, 2548, 4229.

⁸⁴⁵ SKVR III 427, 1704, 1851; SKS KRA Mannonen 5507, 11118.

Lyyrisille toisinnoille löytyy nähdäkseni kaksi tulkintavaihtoehtoa, jotka eivät sulje toisiaan pois. Kuten jo edellä on todettu, hääkontekstissa laulettiin myös paljon kaikenlaista muuta, väljemmin tilanteeseen lomittuvia runoteemoja. Erityisesti tyttöjen kosmistilanteen ja häiden aattoillan ympärille liittynyt laulu näyttää rakentuneen sekä runotekstien että sävelmien osalta melko vapaasti. Toisaalta voi hyvin olla, että vahvasti hääkontekstiin ja morsiamen assosioituvilla rekistereillä on ollut käyttöä myös tyttöjen laulaessa häihin ja omiin kohtaloihinsa liittyviä lauluja hääkontekstin ulkopuolella. Koko häälauluston ja laajemmin inkeriläisen laulun kontekstista käsin katsottuna näihin kahteen sävelmätyyppiin lomittuu moninaisuudessaankin suhteellisen selkeärajainen runokokonaisuus: morsiamelle ennen häitä ja häissä suunnattuja lyriikansekaisia varsinaisia häälauluja, morsiamen puhuttelulla tai hääformulalla alkavaa tyttöjen asemaan liittyvää lyyristä epiikkaa (*Neidon linna, Käeltä oppinut laulut, Poikako vai tyttö; Älkää tytöt valitko kaunista*) sekä vain väljästi hääkontekstiin assosioitavissa olevaa surua ja laulua käsittelevää lyriikkaa, jota on voitu laulaa häätilanteissa morsianta itketettäessä, illanistujaisissa ennen häitä ja yhtälailla muuallakin. Rituaalissa nämä laulut lomittuivat morsiamen äidin ja morsiamen itsensä laulamiin itkuvirsiin.

Oi dai - ja *oi Jokoi* -sävelmiin keskeisesti liittyviä runoteemoja on tallennettu muutamia myös muilla sävelmätyypeillä. Näistä yleisin on osakertausten ja lisätavujen variaation suhteen *oi Jokoi* -sävelmää muistuttava sävelmätyyppi, jolla on esitetty yksi *Kumarruttamisvirsi*, yksi väyn puhuttelu (yl. *Neuvokkivirsi*) sekä yksi morsiamen puhuttelu, jonka yhteydessä on kerrottu sävelmällä voitavan laulaa myös lyyris-eeppistä *Sairastava neito* -runoa (*Neito linnassa lässii*). Samaan sävelmätyyppiin liittyy yksi laulunaloitusformula (*Miks on meitä näin vähäsen*), kaksi yleensä *Neitojen linna* -runon aloituksena toimivaa säettä *Sanoin siulle tän kesoja* sekä kaksi tätä muistuttavaa aloitusformulaa *La katson vaan kesoista kieltä*. Sävelmätyypillä esitettyjen runojen luonne on sama kuin *oi dai* - ja *oi Jokoi* -sävelmätyypeilläkin. Tämän lisäksi tyttöjen laulamiin häärunoihin liittyy vielä muitakin yleisempiä sävelmätyyppejä. Yhden neli-iskuisen sävelmän muunnoksen (42424242) Launis nimesi *kozimavirreksi*.⁸⁴⁶

Nuotti 31. *O Joko siarueni, o Joko emoni lapsi* (SibA Launis 318).

Samaa rytmityyppiä esiintyy muidenkin morsiamelle suunnattujen laulujen eli yhden paikantumattoman morsiamen puhuttelun, yhden morsiuustalossa morsiamelle osoitetun lyyrisen laulun sekä yhden *Kumarruttamisvirttä* edustavan *Tehkää*

⁸⁴⁶ SibA Launis 318. Launis tallensi rytmityypiltään poikkeavan (22622222) kumarruttamisvirren heti edelläolevan "kozimisvirren" jälkeen lisämaininnalla "Kun poikia viedään sotamiehiksi" (SibA Launis 319) - eron ja itkuvirsien sävyttämä tilaisuus sekini.

risti rinnallesi -säkeen yhteydessä. Kolmessa tapauksessa morsiamelle on laulettu myös tavallisia pulmanuotteja käyttäen: Anna Kivisoo esilauloi *Kumarruttamisvirtensä* neli-iskuisella pulmanuotillaan, Oute Joenperältä taas käytti morsiamelle osoitettuun *Neidon linna* -runoonsa kuusi-iskuista pulmanuottia.⁸⁴⁷ Tämän lisäksi kaksi *Kumarruttamisvirttä* ja yksi puhemiestä moittiva laulu on laulettu poikkeavilla yksisäkeisillä rytmityypeillä (22622222; 2231222[?]; 22626262).

Näyttääkin siltä, että tyttöjen kosimistilanteeseen ja aattoiltaan keskittynyt monimuotoinen, lähinnä morsiamelle suuntautunut laulu on voinut tavallisten pulmanuottien ohella käyttää paljon laajempaa laulun rakenteiden kirjoa kuin varsinaiset häälaulut ja punoa samalla muita herkemmin osakseen erilaisia lyyrisiä ja lyyriseppisiä teemoja. Voisi uumoilla juuri tämän väljän ja varioivan sävelmäryhmän liittyneen Launiksen (1907, 111) kosimistilanteeseen liittyvään kommenttiin, vaikka *sävel*-termi viittaakin Hevaan suuntaan: ”*Kosikkisävelestä* puhuvat inkeriläiset kyllä paljonkin, mutta omasta puolestani en voinut mitään pysyväistä kosikkisäveltä huomata. Kosikkivirttä lauletaan onnistuneen kosinnan jälkeen talossa, jonne kosija puhemiehineen on saapunut.” Tunnistamisvaikeuden syynä on luultavasti juuri *kosikkisäveleen* liittyvän rekisterin laajuus. Soikkolan alueelta tallennetussa aineistossa *oi dai* - ja *oi Jokoi* -sävelmät silti dominoivat selkeästi sekä kosimistilanteeseen että häiden aattoiltaan liittyvien runojen yhteydessä. Niiden ohella on voitu käyttää sekä tavallisimpia pulmanuotteja että sävelmätyyppejä, joita ei muiden häälaulujen yhteydessä tavata lainkaan. Häälaulujen kontekstissa tämä rekisteri on ollut tunnistettava ja muista erottuva nimenomaan laajuudessaan, joustavuudessaan ja tavassaan viitata itsensä ulkopuolelle häitä edeltäviin tyttöjen laulutilaisuuksiin, lyriikkaan sekä itkuvirsiin. Senkään puitteissa ei kuitenkaan käytetty esimerkiksi muotorakenteeltaan kaksisäkeisiä sävelmätyyppejä tai säettä korvaavia refrenkejä.

Tyttöjen morsiamelle suunnatun laulun piiriin liittyy itketyksen ja eron tematiikkaa käsitteleviä runoteemoja ja laulu liittyy keskeisesti tilanteisiin, jossa itkuvirret dominoivat. Itkuvirsien esittäminen loppui morsiamen lähtöön kotoaan (Nenola 1982, 121), ja samoin tyttöjen laulu painottuu lähtöä edeltävään aikaan. Aili Nenola (1982, 79–95) mainitsee inkeriläisen kalevalamittaisen lyriikan ja itkujen olevan usein lähellä toisiaan. Tämän työn aineistossa myös esitykselliset yhteydet kalevalamittaisen runon ja itkujen välillä näkyvät juuri tyttöjen aattoillan lyyrisesti sävyntyneen, itkuvirsien kanssa vuorotelleen laulun kohdalla.

Ei olekaan yllättävää, että sävelmäaineistoon sisältyy myös yksi *oi dai* -sävelmää muistuttava itkutoisinto, joka on selvästi morsiamen versio pöydässä istumisen teemasta, vastine hänelle laulettuun *Issuit kannessa ihala* -teemaan.

⁸⁴⁷ SKS Borenius e 203; SKVR III 602.

Nuotti 32. *Oi dai* -sävelmää muistuttava morsiusitku Soikkolan Voloitsasta (Sib Launis 279).

Tämän lisäksi on löydettävissä myös yksi morsiusitku ja yksi omaelämäkerrallinen itku, joissa toistuu *oi dai* -sävelmälle tyypillisiä laskevia sävelkulkuja.⁸⁴⁸ Tässä luvussa tyttöjen rekisteriksi tunnistettujen venyttelevien hääsävelmien ja itkujen sävelasteikkojen yhteyksistä mainitsee myös Terttu Koski (1974, 477–480). Lisäksi hän huomauttaa kyseisten hääsävelmien muistuttavan myös tiettyjä venäläisiä lyyrisiä lauluja. *Oi dai* -sävelmän yhteydessä vähintäänkin refrenkitavut ja melodian pituus, *oi Jokoi* -sävelmän yhteydessä etenkin melko suurin harppauksin etenevä sävelmä antavat samoin aihetta uumoilla venäläisiä vaikutteita, samoin melko selkeisiin rinnakkaisiin terssikulkuihin perustuvat moniääniset piirteet. Musiikilliset ja tekstuaaliset muotorakenteet kuitenkin erottavat kalevalamittaisen runon, itkut ja venäläiset hitaat laulut toisistaan: kyse on ennemminkin monitasoisista viittaus-suhteista lajien välillä kuin niiden hybridisaatiosta.

Tyttöjen morsiamelle suunnattu häälaulurekisteri punoi yhteen viitteitä moniin lajeihin ja esitysareenoihin. Se sisälsi leimallisesti juuri tähän rekisteriin ja sen keskeisiin esitysareenoihin assosioituvia sävelmiä ja runoteemoja, mutta saattoi sulauttaa osakseen myös tavallisia pulmanuotteja tai muutamia yleissävelmiä sekä yleisempiä runoaiheita. Muihin häiden rekistereihin verrattuna keskeisenä näyttäytyy juuri rekisterin laajuus. Tyttöjen laulun puitteissa kuitenkin tietyt esitysareenat, tietty laulun kohde, tietyt runoteemat ja -sävelmät sekä tietty laulajaryhmä liittyvät vahvasti yhteen. Heidän käyttämänsä rekisteri toi läsnä olevaksi myös häitä edeltäneet tyttöjen laulun kontekstit ja asettui samalla sekä tekstuaalisella, musiikillisella että esityksellisellä tasolla dialogiin runojen kanssa vuorotelleiden itkuvirsien kanssa.

⁸⁴⁸ NPI nuotti 38 (Evdokia Sorokina, omaelämäkerrallinen itku); Rüütel 1979, raita 10 (Natjo Lukina, Joenperä morsiusitku); ks. myös Niemi 2002, 701–702. Joidenkin itku- ja runosävelmien samankaltaisuudesta mainitsee myös Launis (1910a, II), joka sijoitti itkusävelmiä runosävelmäkokoelmaansa. A. A. Borenius puolestaan tallensi Hevaan Outelta vapaarytmisen metsänvirren, jonka sävelmä oli hänen mukaansa samanlainen tai samakin kuin itkuvirsien (SKS KRA Borenius e 185). Yksittäisiä esimerkkejä on myös runon vaihtumisesta itkuvirteen kesken kaiken tai itkuvirren kaltaisten piirteiden ilmaantumisesta runon loppuun (SKS KRA Laiho A. 2132, 3247; Sääski 5009).

HÄÄLAULUN REKISTERIT

Häälaulut muodostavat praasnikkalauluja laajemman ja moninaisemman ryhmän, jotka esitystapojensa ja kontekstiensä puolesta myös jäsentyvät toisella tavalla. Keskeiset häälaulut alkavat sangen selkeillä aloitusformuloilla, jotka tyypillisesti joko osoittavat laulun jollekulle häiden roolinhaltijoista (*Oi Mari sisarueni*) tai sisältävät tilannesidonnaisen pyynnön tai kehotuksen (*Avatkaa Viron veräjä*). Etenkin useimmin nimetyt runot, kuten vaikkapa *kylvetysvirsi* näyttävät pysyvän keskeisisällöltään hyvin samankaltaisina eikä niihin liity lyyrisiä tai eeppejä jatko-teemoja. Toisten runojen yhteydessä variaatio on suurempaa. Esimerkiksi tyttöjen sulhasväelle laulamien moninaiset tervetulon, ylistyksen ja pilkan aiheumat yhdistyvät runoaineistossa toisiinsa monin erilaisin tavoin, vaikka sijoittuvatkin kontekstikuvauksissa kaikki samaan rituaalin vaiheeseen. Muutamat runoteemat, kuten *Yks oli ounapuu kylässä*, ovat puolestaan voineet liittyä moneen häiden vaiheeseen. Tyttöjen morsiamelle laulamien runojen yhteydessä on taas muita häärunoja enemmän lyyrisiä ja lyyris-eeppisiä teemoja varsinaisiin kontekstisidonnaisiin ja rituaaliin liittyviin teemoihinkin punoutuneena: näiden kohdalla laulu on hetkeen (*Issut kannessa ihala*) tai kohteeseen (*Oi Mari sisarueni*) liittyvän aloituksen jälkeen voinut jatkua hyvin varioivien tavoin. Tämän lisäksi häissä mainitaan laulettu varsinaisten häärunojen ohella myös kaikenlaista tilanteeseen assosioituvaa lyriikkaa ja epiikkaa.

Jos häälauluja tarkasteltaisiin yhtenäisenä joukkona, tultaisiin helposti siihen lopputulokseen, että mitään erityisiä sävelmiä ei ollut, kaikenlaiset sävelmät kävivät yhtäläisesti, kunhan sävelmän muotorakenne oli yksisäkeinen. Runoista, laulajaryhmistä ja laulun asemasta rituaalin kokonaisuudessa lähtevä tarkastelu kuitenkin näyttää, että tosiasiaassa häiden laajaan kokonaisuuteen liittyi useita keskenään vuorottelevia laulamien rekistereitä. Ne kuulostivat erilaisilta, niillä sanottiin erilaisia asioita, niitä käyttivät osin erilaiset laulajaryhmät ja ne liittyivät häiden sisällä erilaisiin esitysareenoihin. Se, millä tavalla häärunoa on tyypillisesti laulettu näyttää vaihdelleen osin runon rituaalisen aseman, sisällön ja esitystekstin, osin näihin sidoksissa olevan laulajaryhmän mukaan.

Häälaulujen rakenteet ja sävelmät ovat sangen yksinkertaisia. Ne laulettiin kaikki *kahel sanal* eli säe kerrallaan kerraten, ilman refrenkejä. Ne ovat suppea-alaisia, muotorakenteeltaan yksisäkeisiä sävelmiä, joissa ei esiinny pidempiä, venäläispe-räisiä refrengejä tai säkeen loppuun liitettäviä refrenkitavuja. Häiden yleissävelminä, keskeisimpinä *pulmanuotteina* toimi kaksi muoto- ja rytmirakenteen pohjalta määrittävää sävelmätyyppiä, jotka osin olivat vaihtoehtoiset, mutta painottuvat tiettyihin rituaalin vaiheisiin. Kahdella perussävelmätyypillä laulettiin tulkintani mukaan etenkin rituaalisesti keskeisimmät laulut: sukujen väliset dialogit ja häiden siirtymiin kiinteästi liittyvät laulut. Keskeisin laulajaryhmä oli monista praasnikkatilanteista poiketen aikuisten naisten joukko. Ilmeisesti suurin osa häälauluista esitettiin paikoillaan istuen tai seisten tai hitaasti piirissä liikkuen – tarkempia kuvauksia on valitettavan vähän. Vauhdikkaan tanssin kuvauksia liittyy vain muutama miin kohtiin, joissa sukujen välisen jännitteen voi katsoa launneen. Tiettyjä runoja

on aineistossa laulettu ensisijaisesti ainoastaan toisella rytmityypillä. Häiden alussa ja aivan lopussa on käytetty eniten neli-iskuista muotoa. Kuusi-iskuinen muoto näyttää liittyneen vahvimmin tilanteisiin, joihin liittyy myös mainintoja tanssista. Tulkitsen neli-iskuisen tyypin keskittyvän vahvasti häiden kohtiin, joissa kyse oli sukujen välisestä latautuneesta dialogista, kuusi-iskuisen esiintyvän runsaampana niissä kohdin, joissa lataus oli juuri lauennut. Säännöllistä seitsentavuisuutta esiintyy näiden pulmanuottien puitteissa ainoastaan tyttöjen laulamissa aattoillan neli-iskuisissa *Kylvetysvirsissä*, joiden rekisterin voi katsoa lähenevän tavallisia pulmanuotteja väljempitä muotoja käyttäneitä, samaa tilannetta jatkaneita tyttöjen istuttamis- ja itkettämisvirsiiä.

Näiden kahden yleissävelmän lisäksi tarkkarajaisemmassa käytössä oli muitakin sävelmätyyppejä. *Kokin kiitosvirttä* on aineistossa esitetty ainoastaan säkeen lopun osakertauksen sisältävillä yksisäkeisillä sävelmillä ja runoteksteihin liittyvät maininnat korostavat nopeaa tanssia. Laulamisen tapa asettaa kiitosvirren häälaulujen valtavirrasta poiketen selvästi riehakkaiden tanssilaulujen joukkoon. Häätaloon ajamiseen taas liittyy neljä rytmityyppiltään varioivaa yksisäkeistä sävelmää, jotka ovat sävelmäaineiston ainoat rytmityyppinsä edustajat. Tämä on harvinaista, sillä yleensä vahvastikin tiettyyn esitysareenaan tai paikalliseen lajiin assosioituneet sävelmät ovat voineet tulla käytetyiksi myös muissa puitteissa. Vaikka laskiaisena ajamiseen on liittynyt joitain samoja runosäkeitä kuin häätaloon ajamiseen, ei näihin tilanteisiin liitettyillä sävelmillä ole yhteyttä toisiinsa. Häissä ajamisen ja laskiaisajelun rekisterit erosivat toisistaan selkeästi, vaikka kellojen ja kulkusten helinä, ajaminen sekä muutamat runosäkeet liittivätkin niitä toisiinsa.

Hääsävelmäaineiston ainoa muotorakenteeltaan kaksisäkeinen laulu liittyy *Yks oli oksa ounapuussa* -teemaan, mutta siinäkin esilaulaja kertasi oman säkeensä, jolloin laulu siis eteni yksi säe kerrallaan. Vaikka *Ounapuu* on selkeä hääteema, saattoi se kytkeytyä moneen kohtaan häärituaalia eikä ilmeisesti tullut lasketuksi kaikkein keskeisimpien häälaulujen joukkoon. Vapaasti hääkontekstissa liikkuviin häälauluteemoihin ja muihin väljemmin häihin assosioituviin teemoihin voitiinkin käyttää keskeisimmistä häälauluista poikkeavaa rekisteriä. Läheisesti samankaltaisia muotorakenteeltaan kaksisäkeisiä sävelmiä ja säkeenkertauksen tapoja liittyy aineistossa muutamiin lyysis-eppisiin, lähinnä perhesuhteita tai äidin huolenpitoa käsitteleviin lauluihin. Ryhmää tarkasteltaessa piiryy esiin ero varsinaisten pulmavirsien (yksisäkeiset sävelmät), luonteeltaan liikkuvampien hääteemojen (muotorakenteeltaan kaksisäkeinen sävelmä yhtä runosäettä kerraten laulettuna) ja häisäkin välillä laulettujen, mutta ei varsinaisiksi pulmavirsiksi laskettavien lyyrysten ja lyysis-eppisten runojen välillä (muotorakenteeltaan kaksisäkeiset sävelmät). Muotorakenteeltaan yksisäkeisiä sävelmiä oli mahdollista käyttää näiden kaikkien laulamiseen, kaksisäkeiset eivät sen sijaan varsinaisten pulmavirsien esittämiseen käyneet.

Erityissävelmistä laajimman ryhmän muodostavat erilaisiin kylän tyttöjen morsiamelle esittämiin lauluihin liittyvät sävelmät. Sävelmiin liittyy etenkin kosmistilanteissa ja häiden aattoiltana morsiamelle laulettuja runoja, mutta näiden lisäksi myös

tyttöydestä, laulusta, surusta ja erosta kertovaa lyriikkaa ja lyyristä epiikkaa sekä muutama *Puhemiehen moittiminen*. Runotoisintoja yhdistävät, Soikkolan alueelle painottuvat *oi dai* ja *oi Jokoi* -sävelmiksi kutsumani sävelmätyypit ovat rytmiltään hitaita, sisältävät osakertauksia ja refrenki- tai lisätavuja, muodostavat yhtenäiset ryhmät myös melodiakulkujensa osalta ja ovat tulleet joidenkin piirteidensä osalta yhdistetyiksi sekä itkusävelmiin että venäläisiin lyyrisiin lauluihin. Lisäksi samoihin runoihin liittyy myös muita hääsävelmiksi epätyypillisiä tallenteita. Tyttöjen morsiamelle suuntautunut laulu piti sisällään aivan omanlaisiaan lyyrisiä, sekä sisällöllisiä, tekstuaalisia että musiikillisia piirteitä. Tyypillisyyksineen ja kiinteine hääteemoineenkin se rakentui paljon vapaammin kuin sukujen välillä käyty rituaalinen dialogi. Hitaat osakertausrakenteet, venytetyt säkeen loput ja melismaattiset pitkät sävelkulut tai lisätavurakenteet muodostivat omankuuloisensa, muodoiltaan varioivan rekisterin, joka asettui vuoropuheluun etenkin hääitkujen kanssa.

Koko hääsävelmäaineiston tarkastelun jälkeen Launiksen vuoden 1906 fonogrammikokoelma Soikkolasta näyttäytyy huomattavan edustavana. Kymmenen häärunoihin suoraan liittyvää sävelmää pitävät sisällään neljä toisintoa neli-iskuisesta pulmanuotista, kaksi kuusi-iskuisesta, kaksi *oi dai* -sävelmästä, yhden *oi Jokoi* -sävelmästä sekä yhden kaksisäkeisestä *ounapuu*-sävelmästä. Keskeisistä, tyypillisistä hääsävelmistä Launis ilmeisesti halusi tallentaa eri esilaulajien versioita sävelmien samankaltaisuudesta huolimatta – voi myös olla, että juuri niitä hänelle ahkerimmin tarjottiin äänitettäväksi. Muutkin laulajat esittivät tallentajille yleensä ensin kaksi tavallista pulmanuottia ja sitten yhden tai useampia häiden erityissävelmistä.

Karksista tallennetusta virolaisesta aineistosta löytyy tapauksia, joissa laulaja on esittänyt joukon häälauluja joskus yhdellä sävelmällä, joskus taas sävelmiä vaihdellen (Särg 2008, 48). Tämä on linjassa inkeriläisaineistosta tehtävissä olevan havainnon kanssa: tyypillisimmät hääsävelmät näyttävän käyneen runon kuin runon esittämiseen, mutta ne ovat voineet korvautua myös erityisemmällä, tiettyyn tilanteeseen ja laulajaryhmään assosioituvilla sävelmillä, jotka puolestaan eivät liity mihin häärunoon hyvänsä. Voi olla, että äänitystilanteen kontekstissa, yhden laulajan tai laulajaryhmän esittäessä paljon erilaisia häärituaaliin liittyneitä runoja, sävelmä on voinut jäädä vaihtumatta helpommin kuin häätilanteessa paikkojen, laulajaryhmien ja tilanteiden vaihdellessa laulun myötä. Myös tallentajien mielenkiinnon kohteet ovat painottaneet aineistoja. Launiksen kannalta runojen sanoilla ja sisällöillä ei näytä olleen niin merkitystä, mutta mahdollisimman erilaisten sävelmätyyppien tallennuksesta hän oli tarkka; vuoden 1937 äänityksissä taas juuri runot olivat tallentajien ominta alaa ja laulajat esittivätkin *Kokin kiitosvirttä* lukuun ottamatta koko edustavan häärunosikermänsä vain kahdella tyypillisimmällä hääsävelmätyypillä. Omalta osaltaan tähän saattoi myös vaikuttaa joukon monietninen tausta: esiintyjien täytyi käyttää niitä laulun rakenteita, jotka kaikki taisivat. Lisäksi voi olla, että laulajien kotiseudulla Narvusin alueella ei yksinkertaisesti ollut käytössä yhtä monia häiden erityissävelmiä kuin Soikkolassa, jonka alueelta on tallennettu erityisesti suurin osa tyttöjen morsiamelle suunnattuun lauluun liittyvistä sävelmätoisinoista.

Erilaisissa tilanteissa laulettu runot jaottuivat musiikillisten ja esityksellisten piirteiden kautta hyvinkin erilaisilta kuulostaviksi rekistereiksi. Kolmen edeltävän luvun pohjalta onkin mahdollista kuvitella praasnikoiden ja usein niiden aikana pidettyjen häiden monisyisiä äänimaisemia, joissa erilaiset äänet muodostivat juhlan akustisen kokonaisuuden ja kertoivat kauemmaskin, mitä missäkin oli tapahtumassa. Esimerkiksi *saadulmoi*-sävelmä kuuluvine kuoro-osan refrenkeineen kertoi kylän läpi joko praasnikoiden tai häiden kunniaksi kulkevasta tyttö- tai naisryhmästä, vaihtelevat lauluun sovitettut tanssisävelmät erityisesti nuorison tanssista kylän aukeammilla paikoilla. Tietty laulamisen rekisterit liittyivät juhlien rituaaliin kohokohtiin, kuten kokon sytyttämiseen tai rituaaliseen oluenjuontiin. Kyläkeinulta, joka sijaitsi usein myös kylän parhaalla tanssipaikalla, saattoi kantautua nuorison liekkuvirsi. Tuvisia voitiin laulaa tai soittaa kaikenlaista, mutta pihapiiristä kuuluvat häälaulujen rekisterit kertoivat satunnaisemmillekin kuulijoille häiden eri vaiheista.

Erilaisten rekisterien vaihtelu rytmitti juhlia ja rituaaleja. Morsiustalossa aattoiltana vaihtelivat sooloina esitetty itkuvirret, joukolla laulettu rituaalisen selkeät tavalliset pulmanuotit sekä itkusävelmän sävelkulkua ja venäläisten lyyristen ”venytettyjen” laulujen kaltaisia pitkiä melismaattisia venytyksiä käyttävät tyttöjen runosävelmät. Sulhasjoukon saapumien kellojen ja kulkusten kilinäineen ja ajamiseen liittyvine erityisine sävelmineen kuului kauas. Keskeinen sukujen välinen dialogi käytiin tavallisilla pulmanuoteilla, etenkin neli-iskuisella, mutta väliin punoutui itkuja sekä tyttöjen vapaampia rekistereitä käyttäviä lauluja. Puhemiehen ja häiden muiden roolinhaltijoiden puheesta ei valitettavasti ole aineistossa kuvauksia, mutta muiden alueiden pohjalta on oletettavaa, että siinäkin käytettiin omaa, rituaalisesti sävytynyttä rekisteriään (Tarkka 2005, 49, 227). Morsiamen osoitettua suostumuksensa tuli lauluun mukaan ensimmäisiä tanssin sävyjä, liikettä, kenkien kopinaa tuvan lattiaan. Riehakkaimmat kohdat näyttävät olleen kokin kiittäminen kestityksen päätyttyä sekä morsiamen että sulhasen kotitalossa. Sulhastaloon siirtymiseen liittyi taas omia ajamiseen tai kylien läpi tanssimiseen liittyviä sävelmiään. Perillä, morsiamen suvun saavuttua, alkoi paikoillaan tai hitaasti piirissä kulkien esitetyn laulun väleihin sekoittua entistä enemmän nopeampaa, riehakasta tanssia, ja pitojen edetessä alettiin laulaa yhä enemmän kaikenlasta muutakin, erilaisilla sävelmillä. Pitkin häiden kulkua saattoi ulkoa myös kantautua sisään praasnikkaväen hälinää tai nuorison tanssiin liittyvää laulua ja soittoa.

LAULAMISEN TAPA JA TILANNE

8. LAULAMISEN TAPA JA TILANNE

Keskeisimmät länsi-inkeriläiset praasnikka- ja häälaulut olivat naisten tai tyttöjen julkista joukkolaulua. Laulamisen tavat – sävelmät, runot, äänensävyt, liike – riippuivat laulamisen tilanteesta. Esitysareenat ja rekisterit olivat toisiinsa kytköksissä vaihtelevin tavoin. Yleensä kaikkein keskeisimpien esitysareenoiden rekisterit – jotka usein olivat myös laulajien nimeämiä paikallisia lajeja – olivat selkeästi tunnistettavia, oman kuuloisiaan. Usein juhlatilanteissa laulettiin lisäksi suhteellisen kiteytyneen alun jälkeen tai kiteytyneiden runokokonaisuuksien ohella paljon kaikenlaista muutakin, joko laulun aloittaneeseen rekisteriin punoen tai esitystappaa vaihtaen. Moninaiset lyyriset, eppiset ja lyyris-eppiset teemat olivat tilannesidonnaisesta lajista toiseen helposti siirtyviä elementtejä. Niihin ei aineistossa liity samanlaisia selkeärajaisia kuvaustihentymiä kuin keskeisiin hää- ja praasnikkalauluihin. Kuten Senni Timonen (2004, 155–157) on todennut, monikäyttöistenkään teemojen yhdisteleminen ei silti ollut mielivaltaista, vaan sidoksissa paikallisiin käsityksiin tilannesidonnaisista lajeista, laulamisen käytännöistä ja toisiinsa liittyvistä teemoista.

Edellisissä luvuissa olen hahmotellut länsi-inkeriläisen laulun tulkinnallisia kehyksiä. Tämän olen tehnyt toisaalta rekisteriin liittyvien piirteiden kuten laulun erilaisten rakenteiden, lauluun liittyvien liikkumisen tapojen ja runojen sisältöjen että keskeisimpien ja useimmin mainittujen inkeriläisten esitysareenoiden eli praasnikoiden ja häiden kautta. Luvut luovat kuvaa siitä, miten ihmiset kertoivat juhlatilanteissa laulettua ja minkälaisia säännönmukaisuuksia liittyy heidän näihin tilanteisiin liittämiinsä runoihin ja sävelmiin. Aineiston laajuuden ja yksittäisten tallenteiden toisistaan riippumattomuuden ansiosta voi olettaa näin muodostuvan kuvan kertovan Länsi-Inkerissä keskeisimpinä pidetyistä laulamiseen liittyvistä käsityksistä suhteellisen kattavasti. Vaikka monet kuvauksissa esiintyvät piirteet eivät tallennusajankohtina välttämättä olleet enää käytössä, arvioin niiden silti edelleen ihmisten mielissä jäsentäneen kalevalamittaisten runojen laulamista. Olennaista on kuitenkin vielä kysyä, mitkä tekijät ja kehykset missäkin yksittäisessä laulutilanteessa painottuivat ja miten laulu näiden avulla tehtiin tietynlaiseksi esitykseksi.

JUHLASSA JA ARJESSA

Inkeriläisen julkisen juhlalaulun kovaäänisyys toistuu usein kerääjien kuvauksissa. Kuten Leea Virtanen (1994a, 332–333) on todennut, se näyttää olleen juhlien olen-nainen piirre.⁸⁴⁹ Epämuodollisesta arjen laulusta on vähemmän kuvauksia, vaikka, Anna-Leena Siikalan (2000a, 275) sanoin, ”yksityinen tai spontaani areena oli var-masti yleisempi” kuin julkinen. Vaikka aineisto ei anna paljoakaan aineksia yksi-tyisen laulamisen tai soololaulun tarkasteluun ja vaikka juuri julkinen juhlalaulu asettuu tämän työn keskiöön, on silti syytä paneutua hetkeksi laajemmin inkeriläi-sen laulun kirjoon. Laulujen tallennustilanteet näyttävät nimittäin asettuvan moni-selitteisin tavoin julkisen ja yksityisen laulamisen rajapinnoille ja juuri tallennusti-lanteet puolestaan ovat ainoa väylä myös edellisissä luvuissa käsiteltyihin julkisen juhlalaulun piirteisiin. Varsinaisista juhlatilanteista ei paljoakaan tallenteita ole.

JULKISESTA YKSITYISEEN

Julkisenkin laulun piirissäkin oli arkistoaineiston puitteissa vaikeasti tavoitettavia aste-eroja. Väinö Salminen (1931a, 530; ks. myös 1931b, 38) asettaa vastakkain tyttöjen laulamisen pyhä- ja arki-iltoina ja antaa samalla keskeisen avaimen moni-en epämääräisempien laulukuvausten tulkintaan. Lauantai- ja pyhäiltoina lauloivat tytöt liekulla keinuen ”täyttä kurkkua,” mutta arkena ”keinua sai seistä paikallaan tahi liekutettiin sitä vain hyvin hiljaa ja niin hyräili ’iessälaulaja’ säkeen muiden hiljaa ’jälestä järjestäessä, niin ettei laulu edes kylälle kuulunut.” Laulun liekkupai-kalla ja ryhmässä voi tavallaan aina hahmottaa julkisena, mutta arkena se ei ollut sitä samalla tavoin kuin pyhänä. Muita ihmisiä ei arkena kokoontunut laulamista katsomaan eikä ollut sopivaa laulaa niin kovaa, että ääni olisi kuulunut kauemmas. Paikka oli yhä julkinen, tilanne ja aika ei. Samoja sävyjä voi aavistella muutamissa kontekstikuvauksissa. Arkena istuttiin nuorten kesken, laulettiin ja kiusoiteltiin, kun oli päästy päivän töistä: ”Iltahämärissä tytöt saattoivat istua joen rannalla ja laulella. Pojatkin kokoontuivat siihen ja tehtiin naljaa.”⁸⁵⁰ Sunnuntaina pojilla oli kovaääniset soittimensa mukana ja joen kallaalla laulamisen lisäksi voitiin myös kulkea laulaen läpi kylän.⁸⁵¹ Juhlapäivinä nuorison oli mahdollista ottaa kylän jul-kinen tila laulullaan, soitollaan ja liikkeellään kovaäänisesti ja näkyvästi haltuun, arkena vain ”laulettiin”.

Pyhäiltojen ja praasnikkojen lisäksi kovaääninen laulu kuului erityisesti häihin. Anni Joutsi Soikkolasta kertoi, että kosimistilanteen laulua, laulun sanojakin, kuunneltiin naapurikylässä asti:

⁸⁴⁹ Ks. myös SKS KRA Enäjäarvi-Haavio 497.

⁸⁵⁰ SKS KRA Enäjäarvi-Haavio 550.

⁸⁵¹ SKS KRA Laiho A. 2615. Talviaikaan vastaava ilmiö oli illanistujaisten jaottuminen varsinaiseen arkiseen (tyttöjen) töidentekoon ja toisaalta juhlakauden tanssi- ja huvittelutilaisuuksiin, besseidoihin.

”Kosjalaiset käivät keyvällä, ennen heinäaikaa, siit kun lauloit oikein kaunihisti, niin ulkona kun lauloit sukulaiset kosjalaisellen, nii se kuului naapuri kyllää asti. Mie muis-
tan kerrankii kun emmoin tuli ja herätti. Nous lapsein yllää ketä hää taas laulettane, niin
kauniisti kuuluu. Mäntiin kuuntelemmaa niin kaikki kuului kun lauloivat, ja nimikii
kuului.”⁸⁵²

Kosmistilanteen kovaääninen laulu oli Joutsin kuvauksessa niin merkittävää ja kaunista, että sitä kannatti herättää nukkuva lapsikin kuuntelemaan. Kuvauksessa painottuu paitsi kuuluvuus, myös sanoista selvän saamisen merkittävyys. Häälau-
luissa, joissa ei säkeen korvaavia refrenkejä käytetty ja joita laulettaessa kuoro siis
kovaäänisesti kertasi varsinaiset runosäkeet, sanojen kuuluvuus olikin paras mah-
dollinen. Sekä sävelmä, joukkolaulu, laulamisen ajankohta että laulun sanat kertoi-
vat omalta osaltaan, mitä yhteisön sosiaalisessa rakenteessa oli tapahtumassa.

Häissä laulamisesta ja toisaalta arjen ja juhlan eroista kertoo osaltaan myös Lau-
niksen kokemus Soikkolasta, Mättähän kylästä. Keruuretken loppuvaiheessa il-
meisen hyvä maine kiiri jo kerääjän edellä, ja laulunhaluisia naisia kokoontui ma-
japaikan edustalle heti, kun kuultiin Launin saapuneen kylään. Päiväkirjassaan
Launis ei vaikuta kovin innostuneelta: naiset eivät ”paljonkaan tainneet ”äänilöitä””
eli sävelmiä. Tässä vaiheessa alueella käytetyt sävelmätyypit oli jo melko kattavasti
tallennettu Launin muistikirjaan, joten uutta tulosta ei syntynyt: ”Sinä iltana
en sitte saanutkaan paljo toimitetuksi.” Tuona aivan tavallisena arki-iltana kylän
naiset innostuivat kuitenkin laulamaan kerääjälle tosissaan. Naiset lauloivat ko-
vaa: ”Rupesivat laulamaan joukolla eessälaulajan jälessä ja niin ”romahuttivat ” että
kylä kaikui ja ”luullaan että on pulmat täällä” sanoivat.”⁸⁵³ Kaksi viidestä illan aika-
na muistikirjaan piirtyneestä sävelmästä onkin häälauluja, yksi laskiaisen liukuvir-
si.⁸⁵⁴ Vaikka Launis kirjoitti ylös ainoastaan viisi muutaman rivin sävelmää, naiset
ilmeisesti lauloivat koko illan. He käyttivät julkiseen juhlauluun liittyvää esityk-
sellistä rekisteriä: kovaa ääntä ja yksinkertaisia, erityisesti rituaalisiin tilanteisiin
liittyviä laulun rakenteita. Kommenttinsa perusteella he tiesivät, että pitkin kylää
ja luultavasti naapurikyliinkin kaikuva laulu tulkittaisiin totunnaisen viitekehäk-
sen mukaisesti. Aineiston perusteella keskeisin tulkinnallinen vaihtoehto aikuis-
ten naisten kovaäänisen laulun esitysareenaksi tiettyjen suurimpien pyhäpäivien
ulkopuolella oli hääkonteksti (ks. myös esim. Alava 1916; Launis 1910a, XI–XII).
Naisten innostuminen ja heidän oma tulkintansa tilanteesta avaa yhden ikkunan
myös keruutilanteiden sävyjen kirjoon: arkiympäristöön sijoittuva tilanne saattoi
olla hyvin julkinen, juhlavakin, jos kerääjä oli vain onnistunut voittamaan paikal-
lisyhteisön luottamuksen.

⁸⁵² SKS KRA Mannonen 5703. Tässä on syytä jälleen muistaa, että Soikkolan monet kylät olivat tiheitä ja toisiaan lähellä. Nimen kuuluminen viittaa häälauluissa keskeisiin morsianta puhutteleviin laulunaloitusformuloihin (Oi Mari sisarueni), jotka edellisessä luvussa näyttäytyivät sekä häälauluille keskeisinä että häälauluja tallennustilanteessa esitettäessä ongelmallisina: laulu näyttää olleen olennaista tällöinkin kohdistaa läsnä olevaan henkilöön, joka oli sekä halukas että sovelias menemään naimisiin.

⁸⁵³ KK Coll. 123.22 Launis 1903, 45.

⁸⁵⁴ Ks. SibA Launis 392–394b.

Keruuhetken erottumiseen arjesta tai tavanomaisesta liittyy nähdäkseni myös toinen Launiksen kokemus juuri ennen Mättähälle saapumista. Venakontsan kylän naisia hän lähti laulattamaan työn ääreen, sillä nämä olivat metsässä taittelemassa kupoja eli kerppuja karjalle. Laulatettuaan naisia Launis yritti osallistua työhön, mutta naiset pyrkivätkin nostamaan hänet ”käsivarsille ilmaan ja siitä vaatia runsaat juomarahat,” eikä työhön osallistumisesta tullut mitään.⁸⁵⁵ Tämä ilmeisesti venäläisiltä omaksuttu tapa oli yleinen rituaali esimerkiksi Jyrinpäivän juhlissa, jolloin naisjoukon nostamaksi tuli ennen kaikkea kunniavieraana ollut paimen, mutta myös naiset itse, joskus syrjässä pysyttelevät kylän miehetkin (Timonen 2004, 128–129, 135). Launiskin kertoo noston olleen tavallinen vieraalle tehty ”tepponen.” Hahmottaisin nostamisen samaan aikaan sekä kunnianosoituksena että tilanteen haltuunotona. Naiset eivät päästäneet Launista rauhassa ja vaivihkaa osallistumaan työhönsä vaan sulkiivat tämän kunnianosoituksella oman arkensa ulkopuolelle. Arkisessa työssä kerääjällä ei ollut roolia.

Kerääjän kannalta pysyttelevä arkipäivän viitekehyksessä juhlien lauluista ainoastaan raportoiden oli usein epäilemättä helpommin hallittava ja keruun kannalta otollisempi tilanne kuin vaihto juhliin liittyviin rekistereihin ja omaehtoinen laulamisesta innostuminen. Yleensä Launis näyttääkin ensimmäisellä matkallaan pyrkineen suhteellisen rauhallisiin tilanteisiin mielellään tuvan pöydän ääressä, jossa oli helppo kirjoittaa.⁸⁵⁶ Vihtori Alava viittasi juhlatilanteen hankaluuteen keruutilanteena kertoessaan päiväkirjassaan Soikkolan Iilian päivän praasnikoista: ”Mäkkylässä meitä pyydettiin ’vakkoveelle’: riihen luona oli koko kylän väki olutta juomassa ja siinä tytöt kohta laulelemaan että minä saisin kirjoittaa virsiä. Eihän siinä voinut mitään kirjoittaa vaikka oli iessälaulajakin.”⁸⁵⁷ Ropsussa häihin osallistuessaan Alava kirjoitti jonkin verran kuulemiensa ”virsien nuottia ja osaksi sanoja muistiin.” Hyväksi havaitsemaltaan Elina-nimiseltä esilaulajalta hän kuitenkin keräsi sanat kunnolla vielä erikseen rauhallisemmassa tilanteessa, ja tallensi myöhemmin lukkarilassa tältä lisää virsiä sanelusta.⁸⁵⁸ Laajemmat yhdeltä laulajalta tallennetut keräelmät tuntuvatkin syntyneen yleensä rauhallisessa arkiympäristössä. Kerääjän näkökulmasta varsinaiset juhlatilanteet olivatkin kaksijakoisia: ihmiset olivat vapaalla ja lauloivat mielellään, mutta monet olivat myös humalassa ja jotkut riidanhaluisia.⁸⁵⁹ Riippui kerääjästä, kuinka hän kykeni tilaisuuksia käyttämään hyväkseen.

Vaikka Launiskin (1904, 50) paheksui praasnikka-ajan alkoholinkäyttöä, sai hän ensimmäisellä retkellään praasnikoilta kuitenkin parhaan ”saaliinsa” ja lisäksi tiedot alueen parhaina pidetyistä esilaulajista.⁸⁶⁰ Hän keräsi lauluja tytöiltä ja naisilta,

⁸⁵⁵ KK Coll. 123.22 Launis 1903, 43–44.

⁸⁵⁶ KK Coll. 123.22 Launis 1903, erit. 16, 18, 22–23, 33, 35–36.

⁸⁵⁷ SKS KRA Alava VII B II: 39.

⁸⁵⁸ SKS KRA Alava X, 119, 121.

⁸⁵⁹ Kerääjistä ja juhlatilanteista ks. Forsberg 1893, 55; Ikonen & Madetoja 1909, 79; Kärki 1909, 122; Saxbäck 1904, 347; Tallqvist & Törneröös 1904, 375, 392; SKS KRA Alava VII B II, 56–59; ks. myös Groundstroem 1904, 415; Tallqvist & Törneröös 1904, 375–377; kuitenkin Saxbäck 1904, 322–335.

⁸⁶⁰ KK Coll. 123.22 Launis 1903, 28–29.

jotka ilmeisesti eivät olleet miesten veroisessa humalassa.⁸⁶¹ Yksi- tai kaksisäkeisten sävelmien perushahmojen tallentaminen on tietenkin melko erilainen tehtävä kuin mahdollisimman eheiden ja pitkien runotekstien etsiminen: se käy nopeammin eikä keskeytyksistä tai hählinästä ole samalla tavoin haittaa. Sitä vastoin Launiksen (1907, 104) toisella keruuretkellä praasnikoiden väentungos uteliaine ihmisineen osoittautui äänittämisen kannalta ongelmalliseksi. Paitsi kerääjän persoonana ja suhteet paikallisiin, myös tallennuksen kohde (runoteksti, sävelmän perushahmo vai lauluesitys) ja tallennustekniikka vaikuttivat olennaisesti syntyviin aineistoihin ja toimivaan tallennusstrategiaan.

Praasnikkoihin viittaava tunnelma syntyi myös Aili ja Lauri Laihon kootessa narvusilaisnaisia harjoittelemaan Tallinnan matkaa varten. Tässä tilanteessa siirtymä juhlatilanteen rekisteriin näyttää erityisesti innostaneen ja ilahduttaneen myös kerääjiä. ”Hilpeä seurustelu ja lauluinto valtasi jokaisen tuona kesäkuun keskiviikkona 1937 Ahosen vierastuvassa”, kertoo Aili Laiho (Simonsuuri 1961, 24). Oli arkipäivä, mutta yhteen laulamaan ja seurustelemaan kokoontuminen siirsi tulkinallisen kehyksen praasnikkoihin: ”’Samavarasta’ riitti tee, ja leikkisät sutkaukset sinkoivat. ’Ollaa kui praasnikas ikkää’” totesivat naiset (Simonsuuri 1961, 21). Laulajat innostuivat tanssimaankin, mikä teki Aili Laihon kirjoittamista elävistä tanssikuvausista päätellen kerääjään suuren vaikutuksen (Simonsuuri 1961, 24; 1972, 44).

Praasnikoilla laulettiin kovaa ja paljon. Tallentajat tulkitsivat tällaisen laulun yleensä epäviireiseksi ja monotoniseksi huutamiseksi.⁸⁶² Esimerkiksi Launiksen korviin tyttöjen laulu Soikkolan helluntaipraasnikoilla kuulosti moniääniseltä kirkumiselta, joskin kauempaa, naapurikylistä kaikuessaan se kuulosti ”sangen hauskalta.”⁸⁶³ A. O. Väisänen (1990, 153) jättää hienovaraisesti liekkulaulun laadun kuvaamatta romanttisessa runo- ja paimensoittokylän maalailussaan. Neljä vuotta varhaisemmassa päiväkirjassa hänen kuulemansa liekkulaulu ”oli alussa täynnä kakofoniaa” ja inkeriläinen laulu yleensä kuulosti moniäänisen setulaulun jälkeen ”kuivalta.”⁸⁶⁴ Kaduilla kulkevien ja tanssivien tyttöjen värikkäät kansanpuvut herättivät monessa kerääjässä ihastusta, mutta tilanteeseen liittyvä ääni jäi usein kuvaamatta: kenties se olisi särkenyt kauniin, usein kansallisromanttisesti sävyttyneen kuvan (esim. Haavio 1948, 308–309, 336–337; Länkelä 1904, 290; ks. myös Launis 1921, 167; Lukkarinen 1911, 44; vrt. kuitenkin Tallqvist & Törneros 1904, 374).

⁸⁶¹ KK Coll. 123.22 Launis 1903, 34.

⁸⁶² Esim. Ahlqvist 1904, 214 (”laulannot eli nuotit ovat hirmuisen rumia, niinkuin se näissä seuduinn muuallakin pyytää olla laulantojen kanssa”); Tallqvist & Törneros 1904, 368 (”laulunuootti jokapaikassa on yhtä ikävää ja pitkä-piimäistä jonoa”); Ikonen & Madetoja 1909, 78 (”Jo täällä – Kosemkinassa – saimme muuten oppia tuntemaan muutamia inkeriläisten laulajien ominaisuuksia: m. m. epäpuhtaan ja rytmillisesti haparoivan esitystavan.”).

⁸⁶³ KK Coll. 123.22 Launis 1903, 35–36, vrt. 30–32.

⁸⁶⁴ SKS KRA Väisänen, laatikko II: 3a, päiväkirja s. 5–7.

Paikallisesta näkökulmasta taas pyhäpäivien näkymä ja äänimaisema näyttävät liittyneen erottamattomasti toisiinsa. Kovaääninen laulu liittyi olennaisella tavalla tanssiin ja pitkin katuja kulkeviin, juhlapukuisiin tyttöihin tai naisiin.⁸⁶⁵ Laulu oli kaunista, kertoi Pauliina Reponen, joka painotti praasnikkojen yhteydessä nimen-omaan aikuisten naisten laulua:

”Ja niin paljon naiset praasniekka-aikana lauloivat että niillä oli perästä päin ääni kaa-tuneena monta päivää. Mie muistan, kun miunkii maamo oli praasnikoilla millon lau-lamassa, niin haastaa ei voinut moneen päivään, aina oli ääni maassa. Ja kuin se oli kaunista, kaikki naiset kulki kauniissa vaatteissa pitkin katuja ja tanssi ja lauloi, miehet käveli perässä tai tien reunoja myöten.”⁸⁶⁶

Samaan kokonaisuuteen kuului olennaisena myös vieraiden paljous ja kestityksen ylenpalttisuus, ruoka, itse keitetty olut ja ostettu viina, kirkossa käynti ja nuorten puolison etsintä. Pyhäpäivien kuvauksissa lomittuvat juhla-asujen, ulko- ja sisäti-lojen, tarjoiluiden, liikkeen ja laulun tasot: kyseessä oli moniulotteinen ja monen aistin kautta koettava kokonaisuus. Pidemmät juhla-kuvaukset kattavat usein tasa-vertaisesti sekä tuvat että kylän kadut, sisätilan ja ulkoilman:

”Iljan päiväksi kaikki toiset kylät kokkoutuivat meijän kylän praasniekoille, lauantaina tuli jokaiseen talloon praasniekkavieraita, niille laitettiin hyvät ruuat ja juomat, tehtiin hyvää olutta, ja ostettiin viinaa, ja leivottiin piirakkoi, käytiin ensin aamupäivällä kirkos-sa ja sitten koko pyhäpäivä kulettiin nuoret ja vanhat kylän kattuija [katuja], ja laulettiin, ja juotiin ja tanssittiin, ja jokaisessa talossa oli vierahia, pojat käivät katsomassa toisissa taloissa tyttöjä, mistä sais morsiamen ottaa; ja vanhatkin lauloivat, ja pitivät lystiä, piti-hän jokkaisen iloita omana praasnikkana.”⁸⁶⁷

Nimenomaan praasnikoilla vanhemmatkin naiset innostuivat laulamaan, vahvisti Reponen myös kertoessaan syyspraasnikoista: ”Ja sitten taas laulettiin ja juotiin ja tanssittiin. [...] meillä Inkerissä aina vanhat naiset praasnikoilla lauloivat, ne osasi-vat laulaa vanhoja lauluja, miehet ei niinkään osanneet.”⁸⁶⁸

⁸⁶⁵ Pyhäpäivän kuvauksia laulajilta ks. esim. SKS KRA Enäjärvi-Haavio 549, 556, 559; Laiho A. 2614, 3171; Laiho L. 5987; ks. myös luku 5. Tyttöjen kuljeskelusta esim. SKVR III: 1580, 3535, IV: 4158; SKS KRA Enäjärvi-Haavio 482, 486, 491, 504, 549–553, 556–559; 770–798; 830–832; Haavio 2558, 2773; A. Laiho 2346; 2347; L. Laiho 4979, 5247, 5328, 5360. Parhaisiin pukautumisesta esim. SKS KRA Enäjärvi-Haavio 770, 771, 773; ks. myös A. Laiho 2581. Moniin runoihinkin sisältyy positiivisesti latautuneita kuvauksia hyvästä äidistä, joka pesi ja puki tyttärensä laulamaan kylän kujilla muiden ihasteltavana tai mainintoja tytön vaatettamisen vaatimasta työmäärästä (esim. SKVR III: 1053, 1580; SKS KRA Haavio 2527; ks. myös Timonen 2004, 124).

⁸⁶⁶ SKS KRA Mannonen 11121.

⁸⁶⁷ SKS KRA Mannonen 11148.

⁸⁶⁸ SKS KRA Mannonen 11164. Samalla tavoin vanhempien naisten asemaa laulujen taitajina sekä häis-sä että praasnikoilla laulajina korostivat esimerkiksi Anni Joutsu ja Anni Moisef (SKS KRA Mannonen 5702, 5705). Vaikka nämä kaikki kolme Mannosen haastattelemaa inkeroisnaista olivat Soikkolasta Suomeen 1920-luvulla muuttaneita pakolaisia, joiden nuoruusvuosina 1900-luvun alussa nuoret yhä enemmän lauloivat venäjäksi, liittyvät kuvaukset muun aineiston ja edellisten lukujen perusteella vah-vasti myös naisten joukkolaulun yleisempään luonteeseen.

Naisten julkinen joukkolaulu oli erityistä ja juhlavaa. Se liittyi häihin ja tiettyihin praasnikkajuhliin. Aineiston sisältämistä laulamisen kuvauksista suuri osa painottuu kuitenkin tyttöjen julkiseen lauluun. Myös aikuiset naiset kertoivat tallentajille usein juuri omien tyttöaikojensa laulusta.⁸⁶⁹ Sekä kerääjien että paikallisten näkökulmasta tyttöjen yhtä lailla jokaviikkoiisiin pyhäpäiviin kuin häihin ja praasnikkoihinkin liittyvä laulu oli epäilemättä näkyvämpää ja yleisempää kuin harvemmin esiin pulpahtava naisten julkinen, esityksellinen laulu. Tytöt olivat myös pyhäisin korostetusti esillä, kylän katseiden kohteena. Leea Virtasen (1987; 1994a) tulkinnan mukaan kovaääninen, arjesta erotettu laulu oli myös tyttöjen mahdollisuus saada oma äänensä kuuluviin.

ESILAULAJA JA JÄLESTÄLAULAJAT

Julkisessa joukkolaulussa esilaulajalla oli keskeinen rooli.⁸⁷⁰ Kuten *Laulun rakenne*-luvussa kävi ilmi, aineistossa ei ole yhtäkään viitettä sellaisesta laulamisen rakenteesta, jossa kuoro laulaisi säkeen, jota esilaulaja ei olisi jo laulanut. Muutaman sävelmätyypin yhteydessä kuoron tosin täytyy kyetä tunnistamaan säe jo sen alkupuoliskosta. Viitteitä ei ole myöskään esimerkiksi Vienan Karjalassa tai Kihnun saarella yleisestä tavasta laulaa joukolla ilman esilaulajaa, kaikki yhteen ääneen (Heinonen 2009; Kõiva 1987). Inkerissä esilaulaja aloitti laulun eli tietyn runon tietyllä sävelmällä, ja määräsi runon suunnan.

Kuka tahansa ei ollut hyvä esilaulaja eli *iess(ä)laulaja* tai *iestalkaja*.⁸⁷¹ Itsestään selvää on, että hyvän esilaulajan täytyi osata paljon runoja.⁸⁷² Moni kuvaus viittaa kuitenkin sanojen taitamisen ohella yhtä hyvin hyvään lauluääneen tai laulun muiden tyylipiirteiden hallitsemiseen: ”Ken osas paremmin laulaa, se ain niinku iest laulo.”⁸⁷³ Valpuri Vohta kertoi olleensa ennen hyvä esilaulaja. Hänen kuvauksessaan punoutuvat saumatta yhteen hyvä ääni ja runojen tai laulamisen tapojen muistaminen: ”Miul oli nuorena kera ääni hyvä, a nyt olen jäänyt mokomaks, ku muistutellaa mielee siis saan otsast kii.” Hänen äitinsä ”tunsi paljon laului.”⁸⁷⁴ Anna Kivisoon sisko Jelena ”oli selvä laulamaa,” joten häneltä toisetkin oppivat, Kivisookin.⁸⁷⁵ Adjektiivin *selvä* eli taitava ohella kuvattiin hyvää laulajaa ainakin sanoilla *kankee* eli väkevä ja *udala* eli vahva, rohkea tai huimapäinen sekä *suuri* laulaja.⁸⁷⁶

⁸⁶⁹ Naisten kuvauksia omasta laulustaan ks. esim. Timonen 2004, 84–157; SKVR III 3336; SKS KRA esim. Enäjärvi-Haavio 467, 510, 748; 869; 895; A. Laiho 2576; L. Laiho 5247; Mannonen 11121. Naisten kuvauksia tyttöaikojensa laulusta ks. esim. SKS KRA Enäjärvi-Haavio 482, 486, 490, 549–558, 773; Haavio 2460, 2549, 2570, 2728; A. Laiho 2096, 2346, 2531, 2595, 2601, 2604, 2614, 2615, 2974, 3171; L. Laiho 4735.

⁸⁷⁰ Ks. esim. SKS KRA Salminen K. 189.

⁸⁷¹ Termit toistuvat aineistossa usein, ks. esim. Enäjärvi-Haavio 548; Laiho L. 3590.

⁸⁷² Esim. SKVR III 2019; SKS KRA Haavio 2688; Mannonen 9833; ks. myös Salminen 1934, 138.

⁸⁷³ SKS KRA Laiho A. 2615.

⁸⁷⁴ SKS KRA Laiho L. 5409. (Minullakin oli nuorena hyvä ääni, mutta nyt olen jäänyt tällaiseksi, kun muistutellaan mieleen niin saan (laulun) alusta kiinni.)

⁸⁷⁵ SKS KRA Laiho L. 5412; Salminen K. 249.

⁸⁷⁶ SKVR III 2019, 2486; SKS KRA Haavio 2585; Laiho L. 5414. *Udal'* (ven.): huimapäisyys, rohkeus, urheus (VSSS).

Selväksi kuvattiin hyviä laulajia myös sävelmiä etsineelle Launikselle, joten adjektiivi näyttää viittaneen runotekstin taitamista laajempaan kompetenssiin. Launoksen itsensä laulua paikalliset kutsuivat ihailevasti *käpjäksi* eli kauniiksi, kuten vaaleahiuksista nuorta miestä itseäänkin.⁸⁷⁷

Laulun kuluessa esilaulajat saattoivat vaihdella. Esimerkiksi tyttöjen mennessä kylän läpi laulettiin aloitustesteman jälkeen ”kenen mieleen mitä tuli, tahto laulaa”, ja se, joka ”osasi, se oli eessälaulaja; yhen kerran yks - -”.⁸⁷⁸ Matroona Bässina korosti useille kerääjille omaa esilaulajuuttaan: ”Jos joku osasi, se tunsu, se lauloi,” hän selitti.⁸⁷⁹ Lauluvuoron vaihtamisen teema on esillä myös runoissa: *Laulo suuri, laulo pieni, laulo kerta keskimäine, nyt tuli minuisen vuoro*.⁸⁸⁰

Poikia ja miehiä ei aineistossa koskaan nimetä esilaulajiksi, vaikka miesten laulusta onkin jonkin verran käsikirjoitusmuistiinpanoja ja kuvauksia. Launoksenkin (1910a, XI–XII) mukaan Inkerissä esilaulajina toimivat ennen kaikkea nuoret tytöt, ja lisäksi tietyissä tilanteissa kuten häiden rituaalisesti keskeisimpien runojen yhteydessä aikuiset naiset. Fyysisesti esilaulaja saattoi sijoittua joko osaksi muuta laulajajoukkoa tai siitä hieman erilleen: piiriin keskelle, ketjun pätyyn, seisovan puolikaaren eteen tai sisällä uunin päälle, josta ääni kantoi paremmin tanssijoidenkin yli (Launis 1904, 52; Salminen 1934, 92).⁸⁸¹

Laulajuus, samoin kuin osa runoista, kulki ilmeisesti ainakin osin suvuittain, etenkin naisille keskeisten häälaulujen kohdalla. Salmisen (1934, 137–138) Inkeriä koskevan yleistyksen mukaan äiti opetti tyttärelleen viimeistään häitä edeltävissä illanistujaisissa häälaulut. Häissä suvun esilaulajana toimi kummi tai joku suvun naisista. Suvun ulkopuolinen esilaulaja pyydettiin Salmisen mukaan illanistujaisiin ja häihin vain siinä tapauksessa, että kukaan kaukaisemmistakaan sukulaisista ei kyennyt roolissa toimimaan. Toisaalta, kuten edellisessä luvussa huomattiin, yhtä lailla häissä keskeinen oli, oman rekisterinsä puitteissa, kylän tyttöjen laulava joukko. Sukujen, kylien ja ikäryhmien muodostamiin sosiaalisiin verkostoihin ei tämän työn puitteissa ole mahdollista päästä tarkemmin käsiksi, vaikka ne kaikki epäilemättä vaikuttivat siihen, minkälaisiksi keskenään laulavat ryhmät muodostuivat ja mitä ihmiset toisilleen lauloivat.

Häissä esilaulajana toimiminen näyttää kuvauksissa olevan laulajuuden korkein aste. Tällöin ei puhuta tytöistä vaan aikuisista, naimisissa olevista naisista.⁸⁸² Esimerkiksi Maria Otsa kertoi äitinsä olleen ”hyvä laulaja”: ”Vielä vanhana käytti kutsumassa pulmii laulamaa.” Otsa korosti oppineensa kaikki laulut äidiltään ja

⁸⁷⁷ KK Coll. 123.22 Launis 1903, 16, 42–43; ks. IMS: selvä, kanjia, käppiä; VKKMS: udalö; vrt. ESS kange.

⁸⁷⁸ SKS KRA Haavio 2688.

⁸⁷⁹ SKS KRA Haavio 2439; ks. myös SKS KRA Haavio 2453; Laiho A. 2575.

⁸⁸⁰ SKVR III 1043; ks. myös esim. SKVR III 296, 805, 2611, 3620 sekä SKVR-hakemisto: *Laulajan sanat*.

⁸⁸¹ SKS KRA Laiho L. 5165, ks. luku 5.

⁸⁸² Ks. esim. SKVR III 2546 ja 2551; Porkka 1886, 156, 162, 164.

käyttäneensä niitä sekä häissä että muutenkin surujen helpottajina: ”Kävin pulmissa ja kuhu mänin, ain lauloin. Muistuttelin äitin laului. Ku tuli tuska ja ikävä, aina lauloin.” Hänen laulujaan olivat sitten oppineet monet muutkin.⁸⁸³ Vaikka, kuten edellisissä luvuissa on käynyt ilmi, tyypillisin laulajajoukko näyttää aikuistenkin naisten kuvauksissa olevan kylän tyttöjoukko praasnikoilla, kohdistuvat tarkemmat maininnat esilaulajana toimimisesta kuitenkin lähinnä aikuisen naisen lauluun häissä.⁸⁸⁴ Varsinaisissa häälaulukuvauksissa puhutaan esilaulajan sijasta kuitenkin tyypillisesti suuremmasta laulajajoukosta, esilaulajan ja jälestälaulajien muodostamasta kokonaisuudesta: pulmaväki, sulhasen tai morsiamen suku, tytöt.⁸⁸⁵ Esilaulaja tavallaan sulautuu osaksi edustamaansa, runosäkeitä kertaavaa joukkoa.

Äidiltä ja suvulta oppiminen ei kuitenkaan ollut ainoa väylä lauluihin. Juljaana Pohjalainen kertoi 1930-luvun kerääjille, että hänen äitinsä ”rakasti Jumalan sanna, ei hän laulant.” Niinpä Pohjalainen oli oppinut lauluja lapsena ja nuorena Pärspään ja Sutelan inkeroisvaltaisissa kylissä praasnikoilla käydessään. Hänen äitinsä oli syntyisin Pärspäästä, vaikkakin inkerinsuomalainen. Joitain ”jumalattomii, häppeemättömii virsii” Pohjalainen oli oppinut paimenessa soikkolalaiselta pojalta. Aikuisena hän ei enää laulanut niin paljon häissäkään käydessään eikä oppinut enää uusia lauluja. Laulut oli opittu lapsena ja nuorena. Synnyinkylästään Kullalta tai miehensä kylästä Kalliviereltä, jotka kummatkin olivat inkerinsuomalaisvaltaisia kyliä, hän ei kerro 1930-luvun kerääjille lauluja oppineensa.⁸⁸⁶ Toisaalta nuorempana hän mainitsi Vihtori Alavalle oppineensa useamman lyyrisen tai lyyris-eeppisen runon nimenomaan synnyinkylässään Kullalla.⁸⁸⁷ Aili Laihon (1944) anekdootti valaisee osaltaan monikerroksista laulujen oppimista. Hän kertoi vanhan Pohjalaisen muistelleen nuorena Pärspään ja Sutelan praasnikoilla oppimiaan lauluja ja nuorten kulkemista läpi kylän *Viron veräjät* -runoa laulaen. Pohjalainen intoutui muistelemaan myös, miten hänen synnyinkylässään runoon ”ain lisätti” *Kylähäni linnahani* -teema. Runo siis liittyi hänen muistoissaan sekä lähikylien että oman kylän lauluihin, vähän erilaisina versioina. Yhteys inkerois-kylien praasnikkoihin nousi Pohjalaisella 1930-luvulla keskeisempänä esiin, mutta se ei silti ollut ainoa konteksti, johon laulut hänen mielessään liittyivät. Pohjalaisen antamat tiedot sekä vahvistavat esimerkiksi Alavan ja Väinö Salmisen huomion häistä ja praasnikoista keskeisimpinä laulujen leviämisen konteksteina että laventavat sitä. Hän oli oppinut lauluja useassa tilanteessa, usealta taholta, ja eri kerääjille eri aikoina laulettaessa painottuivat erilaiset kontekstit. Jukka Saarinen (1988, 215) toteaaakin vienalaisen runolaulun yhteydessä, että laulajan taitamalle yksittäisellekään ”runolle on tuskin koskaan yhtä ainoaa lähdettä.” Laulaja saattoi

⁸⁸³ SKS KRA Laiho L. 5411; äidiltä oppimisesta ks. myös esim. SKVR III 2382–2386; Mannonen 5460.

⁸⁸⁴ SKS KRA Laiho A. 2276; Laiho L. 5411, 5412; Mannonen 5505; 5593, 5702, 5732; Salminen V. 2949; ks. kuit. esim. SKS KRA Laiho L. 5414; Salminen K. 46.

⁸⁸⁵ Monikossa esilaulajat esiintyvät ainoastaan muutamassa samaten häiden yhteyteen sijoittuvassa kuvauksessa. Häätaloon ajaessa jokaisessa ajoneuvossa – reessä tai rattaissa – oli oma esilaulajansa, kertoi Katri Vohta (SKS KRA Enäjärvi-Haavio 881–882). Samoin morsiuiston porteilla kertoo Sofia Kataks sulhaskansan seisonen veräjän takana samalla, kun ”lailoivat heidän esilaulajansa” *Avatkaa Viron veräjät* -runoa (SKS KRA Salminen V. 2986).

⁸⁸⁶ SKS KRA Laiho L. 5407.

⁸⁸⁷ Ks. SKVR III 1796, 1807, 1810–1819.

myös olla tietoinen laulamisen tapojen paikallisista tai etnisistä eroista, kuten Pohjalainen *Viron veräjät runon* kohdalla tai Valpuri Vohta kuvatessaan inkeroisten kokkovirttä.⁸⁸⁸ Tämänkaltaisen kokemuksellisen moninaisuuden tallentaminen arkistoaineistoon on kuitenkin ollut harvinaista.

Huolimatta monista taitamistaan runoista Pohjalainen ei näytä yhteisössään määrittäneen esilaulajaksi. Kotitalossaan asuneelle Volmari Porkalle nuori Pohjalainen ei ollut kovin halukas laulamaan.⁸⁸⁹ Viitisenkymmentä vuotta myöhemmin Pohjalaisen miniä ohjasi Martti Haavion anoppinsa luo, ei kukaan perheen ulkopuolinen. Pohjalainen itse kertoi laulaneensa niukalti, ”koska hänellä ei ole hyvää korvaa,” vaikka runot olivatkin ”tarttuneet päähän” tytöiltä kuullessa. Pohjalaisen olemus teki silti Haavioon (1948, 352) vaikutuksen, ja hän nosti Pohjalaisen yhdeksi teoksensa *Viimeiset runonlaulajat* päähahmoista: ”Juuri hänenlaisekseen voi kuvitella parhaita menneen polven runolaulun edustajia: hillitty, rauhallinen, vakava; mieleltään syvästi uskonnollinen.” Toisaalta juuri tämä uskonnollinen suuntautuneisuus ja luonteen hillittyys luultavasti osaltaan vaikutti Pohjalaisen haluttomuuteen esiintyä laulajana.⁸⁹⁰ Esimerkiksi saman ajan aineistoissa kuvatuista Anna Kivisoosta ja Valpuri Vohdasta kerääjät luovat selvästi maallisempia, riehakkaampia ja ulospäin suuntautuneempia kuvia kuin Pohjalaisesta.⁸⁹¹ Hyvään laulajuuteen liittyvät maininnat *kankee* ja *udala*, vahva ja huimapäinen, eivät nekään käy yhteen Pohjalaisesta syntyvän mielikuvan kanssa. Haavio ei selvästi piirtänytään kuvaansa inkeriläisestä ihannerunonlaulajasta paikallisten kriteerien mukaan.

Vuoden 1937 äänitysten kuudesta laulajasta kolme, Anna Kivisoo, Valpuri Vohta ja Darja Lehti mainitaan esilaulajiksi, ja heistä Kivisoo ja Vohta kertoivat toimineensa tässä roolissa paljon nimenomaan häissä. Kaikki kolme nimesivät myös läheisen naissukulaisensa laulajaksi tai esilaulajaksi. Laulajuus ja etenkin esilaulajuus näyttää näiden naisten kohdalla kulkeneen suvussa.⁸⁹² Mari Vahter puolestaan ei Lauri Laihon mukaan osannut ”laulaa sanoja, mutta omaa hyvän heleän äänen, joten pystyy laulamaan jälestä.” Hänen äitinsäkään ”ei ollut laulaja.” Vahter nimeääkin itselleen merkittäväksi esilaulajaksi poikkeuksellisesti omaan ikäryhmäänsä ilmeisesti kuuluneen tytön Tatjana Nikolajevan synnyinkylästä Ropsusta, ei muiden tavoin ketään sukunsa tai kotikylänsä vanhempaa naista.⁸⁹³

Vaikka ei mieltänyt itseään esilaulajaksi, Vahter esitti silti esilaulun kahteen äänitettyyn lauluun. Nekin, joita ei yhteisössä varsinaisesti nimetty esilaulajiksi saattoivat hyvinkin sellaisena joskus toimia. Sitä vastoin äitinsä laulajaksi nimennyt Paro Mägi ei esilaulanut yhtäkään laulua. Tässä saattaa näkyä esilaulajuuden konteksti-

⁸⁸⁸ SKS KRA Salminen V. 3016.

⁸⁸⁹ SKS KRA Laiho L. 5407. Porkan julkaistujen runojen joukossa ei ole yhtäkään Juljaana-nimiseltä tytöltä Narvussa tallennettua runoa.

⁸⁹⁰ Ks. myös SKS KRA Haavio 2296.

⁸⁹¹ Esim. SKS KRA Enäjärvi-Haavio 404; Haavio 2289; Laiho L. 5412.

⁸⁹² Vrt. soittamaan oppimisesta Talvitie-Kella 2010, 115–126.

⁸⁹³ SKS KRA Laiho L. 5415. Vahter kertoi laulun ja tanssin kuitenkin olleen merkityksellistä, vaikka hän ei esilaulaja ollutkaan: ”Mie elin tyttöpolven nii ilosest, lasin laulua ja tantsii.”

sidonnaisuus: esilaulajuus muodostui suhteessa jälestälaulajien joukkoon. Kuten luvussa 3 todettiin, erilaiset synnyin- ja asuinkyltiin liittyvät tekijät sitoivat yhteen muita viittä laulajaa näiden erilaisista etnisistä taustoista huolimatta: Mägi jäi ai-noana tämän verkoston ulkopuolelle. Vuoden 1937 äänityksiin osallistuneet eri etnisiä ryhmiä ja kyliä edustavat naiset olivat Aili Laihon (1972, 44) mukaan myös ”taitavia havaitsemaan, kuka kulloinkin sopi esilaulajaksi” niin, että joukko kykeni laulamaan yhdessä. Esilaulaja määritteli laulamisen tavan eli ”laulutavan,” jota Laiho ei kuitenkaan tarkemmin määritä. Äänitysten tarkastelun pohjalta olettaisin, että tämä piti sisällään oikeastaan laulamisen kokonaistyylin: paitsi runon rakenteen, murteen ja säemuodot, myös melodian tyypin ja laulamisen hienovaraisemmat piirteet, erilaisten esityksellisten tyylikeinojen käytön. Nämä vaihtelivat jonkin verran ryhmittäin, alueittain ja lajeittain, joten naiset eivät esittäneet äänityksissä kaikkea taitamaansa, vaan valitsivat niistä runoja ja laulun muotoja, jotka kaikki riittävässä määrin hallitsivat. Esilaulaminen vaati siis paitsi laulun tekstuaalisten, musiikillisten ja esityksellisten tasojen hallintaa, myös esilaulajan paikallisen tai etnisen tyylin hallitsevan jälestälaulajien joukon. (Ks. myös Frog 2010, 53–57.)

Esilaulajan ja kuoron vuorottelu näyttäytyy aineistossa normina. Esimerkiksi Anna Kivisoo kertoi yksinkertaisesti: ”Laulettaessa oli ieltalkaja ja jällelaulajat.”⁸⁹⁴ Kuoroa nimitettiin *jälest(ä)laulajiksi* tai *jälest(ä)järistäjiksi*, Valpuri Vohdan mukaan myös *toisel sanal laulajiksi* eli toisella säkeellä laulajiksi, kertaajiksi.⁸⁹⁵ A. A. Boreniuksen Soikkolasta ja Joenperältä tallentamista nuottikäsikirjoituksista löy-tyy *jälleläaulajien* lisäksi myös termit *perästlaulaja* ja *auttaja*: esimerkiksi häiden kylpemisvirressä säe kerrataan eli ”kerrotaan, jos auttaja.”⁸⁹⁶ Yksinäinen laulaja ei siis ilmeisesti Boreniuksen kokemuksen mukaan välttämättä keruutilanteessa sä-keitään kerrannut.

Silloin, kun kuoro kertasi esilaulajan sanojen sijasta refrengin, oli ehkä mahdol-lista hahmottaa, että oikeastaan vain esilaulaja lauloi varsinaista runoa. Naisten kulkiessa praasnikoilla yksi heistä ”lauloi erikoista laulua, ja toiset kulkiivat perästä ja hyppivät ja lauloivat koko ajan” pitkää refrenkiä, kertoi Anni Moisef.⁸⁹⁷ Hänen kuvauksessaan vain esilaulaja laulaa ”erikoista laulua.” On tietenkin myös mah-dollista, että muotoilu on vain kerääjälle selittämisen tulosta. Anni Joutsu kertoi refrengillisen laulun yhteydessä samankaltaisesti: ”Edellälaulaja laulaa aina muita asioita, kuoro kertaa välillä saman kertosakeen.”⁸⁹⁸

Jälestälaulaminen edellytti jaettua tietoa, sillä laulajan oli tunnettava säkeiden pe-rushahmot ja laulamisen tyylipiirteet. Vähemmän kohosteinen jälestälaulaminen arkisemmassa tilanteessa oli kuitenkin myös tapa oppia runoja. Häitä edeltävissä

⁸⁹⁴ SKS KRA Laiho 3590.

⁸⁹⁵ Esim. SKS KRA Enäjärvi-Haavio 548; Laiho L. 3590. Samantapaista, usein yksisäkeiseen lauluraken-teeseen viittaava termiä *kahella sanalla* (eli säkellä ja sen kertauksella) saatettiin käyttää samaan tapaan: ”Tyttö ain alko iest. Kahella sanalla alattii, alkaja alko sanat, siis temmataa toiseD mukkaa.” (SKS KRA Laiho A. 2614; ks. myös Laiho 3590.)

⁸⁹⁶ SKS KRA Borenius e 193, 197, 200.

⁸⁹⁷ SKS KRA Mannonen 5553.

⁸⁹⁸ SKS KRA Sääski 5970.

illanistujaisissa, kertoo Väinö Salminen (1934, 137), lauluja opeteltiin niitä esilaulajan johdolla laulamalla. Darja Lehti puolestaan kertoi, kuinka hänen lapsena ollessaan äiti, maamo, ”meit pani kaik permannol istumaa, hän kedräs ja laulo, meit pani kaik jälest laulamaa.”⁸⁹⁹ Vanhempien ihmisten roolia korostaa myös Matrona Bässinä: ”Vanaskyläs yks vanha suomalainen ihmene opetti meit laulaa. Vanhat eess lauloit, nuoret jäles oppiit.”⁹⁰⁰ Anna Kivisoota ja muita lapsia oli ”naapurin akka” opettanut aikanaan laulamaan.⁹⁰¹

Muutamat maininnat saavat pohtimaan tarkemmin iessä- ja jälestälaulajien suhteita. Aineistosta löytyy yhtä lailla kuvauksia, joissa runo tuntuu ikään kuin kuuluvan esilaulajalle kuin sellaisiakin, jossa laulajaksi määritty selkeästi kollektiivi. Muutamassa kuvauksessa nämä sävyt punoutuvat yhteen. Anna Kivisoo kertoo, että eräs vanha nainen ”aina lauloi ja tantsi tihti” *Tuterina taterina* -runoa naisten juhlassa Nastasjan päivänä. Runo henkilöityy tähän naiseen, ja kuvauksen alkuosa näyttää ensisilmäyksellä viittaavan sooloesitykseen. Laulun jälkeen seurannut jatko kuitenkin kytkee esityksen joukolla laulamisen kehykseen: Kivisoo kertoi passiivissa, jonka tässä yhteydessä tulkitsen siirtymäksi monikkoon, että ”jokainen säe kerrattiin” säkeen alku refrengillä korvaten, kuten oli tyypillistä etenkin kuorolaululle. Hän myös avaa äkkiseltään ahtaaksi jäävää kontekstualisointia: ”Lauloi tätä laulua se akka muulloinkin kuin Nastasjan päivänä.” Kuvaus siis laventuu yhden naisen tiettyssä tilanteessa esittämästä laulusta kuoron kertaamaksi ja toisaalta naisen muissakin tilanteissa käyttämäksi. Kaarina Salmiselle Kivisoo oli muutamaa vuotta aikaisemmin sijoittanut saman runon itsensä lapsena laulamaksi. Runo ei siis laajemmassa kontekstissa määrity ainoastaan tämän vanhan naisen ainoastaan tässä tilanteessa laulamaksi, mutta tiettyssä tallennushetkessä Kivisoo sijoitti sen ensisijaisesti hänen suuhunsa ja osaksi hänen nopeaa tanssiaan.⁹⁰² Tämänkaltaiset esimerkit näyttävät, miten nopea, hetkellinen, osittainen väläys monesta runosta on tallennettu: kuvaukset kertovat usein yhden puolen tai yksityiskohdan laulun käytöstä, eivät koko käytön kirjoa. Vain harvoin moninaisuus murtautuu esiin yhden kuvauksen puitteissa. Matroona Bässinä kehystää *Tytärtenhukuttaja* -runonsa sijoittamalla sen synnyinkyläänsä ja esilaulajan performanssiksi: ”Vanhassakylässä, tekoaikana. Esilaulaja:”. Runon jälkeen hän ottaa Kivisoon tavoin passiivilla puheen mukaan laajemman laulajajoukon ja laventaa tilanteen. Runoa voidaan laulaa istuen tai läpi kylän kulkien: ”Istutaan, ehk ymbäri kylä kuljetaan.”⁹⁰³

Esilaulaja saattoi joskus osoittaa sanansa suoraan jälestälaulajille tai läsnä oleville toisille esilaulutaitoisille: erityisesti tämä näkyy erilaisten *laulajan sanojen*, pilkan ja kerskausten yhteydessä. ”Tässä laulussa ieslaulaja kyssyy anteeks,” kertoi Valpuri Vohta lyhyen säkeillä *Älkää pankaa työ pahaksi, et mie virren väärin laulon*

⁸⁹⁹ SKS KRA Laiho L. 5413.

⁹⁰⁰ SKS KRA Koilo 212.

⁹⁰¹ SKS KRA Koilo 216.

⁹⁰² SKS KRA Enäjärvi-Haavio 510; Salminen K. 280.

⁹⁰³ SKS KRA Haavio 2464. Samaten Valpuri Vohta kertoo ensin orvon Iro-tytön laulaneen *Varhain heitti miun emoni* -runoa heinämaalla ja muiden itkeneen, toisaalta itse laulaneensa runoa häissä joukolla tanssien (SKS KRA Enäjärvi-Haavio 500).

alkavan teeman yhteydessä, jota tanssittiin ympärökossa, ilman poikia.⁹⁰⁴ Matrona Bässina kertoo aloittaneensa laulamisen tanssin yhteydessä oman laulutaitonsa kerskauksella: ”tein itseni suuremmaks laulajaks ja toiset tein alle jalan. Tällä laululla aloin.”⁹⁰⁵ Toisen laulajan pilkkaan tai kenties kerskaukseenkin saattoi vastata *Mitäs huuvvat hullu kuusi* -teemalla: ”Kun katsotaa pahaks toisen laulu, siis lauletaa vastaan tämä,” kertoi Juljaana Lulla.⁹⁰⁶ Usein pilkan ja kerskauksen teemoja liittyi juuri häiden rituaalisiin pilkkaamiskäytänteisiin (ks. Anttonen 1987), mutta näitä muutamia tarkemmin kontekstualisoimattomia mainintoja voi tarkastella myös yleisemmällä tasolla, monenlaisiin jännitteisiin tilanteisiin sopivina lauluina. Useimmiten laulukuvaksissa korostuu kuitenkin esilaulajan sijasta ainoastaan laulajajoukko, kuten on nähty edeltävissä luvuissa. Esimerkiksi pilkkalaulua *Tunnen tunnen ken vaa tuloo*, kertoi Vohta, oli laulettu kerran kesken häitä sammuneelle miehelle, mutta kuvauksessa Vohta ei mainitse esilaulajaa lainkaan: ”Hypättii vastaa laulukaa hänelle, otettii häntä käest kii ja määntii ympärikkoo.”⁹⁰⁷

SOOLOLAULU

Vaikka suuri osa runoja ja sävelmiä on kerätty arjen puitteissa yksittäisiltä laulajilta, painottuu laulamisen ja laulutilanteiden kuvauksissa julkinen joukolla laulaminen. Aineistoon kuuluvia työlauluja on sivuttu seisoen ja istuen laulamisen yhteydessä luvussa 3 – kehtolaulujen ohella nämä ovat ilmeisimpiä arkeen liittyviä kategorioita. Muistiinpanojen yhteydessä ei kuitenkaan mainita, miten työlauluja laulettiin: millä sävelmillä tai rakenteilla, yksin vai yhdessä. Mitä todennäköisimmin arkinen laulu on voinut olla huomattavan monimuotoista ja väljästi rakentuvaa.

Vihtori Alavan (1932) mielestä yksinäisyydessä laulaminen oli mahdollista, mutta ei keskeistä: ”Tunnetaan kuitenkin sitäkin, että runolaulaja toisinaan yksinään metsässä ollessaan tai tietä kulkiessaan on hyräillyt, jopa ääneenkin laulanut mieleistään runoa. Tämä ei ole runojen käytölle ominaista.” Narvusilaisnaiset kuitenkin selittivät Väinö Salmiselle (1934, 178), tämän ihmetellessä pitkien ja lukuisien häärunojen muistamista, että ”he usein yksin ollessaan niitä muistelevat,” koska runot olivat merkittäviä myös henkilökohtaisesti. Salminen ei tosin kertonut, tapahtuiko tämä ääneen, puoliääneen vai hiljaa. Launis (1907, 108, 110) mainitsee yksinlaulamisen tilanteista yksin metsässä kulkemisen ja lapsen liekuttamisen: ”Lapsensäveltä, kehtolaulua ei liene vakinaista, mutta sen sijaan saa usein kuulla sangen somia improvisatiooneja kehdon ääressä istuvan äidin suusta.”⁹⁰⁸

⁹⁰⁴ SKS KRA Laiho L. 5000 (Älkää pahaksi panko, kylä kirotko).

⁹⁰⁵ SKS KRA Haavio 2439.

⁹⁰⁶ SKS KRA Laiho A. 2260 (*Mitä laulat lappahuuli*); ks. myös esim. SKS KRA Laiho A. 2974; Länkelä 6:1792.

⁹⁰⁷ SKS KRA Laiho L. 4993.

⁹⁰⁸ Pohjois-inkeriläisellä Larin Paraskella oli Timosen (2004, 265) mukaan jopa oma termi usein yksin metsässä tai tiellä laulettulle runolle, ”mojolaulu.” Aiheina oli usein omia tunteita käsittelevää lyriikkaa. Ks. myös Salminen 1934, 178; Simonsuuri 1972, 50; Timonen 2004, 93–107; SKS KRA Alava S VII B: 217.

Soololaulusta kerrotaan aineistossa huomattavasti harvemmin ja vähemmän kuin joukolla laulamisesta. Vähäisinäkin maininnat silti avartavat kuvaa inkeriläisen laulun käytöstä. Vielä kotona asuvan tytön elämästä kertovaa *Kui mie kaszvelin kanaan* -runoa kertoi Maria Siller erään tytön laulaneen yksin muiden kuunnellessa: ”Yks tyttö vaa laulo. Tytöt ja naiset tulivat katsomaa.”⁹⁰⁹ Laulusta kerrotaan tarinamaisesti myös arkisen, hienovaraisen kommunikaation kehyksessä. Mari Otsalta tallennettiin kertomus miniästä, joka ei osannut naimisiin mennessään ommella paitaa. Hänen yrittäessään anoppi ei sanonut mitään, mutta lauloi muutamalla runosäkeellä ohjeen.⁹¹⁰ Yksinlaululla kerrottiin myös sukulaisten kommunikoineen Venäjän ja Viron rajan yli (Järvinen 1990, 38).⁹¹¹

Soololauluun selkeästi viittaavien kuvaustenkaan kohdalla ei yleensä voi olla täysin varma siitä, lauloivatko muut läsnäolijat kuitenkin mukana kuoro-osia. Esimerkiksi Darja Lehti kertoi isoäitinsä laulaneen kehrätessään, lasten kuunnellessa ympärillä.⁹¹² Matrona Bässina kertoi kerran piikana ollessaan saaneensa niittoapua kylän nuorisosta, kun lauloi *La mie vieretän vilulla* -runoa.⁹¹³ Valpuri Vohta oli oppinut orpoudesta ja huonosti kohtelevasta emännästä kertovan *Piennä petti miun emoni* -runon orvolta, vieraasta kylästä tulleelta Iro-nimiseltä tytöltä, joka oli laulanut sitä samoin heinämaalla joen yli. Laulaja sai kuulijansa itkemään. Runon jälkeen tallennettu lisä kertoo, että Vohta oli kuullut Iron laulavan laulua monta kertaa – mahdollisesti myös erilaisissa tilanteissa, eri tavoin.⁹¹⁴ Mari Orava kertoi erään leskeksi jääneen miehen laulaneen tietynlaista versiota *Piennä petti miun emoni* -teemasta ”aina pellavia kolkkiessaan.”⁹¹⁵ Darja Lehti käyttää kahdesti nauhallekin soolona laulamansa juomalaulun *Juu kurkku kannan kagla* käsikirjoitusmuistiinpanon yhteydessä mielenkiintoista sanamuotoa. Kun ”kampas juuvvaa” eli juhli-taan ja juodaan joukolla, kertoi hän, ”toin toiselle lauletaan.”⁹¹⁶ Lauloivatko lapset kehräävän isoäidin mukana, tuliko kylän nuoriso niittomaalle mukaan laulamaan vai ainoastaan lyömään heinää, yhtyivätkö niittäjät itkunsa lomassa orvon tytön lauluun, lauloiko mies yksin, tarkoittiko ”toin toiselle laulaminen” toisen soolon kuuntelemista vai tämän lauluun liittymistä? Kukaan ei kerro, lauloivatko muut läsnäolijat kuoro-osia vai eivät, mutta tilanteet näyttävät kuvauksissa joka tapauksessa määrittävän sooloesityksiksi. Kuten edellä kävi ilmi, soololaulun kaltaisesti saatettiin kuitenkin puhua myös esilaulajan osuuksista.

⁹⁰⁹ SKS KRA Haavio 2586.

⁹¹⁰ SKS KRA Laiho A. 2971.

⁹¹¹ SKS KRA Laiho L. 5415.

⁹¹² SKS KRA Haavio 2500, ks. myös 2490.

⁹¹³ SKS KRA Laiho A. 2133. Yleisemmällä tasolla Bässina mainitsi runoa laulettun usein heinämaalta tultaessa.

⁹¹⁴ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 500, 501; ks. myös Timonen 2004, 9–10. ”Kaik itkettiin,” kertoi Vohta, joka oli itse laulanut runoa häissä joukolla.

⁹¹⁵ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 464. Samankaltaisia mahdollisesti soololaulusta kertovia kuvauksia ks. myös SKS KRA Enäjärvi-Haavio 500; Mannonen 5497, 7654; Salminen K. 101.

⁹¹⁶ SKS KRA Laiho A. 2218; äänitetyt toisinnot: ERA, Fon. 209b; SKSÄ L 101e. Ensimmäistä toisintoa äänitettäessä Lehti oli yksin tallennuksen kohteena. Toista äänitettäessä laulu oli hänen ainoa sooloesityksensä. On todennäköistä, että Lehti mielsi laulun soololauluna, mutta yhtä lailla on mahdollista, että muut laulajat eivät vain osanneet juuri tätä laulua – säkeitä, sävelmää tai laulamisen tyyliä yleisemmin. Selkeimmin soololauluiksi määrittävät monet kehtolaulut, ks. esim. SKS KRA Laiho A. 2330; Salminen K. 54, 228.

Suhteellisen harvinaisissa kuvauksissa miesten laulusta korostuu laulaminen juh-
lissa tai humalassa. Miestenkin laulutilanteista kertoivat huomattavan usein kerää-
jille naiset.⁹¹⁷ Näistäkään kuvauksissa ei yleensä käy selkeästi ilmi, viittaako kuvaus
soololauluun vai onko läsnäolijajoukko tyypillisesti toistanut esilaulajan säkeitä.
Esimerkiksi Katri Vohta kertoi erään vanhan miehen aina juovuksissa laulaneen
olut-aiheisia teemoja sivuavaa runoa.⁹¹⁸ Vihtori Alavalle kerrottiin, että ”Suomest’
oli yks’ ukko, tässä Kaipaalassa eli, Pärtty Lepikko, hänen ympärilleen lapset ko-
koontuivat aina; kons’ sai viinaa päähä, siis lauleli ain’: Tuotii härkä Hämälästä...”⁹¹⁹
Anni Moisef kuvaa häissä sosiaalisesti sopimattomaan pilkkaan yltynyttä sulhasen
veljeä, jonka valituslauluun yleisö ei selvästikään osallistunut, vaan sulhasen suku
talutti ilmeisesti humalaisen veljen aittaan nukkumaan.⁹²⁰

Selkeimmin miehen soololauluksi määrittävät Anni Moisefin kuvaamat Mustan
Okrun performanssit. Tämä oli tunnettu, lajinsa hallitseva pilkkalaulujen tekijä:
”sille jos antoit ryypyn viinaa, niin se siit vast osais sulhaset haukkuu; se siit hauk-
kui välil niin hävittömästi; että kaik saivat nauraa.” Moisef lauloi tai saneli kaksi
versiota Mustan Okrun lauluista ja kertoi, että mies ”kun sai viinaa nii hää tantsi
tätä, yksinnää ja lauloi, ja kaikki nauroit toiset.” Runot pohjaavat monin paikoin ka-
levalamittaisiin säkeisiin (*täitä tappo turkistaan*), mutta suurin osa säkeistä rikkoo
mittaa tai liukuu kohti uusimittaisten laulujen tyylipiirteitä (*Pien oot vätyks ja väärä
sääri*). Toiseen lauluun sisältyy epäsäännöllisenä esiintyvä refrenki *Ras kalina kaal
malina, piivaa sekä viinuskii*, jonka loppuosa korostaa laulukuvauksessakin esiinty-
vää alkoholin käyttöä, olutta (*piiva*) ja viinaa. Laulut vaikuttavat improvisatorisilta
myös siinä, että ne poikkeavat vakiintuneista runoaiheista, säemuodoista ja kuoro-
laulun säännöllisistä rakenteista.⁹²¹ Toisaalta pilkkalaulut eivät selvästikään olleet
korkealla kerääjien arvoasteikolla, eikä niitä siten juuri tallennettu. Miesten huma-
laisia renkutuksia, sopimattomia, uudenaikaisia ja tekstuaalisesti hajanaisia runoja
lähinnä valitettiin keruukertomusten sivuilla. (Groundstroem 1904, 400; Launis
1904, 52; Porkka 1886, 155; Salminen 1906, 68; Saxbäck 1904, 339, 358–359; Tall-
qvist & Törneros 1904, 367, 372; ks. tarkemmin Heinonen 2008.)

⁹¹⁷ Praasnikkakuvausten pohjalta katson näiden kahden määreen, juhlan ja humalan, liittyvän kiinteästi toisiinsa, vaikka toki aineistossa on myös kuvauksia ja runoja juopoista miehistä, jotka siis ilmeisesti joivat liikaa viinaa juhlien ulkopuolella. Juhlien ja humalan positiivista tai neutraalia kuvausta ks. esim. SKVR III 2077–2079, 2089; SKS KRA ERA Angeria 124; SKS KRA Enäjärvi-Haavio 730–733, 770–771; 790–798; 748. SKS KRA L. Laiho 5903; 5989. Tosin tappeluista tuli ja murhiakin kerrotaan humalapäissä tehdyn (SKS KRA A. Laiho 2600; L. Laiho 5528, 5987; Enäjärvi-Haavio 770, 771). Vienen Karjalassa humala värittyi juhliin ja lauluun liittyvissä paikallisten kuvauksissa usein positiivisesti ja yhteisöllisesti, mutta hyväksytyt rajat ylittävä juoppous näyttäytyi negatiivisena (Tarkka 2005, 42–43, 102–106, 147, 330). Humalaisten negatiivisista kuvauksista Länsi-Inkerissä ks. esim. SKS KRA Haavio 2457, Mannonen 5732. Naisista miesten laulun kuvaajina ks. tarkemmin Heinonen 2008b, 259–265.

⁹¹⁸ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 520.

⁹¹⁹ SKVR III: 2249.

⁹²⁰ SKS KRA Mannonen 7656. Valpuri Vohta kertoi enonsa laulaneen häissä äidiltään oppimaa *Läksin raukka raatamaa* -runoa (SKS KRA Laiho L. 5001). Ryhmässä laulamiseen tuntuu viittaavan suoraan Juljaana Pohjalaisen kuvaus *Ison sian* runosta: ”Pojat lauloivat, ei tytöt. Kun pojat oli juomassa, he tätä lauloivat” (SKS KRA Haavio 2518). Samankaltaisesti kertoi Anni Moisef Soikkolasta poikien (joukolla?) häissä laulaneen tytöille ”hävitöintä” laulua näitä haukkuakseen tai kiusatakseen (SKS KRA Mannonen 5447). P. Putkonen kirjoitti ilman sen tarkempia laulajatietoja Tyröstä keräämänsä sävelmän viereen: ”Tähän tapaan laulavat vanhat ukot ’suomenvirsi’, kun ovat vähän humalassa.” (SKS KRA Putkonen 2: 168). Ks. myös SKS KRA Laiho L. 5222.

⁹²¹ SKS KRA Mannonen 5501, 5591. Häiden pilkkalauluista ks. enemmän Anttonen 1987.

Erityisesti naisten kuvaaman miesten laulun kohdalla näyttäytyy hyvin selkeänä muunkin aineiston tulkinnan kannalta keskeinen kysymys laulun ja esityksen kerrostuneisuudesta. Kun naiset kuvasivat, lauloivat tai sanelivat miesten suuhun sijoittamiaan lauluja, mitä kaikkea he oikeastaan tekivät? Aineistoa ei ole riittävästi sen hahmottamiseen, minkälaisia rekistereitä ja laulamisen tyylejä yleisesti ottaen oli miesten käytössä ja paljonko heille tyypillisen laulun piirteet mahdollisesti erosivat naisten käyttämistä tyyleistä. Selvältä silti näyttää, että ainakin osa laulamisen tavoista oli sukupuolisidonnaisia. Ääriesimerkki tästä löytyy itkuvirsien puolelta: vaikka itkut selkeästi olivat naisten laji, saattoivat miehet kuitenkin esittää erilaisia instrumentaaliversioita itkuista. A. O. Väisänen (1985; 1990, 153–158; ks. myös Kallio 2011b) tallensi näitä joko suoraan itkuiksi nimettyjä *luettelemisia* tai surullisiksi lauluiksi ja soitoiksi nimettyjä *haluvirsiä* ja *halioita soittoja* lukuisilta miessoittajilta vuonna 1914. Muutamat näistä sävelmistä noudattelevat hyvinkin tarkkaan itkuvirsien tyypillistä melodiikkaa ja tyyliä, toiset vain kevyesti viittaavat niihin. Lauri Laiho kertoo tällaisen sävelmän äänityksestä Peeter Liivandilta vuonna 1937: ”Soittaessaan äänilevyyn pienen karjalaisen itkun, valuivat hänen silmistään hereät kyneleet ja ympärillä istuvat runonlaulajanaisetkin, jotka tuttu resitatiivinen sävel herkisti, itkivät.”⁹²² Soitettu sävel siis toimi samankaltaisesti tunteiden välittäjänä kuin laulettukin itkuvirsi. Se oli miesten käytössä oleva keino käyttää muuten selkeästi naisille kuuluvaa surun ja menetyksen rekisteriä.

Hevaalla Boreniukselle nimettiin miesten säveleksi yksi Hevaan nuotti ja yksi muotorakenteeltaan samoin kaksisäkeinen *vot kalinata vot malina* -refrengin sisältävä sävelmä.⁹²³ Nimeäminen osoittaa, että runosävelmiä määritettiin myös sukupuolen mukaan, vaikka ne saattoivatkin samalla edustaa hyvin yleisessä ja monipuolisessa käytössä olevia sävelmätyyppejä, kuten tässä on asian laita. Onkin mahdotonta sanoa, millä perusteilla nämä kaksi sävelmää määrittyivät juuri miesten sävelmiksi, mitkä tekijät (kuten sävelkulku, muotorakenne, refrenki, laulamisen hienovaraisemmat, nuottiin tallentumattomat piirteet) olivat tässä olennaisia tai kuinka paikallisesta, laulajakohtaisesta tai hetkellisestä määrittelystä on kyse.

Kun Valpuri Vohta lauloi enonsa kerran häissä Struuppovalla laulamaa, alueella ilmeisesti melko kiteytynyttä laulua, lauloiko hän sitä, kuten oli tottunut muutenkin laulamaan vai tavoitellen joitain enonsa esityksen tyyliä? Vohdalta laulu tallennettiin kolme kertaa: ilmeisesti sooloesityksiin pohjautuvina käsikirjoituksina ja yhtenä kuoron kanssa laulettuna äänitteenä.⁹²⁴ Oliko hänen enonsa käyttänyt samanlaista *hoi goorja hoi pedaa* -refrenkiä (hoi suru hoi onnettomuus), jota Vohta käytti jokaisessa tallennetussa versiossaan niin yksin kuin esilaulajanakin, tai samantyyppistä kaksisäkeistä sävelmää, jonka muotorakenne näkyy myös Vohdalta teksteinä tallennetuissa toisoinnoissa? Kuuluiko harvinainen, aineistossa ainoastaan

⁹²² SKS KRA Laiho L. 5416.

⁹²³ SKS KRA Borenius e) 184, 186; ks. myös Timonen 2004, 154 ja nootti 142. Refrengin kirjoitussu näyttää, miten tallentajat eivät eri syistä aina tunnistanee venäläisiä laulun piirteitä. Oikea sanarakenne olisi ”vot kalina ta vot malina” (”tuossa heisipuu ja tuossa vadelma”).

⁹²⁴ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 546; Laiho L. 5001; SKSÄ L 96 b.

tähän runoon liittyvä refrenki niin kiinteästi lauluun, että soololaulajakin esitti aina kuoron kertausosat?⁹²⁵ Asettuiko enon esitys kuorolaulun vai soololaulun piiriin, ja paljonko näillä kahdella lopulta oli länsi-inkeriläisissä laulukulttuureissa eroa? Emme tiedä. Tai kuinka tarkasti Anni Moisef kykeni tavoittamaan ilmeisen improvisatorisia Mustan Okrun pilkkalauluja, ja lauloiko vai saneliko hän ne kerääjälle? Missä määrin mitallisesti vaikeatulkintaiset säkeet ovat Mustan Okrun laulukielstä, missä määrin Moisefin muistelman niistä ja missä määrin sanelun tai kerääjän muokkauksen tulos? Kysymykset jäävät vastaamatta, tulkinnat tässä avoimiksi. Kun laululle ei löydy toisintoja eikä inkeriläisen laulun improvisatorisimpia puolia tallennettu samoissa määrin kuin kiteytyneempiä runoja (vrt. Kalkun 2011, 35–90), on tie tämänkaltaisten laulujen tulkitsemiseen mutkainen. Osittaista kuvaa soololaulun mahdollisuuksista luo kuitenkin varhaisten joukolla ja soolona tallennettujen ääniteaineistojen vertailu.

Länsi-inkeriläisen varhaisimman ääniteaineiston esilaulajalta ja kuorolta tallennetut laulut ovat kaikki rakenteeltaan säännönmukaisia ja vakaita. Melodia ja rytmi-kin voi muunnella jonkun verran, vaikka tyypillisesti variaatio on melko hienovaraista. Laulun muotorakenne ja sävelmän perusrakenne pysyvät kuitenkin samana läpi laulun, eikä esimerkiksi refrengin tai osakertauksien käyttö varioi yhden esityksen sisällä.

Äänityksiin kerääjät valikoivat hyviä laulajia ja on todennäköistä, että heidän kanaltaan hyvä kuoroesitys oli myös kiinteämuotoinen. Lisäksi on todettu äänitystilanteiden usein vähentävän laulun muuntelun määrää. Sooloesityksistä on puolestaan yleisesti ottaen vaikea sanoa, minkälaiseen rekisteriin laulaja on laulunsa sijoittanut: jos yksinlauluun ja ryhmälauluun liittyi hänen mielessään osin erilaisia esityksellisiä mahdollisuuksia ja sävyjä, kumpia hän halusi käyttää? Hän saattoi yksinkin laulaessaan haluta liittää laulunsa julkisen ryhmälaulun rekisteriin, laulaa kuin laulaisi kuoron kanssa. Sooloäänitykset eivät siis välttämättä kerro pelkästään yksinlaulun mahdollisuuksista.

Monet yhdeltä laulajalta äänitetyt sävelmät vastaavat rakenteeltaan täysin kuoron kanssa laulettuja, säkeenkertauksineen tai refrenkeineen.⁹²⁶ Toinen yleinen vaihtoehto oli laulaminen muutoin samalla tavoin, mutta ilman kuoron osuuksia: säkeitä ei yksinkertaisesti kerrata tai refrenkejä lauleta. Esimerkiksi häälaulujen yhteydessä käsitellystä *oi dai* -sävelmästä ei aineistoon sisälly yhtään kuoron kanssa laulettua versiota, joka ei sisältäisi tunnusomaista refrenkitavujen ja osakertauksen yhdistelmää. Sen sijaan yksin esiintyvä laulaja saattoi joko laulaa ainoastaan esilaulajan yksisäkeiset osuudet tai kerrata myös kuoro-osan. Ilmeisesti säännöllinen refrengin käyttö oli yleisempää kuoron kanssa laulettaessa kuin soololauluissa, joiden yhteydessä niitä esiintyy aineistossa harvemmin.⁹²⁷ Armas Launis tallensi esi-

⁹²⁵ Sekä Alavan että Ruotsalaisen vyötermaalaismuistiinpanoissa refrenkisäe *Hoi goorja, hoi bedaa* toistuu kerran tai kaksi kuin osana runoa, Ruotsalaisella venäjäksi kirjoitettuna (SKVR III 2391, 2818).

⁹²⁶ SKSÄ A 300/9c, 10a, 10b, 11a, 11b, 28c; ERA, Fon. 207a, 209a, 209c.

⁹²⁷ Ks. luvut 4 ja 7.

merkinomaiselta vaikuttavat kaksi peräkkäistä äänitettä: ensin soololaulun ilman refrenkiä ja sitten saman melodian kuoron ja refrengin kanssa.⁹²⁸

Muutamissa yhdeltä laulajalta tallennetuissa sävelmissä esiintyy kuitenkin täysin kuorolauluista poikkeavaa rakenteellista variaatiota. Laulaja voi kerata runosäkeitä epäsäännöllisemmin, vaihtelevammin, tai laulaa säkeidensä väliin refrenkejä ainoastaan satunnaisesti. Refrenki voi myös hieman varioida. Joskus laulaja liittää mukaan satunnaisia osakertauksia, toisaalla sävelmä rakenteen ja runotekstin suhde ei vain ole tavanomaisen kiinteä.⁹²⁹ Launiksien lyhyelti Vögle Timontyttäreltä tallentamasta huolirunonpätkästä (*Huolihevonen*) on jopa vaikea sanoa, mikä sävelmäsäkeen perusmuoto mahtaisi olla. Laulaja tuntuu punovan runosäkeitä ja niiden osia suhteellisen kiinteämuotoiseen sävelmäänsä vapaasti, improvisoiden:

Nuotti 33. Vögle Timontyttären huolilaulu. Vahallierion kierrosnopeus vaihtelee ja paikoin äänenlaatu on hyvin heikko. (SKSÄ 301/7a, nuotinnos Heidi Haapoja.)

⁹²⁸ SKSÄ A 300/29 a ja b; samankaltainen sävelmäpari yhdeltä laulajalta ks. SKSÄ A 301/30 a ja b.

⁹²⁹ Erilaisista kuorolaulua epäsäännöllisemmistä yksinlaulun rakenteista ks. erit. SKSÄ A 301/4b; 5 b; 7 a; 31b; 48a; SKSÄ L90 b ja c. Launis näyttää toisella matkallaan tallentaneen muutamia esimerkkejä variaation mahdollisuuksista hyvin tietoisesti. Esimerkiksi Palagea Jefimontytär lauloi saman *Oman kylän ylistys* -runon kahdesti samalla sävelmätyyppillä. Ensimmäinen versio eteni tasaisesti ilman säkeenkertauksia tai refrenkejä, toinen rakenteeltaan epäsäännöllisempänä hieman varioivan *Ai kali ai kali, ai kalinuska maja* -refrengin kanssa. Jefimontytär lauloi kaikki seitsemän äänitettyä lauluaan yksin, varman kuuloisesti, ja niihin sisältyi myös monia rakenteeltaan säännöllisiä lauluja. On silti tietenkin mahdollista, että *Oman kylän ylistys* -runon epäsäännöllinen versio syntyi vaikeudesta vaihtaa laulun rakennetta saman sävelmän puitteissa nopeasti, esiintymisjännityksen alaisena. (SKSÄ A 301/30 a ja b.)

la kyzyn kylän aGoilDa vaan en muilDa
 vaan en muilta mie (vaneHilD) [?] i
 syntyyykö suruisDa suitset kynDölänGe
 kynDöilänGeD vaa kyynelist
 kynDöilänGet kyynelistä veDolänget
 veDolänget veD vaa veoist
 veDoilänget ved e veoista kyndölänget⁹³⁰

La kysyn kylän akoilta
 vaan en muilta [vanhemmilt ja?]:
 Syntykö surusta suitset, (kyntölänget),
 kyntölänget kyynelistä,
 kyntölänget kyynelistä, (vetolänget)
 vetolänget vaa veoista,
 vetolänget vaa veoista, (kyntölänget)

Samankaltaiseen improvisatorisuuteen tuntuu viittaavan Boreniusksen maininta Hevaan Vepsän kylän Outelta tallentamansa *metsän virren* yllä: ”Vapaa rytmi ja sävel.” Vaikka sanat noudattavat kalevalamittaisen säkeen rakenteita, kirjoitti Borenius sävelmän olevat ”samanlainen tai aivan samakin” kuin itkuvirsiensä sävelmä.⁹³¹ Soololauluun saattoi liittyä sellaista laulun rakenteellista variaatiota, joka ei ryhmässä laulaessa olisi edes mahdollista ilman etukäteen päätettyä tarkkaa sovittusta, joka taas ei tiettävästi kuulunut runolaulun luonteeseen.

Erityisesti muutamit kehtolaulujen tallenteet viittaavat hyvin toisenlaisiin esittämisen mahdollisuuksiin kuin edellisissä luvuissa käsitellyt julkisen piiriin kuuluvat kuorolaulut. Kehtolauluja voitiin laulaa hiljaa ja pehmeästi, voitiin myös käyttää muita tilanteita enemmän merkityksettömiä tavuja säkeiden osina tai hymistä lähes ilman sanoja. Lauluun saatettiin punoa monenlaisia teemoja – myös esimerkiksi julkisen laulun piiriin viittaavia hää- ja liekkuaihelmia. Laulaja saattoi vaihdella yhden ja kahden säkeen jaksojen välillä, lisätä joukkoon pituudeltaan ja äänneasultaan vaihtelevia refrenkejä, rytmittää säkeen eri tavoin sävelmäänsä. (Heinonen 2008; Kallio 2009b.)

Ennen toista maailmansotaa tallennetut esimerkit tämän kaltaisesta variaatiosta ovat lähes kaikki peräisin äänittämistä varten esitystapoihin erityishuomiota kiinnittäneen Lauri Laihon käsikirjoituskeräelmistä.⁹³² Sävelmäkäsikirjoituksissa variaatio pelkistyy usein tavoittamattomiin. ”Vaihtelevaa ja sen tähden vaikea saada kirjaan,” kirjoitti Borenius Vepsän kylän Tatjanalta tallentamansa lapsenvirren kaksisäkeisen, muunnelmattoman nuotinnoksen yhteyteen.⁹³³ Kehtolaulut saattoivat rakentua julkista joukkolaulua vapaammin sekä tekstuaalisesti että musiikillisesti (Heinonen 2008; Kallio 2009a), vaikka samalla on selvää, että niiden joukkoon kuului myös monenlaisia kiinteämuotoisia, lajityypillisiä runoteemoja, sävelmiä ja esitystapoja.

⁹³⁰ Perusmuotoinen runo kuuluisi: La kysyn kylän akoilta, vaan en muilta vanehilt i [=vanhemmilt], syntykö suruista suitset, kyntölänget kyynelistä, vetoilänget vet veoista [=vesistä].

⁹³¹ SKS KRA Borenius e 185b. Myös Launin tallentamassa käsikirjoitusaineistossa on toisintoja, jotka tuntuvat viittaavan rytmisesti hyvin varioivaan esitykseen (esim. SibA Launis 67, 276, 286, 317b).

⁹³² SKS KRA L. Laiho 4720, 4986, 5133, 5340; vrt. samoilta laulajilta ilman kertaumia esim. SKS KRA Enäjärvi-Haavio 528; Haavio 2488; Laiho A. 2325; Laiho L. 5341; Salminen K. 284. Ennen 1930-lukua ainoastaan Eino Levón sattui tallentamaan samankaltaisen kehtosävelmän Tyröstä, mutta neljä runosäettä sisältävä kaksisäkeinen sävelmämuistiinpano, joista ensimmäinen on refrenkisäe *pai pai pai pai*, antaa vain aavistaa refrengin mahdollisesti toistuneen epäsäännöllisenä (SKS KRA Levón 378). Ks. myös Launis 1907, 110; SKS KRA Alava VII b s. 217.

⁹³³ SKS KRA Borenius e) 183.

$\text{♩}=85$ $g1=e1$

Nu - ku nu - ku yk - si sil-(i) mä, tor-(o) -ku tor-(o) -ku toi - ne sil-(i) -mä,
 bai bai bai bai
 nuk - ku - kaa mo - lem - mat sil - mäD (i), sais - si - si mam - ma - si maa - tak - see,
 ää ää ä
 sais - si - si mam - ma - si maa - tak - see, ja ky - läs - sä käy - väk - see,
 bau bau bau
 poi - ka liek - kuu pai - ta löyh - kää,
 ää ää ää ää
 poi - ka liek - kuu pai - ta löyh - kää, vi - pu vin - kuu vaah - te - rai - nen,
 l'uu l'uu l'uu
 vi - pu vin - kuu vaah - ta - rai - nen, tu - pa kuu - si - ne ku - mi - soo,
 ää ää ää ä

Nuotti 34. Anna Kiviso on kehtolaulu (SKSÄ L 90c).

TALLENNUSTILANNE

Länsi-inkeriläinen laulamisen kirjo piti jo yksin kalevalamittaisten runojen piirissä sisällään moninaisia sävyjä: laulu saattoi olla arkista ja epämuodollista tai rituaalisoitua, yleistä tai henkilökohtaista, varioivaa tai mahdollisimman samankaltaisena toistettua, ja nämä tekijät saattoivat ilmetä laulun monella tekstuaalisella, musiikillisella ja kielenulkoisella tasolla. Laulaja saattoi äänitystilanteessakin innostua

esitykseen, jota Richard Bauman (1977, 11; ks. myös Hymes 1981, 84) kutsuu varsinaiseksi tai *täydeksi esitykseksi* (full performance). Laihot ja Launis kertovat muutamista tämänkaltaisista tilanteista ja laulajien innostus kuuluu myös monilla heidän tallentamillaan äänitteillä, jotka pitävät sisällään taitavaa laulua ja monenlaisia hyviä esityksiä. Toisaalta täyden esityksen luonne riippuu myös laulun lajista: kehtolaululla ja häälaululla se on hyvin erilainen.

Keruutilanne vaikutti monella tavalla siihen mitä laulaja halusi esittää tai suostui esittämään. Kaikki ei silti riippunut vain kerääjästä tai tallennustekniikasta. Keruujankohdan lisäksi laulajan oman tilanteen ja mielentilan vaikutus näkyy selvänä esimerkiksi Vihtori Alavan tallentaman Tarinasin kylän Naastoin kohdalla. Tämä Tarinaisin kylästä syntyisin oleva nainen esitti Alavalle paljon pitkiä runoja vuonna 1891 kotonaan Säätinällä. Seuraavana vuonna Naastoi oli vain käväisemässä kotona praasnikkajuhlien välissä kerääjän saapuessa paikalle. Päivän keruutulos oli viisi lyhyttä runoa. Alava kirjoitti päiväkirjaansa, että tällä kerta Naastoi ”oli huonolla tuulella praasnikat taisivat tuntua (oli ollut Tarinaisissa praasnikoilla) kun niin laiskasti virsiäkin antoi.” Juhlatilanne näkyi kuitenkin ensimmäisen laulun valinnassa, sillä kuten praasnikkoihin sopi, Naastoi aloitti laulunsa Ilian virrellä.⁹³⁴

Joissain tapauksissa laulamisen tilannesidonnaisuuden logiikat näyttävät päteneen keruutilanteessa hyvin suorallakin tavalla. Esimerkiksi Launiksen käsikirjoitus-sävelmäkokoelmassa on huomattavan paljon erilaisia *Mitä noisen laulamaan; Ei miun laulella pittäisi; Lauloin ennen lapsempana ja La miä laulan nyt miä jouvan*-tyyppisiä laulamista pohtivia aloitusformuloita, niin kutsuttuja *Laulajan sanoja*. Niitä on suhteessa paljon enemmän kuin muiden tallentajien runokäsikirjoituksissa. Tutkijan kannalta tämänkaltaiset aloitusformulat tuntuvat harmillisilta, sillä niiden jälkeen laulu on voinut jatkua lähes miten hyvänsä. Formula ei kytke runoa mihinkään erityiseen tilanteeseen tai tekemisen tapaan, vaan ainoastaan itsestään selvään laulamisen tematiikkaan. Näiden formuloiden suuri määrä on nähdäkseni kuitenkin yksi osoitus laulun sopeuttamisesta tilanteeseen. Toisin kuin aiemmat teksteihin keskittyneet tallentajat, Launis pyysi laulamaan erilaisia sävelmiä. Sanoista hän ei välittänyt, vaan huomio oli itse laulamissa. Samalla tavoin lauluun suuntautui luultavasti myös esittäjien huomio, minkä tuloksena tallentui runsaasti juuri lauluun liittyvien lyyristen runoteemojen alkua. Launis kertoo useassa kohden päiväkirjaansa, että hänen oli etenkin alkumatkasta vaikea saada ujostelevia tyttöjä laulamaan. Esimerkiksi *Työ käsette laulamaan, laulamaan, rohtinenko ruoh-tinenko, ruoh-tinenko* onkin yleisen laulunaloitusformulan ohella tulkittavissa hy-

⁹³⁴ SKS KRA Alava VIIB II 39/56; SKVR III 2255, 2268, ks. myös 2267. Ei tietenkään voi olla varma siitä, tapahtuiko praasnikkavirrellä aloittaminen kerääjän vai laulajan itsensä aloitteesta. Aloittaminen laulutilanteen määrittävällä teemalla on kuitenkin selkeästi Länsi-Inkerissä tyypillinen tapa. Samoin teki myös toinen, Säätinältä kotoisin ollut Naastoi samana päivänä. Säätinän Naastoi tuntui lisäksi kontekstualisoineen Iljan virren nimenomaisesti Säätinän kylään puhuttelemalla runon aloitusformulan toisessa säkeessä Pyhän Pedron sijasta Troitsaa eli Säätinän keskeisintä praasnikkaa helluntaita. Laulajien ajatukset näyttävät muutenkin eläneen praasnikkojen teemoissa. Säätinän Naastoi kertoi samassa yhteydessä myös esimerkiksi kerjäläisten praasnikoilla kestittämisen tärkeydestä kertovan legendan – mahtoiko runoja pyytelevä kerääjä rinnastua myös tähän pyytäjien joukkoon, jolle tuli olla vieraanvarainen silloinkin, kun olisi ollut parempaakin tekemistä? (SKS KRA Alava VII A 457.) Naastoista enemmän ks. Harvilahti 1992a, 175–180.

vin perustelluksi, kohteliaaksi ja samalla vieraan miehen laulupyynnön täyttäväksi vastaukseksi.⁹³⁵

Tallentajan keskittyminen sävelmiin saattoi toisaalta tuoda runonkeruuta helpommin esiin myös tiettyihin keskeisiin rekistereihin ja esitysareenoihin assosioituvia aloitusformuloita. Näyttää siltä, että laulajan esittäessä vahvasti johonkin paikalliseen tilannesidonnaiseen lajiin liittyvän sävelmän tämä sävelmä ikään kuin veti mukaansa usein myös tyypillisen aloitusformulan. Selkeimmin tämänkaltaista selitystä tuntuisi edellyttävän Vögle Timontyttären ja kuoron osakertauksin laulama, hieman yllättävän oloinen yhdistelmä, jossa laulun iltaan paikantava kaksisäkeinen aloitusformula *Jo too illakko tuloo, hämärikköi viettelöö* saa suoraan jatkokseen muutaman säkeen *Sisaren turmeluksen* runon alusta. Tämänäyttypistä formulan käyttöä ei näy muussa samankaltaisissa runoissa; yleensä illakko-teema esiintyy pidempänä ja usein myös omana kokonaisuutenaan. *Sisaren turmeluksen* käsikirjoitustoisinnoissa sitä ei tavata. Launiksensa seuraavaksi tallentaman hyvin erityyppisen sävelmän yhteydessä Timontytär aloittaa saman *Sisaren turmeluksen* runon ilman aloitusformulaa, suoraan runon tyypillisesti aloittavalla säkeellä *Turoi tuimoi mees kavala*. Aavistelisin ensimmäisen sävelmän liittyvän kiinteästi illalla laulamiseen, sillä illasta kertoviin runoteemoihin liittyvistä sävelmistä moni on samalla tavoin loppusäveliä venyttävä, hidastempoinen ja joskus osakertauksia sisältävä.⁹³⁶ Tästä iltalaulusta Timontytär sitten assosioi muihin saman runoteeman – ei saman aloitusformulan tai laulutilanteen – yhteydessä mahdollisiin sävelmiin. Laulujen väliset assosiaatiot tai temaattiset yhteydet saattoivat sijoittua monelle eri tasolle.

Aloitusformuloiden ja -teemojen pituus ja luonne vaihtelee suuresti: lyhimmillään aloitusformula voi olla säkeen pituinen, pisimmillään esimerkiksi liekkumisen aloittaneet liekkuvirret ovat monikymmensäkeisiä. Samoin vaihtelee tapa, jolla aloitusformulat viittaavat laulamisen tilanteisiin. Liuku-, liekki-, kokko-, kulkemis- sekä tanssiformulat ja -teemat puhuvat suoraan tilanteesta tekeillä olevasta asiasta eli ajamisesta, keinumisesta, kokolle kulkemisesta, läpi kylän kulkemisesta tai tanssista. Häälaulut alkavat tyypillisimmin joko kohteensa puhuttelulla tai tiettyyn tilanteeseen liittyvällä kehotuksella tai toteamuksella. Luonteeltaan kiinteät praasnikkavirret, erityisesti Iilian ja Pedron virret, mutta myös Martin virret, alkavat pyhimyksen puhuttelulla, kiletoivirret taas laulutilanteeseen liittyvillä tervehdyksillä tai kehotuksilla. Aloitusformula voi hahmottua 1) kiinteästi osana tiettyä yksittäistä runotyyppiä, 2) laulun tiettyssä tilanteessa käytännössä poikkeuksetta aloittavana, muuallakin käytettävissä olevana teemana tai 3) satunnaisena, valin-

⁹³⁵ SibA Launis 14. Luonnollisesti tämänäyttypiset aloitukset ovat olleet käytössä myös yhteisöjen sisäisissä laulutilanteissa: esimerkiksi Juljaana Pohjalainen osoitti tämänkaltaiset aloitussanat usein tyttöajan vertaisryhmälle: *Oi tytöt sulat sisaret [...] työ käsetä laulamaa [...] tohtinenko rohtinenko, kehannenke kelvannenke* (Käsetään laulamaan, Kehannenke, kelvannenke). Lähes 80-vuotiaan vanhuksen suussa alkuääne viittaa väistämättä selkeästi keruuhetken ulkopuolelle, tässä nähdäkseni omaan tyttöaikojen lauluun, johon Pohjalainen viittasi usein myös sanallisesti. (SKS KRA Haavio 2551; ks. myös KRA Haavio 2540; Salminen K. 50, 231. Tyttöaikojen laulusta kertomisesta ks. esim. SKS KRA Enäjärvi-Haavio 556.)

⁹³⁶ SKS L 95a; A 300/43b; SibA Launis 148, 222b, 322, 336; ks. kuitenkin myös SibA Launis 214, 282, 371. Metsän sävelistä Timonen 2004, 93–107.

naisen oloisena erilaisiin runoihin tietyissä tilanteissa kytkeytyvänä kehystäjänä, kuten tanssinaloitusten kohdalla.

Eri tallentajien kokoelmia erottavista tilannesidonnaisista piirteistä ilmeisin on monen eri runon alkuun sopivien aloitusformuloiden käyttö: suhteellisesti tiheimmin niitä esiintyy esitystapoihin – joko puhtaasti sävelmiin tai ainoastaan esityksellisiin tekstuaalisiin piirteisiin ja kontekstietoihin – keskittyneiden tallentajien, etenkin Armas Launiksen ja Laihojen keräelmissä. Monilla lähinnä runotekstejä ylös kirjoittaneilla tallentajilla tilannesidonnaisia, helposti useisiin erilaisiin runoihin yhdistyviä aloitusformuloita on runojen yhteydessä melko niukasti.⁹³⁷ Tämänkaltaisille aloitusformuloille on ominaista liikkuvuus. Ne jäävät ilmeisen helposti esittämättä, jos laulutilanne ei anna niiden käytölle aihetta.

Esimerkiksi Valpuri Vohta esitti *Kui miä kazvelin kanaine* -runon eri kerääjille neljä kertaa vuosina 1931–1937. Runoteksti pysyi aloitusformulaa *Tehkää yksi ympärikko* ja yhtä paralleelisäettä lukuun ottamatta säkeestä säkeeseen samana tallennustilanteesta toiseen. Kyseessä oli siis Vohdalla erityisen kiinteä kokonaisuus. Aloitusformulan hän lisäsi laulun alkuun äänitystilanteen lisäksi ainoastaan runojen esittämisestä kiinnostuneen Lauri Laihon kirjoittaessa runoa muistiin; muissa tallennustilanteissa runo jäi kehystämättä. Äänitteellä runo lauletaan riehakkaalla, nopealla tanssinuotilla, rytmikkäiden kiljahdusten säestämänä.⁹³⁸ Lauri Laiholle yksin esittämänsä, tanssiformulalla alkavan versionsa Vohta paikansi samoin kuin äänitteen: ”Se mäntii ympärikkona.” Kaarina Salmiselle Vohta nimesi ilman aloitusformulaa esittämänsä version *pulmavirreksi* eli häärunoksi, ja antoi tässäkin tarkemman kuvauksen: ”Männää ympärikkoo.” Vohdan Elsa Enäjärvi-Haaviolle kahta vuotta aikaisemmin laulama runo jäi sitä vastoin täysin ilman sekä kontekstimaailmintoja että aloitusformulaa. Vohta kuitenkin kuvasi Enäjärvi-Haaviolle toisessa yhteydessä erikseen kyseisen aloitusformulan merkitystä ja käyttöä: ”Kaksi rinnan kulki piirissä; tähän sopivat sanat: *Tehkää yksi ymbärikko, Karavooti kaunokkainen. Ymbärikko* ja *karavooti* siis tarkoittivat tällaista liikuntatapaa.” Tätä formulaa ei ole alueelta tallennettu kovinkaan runsaasti, kenties juuri sen irrallisen luonteen takia. Enäjärvi-Haavion keräelmässä se esiintyy ainoastaan Vohdan lyhyessä kuvauksessa, ei yhdenkään runon yhteydessä. Täysin samassa muodossa se esiintyy Vohdan toisintojen lisäksi ainoastaan Väinö Salmisen anonyymiksi jääneen runon *Yks oli väärä miun emoni* alusta. Tämäkin on luultavasti Vohdan laulama: hänet on merkitty muistiinpanoissa seuraavan laulun esittäjäksi, ja kyseinen runo tallennettiin häneltä myös äänitteinä kaksi kertaa. Kummallakin äänitteellä sävelmä ja laulamisen tapa on sama kuin *Kui miä kazvelin kanaine* -runon yhteydessä, mutta aloitusformula puuttuu. Voikin uumoilla *Tehkää yksi ympärikko* -formulan ja kyseisen

⁹³⁷ SKVR:stä ei esimerkiksi *Tehkää yksi ympärikko* -formulaa löydy ollenkaan. *Nyt on lusti nuoren nois-* formula esiintyy useammin, mutta vanhemmissa keräelmissä (Alava ja Porkka) ainoastaan vakiintuneen oloisena yhdistelmänä vanhempien kuolemasta kertovan aiheelman kanssa (SKVR III 881, 2428; vrt. SKS KRA Haavio 2495; Laiho A. 2221; Laiho L. 5357; Salminen 2909); useampien aiheilmien yhteydessä formulaa esiintyy vasta runojen jälkikorjuussa olleilla Ruotsalaisella ja Salmisella, ks. SKVR III 2647, 2720, 2928, 3245 (vrt. SKS KRA Laiho L. 4832); sekä keskellä runoa SKVR III 3305, säe 11 (vrt. SKS KRA Enäjärvi-Haavio 468). 1930-luvun keräelmissä aiheilmaa esiintyy kummankin tyyppisissä yhteyksissä (edellisten lisäksi SKS KRA Laiho A. 2094; Salminen K. 29).

⁹³⁸ SKS KRA Enäjärvi-Haavio 481; Laiho 4998; Salminen K. 265; SKSÄ L 95c.

tanssisävelmän liittyneen Vohdalla kiinteästi yhteen. Aloitusermulan käyttö ei kuitenkaan ollut mitenkään välttämätöntä edes lauletuksessa esityksessä, ja formula siirtyi helposti yhden runon yhteydestä toiseen.⁹³⁹

Vaikka erilaiset tanssinaloitusermulat, kuten *Nyt on lusti nuoren noissa* tai *Hypätkäämme hyrjätkäämme*, ovat Inkerissä yleisiä, on juuri Vohdan käyttämän kaltaisen tanssinaloitusermula tallennettu hänen lisäksi vain Anna Kivisoolta. Kivisoo esitti formulan hieman eri muodossa ja aineistossa yleisempään tanssinaloitusermulaan yhdistyneenä: *Tehkää yksi ympärikko, kaksi kallist karavoodii, täs on lusti nuoren noissa*. Kivisoon aloitusermula on tallennettu irrallisena ainoastaan katkoviivojen ilmaistessa, että jatkoksi saatettiin laulaa muutakin.⁹⁴⁰ Tuntuu kuitenkin luonnolliselta, että tämänkaltaisia suhteellisen irtonaisia ja tilannesidonnaisia formuloita esiintyy runsaammin laulamisen tavoista kiinnostuneiden 1930-luvun kerääjien aineistoissa ja ääniteaineistoissa kuin varhaisempien, ensisijaisesti kiinteitä runoja tallentamaan pyrkineiden kerääjien tallenteissa.

Etenkin Launoksen käsikirjoituskokoelman nuotit sisältävät usein ainoastaan säkeen tai parin pituisen yleisen aloitusermulan, vaikkapa *La miä laulan nyt miä jouvan, nyt miä jouvan laulamaa*, jonka jatkona mahdollisesti seurannutta runoa ei voi edes arvailla. Tämänkaltaiset toisinnat kertovat ainoastaan tiettyjen sävelmien ja aloitusermuloiden yhteydestä, eivät siitä, minkälaisia pidempiä runokokonaisuuksia näiden yhteydessä on käytetty. Erot kerääjien välillä näkyvät myös runojen ja sävelmien yhdistelmien variaatioissa: siinä missä Launiksella samoja runonalkuja esiintyy usein lukuisten erilaisten sävelmien yhteydessä ja erilaisia sävelmätoisintoja on enemmän kuin missään muussa inkeriläisessä sävelmäkeräelmässä, Laihojen äänityksissä samoilla sävelmillä on usein laulettu monia erilaisia runoja eikä sävelmätyyppien kirjo ole likimainkaan yhtä suuri. Tallentajasta ja tilanteesta riippuen laulajat saattoivat joko lähinnä pysytellä muutamien yleissävelmien puitteissa tai – ilmeisesti lähinnä erikseen pyydettyäessä – vaihdella sävelmiä enemmän ja käyttää myös tilannesidonnaisempia erityissävelmiä. Vain tietyt vahvasti tilannesidonnaiset, usein rituaalisesti keskeiset runot näyttävät tallentajasta ja tämän intresseistä riippumatta tulleen lähes poikkeuksetta lauletuiksi omilla erityissävelmillään.

Asetelmaa onkin syytä käsitellä laulun tilannesidonnaisuuden eli esitysareenan ja rekisterin kiinteän yhteyden kautta. Tallennustilanteessa itse tallennustilanne oli ensisijainen esitysareena, jonka puitteissa laulaja saattoi esityksen eri tasoilla kertoa tyypillisestä tai erityisestä laulamisesta muissa tilanteissa. Sekä 1) ensisijaisen esitysareenan luonteesta eli siitä, minkälaiseksi laulaja ja kerääjä tilannetta omilla tavoillaan muokkasivat ja tulkitsivat että 2) erilaisiin muihin esitysareenoihin si-

⁹³⁹ SKS KRA Enäjäarvi-Haavio 481, 552; Laiho L. 4998; Salminen K. 265. *Yksi oli väärä miun emoni*: SKS KRA Salminen 3013 ja 3014 (viitetiedot); ERA, Fon. 372c; SKSÄ L95 d. Valpuri Vohdalle riehakkaaseen tanssiin liittyvä *Tehkää yksi ympärikko* -formula näyttää poikkeavan tallennustiheyden perusteella olleen hänelle jollain tavalla merkittävä ja kenties tiivistäneen jotain hänen suhteestaan laulamiseen. Hänen esilaulunsa vuoden 1937 äänityksissä painottuvat vahvasti nopeiden tanssi- ja pilkkalaulujen suuntaan. (SKSÄ L 92c, 95c ja d, 96 b, 98d, 100b ja c.) Traagisia, hitaasti esitettyjä lauluja häneltä ei sitä vastoin ole äänitteinä tallennettu.

⁹⁴⁰ SKS KRA Laiho L. 5329.

toutumisen vahvuudesta riippui se, minkälaisina laulaja runoja esitti. Jos tallennustilanne kannusti keskittymään tekstuaaliseen tasoon, vaihtuivat lähinnä runot. Laulaja saattoi sanella ne tai käyttää esittämiseen vain yhtä yksinkertaista yleisävelmää. Jos laulaja keskittyi musiikillisiin tai esityksellisiin tasoihin, saattoivat sävelmät ja muotorakenteet vaihdella, ja lopputuloksena saattoi tekstin osalta tallettua ainoastaan lyhyitä aloitusformuloita.

Kuten Lauri Harvilahti (1998b, 199) on todennut, eivät SKVR:n teksteissä runojen lauluissa saamat rakenteet juuri näy. Pitkälti tämä selittyy tietenkin kerääjien kiinnostuksen kohteilla ja keruutekniikalla. Tallennustilanteita on kuitenkin syytä miettiä myös laulajien kannalta. Huolimatta esimerkiksi Launiksen ilmeisestä kiinnostuksesta monimutkaisempiin musiikillisiin rakenteisiin, on suurin osa tallennetusta sävelmäaineistosta kuitenkin yksi- tai kaksisäkeisiä sävelmiä ilman osakertauksia, lisätavuja tai refrenkejä. Säkeitä sellaisenaan toistavat sävelmät olivat yleisimpiä. Myös myöhemmissä ääniteaineistoissa monet laulajat esittävät valtaosan runoistaan muutamalla yksinkertaisella perussävelmällä. Runonkerääjille esiintyi ilmeisesti usein yksi ihminen kerrallaan, ja päähuomio oli runoissa itsessään. Tämän lisäksi suuri osa lauluista oli sangen vapaasti paikallisesta lajista toiseen siirrettäviä lyyrisiä ja lyyris-eppisiä runoja. Laulajat näyttivät usein esittäneen tämänkaltaiset moneen tilanteeseen sopivat runot määrittämättä esityksellisillä keinoilla niiden rekisteriä ja siten kytkemättä niitä tiettyyn esitysareenaan. Miksi haastateltava olisi siirtynyt rakenteeltaan monimutkaisempiin sävelmiin tai laulanut väliin refrenkejä, vaikka olisikin sanelun sijasta laulanut runonsa? Juuri tämän takia muutamat joko kerääjän tai laulajan tekemät poikkeukset vaikuttavat tärkeiltä. Esimerkiksi Vihtori Alavan tallentamat muutamat yllättävät, yksittäiset refrengit keskellä runoa tai yksittäisen laulajan kuten vaikka Maria Hauen repertuaarin ainoa viite laulamisen rakenteisiin merkitsevät jonkinlaista murtautumista laulullisuuden puolelle ja merkitympiin esitysrakenteisiin eli tiettyihin esitysareenoihin sidoksissa oleviin rekistereihin.⁹⁴¹

Siinä missä sävelmänkerääjän keskittyminen lauluesityksiin vaikutti laulamiseen liittyvien aloitusformuloiden yleisyyteen, saattoi runonkerääjän keskittyminen (usein saneltuihin) runoteksteihin vähentää tämänkaltaisia tilannesidonnaisia elementtejä. Yksi runo tai runoteema saattoi saada monia ilmiänsä, ei vain sisältönsä ja säeasunsa vaan myös muotorakenteensa (kertaukset, osakertaukset, refrengit ja lisätavut) sekä musiikillisten ja liikkeellisten piirteidensä suhteen. Kuten kerääjä loi kuulemastaan tietynlaisen tallenteen muuttamalla hetkessä kuulemansa laulun tietynlaiseksi, määrättyjä piirteitä sisältäväksi pysyväksi tekstiksi tai siihen rinnastuvaksi äänitteeksi, valitsi myös laulaja joko tietoisesti tai tiedostamattaan runonsa esitykseen tietynlaisia piirteitä. Sekä laulaja että kerääjä vaikuttivat osaltaan siihen, mitä lauluja ja millaisina esityksinä tallennettiin.

⁹⁴¹ SKVR III 2391 (*hoi goorja hoi beda*), 2425 (*oi kolina*); SKS KRA Alava pikakirjoitusvihko I 1897, s. 47. Maria Hauesta ks. alaluku Leinosta leskestä; SKS KRA Laiho L. 5213, 5214.

TILANTEEN MONIKERROKSISUUS

Edellisissä luvuissa olen hahmotellut kuvia länsi-inkeriläisen julkisen laulun tilannesidonnaisuuksista häissä ja praasnikoilla. Laulun alkusäkeet, runoteemat ja moninaiset musiikilliset piirteet määrittyivät usein laulutilanteen mukaan. Laulutilanne puolestaan näyttää, karkealla tasolla, määrittyneen vaihdellen ainakin vuodenajan, pyhän tai arjen, laulajajoukon ja yleisön sekä lauluun liittyvän tekemisen laadun kautta. Sävelmä – sen muotorakenne, melodia, rytmi tai siihen liittyvä refrengi, joskus ehkä vain laulamisen vaikeammin määrittyvä yleinen sävy, tempo, äänenväri – kannatteli osaltaan tilannetta. Se saattoi joko pysyä samana pitkän aikaa tai vaihtua laulun, laulajan ja tilanteen luonteen mukaan. Esimerkiksi liekulla laulamiseen ei aineistossa liitetä kuin yksisäkeistä laulamisen muotorakennetta – ja sävelmät ovat kaikki neli-iskuisia ja suppea-alaisia – mutta toisaalta liekun lähettyvillä saatettiin keinuvuoroa odotellessa ilmeisesti laulaa monenlaisia tanssilauluja, ja tanssilauluja puolestaan esitettiin tyypillisesti hyvin moninaisilla sävelmillä. Häissä suuri osa keskeisistä lauluista laulettiin kahta yksinkertaista sävelmätyyppiä käyttäen, mutta tietyt laulut, erityisesti kokin kiitos ja jotkut morsiamen puolen lähinnä morsiamelle osoittamat laulut, laulettiin usein omilla osakertauksia sisältävillä sävelmätyypeillään.

Kun inkeriläisen laulun havaitsee, Launista (1907) ja Timosta (2004, 82–157, 238–303) seuraten, sekä tekstuaalisilta että musiikillisilta piirteiltään osin tilanteen mukaan muokkautuvaksi ja ketjuuntuvaksi, on edessä väistämättä tallennustilanteiden uudelleenarvioiminen. Minkälaisin tavoin laulu muokkautuu tallennustilanteessa? Mihin tilanteeseen tai tilanteisiin laulaja suhteuttaa kerääjälle laulamisensa: keruuhetkeen, tiettyyn (erityiseen) aikaisempaan tilanteeseen vai kulttuuriisesti tyypilliseen tilanteeseen? Jos hän laulaa häälaulun, laulaako hän yleistyksen tyypillisestä laulusta, joissain tietyissä häissä laulamansa laulun, jossain häiden ulkopuolisessa tilanteessa käyttämänsä häälaulun vai häälaulun sovitettuna juuri tiettyyn keruutilanteeseen? Minkälaisia esityksellisiä piirteitä laulaja punoo mukaan, mihin ne viittaavat? Esityksellisten piirteiden valinta on osa esityksen kontekstualisaatiota (ks. Bauman & Briggs 1990, 68–73; Briggs 1988, 12–16; Hanks 1989, 104–113), laulun ja sen kontekstien suhteiden ja siten esityksen tilannesidonnaisen merkityksen luomista. Ei tietenkään voi edes olettaa, että yksin arkena kerääjän pyynnöstä laulamaan ryhtynyt nainen pystyisi tuottamaan samanlaisen esityksen, kuin pyhäpäivänä suuren, kenties jo hieman juopuneen häävierasjoukon kanssa laulaessaan. Erityisesti häälaulujen yhteydessä laulajilla näyttääkin olleen välillä kerääjän näkökulmasta katsottuna ongelmia: yhden ihmisen oli vaikea nopeasti tuottaa koko monipäiväistä, dialogista rituaalia ja erotella eri toimijoiden laulamia osia toisistaan.

Mitä siis olivat kerääjille sanellun tai laulettuun suhteet tyypillisempiin laulutilanteisiin, ja miten laulamisen tilannesidonnaisuuden logiikat mahtoivat toimia keruutilanteissa? Olennaisin ja kenties itsestään selvin huomio on, että keruutilannekin on tilanne (Timonen 2004, 288; ks. myös Bauman 2004, 10, Tarkka 2005, 101). Laulaja mukautuu ja reagoi osaamansa ja aiemmin kokemansa pohjalta keruuhetkeen siinä

kuin mihin hyvänsä muuhunkin tilanteeseen. Lopputulos riippuu sekä kerääjästä, laulajasta, että näitä ympäröivistä olosuhteista. Kulttuurisesti tyypilliseksi laulun voi olettaa, jos samankaltaisia tekstuaalisten, musiikillisten ja esityksellisten piirteiden yhdistelmiä on tallennettu useammilta laulajilta: juuri näitä tyypillisyyksiä on etsitty edellisissä luvuissa. Tyypillisyyksien valossa voi myös tiettyjä yksittäisiä tilanteita ja tallenteita lähteä pohtimaan tarkemmin. Seuraavat esimerkit ovat erityistapauksia, joiden katson laajempaan kehykseen suhteutettuna kuitenkin kerto-
van laulun muotoutumisen tavoista yleisemminkin.

LEEKUTUSNOOTTI

Liekkuvirret muodostavat tekstuaalisesti ja musiikillisesti yhden kiinteimmistä praasnikkoihin liittyvistä lauluryhmistä. Keinusta ja keinumisesta puhuvat aloitusteemat ovat helposti tunnistettavia ja niihin liittyvät länsi-inkeriläiset sävelmät ovat kaikki samantyyppisiä: yksisäkeisiä, suppea-alaisia, neli-iskuisia. Sävelmiin on kuitenkin kaksi viisi-iskuista poikkeusta.

ARKISTOVIITE	PAIKKA	KYLÄ	IRS	ALKUSÄE	MUOTORAKENNE	RYTMI	SÄVELIÄ
SKS KRA Borenius e 198	Soikkola	Savimäki	178	Leekuttaja keekuttaja	12345678	22222244	4
SibA Launis 37	Narvusi	Ropsu	805	La mie katson liekkujani	12345678	22222244	6

Sävelmien yhteyteen merkityt runosäkeet ovat selkeitä liekkuvirsiä: *Leekuttaja keekuttaja* ja *La mie katson liekkujani*. Nämä molemmat sävelmät on kuitenkin kerääjien muistivihkoissa kytketty lapsen keinuttamiseen: ensimmäinen on nimetty *leekutusvirreksi*, toinen kehtolauluksi. Sana liekkua tarkoitti sekä suuressa kyläkeinussa liekkumista että lapsen keinumista kätkeyssä.⁹⁴² Yleensä suurella liekkulla laulettavat liekkurunot on, eri kieli- ja murremuodoin, nimetty *liekkuvirsiksi*, -runoiksi, -lauluiksi tai -nuoteiksi (nootti), Keski-Inkerissä myös pääsiäisnuoteiksi.⁹⁴³ *Liekutusrirsi*-termillä Anna Kivisoo puolestaan puhui kehtolaulustaan, ja liekkuttamiseen liittyviä erilaisia verbimuotoja käyttivät muutkin laulajat *lapsenvirsii* kontekstualisoidessaan.⁹⁴⁴

Ensimmäisen viisi-iskuisen liekkusävelmän lauloivat Boreniukselle Vöglä ja Okkuli Soikkolan Savimäellä. Vöglältä tallentui myös sävelmällä laulettu hyvin tyyppillinen liekkuruno. Vaikka Vöglä nimesi runon *lapsenvirteen* viittaavalla termillä, hän kontekstualisoi runon silti pääsiäisen julkiseen keinumiseen: ”Leekutusvers.

⁹⁴² Ks. esim. SKS KRA Salminen K. 54.

⁹⁴³ SKVR 44 viite 1, 600, 1069, 1905; SKS KRA Laiho L. 5342; Borenius e 200, 207, 209; SibA Launis 104; ks. myös Launis 1907, 107; Timonen 2004, 149–150.

⁹⁴⁴ SKS KRA Laiho L. 5340; ks. myös SKVR III 1061–1065; SKS KRA Laiho L. 4852; Haavio 2424; Salminen K. 228; Salminen V. 2895; lapsenvirrestä esim. SKVR III 3814; SKS KRA Salminen K. 284; Borenius e 182.

Pääsiäisel leekutaan.” Samaa määrettä laulajat käyttivät sävelmän yhteydessä, mutta tällöin he korostivat erityisesti lapselle laulamista: ”Leekutusnootti (jolla myöskin lapsia nukutetaan).”⁹⁴⁵

Nuotti 35. Vöglän ja Okkulin leekutusnootti Soikkolasta (SKS KRA Borenius e 198).

Sävelmän valintaan, nimityksiin ja kommenttiin oli ilmeisesti syynä pienen tytön läsnäolo sävelmien ja runojen ketjuna edenneessä tallennustilanteessa. Tyttö lauloi ainakin yhden laulun naisten kanssa ja olettaisin hänen läsnäolonsa vaikuttaneen myös Vöglän ja Okkulin ensimmäisenä esittämän häälaulun kommenttiin: ”Samalla pulmanootill lauletaan lapselleki ja muitaki versii” – lapselle ja muutenkin saatettiin siis laulaa myös tyypillisesti seremonialisempiin tilanteisiin liittyvien laulujen sävelmillä, liekkuvirsien lisäksi häälaulujenkin.⁹⁴⁶ Borenius oli ilmeisesti jo tallentanut ”varsinaisen” liekkunuotin, ja tyytyi vain merkitsemään itselleen pienen muistiinpanon ”vrt. yl. varsinaista.”⁹⁴⁷ Toisin kuin Vöglän runo, Vöglän ja Okkulin sävelmä ei tämän muistiinpanon, muun aineiston ja poikkeavan nimityksen perusteella mitä ilmeisimmin ollut ”varsinainen” liekkunuotti, vaikka ehkä sitä saatettiin käyttää myös keinuessa. Se oli erityisesti lasten nukutukseen käytetty sävelmä: liekutusnuotti, ei liekkunuotti. Tätä liekkuvirsien yhteydessä epätyypillistä sanamuotoa laulajat käyttivät myös runon yhteydessä. Vöglän runon sanat olivat silti varsinaisia liekkuvirren sanoja. Kiinteän tilannesidonnainenkin runo oli käyttökelpoinen useamman esitysareenan puitteissa ja määrittyi osin niiden mukaan. Lapsen mukanaolo määrittä myös tallennustilanteen esitysareenaa ja laulujen siinä saamia tulkinnallisia kehyksiä, sekä runojen ja sävelmien nimeämisiä että laulujen esityksellisten piirteiden valintaa. Runo oli liekkuvirsi, jota saatettiin laulaa myös lapsen viihdytykseksi, liekutusvirtenä.

Pienillekin lapsille saatettiin laulaa myös kaikenlaista muuta kuin varsinaisia kehtolauluteemoja, vaikka tästä ei inkeriläisessä aineistossa ole paljoakaan mainintoja. Pauliina Reponen kertoi laulavansa lapselleen häälaulua. Narvusilainen Mari Särkinen puolestaan lauloi Kirsti Mäkisen (1990, 209–210) mukaan runoa maailmansynnystä (*Saaren neito*) kehtolauluna. Seiskarin saarella oli Aili Simonsuuren (1969, 122) mukaan usein talvisin töissä inkeröistyttyjä Länsi-Inkerin Soikkolasta.

⁹⁴⁵ SKVR III 597; SKS KRA Borenius e 198.

⁹⁴⁶ SKS KRA Borenius e 197; 193.

⁹⁴⁷ Ainoa Boreniuksen aiemmin keräämä liekkuvirren länsi- tai keski-inkeriläinen toisinto on Tyrön Ylikylästä tallennettu epätyypillinen Hevaan nuotti (SKS KRA Borenius e 125). Voi olla, että joku muun runon yhteydessä esitetty sävelmä oli nimetty liekkunuotiksi, mutta kerääjä ei ollut tullut kirjoittaneeksi sitä ylös. Vöglän ja Okkulin jälkeen Borenius tallensi selvän liekkuvirren vielä Joenperältä ja Kattilasta (SKS KRA Borenius e 200, e 207, 209).

Nämä ”paikkasivat [...] verkkoja, olivat lasten hoitajina ja ’lauloivat lapsille aamusta iltaan’, niin kuin Seiskarin huntupäinen emäntä 1935 kertoi.”⁹⁴⁸

Toisen viisi-iskuisen liekkuvirren toisinnon (*La mie katson liekkuani*) merkitsi muistiin Launis Ropsun kylästä. Tyypillisestä liekkuvirren alkusäkeestä huolimatta kerääjä kirjoitti toisinnon yläpuolelle yksiselitteisesti ”kehtolaulu.”⁹⁴⁹ Kumpikin viisi-iskuinen sävelmä vaikuttaa siis lapsille laulamiseen liittyvältä poikkeukselta neli-iskuisten länsi-inkeriläisten liekkusävelmien joukossa. Matkakertomuksensa Launis (1904, 53) tekeekin kytkennän liekku- ja kehtolaulujen välillä toiseen suuntaan: ”Liekussa laulettiin erityisiä liekkunuotteja, joita joskus kehtolauluinaikin käytettiin.” Tämä kertoo saman kuin Vöglän ja Okkulin pulmanuotti ja Vöglän liekkurunot: varsinaisesti seremonialisempiin tilanteisiin liittyviä runoja ja sävelmiä laulettiin myös lapsille. Tällöin niiden jotkut piirteet tai niiden saamat nimet saattoivat vaihtua.⁹⁵⁰ Liekkuvirren teemoja saatettiin käyttää myös vapaasti kehtolaulun lomaan upottaen. Darja Lehti esitti Väinö Salmiselle sarjan kehtolauluteemoja ja lasten parannukseen käytettyjä loitsuja. Yhden kehtolaulusarjan aloitti kolmisäkeinen liekkuvirren teema ja lapsen liekkumiseen tai liekuttamiseen Lehti viittasi myös kahden varsinaisen kehtolauluteemansa alussa.⁹⁵¹

Kummatkin tavallisista liekkunuoteista poikkeavat viisi-iskuiset sävelmätoisinnot selittyvät (myös) kehtolauluiksi. Liekkunuotin kategoria näyttäytyykin sisään sulkevana. Liekulla laulettiin ainakin aloitusteema yleensä tietyllä sävelmällä, mutta samaa sävelmää voitiin käyttää myös toisissa tilanteissa. Kehtolauluja kutsuttiin *liekutusvirsiksi*, joissa saatettiin käyttää joko varsinaisesta liekkuvirrestä rytmiltään poikkeavaa sävelmää tai, Launiken mukaan, myös varsinaista liekkuvirren sävelmää. Voi tietenkin olla, että viisi-iskuisella sävelmällä laulettiin tai oli aikaisemmin ollut tapana laulaa myös varsinaisia liekkulauluja, vaikka tästä ei ole tallennettu selkeitä esimerkkejä. Pohjois-Inkerissä liekkusävelmä oli nimenomaan viisi-iskuisen. Keski-Inkerissä ja Virossa taas sävelmiä oli useampia paikallisia tyyppejä.

Vaikka kehtolaulut olivat tyypillisesti soololauluja, eivät ne olleet sitä täysin ehdottomasti. Launiken laajan länsi- ja keski-inkeriläisen fonogrammikokoelman kenties hämmäntävin laulu on esilaulajan ja kuoron esittämä kehtolaulu.⁹⁵² Väinö Salminen (1934, 169) kritisoi äänitettä todeten terävästi, että ”käytännössä ei lie ne tapa kutsua kuoroa lasta nukuttamaan.” Launiken oppilas ja seuraaja, A. O. Väisänen (1990, 64; ks. myös 108, 212) esitti opettajansa sävelmienjulkaisumetodia kritisoidessaan yksiselitteisenä, epäilemättä omiin kenttätöihinsä perustuvana

⁹⁴⁸ SKS KRA Mannonen 11109; Borenus 6: 1093, ks. myös 6: 1006; Borenus e 714. Karjalasta ks. Virtanen 1968, 18–21; Tarkka 2005, 49; Huttu-Hiltunen 2008, 250–251, 271, 300. Pitkistä ja vanhoista virsistä esim. SKS KRA Alava VIIa, 734a; Borenus e 84 ja 6: 808; e 102, ja 6: 847. *Kullervo*-runosta kehtolauluna ks. Timonen 2004, nootti 141.

⁹⁴⁹ Sib Launis 37. Termi kehtolaulu on ilmeisesti Launiken käännös *liekutusvirrestä*, *lapsenvirrestä* tai jostain muusta paikallisesta termistä, sillä kehtolaulu-termiä ei aineistoissa muuten esiinny.

⁹⁵⁰ Rituaalisten laulujen käytöstä muissa konteksteissa ks. myös Virtanen 1994b, 236.

⁹⁵¹ SKS KRA Salminen V. 2892–2900. Näitä samoja lapsenvirren teemoja Lauri Laiho tallensi Lehdeltä yhtenäisenä, merkityksettömiä tavuja ja vaihtelevia refrenkisäkeitä sisältävänä ketjuna, joka ei kuitenkaan sisältänyt liekkuvirren aloitussanoja (SKS KRA Laiho L. 5133).

⁹⁵² SKS A 300/42 b.

mielipiteenään, että ”nimenomaan kehto-, lypsy- ja paimenrunot on aina esitetty yksinlauluna.” Kritiikkiin voisi tehdä muutaman loivennuksen: miksi ei olisi mahdollista, että useampi läsnäolija yhtyisi Vöglän ja Okkulin tavoin lapselle laulamiseen, vaikka tyypillisesti lapselle laulettaisiinkin yksin? Laululla voi myös olla monta samanaikaista kohdetta. Launiksen fonogrammilla kaksisäkeisellä sävelmällä laulettu runonpätkä jatkuukin muutaman nukutukseen liittyvän säkeen (*Nukuta jumala lasta, makahuta maaria; tuu siä ukko uulitsalta, tuu siä unta tullessas; tuu siä unta tullessas ja vii siä itku mennessä*) jälkeen huolilyriikan säkein (*mitä tehne miä polloine, mitä tehne kui ellää; mitä tehne kuin elläine, kuin miä kunniam pittää*), joiden kaltaisia laulettiin tyypillisesti myös esilaulajan ja kuoron vuorotteluna.⁹⁵³

Yksityiseen piiriin kuuluvan kehtolaulun tuominen julkiseen äänitystilanteeseen saattoi olla hämmäntävää. Tähän viittaa myös Valpuri Vohdan tapaus. Laulaessaan kolme laulua ilmeisesti Julius Mägisten fonografiin, hän esitti ensimmäisenä kehtolauluteeman, jonka viimeisten säkeiden väliin ja loppuun sekoittui hänen nauruaan. Tämän lisäksi hän lauloi nauramatta yhden häiden pilkkalaulun ja yhden tanssilaulun. Kertoessaan aikaisemmista tallennustilanteista Lauri Laiholle Vohta mainitsi näistä kolmesta laulusta ainoastaan kehtolaulun, vaa-sanalla sen laulamista merkiten: ”Mägiste kävi tääl laului ottamassa truban sissää. Mie lauloin vaa: ää ää ämmän lasta.” Muina tapauksina Vohta mainitsi ensimmäisen häneltä 17-vuotiaana tallennetun runon, Salmisen käynnin (arkisten) tuvanpesijäisten aikaan sekä sen, kuinka oli Enäjärvi-Haaviolle näyttänyt tanssimista naapurin rouvan kanssa, kaikki tavalla tai toisella erityisiä tai epätyypillisiä tilanteita. Vohdan naurureaktion ja jälkikäteen muistelemisen tulkitsisin tilanteen hämmäntävyyden osoitukseksi.⁹⁵⁴

Launiksen tallentama kuoroversio kehtolaulusta saattoi tietenkin olla vain tallennustilanteen tuottama poikkeus. Voi olla, että esilaulaja, Ustenja Miikkulantytär Porfein nainen, ei halunnut laulaa yhtäkään laulua fonogrammille yksin ja arkisesti ilman kuoroa, tai sitten Launis itse halusi syystä tai toisesta liittää kuoron tähänkin lauluun. Laulun huolilyriikasta koostuva loppupuoli tuntuu joka tapauksessa suuntautuvan ennemminkin aikuisille kuulijoille tai (esi)laulajalle itselleen kuin nukutettavalle lapselle (vrt. Virtanen 1968, 20–21). Sen loppusanojen voi kohdistuvan myös kerääjään ja äänitystilanteeseen: mitä tekisin, kuinka olisin, kuinka pitäisin kunniani tässä vieraan miehen äänityslaitteeseen epämuodollista kehtolaulua laulaessani. Joka tapauksessa laululla näyttää olevan monta päällekkäistä viitekehystä lapsen nukuttamisesta julkiseen joukkolauluun ja tallennustilanteeseen. Ne kaikki vaikuttivat omalta osaltaan lopputulokseen.

⁹⁵³ Esim. SKS KRA Enäjärvi-Haavio 500; SKSÄ L89 b, 94 b.

⁹⁵⁴ ERA, Fon. 372a; SKS KRA Laiho 5410; ks. myös Liite 1 laulajista. Mägisten fonogrammille tallennut, alussa hieman häiriöitä sisältävä laulunpätkä ei sisällä Vohdan Laiholle mainitsemaa säettä, joka kuitenkin usein, myös vuoden 1937 äänityksissä, punoutuu osaksi samankaltaista teemojen ketjua. Olennaisinta muisteluksessa olikin ehkä vain se, että Vohta oli laulanut äänitystilanteessa juuri kehtolaulun.

LEINO LESKI

Monenlaisia runoja saatettiin laulaa sekä rituaalisesti keskeisten runojen jatkona että itsenäisinä kokonaisuuksina tai teemaketjuina muissa tilanteissa, mutta näiden lyyristen ja eppisten runojen laulamisesta tallennettiin kontekstimainintoja paljon vähemmän kuin rituaalisesti keskeisistä runoista. Tarkastelen seuraavassa vielä esimerkinomaisesti länsi-inkeriläisiä lyyris-eppisen *Leinon lesken* runon toisintoja ja kontekstikuvauksia. Edellisten lukujen analyysit muodostavat tässä kehyksen, johon on mahdollista suhteuttaa myös muita kuin rituaalisesti keskeisiä lauluja.

Inkerinsuomalainen Valpuri Vohta lauloi *Leinon lesken* runon Elsa Enäjärvi-Haaviole vuonna 1936 ja Aili Laiholle vuonna 1937 ja oli mukana kuorossa runon äänityksessä Tallinnassa vuonna 1937.⁹⁵⁵ Häneltä käsikirjoituksinakin tallennetuissa versioissa toistuu sama laulun perusrakenne ja sävelmän tuottama muoto kuin äänityksessä. Esilaulaja lauloi kaksi säettä ja kuoro toisti jälkimmäisen säkeen kuusi viimeistä tavua kahdesti. Vohta toisti kaikille tallentajille myös kuoron kertaukset, vaikka lauloi runoa muistiinkirjoittaneille kerääjille todennäköisesti yksin. Joko yksin laulamiseen tai kerääjien tulkintavaikeuksiin viittaa kertausrakenteen epä säännöllisyys käsikirjoitusversioissa.⁹⁵⁶ Vohta teki kuitenkin selväksi, että kuoron tuli laulaa säkeen osittaiset kertaukset. Tämä kuoron osuuden painottaminen tuntuu korostaneen laulamisen kollektiivista luonnetta, vaikka se voi toki olla myös seurausta kummankin kerääjän kiinnostuksesta esittämistapoihin (ks. Enäjärvi-Haavio 1949; Simonsuuri 1972).

Saman laulun – sävelmän ja runon alun – oli äänittänyt jo A. O. Väisänen Helsingissä vuonna 1931 vierailleelta, inkerislaulaja Jeodokia Räkälän johtamalta narvusilaiskuorolta.⁹⁵⁷ Räkälä oli Tallinnan äänitysten aikaan ilmeisesti kuollut tai siirtynyt Venäjän puolelle, mutta hänen kanssaan Helsingissä laulanut Mari Vahter esitti Tallinnassa *Leinon lesken* esilaulun.⁹⁵⁸ Kyseisestä sävelmätyypistä tai tekstuaalisesta muotorakenteesta ei ole aineistossa muita toisintoja. Se tosin muistuttaa Soikkolasta tallennettua, häälaulujen joukossa poikkeuksellista *ounapuu*-sävelmää, mutta kuoron osuus on yhden musiikillisen iskun ja yhden runomitallisen aseman pidempi ja eri tavoin rytmitetty. Muotorakenteen harvinaisuus viittaa siihen, että Vohta todennäköisesti käytti myös kerääjille ennen äänityksiä laulaessaan samankaltaista sävelmää kuin Tallinnassa laulaessaan:

⁹⁵⁵ SKS KRA Elsa Enäjärvi-Haavio 467; A. Laiho 2291; SKSÄ L 87 c.

⁹⁵⁶ Vain yhden säkeen pituiset esilaulajan osuudet täydentyisivät laulettuina luultavasti kerratulla edellisellä säkeellä, ja kolmen säkeen pituiset osiot laulettaisiin samanlaisen kertauksen avulla kahtena kuoro-osan erottamana parisäkeenä. Esilaulaja laulaisi siis aina kaksi säettä kuoro-osuuksien välillä, kuten äänitetyissä versioissakin. Näiden tekstitoisintojen vertaaminen äänitteisiin näyttää osaltaan, että lauletuista rakenteista kiinnostuneidenkaan kerääjien muistiinpanot eivät ole aina kaikilta osin tarkkoja.

⁹⁵⁷ SKSÄ A 507/8b.

⁹⁵⁸ Ks. Liite 1 Räkälästä ja Vahterista.

$\text{♩}=65$ $g1=g1$

He - li - se He - li - jä met - sä, ko - mi - se ko - mi - ja kor - pi,
ja kor - pi

ja ko - mi - a kor - pi, ja ko - mi - a kor - pi,
ja ko - mi - a kor - pi, ja ko - mi - a kor - pi,

kolt o - li kor(o) - ves - sa lä - Het - tä, kolt o - li loh - ta läh - te - Hes - sä,
te - Hes - sä,

loh - ta läh - te - Hes - sä, loh - ta läh - te - Hes - sä,
loh - ta läh - te - Hes - sä, loh - ta läh - te - Hes - sä,

kolt o - li loh - ta läh - te - Hes - sä, kolt o - li lin - nal - la la - Het - ta,
la la - Het - ta,

lin - nal - la la - Het - ta, lin - nal - la la - Het - ta,
lin - nal - la la - Het - ta, lin - nal - la la - Het - ta,

Nuotti 36. Ensimmäiset säkeet Mari Vahterin ja kuoron esittämästä Leinon lesken runosta, alla esilaulajan tekstiosuudet koko runosta (SKSÄ L 87c).

Helise Helijä metsä,
komise komija kor(o)pi!
Kolt ol'i kor(o)vessa läHettä,
kolt ol'i lohta l'ähteHessä,
kolt oli lohta lähteHessä,
kolt oli linnalla laHetta:
yks ol'i nuoren neijol l'inna,
toin ol'i nuorem mor(o)sijammen,
toin ol'i nuorem mor(o)sijamme(n),
kolomas(a) leski leina l'inna.
Kump ol'i nuorem mor(o)sijammen,

se ol'i kullalla kuvattu,
kump ol'i nuorem mor(o)sijammen,
se oli hopialla huol'itettu,
kump ol'i leskel leina l'inna,
se ol'i vas(s)ella val'ettu.
En oo leski leina leski,
om miulla kolomet(e) vaa pojutta:
yks ono Ruotsissa rovasti,
toin ono piispa pappilassa,
toin ono piispa pappilassa,
kol(o)mas on(o) kotine herra.

Runossa kehoitetaan metsää helisemään ja komisemaan eli kumisemaan ja luodaan surrealistinen kuva kolmesta lähteestä metsässä, kolmesta lohesta lähteissä ja kolmesta linnasta lohissa. Runo viittaa naisen elämään kolmessa sosiaalisessa, asteittain huononevassa asemassa: nuoren neidon linna on tehty kullasta, nuoren morsiamen hopeasta ja leinon lesken vaskesta. Surulliseksi eli *leinoksi* nimetty leski kertoo, että hänellä ei ole syytä olla surullinen: hänellä on kolme poikaa, joista yksi on rovasti, toinen piispa ja kolmas ”kotinen herra.” Vohdalta ja kuoroilta tallennetut versiot eivät jatku yleisellä teemalla poikien kuolemasta – joka on usein tulkittu rangaistukseksi lesken edeltäneestä ylpeydestä (esim. Harvilahti 2004, 202; ks. myös Krohn 1932) – ja sitä seuranneesta lesken surusta ja turvattomuudesta (*nyt oon leski nyt oon leina, nyt oon turvatoimittu*). Ilman lisätietoja Vohdan laulamat versiot voisi siis tulkita vain puheenvuoroksi poikien äidin ylpeydestä.⁹⁵⁹ Äänitteillä laulavien naisten äänensävyt sekä laajempi käsikirjoitusaineisto kuitenkin vihjaavat, että runon laulamatta jääväkin loppu määrää laulun perussävyä. Ääniteissä versioissa laulajien äänensävyt ovat vakavia ja heidän laulamaisensa tasaista, ei esimerkiksi millään tavoin tanssinomaisesti rytmitettyä. Surullista eli *hallee* sävyä ja paikoillaan laulamista toistavat myös Vohdan kontekstikuvaukset:

Pulmissa kun oltii, kai jo väsynneit, mentii lauvan taa ja pantii viinaputeli ettee ja käsi posel ja laulettii. Tämä on sellai hallee laulu. - Kesäl ku istuttii kallal, tämä oli istumalaulu.⁹⁶⁰

Tyttöjen guljanjessa ei laulettu tätä. Tätä ei näet voitu laulaa hulkkuen eikä tanssien. Naiset Jyrinpäivänä saattoivat laulaa tätä. Samoin voitiin tätä laulaa vaikkapa häissä, sitten kun varsinaiset häälaulut olivat ohi tai oli sopiva välikohta. esim. häiden lopulla, kun istuttiin pöydän ympäri sen jälkeen kuin ”Tunsit tulla” oli laulettu.⁹⁶¹

Kontekstikuvaukset osoittavat, että Vohta ei tulkinnut runon liittyvän mihinkään tarkkarajaiseen, tilannesidonnaiseen lajiin. Laulua voitiin laulaa useissa eri tilanteissa: sulhasen talossa hääpöydässä varsinaisten häälaulujen jälkeen, naisten Jyrinpäivän praasnikoilla tai joen kaltaalla istuessa. Vohta oli kuitenkin tarkka siitä, kuinka, missä ja keiden toimesta hänen surulliseksi (*hallee*) nimeämänsä runo voitiin laulaa. Vohdan antama tulkinta on poikkeuksellisen vahva ja selkeästi rajautuva. Laulajia olivat naiset, eivät tytöt, ja runoa tuli laulaa ainoastaan istuen, ei kuljeskellen (*guljaanjes*, *hulkkuen*) eikä tanssien. Laulun nimettyä keskeiskonteksteja olivatkin naisten tärkeimmät laulutilaisuudet, Jyrin praasnikka ja hää.

⁹⁵⁹ Myös osan laulamatta jättäminen tai runon osittain esittäminen voi olla tulkinta. Jekaterina Aleksandrova Soikkolasta lauloi Eino Kiurulle (1990, 108) ensimmäisen tapaamisen aluksi runon Kalervon ja Untamon veljessodasta ainoastaan ”vainolaisten voimattomuutta kuvaavaan kohtaukseen” asti. Kiuru kertoo: ”Kysyin, onko laululle jatkoa? Ei, ei kuulemma ollut.” Seuraavalla tapaamiskerralla Aleksandrova kuitenkin lauloi myös runon traagisen lopun. Kiurun tulkinnan mukaan tämä johtui siitä, että ensimmäisellä tapaamisella laulaja halusi ”korostaa ajatusta ihmisen sitkeydestä” ja päättää runon positiiviseen loppuun – ehkä hän ei myöskään halunnut syystä tai toisesta esittää traagista loppua täysin vieraalle ihmiselle. Keskeneräisen tai katkonaisen oloiset runot eivät aina ole sitä laulajan osaamattomuuden tai muistamattomuuden takia, vaikka sekin on kontekstittiedottomien runojen kohdalla yksi tulkinnallisista vaihtoehdoista (ks. myös Anttonen 1994, 199).

⁹⁶⁰ SKS KRA Laiho A. 2291.

⁹⁶¹ SKS KRA Enäjäarvi-Haavio 467.

Tämä poikkeuksellisen laaja ja monisävyinen kontekstikuvaus ei kuitenkaan kerro kaikkea runon laulamisesta edes Vohdan kotikylässä Kallivieressä. Inkerinsuomalainen, lähes 70-vuotias Maria Otsa lauloi saman runon Lauri Laiholle vuonna 1938.⁹⁶² Hänen kontekstikuvauksensa asettuu oikeastaan Vohdan kuvauksen vastakohdaksi. Otsan mukaan runoa lauloivat nuoret tytöt tanssiessaan: ”Kons mäntii kallaalle nuoret, siis mäntii ympärikkoo ja laulettii.” Runo alkaa kontekstikuvausta vahvistavalla tanssiformulalla *Täs on lusti nuoren noissa, kaunis kassapään karata* ja jatkuu lähes sanasta sanaan samana Leinon lesken runona kuin Vohdan laulat versiot.

Näiden kahden samaa etnistä ryhmää edustavan, samassa kylässä asuneen naisen vastakkaiset tulkinnat voisi selittää useammalla tavalla. Voisi olla, että laulajat vain kertoivat kerääjälle eri ikäryhmän näkökulmat: Vohta aikuisen naisen surullisen laulun, Otsa nuoren naisen tanssilaulun. Runossahan on toisaalta kuvattu neidon elämä eli linna kultaiseksi, toisaalta nostettu esiin aikuisen naisen leskeyden ja turvattomuuden mahdollisuus: eri ikäryhmien laulamana saattoi tulkinnassa painottua jompikumpi. Tytön näkökulmasta runo saattoi näyttäytyä joko varoituksena tulevasta tai oman huolettoman elämän ylistyksenä. Naisen näkökulmasta, leskestä puhumattakaan, runo saattoi kertoa konkreettisemmista uhkakuvista tai jo tapahtuneista asioista. Tyttöaikojen huolettomasta vapaudesta ja laulusta luopuminen naimisiin mennessä – *Leinon lesken runossa* linnan vaihtuminen yhä huonompaan – on runostossa ja itkuissa ylenpalttisenä esiintyvä teema (ks. Nenola-Kallio 1982, 113–181; Timonen 2004, 117–125).⁹⁶³

Vohdan ja Otsan tulkintojen eroihin on kuitenkin muitakin mahdollisia selityksiä. Kumpikin laulajista asui tallennushetkellä Kallivieressä, mutta siinä missä Vohta oli Kallivierestä syntyisinkin, oli Otsa kotoisin Vyötermaan kylästä. Hän oli muuttanut Kalliviereen naimisiin mennessään. Vohta puolestaan oli naimisiin mennessään muuttanut ensin miehensä kotikylään Vyötermaalle, mutta pariskunta oli tullut jo neljän vuoden kuluttua takaisin hoitamaan Vohdan vanhempien taloa. Vohta kertoi alueellisten erojen olevan tunnistettavia: ”Neljä vuotta vaa olin Fyödermaalla. Siel oli jo toine murre lauil.”⁹⁶⁴ On vaikea sanoa, mihin kaikkeen ”laulun murre” voi viitata: kielen ja runoteemojen käsittelyn lisäksi kenties myös laajemmin laulamisen tapoihin. Kahden laulajan erilaiset Leinon lesken tulkinnat voivat siis viitata myös alueellisiin laulukäytäntöjen eroihin.

⁹⁶² SKS KRA Laiho L. 4832.

⁹⁶³ Esim. SKVR III 904, 1015.

⁹⁶⁴ SKS KRA Laiho L. 5409. Vrt. Maria Luukan laulamisesta runojen murteen ja sisällön puolesta joko kaipaalaisittain tai vyötermaalaisittain (Kuusi 1983a, 201).

Jos tarkastellaan Narvusin alueen inkeroisten *Leinon lesken* runosta antamia tulkintoja, laajenee kuva entisestään. Inkeroislaulajilla *Leinon lesken* runo yhdistyy vahvasti metsässä tai läpi kylän kuljettaessa laulamiseen ja tyttöihin.⁹⁶⁵ Anna Kivisoo kertoi tyttöjen laulaneen runoa metsään joukolla lähtiessään, kun ”lähettii tytöt yhes kampas metsää marjoi syömää.”⁹⁶⁶ Tällä kertaa, kuten Senni Timonen (2004, 100–102) on todennut, runon avausformula *Helise heliä metsä* kytkee sen luontevasti myös paikalliseen *metsän virren* kategoriaan.⁹⁶⁷ Toisaalta Kivisoo esitti toisella kertaa laulun ilman metsä-johdantoa ja kontekstimaainta, aloittaen *Kolt oli korvessa lähdetä* -teemasta.⁹⁶⁸ Toinen inkeroislaulaja, Maria Hauki, käytti Lauri Laiholle laulaessaan *saadulmoi*-refrenkiä, joka aineistossa tyypillisesti liitetään rituaaliseen kylän tai kylän läpi kulkemiseen praasnikoilla ja häissä.⁹⁶⁹ *Saadulmoi*-sävelmä lauletaan ääniteaineistossa aina suhteellisen nopealla tempolla, selkeästi rytmittäen. Hauki lauloi ensin tähän refrenkiin liittyvän oman kylän ylistyksen *Kylähäni linnahani* mainiten samalla: ”Tytöt laulavat kulkiessa.” Kylän ylistys kuitenkin päättyi äidin kuoleman teemaan: *ei vaa pitäs miulla laulaa [...] mie vast kullan kuolettelin, maamon maaha mättäelin*. Heti tätä seurasi Leinon lesken runo, johon liittyi hänen mukaansa sama refrenki. Muita runoja laulaessaan hän ei refrenkejä maininnut. Hauella tyttöjen kulkemisenkin tilanne pitää sisällään selkeän surullisia teemoja.⁹⁷⁰ *Saadulmoi*-sävelmään liittyikin aineistossa myös huolilyriikkaa ja traagista lyyristä epiikkaa. Surullinen painotus näyttäytyy selvästi yhtenä tällaiseen laulamiseen liittyneenä tunnetilana, vaikka sävelmä viittaakin ripeään tanssiin tai kulkemiseen ja tyypilliset luvussa 5 tarkastellut aloitusteemat ovat valoisia *Oman kylän ylistyksiä*.

Leinon lesken runoon tyypillisesti liittyviä alkusäkeitä tallennettiin Länsi-Inkeristä useilla erilaisilla sävelmätyypeillä. Näitä liittyi myös moniin sellaisiin sävelmiin, joita ei lainkaan esiinny hää- tai praasnikkalaulujen yhteydessä.⁹⁷¹ Monista muuttaman säkeen pätkistä on toisaalta mahdotonta sanoa, mahtoiko alkusäkeitä todella seurata Leinon lesken runo vai jotain aivan muuta, sillä runolle tyypilliset alkusäkeet saattoivat joskus liittyä myös muihin teemoihin.

Runoa tallennettiin moninaisina kontekstiedottomina ja sävelmättöminä versiona muiltakin länsi-inkeriläislaulajilta, sekä inkeroisilta että inkerinsuomalaisilta. Sen variaatiota on tarkemmin käsitellyt Lauri Harvilahti (2004). Runo voitiin lau-

⁹⁶⁵ Samankaltaisella tavalla inkerois-inkerinsuomalainen, nimensä perustella ortodoksi Fenja Filippova Pärspään kylästä esitti *saadulmoi*-sävelmällä ensin valoisasti oman kylän ylistyksen teemoja, mutta lauloi runon lopuksi särkyvällä äänellä kylän vieressä olevan meren tappaneen häneltä miehen (Rüütel 1979, raita 22). Okuliina Nikkanantytär Hevaan Vepsän kylästä jatkoi laulajan sanojen *Kui miä noisen laulamaha* jälkeen Leinon lesken alkusanoja, kuoron kerratessa *saadulmoi*-refrengin (SKSÄ A 301/20 b).

⁹⁶⁶ SKS KRA Laiho L. 5324.

⁹⁶⁷ Ks. myös Launis 1907, 108.

⁹⁶⁸ SKS KRA Salminen K. 279.

⁹⁶⁹ SKS KRA L. Laiho 5213, ks. luku 5.

⁹⁷⁰ Samalla tavoin Väärnojan suomalaiskylästä kotoisin ollut Sohvi lauloi Savimäen inkeroiskylässä Porkalle *Oman kylän ylistyksen* teemoja, jotka päättyivät *Leinon lesken* runoon (SKVR III 1586).

⁹⁷¹ SibA Launis 33, 36, 60, 274, SKS KRA Alava X s. 28. Pikakirjoitusvihko I (II); Hevaalta SKS KRA Levón 449, 506.

laa sellaisenaan⁹⁷² tai yhdistää se muihin lyyrisiin ja lyyris-eeppisiin teemoihin.⁹⁷³ Jälkimmäisessä tapauksessa yhdistelmien mahdollisuuksia on paljon – yksi laulaja jopa yhdistää lesken pojat traagisesta veljessodasta kertovaan *Kalervon ja Untamon* runon hahmoihin.⁹⁷⁴ Tyypillisimmin kokonaisuudet kuitenkin kertovat naimisiin menneen naisen kohtalosta joko kuvaten, varoittaen tai valittaen; runoon yhdistyvien teemojen yleinen sävy on yleensä traaginen tai surullinen.⁹⁷⁵

Kaksi runoteksteihin liittyvää kommenttia vahvistaa paikallisen tulkinnan traagista pohjavirettä. Sekä inkeröislaulaja Naastoi Soikkolan Tarinaisista että inkerinsuomalainen Juljaana Pohjalainen Narvusta esittivät Leinon lesken perusteeman ilman erityisiä avausformuloita, laulullisia rakenteita tai runoon assosioituvia lisäteemoja. Kumpikin heistä viittasi kuitenkin samalla läheisen sukulaisen kuolemaa seuranneeseen vuoden kestäväan suruaikaan. Naastoi kertoi: ”Meillä kun kooloo, siis leinataa: ei pietä punaista mitää, eikä lauleta eikä tantsita siis.”⁹⁷⁶ Pohjalainen selitti tarkemmin: leina tarkoitti murhetta. Suruajan nimi oli *lein-aasta* (vuosi) tai *lein-aika*: ”Pilliki seisoo seinäl, ei sitä saa soittaa.”⁹⁷⁷ Suruaikana ei heidän mukaansa laulettu, tanssittu eikä soitettu, eikä ilmeisesti praasnikoillakaan pidetty punakirjonnoilla koristettuja juhlapaitoja. Samankaltaisesti Volmari Porkka (1886, 153) kertoo Hevaan inkeröiskylissä ihmisten kieltäytyneen laulamasta, jos heiltä oli lähiaikoina ”joku läheinen sukulainen kuollut.” Kummallakin länsi-inkeriläislaulajalla juuri *Leinon lesken* runon esittäminen johti lisäselityksiin.

Ensisilmäyksellä näiden kommenttien ja runoon yhdistyvien teemojen surulliset ja traagiset sävyt näyttävät olevan selkeässä ristiriidassa suhteessa Maria Otsan kuvaukseen tanssivista tytöistä tai inkeröislaulajien viitteisiin juhlavasta tai tanssillisesta läpi kylän kulkemisesta. Runoteeman käyttömahdollisuuksien hahmottaminen edellyttääkin vielä katsausta inkeriläisen tanssin ja surun liittymäkohtiin. Kuten luvussa 5 todettiin, monet 1930-luvun laulajat yhdistivät hitaasti laulamisen suruun ja paikoillaan oloon tai hitaasti kulkemiseen, nopeasti laulamisen riehakaseen, hilpeään tanssiin. Muutamat toisinnot kuitenkin estävät yksiselitteisten yleistysten tekemisen.

Maria Otsan *Leinon lesken runossa* käyttämä aloitusformula *Nyt on lusti nuoren noissa* oli yleinen tanssinaloitusformula, jota käytettiin myös runojen keskellä.⁹⁷⁸ Vuoden 1937 äänityksissä Tallinnassa Anna Kivisoo aloitti yhden esilaulunsa juuri tällä formulalla. Naiset lauloivat nopealla, säkeen lopun osakertauksen sisältävällä sävelmällä, jota he käyttivät myös moniin riehakkaisiin tanssilauluihin sekä sellaisiin praasnikkalauluihin, joita laulettiin ympärökossa tai tanssien. Laulu on rytmi-

⁹⁷² SKS KRA Haavio 2530, L. Laiho 4803; SKVR III 1817.

⁹⁷³ SKVR III 1407, 1445, 1509; XV:805; SKS KRA L. Laiho 5112; ks. myös Harvilahti 2004, 206.

⁹⁷⁴ SKVR XV 805.

⁹⁷⁵ Ks. esim. SKVR III 1445, 1509.

⁹⁷⁶ SKVR III 2293, nootti 4; laulusta ks. myös Harvilahti 2004, 202–206.

⁹⁷⁷ SKS KRA Haavio 2530.

⁹⁷⁸ Esim. SKVR III 881; 2428; 2531; 2647; 2720; 2928. Yksi tuntematon narvusilaislaulaja kytki aloitusformulan Otsan tavoin Leinon lesken runoon (SKVR III 3245).

kästä, nopeaa ja tanssinomaista, kuoro-osaa vielä rytmitetään paikoin korkeilla kiljahduksilla. Juuri tämän laulun yhteydessä laulajat kuitenkin kuulostavat samalla kuolemanvakavilta. Runossa todetaan, että tanssi on *lustia* eli hauskaa ainoastaan sille, jonka vanhemmat ovat elossa. Runon minä päättyy ikävissään äitinsä haudalle puhumaan, itkemään ja riitelemään ristin kanssa. Äiti vastaa haudasta ja kehoittaa tytärtä tyyntymään, sillä *täm on tehnyt Luojoin seppä, Luojoin vasarat takkoonu (Emon haudalla)*.⁹⁷⁹

Hyvin samankaltainen, vielä selkeämpi esimerkki löytyy myöhemmältä äänitteeltä. Vuonna 1972 Natalja Ivanovna Lukina lauloi lyyrisen huolirunon läheisen kuolemasta aivan samaa tanssisävelmää ja muotorakennetta käyttäen.⁹⁸⁰ Hän lauloi nopeasti ja rytmikkäästi, jokaisen säkeen osakertauksineen kerraten, kuin olisi laulanut kuoron kanssa, ja kertoi, että kyseistä laulua laulettiin ympärökossa tanssin. Laulunsa hän aloitti toisella tanssiin liittyvällä yleisellä aloitusformulalla, mutta Maria Otsan käyttämä säe seurasi sitä: *Tehkää yksi ympärikkö, ympärikkö [...]. Täss on lusti nooren noissa, nooren noissa; lusti ol luita liikutella, liikutella*. Runo siirtyy jonkin ajan kuluttua yleiseen, usein ilman aloitusformuloita esiintyvään aiheeseen: *el luvannut laulaella, laulaella [...]: vast mie kullan hautasin i, hautasin i*” (*Ei minun laulella pitäisi*). Nauhalta voi kuulla laulajan itkevän laulaessaan. Nopeatahtisen tanssin aikana oli siis mahdollista laulaa myös henkilökohtaisesta surusta, itkeäkin. Ehkä se oli myös keino praasnikkojen ja häiden viettoon osallistumiseen. Suruaikana ei ollut sopivaa laulaa ja tanssia, mutta jos samalla toi surun laulullaan esiin, saattoi rajoituksen kenties ohittaa – toinen vaihtoehto tietenkin on, että surun teemoja käytettiin tanssissa vasta varsinaisen *leinäjän* jälkeen. Olennaisinta on kuitenkin huomata, että länsi-inkeriläinen juhlinta piti laulajien kuvauksissakin sisällään suuren kirjon erilaisia sävyjä. Esimerkiksi Darja Lehden Jyrinpäivän praasnikan kuvauksessa itkuvirret tai kyynelillä itku (”itettii”) lomittuvat luontevasti osaksi tanssia ja laulua: ”Tantsittii, itettii, laulettii, kiukaal oli ieslaulaja, toiset löivät tantsuu permannol.”⁹⁸¹ Otsan kuvaus tanssivista tytöistä ei lopulta mitenkään kiellä *Leinon lesken* runon traagista taustavirettä, sillä tanssi, laulu, nauru, suru ja itku mahtuivat samaan tilanteeseen.

Valpuri Vohdan kahdelle kerääjälle, Enäjärvi-Haaviolle ja Laiholle antamat kontekstikuvaukset kuuluvat ennen toista maailmansotaa tallennetun aineiston piirissä ehdottomasti monisysisimpien joukkoon. Silti ne eivät ole täydellisiä, kaikenkattavia selityksiä runon käyttömahdollisuuksista. Vohta liittyy laulun moniin tilanteisiin kuin antaen esimerkkejä sen käytöstä, mutta samalla kuvauksen keskeiset piirteet pysyvät samoina kummassakin kuvauksen versiossa: häät olivat keskeinen runon esitysareena, laulajia olivat naiset, jotka istuivat. Silti nämä tyypillisyydet eivät kerro kaikista laulun painotuksista Länsi-Inkerissä, Narvussa tai edes Kalivieren kylän inkerinsuomalaisten parissa. Näyttää siltä, että kerääjän kysyessä jonkin runon konteksteista laulajat eivät suinkaan pyrkineet kattavaan selitykseen,

⁹⁷⁹ SKSÄ L 89b.

⁹⁸⁰ ERA RKM, Mgn. K 42 (3).

⁹⁸¹ SKS KRA L. Laiho 5165.

vaan ennemminkin viittasivat johonkin itselleen keskeiseen tilanteeseen. Rituaalisesti painokkaimpien ja tiettyyn esitysareenaan keskeisesti kuuluvien laulujen yhteydessä kuvaukset ovat suhteellisen yhteneväisiä, muiden runojen kohdalla ne hajoavat enemmän. Erilaiset yksilölliset tulkinnat saattoivat olla laulajan ikäryhmän, etnisen ryhmän, kylän, perheen tai näiden kaikkien jakamia, mutta ne eivät välttämättä kuvastaneet ainoaa mahdollista tulkinnallista kehystä. Esimerkiksi samassa kuorossakin laulamaan kyenneiden Valpuri Vohdan ja Anna Kivisoon antamat tiedot *Leinon lesken* runon käyttöyhteyksistä olivat hyvin erilaisia.

Yhteenkin runoteemaan voi liittyä osin vastakkaisia tulkintoja ja assosiaatioita, joita voidaan luoda monella esityksen tasolla: runotekstin, musiikin, laulun muotorakenteen, liikkeen tai vain tiettyyn tilanteeseen sijoittamisen kautta. Tuntuu siltä, että monet lyyriset ja lyysis-eeppiset teemat olivat juuri tällaisia: vapaita sekä vakiintuneille käytöille että moninaisille tulkinnoille. Tätä vakiintuneisuuden ja vapauden dialektiikkaa käsittääkseni kuvaa myös *Leinon lesken* runonkin yhteydessä tehtävä havainto siitä, että vaikka teemojen ja runojen moninainen toisiinsa yhdistyminen on käsikirjoitusaineistossa hyvin yleistä, esiintyvät jotkut runot tyyppillisesti sangen kiinteinä tekstuaalisina kokonaisuuksina.

MITEN LAULU MERKITSEE?

9. MITEN LAULU MERKITSEE?

Länsi-Inkeristä on tallennettu yksi laajimmista ja monipuolisimmista kalevalamittaisen runon esittämisen tavoista kertovista aineistoista. Inkerissä julkinen ja rituaalinen kalevalamittainen laulu oli naisten hallussa, ja se oli muodoiltaan vakiintuneempaa kuin esimerkiksi arkinen laulu tai miesten laulu. Naisten julkinen laulu kiinnosti kerääjiä niin paljon, että sitä tallennettiin runsaasti. Tallenteiden määrä tekee mahdolliseksi jaettujen käytäntöjen tarkastelun, minkä kautta on tulkintani mukaan mahdollista pyrkiä myös kohti esitystapojen kantamien merkityskenttien ymmärtämistä. Tallenne – muistiinpano tai äänite – on ainoa nykytutkijan ulottuvilla oleva ikkuna inkeriläiseen kalevalamittaiseen lauluun. Samalla se on kuitenkin syntynyt hyvin erityisessä tilanteessa. Inkeriläisen laulun tilannesidonnaisen rakentumisen vuoksi tallennustilanteen luonteen ymmärtäminen on erityisen tärkeää. Käsillä olevassa työssä keskeistä onkin ollut esittäjien ja kerääjien kohtaamisen, tallennushetken, tallenteen, tallennuksen kohteena olleen esityksen ja sen taustalla olleiden laulajan hallitsemien kulttuuristen mallien suhteiden pohtiminen.

Tutkimus on ollut edestakaista liikettä yleisen ja yksittäisen välillä: yksittäisen laulun, esittäjän, hetken, tallennustilanteen tai muistiinpanon ja yleisten tulkintakehysten, tapojen tai konventioiden, arkistoaineistosta havaittavissa olevien toistuvuuksien ja poikkeuksien. Olen käynyt läpi laajan aineiston ja etsinyt siinä toistuvia tietynlaisen tilannesidonnaisen esitystavan eli *rekisterin* ja tietyn kulttuurisesti tyypillisen esitystilanteen eli *esitysareenan* yhdistelmiä, joita olen tulkinnut totunnaisina ja paikallisyhteisöissä jaettuina laulamisen malleina. Laulajien nimeämät rekisterit ovat myös tunnistettavissa *paikallisiksi lajeiksi*. Työn taustalla on teoreettinen malli, jonka mukaan kiteytyneet kielenkäytön ja esittämisen tavat assosioituvat tyypillisiin käyttöyhteyksiinsä ja saavat sosiaaliset merkityksensä ja monikäyttöisyytensä juuri näiden assosiaatioiden kautta. Rekisterit ja esitysareenat ovat tulkinnallisia kehyksiä, joiden aktivoimiseksi ei kuitenkaan aina tarvita kaikkia niihin tyypillisesti kuuluvia tekijöitä. Olenkin etsinyt myös pieniä ja yksittäisiäkin viitteitä erilaisten piirteiden merkityksellisyydestä sekä siitä, miten niitä eri yhteyksissä käytettiin. Lopulta olen palannut tulkitsemaan yksittäisiäkin laulutilanteita – niistä tallennettuja muistiinpanoja, äänitteitä ja kuvauksia – toistuvien piirteiden pohjalta luomieni laajempien kehysten kautta.

Työn merkittävimmät huomiot koskevat esityksen ja sitä kautta viittauksellisuuden, lajijärjestelmän ja merkitysten muodostamisen monitasoisuutta, tallennustilanteessa syntyneiden esitysten kerrostuneisuutta sekä runon tekstuaalisten, musiikillisten ja esityksellisten piirteiden osin käytännöllisiä, osin kulttuurisesti konventionaalisia sidoksia. Samalla vahvistuu ja monipuolistuu Senni Timosen (2004) esiin nostama huomio tilanteen ja tekemisen keskeisyydestä inkeriläisen laulun paikallisten käytänteiden ymmärtämisessä. Uutta on havainto julkisen rituaalisesti sävyttyneen laulun kiinteydestä: tiettyihin tilanteisiin viittaavissa lauluissa tietyn-

tyyppiset runot, sävelmät ja laulamisen tavat liittyvät säännöllisesti toisiinsa. Tämä muistuttaa läheisesti virolaisesta runolaulusta tehtyjä huomioita.

Keskeistä työssä on ollut esityksen monitasoisuuden ja sen rakentumisen ehtojen hahmottaminen. Laulaja ei tehnyt valintoja ainoastaan runonsa kielellisen sisällön ja muodon, vaan myös esitystavan moninaisten, toisiinsa kietoutuvien piirteiden suhteen. Siinä missä tietyt runot, myös esitystavat kantoivat erilaisia viitteitä kulttuurisesti tyyppillisiin laulutilanteisiin ja laulamisen sävyihin: sävelmä saattoi olla vaikkapa *liekkunuotti*, runosäkeiden välissä toistuvat refrengit saattoivat konventionaalisen käyttöyhteytensä kautta viitata joukolla läpi kylän kulkemiseen, hidas laulamisen tahti kantoi mukanaan surullista tai juhlevaa tulkintakehystä tai tunnelmaa. Esitys rakentui toisaalta paikallisten konventioiden, toisaalta lauluhetken tarjoamien mahdollisuuksien mukaan. Se, mikä varioi ja miten runoaiheita, sävelmiä ja erilaisia esityksellisiä piirteitä punottiin toisiinsa, vaihteli tilanteittain.

Erilaiset laulamisen piirteet assosioituvat ja liittyvät hyvinkin vaihtelevin tavoin toisiinsa, tilanteisiin, runoihin, tunnelmiin ja tiloihin. Laulukulttuurin jäsenille ne tulkintani mukaan kertoivat laulun tunnelmasta, juhlallisuuden tai muodollisuuden asteesta, lajista ja kontekstista, laulajan suhteesta lauluunsa. Ne loivat laulussa muotonsa saaneelle runolle tietynlaisen esteettisen ja tulkinnallisen kehyksen. Arkistoaineistosta esityksellisten piirteiden merkityskentät ovat usein jäljitettävissä ainoastaan epäsuorasti ja vaillinaisesti. Etsiessäni laulukulttuurin tyyppillisiä piirteitä keskeiseksi on muodostunut se, mikä toistuu usean kerääjän aineistossa. Yhden tulkinnallisen haasteen asettaa kommunikaatiojärjestelmien joustavuus. Aineistosta löytyy viitteitä siitä, että erilaisia piirteitä voi käyttää monin tavoin, monen sävyisinä. Jollain piirteellä voi olla tyyppillisin, ensisijainen assosiaatiokenttensä ja lisäksi erilaisia toissijaisia tai hetkellisiä merkityksiä. Esimerkiksi kokkovirren aloitussanat *Tulkaa tytöt tulelle* viittaavat ensisijaisesti kokolle kulkuun, mutta ne tulivat käytetyksi myös osana tyttöjen häävirsiä, jolloin kyse ei ollut konkreettisesta tulelle kutsusta vaan ennemminkin viitteestä tyttöjoukon yhtenäisyyteen ja yhteiseen historiaan. Nopeilla riehakkailla tanssisävelmillä taas saatettiin laulaa myös surusta, vaikka yleisenä käytäntönä olisikin ollut laulaa surusta hitaasti. Etenkin poikkeuksellisten yhdistelmien kohdalla olen joutunut erikseen miettimään, millä tavalla tallenne tulisi tulkita ja ottaa huomioon: onko kyseessä sattuma, virhe vai jollain tavalla merkityksellinen yhdistelmä? Kun ensisijaisena tutkimuskohteena eivät ole yksittäiset piirteet vaan se, miten niitä käytetään ja miten laulukulttuuri jäsentyy, ovat poikkeuksetkin mielekkäitä tarkastelun kohteita. Ne kertovat variaation rajoista ja mahdollisuuksista.

KERUUHETKI

Inkeriläinen laulu ja paikalliset käsitykset laulamisen lajeista olivat tilannesidon-
naisia. Laulaminen on aina multimodaalista: sen voi hahmottaa erilaisten tekstu-
aalisten, musiikillisten ja esityksellisten tekijöiden summana. Näitä olivat Inkeris-
sä esimerkiksi erilaiset runosäkeet, kertaukset ja osakertaukset, rytmit, tempot,
sävelkulut, refrengit, äänenlaadut ja -voimakkuudet, lisätavut, tavumuutokset ja
liikkeet. Erilaiset piirteet viittaavat mikä vahvemmin, mikä heikommin erilaisiin
tyypillisiin käyttöyhteyksiinsä (esitysareenoihinsa) ja näihin liittyviin lajeihin,
esittäjiin, sävyihin, tunnelmiin, vuodenaikoihin ja tiloihin. Piirteet kantoivat eri-
vahvuisia siteitä toisiinsa: tietyt piirteet edellyttivät toisiaan (vaikkapa tietynlaiset
osakertaukset tai refrengit tietyn pituista sävelmää), toiset olivat vaihtelevammin
tai moninaisemmin yhdisteltävissä. Juuri tilanne ja laulamisen tapa määrittivät
paikallisten lajien luonnetta. Keskeisimpien, rituaalisimpien tai vakiintuneimpien
esitysareenoiden ja rekistereiden ulkopuolella laulu rakentui vapaammin, ja tällöin
oli mahdollista myös hyödyntää vakiintuneempien esitysareenoiden ja rekisterei-
den piirteitä. Ne olivat laulajien käytössä olevia keinoja muokata esityksen sävyä ja
sen kantamia merkityksiä, luoda esityksen tulkinnallinen kehys.

Luvussa 3 käsittelin arkistoaineiston syntyä runonkerääjien ja laulajien kohtaami-
sissa toisaalta kummankin osapuolen henkilökohtaisten ominaisuuksien, tavoittei-
den ja kykyjen, toisaalta käytetyn tallennustekniikan ja tallennuksen tavoitteiden
tuloksena. Näiden tekijöiden myötä eri kerääjien tuottamat aineistot eroavat toi-
sistaan huomattavasti. Vaikka vain harvoin on yksityiskohtaisempaa tietoa siitä,
minkälaisen konkreettisen vuorovaikutuksen tai yhteistyön tuloksena aineistot
ovat muodostuneet, on joitain päätelmiä mahdollista niissä esiintyvistä piirteistä
tehdä. Emme tiedä hetkellisestä kommunikaatiosta, mutta nähtävillä on sen tulok-
sena tallennettu tietynlaisten runojen, sävelmien tai laulujen ketju. Ketju ei sisällä
kaikkea laulajan ehdottamaa tai kerääjän kysymää, vaan ainoastaan ne runot tai
sävelmät, jotka ovat kerääjälle kelvanneet ja jotka laulaja on sekä halunnut että
osannut esittää.

Tallentajan lähtökohtia ja tulkintoja on usein luettavissa matkakertomuksista, päi-
väkirjoista tai hänen myöhemmin julkaisemistaan tutkimuksista. Esittäjän tulkin-
noista voimme tietää ainoastaan sen, mitä tallennetun aineiston pohjalta on mah-
dollista päätellä. Tässä laulukulttuurin perusteiden, sen kommunikaatioluonteen ja
merkitysten muotoutumisen logiikan ymmärtämisellä on keskeinen rooli. Samalla
on selvää, että kerääjät saati heidän aineistojaan jälkikäteen tulkitsevat tutkijat ei
ole voineet eivätkä voi tavoittaa kaikkea siitä, mitä laulukulttuurin täysivaltainen
edustaja olisi yksittäisistä lauluista ymmärtänyt, saati sitä, mitä kaikkea yksittäisen
laulun esittäjä laulullaan tarkoitti tai mitä kaikkea esitys hänelle merkitsi.

Tallennustilanteet olivat erilaisia. Arkipäivään sijoittuva kerääjän ja esittäjän koh-
taaminen tuvan pöydän ääressä oli aivan muuta kuin kerääjän ilmestyminen kes-
kelle hää- tai praasnikkahumua. Toisinaan myös arjen piiriin sijoittuva kohtaami-
nen määrittyi arjen ulkopuolelle: naisjoukko saattoi innostua laulamaan kovaääni-

sesti juhla lauluja tavallisena arki-iltana ja viitata tällöin sanallisestikin tilanteeseen juhlien viitekehyksen kautta. Paljon riippui myös tallennustekniikasta ja -teknologiasta. Yhden ihmisen tallentaminen tuotti joiltain osin erilaisia esityksiä kuin ihmisjoukon, sanelusta tallentaminen erilaisia kuin laulusta, kynällä ja paperilla tallentaminen erilaisia kuin fonografilla, laulajien tallentaminen paikan päällä erilaisia kuin muutaman ihmisen vieminen kaupunkiin äänitettäväksi radiostudiossa. Nämä tekijät eivät vaikuttaneet ainoastaan siihen, mitä runoja tallennettiin, vaan myös siihen, minkälaisia piirteitä esittäjät laulussaan käyttivät, miten he laulunsa nimesivät ja miten he laulunsa luonteen kautta määrittivät myös itse esitystilanetta.

Tallenteiden kuvaamiin esityksiin näyttää tallennustekniikkaakin enemmän vaikuttaneen tallennuksen päämäärä. Vaikka kaikki tässä työssä tarkastellut kerääjät tallensivat kalevalamittaista runoa, olivat he kiinnostuneita sen eri puolista. He pyysivät eri asioita: tietynlaisia tekstejä, konteksti- tai esitystietoja, sävelmiä, lauluesityksiä. Lähinnä runotekstejä (usein sanellen) tallentamaan pyrkineet kerääjät tuottivat aineiston, jossa erilaiset laululliset rakenteet ja esitykselliset tai tilannesidonnaiset piirteet eivät juuri näy, jossa ne murtautuvat esiin vain erityistapauksissa. Esimerkiksi kehystäviä, luonteeltaan irrallisia aloitusformuloita kuten *Tehkää yksi ympärikkö* esiintyy suhteellisen harvoin sävelmäkokoelmiin verrattuna. Muutamat runonkerääjät olivat kiinnostuneita tekstien ohella esityksellisistä ja musiikillisistakin tasoista: 1800-luvun runonkerääjistä Vihtori Alava onkin ainoa, jonka runomuistiinpanoissa vilahtaa myös muutama refrenki. Hänen aineistonsa kontekstitiedot ja esittäjiltä tallennetut sitaattit tekevätkin siitä yhden tämän tutkimuksen keskeisistä lähteistä. 1930-luvun kerääjistä taas erityisesti Elsa Enäjärvi-Haavio sekä Aili ja Lauri Laiho olivat kiinnostuneita runojen esittämistavoista ja laulussa saamista rakenteista: niinpä esittäjät innostuivat paitsi kertomaan tästä sanallisesti, myös kehystämään runojaan osin aiemmin tallentamattomillakin aloitusformuloilla ja käyttämään erilaisia, laulujen muistiinmerkityistä muotoraakenteista pääteltävissä olevia, erilaisiin esitysareenoihin ja rekistereihin viittaavia sävelmätyyppejä. Sävelmiä tallentanut Launis, jota runotekstit eivät kiinnostaneet, puolestaan tallensi sävelmämuistiinpanoissaan muita runsaammin aloitusformuloita: tulkintani mukaan sävelmien tallennuksen ensisijaisuus sai esittäjät käyttämään myös runsaammin niiden keskeisiin käyttötilanteisiin liittyviä tekstuaalisia aloitustapoja.

Tallentajan intressit ja käytetyt tallennustekniikat vaikuttivat sekä siihen, mitä ja miten laulaja esitti, että siihen, mitä esityksestä tallentui. Arkistoaineistoa tarkasteltaessa näiden kahden olennaisen tekijän – mitä esitettiin, mitä siitä tallennettiin – keskinäisiä suhteita ei ole aina mahdollista tavoittaa. Tallenne asettaa rajat sille, mitä sen kohteena olleesta esityksestä on jälkikäteen tulkittavissa. Ei esimerkiksi ole varmuutta siitä, mahdettiinko lähinnä runotekstejä tallentaneillekin kerääjille kuitenkin kehystää runoja aloitusformuloin, puhjeta niitä sanellessa hetkittäin lauluun ja sitä myötä erilaisiin laulullisiin ja esityksellisiin rakenteisiin tai mahtoivatko laulajat kommentoida laulujaan, selittää niiden merkityksiä ja tyypillisiä käyttökonteksteja. Voi olla, että paikoin oli näin, mutta monet kerääjät jättivät tämänkal-

taiset piirteet merkitsemättä muistiin. Kiinteämuotoisista runoista kiinnostuneelle tutkijalle ne olivat arvottomia. Toisaalta voi olla, että tallentajien keskittyminen tekstiin ja manuaalisen muistiinpanotekniikan käyttö sai laulajatkin keskittymään lähinnä runoteksteihin ja jättämään muihin konteksteihin viittaavia tekijöitä käyttämättä. Olen tulkinut esityksellisten piirteiden ja runojen taustoista, käytöistä ja merkityksistä kertomisen liittyvän usein paitsi kerääjän henkilökohtaisiin kiinnostuksenkohteisiin, myös tämän pidempään alueella oleskeluun tai muuten suhteellisen välittömiksi muodostuneisiin suhteisiin paikallisten kanssa.

Laulajan tulkinnat tilanteesta ja esityksistään välittyvät lähinnä satunnaisten tallennettujen kommenttien, runovalintojen, esityksellisten piirteiden ja näiden heijastamien tulkinnallisten kehysten kautta, kerääjän suodattamina. Samalla lähes kaikki, mitä tiedämme inkeriläisestä laulukulttuurista, juontuu näistä samoista aineistoista. On mahdotonta ymmärtää laulukulttuurin kannalta merkityksellisiä esitysten piirteitä ymmärtämättä kulttuurisesti keskeisiä esitysareenoita ja rekistereitä. Tallenteiden tulkitseminen edellyttää niiden takana olevien kulttuuristen mallien ja käytänteiden ymmärtämistä, mutta samalla tallenteet ovat ainoa lähde näiden mallien ja kehysten tavoittamiseen. Ymmärryksen mahdollistaa, rajoittaa ja muokkaa aineisto, joka toimii laulukulttuurin yleisten mallien mukaan, mutta ei välttämättä edusta laulua keskeisimmillä esitysareenoillaan tai tyypillisimmissä rekistereissään.

Tämän huomioon ottaen on oikeastaan yllättävää, että tiettyihin praasnikka- ja häälauluihin liittyvissä sävelmätoisnoissa ja kuvauksissa laulamisen rekisterit näyttäytyvät niin kiinteinä, lähes poikkeuksettomina. Poikkeavat tekstin ja sävelmän yhdistelmät ovat kaikki selitettävissä rekisterien joustavuudesta ja esitys- tai tallennustilanteen viitekehyksestä käsin. Liekkuvirsi oli mahdollista siirtää sävelmän vaihdoksella kehtolaulun kontekstiin; hää- ja kokkovirret sekä -nuotit saattoivat tulla käytetyiksi paitsi toistensa, myös arkisempien ja henkilökohtaisempien esitysareenoiden puitteissa; liikkuvampi, vähemmän keskeinen häälauluteema oli mahdollista esittää keskeisimmistä pulmavirsistä poiketen kaksisäkeiselläkin sävelmällä. Vaikka keskeisimpien julkisten juhlalaulujen kohdalla esitysareenoiden ja rekisterien suhde näyttäytyy kiinteänä, sallivat nekin varsinaisten esitysareenoidensa ulkopuolella monia variaatioita. Rituaalisten juhlalaulujen luonne kuitenkin johti tallennustilanteissa yleensä hyvin kiinteämuotoisiin esityksiin.

Kiteytyneen juhlalaulun esittämistä keskeisen esitysareenansa ulkopuolella, tallennustilanteessa, voi ajatella Richard Baumanin (1977, 11) termin toisaalta ”täyden esityksen”, toisaalta erilaisten referoimisen ja esityksestä kertomisen tapojen kautta. Laulun täysi esittäminen edellyttäisi paitsi tietynlaisia tekstuaalisia, myös tiettyjä musiikillisia ja esityksellisiä piirteitä sekä tietynlaisen laulajajoukon. Laulun kuvaaminen tai referoiminen voi sen sijaan tuottaa jonkun näistä tasoista, vaikkapa runon, sävelmän tai esityksellisiä tyylipiirteitä, keskeiseen esitysareenaan kuuluvan esityksen mukaisena, mutta johtaa rekisterin vaihdokseen tai sen sävyn muuntumiseen toisilla esityksen tasoilla. Liikkuvampien ja monikäyttöisempien runoaiheiden – epiikan, lyyrisen epiikan, lyriikan – kohdalla tilanne on kuitenkin toisenlainen kuin kiteytyneiden esitysareenoiden ja rekisterien tunnusrunojen. Näillä runoilla

ei välttämättä ollut ensisijaisia tai keskeisimpiä esitysareenoita muutoin kuin yksittäisten laulajien henkilökohtaisina tulkintoina. Tällöin erilaisten rekisterisidonnaisten tekijöiden käytön voi hahmottaa ensisijaisesti keinona kontekstualisoida ja kehystää sekä runoja että itse esityksiä, määrittää niiden tulkinnallinen kehys.

Keruutilanteissa sijoittivat itsensä vaihtelevin tavoin suhteessa julkiseen ja yksityiseen, rituaaliseen ja henkilökohtaiseen, juhlaan ja arkeen. Narvuselainen Matroona Bässina ei suostunut enää kuin sanelemaan Väinö Salmisen jälkeisille kerääjille, mutta teki tämän ilmeisen mielellään ja kertoi myös laulujen esittämisestä. Hän kieltäytyi siis käyttämästä edes arkisimpia laulamisen rekistereitä, mutta kuvasi keskeisiä esitysareenoita sanoilla, korosti omaa esilaulajan asemaansa ja esitti runoja sanellen. Naastoi Tarinaisista esitti Iilian praasnikoiden aikaan kotona käväistessään kerääjälle vain muutamia runoja, mutta aloitti kyseisten praasnikoiden keskeisimmällä laululla, Iilian virrellä, tuoden näin praasnikoiden viitekehyksen läsnä olevaksi myös keruutilanteeseen. Anna Arehjeva puolestaan esitti pakolaisena tallentajalle ainoastaan kolme rituaalista praasnikkoihin liittyvää runoa, mutta toi niihin lyyrillä teemoilla vahvana omaelämäkerrallisen, henkilökohtaisen huolilaulun sävyn. Mättähän kylän naiset innostuivat arki-iltana laulamaan Launikselle julkisen juhlalaulun rekisterillä yksinkertaisia, Launiksen jo tallentamia sävelmiä, ja kerääjä koki naisten innostuksesta huolimatta iltansa menevän hukkaan.

Keruutilanteessa saattoi läsnä olevaksi tulla samanaikaisesti useita tulkintakehyksiä, päällekkäisiä esitysareenoita. Hyvä esimerkki tästä on A. A. Boreniuksen kohtaaminen Vöglän ja Okkulin sekä pienen tytön kanssa. Naiset aloittivat laulamisen hääsävelmillä, jatkoivat muutamalla yleissävelmällä ja siirtyivät liekkuvirteen. He pysyttelivät siis toisaalta keskeisimpien juhlalaulujen, toisaalta yleisimpien sävelmien puitteissa, kuin antaen kerääjälle yleiskuvaa julkisen laulun piiristä. Lapsen läsnäolo kuitenkin toi läsnä olevaksi toisenkin, päällekkäisen kehyksen. Naiset kertoivat ensimmäisellä häänuotilla laulettavan yhtälailla lapsille, ja esittivätkin liekkurunonsa *liekkunootin* sijaan *liekutusunootilla* eli kehtolaulusävelmällä. Läpi-kuultavina päällekkäin voi siis tässä kohtaamisessa tulkita olleen ainakin keruutilanteen, julkisen juhlalaulun sekä arkisen kehtolaulun tai lapsen viihdyttämisen tulkintakehykset: ne kaikki vaikuttivat siihen, minkälaisia esityksiä kerääjä sai kuultavakseen.

Lauluillaan ja laulamisen tavoillaan esittäjät itse määrittivät keruutilanteen luonetta. Helpointa kerääjän kannalta näyttää olleen arkisen laulun viitekehyksessä pysyminen: yksittäiset tai muutamat laulajat, hiljainen ääni, paikoillaan pysyminen. Riehaantuminen vaikeasti keskeytettävään kovaääniseen joukkolauluun tai tanssiin viehätti ainoastaan muutamia erityisesti esitystavoista kiinnostuneita tallentajia, muille se oli lähinnä tallennusta hankaloittava tekijä. Keruutilanteen rekisterin voi hahmottaa muodostuneen suhteessa esimerkiksi tallennuksen hetkeen, vuodenaikaan, vuorokaudenaikaan, arkeen tai pyhään, tilaan, läsnäolijoihin ja niiden paikallisessa kulttuurissa luomiin viitekehyksiin eli samoihin tekijöihin, joiden pohjalta myös paikallisten lajien sävyt muokkautuivat.

PAIKALLINEN LAJI

Keskeisin länsi-inkeriläisen sävelmä-aineiston tallentaja Armas Launis (1907) kuvasi, kuinka Inkerissä kalevalamittainen laulu rakentui usein tilanteen tai tekemisen mukaan. Laulajat nimesivät niitä myötäillen toisaalta runojaan, toisaalta niiden laulamiseen käytettyjä sävelmiä: *kihlaajaisvirsi*, *nootti tantsun päälle*, *metsän sävel*. Tietyissä tilanteissa tietty runo tai runoteema usein aloitti laulamisen. Tilanteisiin liittyi myös omia sävelmiään, joista selkeimpinä ryhminä Launis mainitsi hää- ja liekkusävelmät.

Senni Timonen (2004) on avartanut Launiksen antamaa kuvaa laajemman keski- ja länsi-inkeriläisen aineiston avulla ja asettanut sen rinnakkain pohjois-inkeriläisen Larin Parasken lajikäsitysten kanssa. Timonen päätyy hahmottamaan inkeriläistä kotoperäistä lajijärjestelmää nimenomaan laulutilanteiden kautta, mutta toteaa lajien muodostuneen huomattavan monisyisesti: tilanteen, paikan, tekemisen, liikkeen, laulajan tai laulajien, laulun kohteen, sävelmien tai laulun tyylipiirteiden, runojen ja teemojen, persoonallisten mielenliikkeidenkin erilaisina, joustavina yhdistelminä. Kiinteiden aloitusteemojen jatkona laulettavat moninaiset, tilannesidonnaisesta lajista toiseen liikkuvat lyyriset ja eepiset runotkaan eivät olleet aiempien tulkintojen mukaista ”mitä tahansa”, vaan ne valikoituivat ja painottuivat näiden lajiin liittyvien määrittäjien mukaan.

Lähdin tarkastelemaan inkeriläisen laulun tilannesidonnaisuutta 1) Launista ja Timosta paikallisemmalla ja etniset erot tarkemmin huomioivalla tasolla, 2) kaikkein kiinteimmiksi oletettavien tilanteiden pohjalta ja 3) runojen ja sävelmien suhteeseen sekä esitystapoihin tarkemmin keskittyen. Tällöin syntyi yksityiskohtaisempi käsitys niistä moninaisista tavoista, joilla lauluun liittyvät piirteet tyypillisesti eri tilanteissa toisiinsa punoutuivat. Inkeriläisen kalevalamittaisen runon paikallisesti hahmottavat lajit määrittyivät suhteessa laulamisen tilanteisiin (*esitysareena*) ja niihin liittyvään laulamisen tapaan (*rekisteri*). Erilaisina esitystä määrittävinä tekijöinä saattoi toimia niin tekstuaalisia, musiikillisia kuin esityksellisiäkin piirteitä. Lajeihin liittyi sekä kiinteämpiä, ensisijaisesti yhteen lajiin kuuluvia tai viittaavia piirteitä että lajista toiseen helposti siirtyviä elementtejä. Tarkemmin katsottuna tilannesidonnaiset lajit rakentuvat hyvin eri tavoin ja monitasoisesti.

Yleisimmällä tasolla länsi-inkeriläinen laulu ja musiikki jakautuvat helposti hahmotettaviin, vanhastaan tunnettuihin lajeihin, joiden rekisterit ja osin esitysareenatkin eroavat toisistaan selkeästi. Kalevalamittaiset runot eli *virret*, itkuvirret eli *luettelemiset*, uusimittaiset kansanlaulut, erilaiset venäläiset laulut sekä moninaiset soitetut tanssi- ja muut soitinsävelmät eroavat nimitystensä, runomittansa, kielen- ja tyypillisten sisältöjensä tai sanattomuutensa, tyypillisten musiikillisten piirteidensä ja käyttöyhteyksiensä puolesta toisistaan. Silti näidenkin lajien välillä oli yhteyksiä.

Itkuvirret ja runolaulu saattoivat lomittua toisiinsa tai lainata toisiltaan sekä sisältöjen, käytön että rekisterien tasolla: Inkerissä jopa itkujen runomitassa voi hetkittäin

näkyä kalevalamitan kaltaisia piirteitä. Etenkin tyttöjen kalevalamittainen laulu morsiamelle käytti hyväkseen sekä itkujen musiikillisia että sisällöllisiä teemoja, ja tuli lisäksi esitetyksi lomittain varsinaisten hääitkujen kanssa. Selkeät runosäkeet, sävelmä ja laulun rakenne määrittivät sen kuitenkin runojen, ei itkuvirsien piirissä liikkuvaksi. Tšastuška- ja rekilaulutyyppejä säkeitä saattoi punoutua runolauluun, runosäkeitä uusimittaiseen lauluun. Rekilaulusävelmissä oli myös yksinkertaisia, tyyppillisiä runosävelmiä muistuttavia sävelmiä, ja toisaalta laaja-alaisempiin uudemman kansanlaulun sävelmiin sijoitettiin myös kalevalamittaisia runoja. Musiikillisten samankaltaisuuksien vuoksi Launis otti sekä uusimittaisten kansanlaulujen sävelmiä että itkusävelmiä mukaan Inkerin runosävelmiin. Venäläiset kansanlaulut puolestaan näkyvät runosävelmäaineistossa sekä suorina sävelmälainoina, erilaisten melodia-, rytmi- ja refrenkiaiheiden sovituksina että hienovaraisempina tyylipiirteinä. Inkeriläisissä tanssin tavoissa ja soitetussa tanssimusiikissa on paljon yhtäläisyyttä erityisesti venäläisten tanssien kanssa ja soitintansseja saatettiin tanssia myös tanssisävelmiin sovitetun kalevalamittaisen laulun säestyksellä.

Näillä suhteellisen selkeillä lainautumisen ja lomittumisen tasoilla on selkeää puhua lajien välisestä viittauksellisuudesta: esimerkiksi kalevalamittainen runo voi viitata itkuvirsiin joko temaattisella, runomitallisella tai sävelmiin ja esittämiseen liittyvällä keinolla. Tämän viitteen taas voi tulkita tuovan jotain itkuvirsien tyyppillisestä tulkintakehyksestä – suru, menetys, ero, siirtymät rajojen yli – runon piiriin. Rekilaulu- tai tšastuškasävelmän käyttäminen taas tuo runoon tanssin ja käsittääkseni jonkinlaisen leikillisyyden sävyn. Samanlaisia pidempiä kertovia kokonaisuuksia kuin runolaulussa ei näissä lajeissa esiinny, ja suosituimpia olivat erilaiset tyttöjen ja poikien seurusteluun ja kiusoitteeluun liittyvät aihepiirit. Sävelmän vaihdolla kalevalamittaisen runon saa siirrettyä uusimittaisen tanssilaulun kontekstiin: sointikuva, tunnelma ja laulun mahdollistama liike voi muuttua. Tässä sävelmän ja tekstin rakenteet luovat omat rajoituksensa. Neli-iskuiseen tšastuška- tai rekilaulusävelmään on helppo istuttaa kahdeksantavuinen kalevalamittainen säe, ehkä vain viimeinen tavu pois jättäen. Sitä vastoin vapaamittaisen itkusävelmän käyttö runosävelmänä edellyttää suurempaa joko sävelmän tai runon tekstuaalisen rakenteen muokkaamista. Moninaisia säkeen muokkaamisen tapoja – venytyksiä, lisätavuja, osakertauksia, tavujen poisjättöjä – käytettiin myös sovitettaessa kalevalamittaisia runoja erilaisiin venäläisiin sävelmiin.

Paikoin lajien välisen viittauksellisuuden hahmottaminen on vaikeaa: hyvä esimerkki on inkeriläisen laulun suhde venäläisiin lauluihin. Runonkerääjät kertoivat, että länsi-inkeriläiset lauloivat venäläisiä lauluja, vaikka näitä eivät kerääjät juuri tallentaneet muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta. Venäläisten laulujen käsitteleminen yhtenä nippuna olisi harhaanjohtavaa: joukossa oli erilaisia, eri tilanteisiin liittyviä, eri aikoina levinneitä lajeja. Kielentutkijoiden ja arkeologien arviot sijoittavat slaavilaisten ja itämerensuomalaisten ryhmien vuorovaikutuksen alun vähintäänkin tuhannen vuoden taakse. On arveltu, että laajalti inkeriläisen runolaulun piirissä käytetyt tyylipiirteet kuten laulun aloittavan *oi*-tavun käyttö tai vanhakantaisiin venäläisiin kalendaari- ja tanssilauluihin viittaavat piirteet saattavat olla iäkkäitäkin lainoja. Lajien välisten viittauksellisuuden kannalta tällä voi

katsoa olevan merkitystä. Jos laina on vanha ja omaan traditioon sopeutettu, jos piirre hahmotetaan jo kiinteästi oman ryhmän lauluun kuuluvana, ei se välttämättä käyttäjiensä kannalta kannu mukanaan viitettä toiseen lajiin tai toisenkieliseen laulukulttuuriin. Se on otettu omaksi samalla tavoin kuin vanhat, kieleen sopeutuneet lainasanat. Sen sijaan ainakin lähellä venäjänkielistä muotoaan pysyneiden refrenkien tai kokonaisten uudempien venäläisten kansanlaulujen sävelmien käytön kalevalamittaisten runojen yhteydessä voi olettaa selkeästi viittauksen kalevalamittaisen runon ulkopuolelle runojen tallennusajankohtanakin. Tähän viittaavat sekä monet kerääjien maininnat niiden uutuudesta että niiden käytön puuttuminen ilmeisen hitaasti muuttuvien praasnikka- ja häälaulujen piiristä. Uusien sävelmien käyttö oli myös keino tuoda uudenaikaisia, muodikkaita laulun piirteitä tai lajeja omakielisen laulun piiriin.

Lajien ja niiden käyttämien rekisterien hahmottaminen monimutkaistuu entisestään, kun siirrytään kalevalamittaisen runon paikallisiin lajeihin, joita olen hahmottanut esitysareenoiden, rekisterien ja paikallisten nimeämiskäytänteiden kautta. Tiettyihin esitysareenoihin liittyviä rekistereitä, joissa runot, sävelmät ja esitykselliset piirteet muodostavat kiinteitä yhdistelmiä, on helppo nimetä kalevalamittaisen runon paikallisesti määrittyviksi lajeiksi tai alalajeiksi. Niiden tekstejä ja sävelmiä paikallisetkin nimesivät tilanteeseen ja tekemiseen liittyvin vakiintunein termein kuten *kokkovirsi* tai *liekkunuotti*. Samalla tekstien ja sävelmien tarkastelu osoittaa monenlaista variaatiota ja monikäyttöisyyttä, joustavuutta ja luokkien liukumia – kuten on muiden paikallisia tai kansanomaisia lajeja ja kategorioita käsittelevien tutkimusten valossa odotettavissakin. Näitä tilannesidonnaisten lajien rakentumisen tapoja voi tarkastella useilla tasoilla, mutta kokonaiskuva syntyy vasta, kun niin tekstuaaliset, musiikilliset kuin esityksellisetkin piirteet otetaan huomioon.

Esimerkeiksi tilannekohtaisen lajin rakentumisen luonteesta nostan tässä viisi tapusta: Iilian virren, liekkuvirren, kiletoivirren, liekutusrirret sekä pulmavirret. *Iilian virsi* oli vain yksi, tiettyssä tilanteessa tietyllä tavalla ja sävelmällä esitetty runo, jonka alkusäkeet olivat kiinteät mutta loppupuoli ja pituus vaihtelevat tiettyjen oluenjuonnin teemojen puitteissa. Samalla sävelmällä tai muuten kiinteästi virren jatkona ei mainita esitetyn muita erillisiä runoja. *Liekkuvirressä* kiinteää, kontekstiin viittaavaa alkuteemaa tai -runoa seurasi mitä erilaisimpia lyyrisiä ja eoppisiä runoja, kaikki laulettuna samalla liekkunuotilla ja samassa paikassa, kyläkeinulla. Ympäriällä saattoi kuulua muuta laulua muiden lajien puitteissa: kokkovirttä, tanssilauluja. *Kiletoivirret* puolestaan olivat pitkä, yhtenäinen sikermä, jonka lomaan tai jatkoksi muita runoja ei sijoitettu. Sikermä varioi vastaanoton ja tilanteen mukaan, mutta toistui talosta taloon kierrettäessä jotakuinkin samanlaisena talon pihalta tupaan ja takaisin etenevänä jatkumona. Ilmeisesti koko sikermä laulettiin samalla sävelmällä. *Liekutusvirret* eli kehtolaulut ovat vapaamuotoinen ja ilmeisen improvisatorinen laji. Lauluun voitiin punoa niin tyypillisiä kehtolauluteemoja, sanaton hyminää kuin liekki- tai pulmavirsiä tai lyyristen ja eoppisten runojenkin pätkiä. Sävelmiä oli monenlaisia ja niinä oli mahdollista käyttää myös muiden lajien sävelmiä; paikoin laulun sävelmärakenne ja refrengit varioivat enemmän kuin

missään muissa tämän työn puitteissa sivutuissa lajeissa. *Pulmavirret* ovat tässä käsitellyistä lajeista laajin joukko monine alakategorioineen. Kyseessä on oikeastaan tilannesidonnainen alalaji, joka jakaantuu vielä useisiin vahvuudeltaan erilaisiin alalajin alalajeihin. Kuten kiletoivirsi, pulmavirretkin laulettiin suhteellisen yhtenäisenä, häistä toisiin varioiden toistuvana jatkumona. Häät olivat kuitenkin paljon joulunajan kiertueita pidempi, monipolvisempi ja varioivampi tapahtuma. Näytelmä alkoi aattoiltana sekä sulhasen että morsiamen taloissa, eteni hääpäivänä morsiuksen pihalta sisään tupaan, sieltä lopulta kahtena joukkona sulhastaloon, pihalta tupaan ja takaisin. Runoja oli suuri määrä. Niiden rituaalinen tarkeys vaihteli, ja varsinaisten häälaulujen lomassa kerrotaan laulettun myös runoja, jotka eivät suoraan liittyneet käsillä olevaan tilanteeseen. Sävelmä ja tulkintani mukaan sitä seuraten myös laulun rekisteri vaihteli runon aseman, laulajien ja esitystilanteen mukaan, mutta suurin osa runoista laulettiin jommallakummalla kahdesta yleisimmästä pulmanuotista.

Kaikkiin näihin paikallisiin lajeihin sisältyy *tekstuaalisia elementtejä* – teemoja tai runokokonaisuuksia – jotka olivat tyypillisiä juuri kyseiselle lajille ja useissa tapauksissa ilmeisen välttämättömiä lajin määrittymisen kannalta. Usein kiinteimmät, tyypillisimmät säkeet tai teemat sijoittuivat laulun alkuun. Lähes kaikkiin esimerkkeihin sisältyy myös vapaammin muokkautuvia osuuksia, joko yhteen runoon punottuna (Iilian virsi), aloitusteeman jatkona (liekkuvirsi, liekutuvirsi) tai kiinteämpien runojen väleissä tai jälkeen (pulgavirret). Liekkuvirren, liekutuvirsien sekä pulgavirsien jatkona, osana tai lomassa saatettiin esittää myös runoja ja teemoja, jotka klassisten jaotteluiden mukaan kuuluvat epiikan tai lyriikan piiriin. Kiletoivirsien pitkään sikermään ei aineiston perusteella näytetä punotun tällaista väljemmin liikkuvaa, moneen tilannesidonnaiseen lajiin liitettävissä olevaa aineista. Pitkä, saman illan aikana useasti kylän eri taloissa laulettu sikermä ei tunnu antaneen tilaa muulle laululle. Iilian virsi taas oli oma selkeä kokonaisuutensa, jonka suorana jatkona ei kerrota laulettun mitään muuta. Iilian virsi ja sitä seurannut oluenjuontirituaali kuitenkin avasivat monipäiväisen praasnikkajuhlan, johon liittyi paljon erilaista laulua ja tanssia. Narvusin alueelta tallennettu aineisto osoittaa, että Iilian sisaruspraasnikan Pedron virttä saatettiin ainakin rituaalisen oluenjuonnin hiivuttua esittää pitkin praasnikoita monenlaisissa konteksteissa: kiitoksena tarjoiluista, kylän läpi kuljettaessa, olutastioita lopuksi pestäessä. Pedron virsi myös näyttää, mitä saattoi tapahtua laulun siirtyessä toisenlaiseen kontekstiin, toisen ryhmän käyttöön: muutamat inkerinsuomalaiset olivat muokanneet inkeristen rituaalirunosta version, jossa pyydettiin sateen tuomisen sijasta pyhimystä viemään pilvet naapurikyliin heinäkorjuun tieltä.

Sävelmän suhde osoittamaansa lajiin näyttää olleen parhaimmillaan yhtä vahva kuin lajiin kuuluvien tyypillisimpien runosäkeiden. Sävelmä tuli nimetyksi samoin termein kuin runokin: *liekkuvirsi*, *liekkunuotti*. Tietyt lajit edellyttivät tietyn sävelmän: praasnikka- ja häälauluja ei edes yhteisön ulkopuoliselle ja paikallisiin lajeihin perehtymättömälle tallentajalle laulettu millä hyvänsä sävelmällä. Samalla näitä tilannesidonnaisia, lajinimillä nimettyjä sävelmiä oli toki mahdollista käyttää myös keskeisimpien käyttötilanteidensa ulkopuolella. Hää- tai liekkusävelmällä

saatettiin myös vaikkapa laulaa lapselle. Myös pelkkä sävelmä, ilman runotekstiä, riitti joskus lajin tunnukseksi. Liekkunuotilla laulettu yleinen lyyris-eeppinen runo *Olin orjoi vellolleni* tuli nimetyksi liekkulauluksi ilman liekkuvirren aloitus-teemaakin. Vahvin todiste sävelmän tunnustettavuudesta ja merkityksellisyydestä ovat paimensoittimella esitetyt sanattomat itkuvirsisävelmät eli *haluvirret* ja *luettelaiset* sekä niiden estetiikkaa mukailevat *haliat soitot*, joita paikalliset tulkitsivat itkuvirren viitekehyksestä käsin.

Liikkumisen tavatkin olivat tiettyjen rituaalisten lajien kohdalla hyvin kiinteitä. Iilian virsi ja monet häälaulut laulettiin hitaasti piirissä peräkkäin kävellen, häälauluja ilmeisen paljon myös paikallaan seisten. Liekussa keinumisen tahti oli suhteessa laulun rytmiin. Kiletoivirsiin ja sävyltään kevyempiin häälauluihin taas liittyi riehakas ympärikkotanssi rytmisine elementteineen. Näyttää siltä, että kun laululla pyrittiin saamaan jotain merkittävää aikaan (sade eli hyvä sato, morsian sulhaselle), oli tahti ja liike hidasta, juhlavaa. Nopea tanssi oli painoarvoltaan keveämpää. Hitauden ja nopeuden välistä eroa kuvattiin aineistossa eksplisiittisesti tanssilaulujen kohdalla, mutta hieman toisin: hidas oli surullista ja vakavaa, nopea keveää ja iloista. Iilian virttä rituaalisine, pyhimykselle osoitettuine sateen pyyntöineen ja oluenjuomisteemoineen voi tuskin tulkita surulliseksi tai traagiseksi, joten on todettava nopeuden määrittäneen rituaalisia lauluja hieman eri sävyin kuin vapaammin muodostuvia tanssilauluja. Yksittäisen piirteenkin merkitys muokkautuu siis lajin myötä, vaikka piirre toimii samalla myös yhtenä lajin tunnuksena. Rituaalisesti sävyttyneiden laulujen kohdalla hitaus ja nopeus muokkaavat esityksen sävyä erilaisella tavalla kuin laajempaan tilannekirjoon liittyvien tanssilaulujen. Toisaalta esitykselliset piirteet eivät määrittäneet lajia poissulkevalla tai ehdottomalla tavalla: kepeällä, nopealla tanssisävelmällä oli mahdollista laulaa myös itkien läheisen kuolemasta. Erilaiset esitykselliset piirteet toisaalta määrittyivät suhteessa monen tekijään, toisaalta määrittivät niitä osaltaan.

Vaikka samanlaiset piirteet tulivat tyypillisesti käytetyiksi useiden paikallisten lajien puitteissa, ne eivät silti sopineet mihin hyvänsä lajiin. Esimerkiksi liekkuvirren ja liukuvirren, samoin kuin Ilian virren ja kokin kiitosvirren muotorakenne oli sama, joskus sävelkulkukin – liekkuvirren ja kokin kiitosvirren sitä vastoin koskaan ei. Samoja lyyrisiä ja lyyris-eeppisiä teemoja saatettiin punoa sekä liekkuvirren ja liukuvirren jatkoksi että sovittaa itsenäisinä varsinaisten häälaulujen välissä laulettavaksi, mutta Ilian virteen tai kokin kiitosvirteen niitä ei koskaan yhdistynyt.

Laji muodostui monien tekijöiden kokonaisuutena. Esittäjän käytössä oli monia erilaisia keinoja laulun lajin ja aikomansa tulkinnallisen kehyksen määrittämiseksi, ja nämä keinot olivat osin vaihtoehtoisiaakin. Usean paikallisen lajin puitteisiin sopivan runon saattoi kehystää tiettyyn hetkeen ja lajiin yhtä hyvin aloitusformulalla kuin sävelmälläkin. Aineistosta ei löydy paljon esimerkkejä tapauksista, jossa runo ja sävelmä edustavat eri lajia. Ei siis ole selvää, mitkä ovat lajiksi määrittämisen kulloisetkin minimiehdot: minkälaisissa tapauksissa tietynlainen sävelmä määrittäi koko esityksen lajin, milloin ainoastaan loi viittauksellisen suhteen toiseen lajiin, esitysareenaan tai rekisteriin? Keskeisten esitysareenoidensa ulkopuolella eri

lajien tai rekistereiden piirteitä oli joka tapauksessa mahdollista käyttää ilmeisen vapaasti, monin eri tavoin. Häälaulun rekisteri oli sovellettavissa yhtälailla tervehdyslaulua runonkerääjille tai yhteisön ulkopuolisille merkkihenkilöille esitettäessä kuin lasta nukutettaessakin. Sellaisenaan sitä ei kuitenkaan tällöin käytetty: lapsille laulettiin useammin soolona kuin esilaulajan ja kuoron vuorotteluna ja lisäksi hiljempaa kuin juhlissa; merkkihenkilöille laulettaessa taas laulun sanoja muokattiin ja yhdisteltiin uusiin teemoihin.

Inkeriläinen kalevalamittainen runo näyttäytyykin ennen kaikkea joustavana, monin tavoin ja monella tasolla esittäjensä muokattavissa olevana lauluna. Vaikka olen laulamisen merkityksiä hakiessani keskittynyt siihen, mikä näyttäytyy yleisenä, kiinteänä, kiteytyneenä tai toistuvana, näyttäytyy suuri osa tekstuaalisista, musiikillisista ja esityksellisistä piirteistä hyvin vapaasti liikkuvina ja sovellettavina. Inkeriläisen paikallisen lajijärjestelmän kohdalla onkin olennaista kiinnittää huomiota paitsi tilanteeseen ja tekemiseen sidoksissa oleviin lajeihin, myös lajista toiseen liikkuviin elementteihin. Kuten Senni Timonen (2004, 154, 156, 262–274) on havainnut, suuri osa lyriikasta ja epiikasta näyttää siirtyneen sulavasti tilanteesta toiseen, mutta tulleen tietyn rekisterin tai esitysareenan puitteissa kutsutuksi satunnaisesti myös jollakin paikallisella lajinimellä. On myös suuri joukko sävelmiä – tallennettujen sävelmien valtaosa – jotka eivät ole liitettävissä mihinkään tiettyyn tilanteeseen tai tekemisen tapaan. Osin tämä on epäilemättä sidoksissa tallennushistoriaan: riittävästi tietoja ei yksinkertaisesti ole, suuri osa runoteksteistä ja sävelmistä on tallennettu ilman mitään käyttöön tai tulkintaan liittyviä mainintoja. Runojen monikäyttöisyys näkyy kuitenkin paitsi satunnaisissa nimeämisissä, myös yhdistelmien laajassa variaatiossa. Toisin kuin huomion keskipisteenä olleet tilannesidonnaiset, rituaalisesti sävyttyneet runot, monet kertovat ja lyyriset runoaiheet tulivat lauletuksi hyvin laajalla sävelmien kirjolla, monenlaisen kuuloisina lauluina.

Kalevalamittainen runo jäsenyi Länsi-Inkerissä vaihteleviksi paikallisten lajien muodostelmiksi. Näitä muodostelmia määrittivät runotekstit, sävelmät, esitystavat, esittäjät, tilanne ja tekeminen. Runot ja runoteemat liittyivät toisiinsa hyvin erilaisin tavoin: kiinteähkö runokokonaisuus tai runosikermä, aloitusteema ja sen jatkona kaikenlaista tai pitkä näytelmä, jossa oli sekä kiinteämpiä että vähemmän kiinteitä kokonaisuuksia. Välillä on mahdotonta sanoa, missä määrin laulajat hahmottivat tiettyyn tilanteeseen liittyvät runot erillisinä tai yhtenäisinä jatkumoina. Esimerkiksi saman laulajan kiletoivirren kokonaisuus on toisella kerääjällä merkitty muistiin yhtenäisenä runona, toisella usean runon sarjana.

Hyvin karkealla tasolla tämän työn piirissä sivutut paikalliset lajit voisi jakaa niiden tekstuaalisen, musiikillisen ja esityksellisen kiinteyden osalta kolmeen: 1) suhteellisen kiinteisiin rituaalisiin lauluihin (keskeiset häälaulut, Iilian ja Pedron virret, kiletoivirret), 2) rituaalisiin tilanteisiin väljemmin sidoksissa oleviin lauluihin (liekku- laskiais- ja kokkovirret, tyttöjen laulu morsiamelle, kylän läpi kulkeminen) sekä 3) tilannesidonnaisiin, ei-rituaalisiin lauluihin (kehtolaulut, yksin laulaminen, kenties monet tanssilaulutkin). Ensimmäisen ryhmän piirissä tietyt ru-

nokokonaisuudet esitettiin tietyillä sävelmillä, tietyssä kontekstissa, tietyllä tavalla, tiettyjen laulajaryhmien toimesta. Toisen piirissä kiinteisiin alkuihin ja tietyntyyp-pisiin sävelmiin saatettiin laulaa jatkoksi kaikenlaisia runoteemoja. Kolmannessa laulamisen tilanne määrätti kyllä tavalla tai toisella runoteemoja, aloitusformuloita, sävelmiä ja laulamisen tapoja, mutta variaation mahdollisuudet olivat paljon suu-rempia.

Laulajilla oli käytössään laaja ja multimodaalinen semioottisten resurssien kirjo: runosäkeitä ja -teemoja, sävelmiä, äänensävyjä, lisätavuja, refrenkejä, eleitä, liikkeitä. Yksittäisen esityksen merkitys muodostui näiden kaikkien toisiaan muokkaava-na summana. Niiden kautta määrittyi laulun merkityspotentiaali, esimerkiksi sen laji, muodollisuus tai julkisuus ja tunnesävy. Esitysten erilaiset piirteet kantoivat tiiviimpiä tai väljempiä assosiaatioita tiettyihin konventionaalisiin, keskeisiin tai ensisijaisiin laulutilanteisiin, paikkoihin, lajeihin, laulajaryhmiin tai muihin mer-kityskenttiin. Jotkut piirteet, kuten vaikkapa yleissävelmiksi kuvatut sävelmät, oli-vat merkityksiltään neutraalimpia: niitä oli tyypillistä käyttää monessa tilanteessa, joten ne eivät assosioituneet niin vahvasti mihinkään yksittäiseen tulkintakehyk-seen. Toiset liittyivät kiinteästi tiettyyn tilanteeseen, tietyntyyp-pisiin runoihin, tiet-tyihin sosiaalisiin ryhmiin, tietynlaiseen tekemiseen, ja kantoivat näin vahvempia viitteitä kulttuurisesti tyypillisiin käyttöyhteyksiinsä. Osa laulamisen piirteistä oli myös vahvemmin kulttuurisesti koodautuneita, osa taas välittömämpiä ja samalla helpommin ulkopuolelta ymmärrettäviä. Surullinen äänensävy, traaginen teksti ja liikkeen hitaus välittävät kulttuurin ulkopuoliselle laulun tunnesävyyn helpommin kuin vaikkapa tietty rytmirakenne, refrenki tai sävelkulku. Suhteellisen universaalit perustunteet – ilo, suru – tulevat ymmärretyksi helpommin kuin laulun muodol-lisuus, rituaalisuus, kepeys, yksityisyys, vakavuus tai esimerkiksi aloitusformulan, sävelmän tai refrengin kantama viittaussuhde tiettyyn juhlatilanteeseen, vuoden-aikaan tai tietyn laulajajoukon muodostamaan yhteisöön.

Lauluesityksessä toisiinsa punoutuvat piirteet vaihtelivat painoarvoiltaan. Liek-kusävelmän käyttö saattoi määrittää moneen tilannesidonnaiseen lajiin sopivan runon liekkurunoksi, mutta toisinaan yleisempään nuottiin sovitettu varsinainen liekkurunoksi saattoi – tyypillisen kohteen eli lapsen ollessa läsnä – muuttua myös liekutusrunoksi eli kehtolauluksi. Laulun eritasoisten piirteiden kantamat merki-tyspotentiaalit saattoivat myös viitata useaan eri suuntaan ja jopa olla toisilleen vastakkaisia, ristiriidassa keskenään. Nopeaan, rytmikkääseen, kepeäksi määrittty-vään tanssisävelmään oli mahdollista yhdistää surullisia tai traagisiakin runoja ja vakavia äänensävyjä. Yksikin piirre saattoi toisaalta saada erilaisia merkityskenttiä erilaisiin lajin tai tilanteen määrittämiin konteksteihin sijoittuessaan tai eri tavoin toteutuessaan: laulun hitaus merkitsi eri tavoin tanssilaulun (surullisuus, vaka-vuus) ja rituaalisen laulun (juhlavuus, painokkuus, rituaalisuus) yhteydessä, eikä riehakkaan ja nopean, napsutusten ja kiljhdusten säestämän ympärikko-tanssin voi olettaa kantaneen samanlaisia sävyjä kuin tasaisesti piirissä peräkkäin hitaan häälaulun tahdissa kuljetun ympärikon. Toisaalta samankaltaisen vaikutuksen saattoi luoda ilmeisen moninaisin keinoin: laulun surullisuus saattoi toteutua ru-noaiheina, tiettyinä hitaasti laulettuina sävelminä tai niihin tyypillisesti liittyvinä

refrenkeinä, itkuvirren kaltaisina sävelkulkuina tai jopa surullisiin runosäkeisiin liittyvänä äänensävyinä yleensä hilpeäksi määrittyvän nopean tanssinuotin yhteydessä.

Tietty musiikilliset ja esitykselliset piirteet yhdistivät ja erottivat lajeja ja tilanteita, toimivat niiden tunnuksina ja linkkeinä niiden välillä. Keskeinen tämän työn läpi kulkeva teema on ollut laulun monikerroksisuus. Esitys muotoutuu erilaisten tekstuaalisten, musiikillisten, esityksellisten ja tilannesidonnaisten tekijöiden vuorovaikutuksena, ja nämä tekijät voivat kantaa mukanaan erilaisia viittaussuhteita toisiin esityksiin, toisiin lajeihin tai tyyppillisiin tai keskeisiin esiintymisyhteyksiinsä. Hahmotankin esitystavan yhtenä laulajan hallussa olevana moniulotteisena keinona sijoittaa runo tulkinnalliseen kehykseen ja antaa sille tilannesidonnainen merkitys.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

LYHENTEET

A-K: Tampereen yliopiston Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikön Kansanperinteen arkisto
ERA: Eesti Rahvaluule Arhiiv
RKM: Riikliku Kirjandusmuuseum
ETTM: Eesti Teatri ja Muusikamuuseum
FF: Folklore Fellows
FFC: Folklore Fellows Communications
ESS: Eesti-soome sõnaraamat (Kokla & Pikamäe 2006)
HY: Helsingin yliopisto
IKHMS: Isuri keele Hevaha murde sõnastik (Laanest 1997).
IRS: Inkerin runosävelmät (Launis 1910a)
KIA: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjallisuusarkisto
KMI: Kansanmusiikki-instituutti
KK: Kansalliskirjasto
KRA: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkiston käsikirjotuskokoelmat.
KRS: Karjalan runosävelmät (Launis 1930)
KV: Kalevalaseuran vuosikirja
NPI: Narodnye pesni Ingermanlandii (Kiuru et al. 1974)
SES : Suomen Etnomusikologinen Seura
SibA: Sibelius-Akatemia
SF: Studia Fennica
SFF: Studia Fennica Folkloristica
SHS: Suomen Historiallinen Seura
SHST: Suomen Historiallisen Seuran toimituksia
SKS: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura
SKST: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia
SKSÄ: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkiston äänitearkisto
SUS: Suomalais-ugrilainen Seura
SUST: Suomalais-ugrilaisen Seuran toimituksia
SKVR: Suomen Kansan Vanhat Runot
VKJMS: Vatjan kielen Joenperän murteen sanasto (Tsevetkov 1995)
VKKMS: Vatjan kielen Kukkosin murteen sanakirja (Suhonen & Posti 1980)
VKS: Vadja keele sõnaraamat (Adler & Leppik / Grünberg 1990–2011)
VSSS: Venäjä–suomi–suursanakirja (Kuusinen 2006)

ARKISTOLÄHTEET

A-K: Tampereen yliopiston Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikön Kansanperinteen arkisto. Erkki Ala-Könnin nauhoitekokoelmat.

KK: Kansalliskirjasto

KK Coll. 123.20: Armas Launin arkisto 1900–1959. Elämäkerrallista aineistoa.

Launis, Armas (päiväämätön): Taival, jonka vaelsin. Itse-biografia matkamuistelmien värittämänä.

KK Coll. 123.22: Armas Launin arkisto 1900–1959. Elämäkerrallista aineistoa.

Launis, Armas 1902: Päiväkirja. Koskeva etupäässä sitä matkaa, jonka allekirjottanut teki Kajaa-
nin kihlakuntaan, sekä muita 'varsin tärkeitä' asioita.

Launis, Armas 1903: Päiväkirja käsittäen runosävelmien keräysmatkan Inkerissa kesällä 1903, ja
laulajaismatkan 4p–19p Heinäk. sekä oleskelun Nokiassa.

ERA: Eesti Rahvaluule Arhiivin kokoelmat

ERA, Fon: fonogrammikokoelma

RKM, Mgn. K. 39–46: Alla Gomoni Inkerissä vuonna 1972 tekemien äänitteiden kopiot

RKM, Mgn. II: Riikliku Kirjandusmuuseumi, ääninauhoitukset, mononauhat.

ERA III: Eesti Rahvaluule Arhiivin käsikirjoituskokoelma 1827–1944, kolmas sarja (nuotit).

ETMM M 234:1: Pulst, August: Mälestusi muusika alalt. Käsikirjoitus Eesti Teatri ja Muusika-
muuseumissa, käytetty Eesti Rahvaluule Arhiivissa säilytettävää kopiota.

MV: Museoviraston kansatieteellinen kuva-arkisto.

SibA: Sibelius-Akatemian kirjasto

Launis 1903: Armas Launin nuottikäsikirjoitus Länsi-Inkeristä.

SKS KRA: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkiston käsikirjoituskokoelmat.

ERA Angeria: SKS:ssä säilytettävät kopiot Eesti Rahvaluule Arhiivin (ERA) kokoelmista.

Runosävelmien käsikirjoitusluettelo (Elina Salminen)

Runosävelmä-äänitteiden litteraatiot (Kati Kallio).

SKSÄ: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran äänitearkiston kokoelmat.

TIETOKANNAT JA VERKKOAINEISTOT

MOT: Kielitoimiston sanakirja, verkkoversio. Kielikone 2012.

SKVR-hak.: Suomen Kansan Vanhat Runot -teemahakemisto. Viimeisteillä SKS:ssa, käytetty vuosina
2005–2013. Liitetään myöhemmin SKVR-tietokantaan.

SKVR-tietokanta (Suomen Kansan Vanhat Runot sähköisessä muodossa). SKS. www.finlit.fi/skvr.

Suomen Kansan eSävelmät-tietokanta. Jyväskylän yliopiston musiikin laitos ja SKS. <http://www.jyu.fi/musica/sks/>.

PAINETUT LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Adler, Elna & Leppik, Merle / Grünberg, Silja (toim.) 1990–2011: *Vadja keele sõnaraamat*. Tallinn: Sig-
nalet / Eesti Keele Instituut.

Agha, Asif 2004: Registers of Language. – Alessandro Duranti (ed.): *A Companion to Linguistic Anthro-
pology*. Malden: Blackwell, 23–45.

Agha, Asif 2007: *Language and Social Relations*. Cambridge: Cambridge University Press.

Ahlqvist, A. 1904: Matka etelä-osassa Viipurin läänä v. 1854. – Niemi (toim.) 1904, 199–230.

Ahmajärvi, Jouni 2003: ”Se maa on taikamaa, on maa mun kaipauksen.” *Armas Launin kuva Lapista
ja saamelaisista*. Julkaisematon pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto, Historian laitos.

Aho, Marko 2006: Laulu Irenelle – Olavi Virta, eleet ja tulkinta. – *Etnomusikologian vuosikirja* 17: 72–93.

Alava, Vihtori 1909: Valtalaisia häätapoja, häälauluja ja itkuja. – *Suomi* IV:7:2. Helsinki: SKS.

Alava, Vihtori 1916: Naiset runolaalajina Inkerissä. – *Uusi Suometar* 251: 8–9.

Alava, Vihtori 1932: Minkälaisissa tilaisuuksissa vanhoja kansanrunojamme on käytetty? – *Uusi Suomi* 58: 10.

Alho, Olli 1979: *Orjat ja isännät. Tutkimus Inkeriläisistä maaorjarunoista*. Suomi 123: 1. Helsinki: SKS.

- Amburger, Erik 1980: *Ingermanland: eine junge Provinz Russlands im Wirkungsbereich der Residenz und Weltstadt St. Petersburg – Leningrad*. 1. Köln: Böhlau.
- Anepaio, Terje 1999: The Land Next to Ingria: Ingrian Finns in North-East Estonia After World War II. – *Teinonen & Virtanen (eds.) 1999*, 155–181.
- Anttonen, Pertti 1987: *Rituaalinen pilkka länsi-inkeriläisissä kylähäissä*. Julkaisematon pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, folkloristiikka. S 351.
- Anttonen, Pertti 1992: *The Rites of Passage Revisited: a New Look at van Gennep's Theory of the Ritual Process and its Application in the Study of Finnish-Karelian Wedding Rituals*. *Temenos* 28, 15–52.
- Anttonen, Pertti 1994: Ethnopoetic Analysis and Finnish Oral Verse. – *Siikala & Vakimo (ed.) 1994*: 113–37.
- Anttonen, Pertti J. 2005: *Tradition through Modernity. Postmodernism and the Nation-State in Folklore Scholarship*. SFF 15. Helsinki: SKS.
- Apo, Satu 2001: *Viinan voima: näkökulmia suomalaisten kansanomaiseen alkoholijatteluun ja -kulttuuriin*. SKST 759. Helsinki: SKS.
- Apo, Satu 2009: Uusin Lönnrot-myytti ja kansanrunouden editiohistoria. *Elore* 16 (2), [1–21]. http://www.elore.fi/arkisto/2_09/katsart_apo_2_09.pdf [15.9.2013].
- Apo, Satu & Nenola, Aili & Stark-Arola, Laura (toim.) 1998: *Gender and Folklore. Perspectives on Finnish and Karelian Culture*. SFF 4. Helsinki: SKS.
- Ariste, Paul 1960: *Vadjalaste laule*. Emakeele Seltsi Toimetised 3. Tallinn: Eesti NSV Teaduste Akadeemia.
- Ariste, Paul 1966: Omaa ja vierasta vatjalaisten kalenterissa. – KV 46, 196–205.
- Ariste, Paul 1969: *Vadja Rahvakalender*. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Emakeele Seltsi Toimetised 8. Tallinn: Valgus.
- Ariste, Paul 1986: *Vadja rahvalaulud ja nende keel*. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Emakeele Seltsi toimetised 22. Tallinn: Eesti NSV Teaduste Akadeemia.
- Ariste, Paul 2005: *Vadja päevikud 1942–1980*. Toim. Ergo-Hart Västriik ja Peeter Olesk. Litteraria: Eesti kirjandusloo allikmaterjale, vihik 22. Tartu: Eesti Kirjandusmuuseum.
- Arukask, Madis 2003: *Jutustava regilaulu aspektid: 19. sajandi lõpu setu lüroepiliste regilaulude žanr ja struktuur*. Dissertationes folkloristicae Universitatis Tartuens 3. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.
- Asplund, Anneli 1976: Fonografista nauhuriin. – Heikki Laitinen & Simo Westerholm (toim.): *Paimensoittimista kisällilauluun*. Tutkielmia kansanmusiikista 1. Kaustinen: KMI, 7–28.
- Asplund, Anneli 1981: Kalevalaiset laulut. – Anneli Asplund & Matti Hako (toim.): *Kansanmusiikki*. SKST 366. Helsinki: SKS, 18–43.
- Asplund, Anneli 1992a: *Kansanlauluja Inkerinmaalta*. SKST 557. Helsinki: SKS.
- Asplund, Anneli 1992b: *Runolaulua Inkeristä*. Perinnelipas 4. Helsinki: SKS.
- Asplund, Anneli 1997: *Murros, muutos ja mitta: metriikan, rakenteen ja sisällön välisistä suhteista suomalaisissa kansanlauluissa*. Julkaisematon lisensiaatintutkimus. Helsingin yliopisto, Kulttuurien tutkimuksen laitos / folkloristiikka. S 459 I ja II.
- Asplund, Anneli 2006a: Häämusiikki. – *Anneli Asplund, Petri Hoppu et al. 2006*, 308–339.
- Asplund, Anneli 2006b: Runolaulusta rekilauluun: kansanlaulun murros. – *Anneli Asplund, Petri Hoppu et al. 2006*, s. 108–159.
- Asplund, Anneli (tulossa): *artikkelikäsitteitä inkeröiden laulajista ja laulujen tallentamisesta*.
- Asplund, Anneli & Hoppu, Petri & Laitinen, Heikki & Leisiö, Timo & Saha, Hannu & Westerholm, Simo (toim.) 2006: *Suomen musiikin historia 8: Kansanmusiikki*. Helsinki: Werner Söderström.
- Asplund, Anneli & Laitinen, Heikki 1979: *Kalevalaisia lauluja. Sävelmät, sanat ja selitykset Nelipolviset-kasettiin*. Helsinki: SKS, Kansanmusiikin keskusliitto & KMI.
- Asplund Ingemark, Camilla 2004: *The Genre of Trolls. The Case of a Finland-Swedish Folk Belief Tradition*. Abå: Åbo Akademi University Press.
- Austin, J. L. 1962: *How to Do Things with Words*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Autio, Petra M. 2003: Nostan tanssini kovaan löyntiin. Kiribatilainen tanssi, sosiaalisuus ja kovuuden käsite. – *Saarikoski, Helena (toim.) 2003*, 147–88.
- Bahtin, Mihail 1986: The Problem of Speech Genres. – Bahtin, M.: *Speech Genres and Other Late Essays*. Austin: University of Texas Press, 60–102.
- Balzer, Marjorie Mandelstam 1999: *The Tenacity of Ethnicity: a Siberian Saga in Global Perspective*. Princeton (NJ): Princeton University Press.
- Barthes, Roland 1977: *Image – Music – text*. Essays, selected and translated by Stephen Heath. London: Fontana.
- Barz, Gregory F. & Cooley, Timothy J. (eds.) 1997: *Shadows in the Field. New Perspectives for Fieldwork in Ethnomusicology*. New York & Oxford: Oxford University Press.
- Bateson, Gregory 1972: *Steps to an Ecology of Mind*. New York: Ballantine Books.
- Bauman, Richard 1977: *Verbal Art as Performance*. Prospect Heights. Illinois.
- Bauman, Richard 1986: *Story, Performance and Event: Contextual Studies of Oral Narrative*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bauman, Richard 1992: *Folklore, Cultural Performances, and Popular Entertainments: a Communications-centered Handbook*. New York: Oxford University Press.
- Bauman, Richard 1999: Genre. – *Journal of Linguistic Anthropology* 9(1–2): 84–87.
- Bauman, Richard 2004: *A World of Others' Words. Cross-Cultural Perspectives on Intertextuality*. Malden & Oxford & Carlton: Blackwell Publishing.

- Bauman, Richard & Briggs, Charles S. 1990. Poetics and Performance as Critical Perspectives on Language and Social Life. – *Annual Review of Anthropology* 19:59–88.
- Bauman, Richard & Sherzer, Joel (ed.) 1989: *Explorations in the Ethnography of Speaking*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ben-Amos, Dan 1976: *Folklore genres*. Austin: University of Texas Press.
- Ben-Amos, Dan 1982 [1969]: Analytical Categories and Ethnic Genres. – Dan Ben-Amos: *Folklore in Context*. Essays. New Delhi: South Asian Publishers, 38–64.
- Ben-Amos, Dan 1992: Do We Need Ideal Types (in Folklore)? An Address to Lauri Honko. – *Nordic Institute of Folklore*. Papers 2. Turku: Nordic Institute of Folklore.
- Benveniste, Émile 1966: *Problème de linguistique générale, I*. Paris: Gallimard.
- Biber, Douglas & Conrad, Susan 2009: *Register, Genre, and Style*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Blacking, John 1974: *How Musical is Man?* Seattle & London: University of Washington Press.
- Blacking, John 1995: *Music, Culture, & Experience: Selected Papers of John Blacking*. Chicago: University of Chicago Press.
- Bono, Marie 2003: *Volmari Porkan vuonna 1883 Inkeristä keräämien runojen pikakirjoitusmuistiinpanot*. Julkaisematon pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto, folkloristiikka. S 545 I–III.
- Bowman, Rob 2003: The Determining Role of Performance in the Articulation of Meaning: the Case of “Try a Little Tenderness.” – Moore, Alan F. (ed.): *Analyzing Popular Music*. Cambridge: Cambridge University Press, 103–130.
- Branch, Michael 1973: A. J. Sjögren: *Studies of the North*. SUST 152. Helsinki: SUS.
- Briggs, Charles L. 1986: *Learning How to Ask: a Sociolinguistic Appraisal of the Role of the Interview in Social Science Research*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Briggs, Charles L. 1988: *Competence in Performance. The Creativity of Tradition in Mexican Verbal Art*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Briggs, Charles L. & Bauman, Richard 1992: Genre, Intertextuality and Social Power. – *Journal of Linguistic Anthropology* 2, 131–172.
- Brunner, Otto 1992: *Land and lordship: Structures of Governance in Medieval Austria*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press.
- Burgeon, Judee K. & Buller, David B. & Woodall, W. Gill 1996 [1989]: *Nonverbal Communication: the Unspoken Dialogue*. Second edition. New York: McGraw–Hill companies, inc.
- Caraveli, Anna 1982: The Song Beyond the Song: Aesthetics and Social Interaction in Grec Folk Song. – *Journal of American Folklore* 95, 129–159.
- Chistyakov, Anton 1999: Traditional Everyday Culture of Ingrian-Finns in South Ingria. – *Teinonen & Virtanen (ed.) 1995*, 131–143.
- Čistov, K. V. (toim.) 1976: *Venäläinen perinnekulttuuri: Neuvostoliiton Pohjois-Euroopan venäläisväestön etnologiaa 1800-luvulta 1900-luvun alkuun*. SKST 322. Helsinki: SKS.
- Čistov, K. V. 1976a: Kansanrunous. – *Čistov (toim.) 1976*, 162–195.
- Čistov, K. V. 1976b: Riitit ja rituaalinen folklore. – *Čistov (toim.) 1976*, 196–228.
- Clifford, James & Marcus, George E. 1986: *Writing Culture. The Poetics and Politics of Ethnography*. Berkeley & Los Angeles: University of California Press.
- Dorst, John D. 1983. Neck-riddle as a Dialogue of Genres. Applying Bakhtin’s Genre Theory. – *Journal of American Folklore* 96, 413–433.
- DuBois, Thomas 1994: An Ethnopoetic Approach to Finnish folk Poetry: Arhippa Perttunen’s Nativity. – *Siikala & Vakimo 1994*, 138–179.
- DuBois, Thomas A. 1996: The Kalevala Received: From Printed Text to Oral Performance. – *Oral Tradition* 11(2), 270–300.
- DuBois, Thomas A. 2006: *Lyric, Meaning, and Audience in the Oral Tradition of Northern Europe*. Notre Dame, Indiana: University of Notre Dame Press.
- Duranti, Alessandro 1997: *Linguistic Anthropology. Cambridge Textbooks in Linguistic*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Eerola, Jari 2009: Examination of Stylistic Traits in Sound Production of the Veps Lühüd Pajo Songs Using Computer-Aid Music Analysis. – *Jarkko Niemi (ed.) 2009*, 160–197.
- Eggins, Suzanne & Martin, J. R. 1997: Genres and Registers of Discourse. – *Teun van Dijk (ed.) 1997*, 230–256.
- Ekgren, Jacqueline Pattison 2009: Dipod rules: Norwegian Stev, Paired Accents and Accentual Poetry. – Tonya Kim Dewey & Frog (eds.): *Versatility in Versification: Multidisciplinary Approaches to Metrics*. Berkeley Insights in Linguistics and Semiotics 74. New York, Bern, Berlin, Bruxelles, Frankfurt am Main, Oxford, Wien: Peter Lang.
- Enäjärvi-Haavio, Elsa 1932: *The Game of Rich and Poor: a Comparative Study in Traditional Singing Games*. FFC 100. Helsinki: Suomalainen Tiedekatemia.
- Enäjärvi-Haavio, Elsa 1949: *Pankame käsi kätehen. Suomalaisen kansanrunojen esittämistavoista*. Porvoo: WSOY.
- Enäjärvi-Haavio, Elsa 1953: *Ritvalan helkajuhla. Jälkeenjääneen käsikirjoituksen täydentänyt ja painoon toimittanut Martti Haavio*. Porvoo: WSOY.
- Enäjärvi-Haavio, Elsa 1954: *The Finnish Shrovetide*. FFC 144. Helsinki: Suomalainen Tiedekatemia.
- Engman, Max 1991: Pietari ja Inkeri. – *Nevalainen & Sihvo 1991*, 167–178.
- ESS: *Kokla & Pikamäe 2006*.

- Eriksen, Thomas Hylland 2001: *Small Places, Large Issues: an Introduction to Social and Cultural Anthropology*. London: Pluto Press.
- Europaeus, D. E. D. 1847: *Pieni runon-seppä, eli, Kokous paraimmista Inkerinmaan puolelta kerätyistä runo-lauluista: ynnä Johdatuksia runon tekoon*. Helsinki: Simeliuksen perilliset.
- Feld, Steven 1990 [1982]: *Sound and Sentiment. Birds, Weeping, Poetics, and Song in Kaluli Expression*. Second edition. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Feld, Steven & Fox, Aaron A. 1994: Music and Language. – *Annual Review of Anthropology* 23, 25–53.
- Fine, Elizabeth C. 1984: *The Folklore Text. From Performance to Print*. Bloomington: Indiana University Press.
- Fingerroos, Outi & Kurki, Tuulikki 2008: *Ääniä arkistosta. Haastattelut ja tulkinta*. SKST 1194. Helsinki: SKS.
- Finnegan, Ruth 1977: *Oral Poetry: its Nature, Significance and Social Context*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Finnegan, Ruth 2002: *Communicating: the Multiple Modes of Human Interconnection*. London: Routledge.
- Fish, Stanley Eugene 1980: *Is There a Text in This Class? The Authority of Interpretive Communities*. Cambridge (MA): Harvard University Press.
- Flink, Toivo 2000: *Maaorjuuden ja vallankumouksen puristuksessa. Inkerin ja Pietarin suomalaisten sisustus- kulttuuri- ja itsetuntopyrkimyksiä vuosina 1861–1917*. Turku: Turun yliopisto.
- Flink, Toivo 2010: *Kotiin karkotettavaksi: inkeriläisen siirtoväen palautukset Suomesta Neuvostoliittoon vuosina 1944–55*. Historiallisia tutkimuksia 251; Arkistolaitoksen toimituksia 10. Helsinki: SKS.
- Foley, John Miles 1985: *Oral-Formulaic Theory and Research. An Introduction and Annotated Bibliography*. Garland folklore bibliographies 6. New York: Garland.
- Foley, John Miles 1988: *The Theory of Oral Composition: History and Methodology*. Bloomington: Indiana University Press.
- Foley, John Miles 1991: *Immanent Art. From Structure to Meaning in Traditional Oral Epic*. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press.
- Foley, John Miles 1995: *The Singer of the Tales in Performance*. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press.
- Foley, John Miles 2002: *How to Read an Oral Poem?* Urbana and Chicago: University of Illinois Press.
- Foley, John Miles 2004: *The Wedding of Mustajbey's Son Bećirbey as performed by Halil Bajgorić*. Edited and translated by John Miles Foley. FFC 283. Helsinki: Suomalainen Tiedekatemia.
- Forsberg [Alava], Vihtori 1892: Kertomus kansanrunouden keräämis-matkasta, jonka kesällä v. 1891 Inkerinmaalle teki V. Forsberg. – *Suomi* II: 6. Keskustelemukset, 26–28.
- Forsberg [Alava], Vihtori 1893: Kesämatkani Länsi-Inkeriin v. 1892. – *Suomi* II: 7. Keskustelemukset, 51–57.
- Forsberg [Alava], Vihtori 1895: Kuvauksia kesämatkaltani Inkerissä v. 1894. – *Suomi* 3(12), Keskustelemukset, s. 100–110.
- Frog & Stepanova, Eila 2011: Alliteration in (Balto-)Finnic Languages. – Jonathan Roper (ed.): *Alliteration in Culture*. Houndmills: Palgrave Macmillan, 195–218.
- Geertz, Clifford 1973: *The Interpretation of Cultures*. Selected Essays. New York: Basic Books.
- Genette, Gérard: *Palimpsestes: La littérature au second degré*. Paris: Editions du Seuil.
- Goffman, Erving 1974: *Frame analysis*. New Yourk: Harper Colophon.
- Gomon, A. 1977: Pesni izor. – *Ingrid Rüütel (toim.) 1977*, 282–291.
- Gossen, Gary H. 1974: *Chamulas in the World of the Sun: Time and Space in a Maya Oral Tradition*. Cambridge (MA): Harvard University Press.
- Gracy, Karen 2004: Documenting Communities of Practice: Making the Case for Archival Ethnography. – *Archival Science* 4:(3–4), 335–365.
- Grigor'eva, Inga Petrovna 1995: *Muzykal'naja kul'tura ingermanlandskih finnov vtoroj poloviny XIX i XX stoletij*. Sankt-Peterburg: Bukva.
- Groundstroem, Oskar 1904: Kertomus kesällä 1861 muutamassa osassa Inkeriä tehdystä runonkeruumatkasta. – *Niemi (toim.) 1904*, 399–416.
- Gröndahl, Satu M. 1997: *Den ofullkomliga traditionen: bilden av Ingermanlands kvinnliga runotraditionen*. Studia Uralica Upsaliensia 27. Uppsala: Universitas Upsaliensis.
- Gumperz, John J. 1982: *Discourse Strategies*. Studies in Interactional sociolinguistics 1. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gumperz, John J. & Jenny Cook-Gumperz 2008: Studying Language, Culture, and Society: Sociolinguistics or Linguistic Anthropology? – *Journal of Sociolinguistics* 12(4), 532–545.
- Gunnell, Terry (ed.) 2007: *Masks and Mumming in the nordic area*. Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi 98. Uppsala: Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur.
- Haapoja, Heidi 2013: *La miä laulal laiHa lindu. Kolmen länsi-inkeriläisen runolaulajan sävelmistön analyysi*. Julkaisematon pro gradu -työ. Sibelius-Akatemia, Kansanmusiikin osasto.
- Haavio, Martti 1931: *Kansanrunouden keruu ja tutkimus*. Suomi V: 12. Helsinki: SKS.
- Haavio, Martti 1932a: *Lohikäärme ja neito: vertaileva runotutkimus*. Suomi V: 14: 1. Helsinki: SKS.
- Haavio, Martti 1932b: *Leikarit: vertaileva kansanrunoudentutkimus*. Suomi V: 14: 2. Helsinki: SKS.
- Haavio, Martti 1948: *Viimeiset runonlaulajat*. Porvoo: WSOY.
- Haavio, Martti 1961: *Kuolematonten lehdot: Sämpsi Pellervaisen arvoitus*. Porvoo: WSOY.
- Hakamies, Pekka 1990: "Soikkulassa" ja Suomessa. – Pekka Nevalainen & Hannes Sihvo (toim.): *Dokumentteja Inkerinmaalta*. Studia Carelia Humanistica II. Joensuu: Universitas Joensuensis, 97–117.

- Hakamies, Pekka 1991: Inkeri monietnisenä alueena. – *Nevalainen & Sihvo* 1991, 197–204.
- Hako, Pekka 1982: Armas Launis 1884–1959. – *Felix Krohn, Armas Launis, Ernst Linko*. Hämeenlinna: Hämeen läänin taidetoimikunta.
- Halliday 1978: *Language as Social Semiotic: the Social Interpretation of Language and Meaning*. London: Edward Arnold.
- Haltsonen, Sulo 1957: *Runoretki Inkeriin v. 1953: lisätietoja D. E. D. Europaeuksen runokeruun historiaan*. Suomi 107:4. Helsinki: SKS.
- Haltsonen, Sulo 1958: *Antal Reguly: Valtalaismuistiinpanot 1841*. Julk. Sulo Haltsonen. SUS:n Aika-kausikirja 60. Helsinki: SUS.
- Haltsonen, Sulo 1969: Inkerin suomalaisen koulun ja kansanvalistuksen vaiheita. – Sulo Haltsonen (toim.): *Inkerin suomalaisten historia*. Helsinki: Inkerin Sivistyssäätiö, 187–290.
- Hanks, William 1987: Discourse Genres in a Theory of Practice. – *American Ethnologist* 14, 668–692.
- Hanks, William 1989. Text and Textuality. – *Annual Review of Anthropology* 18, 95–127.
- Hanks, William F. 1996: *Language and Communicative practices*. Boulder (Colo.); Oxford: Westview Press.
- Haring, Lee 1988: Interperformance. *Fabula* 29(3–4), 365–372.
- Harri, Jopi 2001: *Kahdeksansävelmistö ja venäläinen traditio*. Julkaisematon lisensiaatintutkimus. Turun yliopisto. http://www.synaxis.info/psalom/research/j_harri/harri2001_FinnOcto.pdf [15.9.2013].
- Harvilahti, Lauri 1991: Milloin viime virren lauloin. – *Nevalainen & Sihvo* (toim.) 1991, 205–221.
- Harvilahti, Lauri 1992a: *Kertovan runon keinot. Inkeriläisen runoepiikan tuottamisesta*. SKST 522. Helsinki: SKS.
- Harvilahti, Lauri 1992b: The Production of Finnish Epic Poetry – Fixed Wholes or Creative Compositions? – *Oral Tradition*, 7(1), 87–101.
- Harvilahti, Lauri 1994: The Ingrian Epic Poem and its Models. – *Siikala & Vakimo* (eds.) 1994, 91–112.
- Harvilahti, Lauri 1998a: Runoepiikan julma rakkaus. – Jyrki Pöysä & Anna-Leena Siikala (toim.): *Amor, genus & familia; kirjoituksia kansanperinteestä*. Helsinki: SKS, 56–73.
- Harvilahti, Lauri 1998b: The Poetic ”I” as an Allegory of Life. – Lauri Honko, Jawaharlal Handoo, John Miles Foley (ed.): *Epic. Oral and Written*. Mysore: Central Institute of Indian Languages, 193–206.
- Harvilahti, Lauri 2000: Variation and Memory. – *Lauri Honko* (ed.) 2000, 57–76.
- Harvilahti, Lauri 2003: *The Holy Mountain. Studies on Upper Altay Oral Poetry*. FFC 282. Helsinki: Academia Scientiarum Fennica.
- Harvilahti, Lauri 2004: Vakiojaksot ja muuntelu kalevalaisessa epiikassa. – *Siikala et. al* (eds.) 2004, 194–214.
- Hautala, Jouko 1945: *Lauri Lappalaisen runo. Vertaileva kansanrunoudentutkimus*. SKST 227. Helsinki: SKS.
- Hautala, Jouko 1954: *Suomalainen kansanrunoudentutkimus*. Helsinki: SKS.
- Heikkinen, Olli 2010: *Äänitemoodi: äänite musiikillisessa kommunikaatiossa*. Jyväskylän studies in humanities 133. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-3939-7> [15.9.2013].
- Heikkinen, Vesa & Voutilainen, Eero & Lauerma, Petri & Tiililä, Ulla & Lounela, Mikko 2012: *Genre-analyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja*. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 169. Helsinki: Gaudeamus.
- Heinonen, Kati 2000: *Pääsköilintu, päiväilintu – pohdiskelua länsi-inkeriläiseen maailmansyntyrunoon liittyvien runomelodioiden ja -tekstien suhteesta*. Julkaisemanton proseminaari-tutkielma. Helsingin yliopisto, folkloristiikka. S 496.61.
- Heinonen, Kati 2005: *Armas Launoksen fonogrammit Soikkolasta: laulutavan, runon ja laulutilanteen välisiä yhteyksiä kalevalamittaisessa runoudessa*. Pro gradu- työ, folkloristiikka, Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe20051845> [15.9.2013].
- Heinonen, Kati 2008a: Inkeriläisen runolaulun monta estetiikkaa. – Seppo Knuuttila & Ulla Piela (toim.): *Kansanestetiikka*. KV 87. Helsinki: SKS, 249–270.
- Heinonen, Kati 2008b: Tunne ääninauhalla: äänensävyjä ja aukkoja. – Outi Fingerroos & Tuulikki Kurki (toim.): *Ääniä arkistosta. Haastattelut ja tulkinta*. SKST 1194. SKS, 234–260.
- Heinonen, Kati 2009: Vienalaisen hääsävelmän joukolla laulamisesta. – *Musiikin suunta* 3–4, 32–41.
- Heinonen, Kati & Valtonen, Taarna: Kaksi kulttuuria kohtasi kesällä 1905. – *Hiidenkivi* 2/2006, 23–25.
- Heinonen, Yrjö 2007: Runolaulun kaksi elämää – Värttinän Ukkokolumen ja inkeriläisen runosävelmän Satoi ukko uutta lunta etnopoettinen analyysi. – *Etnomusikologian vuosikirja* 19, 151–182.
- Heinsoo, Heinike 1995: Tšeeli veeb vaikka Viipurii – Valtalaisista ja valtalaisuudesta. – Mauno Jokipii (toim.): *Itämerensuomalaiset. Heimokansojen historiaa ja kohtaloita*. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy, 147–160.
- Herndon, Marcia 1974: Analysis: The Herding of Sacred Cows? – *Ethnomusicology* XVIII(2), 219–262.
- Herndon, Marcia & McLeod, Norma 1981 [1979]: *Music as Culture*. 2nd edition. Norwood: Norwood Editions.
- Hiimäe, Mall 1998: *Der estnische Volkskalender*. FFC 268. Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia.
- Hodge, Robert Ian Vere & Kress, Gunther R. 1988: *Social Semiotics*. Cambridge: Polity Press.
- Hoffman, Bernard G. 1961: *Cabot to Cartier: Sources for a Historical Ethnography of Northeastern North America 1497–1550*. Toronto: University of Toronto Press.
- Honko, Lauri 1962: *Geisterglaube in Ingermanland*. FFC 185. Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia.
- Honko, Lauri 1972: *Uskontotieteen näkökulmia*. Porvoo–Helsinki–Juva: Wsoy.
- Honko, Lauri 1990: Inkerin tutkimus tienhaarassa. – Pekka Laaksonen & Sirkka-Liisa Mettomäki (toim.): *Inkerin teillä*. KV 69–70. Helsinki: SKS, 113–123.
- Honko, Lauri 1998: *Textualising the Siri Epic*. FFC 264. Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia.

- Honko, Lauri 2000: Thick Corpus and Organic Variation: an Introduction. – Lauri Honko (ed.) 2000, 3–28.
- Honko, Lauri (ed.) 2000: *Thick Corpus, Organic Variation and Textuality in Oral Tradition*. SFF 7. Helsinki: SKS.
- Hoppu, Petri 1999: *Symbolien ja sanattomuuden tanssi: menuetti Suomessa 1700-luvulta nykyaikaan*. SKST 767. Helsinki: SKS.
- Hoppu, Petri 2003: Tanssintutkimus tienhaarassa. – Helena Saarikoski (toim.) 2003, 19–51.
- Huttu-Hiltunen, Pekka 1999: Anni Lehtosen runolauluoppi. – Pekka Laaksonen & Sirkka-Liisa Mettomäki (toim.): *Tuulen jäljillä: kirjoituksia kansanperinteestä ja kulttuurihistoriasta*. KV 77–78. Helsinki: SKS, 180–203.
- Huttu-Hiltunen, Pekka 2008: *Länsivienalainen runolaulu 1900-luvulla. Kuuden runolaulajan laulutyylin kulttuurisensiitivinen musiikkianalyysi*. Kuhmo: Juminkeko.
- Huuskonen, Marjut 1998: Kotoperäiset perinnelajitermit tulkinnan viitoittajina. – *Sananjalka* 40, 95–117.
- Hymes, Dell 1971: Sociolinguistics and the Ethnography of Speaking. In Edwin Ardener (ed.): *Social Anthropology and Language*. London: Tavistock, 47–93.
- Hymes, Dell 1974: *Foundations in Sociolinguistics: An Ethnographic Approach*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Hymes, Dell 1981: *'In Vain I Tried to Tell You': Essays in Native American Ethnopoetics*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Hymes, Dell 1985: Language, Memory, and Selective Performance: Cultee's "Salmon's Myth" as Twice Told to Boas. – *The Journal of American Folklore* 98(390), 391–434.
- Hymes, Dell 1989 [1974]: Ways of Speaking. – Richard Bauman ja Joel Sherzer (eds.): *Explorations in the Ethnography of Speaking*. Cambridge: Cambridge University Press, 433–451.
- Hymes, Dell 2000: Sung Epic and Native American Ethnopoetics. – Lauri Honko (ed.) *Textualization of Oral Epics*. Trends in Linguistics 128. Berlin & New York: Mouton de Gruyter, 291–342.
- Häggman, Kai 2012: *Sanojen talossa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 1890-luvulta talvisotaan*. Helsinki: SKS.
- Hämäläinen, Antti 1944: *Kadonnutta Inkeriä*. Porvoo: Werner Söderström.
- IKHMS: *Laanest* 1997.
- Ikonen, Lauri & Madetoja, Leevi 1909: [Matkakertomus Länsi-Inkeristä vuodelta 1907, ei otsikkoa]. *Suomi* IV: 6, Keskustelemukset. Helsinki: SKS, 78–80.
- Ilmonen, Tommi 2006: *Tools and Experiments in Multimodal Interaction*. Publications in telecommunications software and multimedia 15. Espoo: Teknillinen korkeakoulu.
- Ilmäki, Henni 1998: The Image of Women in Ingrian Wedding Poetry. – *Satu Apo, et al. (toim.)* 1998, 143–174.
- IMS: *Nirvi* 1971.
- Inha, I. K 1999 [1911]: *Kalevalan laulumailta*. Toim. Pekka Laaksonen. Kolmas, uudistettu painos. SKST 739. Helsinki: SKS.
- IRS: Inkerin runosävelmät = *Launis 1910a*. Viittaukset laulujen numeroihin.
- Itkonen, Erkki 1936: A. A. Borenius-Lähteenkorva. *Kansanrunouden keräjä ja tutkija*. Suomi V: 18. Helsinki: SKS.
- Jakobson, Roman 1959: On Linguistic Aspects of Translation. – Reuben A. Brower (ed.): *On Translation*. Cambridge: Harvard University Press, 232–239.
- Jakobson, Roman 1960: Closing statement: Linguistics and Poetics. – T. A. Sebeok (ed.): *Style and Language*. Cambridge (MA): MIT Press, 350–377.
- Jakobson, Roman 1971: "Linguistics and Poetics." – *Selected Writings II. Word and Language*, 62–94. The Hague: Mouton.
- Jewitt, Carey (ed.) 2009: *The Routledge Handbook of Multimodal Analysis*. London & New York: Routledge.
- Johnstone, Tom & Scherer, Klaus R. 2004 [2000]: Vocal Communication of Emotion. – Lewis, Michael & Haviland-Jones, Jeannette M. (eds.) 2004: *Handbook of emotions*. Second edition. New York: Guilford Press, 220–235.
- Jouste, Marko 2004: Armas Launoksen vuoden 1904 Lapin matkan joikusävelmien keräys ja soiva vertailuaineisto. – *Musiikin suunta* 26(2), 58–81.
- Jouste, Marko 2008: Venäläisen bylinan ja koltasaamelaisen leuddin välisestä yhteydestä. – *Musiikin suunta* 30(3–4), 11–31.
- Juslin, Patric N. & Sloboda, John A. (eds.) 2001: *Music and Emotion. Theory and Research*. Oxford: Oxford University Press.
- Järvinen, Irma-Riitta 1985: Tytärten hukuttaja. – *Noidannuolia. Tutkijanaisten aikakauskirja*. Toimittaneet Auli Hakulinen, Hannele Kurki, Päivi Setälä ja Liisa Uusitalo. Helsinki: Gaudemus, 115–122.
- Järvinen, Irma-Riitta 1990: Aili Laihon päiväkirja Viron Inkeristä kesällä 1937. – Pekka Laaksonen & Sirkka-Liisa Mettomäki (toim.): *Inkerin teillä*. KV 69–70. Helsinki: SKS, 15–45.
- Järvinen, Irma-Riitta 1991: Elsa Enäjärvi-Haavio (1901–1951). – Eeva-Liisa Kinnunen (toim.): *Sata vuotta suomalaista folkloristiikkaa*. Helsingin yliopiston folkloristiikan laitoksen toimitte 9. Helsinki: Yliopistopaino, s. 44–48.
- Järvinen, Minna Riikka 1999: *Maailma äänessä: tutkimus pohjoissaamelaisesta joikuperinteestä*. SKST 762. Helsinki: SKS.
- Järvinen, Minna Riikka 2004: Ummikkona Pohjan perille. – *Launis, Armas: Tunturisävelmiä etsimässä. Lapissa 1904 ja 1905*. Toim. Minna Riikka Järvinen. Helsinki: SKS, 341–351.

- Kaartinen, Timo 2001: *Songs of Travel, Stories of Place: a Study of Tradition, Subjectivity and Otherness in Banda Eli (East Indonesia)*. A Dissertation submitted to the faculty of the social science, Department of Anthropology. Chicago, Illinois.
- Kaartinen, Timo 2010: *Songs of Travel, Stories of Place: Poetics of Absence in an Eastern Indonesian Society*. FFC 299. Helsinki: Suomalainen Tiedekatemia.
- Kaivola-Bregenhøj, Annikki 2003: The Narrator's Emotions. – Tarkka, Lotte (ed.), *Dynamics of Tradition. Perspectives on Oral Poetry and Folk Belief*. SFF 13. Helsinki: Finnish Literature Society.
- Kalkun, Andreas 2011: *Seto laul eesti folkloristika ajaloos. Lisandusi representatsiooniloole*. Dissertations folkloristicae Universitatis Tartuensis 18. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus. <http://hdl.handle.net/10062/18222> [15.9.2013].
- Kallberg, Maari 2004: A. O. Väisänen ja Miitrelän Ilja. Vienankarjalaisten joikujen piirteitä. Kuhmon musiikkiopiston julkaisu no 4. Kuhmo: Kuhmon kaupunki / musiikkiopisto.
- Kallio, Kati 2009a: Kehtolaulun poetiikkaa. – Ulla Piela & Seppo Knuuttila (toim.): *Korkeempi kaiku*. KV 88. Helsinki: SKS, 127–137.
- Kallio, Kati 2009b: Laulaa, tulkita, käsittää. Kokemuksia tanssitusta surusta. – *Musiikin suunta* 31(2): 5–11.
- Kallio, Kati 2010: Tehkää yksi ympärikkö. – Seppo Knuuttila, Ulla Piela & Lotte Tarkka (toim.): *Kalevalamittaisen runon tulkintoja*. KV 89. Helsinki, SKS, 287–306.
- Kallio, Kati 2011a: Interperformative Relationships in Ingrian Oral Poetry. – *Oral Tradition* 25(2), 391–427. <http://journal.oraltradition.org/issues/25ii/kallio> [15.9.2013].
- Kallio, Kati 2011b: A. O. Väisänen Kullervon mailla. – *Knuuttila, Piela & Blomster (toim.) 2011*, 120–135.
- Kallio, Kati 2012: Tulkintoja kerääjän kokemuksista: Armas Launis, runosävelmät ja Inkeri. – Mari Sarv (toim.): *Regilaulu müüdid ja ideoloogiad*. Eesti Rahvaluule Arhiivi toimetused 29. Tartu: Eesti Kirjandusmuuseum, 147–177.
- Kamppinen, Matti 2004: Tulkinta uskontoetnografiassa. – *Tieteessä tapahtuu* 7/2004, 20–24.
- Katajala, Kimmo 2005: *Suurvallan rajalla: ihmisiä Ruotsin ajan Karjalassa*. Historiallinen arkisto 118. Helsinki: SKS.
- Katajamäki, Sakari 2010: Pienestä äänestä pohjapiirroksiksi: sonettirunouden metamodaalisuus. – Tarkka Knuuttila & Aki Petteri Lehtinen (toim.): *Representaatio: tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi*. Helsinki: Gaudeamus, 172–195.
- Kirkinen, Heikki 1991: Inkerin keskiaika ja uuden ajan alku vuoteen 1617 – *Nevalainen & Sihvo* 1991, 35–66.
- Kiuru, Eino 1990: Soikkolan viimeisiä runonlaulajia tapaamassa. – Pekka Laaksonen & Sirkka-Liisa Mettomäki (toim.): *Inkerin teillä*. KV 69–70. Helsinki: SKS, 103–110.
- Kiuru, Eino 1994: The Wife-Killer Theme in Karelian and Russian Songs. – *Siikala & Vakimo* 1994, 220–235.
- Kiuru, Eino & Koski, Terttu & Kjul'mjasu [Kylmäsuu], Elina (toim.) 1974: *Narodnye pesni Ingermanlandii*. Leningrad: Nauka.
- Knapp, Mark L. & Hall, Judith A. 2002: *Nonverbal Communication in Human Interaction*. 5th ed. South Melbourne: Wadsworth/Thomson Learning.
- Knuuttila, Seppo 1994: *Tyhmän kansan teoria: näkökulmia menneestä tulevaan*. Tietolipas 129. Helsinki: SKS.
- Knuuttila, Seppo 2010: Tutkimusaineistojen muodostaminen. – Jyrki Pöysä & Helmi Järviluoma & Sinikka Vakimo (toim.): *Vaeltavat metodit*. Kultaneito VIII. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura, 19–42.
- Kokko, Ossi 2007: *Inkerinsuomen pirstaleisuus: eräiden sijojen kehitys murteen yksilöllistymisen kuvastajana*. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja 48. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Kokla, Paul & Pikamäe, Arno 2006: *Eesti-soome sõnaraamat*. Tallinn: Valgus.
- Kolehmainen, Ilkka 1977: *Kalevalasävelmän musikologista syntaksia*. Julkaisematon pro gradu -tutkielma musiikkitieteessä ja sivulaudaturtyö suomalaisen ja vertailevan kansanrunouden tutkimuksessa. Helsingin yliopisto, Musiikkitiede ja folkloristiikka.
- Kolehmainen, Ilkka 1990: The Kalevalaic musical variation technique in Karelia. – *Congressus septimus internationalis fenno-ugristarum* 6. Debrecen: [Kossuth Lajos Tudományegyetem], 211–215.
- Konkka, Unelma 1985: *Ikuinen ikävä. Karjalaiset riitti-itkut*. SKST 428. Helsinki: SKS.
- Koski, Kaarina 2011: *Kuoleman voimat: kirkonväki suomalaisessa uskomusperinteessä*. SKST 1313. Helsinki: SKS.
- Koski, Terttu 1974: O napevah ingermanladskih pesen. – *Kiuru & al.* 1974, 476–485.
- Kress, Günther 2010: *Multimodality: a Social Semiotic Approach to Contemporary Communication*. London: Routledge.
- Kristeva, Julia 1969: Le mot, le dialogue et le roman. – *Séméiotike. Recherches pour une sémanalyse*. Paris: Éditions du Seuil, 82–112.
- Krjukov, Aleksej 1993 [1987]: Ingermanland och ingermanländarna. – Sulo Huovinen (red.): *Ingermanland – om land och folk*. Kulturfonden för Sverige och Finland, 19–32.
- Krohn, Julius 1894: *Suomen suvun pakanallinen jumalanpalvelus: neljä lukua Suomen suvun pakanallista jumaluus-oppia*. SKST 83, 1. Helsinki: SKS.
- Krohn, Kaarle 1932: Leinon lesken runo. – *Valvoja*, s. 270–274.
- Kurkela, Vesa 1991: Etnomusikologian historiattomuus ja nykyajan haasteet. – Pirkko Moisala (toim.): *Kansanmusiikin tutkimus. Metodologian opas*. Helsinki: VAPK-kustannus, 86–101.
- Kuujo, Erkki 1969: Inkerin vaiheita keskialjalta 1700-luvun loppuun. – *Inkerin suomalaisten historia*. Helsinki: Inkeriläisten sivistyssäätiö, 45–96.

- Kuusi, Matti 1949: *Sampo-eepos. Typologinen analyysi*. SUST XCVI. Helsinki: SUS.
- Kuusi, Matti 1952: Kalevalaisen säkeen, säeryhmän ja runon painavoituvuudesta. – *Virittäjä* 56, 241–261.
- Kuusi, Matti 1956: Virolais-suomalainen Maaailmansyntyruno. – KV 36, s. 49–84.
- Kuusi, Matti 1963: Varhaiskalevalainen runous. – Matti Kuusi (toim.): *Suomen kirjallisuus I. Kirjoittamaton kirjallisuus*. Helsinki: SKS & Otava, 129–215.
- Kuusi, Matti 1977: Introduction. – Matti Kuusi, Keith Bosley & Michal Branch (eds.): *Finnish Folk Poetry: Epic*. An anthology in Finnish and English. Helsinki: SKS, 21–77.
- Kuusi, Matti 1983a: *Maria Luukan laulut ja loitsut. Tutkimus läntisimmän Inkerin suomalaisperinteestä*. SKST 379. Helsinki: SKS.
- Kuusi, Matti 1983b: Jaakko Länkelä ja Porisan Anni. – Pertti Virtaranta et al. (toim.): *Kentältä kentälle. Juhlakirja Erkki Ala-Könnin 70-vuotispäiväksi 2.2.1981*. Tampereen yliopiston kansanperinteen laitoksen julkaisu 10. Tampere: Tampereen yliopisto, 53–59.
- Kuusi, Matti 1985 [1979]: Kalevalakielestä. – Matti Kuusi: *Perisuomalaista ja kansainvälistä*. Tietolipas 99. Helsinki: WSOY, 184–197.
- Kuusi, Matti 1997: Volmari Porkka. – Toim. Matti Kuusi & Senni Timonen: SKVR XV. SKST 685. Helsinki: SKS, XLIX–LXV.
- Kuusi, Matti & Timonen Senni 1988: Suurmies? Kummajainen? Uhrilammas? Keskustelua Europaueksen elämästä ja työstä. – Matti Kuusi, Pekka Laaksonen & Senni Timonen (toim.): *D. E. D. Europaeus: suurmies vai kummajainen?* KV 67. Helsinki: SKS, 23–50.
- Kuusinen, Martti (toim.) 2006: *Venäjä-suomi-suursanakirja*. Moskova & Helsinki: Karjalan tiedekeskus, Kielen, kirjallisuuden ja historian instituutti & Russki jazyk & WSOY.
- Kuutma, Kristin 2006: *Collaborative Representations: Interpreting the Creation of a Sámi Ethnography and a Seto Epic*. FFC 289. Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia.
- Köiva, Ottilia 1987: Kihnun vanha laulutapa. – Leea Virtanen (toim.): *Viron veräjät. Näkökulmia folkloreen*. Tietolipas 105. Helsinki: SKS, 52–71.
- Käppi, Pekko 2007: ”Kelpaisko lauluiksi” – Musiikkianalyttinen katsaus Marina Takalon kalevalamittaisiin lauluihin. Pro gradu -työ, Tampereen yliopiston Musiikintutkimuksen laitos. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-17062>. [15.9.2013]
- Kärki, Frans 1909. [Matkakertomus Liissilästä ja Lugaan pitäjältä] – *Suomi* IV:6, Keskustelemukset s. 118–124.
- Köppen, Peter von 1849: *Etnographische Karte des St. Petersburgschen Gouvernements*. St. Petersburg.
- Köppen, Peter von 1867: *Erklärender Text zu der Etnographischen Karte des St. Petersburgs Gouvernements*. St. Petersburg.
- Laanest, Arvo 1966: *Izhorskie dialektnye teksty. Isuri murdetekste*. Tallinn: Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut.
- Laanest, Arvo 1986: *Isuri keele ajalooline foneetika ja morfoloogia*. Tallinn: Valgus.
- Laanest, Arvo (toim.) 1997: *Isuri keele Hevaha murde sõnastik*. Tallinn: Eesti Keele Instituut.
- Labov, William 1972: *Language in the Inner City: Studies in the Black English Vernacular*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Laiho, Aili 1937: Muistitietoa Volmari Porkan runonkeruumatkoilta puolen vuosisadan takaa. – *Virittäjä* 41, 444–448.
- Laiho, Aili 1938: Stipendiaattikertomus. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle. – *Suomi*, Keskustelemukset, 39–40.
- Laiho, Aili 1944: Vanhan runolaulajan muisto. – *Kotiliesi* 4, 106–107.
- Laiho, Lauri 1937: Syitä Inkerin vanhan häälaulun kuolemiseen. – *Virittäjä* 41, 411–444.
- Laiho, Lauri 1938: Äänilevyihin otettua Viron Inkerin kansanrunoutta. 21.22.VI.1937. – *Suomi* V: 20. Keskustelemukset 6/X.1937, 31–35.
- Laiho, Lauri 1940: Viron Inkeri kansanrunouden maana. – *Virittäjä* 44. Helsinki, 218–236.
- Laitinen, Heikki 2003a: *Matkoja musiikkiin 1800-luvun Suomessa*. Tampere: Tampere University Press. (<http://urn.fi/urn:isbn:951-44-5707-2> [15.9.2013].)
- Laitinen, Heikki 2003b: *Iski sieluihin salama*. SKST 942; KMIJ 55. Helsinki: SKS.
- Laitinen, Heikki 2004: Anni Tenisovan Marian virsi. – *Siikala et. al. (toim.) 2004*, 157–193.
- Laitinen, Heikki 2006: Runolaulu. – *Asplund et. al. (toim.) 2006*, 14–79.
- Lauerma, Petri 2001: Larin Parasken metriikasta. – *Virittäjä* 1, 44–58.
- Lauerma, Petri 2002: *Larin Parasken epiikan kielellisestä variaatiosta*. Suomi 189. Helsinki: SKS.
- Launis, Armas 1904: Kertomus runosävelmien keräysmatkasta Inkerissä kesällä v. 1903. – *Suomi* IV: 2, Keskustelemukset, 49–53.
- Launis, Armas 1906a: Kertomus sävelkeruumatkasta Norjan ja Suomen Lapissa kesällä vuonna 1905. – *Suomi* IV: 4, Keskustelemukset, 79–85.
- Launis, Armas 1906b: Kertomus runosävelmäin keräysmatkasta Karjalassa kesällä vuonna 1905. – *Suomi* IV: 4, Keskustelemukset, 86–87.
- Launis, Armas 1907: Kertomus sävelkeruumatkasta Inkerissä kesällä 1906. – *Suomi* IV: 5, Keskustelemukset, 103–116.
- Launis, Armas 1908: *Lappische Juoigos-Melodien*. SUST 26. Helsinki: SUS.
- Launis, Armas 1910a: *Suomen kansan sävelmiä IV: 1. Inkerin runosävelmät*. Helsinki: SKS.
- Launis, Armas 1910b: *Über Art, Entstehung und Verbreitung der Estnisch-Finnischen Runenmelodien*. Helsinki: SKS

- Launis, Armas 1910c: Runosävelmistä. – *Kalevalan selityksiä*. Eri tutkijain avustamana toimittanut A. R. Niemi. SKST 126. Helsinki: SKS, 221–242.
- Launis, Armas 1921: Kullervo-oopperan esihistoriaa. – KV 1, 164–176.
- Launis, Armas 1930: *Karjalan runosävelmät*. Suomen kansan sävelmiä V: 2. SKST 68:2. Helsinki: SKS.
- Laurila, Vihtori 1956: *Suomen rahvaan runoniekat sääty-yhteiskunnan aikana. 1. osa, Yleiset näkökohdat*. Helsinki: SKS.
- Lehto, Manja Irmeli 1996: *Ingrian Finnish: Dialect Preservation and Change*. Studia Uralica Upsaliensia 23. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
- Lehtonen, Mikko 1996: *Merkitysten maailma. Kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia*. Tampere: Vastapaino.
- Lehtonen, Tuomas M. S. 1992: Jo luettua: Intertekstuaalisuus kulttuuriteorian tai metodina? – *tiede & edistys* 17(1), 68–70.
- Leino, Pentti 1970: *Strukturaalinen alkusointu Suomessa. Folklore pohjainen tilastoanalyysi*. SKST 298. Helsinki: SKS.
- Leino, Pentti 1982: *Kieli, runo ja mitta. Suomen kielen metriikka*. SKST 376. Helsinki: SKS.
- Leino, Pentti 1986: *Language and metre. Metrics and the metrical system of Finnish*. SF 31. Helsinki: SKS.
- Leino, Pentti 1994: The Kalevala Metre and its Development. – *Siikala et al. (toim.) 1994*, 56–74.
- Leisiö, Larisa 2004: Runomitta ja aika. Erikoiskohteena slaavien lauluruno. – *Musiikin suunta* 2, 18–36.
- Leisiö, Timo (toim.) 1992: *Setumaalta Harjumaalle. A. O. Väisäsen tutkimusmatka Viroom vuonna 1913*. Tampere: Kansanperinteenlaitoksen julkaisuja 13. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Leisiö, Timo & Niemi, Jarkko 2004: Tutkimuskohteena läntisen Euraasian lauluperinteet. – *Musiikin suunta* 2, 3–17.
- Leisiö, Timo 2000: Metri, rytmi, metrinen tyhjiö ja musiikillinen aika. – *Musiikin suunta* 2, 14–24.
- Lennartsson, Rebecca 2012: Archival Ethnography, or: Reflections on a Lost Note. *H-Soz-u-Kult*, 27.6.2012, <http://hsozkult.geschichte.hu-berlin.de/forum/id=1813&type=diskussionen> [15.9.2013].
- Leskinen, Heikki 1991: Inkerin kielimuodot. – *Nevalainen & Sihvo 1991*, 222–233.
- Levón, Eino 1904: Kertomus matkastani Inkerinmaalla kansansävelmien keräämistä varten kesällä v. 1903. – *Suomi* IV:2, Keskustelemukset s. 65–68.
- Lippus, Urve 1995: *Linear Musical Thinking: a Theory of Musical Thinking and the Runic Song Tradition of Baltic-Finnish Peoples*. Studia Musicologica Universitas Helsingiensis VII. Helsinki: University of Helsinki.
- Lord, Albert B. 1960. *The Singer of Tales*. Cambridge: Harvard University Press. [Repr. 2000.]
- Lukin, Karina 2011: *Elämän ja entisyyden maisemat. Kolgujev nenetsien arjessa, muistelussa ja kerronnassa*. SKST 1339. Helsinki: SKS.
- Lukkarinen, J. 1911: Inkeriläisten praasniekoista. – *Suomalaisen Kansanrunousseminaarin julkaisuja II*. Suomi IV:11. Helsinki.
- Lukkarinen, J. 1933: *Suomalaisten naimatapoja. Aineksia suomalaisten kansojen avioliiton historiaan*. I. Helsinki: SKS.
- Länkelä, J. 1904 [1859]. Matkakertomus. – *Niemi (toim.) 1904*, 270–301.
- Majamaa, Raija 2008a [2004]: Haavio, Martti (1899–1973). – *Kansallisbiografia-verkkojulkaisu*. Studia Biographica 4. Helsinki: SKS.
- Majamaa, Raija 2008b [2003]: Enäjärvi-Haavio, Elsa (1901–1951). – *Kansallisbiografia-verkkojulkaisu*. Studia Biographica 4. Helsinki: SKS.
- Malmi, Viola 1993: *Karjalaisen kansantanssin lähteillä*. Helsinki: Vapaan sivistystoiminnan liitto.
- Manninen, Hannele 1982: A. O. Väisäsen suomensukuisten kansojen kansanmusiikin tutkijana. Julkaisematon pro gradu -tutkielma. Kansanperinne, Tampereen yliopisto.
- Mansikka, V. J. 1929. Inkeriläisistä kiletoivirsistä. – *Virittäjä* 33, 312–314.
- Mansikka, V. J. 1932. Inkerin liekkulauluista. – *Suomi* V:14:3. Helsinki: SKS.
- Mansikka, V. J. 1938: Martin- ja Tapaninvirsistä. – KV 18, 228–241.
- Mansikka, V. J. 1939: Pyhän Iljan palvonnasta. – KV 19, 142–164.
- Mansikka, V. J. 1940: Kokkotulista. – *Virittäjä* 44, 193–205, 276–277.
- Mansikka, V. J. 1941a: Pyhä Miikkula. – KV 20–21, 176–197.
- Martin 1998: *English Text: System and Structure*. Philadelphia: John Benjamins Publishing.
- Mathisen, Stein R. 2005: Folklore in Northern Multicultural Contexts. – *FF Network* 32, 3–9.
- Meriluoto, Marja 1966: *Inkeriläisten henkinen kulttuuri vuosina 1863–1917*. Julkaisematon pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, Historian laitos.
- Merriam, Alan P. 1964: *The Anthropology of Music*. Evanston: Northwestern University Press.
- Mettomäki, Sirkka-Liisa 1982: *Sylvi Sääski perinteenkerääjänä*. Julkaisematon pro seminaari -esitelmä. Helsingin yliopisto, folkloristiikka. S 292.
- Mikkola, Kati 2009: *Tulevaisuutta vastaan. Uutuuksien vastustus, kansantiedon keruu ja kansakunnan rakentaminen*. SKST 1251. Helsinki: SKS.
- Mikkola, Kati (tulossa): *käsikirjoitus itseoppineista perinteenkerääjistä*.
- Mikkonen, Kai 2005: *Kuva ja sana. Kuvan ja sanan vuorovaikutus kirjallisuudessa, kuvataiteessa ja ikonoteksteissä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Misharina, Galina 2011: Funeral and Magical rituals among the Komi. – *Folklore. Electronic Journal of Folklore* 47, 155–172. <http://www.folklore.ee/folklore/vol47/misharina.pdf> [15.9.2013].

- Moisala, Pirkko 1991a: Antropologinen musiikintutkimus. – Moisala, Pirkko (toim.): *Kansanmusiikin tutkimus. Metodologian opas*. VAPK-kustannus. Helsinki, 105–137.
- Moisala, Pirkko 1991b: *Cultural Cognition in Music. Continuity and Change in the Gurung Music of Nepal*. SES:n julkaisuja 4. Helsinki: SES.
- Mustonen, Juuso 1931: *Inkerin suomalaiset seurakunnat*. SKST 191. Helsinki: SKS.
- Mäkinen, Eino 2008 [1938]: Inkerin vanhaa kyläelämää. Kuvaus Eino Mäkinen, asiantuntija Lauri Laiho. Kuvattu vuonna 1938, valmistunut vuonna 1941. – *Isien työt III. Eino Mäkinen Kansatieteellinen Filmi Oy:lle kuvaamia lyhytelokuvia*. Helsinki: Suomen Kulttuurirahasto.
- Mäkinen, Kirsti 1990: Alussa oli nainen. – Aili Nenola ja Senni Timonen (toim.): *Louhen sanat: kirjoituksia kansanperinteen naisista*. SKST 520. Helsinki: SKS, 209–213.
- Mäntynen, Anne & Shore, Susanna & Solin, Anna 2006: *Genre – Tekstilaji*. Tietolipas 213. Helsinki: SKS.
- Nenola-Kallio, Aili 1982: *Studies in Ingrian Laments*. FFC 234. Helsinki: Suomalainen Tiedekatemia.
- Nenola, Aili 2002: *Inkerin itkuvirret. Ingrian Laments*. SKST 735. Helsinki: SKS.
- Nettl, Bruno 1983. *The Study of Ethnomusicology. Twenty-nine Issues and Concepts*. Urbana & Chicago: University of Illinois Press.
- Nevalainen, Pekka & Sihvo, Hannes (toim.) 1991: *Inkeri. Historia, kansa, kulttuuri*. SKST 547. Helsinki: SKS.
- Nevalainen, Pekka 1991a: Silmäys Inkerin kirkollisiin oloihin 1704–1917. – *Nevalainen & Sihvo (toim.) 1991*, 159–166.
- Nevalainen, Pekka 1991b: Inkerinmaan ja inkeriläisten vaiheet 1900-luvulla. – *Nevalainen & Sihvo (toim.) 1991*, 234–299.
- Nevalainen, Pekka 1996: *Rautaa Inkerin rajoilla. Inkerin kansalliset kamppailut ja Suomi 1918–1920*. Helsinki: SHS
- Nevalainen, Pekka 1999: *Viskoi kuin Luoja kerjäläistä: Venäjän pakolaiset Suomessa 1917–1939*. Helsinki: SKS.
- Niemeläinen, Päivyt 1983: Suomalainen kansantanssi. – Päivyt Niemeläinen (toim.): *Suomalainen kansantanssi*. Helsinki: Otava, 19–46.
- Niemi, A. R. 1922 [1918]: Vanhan suomalaisen runomitan synnystä. – *Suomi IV*: 19. Helsinki: SKS.
- Niemi, A. R. (toim.) 1904: *Runonkerääjimmme matkakertomuksia 1830-luvulta 1880-luvulle*. SKST 109. Helsinki: SKS.
- Niemi, Jarkko 1998: *The Nenets Songs: a Structural Analysis of Text and Melody*. Acta Universitatis Tampereensis 591. Tampere: University of Tampere.
- Niemi, Jarkko 2002: Inkeriläisten itkuvirsien musiikilliset rakenteet. – *Nenola (2002)*, 694–707.
- Niemi, Jarkko 2004: Mansilaiset lauluaineistot ja Länsi-Siperian alkuperäiskansojen laulutyyli-työhyök-
keet – Melodian ja metrin modaaliteetin ongelmia. – *Musiikin suunta* 2, 37–57.
- Niemi, Jarkko (toim.) 2009: *Perspectives on the Song of the Indigenous Peoples of Northern Eurasia: Performance, Genres, Musical syntax, Sound*. Tampere: Tampere University Press.
- Niemi, Jarkko & Jousto, Marko 2002: Teesejä pohjoisen laulun analyysiin: tarkastelussa nenetsit ja saamelaiset. – *Etnomusikologian vuosikirja* 14, 161–209.
- Niemi, Jarkko & Lapsui, Anastasia 2004: *Network of Songs. Individual Songs of the Ob' Gulf Nenets: Music and Local History as Sung by Maria Maksimovna Lapsui*. SUST 248. Helsinki: SUS.
- Niiranen, Elina 2013: *Maria Feodorovan laulupolut. Vienankarjalaisen kansanlaulajan repertuaari musiikkisukupolven rakentajana*. Acta Universitatis Tampereensis 1836. Tampere: Tampere University Press. (<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9162-7> [15.9.2013].)
- Nirvi, R. E. 1961: Inkeröismurteen asema. – *KV* 41, s. 99–132.
- Nirvi, R. E. 1971: *Inkeröismurteiden sanakirja*. Lexika Societatis Fenno-Ugricae XVIII. Helsinki: SUS.
- Novozhilov, Alexei 1999: Ethnocultural Relations and Processes of Interaction between Ingrian-Finns, Russians and Veps. – *Teinonen & Virtanen (eds.) 1999*, 125–131.
- NPI = *Kiuru et al. 1974*
- Oatley, Keith & Jenkins, Jennifer M. 1996: *Understanding Emotions*. Cambridge, MA: Blackwell Publishers.
- Oinas, Felix 1969: *Studies in Finnic-slavic Folklore Relations*. FFC 205. Helsinki: Suomalainen tiedekatemia.
- Oja, Heikki 2010 [1999]: *Aikakirja*. Verkkoersio. Helsinki: Helsingin yliopiston almanakkatoimisto. <http://almanakka.helsinki.fi/aikakirja/Aikakirja2010kokonaan.pdf> [1.10.2011].
- Ong, Walter J. 1982: *Orality and Literacy: the Technologizing of the Word*. London and New York: Methuen.
- Oras, Janika 2001: Muhu regilaulu rütmid. – Tiiu Jaago & Mari Sarv (toim.): *Regilaul – keel, muusika, poeetika*. Tartu: Eesti Kirjandusmuuseum, Eesti Rahvaluule Arhiiv & Tartu Ülikool, Eesti ja võrdleva rahvaluule õppetool, 153–194.
- Oras, Janika 2004a: Helmi Villa regilauluviisid – korrastatud mitmesesisisus. – Mari Sarv (toim.): *Regilaulu – loodud või saadud?* Tartu: Eesti Kirjandusmuuseum, Eesti Rahvaluule Arhiiv, 89–121.
- Oras, Janika 2004b: Heterofoonia ühe regilaulu traditsioonilises ja tänapäevases interpretatsioonis. – Ingrid Rüütel (toim.): *Pärimusmuusika muutuvast ühiskonnas*. Töid etnomusikoloogia alalt 2. Tartu: Eesti Kirjandusmuuseumi etnomusikoloogia osakond, Eesti Rahvuslik Folkloorinõukogu, 65–76.
- Oras, Janika 2008. *Viie 20. sajandi naise regilaulumaaailm*. Arhiivitekid, kogemused ja mälestused. Eesti Rahvaluule Arhiivi toimetused 27. Tartu: Eesti Kirjandusmuuseumi Teaduskirjastus. (http://www.ema.edu.ee/vaitekirjad/doktor/Janika_Oras.pdf [15.9.2013].)
- Oras, Janika 2010: Musical manifestations of textual patterning in Estonian regilaul. – *Journal of Ethnology and Folkloristics* 4(2), 55–68. (http://www.jef.ee/index.php/journal/article/view/55/pdf_53 [15.9.2013].)

- Padilla, Alfonso 1997: Etnomusikologinen musiikkianalyysi. – *Musiikin suunta* 19:2, 4–17.
- Paredes, Americo 1977: On Ethnographic Work Among Minority Groups: a Folklorist's Perspective. – *New Scholar* 6, 1–32.
- Parry, Milman 1930: Studies in the Epic Technique of Oral Verse-Making I: Homer and Homeric Style. – *HSCP*, 41, 73–147.
- Paukkunen, Elina 2006: Ruumiillisen tiedon jäljillä. – *Musiikin suunta* 28 (4), 29–38.
- Paulaharju, Maarit (toim.) 2010: *Samuli Paulaharjun Inkeri*. SKST 1292. Helsinki: SKS & Museovirasto.
- Pekkilä, Erkki 1988: *Musiikki tekstinä: kuulonvaraisen musiikkikulttuurin analyysiteoria ja -metodi*. Acta Musiologica Fennica 17. Helsinki: Suomen musiikkitieteellinen seura.
- Pekkilä, Erkki 1990: A. O. Väisänen elämänura. – *Väisänen 1990*, 9–19.
- Pentikäinen, Juha 1963: Ken emon unohtanevi. – *KV* 43, 262–286.
- Penttinen, Yrjö 1947: *Sotasanommat. Inkeriläinen kansanruno ja sen kansainvälistä taustaa*. SKTS 232. Helsinki: SKS.
- Piela, Ulla 2010: *Kansanparannuksen kerrotut merkitykset Pohjois-Karjalassa 1800- ja 1900-luvuilla*. Dissertations in Education, Humanities, and Theology 8. Joensuu: University of Eastern Finland. (<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-0208-5> [15.9.2013].)
- Piela, Ulla & Knuuttila, Seppo & Tarkka, Lotte 2010: *Kalevalamittaisen runon tulkintoja*. KV 89. Helsinki: SKS.
- Piela, Ulla & Knuuttila, Seppo & Blomster, Risto 2011 (toim.): *Tiede, taide, tulkinta: kirjoituksia A. O. Väisäsestä*. KV 90. Helsinki: SKS.
- Pimiä, Tenho 2009: *Tähtäin idässä: suomalaisten sukukansojen tutkimus toisessa maailmansodassa*. Jyväskylän studies in humanities 124. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-3686-0> [23.8.2011].
- Ponterotto, Joseph G. 2006: Brief Note on the Origins, Evolution, and Meaning of the Qualitative Research Concept “Thick Description.” – *The Qualitative Report* 11 (3), 538–549. <http://www.nova.edu/ssss/QR/QR11-3/ponterotto.pdf> [15.9.2013].
- Porkka, Volmari 1883a: Inkerin itkuvirsistä. – *Valvoja*, 199–208.
- Porkka, Volmari 1883b: Inkerin itkuvirsistä. II. Hää- eli pulma-itkut. – *Valvoja*, 261–271.
- Porkka, Volmari 1885: *Über den Ingerischen Dialekt mit Berücksichtigung der übrigen finnisch-ingermanlandischen Dialekte*. Helsingfors.
- Porkka, Volmari 1886: Kertomus runonkeruu-matkasta, jonka v. 1883 kesällä teki Inkeriin Volmari Porkka. – *Suomi II*: 19, 149–169.
- Pöldmäe, Rudolf & Tampere, Herbert 1938: *Valimik Eesti rahvatantse*. Eesti Rahvaluule Arhiivi toimetused 8. Tartu: Eesti Rahvaluule Arhiivi Kirjastus.
- Pärtlas, Žanna 2006: „Sümmeetrilised laadid“ ja monointervalliline mitmehäälsus vokaalses rahvamuusikas: Mõningaid paralleele setu ja Lõuna-Venemaa rahvalaulu vahel. – Aado Lintrop (toim.): *Regilaul – esitus ja tõlgendus*. Eesti Rahvaluule Arhiivi toimetused 23. Tartu: Eesti Kirjandusmuuseum, 219–248.
- Pöysä, Jyrki 2010: Lähiluku vaeltavana käsitteenä ja tieteidenvälisenä metodina. – Jyrki Pöysä & Helmi Järviluoma & Sinikka Vakimo (toim.): *Vaeltavat menet*it. Kultaneito VIII. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura, 331–360.
- Rainio, Riitta 2010: *Suomen rautakautiset kulkuset, kellot ja kelloriipukset: äänimaiseman arkeologiaa*. Suomen musiikkikirjastoyhdistyksen julkaisusarja 138. Helsinki: Suomen musiikkikirjastoyhdistys. (<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-6170-7> [15.9.2013].)
- Ranta, Raimo 1991: Inkerinmaan hallinto ja oikeuslaitos 1617–1917. – *Nevalainen & Sihvo (toim.) 1991*, 103–158.
- Rantasalo, A.V. 1929: *Inkeriläinen kertova runo tytärten surmaaja*. Suomi 5:9. Helsinki: SKS.
- Raski, Jaakko 1932: *Inkerin kirkko kansallisena kasvattajana*. Kangasala.
- Raudalainen, Taisto Kalevi 2007: Multietniline ja -konfessionaalne Ingeri pärimusajaloolisest vaatepunktist. – Madis Arukask (toim.): *Muutused, erinevused ja kohanemised eesti kultuuriruumis ja selle naabruses*. Viljandi: Tartu Ülikool, Viljandi Kultuuriakadeemia, 31–82.
- Rausmaa, Pirkko-Liisa 1981: Vanhat laulutanssit. – Pekka Laaksonen (toim.): *Pelit ja leikit*. KV 61. Helsinki: SKS, s. 186–196.
- Reichl, Karl 2000: Introduction: The Music and Performance of Oral Epics. – Karl Reichl (ed.): *The Oral Epic: Performance and Music*. Intercultural music studies 12. Berlin: Verlag für Wiss und Bildung.
- Ricoeur, Paul 1991: *Essays in Hermeneutics*. Vol II. Translated by Kathleen Blamey and John B. Thomson. Evanston: Northwestern University Press.
- Ross, Jaan & Lehist, Ilse 2001: *The Temporal Structure of Estonian Runic Songs*. Berlin & New York: Mouton de Gruyter.
- Ruotsalainen, J. Fr. 1901: Matkakertomus Länsi-Inkeristä. – *Suomi III*: 19, Keskustelemukset, 80.
- Ryle, Gilbert 1971: *Collected Papers*. Volume II collected essays, 1929–1968. London: Hutchinson.
- Räsänen, Matti 1999: Background and Anatomy of the Project The Research Project in Ethnicity and Identity. – *Teinonen & Virtanen (ed.) 1999*, 9–17.
- Rüütel, Ingrid 1977: Vадja rahvamuusika tüpoloogია ja stiilid. – *Rüütel (toim.) 1977*, 216–281.
- Rüütel, Ingrid 1979: *Soomes-ugri rahvaste laule: Vадja ja isuri rahvalaule*. LP «Melodija». Tallinn-Riia.
- Rüütel, Ingrid 1982: Oudekki Figuova vадja rahvaviisid. – J. Linnus (toim.): *Läänemeresoomlaste etnokultuuri küsimusi*. Tallinn: Valgus, 41–52.

- Rüütel, Ingrid 1998: Estonian Folk Music Layers in the Context of Ethnic Relations. *Folklore* 6(6), 32–69. <http://www.folklore.ee/folklore/vol6/ruutel.htm> [15.9.2013].
- Rüütel, Ingrid 2006: Eesti regivärsiliste rahvalaulude musikaalne tüpoloogia. – Mare Kõiva (koost.): *Võim ja kultuur*. Tartu: Eesti Kirjandusmuuseum, Eesti Kultuuriloo ja Folkloristika Keskus, 83–102.
- Rüütel, Ingrid (toim.) 1977: *Soome-ugri rahvaste muusikapärandist*. Tallin: Eesti Raamat.
- Saarikoski, Helena (toim.) 2003: *Tanssi tanssi. Kulttuureja, tulkintoja*. Tietolipas 186. SKS: Helsinki.
- Saarin, Jukka 1988: *Variaatio Arhippa ja Miihkali Perttusen epiikassa*. Julkaisematon pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, folkloristiikka. S 371.
- Saarin, Jukka 1991: Miihkali Perttusen Päivölän virsi. – Pekka Laaksonen & Sirkka-Liisa Mettomäki (toim.): *Kolme on kovaa sanaa: kirjoituksia kansanperinteestä*. KV 71. Helsinki: SKS, 193–208.
- Saarlo, Liina 2007: *Vana ja ilus – Eesti regilaulu väärtuse otsimisest*. Esitelmä seminaarissa Kirjoitetun ja laulettun runon tutkimuksen metodologia ennen ja nyt. 6.9.2007. Helsinki, SKS.
- Sadeniemi, Matti 1951: *Die Metrik des Kalevala-verses*. FFC 139. Helsinki: Suomalainen tiedeakatemia.
- Saha, Hannu 1982: *Teppo Repo. Repertoari ja asema suomalaisessa musiikkikulttuurissa*. Tampereen yliopiston Kansanperinteen laitoksen moniste 3. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Saha, Hannu 1996: *Kansanmusiikin tyyli ja muuntelu*. KMI:n julkaisuja 39. Kaustinen: Kansanmusiikki-instituutti.
- Sahlins, Marshall 1992: *Anahulu: the Anthropology of History in the Kingdom of Hawaii. Volume one. Historical ethnography*. (Ed. Patrick V. Kirch and Marshall Sahlins; with assistance of Dorothy B. Barrère.) Chicago & London: The University of Chicago Press.
- Salminen, Kaarina 1931: Selonteko Inkerin matkasta kesällä 1931. – *Suomi* V:14. Keskustelemukset 7.5.1931, 34–35.
- Salminen, Väinö 1916: *Inkerin kansan häärunoelma muinaisine kosimis- ja häämenoineen*. SKST 155. Helsinki: SKS
- Salminen, Väinö 1917: *Länsi-Inkerin häärunot. Synty- ja kehityshistoriaa*. Helsinki: SKS.
- Salminen, Väinö 1919: Häätapain kuvaus Narvusin Kallivieren kylästä. – *Virittäjä* 23, 17–22.
- Salminen, Väinö 1929a: *Kertovien runojen historiaa. Inkeri*. Suomi V:8. Helsinki: SKS.
- Salminen, Väinö 1929b: Kalevalan kertovat runot Inkerissä. – KV 9, 52–76.
- Salminen, Väinö 1929c: *Tutkimus vatjalaisten runojen alkuperästä*. Eripainos aikakauskirja Suomen V jakson 7. osasta. Helsinki: SKS.
- Salminen, Väinö 1930: Sotamiehenottorunot. – KV 10, 171–192.
- Salminen, Väinö 1931a: Inkerin runonlaulajat ja tietäjät. – Väinö Salminen (toim.): *Suomen Kansan Vanhat Runot* V:3. Helsinki: SKS, 525–649.
- Salminen, Väinö 1931b: Keinu I. liekki ja liekkuvirret. – KV 11, 23–39.
- Salminen, Väinö 1934: *Suomalaisten muinaisrunojen historia I*. Helsinki: SKS.
- Salminen, Väinö 1946a: Inkerin siirtolaisten Siperiassa säilyttämä häärunosikermä. – KV 25–26, 217–229.
- Salminen, Väinö 1946b: *Vaeltajan tarinoita*. Otava: Helsinki.
- Salminen, Väinö 1946c: *Vallattomilta vaellusvuosilta*. Otava: Helsinki.
- Saloheimo, Veijo 1991: Inkerinmaan asutus ja väestö 1618–1700. – *Nevalainen & Sihvo (toim.)* 1991, 67–82.
- Sarmela, Matti 1969: *Reciprocity Systems of the Rural Society in the Finnish-Karelian Culture Area: with Special Reference to Social Intercourse of the Youth*. FFC 207. Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia.
- Sarmela, Matti 1978: Vienalaiset lauluhäät. – KV 58, 262–274.
- Sarmela, Matti 1981: Suomalaiset häät. – Matti Sarmela (toim.): *Pohjolan häät*. Tietolipas 85. Helsinki: SKS, 9–55.
- Sarv, Mari 2008: *Loomiseks loodud: regivärsimoot traditsiooniprotsessis*. Eesti Rahvaluule Arhiivi toime- tused 26. Tartu: Eesti Kirjandusmuuseum.
- Sarv, Vaike 2000: *Setu itkukultuur*. Ars musicae popularis 14. Tartu & Tampere: Eesti Kirjandus- muuseum & Tampereen yliopisto.
- Sarv, Vaike 2001: Setu vanema meestelaulu meetrumist rütmilise ja tonaalse organisatsiooni taustal. – Tiit Jaago & Mari Sarv (toim.): *Regilaul – keel, muusika, poetika*. Tartu: Eesti Kirjandusmuuse- um, Eesti Rahvaluule Arhiiv & Tartu Ülikool, Eesti ja võrdleva rahvaluule õppetool, 95–116.
- Sarv, Vaike 2004: Jutustavate laulude hääled Anne Vabarna viisivaramus. – *Setumaa kogumik* 2. *Uurimusi Setumaa arheoloogiast, rahvakultuurist, rahvaluulest, ajaloost ja geograafiast*. Tallinn: Ajaloo Instituut, 59–80.
- Saussure, Ferdinand de 1922: *Cours de linguistique générale*. Publié par Charles Bally et Albert Seche- haye avec la collaboration de Albert Riedlinger. Paris: Payot.
- Savijärvi, Ilkka & Savijärvi, Muusa 1999: Language contacts in Ingrian-Finnish. – *Teinonen & Virtanen (eds.)* 1999, 23–47.
- Saxbäck, F. A. 1904. Lehtilöitä matkaltani Inkerissä. 1859. – *Niemi (toim.)* 1904, 315–363.
- Shevzov, Vera 1994: *Popular Orthodoxy in Late Imperial Rural Russia*. A Doctoral Dissertation. Ann Arbor: UMI.
- Scherer, Klaus R. 1994: Affect Bursts. – van Goozen, Stephanie H. M. & van de Poll, Nanne E. & Sergeant, Joseph A. (eds.), *Emotions: Essays on Emotion Theory*. New York: Macmillan.
- Scott, Derek B. 2010: *Musical Style and Social Meaning*. Selected Essays. Farnham: Ashgate.
- Seeger, Anthony 1977 [1958]: Prescriptive and Descriptive Music Writing. – *Studies in Musicology 1935–1975*. Berkeley, Los Angeles & London: University of California Press, 168–180.

- Seeger, Anthony 1987: *Why Suyá sing: a Musical Anthropology of an Amazonian People*. Cambridge studies in ethnomusicology. Cambridge: Cambridge University Press.
- Seitel, Peter 1999: *The Powers of Genre: Interpreting Haya Oral Literature*. Oxford studies in anthropological linguistics 22. New York: Oxford University Press.
- Senft, Gunter & Basso, Ellen K. (eds.) 2002: *Ritual Communication*. Oxford & New York: Berg.
- Seppä, Tiina 2010: Samassa tilassa tekstin kanssa – kansanrunousaineistojen lukemisesta ja ymmärtämisestä. – Jyrki Pöysä & Helmi Järviluoma & Sinikka Vakimo (toim.): *Vaeltavat metodit*. Kultaneito VIII. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura, 409–425.
- Shore, Susanna & Mäntynen, Anne 2006: Johdanto. – *Mäntynen & Shore & Solin 2006*, s. 9–41.
- Sihvo, Hannes 1969: *Karjalan löytäjät*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Sihvo, Hannes 2003 [1973]: *Karjalan kuva. Karelianismin taustaa ja vaiheita autonomian aikana*. SKST 940. Toinen tarkistettu ja täydennetty painos. Helsinki: SKS.
- Sihvo, Pirkko 1991: Savakoita, äyrämoisia, inkerikoita. – *Nevalainen & Sihvo (toim.) 1991*, 179–196.
- Siikala, Anna-Leena 1984: *Tarina ja tulkinta. Tutkimus kansankertojista*. SKST 404. Helsinki: SKS.
- Siikala, Anna-Leena 1990: Runolaulun käytäntö ja runoston kehitys. – Hakamies, Pekka (toim.): *Runo, alue, merkitys. Kirjoituksia vanhan kansanrunon alueellisesta muotoutumisesta*. Joensuu: Joensuun yliopisto, 7–28.
- Siikala, Anna-Leena 1994: Transformations of the Kalevala Epic. – *Siikala & Vakimo (eds.) 1994*, 15–38.
- Siikala, Anna-Leena 2000a: Body, Performance, and Agency in Kalevala Rune-singing. – *Oral Tradition* 15(2), 225–278.
- Siikala, Anna-Leena 2000b: Variation and Genre as Practise: Strategies for Reproducing Oral History in the Southern Cook Islands. – *Honko (ed.) 2000*, 215–242.
- Siikala, Anna-Leena 2012: *Itämerensuomalaisten mytologia*. SKST 1388. Helsinki: SKS.
- Siikala, Anna-Leena & Siikala, Jukka 2005: *Return to Culture: Oral Tradition and Society in The Southern Cook Islands*. FFC 287. Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia.
- Siikala, Anna-Leena & Harvilahti, Lauri & Timonen, Senni (toim.) 2004: *Kalevala ja laulettu runo*. SKST 958. Helsinki: SKS.
- Siikala, Anna-Leena & Vakimo, Sinikka (eds.) 1994: *Songs beyond the Kalevala. Transformations of Oral Poetry*. SFF 2. Helsinki: SKS.
- Sildoja, Krista 1998: *August Pulsti mälestuse "Mälestusi muusika alalt" systematiseerimine*. Kursusetöö. Viljandi. [Julkaisematon opinnäytetyö, käytetty Eesti Rahvaluule Arhiivissa säilytettävää kopiota.]
- Silverstein, Michael 2005: Axes of Evals: Token versus Type Interdiscursivity. – *Journal on Linguistic Anthropology* 15(1), 6–22.
- Silverstein, Michael & Urban, Greg (eds.) 1996: *Natural Histories of Discourse*. Chicago & London: The University of Chicago Press.
- Simonsuuri, Aili 1956: Maria Otsa, Rosonan rannan runonlaulaja. – *Joulukellot* 1956, 18–19.
- Simonsuuri, Aili 1961: "Avatkaa avoveräjät..." Inkerin runoperintöä tallentamassa. – *Joulukellot* 1961, 21–24.
- Simonsuuri, Aili 1969: Seiskarin ja Lavansaaren sekä Länsi-Inkerin välisistä suhteista. – *Kotiseutu* 2–3, 121–127.
- Simonsuuri, Aili 1972: "La mie tantsin tapsuttelen, kenkiäni kuluttelen". Piirteitä eteläisten runoalueiden laulutavoista. – *Vakkanen. Kalevalaisten naisten vuosikirja*. Helsinki: Kalevalaisten naisten liitto, 39–51.
- Simonsuuri, Lauri 1949: Huomioita kansanperinteen tallentamisesta äänilevyihin. – *Virittäjä* 53, 125–131.
- Sivonen, Mika 2007: "Me inkerikot, vatjalaiset ja karjalaiset." *Uskonnollinen integrointi ja ortodoksisen vähemmistön identiteetin rakentuminen Ruotsin Inkerissä 1680–1702*. Bibliotheca Historica 111. Helsinki: SKS.
- Sjögren, A. J. 1833: *Ueber die Finnische Bevölkerung des St. Peterburgischen Gouvernements und ueber den Ursprung des Names Ingermanland*. St. Petersburg.
- Skinner, Quentin 1969: Meaning and Understanding in the History of Ideas. – *History and Theory* 8, 3–53.
- Skinner, Quentin 1972: Motives, Intentions and the Interpretation of Texts. – *New Literary History* 3(2), 393–408.
- SKVR III–V: *Suomen Kansan Vanhat Runot III–V. Länsi-Inkerin, Keski-Inkerin sekä Itä- ja Pohjois-Inkerin Runot*. 1915–1931. Toimittanut Väinö Salminen. Helsinki: SKS.
- SKVR XV: *Suomen Kansan Vanhat Runot XV. Runoja Henrik Florinuksen, Kristfrid Gananderin, Elias Lönnrotin ja Volmari Porkan kokoelmista*. 1997. Toimittaneet Matti Kuusi & Senni Timonen. SKST 685. Helsinki: SKS.
- Solin, Anna 2006: Genre ja intertekstuaalisuus. – *Mäntynen & Shore & Solin (toim.) 2006*, s. 72–95.
- Spickard, Paul (ed.) 2013: *Multiple Identities: Migrants, Ethnicity, and Membership*. Bloomington: Indiana University Press.
- Stark-Arola, Laura 1998: *Magic, Body and Social Order. The Construction of Gender Through Women's Private Rituals in Traditional Finland*. SFF 5. Helsinki: SKS.
- Stepanova, Eila 2012: Mythic Elements of Karelian Laments. The Case of syndyzet and spuassuzet. – Frog, Anna-Leena Siikala & Eila Stepanova (eds.): *Mythic Discourses. Studies in Uralic Traditions*. SFF 20. Helsinki: SKS, 257–287.
- Stepanova, Eila (tulossa): *Seesjärven itkuvirret: itkurekisteri, sisällöt ja merkitykset*. Väitöskirjakäsikirjoitus.
- Sterne, Jonathan 2003: *The Audible Past. Cultural Origins of Sound Reproduction*. Durham & London: Duke University Press.

- Stock, B. 1983: *The Implications of Literacy. Written Language and Models of Interpretations in the 11th and 12th Centuries*. Princeton.
- Suhonen, Seppo & Posti, Lauri 1980: *Vatjan kielen Kukkosen murteen sanakirja*. Lexica Societatis Fenno-Ugricae 19. Helsinki: SUS.
- Sulkunen, Irma 2004: *Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 1831–1892*. SKST 952. Helsinki: SKS.
- Suometar* 1847, n:o 43.
- Suomi 1859: *Suomi* I. SKS:n Keskustelemiset 1858 1/9–1859 16/3. Helsinki: SKS, 361–400.
- Suomi 1903: *Suomi* IV:1, SKS:n Keskustelemukset 1902–1903. Helsinki: SKS, V.
- Suomi 1906: *Suomi* IV:4, SKS:n Keskustelemukset 1905–1906. Helsinki: SKS, III.
- Suomi 1907: *Suomi*, IV:5, SKS:n Keskustelemukset 1906–1907. Helsinki: SKS
- Suomi 1908: *Suomi* IV:6, SKS:n Keskustelemukset 1907–1908. Helsinki: SKS.
- Suomi 1909: *Suomi* IV:7, SKS:n Keskustelemukset 1908–1909. Helsinki: SKS, IV.
- Suomi 1910: *Suomi* IV:8, SKS:n Keskustelemukset 1909–1910. Helsinki: SKS.
- Suomi 1912: *Suomi* IV:10, SKS:n keskustelemukset 1910–1911. Helsinki: SKS, III.
- Suomi 1915: *Suomi* IV:14, SKS:n Keskustelemukset 1913–1914. Helsinki: SKS, V.
- Survo, Arno 2001: *Magian kieli. Neuvosto-Inkeri symbolisena periferiana*. SKST 820. Helsinki: SKS.
- Survo, Arno 2012a: The Mythology of a “Forgotten” Text. – Frog, Anna-Leena Siikala & Eila Stepanova (eds.): *Mythic Discourses. Studies in Uralic Traditions*. SFF 20. Helsinki: SKS, 380–395.
- Survo, Vera 2012b: Mythologems of Embroideries. On Karelian Sources. – Frog, Anna-Leena Siikala & Eila Stepanova (eds.): *Mythic Discourses. Studies in Uralic Traditions*. SFF 20. Helsinki: SKS, 328–352.
- Sykäri, Venla 2011: *Words as Events: Cretan Mantinades in Performance and Composition*. SFF 18. Helsinki: SKS.
- Särg, Taive 2000: Vanemate rahvalaulutekstide ja -viiside seosed Karksi kihelkonna kalendrilaules. – Tiiu Jaago, Ülo Valk (toim.): *Kust tulid lood minule ...: artikleid regilaulu uurimise alalt 1990. aastatel*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 277–327.
- Särg, Taive 2001: Karksi regilaulude värsiehitusest esituse põhjal. – Tiiu Jaago, Mari Sarv (toim.): *Regilaul – keel, muusika, poeetika*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 195–238.
- Särg, Taive 2004: Värsiehitusega seotud viisivariatsioonid Karksi laulikutel. – Mari Sarv (toim.): *Regilaulu – loodud või saadud?* Tartu: Eesti Kirjandusmuuseum. Eesti Rahvaluule Arhiiv, 123–170.
- Särg, Taive 2005: Eesti keele prosoodia ning teksti ja viisi seosed regilaulus. *Dissertationes folkloristicae Universitatis Tartuensis* 6. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus. (<http://hdl.handle.net/10062/551> 15.9.2013.)
- Särg, Taive (toim.) 2008: *Karksi vanad rahvalaulud. Viisidega*. I. *Ars Musicae Popularis* 18. Eesti Kirjandusmuuseumi Teaduskirjandus. Tartu: Eesti Kirjandusmuuseum.
- Tallqvist, Th. & Törneros, A. 1904 [1862]. Kertomus Runonkeruu-matkasta Inkerissä, kesällä 1859. – Niemi (toim.) 1904, 363–399.
- Talvitie-Kella, Tuuli 2010: *Hääpolskasta haitarijatsiin. 1900-luvun alun tanssimusiikkikulttuuri etelä-pohjalaisten tanssisoittajien kertomana, kokemana ja soittamana*. *Acta Universitatis Tampensis* 1572. SES:n julkaisuja 19. Tampere: SES. (<http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8293-9> [15.9.2013].)
- Tampere, Herbert 1956–1965: *Eesti rahvalaule viisidega I–V*. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus / Eesti Raamat / Valgus.
- Tampere, Herbert 1965: Eesti regivärsilise rahvalaulu meloodika stiilitüüpid. – *Etnograafiamuuseumi aastaraamat* 20, 50–66.
- Tarkiainen, Viljo 1901: Kertomus stipendiaattimatkastani Länsi-Inkerissä kesillä vv. 1899 ja 1900. – *Suomi* III:19. Keskustelemukset 1900–1901, 78–79.
- Tarkka, Lotte 1989: Karjalan kuvaus kansallisena retoriikkana. Ajatuksia karelianismin etnografisesta asetelmasta. – Seppo Knuuttila & Pekka Laaksonen (toim.): *Runon ja rajan teillä*. KV 68. Helsinki: SKS, 243–257.
- Tarkka, Lotte 1993: Intertextuality, Rhetorics, and the Interpretation of Oral Poetry: The Case of Archived Orality. – Pertti J. Anttonen & Pekka Laaksonen (eds.): *Nordic Frontiers: Recent Issues in the Study of Modern Traditional Culture in the Nordic Countries*. NIF Publications 27. Turku: Nordic Institute of Folklore, 165–193.
- Tarkka, Lotte 1998: Sulhasen synty – sanan voima vienankarjalaisessa mieronvirressä. – Lea Laitinen ja Lea Rojola (toim.): *Sanan voima. Keskusteluja performatiivisyydestä*. Tietolipas 160. Helsinki: SKS, 137–183.
- Tarkka, Lotte 1999: Smötkyn Riiko – mikrohistoriallinen kertomus vienalaistietäjän elämästä ja runoudesta. Pekka Laaksonen & Sirkka-Liisa Mettomäki (toim.): *Tuulen jäljillä: kirjoituksia kansanperinteestä ja kulttuurihistoriasta*. KV 77–78. Helsinki: SKS, 41–94.
- Tarkka, Lotte 2005: *Rajarahvaan laulu. Tutkimus Vuokkiniemen kalevalamittaisesta runokulttuurista 1821–1921*. SKST 1033. Helsinki: SKS.
- Tarkka, Lotte 2010: Lajisiirtymää kalevalamittaisessa runossa: Kuivajärven Moarien tapaus. – Seppo Knuuttila, Ulla Piela & Lotte Tarkka: *Kalevalamittaisen runon tulkintoja*. KV 89. Helsinki: SKS, 13–34.
- Tarvainen, Anne 2012: *Laulajan ääni ja ilmaisu. Kehollinen lähestymistapa laulajan kuuntelemiseen, esimerkkinä Björk*. SES:n julkaisuja 20. Tampere: Tampere University Press. (<http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8803-0> [15.9.2013].)
- Tedlock, Barbara & Tedlock, Dennis 1985: Text and textile: Language and technology in the arts of the Quiché Maya. – *Journal of Anthropological research* 41(2), 121–146.

- Tedlock, Dennis 1983: *The Spoken Word and the Work of Interpretation*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Tedlock, Dennis & Mannheim, Bruce (eds.) 1995: *The Dialogic Emergence of Culture*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press.
- Tedre, Ülo 1973: *Eesti pulmad. Lühiülevaade muistsetest kosja- ja pulmakommetest*. Tallinn: Eesti raamat.
- Tedre, Ülo 1981: Eestiläiset häät. – Martti Salmela (toim.): *Pohjolan häät*. Tietolipas 85. Helsinki: SKS, 79–108.
- Teinonen, Markku 1999: The Present as a Mirror of the Past: What it Means to be an Ingrian-Finn in North-West Russia Today. – *Teinonen & Virtanen* 1999, 98–121.
- Teinonen, Markku & Virtanen, Timo J. (eds.) 1999: *Ingrians and Neighbours. Focus on the Eastern Baltic Sea Region*. SEF 5. Helsinki: SKS.
- Timonen, Senni 1970: Varvana, Jarmanan leski: inkeriläinen runonlaulaja. – *Kotiseutu*, 170–176.
- Timonen, Senni 1974: Illakko minun isoni. – *Sampo ei sanoja puutu. Matti Kuusen juhla-kirja*. KV 54, 417–431.
- Timonen, Senni 2000: Thick Corpus and a Singer's Poetics. – *Honko* (ed.) 2000, 627–659.
- Timonen, Senni 2004: *Minä, tila, tunne. Näkökulmia kalevalamittaiseen kansanlyriikkaan*. SKST 963. Helsinki: SKS.
- Timonen, Senni (käsikirjoitus): *Hääsävel: naiseus ja muutos*. Julkaisematon käsikirjoitus.
- Timonen, Senni (tulossa): *Inkeröisten pyhät laulut*. Käsikirjoitus.
- Tomasi, Henri 1940: *Armas Launis. Notes Biographiques*. Kullervo. *Autres œuvres*. Préface de H. Holma. London.
- Tsevetkov, Dmitri (toim.) 1995: *Vatjan kielen Joenperän murteen sanasto*. Lexica Societatis Fenno-Ugricae 25. Helsinki: SUS.
- Uino, Pirjo 1991: Inkerinmaan esihistoria. – *Nevalainen & Sihvo* 1991, 11–34.
- van Dijk, Teun A. (ed.) 1997: *Discourse as Structure and Process. Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction 1*. London: Sage.
- van Leeuwen, Theo 1999: *Speech, Music, Sound*. Basingstoke: Macmillan Press.
- Vasenkari, Maria & Pekkala, Armi 1999: A Path to an Understanding. Construction of Life Story in a Research Interview. – *Teinonen & Virtanen* (eds.) 1999, 61–82.
- Vasenkari, Maria & Pekkala, Armi: Dialogic methodology. – *Honko* (ed.) 2000, 243–254.
- Ventola, Eija 2006: Genre systeemissä-funktionaalisissa kielitieteessä. Esimerkkinä asiointitilanteet. – *Mäntynen & Shore & Solin* (eds.) 2006, 96–121.
- Viikari, Auli (toim.) 1991: *Intertekstuaalisuus: suuntia ja sovelluksia*. Tietolipas 121. Helsinki: SKS.
- Viikari, Auli 1990: Lyriikan runousoppia. – Mervi Kantokorpi, Pirjo Lyytikäinen & Auli Viikari: *Ru-nousopin perusteet*. Helsinki: Yliopistopaino, 39–102.
- Virtanen, Leea 1968: *Kalevalainen laulutapa Karjalassa*. Suomi 113: 13. Helsinki: SKS.
- Virtanen, Leea 1985: Naiset kalevalaisen lyriikan esittäjinä. – *Kotiseutu*, 124–130.
- Virtanen, Leea 1987: Setukaiset kertovat lauluistaan. – Virtanen Leea (toim.): *Viron veräjät. Näkökulmia folkloreen*. Helsinki: SKS, 161–194.
- Virtanen, Leea 1994a: Women's Songs and Reality. – *Siikala ja Vakimo* (toim.) 1994, 330–342.
- Virtanen, Leea 1994b: Singers on their Songs: the Act of Singing as Perceived by Singers in the Setu Region of Estonia today. – Michael Branch & Celia Hawkesworth (eds.): *The Uses of Tradition. A Comparative Enquiry into the Nature, Uses and Functions of Oral Poetry in the Balkans, the Baltic, and Africa*. London & Helsinki: University of London & SKS.
- Virtanen, Tea 2003: *Performance and Performativity in Pastoral Fulbe Culture*. Research Series in Anthropology. Helsinki: Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:952-10-1398-2> [4.11.2011]
- Virtaranta, Pertti 1978: *Inkeriläisiä sananlaskuja ja arvoituksia*. Castreanumin toimitteita 18. Helsinki: SUS.
- Virtaranta, Pertti 1993: *Kynällä kylmällä – kädellä lämpimällä. Muistiinpanoja tapauksista ja tapaamisista*. SKST 582. Helsinki: SKS.
- VKJMS: Tsevetkov 1995.
- VKKMS: Suhonen & Posti 1980.
- VKS: Adler & Leppik / Grünberg 1990–2011.
- VSSS: Kuusinen 2006.
- Väisänen, A. O. 1917: *Suomen kansan sävelmän keräys, vaiheet ja tulokset*. Helsinki: SKS.
- Väisänen, A. O. 1985: *Karjasoitto*. A. O. Väisäsen keräämiä paimensävelmiä Inkeristä. Toim. Ilkka Kolehmainen. Kansanmusiikki-instituutin julkaisuja 15. Kaustinen: KMI.
- Väisänen, A. O. 1990: *Hiljainen haltioituminen*. A. O. Väisäsen tutkielmia kansanmusiikista. Toim. Erkki Pekkilä. Helsinki: SKS.
- Västrik, Ergo-Hart 2007: *Vadjalaste ja isurite usundi kirjeldamine keskajast 20. sajandi esimese pooleni. Alliktekstid, representatsioonid ja tõlgendused*. Dissertationes folkloristicae Universitatis Tartuenssis 9. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus. (<http://hdl.handle.net/10062/3458> [15.9.2013].)
- Waronen, Lili 1990: Pappilan emäntänä Kaprion seurakunnassa. – Pekka Laaksonen & Sirkka-Liisa Mettomäki (toim.): *Inkerin teillä*. KV 69–70. Helsinki: SKS, 67–93.
- Wilson, William Albert 1976: *Folklore and Nationalism in Modern Finland*. Bloomington: Indiana University Press.
- Zadneprovskaya, Alexandra 1999: The Destiny of Ingrian-Finns and their National Culture on the Native Land – *Teinonen & Virtanen* (eds.) 1999, 85–97.
- Zguta, Russell 1978: *Russian Minstrels. A History of the Shomorokhi*. Oxford: Clarendon Press.
- Öpik, Elina 1970: *Vadjalastest ja isuritest XVIII saj. lõpul. Etnograafilisi ja lingvistilisi materjale Fjodor Tumanski Peterburi kubermangu kirjelduses*. Toim. A. Viies. Tallinn: Valgus.

TRANSKRIPTIOSTA

Tässä työssä pysytellään sekä litteraation että nuottikuvien suhteen melko yksinkertaisella tasolla. Pidän äänitteitä ensisijaisina lähteinä, transkriptiota analyysin ja havainnollistamisen apuvälineenä. Lähteitä siteerattaessa on käytetty niissä esiintyviä muotoja paikkojen ja henkilöiden nimistä.

Aineistossa etenkin inkeroismurteiden piirteet ovat huomattavissa esimerkiksi yleisenä diftongiutumattomuutena: *kuuletin*, ei *kuoletin*; minä-sanana muotona *miä*; tiettyjen konsonanttien (t–d, k–g, s–z, p–b) puolisoinnillistuneina muotoina; yleisgeminaationa: *vettee–vetee*, *ommeena–omena*; sekä i:n muuttuminen e:ksi r-kirjaimen edellä: *verren*, ei *virren*. Lauluissa tämän tyyppiset muodot tuntuvat kuitenkin vaihtelevan paikoin melko vapaasti. H-kirjain ääntyy erityisesti geminaatioissa ja tavun loppuissa vahvahälyisenä, hieman g:tä muistuttaen ja yksittäistapauksissa venäjän kielen ääntämystä muistuttaen. (Ks. tarkemmin esim. Leskinen 1991.)

MERKKI	ESIMERKKI	SELITYS
-	aijoim päällä vaan va---	epäselvä tavu
()	o(i) vassoin kantta val(a)gijata	heikosti kuuluva tai kuorossa vain osan laulama
/	e/a	joko e tai a, kuoro-osassa kummatkin saattavat kuulua eri laulajien laulamana
'	oi l'ole l'ole	liudennus (palatalisaatio)
[ ]	sannoova [yl. sijoja]	oma kommentti
š	oi tunjuška	suhu-s
z	laze leinäzä alemma	soinnillinen s
H	kaHen	vahvahälyinen, joskus g-äännettä muistuttava h
B, D, G, Z	ymBärikko, linDu	puolisoinnillinen konsonantti

Taulukko 1. Litteraatiossa käytetyt merkit.

Kuoron laulamat säkeet on litteraatiossa sisennetty. Välillä käytän sisennystä erikseen mainiten myös selkeyttämään yhden laulajan käyttämän kertaustavan rakennetta. Tarkastelun kiinnittyessä ensisijaisesti runon sisältöön olen joskus jättänyt säkeenkertaukset tai kuoro-osat kokonaan merkitsemättä ja maininnut asiasta ainoastaan alaviitteessä. Vaikeampiselkoisten runojen yhteydessä on suomennos viimeisellä palstalla. Selkeämmissä itse runo voi jakaantua kahdelle palstalle.

Nuotinnoksissa päämääränäni on ollut havainnollisuus ja luettavuus, joten ne ovat myös ääniteaineiston osalta melko karsittuja. Olen pääosin pyrkinyt ns. paradigmaattiseen nuotintamiseen, osoittamaan laulun rakennetekijöitä ja sisäisiä samankaltaisuuksia myös graafisella tasolla asettelemalla sävelmän samankaltaiset osiot mahdollisuuksien mukaan allekkain. Runosävelmähän ovat pääosin melko yksinkertaisia: usein tekstuaalinen ja musiikillinen säe osuvat yksiin. Tahtiosoituksia en ole käyttänyt ja tahtiviivoja olen käyttänyt lähinnä säkeiden tai niihin vertautuvien osien rajaajina. Sekä käsikirjoitusten että äänitteiden osalta sävelmien perussävel

on nuoteissa g¹ silloin, kuin perussävel on luontevasti sävelmästä määritettävissä. Yhtä iskua (ja runojalkaa) vastaa tämän työn nuotinnoksissa yleensä neljäsosan-uotti, jonka keskimääräinen kesto äänitteellä ilmoitetaan metronomimerkinnällä nuotin yllä. Etenkään fonogrammien alkuperäistä tarkkaa pyörimisnopeutta ei ole mahdollista määrittää. Sävellajimerkintä sijaitsee useampirivisessä nuotissa ainoastaan ensimmäisellä rivillä, mutta pätee kautta nuotin. En ole tehnyt oletuksia laulun ambituksen ulkopuolelle jäävistä sävelistä, joten sävellajimerkinnät koskevat ainoastaan käytössä olevia säveliä. Mikrointervalleja en ole juurikaan merkinnyt, mutta ylös- tai alaspäin suuntautuvalla nuotin yläpuolisella nuolella osoitan joskus suurimpia poikkeamia nuottiviivaston ilmaisemista sävelten välisistä suhteista. Glissandoja merkitsen suorilla vinoviivoilla, melismoja pikkunuoteilla. Ilman vartta merkityillä pikkunuotinpäillä merkitsen kuoro-osien heterofonisia kohtia silloin, kun niiden tunnistaminen on vain aavistelun varassa.

RUNO- JA SÄVELMÄHAKEMISTO

Työssä on viitattu runohin ja runoteemoihin joko SKVR-teemahakemistonimillä, paikallisilla lajinimityksillä tai runojen alkusäkeillä näiden luonteesta, vakiintuneisuudesta ja yleisyydestä riippuen. Hakemistoon on otettu ne länsi-inkeriläiset runot ja sävelmät, joita työssä käsitellään ja nimetään tarkemmin: kaikkia yksittäisiä mainintoja ei ole otettu mukaan. Kirjan sähköisestä versiosta ne löytyvät tarvittaessa selaimen tekstihaulla. Alla olevassa luettelossa runojen alkusäkeet ja paikalliset runojen nimitykset on merkitty kursiivilla paitsi silloin, jos ne ovat samoja kuin teemahakemiston otsikot. Tapauksesta riippuen viitataan SKVR-teemahakemiston eri hierarkiatasoihin. Merkintä 242n568 tarkoittaa alaviitettä 568 sivulla 242.

Aitassa (huhmarella) käynti: 296

Aja aja ainueni (osana liukuvirttä): 228–229

Aja aja velvyeni (Kehotus ajamaan kovemmin (Häälauluja)): 299, 303, 304–306, 306 (nuotti 28)

Annikaisten virsi (*Annikka turusen tyttö*): 42, 241, 242n568

Avatkaa Viron veräjät (Häälauluja, *Avatkaa Viron veräjä*): 188, 189, 191, 283, 289 (nuotti22), 290, 313

Ei minun laulella pitäisi (*Vet en laula laulujani, Ei miun laulella pittäisi, Vast miä kullan kuolettelin*): 136, 207, 213n461, 309, 352, 354

Ei päiväni parane, itken tai laulan (Hoz miä itken, hoz miä laulan): 209

Elä lapsi paljon laula (*Noin saneli miun emoni*): 207

Emo pani piennä piikuveen (*En miä emoa kiitä*): 213n461

Emon haudalla: 354

Hanhi kadonnut: 281n730

Hekon runo (*Hekkoi tyttöi hemme tyttöi*): 212

Hevaan nuotti: 141, 142, 144, 163, 162 (nuotti 7), 303n825, 303n827, 333, 345n947

Huolihevonen (*La kyzyn kylän akoilta*): 335

Huolilaulut (Laulut huolesta, surusta ja murheesta, *suruvirsi*): 169, 176, 202n411, 208, 233, 234, 347, 363

Hyppää nukke, karkaa nukke: 197n366, 200–201

Hypätkäämme hyrjätkäämme (Laulajan alkusanoja): 210, 341

Hyvät oli lahjat minnollaini (*Ei oo maannu meie minoi*): 393

Häävirsi ks. *Pulmavirsi*

Iilian ja Pedron virret (*Pyhä Iilia isäntä, Pyhä Pedro armollinen, Pyhä Pedro kormelitsa, Pyhä ukko armollinen*): 167, 169, 173, 175n277, 176, 210, 213, 250–256, 255 (Ukkovirsi; nuotti 18), 256 (nuotti 19), 270, 271, 300, 338, 339, 363, 366–369

Iso härkä: 42, 332

Iso sika: 332n920

Iso tammi: 42, 208n446

Ison kotona ja toisella: 185n315

Itkuvirsi: 30, 42, 53, 70n98, 234, 274, 277, 279, 291, 300, 311, 312, 333, 336, 354, 364

Jalka kiveen (*Läksin koista kulkomaha, Löin miä jälgoini kivoihe*): 56n64, 163, 189n330, 192, 213n461

Jo too illakko tuloo: (169), 339

Juo kurkku kannan kagla: 331

Jyrinpäivävirsi (*Jyrkinsävel, Jyrin virsi, Pyhä Jyrki metsän herra, Pyhä Jyrki armollinen, Miikkula meron isäntä*): 30, 32, 170, 171, 175n277, 271

Kalervo ja Untamo (*Kullervoruno, Mees köyhä vähäväkkiine*): 42, 142, 249, 350n959, 353

Kalevanpojan kosto (*Tuttu luttu miä trubitin, paimenlaulu*): 148n211, 169, 207, 213n461

Kalina-tyyppiset refrengit (*Oi kalina oi malina, Oi kalina timoja, oi malina timoja, etc.*): 143–145, 158, 176, 192n349, 194, 207, 208, 210, 213, 333, 335n929

Kasvaka kotona kauan (*Oi tytöt sulat sisaret, myös pelkkänä aloitusformulana*): 213n461, 284,

Kehräämisvirsi: 203n415

Kehtolaulu ks. *Lapsenvirsi*

Kiitosvirsi (praasnikkavirsien yhteydessä): 169, 170, 252, 299n809

Kiletoivirsi (*Kiletoi, kaletoi, Avatkaa uksianne, Peremies pereisäntä, Anna tuppaa tullaksee, jouluvirsi, praasnikkavirsi*): 165, 169, 170, 197n366, (252), 257, 260–268, 263 (nuotti 20), 271, 366–369

Kokin kiitosvirsi (Kiitosvirsi kokille kestityksestä, *Hyvä kokki kaunis kokki, Kaik oli saatu kaik oli tuotu*): 169, 170, 210, 213, 286n767, 299–300, 314, 343

Kokkovirsi, kokkosävel (*Tulkaa tytöt yötulille*) 30, 31, 75, 144, 169, 171, 173, 175, 244–249, 249 (nuotti 17), 269–270, 339, 359, 362

Kosikkisävel (tyttöjen häälaulurekisteri) 30, 112 (nuotti 1), 144, 152, 153 (nuotti 4), 154, 171, 173, 176, 297, 298, 306–316

Kouluun kotoa (*Läksin kouluhu koista*): 175 (nuotti 8), 208n446, 300n814

Kui miä kazvelin kanane: 185n315, 192n347, 331, 340

Kukon tappo (*Tuterina taterina, Meijän kukko tapettiin*): 207, 329

Kumarruttaminen (*Istuttamisvirsi, Issut kannessa ihala, Lootikka pohulle polvin, (Ristimä rinnallesi*): 112 (nuotti 1), 169, 292n786, 298, 307 (nuotti 29), 307–313

Kursi l. kupelileipää paistaessa: 292

Kuusi-iskuinen pulmanuotti: 211 (ks. myös nuotti 10), 286–298, 290 (nuotti 23)

Kylvetysvirsi (*kylvettämisvirsi, kylpövirsi*): 166, 169, 170, 286n767, 291, 296 (nuotti 24), 297, 298, 313, 314, 328

Käeltä oppinut laulut (*Käki kukkui maa kumisi*): 208n446, 213n461, 310

La ka katson lautojan, La miä kysyn kannoiltani ks. Onko sillat sileät, Onko lankoin sillat lakeat

La lähen läpi kyläsen ks. Lähemme läpi kyläsen

La mie vieretän vilulla (La ka vieretän vilulla): 185n315, 202, 204, 208, 247, 248, 331

Lahjojen jako piilopirtissä (*Hyvät oli lahjat minnoillani, Ei oom maannut meie minoi*): 293

Laivassa surmattu veli (*Etsin viikon velloani*): 208

Lapsenvirsi (kehtolaulu, *liekutusvirsi, lastenvirsi, lapsensävel*): 30, 31, 167, 169, 170, 234, 330, 336, 337, 344–347, 362, 363, 366–370

Laskiaishuuto (*Laskiaislaulu, Liuvu liuvu laskiainen*): 73, (169), 229, 235

Laulajan alkusanoja (*La laulan mokoman verren, Lauloin ennen lapsempana, Vet ei vanhoista iloa, Miks on meitä näin vähäsen, Mitä noisen laulamaan, La miä laulan nyt miä jouvan, Työ käsette laulamaan*): 248–249, 310, 329, 338, 339n935, 341

Laulajan sanat ks. Laulajan alkusanoja
Lauloi suuri, lauloi pieni: 247 (nuotti 16)
 Leikarit: 201
 Leino leski (*Helise heliä metsä*): 18–19, 26, 202n411, 204, 302, 348–355, 349 (nuotti 36)
Liekkuvirsi (Liekkulaulujen aloitussäkeitä, *liekkuvirsi, liekkunuotti, La mie katson liekkuani, Liekuttaja kiekuttaja, Lie lie liekku, kie kie kiekku*): 30, 31, 52, 152, 165, 169, 170, 173, 174, 175, 236–243, 241 (nuotti 14), 269, 271, 339, 343, 344–346, 362–364, 366–370
Liekutusvirsi ks. lapsenvirsi
Liukuvirsi (Rekivirsi laskiaisena, *liukusäven, Liuvukka rekoi lippii, Njo njo njo heboisuveni, Lähe Jumala aviksi*): 30, 139, 156 (nuotti 5), 161, 162 (nuotti 7a), 165, 169, 171, 174, 175, 226–235, 269, 271, 320, 339
 Lohikäärme ja neito: 201n400
 Luulin tuulen tuulovan: 292
 Lähemme läpi kyläisen / pitolaulut (*La lähen läpi kyläsen*): 176, 190, 191, 192, 193n350, 232
Läksin koista kulkomaha ks. Jalka kiveen
Läksin raukka raatamaa: 332
 Maailmansyntyruno (*Pääskyläinen päiväilintu*): 12, 43, 141 (nuotti 3), 202, 208
 Martinpäivänä (*Martin virsi, Tsup tsup tsup tsup Martikkine*): 169, 213, 257–260, 270, 271, 339
 Me menemme, sinut jätämme (*lähtövirsi, Myö määmmä siun jätämmä*): 169, 294
Meijän lintu mejän liitso (Tahtomme neittä nähdäksemme): 294
Metsän sävel, metsän virsi: 30, 31, 203, 336, 352
Mihin viivyt velvyeni (Missä mökkä myöhään viivyt): 292, 311
Mitä myö tytö suremme: 248
Miä kävin kyliä paljon: 189n330
 Morsiamen päätä pantaessa (*Kassa'ani kallistani*): 209
 Morsiustalon pöydässä (esim. Neidon nimi pyydetään saada tietää ja hänet nähdä, Neito on aitassa): 293
 Myyty neito (*Anoin maata velloltani*): 207, 208, 211–212
 Neidon linna (*Saoin siulle tän kesojä*): 308–311
 Neuvokkivirret (Neuvokkivirret sulhaselle (*Oi vävy sisoin suloinen, Tunsit olla tunne pitää*) ja Neuvokkivirret morsiamelle (*Kääri kyynelet kerälle, Jo hylkää hyvän kyläsi*): 169, 170, 286n767, 294, 301, 309, 310
Niin miä vierin velloistani: 189n330
Njo njo njo heboisuveni ks. Rekivirsi laskiaisena
Nyt miä laulan nyt miä jouvan, nyt antoi volin issoini (Isoni iloita käski): 309
 Näytä käki kätesi - Jo näytti käki kätensä (*Olkoon kiitetty Jumala*): 293
 Oi dai -sävelmä: 112 (nuotti 1), 144, 154, 171, 173, 174, 306–312, 315, 334
 Oi Jokoi -sävelmä: 144, 154, 306–312
Oi tytöt sulat sisaret ks. Kasvaka kauan kotona
 Olin orja vellolleni: 240, 241
 Oma emo – vieras emo: 197, 208
 Oman kylän ylistys (*Kylähäni linnahani, Kenen tuo kylä näkyy*): 189n330, 191, 192, 208n446, 209, 240, 326, 335n929, 352

- Onko lankoin sillat lakeat (häälaulu) (*La miä kysyn kannoiltani*): 293, 303n827
- Onko sillat sileät (tanssilaulu) (*La miä/ka kysyn kannoiltani*): 199n382, 206, 210, 212, 303n827
- Osasi emo omenan tehdä (*Oi miun ehtoisa emmoin*): 213n461, 302
- Osta sija sirkulleni (Pöydän lunastus, *Pöydän lunastamisvirsi*): 169, 292
- Piennä petti miun emoni (emo, iso, Jumala väärä, *Yks oli väärä miun emoni*): 172, 197, 204, 208, 209, 329n903, 331
- Pilkkalaulut (*narrimislaulut, naljalaulut*, Mitä laulat lappahuuli, *Älä huuda hullu kuusi, Tunnen tunnen ken vaa tulloo*): 169, 170, 267, 297, 330, 332
- Pitkä ääni (*vienoo*, paikoillaan laulaen) 142, 153, 169, 171, 176, 185, 206–217, 247
- Poikako vai tyttö: 298, 300, 310
- Praasnikkavirret*: 54, 113, 144, 157, 158, 163, 169, 170, 220–271
- Pulmanuotti, pulmavirsi*: ks. Häävirsi
- Pulmavirret* (Häälauluja, *pulmanuotti, häälaulu, häävirsi*): 30, 31, 52, 53, 55, 152, 157, 158, 163, 166, 167, 169–171, 173, 174, 209, 174–316, 320, 339, 340, 343, 345, 359, 362–364, 366–369
- Päivän päästö: 42, 227–228, 249
- Pääskylintu päivälintu* ks. Maailmansyntyruno
- Rekilaulu: 30, 70n98, 172, 198, 211, 365
- Rekryyttilaulut (Sotamiehenotto, *sotamiehen laulu, Nyt tuloo syvä syksy*): 169, 170, 208, 213n461
- Rikas ja köyhä: 201
- Ristitantsu tantsikaamme: 198n368
- Saadulmoi-sävelmä: 139, 143–145, 154, 156 (nuotti 6), 174, 176, 191 (nuotti 9), 206, 216–217, 248, 288, 293, 294, 352
- Saaren neito (Nurmen neito, *Kullervoi kalervoin poikoi*): 185n315, 213n461, 244, 345
- Saimme saunan lämmittäjän: 286n767, 293
- Sairastava neito (*Neito linnassa lässii*): 310
- Sato taivas uutta lunta* (Satoi ukko uutta lunta): 174
- Saunastatulovirsi (*Blasloviitekka Jumala, Ristimä rinnallesi, Tehkää risti rinnallesi, Laslavikka laulamahan*): 167, 169, 291, 292, 298
- Sikasilla: 30
- Sinon kylväjä: 249
- Sisaren turmelus (Rutsa, *Turoi tuimoi mees kavala*): 339
- Sotamiehenotto ks. rekryyttilaulut
- Sotasanomat (*Lensi lintu alta linnan, Meijän kutroipää kuningas*): 202, 203, 211 (nuotti 11)
- Suka mereen: 208, 213n461, 249, 302
- Sulhasen lähtövirret: 292
- Sulhasväen tervehtiminen (aineistossa myös morsiusväen tervehtiminen, *tervehtimisvirsi, Hyvää iltaa terve teille, Terve tupa neljänurkka*): 164, 169, 193, (202n411), 292, 294
- Sulhon istuttaminen morsiuiston pöytään (Onko lankoin sillat lakeat vai onko sian tonkimia): 292
- Suomeen pako (*Souva laiva jouva laiva*): 203
- Syntymistään sureva: 208n446

Talkoovirsi: 30, 171

Tanssituvan pyyntö (*Peremies pereisäntä, lupaatteko meil tupaista, La miä kysyn langot teiltä*, myös kiletoivirressä): 192–193, (252), (261), 263, 265, 266

Tantsuvirsi (tanssilaulut, tanssinaloituisformulat, *tantsunuotti*, *nuotit tantsun päälle*) 30, 139, (142, 144), 153, 141 (nuotti 2 ja 3), 169, 170, 173, 175, 194–201, 166, 206–217, 247, 300, 339, 340, 341, 370

Tavallinen pulmanuotti (neli-iskuinen pulmanuotti): 171, 176, 191, 286–300, 289 (nuotti 22)

Tehkää yksi ympärikko: 187, 188, 196, 210, 340, 341, 354

Terve kuu terve päivä (Tytöt tervehyttävät sulhasta): 292, 296 (nuotti 24), 309

Tihti: 176, 206–217

Tšastuška (tšastuškasävelmä): 32, 148, 149, 209, 365

Tulen synty: 107n150

Tulkaa tyttäret tulelle (*Tulkaa työ tytöt kokolle*)

Tunnen vävyn tulevan (Mistä tunnet vävyn väen): 292

Tytärten hukuttaja (Tytärten surmaaja, *Ehittelin velloani*) 43, 203n416, 208, 209, 213n461, 240, 249, 329

Tytöt lustit luuraelloot: 207, 208

Täss on tykky tyttöloitä: 185n315

Tässä on lusti nuoren nousta (Nuorena aika laulaa): 108, 141 (nuotti 2), 210, 246, 247, 309, 341, 351, 353, 354

Tässä tanssivat tasaset (Tuossa tanssivat tasaset): 210

Ukkovirsi ks. Iilian ja Pedron virsi

Varkaalle menijä (*Lähe neitoinen minulle*): 213n461

Veneenveisto: (*Velloini vennosen seppo*): 203, 249, 302

Vienoo ks. *Pitkä ääni*

Viron veräjät / pitolaulut (*Avatkaa Viron veräjät*): 188, 326, 327

Yhen muotoiset molemmat: 286n767

Yks oli väärä miun emoni ks. Piennä petti miun emoni

Yksi oli ounapuu kylässä: 165, 283, 299–303, 313, 314, 348

Ylistys- ja pilkkalaulut / häät (esim. Puhemiehen moittiminen (*Pitkä keeloi pettelikko, Kosjolainen keelikoira*), Sulhasen pilkka, Sulhasen kodin pilkka, Sulhasen ylistys, ks. myös yläotsikko Morsiamen kotona / Sisälle mentäessä): 292, 309, 311, 315

Ylösnousemusvirsi: 213n461

Äidin kuolo (*Läksin koista kulkemaan*): 208, 241

Älkää pahaksi panko, kylä kirotko: 329

Älkää tytöt valitko kaunist (Emo neuvoi neitojaan): 213n461, 304, 309, 310

Älä nukuta unonen: 203

LIITTEET

LIITTEET

LIITE 1: 1930-LUVUN LAULAJIA

Monet tämän työn päätelmät nojaavat vahvasti 1930-luvulla Narvusin läntisimmästä kolkasta tallennettuun, aiempaa runsaammin konteksti- ja esitystapatietoja sisältävään aineistoon. Monista 1930-luvulla haastatelluista laulajista on aiempiin keruihin verrattuna myös huomattavan paljon elämäkerrallisia tietoja, jotka antavat nähdäkseni kuvaa 1800-luvun loppupuolella syntyneiden, runoja vielä käyttäneiden länsi-inkeriläisnaisten elämästä yleisemminkin. Tähän olen koonnut tekemieni tulkintojen kannalta olennaisia tietoja työn kannalta keskeisimmistä tämän aikakauden laulajista siinä määrin, kun niitä on tallennettu. Keskeisiä ovat etenkin ensimmäisten kokonaisia lauluja sisältävien äänitysten kuusi laulajaa vuodelta 1937: Anna Kivisoo, Tatjana Jegorova, Valpuri Vohta, Darja Lehti, Mari Vahter sekä Paro Mägi. Lisäksi olen ottanut mukaan muutamia kerääjien keskeisiksi informanteiksi mainitsemia ja paljon haastattelemlia naisia: Maria Otsan, Katri Vohdan, Juljaana Pohjalaisen, Matrona Bässinan sekä Jeodokia Räkälän.

Laulajien suppeatkin tiedot kertovat joistain tämän tutkimuksen tulkintojen kannalta keskeisistä maaorjuuden jälkeen eläneiden länsi-inkeriläisnaisten elämänkuluista. Monet olivat vaihtaneet kylää naimisiin mennessään, mutta eivät kaikki. Yllättävän moni ortodoksi on osittain vatjalainen, osittain inkeroinen. Osa oli kiertänyt monissa eri kylissä muiden palveluksessa, joku tehtaassakin töissä, osa elänyt vanhempiansa kanssa naimisiinmenoonsa asti. Moni kertoi oppineensa keskeiset laulunsa äidiltä tai muilta naissukulaisilta, osa kuitenkin kylän tytöiltä tai naapurikylien praasnikoilta. Laulajien kuvaamisen ja esiin nostamisen tavat taas riippuvat huomattavasti kerääjästä. Selkeimmillään tämä näkyy Valpuri Vohdan ja Juljaana Pohjalaisen kohdalla.

Tallinnan äänitysten laulajista (Simonsuuri 1961), Maria Otsasta (Simonsuuri 1956) sekä Juljaana Pohjalaisesta (Laiho 1944) hahmotteli muotokuvia jo Aili Laiho (Simonsuuri), Matrona Bässinasta, Anna Kivisoosta, Katri Vohdasta, Darja Lehdestä sekä Juljaana Pohjalaisesta Martti Haavio (1948, 303–337, 351–363). Varhaisempien Länsi-Inkerin keruiden laulajista on laajemmin käsitelty Maria Luukkaa (Haavio 1948, 320–322; Kuusi 1983a), Anni Porissaa (Kuusi 1983b), Soikkolan kahta Naastoita (Harvilahti 1992a, 172–180); Väärnojan Katia (Haavio 1948, 322–324; Harvilahti 1992a, 169–170), Vappu Oravaa (Nenola 2002, 836–837). Inkerin laulajista ovat kirjoittaneet myös Anneli Asplund (tulossa) sekä itkuvirsien kannalta Aili Nenola ja Kaarina Koski (Nenola 2002, 829–841). Väinö Salminen (1931a) kokosi SKVR:n viidennen osan lopun liitteeseen tietoja ennen vuotta 1931 tallennetuista laulajista. Vähän muita pidemmältä tulivat Länsi-Inkerin osalta kuvatuiksi Eudokia Danilovna Feodorova, Sofia Kataks, Maria Luukka, Naastoi Tarinaisista, Oke (Gareo-baba), Juljaana Pohjalainen, Tun’a Väikylästä, Vaasseli-noita, Kati Varkki sekä Väärnojan Kati.

ANNA KIVISOO

Anna Kivisoo syntyi vuonna 1881 Ropsussa. Hänen äitinsä oli vatjalainen ”ieslaulaja” Hovrenja Platonovna Soikkolasta, Luuditsan kylästä, isä oli inkeroinen Juhan (Ivan) Kajava Ropsusta. Kivisoo määritteli käsikirjoituksissa inkeroiseksi, mikä luultavasti siis oli hänen etninen, uskonnollinen (ortodoksi) tai kielellinen identiteettinsä. Yhdeksänvuotiaana hän meni neljäksi vuodeksi kummitätinsä luokse lastenhoitajaksi kotikylään. Sen jälkeen hän kävi ”saksoil ja hovis tienimäs” eli ansiotyössä ensin Narvussa, sitten Haavikon kylässä ja lopulta neljä vuotta Joenperässä. Siellä hän tutustui myös Darja Lehteen, jonka kanssa ”elimmä siel yhdessä.” Palveluksessa hän oppi venäjän kielen. 25-vuotiaana Kivisoo meni naimisiin Aleksei Buššinin kanssa ja muutti tämän kotikylään Väikylään. (SKS KRA Laiho L. 5412; Salminen K. 168, 249; ks. myös Nenola 2002, 830.) Kivisoo on siis hänen ja hänen miehensä 1920-luvulla virolaistettu sukunimi, Buššina alkuperäinen. Hän esiintyy keräelmissä myös nimellä Suursoo.

Väikylässä Kivisoo mainittiin ”taitavaksi laulajaksi” (SKS KRA Enäjärvi-Haavio 404; ks. myös Haavio 1948, 312).

”Laulut kai Ropsus ja Joenperäl oppisin, ei tääl Väikyläs mittää olt. Vanhempis siso minnuu ain opetti laulamaa. Pulmis mie ain lauloin ies. Minnuu pulmii ain laulamaa vieti. [...] Tääl (Väikylässä) lauletti vennäiks. Kaik suu auki vahittii, ku lauloin tääl Inkerin virsii, vastumaist laulut olivat.”⁹⁸² (SKS KRA Laiho L. 5412.)

Väikylässä laulettiin ja puhuttiinkin 1930-luvulla pitkälti venäjää (Laiho 1940, 222; SKS KRA Laiho L. 2225–2226) SKVR:ssä kylästä kerättyjä lauluja on julkaistu vain muutama: 15 todennäköisesti väikyläläistä runoa Jaakko Länkelältä ja kaksi varmaa Vihtori Alavalta (SKVR-tietokanta: Väikylä). Maria Hauen mukaan Väikylässä ”Vennäiks lauletti liekul, maaks ei laulettu täs.” Anna Kivisoo kertookin tuoneensa laulut Ropsusta ja Joenperältä Väikylään, jossa ei ennen häntä juuri laulettu (SKS KRA L. Laiho 5412). Kivisoo oli oppinut lauluja myös äidinäidiltään Soikkolassa käydessään (SKS KRA Enäjärvi-Haavio 472) ja pienenä Tarinaisissa praasnikoilla (SKS KRA Laiho L. 5359). Joenperällä ollessaan hän oli käynyt Koskisten kylässä Iilian praasnikoilla (SKS KRA Enäjärvi-Haavio 536, 790). Hän kertoi myös eri praasnikkojen vietosta Soikkolan kylässä (SKS KRA Laiho L. 5987, 5989, 5996, 6000). Enäjärvi-Haavio ja Haavio kehuvat häntä hyväksi ja selkeäksi kertojaksi ja laulajaksi. (SKS KRA Enäjärvi-Haavio 404; Haavio 2289; Laiho L. 5412.)

TATJANA JEGOROVA

Tatjana Jegorova syntyi vuonna 1894 Ropsussa. Hän oli inkeroinen. Isä Simo Nikolajev oli Ropsusta kotoisin. Isänäidin Darja Varlamovan Jegorova mainitsee suureksi laulajaksi, joka oli ”iessälaulaja aina”, ja kertoo tältä myös oppineensa paljon lauluja. Äidistään hän ei kerää-

⁹⁸² Opin kaikki laulut Ropsussa ja Joenperällä, ei täällä Väikylässä mitään ollut. Vanhempi sisko minua aina opetti laulamaan. Minua pyydettiin aina häihin laulamaan esilaulua. Täällä Väikylässä laulettiin venäjäksi. Kaikki tuijottivat suu auki, kun lauloin täällä kalevalamittaisia runoja, ne olivat (kylässä) uusia.

jille näytä kertoneen. Viisitoistavuotiaana Jegorova lähti piiaksi, ensin omaan kylään, sitten tehtaaseen ("Vaabrika") ja Iittovan moisioon. Hän meni Ropsuun naimisiin, mutta miehen loukkaannuttua sodassa ja kuoltua hän meni uudestaan miehelle Hanikken kylään. Ennen Laihoja häneltä ei juuri mitään tallennettu, mutta Tallinnan äänityksissä vuonna 1937 hän toimi myös esilaulajana. (SKS KRA Laiho L. 5414.)

VALPURI VOHTA

Valpuri Vohta syntyi vuonna 1888 Kallivieren kylässä. Hänen äidinäitinsä Juljaana oli kotoisin Soikkolan Lehmiojalta, äiti Maria Lallo Arsian suomalaiskylästä (Arsiansaari), isä Andreas Orava Kallivierestä. Inkerinsuomalainen Valpuri Vohta meni Andreas Vohdan kanssa naimisiin Vyötermaan kylään ja sai 12 lasta. Vyötermaalla oli Vohdan mukaan "jo toine murre laului." Perhe eli siellä neljä vuotta ja muutti sitten uudistilalle Kallivieren lähelle. (SKS KRA Enäjärvi-Haavio 406; Laiho L. 5409; Salminen K. 264.)

Vohdan äiti tunsu "paljon laului." Isä "oliki oikee kerkee jalalt laulaja ja tatsija, pulmis mäni keputteli nii et". Häälaulut Vohta kertoi oppineensa "mammalt, ämmält ja tätilt." Ämmä eli isoäiti "oliki oikee vanhanaikane ihmene, pilupaitaa kanto," täti oli Valpuri Orava. Vohta itse oli laulanut usein häissä esilaulajana, vaikka valittikin äänensä ja muistinsa nuorena olleen paremman. (SKS KRA Laiho L. 5409.) Väinö Salmiselle (SKS KRA 3015) "Valpuri Vohta kertoi, että luterinuskaiset harvoin kävivät ižoonkylissä Soikkolassa." Vohta oli kuitenkin ollut "Joenperässä piikana kolme vuotta" ja oppinut siellä "hieman vatjaakin." Hän lauloi kerääjille myös inkeroisilta tai venäjänuskaisilta oppimikseen mainitsemia runoja (esim. SKS KRA Enäjärvi 500; Laiho L. 4969; Salminen V. 3019). Tämä epäilemättä helpotti laulamista yhdessä inkeroisnaisten kanssa vuoden 1937 äänityksissä.

17-vuotiaana Vohta oli "lukenut" virren *Matti Mannas mie[s] matala* "kahel nuorel Suomen pojat." Vuosina 1905 ja 1906 alueella kävivät Launis ja Salminen, joiden keräelmissä ei Vohdan nimeä näy – voi tietenkin olla, että laulua ei tallennettu. Kolme Eesti Rahvaluule Arhiivissa (ERA, Fon. 372) olevaa laulaja- ja äänittäjä tiedotonta fonogrammiäänitystä paikantuvat Vohdan vuonna 1937 laulamien laulujen (SKSÄ A 90c, 95c ja d, 100b) ja hänen oman kertomansa (SKS KRA Laiho 5410; vrt. Salminen K. 264) pohjalta hänen 20-luvun alussa kielentutkija Julius Mägistelle laulamikseen. Vohta oli myös käynyt vuonna 1936 Tallinnassa maatalousnäyttelyssä nuorempien tyttöjen kanssa laulamassa ainakin laulun *Helise heliä metsä* (SKS KRA Laiho L. 5409).

Vohdan kohdalla näkyy selkeänä eri tallentajien suhtautumiserot ja henkilökohtaisten suhteiden vaikutus laulajien kuvaamiseen. Elsa Enäjärvi-Haavion kuvaus on ristiriitainen: "Valpuri Vohdassa on vauhtia. Hän innostuu kertomaan tavattomalla voimalla. Perhe ei ole erikoisen kehittyneellä tasolla kuitenkaan. Miehellä ja pojalla lienee punaisia sympatioita. Poika ollut karkumatkalla venäjän puolella 5 kk. Valpuri Vohta ei suhtaudu joka kerta erikoisen kunnioittavasti Jumalan sanaan; ja hän kertoo profaaneja ja rohkeitakin juttuja. Mutta hän on varmaan pohjaltaan hyvä ihminen, ja otti kerääjän ystävällisesti vastaan." (SKS KRA Enäjärvi-Haavio 406.) Aili Laiho (Simonsuuri 1961, 23) taas kuvasi Vohtaa mutkattomammin riuskaksi naiseksi, jonka muisti "oli vireä, luonteensa suorasukainen." Toisin

kuin Matrona Bässinan, Anna Kivisoon, Darja Lehden ja Katri Vohdan, Haavio (1948, 309) mainitsee kirjassaan *Viimeiset runonlaulajat* Vohdan ainoastaan lakonisesti kuvatekstissä: ”Taitava runonlaulaja, joka esitti Elsa Haaviolle useita kymmeniä runoja.” Kaarina Salminen (Salminen K. 1931, 34) sitä vastoin kertoo, että Vohta, ”suurten kärsimysten ja koettelemusten jalostama ihminen” jätti hänen mieleensä ”unohtumattoman muiston.”

DARJA LEHTI

Darja Lehti, omaa sukua Maršitšova, syntyi vuonna 1880 Joenperällä. Hänen äitinsä oli inkeroinen Säätinältä, isä vatjalainen Joenperältä, sisko meni miehelle Saarovelle. Isän äitikin oli Venakontsan inkeroiskylästä (Laiho 1940, 228). Kolmetoistavuotiaana Lehti meni ensi kotikyläänsä lastenhoitajaksi, sitten ortodoksipapin palvelukseen, sitten viinapuotiin myyjäksi. Miehelään hän muutti Narvusin Vanhakylään mykälle Loginoville. (SKS KRA Haavio 2291, 2292, 2491; Laiho L. 5413.) Lehti mainitaan yleensä vatjalaiseksi. Väinö Salmisen (esim. SKS KRA Salminen V. 2891) keräelmissä esiintyy nimellä Tarja Lahti, Kaarina Salmisen (esim. SKS KRA Salminen K. 75) nimellä Tara Leht.

Lehti kertoo kuitenkin oppineensa laulut soikkolalaiselta (inkeroiselta) inkeroisäidiltään eli maamoltaan ja isoäidiltään eli ämmältään, jotka olivat ”laulajia” – ainoastaan isä puhui vatjaa (SKS KRA Laiho L. 5413). Hänen mukaansa avioliitot vatjalaisten ja soikkolalaisten välillä olivat yleisiä (SKS KRA Haavio 2291) ja Joenperässä laulettiin Soikkolan kielellä eli inkeroiseksi, ei vatjaksi (SKS KRA Haavio 2303). Hänen laulunsa näyttävätkin keskimäärin olevan melko inkeroiskielisiä, proosaperinne sen sijaan vatjavoittoista (ks. myös Haavio 1948, 326). Haavio (1948, 326) ei onnistunut etsimiään vatjalaisia runoja Lehdeltä tallentamaan, mutta Väinö Salminen (SKS KRA Salminen V. 2891–2895) tallensi Lehdeltä joitain vatjalaisia piirteitä sisältäviä kehtolauluja. Suomalais-inkeroisen Vanhakylän ympäristössä Lehteä ei Aili Laihon (Simonsuuri 1961, 23) mukaan oltu täysin hyväksytty: ”Ei oo laivas ommaa, venehes ei vellovaa. Mie oon yksin tääl.” Vatjalainen puhetapa erotti muista.

Lehdeltä tallennettiin paljon etenkin vatjankielen tutkimuksen tarpeisiin (ERA, ETMM M 234:1, s. 570; SKS KRA Laiho L. 5413.) Vuosina 1923–1932 hän oli myös mukana virolaisen August Pulstin järjestämissä konserteissa ja musiikkikiertueilla pitkin Viroa, yhteensä 189 esityksessä. Hän oli siis vuoden 1937 äänitysten naisista rutinoitunein esiintyjä. Viron kiertueilla ohjelmisto oli sangen vakiintunutta: Lehti esitti yleensä paimentorven kanssa laulun *Yö ei ole vielä tullut*, yksin laulut *Oma kylä hyvä kylä* tai *Nuori nuorista* ja *Mamma minnuu synnyttänyt* sekä kertomuksen *Moision teolle meneminen* (Möisa teoleminek). (ERA, ETMM M 234:1 234:1, s. 122, 150, 177, 570; ks. myös Silloja 1998; vrt. SKS KRA Laiho L. 5413.) Pulst (ERA, ETMM M 234:1 234:1, s. 570) kehuu häntä hyväksi esiintyjäksi: ”Ta omas head, selget, puhast ja hästi kõlavat lauluhäält. Laval esines ta ju [sel]gelt, hoogsalt ja vabalt, läbilöövalt.”⁹⁸³ Kun esityksen jälkeen pidettiin tanssit, oli Lehti Pulstin (ERA, ETMM M 234:1234:1, s. 577) mukaan virolaislaulaja Mari Kilun kanssa usein ensimmäisenä tanssimassa. Martti Haavion (1948, 326) näkökulmasta Lehti lauloi ”harvinaisen tottuneesti,

⁹⁸³ Hänellä oli hyvä, selkä, puhdas ja hyvin kuuluva lauluääni. Lavalla hän esiintui selkeästi, arvokkaasti ja vapaasti, valloittavasti.

hieman brutaalin-rajusti ja välinpitämättömästi; hänessä ei ollut samaa hienoutta ja ujoa vaatimattomuutta kuin muissa kohtaamissani laulajattarissa.” Tämän Haavio tulkitsee johtuvan juuri kiertuekokemuksista, vaikka luonnehdinnassa näkyy käsittääkseni myös Haavion käsitys ideaalisesta runolaulajasta. (Lehdestä ks. myös Haavio 1948, 326; Nenola 2002, 835; Simonsuuri 1961, 23.)

MARI VAHTER

Inkeroinen Mari Vahter (os. Jefimof) syntyi vuonna 1895 Ropsussa. Isä Slabu (Slobsanoff) oli kotoisin Ropsusta, äiti Justiina Isaijef Soikkolasta. Vahter ei käynyt muualla palveluksessa. Hän meni naimisiin Ropsusta kotoisin olevan Mihkel Vahterin kanssa ja he muuttivat Haniken kylän lähelle uudistilalle. (SKS KRA Laiho L. 5415.)

Lauri Laihon (SKS KRA 5415) mukaan Vahterin äiti ”ei ollut laulaja.” Vahter silti kertoi: ”Mie elin tyttöpolven nii ilosest, lasin laulua ja tantsii.” Lauluja hän kertoo oppineensa synnyinkylässään ja mainitsee erityisesti ilmeisesti omaan ikäryhmäänsä kuuluneen Tatjana Nikolajevan. Hän itse ei osannut ”laulaa sanoja, mutta omaa hyvän heleän äänen, joten pystyy laulamaan jälestä”, eli hän oli hyvä laulaja mutta ei esilaulaja. Niinpä hän olikin ollut Jeodokia Räkälän ja kahden muun naisen mukana vuonna 1931 Helsingissä IV suomalais-ugrilaisessa kulttuurikonferenssissa mukana laulamassa, ja hänet pyydettiin mukaan myös vuoden 1937 äänitysmatkalle. (Simonsuuri 1961, 22–23; SKS KRA Laiho L. 5415.)

PARO MÄGI

Paraskovie Habukin eli Paro Mägi syntyi noin vuonna 1873 Väikylässä. Hänen äitinsä oli inkeroinen Kallivierestä. Mägi oli piikana Väikylässä, mutta ei juuri muualla. Hän meni miehelle Saarkylään Johanne Habukinille. Mägi kertoi miehensä olevan juoppo. Mägi kertoi oppineensa lauluja äidiltään, joka ”oli laulaja” (SKS KRA Laiho A. 2625; Laiho L. 5108, 6060.) Paro Mägi oli parantaja ja osasi paljon loitsuja (Simonsuuri 1961, 23–24).

MARIA OTSA

Inkerinsuomalainen Maria Otsa syntyi noin vuonna 1870 Vyötermaassa. Hänen äitinsä Maria Pietarintytär Säkki oli kotoisin Kallivierestä, isä Mikkeli Rosaus Vyötermaalta. Äiti kuoli Otsan ollessa nuori, taloon tuli äitipuoli ja Otsa lähti ensin lapsenpiiaksi Kalliviereen, sitten ”työpiiaksi”. Naimisiin hän meni Johannes Matinpoika Otsan kanssa Kalliviereen. Sota-aikana he olivat olleet Vipiässä paossa, ilmeisesti Otsan nuoremman sisaren luona. Otsa kertoi oppineensa laulunsa äidiltään ja kyläkeinulla. (Simonsuuri 1956; SKS KRA Laiho L. 5411). Aili Laihon (Simonsuuri 1956, 19) mukaan Otsa oli yksi heidän parhaita kertojiaan ja keskeisin informantti Laihon kerätessä murre-tietoja vuonna 1938.

KATRI VOHTA

Inkerinsuomalainen Katri Vohta oli syntynyt noin vuonna 1873 vauraassa talossa Sutelan kylässä. Hänen isänsä oli Mikkel Ahonen, äiti Maria Ahonen Hakajan kylästä, Yllö sukumimeltään. Maria Ahoselta oli runoja tallentanut jo Vihtori Alava (Haavio 1948, 316). Katri Vohta meni naimisiin vyötermaalaisen Mikkel Vohdan kanssa. Pariskunta sai yhden tyttären. Enäjärvi-Haavion (SKS KRA Enäjärvi-Haavio 404) mukaan Vohta oli yksi hänen parhaista kertojistaan, vaikka ”ei osannut lauluja kovin paljon, kun oli vähemmän ottanut osaa ilonpitoihin, ollut hiljainen ja nöyrän arvokas olemukseltaan. Häälauluja hän osasi, oli opettanut ne nuoremmalle sisarelleenkin. Hänen tietonsa olivat hyviä ja luotettavia. Hänen tyyliinsä oli erittäin hyvä. Näin ollen oli työskentely hänen kanssaan harvinaisen miellyttävää ja antoisaa.” (SKS KRA Enäjärvi-Haavio 405.) Vohta kertoi sekä inkerinsuomalaisten että inkeroisten tavoista (ks. esim. SKS KRA Enäjärvi-Haavio 734, 771, 791, 792, 802–806; ks. myös Haavio 1948, 318.)

JULJAANA POHJALAINEN

Inkerinsuomalainen Juljaana Pohjalainen (os. Reiju) oli syntynyt noin vuonna 1860 Kullan kylässä. Hänen isänsä oli Jaakko Reijo, äiti Anni Kipatsi Pärsäästä. Pohjalainen ei käynyt muulla palveluksessa, vaan meni 22-vuotiaana naimisiin Mikkeli Andreaksenpoika Pohjalaisen kanssa. Pariskunta sai viisi lasta. (SKS KRA Laiho A. 2618; Laiho L. 5407; Haavio 2296.) Pohjalainen kertoi oppineensa laulunsa Pärsään ja Sutelan praasnikoilla sekä paimenessa lapsena: hänen äitinsä ”rakasti Jumalan sanna, ei hän laulant” (SKS KRA Laiho L. 5407). Pohjalainen kertoo itsekin laulaneensa aikuisena vain vähän. Uskonnollisia lauluja hän osasi Haavion (1948, 356) mukaan paljon (ks. myös SKS KRA Haavio 2296). Häneltä tallensi runoja jo Volmari Porkka, ja monet runonkerääjät majoittuivat hänen perheensä luokse. (Haavio 1948, 352; SKS KRA L. Laiho 5407.) Vaikka Martti Haavio (1948, 351–363) nosti Pohjalaisen esikuvalliseksi viimeiseksi runolaulajaksi, hän ei selvästikään omassa yhteisössään toiminut esilaulajana tai ollut arvostettu laulaja. (Pohjalaisen laulajuudesta ks. luku 8: Esilaulaja ja jälestälaulajat.) Pohjalaisenkin kohdalla kerääjien kuvaukset vaihtelevat: siinä, missä Haavio kirjoitti hänestä pitkän runollisen esseen, mainitsi Kaarina Salminen vain hänen olleen ”hiljainen uskonnollismielinen 71 v. mummo” (Salminen 1931a, 612).

MATRONA BÄSSINA

Inkeroinen Matrona Pässe eli Matrona Filipovna (t. Ivanova) Bässina syntyi vuonna 1851 Vanhakylässä (SKS KRA Haavio 2439). Hän oli jo 6-vuotiaana joutunut lastenhoitajaksi kotikyläänsä kolmeksi kesäksi; sen jälkeen hän oli ollut palveluksessa Kukkosisa, Kullalla, Arsiansaarella, Mannakassa, Tiensuussa, Iljesissä, Vanhassakylässä, tehtaassa ja Väikylässä. 20-vuotiaana hän oli mennyt naimisiin Nikolai (t. Mikalai) Bässinin kanssa Väikylään. Pässe oli heidän 1920-luvulla virolaistettu nimensä. Keruiden aikaan hän eli leskenä ja elätti itseään kerjäämällä, mutta hän oli myös ”kautta kylän tunnettu parantajana.” (SKS KRA Haavio 2287, 2287; Salminen K. 252; ks. myös Haavio 1948, 310–312.)

Kuten Anna Kivisoo myöhemmin, Bässinakin toi tullessaan Väikylään lauluja, ja hän kertoi ennen laulettua venäjäksi (SKS KRA Haavio 2286). Haavio mainitsee Bässinan olleen esilaulaja: ”Vieläkin nähdään, miten hän toisinaan ikään kuin ojentautuu reippaaseen asentoon, heilauttaa yläruumistaan, temmaten, jalat tapailevat tihti, nopeata tanssiaskelta, ja silmät alkavat säihkyä. Hän valittaa sitä, että on paljon unohtanut, väittää, ettei päässä ole sahajauhoja parempaa. Kuitenkin hän taitaa yhä uutta; hän sanelee laulut, suostumatta niitä edes hyräilemään. [...] Laulanut Salmiselle, sanellut Mägistelle.” (SKS KRA Haavio 2286.) Sitaatin antama viimeinen tieto on erityisen merkittävä: sanelu kenties selittää jotkut Bässinan mitaltaan melko väljät runot (esim. SKS KRA Laiho A. 2132; Haavio 2430, 2432). *Viimeiset runolaulajat* -kirjassaan Haavio (1948, 310; vrt. kuit. 312) kuitenkin muokkasi kyseisen sitaatin kertomaan laulavasta Bässinasta. Sanelemisen syistä ei ole tarkempaa tietoa, ainoastaan yksi mahdollinen viite T. Koilon muistiinpanoissa: ”A ei tye mielee, ei tye mielee. Pää niku rautpata. Mitte ei tye mielee. Jos dohter (= proff Salminen) vielä olisi enemmän kysellyt, siis miul olis olt kai pääss puhtaass.” (SKS KRA Koilo 224.) Olisiko Bässina katsonut kerääjälle laulamisen vieneen lauluja hänen muististaan ja päättäneen sanella seuraaville? Tarkemmin ottaen Väinö Salminen ei pannut muistiin Bässinan lauluja vaan hänen vaimonsa Kaarina (SKS KRA Salminen K. 252–260), ja Bässina valitteli jo tällöin muistiaan ainakin yhden laulun kohdalla (SKS KRA Salminen K. 259).

Bässina tuntuu usein korostaneen toisaalta laulun voimaa (SKS KRA Laiho A. 2330, 2133), toisaalta omaa laulutaitoaan ja esilaulajuuttaan: ”Laulanut jo nuorena tyttönä suomalaiselle, jolloin muut naiset kadehtien sanoneet, että suomalainen aikoo niitä lauluja saarnata pappina.” (SKS KRA Haavio 2286). Olostaan lapsenpiikana hän kertoo: ”Siis mie laului lauloin omast elust itsest kaik korjasin, toiset, kel tarvis oli, oppisivat miult neit” (SKS KRA Haavio 2439). (Ks. myös SKS KRA Haavio 2287, 2453, 2689; Laiho A. 2575; Laiho L. 5419.) Monet hänen laulunsa vaikuttavat muun aineiston valossa omaperäisiltä (ks. esim. SKS KRA Laiho A. 2132). Praasnikkatietojen kohdalla (ks. liite 3) nousee kysymys Bässinan antamien tietojen luotettavuudesta. Hän oli viettänyt aikaa nuoruudessaan useassa alueen kylässä, mutta hänen kuvauksensa poikkeavat useassa kohtaa muiden antamista tiedoista. Oletan, että hän halusi esiintyä hyvänä laulajana ja perinteen taitajana, ja toisaalta hänen muistinsa on saattanut vanhemmiten heikentyä. Niinpä käytän häneltä tallennettua aineistoa paikoin varauksin.

JEODOKIA RÄKÄLÄ

Jevdokia (Eudokia, Jeodokia) Danilovna Feodorova syntyi vuonna 1867 Ropsussa. Hänen äitinsä oli vatjalainen Vasilista Petrovna Joenperältä, maininnoita jäänyt isä ilmeisesti inkeroinen. Jeodokian Salminen (1931a, 545) mainitsee inkeroiseksi. Feodorovna meni naimisiin Niiä Räkälän kanssa 17-vuotiaana. Väinö Salmisen mukaan häntä nimitettiin Ot’juaksi ja Petran naiseksi. (SKS KRA Salminen K. 46; Salminen V. 2946; ks. myös Nenola 2002, 830–831.) Väinö ja Kaarina Salminen haastattelivat häntä pitkälti: Räkälä taisi esimerkiksi runsaasti inkeroisten häälauluja (SKS KRA Salminen K. 44–45, 59; Salminen V. 2904–2910, 2921–2948). Salminen (1931a, 546) kertoo Jevdokian olleen taitava sanelemaan runoja kerääjille.

Virolaiset haastattelivat Räkälää 1920-luvulla (Salminen 1931a, 545; SKS KRA Angerja (1923)). Räkälä kävi vuonna 1931 Helsingissä IV suomalais-ugrilaisessa kulttuurikonferenssissa laulamassa kuoron erilaulajana (SKS KRA Laiho L. 5415). Tällöin A. O. Väisänen äänitti laulajilta viisi laulunalkua (SKSÄ A 507/8–9). Ilmeisesti Jeodokia Räkälä kuitenkin kuoli tai palasi Venäjälle ennen Haavioiden ja Laihojen kenttätöitä, sillä myöhemmissä koelmissa häntä ei löydy. Hän oli niitä harvoja 1930-luvun laulajia, jotka Salminen (1931a, 545–546) otti mukaan SKVR:n Inkerin runonlaulajat -liitteeseen mainiten tämän laulamien runojen tulevan julkaistuksi lisäosissa, joita ei koskaan ilmestynyt.

LIITE 2: LAULAJIEN TAUSTATIEDOT

Nimien kirjoitusmuodot noudattavat eri lähteissä esiintyviä vaihtelevia käytäntöjä. Epävarmat etniset ryhmät on merkitty tähdellä *.

NIMI	RYHMÄ	SYNNYINKYLÄ	KOTIKYLÄ	SYNTYMÄAIKA
Ahonen, Katri	luterilainen	Narvusi	Alakylä	n. 1886
Aleksandrova, Jekaterina (Katoi) Andrejevna	inkeroinen	Voloitsa	Voloitsa	1902
Aleksinen, Nadja	*inkeroinen		Posolka	1892
Andrejeva Anna	inkeroinen		Oussimäki	1872
An`u	*vatjalainen		Joelperä	n. 1865
Arehjeva, Anna	*inkeroinen		Oussimäki	1872
Artamonov, Olga	inkeroinen	Magdeburg		n. 1888
Beda, Anni	inkeroinen	Narvusi	Väikylä	
Bässina (Pässi), Matrona	inkeroinen	Vanhakylä	Väikylä	1851
Elina (Jelena)	inkeroinen		Ropsu	n. 1870
Figurova, Oudekki	vatjalainen		Joelperä	1891
Filippova, Fenja	inkerois-suomalainen		Pärspää	1900
Habukin, Aleksandra	?	Kotko	Saarkylä	n. 1888
Hauki, Anastasija (o.s. Joutsu)	inkeroinen	Vanhakylä	Väikylä	1908
Hauki, Maria	inkeroinen	Väikylä	Väikylä	n. 1882
Haukka, Katri (o. s. Tammi)	*luterilainen	Vipiä	Kallivieri	
Haukka, Valpuri (o.s. Säkki)	luterilainen	Kallivieri	Kallivieri	1868
Hovaskin, Anna (o.s. Voipää)	luterilainen	Vyötermaa	Kallivieri	1895
Ivanoff, Ustenja (Stiina Somerlehto)	inkeroinen		Repola	
Ivanov, Matrona	inkeroinen	Pärspää		1859
Jegorova, Tatjana	inkeroinen	Ropsu	Hanikke	n. 1894
Joutsen, J.	inkeroinen	Suija		n. 1896
Joutsu, Anni	?		Suija	1896
Kajava, Hourenja Platonovna	vatjalainen	Luušitsa	Hanikke	n. 1861
Kaloin Natu (Nato)	inkeroinen	Loukkula		n. 1860
Kataks, Sofia	inkeroinen	Mannakka	Kallivieri	n. 1876
Kaurila, Paraskeva	inkeroinen		Venakontsa	1885
Kipatsa, Uljaana	*inkeroinen		Laukaansuu	n. 1842
Kivisoo, Anna (Bussina, Suursoo, o. s. Kajava)	inkeroinen (äiti vatjalainen)	Ropsu	Väikylä	n. 1881

NIMI	RYHMÄ	SYNNYINKYLÄ	KOTIKYLÄ	SYNTYMÄAIKA
Koivunen, Darja	*inkeroinen	Kotko	Vanhakylä	
Kuuli, Sarlotta	*inkeroinen	?Kurkola	Väikylä	n. 1879
Kuusik, Jeodokia (o.s. Matfeijev)	*inkeroinen	Räkälä	Räkälä	
Lehti, Darja (Loginov, o.s. Maršitšova)	vatjalainen (äiti inkeroinen)	Joenperä	Vanhakylä	1880
Leppi(k), Matroona (o.s. Nikitits)	inkeroinen	Kurkola	Vanhakylä	n. 1882
Leppik, Anastiija (Asastiija)	inkeroinen	Väikylä	Vanhakylä	1855
Liivandi, Peeter (Bugatseff)	inkeroinen	Kallivieri	Magenburg	1883
Lohi, Katri (o.s. Pärnänen)	luterilainen	Vanhakylä	Vanhakylä	n. 1891
Lukina, Natalja Ivanovna	inkeroinen		Joenperä	1898
Lulla, Anja	luterilainen	Vyötermaa	Kulla	n. 1887
Lulla, Juljaana	luterilainen	Kulla	Kulla	1882
Lutsu, Euvdagia	inkeroinen	Tiensuu	Vanhakylä	n. 1860
Mapu	inkeroinen	Uusikylä	Oussimäki	
Mark, Katri	inkeroinen	Vyötermaa	Väikylä	1878/883
Markus, Anna	inkeroinen	Väikylä	Väikylä	n. 1888
Moisef, Anni	inkeroinen	Loka		n. 1892
Mägi, Paro (Habukin, Parasko- vie eli Palaga, ”Saavitšan nain”)	inkeroinen	Väikylä	Saarkylä	1870-75
Naastoi Säätinältä	inkeroinen	Säätinä	Säätinä	”vanha leski” vuonna 1892
Naastoi Tarinaisista	inkeroinen	Tarinaisi	Säätinä	
Ogru Timon nainen	*inkeroinen	Hamala	Narvusi	n. 1851
Okkuli	inkeroinen	Savimäki		
Olena	inkeroinen	Uusikylä	Oussimäki	n. 1822
Olena Osipan nainen	vatjalainen		Joenperä	
Ol’ona, leskiemäntä	inkeroinen/ vatjalainen	Joenperä		n. 1847
Orava, Mari (o.s. Otsanen)	luterilainen	Kallivieri	Kallivieri	1865
Otsa, Maria (o.s. Rosaus)	luterilainen	Vyötermaa	Kallivieri	n. 1870
Oute, 16-17 v. vadjan tyttö	vatjalainen	Joenperä		n. 1860
Paju, Olga	*inkeroinen	Räkälä		
Pajunen, Varpu	inkeroinen	Kotko	Hanikke	1858
Pajunen, Varpu Pajusen miniä, o.s. Vahter	inkeroinen	Hanikke	Hanikke	1905
Patanen, Sofia	kr. kat. baptisti	Kukkosi	Vanhakylä	1865
Pekkonen, Maria	luterilainen	Laukaansuu	Kallivieri	n. 1857
Petrova, Maria	*inkeroinen		Viistinä	1877
Pohjalainen, Anni	*luterilainen	Kallivieri	Kallivieri	1893
Pohjalainen, Juljaana (o.s. Reiju)	luterilainen	Kulla	Kallivieri	1857
Porissa (Tupina), Anni	*luterilainen		Kaipaala	n. 1824
Reponen, Pauli	*inkeroinen		Loukkula	
Reponen, Pauliina	inkeroinen		Loukkula	1894
Ruokonen, Anastasi	*inkeroinen	Loka	Venakontsa	1906
Räkälä, Jevdokia (Eudokia, Jeodokia) Danilovna Feodorova	inkeroinen (äiti vatjalainen)	Ropsu	Räkälä	1867
Saksa Valpuri (Vappu)	luterilainen	Kulla	Hanikke	n. 1861
Siller Maria (o.s. Alekseintytär Munts)	?	Kallivieri	Räkälä	1904
Siller Maria Semonontytär (o.s. Kirilov)	?	Räkälä/ Kotko?	Räkälä/ Vanhakylä?	1875

NIMI	RYHMÄ	SYNNYINKYLÄ	KOTIKYLÄ	SYNTYMÄAIKA
Stepanof, Anni	inkeroinen		Kolkanpää	1890
Säkki, Helena	*luterilainen	Uusikylä	Kallivieri	
Tammikko, Anna	inkeroinen	Kosemkina	Vanhakylä	1882
Tanilan Serkei	inkeroinen		Loukkula	n. 1797
Teppanja	inkeroinen		Oussimäki	nuori miniä vuonna 1892
Tuisk, Maria	inkeroinen	Kallivieri	Vanhakylä	n. 1862
Tun'a	inkeroinen		Väikylä	"vanha nainen" vuonna 1892
Uljaana	*inkeroinen		Säätinä	
Vahter, Mari (o.s. Jefimof, Slobsanoff, "Slabun Mari")	inkeroinen	Ropsu	Hanikke	n. 1895
Varkki, Kati	luterilainen	Vanhakylä	Vanhakylä	n. 1962
Vohta, Katri (o.s. Ahonen)	luterilainen	Sutela	Vyötermaa	n. 1873
Vohta, Valpuri (o.s. Orava, äiti Lallo)	luterilainen	Kallivieri	Vyötermaa	1888
Vöglä, tyttö	*inkeroinen		Savimäki	n. 1866
Yrjönen, Aleksandra	inkeroinen		Loukkula	1896
Väärnojan Kati, Kati-akka	*luterilainen		Väärnoja	
Väärnojan Katin tytär	*luterilainen	Väärnoja	Uusikylä	

LIITE 3: KYLÄT, ETNISET RYHMÄT JA KESKEISET PRAASNIKAT

Kyliä etnisyyden osalta käytetty pääosin arkistolähteillä täydennettyä kirjallisuutta: Nevalainen & Sihvo 1991, 408–409 (sama kuin Mustonen 1931, 60, 63–64, jolla lähteenä myös Köppen (1849, 1867)); Laiho 1940; SKS KRA Alava VII b 1892, 24, 52, 55–56, 59, 62–63, 74, 96, 117–120, 183 sekä erityisesti SKS KRA Enäjärvi-Haavio 771 (Sutela), Laiho L. 5414 (Ropsu), Laiho L. 4962 (Karstala ja Popofka).

Praasnikkojen kohdalla on käytetty ennen kaikkea arkistolähteitä, joita verrattu kirjallisuudessa esitettyihin tietoihin. Keskeisiä informantteja ovat Anna Kivisoo (SKS KRA Haavio 2748, 2795; Enäjärvi-Haavio 730); Darja Lehti (SKS KRA Haavio 2746, 2785–2788, 2792) sekä Katri Vohta (SKS KRA Haavio 2749; Enäjärvi-Haavio 728); lisäksi Maria Hauki (SKS KRA Laiho 5230–5231); Darja Koivunen (SKS KRA Haavio 2750); Matroona Leppik (SKS KRA Haavio 2751, 2781, 2783); Katri Mark (SKS KRA Laiho L. 2586, 1587); Valpuri Vohta (SKS KRA Enäjärvi-Haavio 727) sekä Matrona Bässina (SKS KRA Haavio 2747, 2793–2794, 2796–2797), jonka antamat runsaat tiedot ovat tosin monin paikoin ristiriidassa muiden lähteiden kanssa. Yksittäisten kylien kohdalla SKS KRA Haavio 2802 (Arsiansaari); 2779 (Haavikko); Mannonen 9842 (Kolkanpää); Alava VII B II, 56 (Koskinen, Saarove, Tarinai-si, Venakontsa); Laiho A. 3296 (Kotko); Haavio 2800, Laiho A. 2606 (Kulla); Mannonen 5705, vrt. 9842 (Loka); Mannonen 9842, 11148 (Loukkula); Laiho A. 3296 (Mannakka); Haavio 2777, 2778, 2791 (Pärsää); Mannonen 5705 (Ruutsia?); Mannonen 5705, 5706 (Sui-ja); Laiho A. 3296 (Tiensuu); SKVR III 2079 (Uusikylä); SKS KRA Mannonen 5446, 5705 (Viistinä); Mannonen 5705 (Voloitsa); Haavio 2799, Laiho L. 1587, 5226, 2586, (Väikylä); Haavio 2801 (Vyötermaa). Kirjallisuudesta: Lukkarinen 1911, 39–40 (Soikkolan kylät); IMS: iliä, jaani, joulu, pedro, suBotta, troitsa. Sarmelaisen (1969, 79–80) kattavaa selvitystä on

käytetty varoen, sillä mukana näyttävät olevan kaikki mahdolliset maininnat ja siten paljon muitakin kuin kylien keskeisimpiä praasnikkoja. Monien Soikkolan kylien kohdalla Sarmella on kuitenkin keskeinen lähde, sillä selvityksessä käytetyt toisen maailmansodan jälkeiset aineistot eivät kuulu tämän työn aineistorajauksen piiriin.

Lähteet kattavat siis asutuksen osalta tietoja 1800-luvun puolivälistä (Köppen) toiseen maailmansotaan asti, kun taas praasnikkalähteet painottuvat 1900-luvun puolelle, erityisesti 1930-luvun Viron Inkeriin (SKS KRA) sekä Suomeen muuttaneisiin inkeroisiin (IMS). Kylien osalta on mainittu lähinnä aineistossa käytetyt nimet, vaikka kaikilla on myös venäjänkieliset nimet. Alava (SKS KRA Alava VII b, 117–120) mainitsee kyläluettelossaan myös kolme virolaisten, saksalaisten tai venäläisten omistamaa moisiota. Laukaansuun vatjalaiskylät (Joenperä, Liivakylä, Luuditsa, Risumäki) on lähteissä vaihdellen tulkittu joko Narvusiin tai Soikkolaan kuuluviksi; laulujensa puolesta ne näyttävät olleen lähempänä Soikkolaa. Luuditsan (Ala-Luuditsa) ja Risumäen (Ylä-Luuditsa) nimitykset ja sijainnit vaihtelevat eri teoksissa eniten ja saatavat yksittäisissä muistiinpanoissa mennä sekaisin lähempänä Jaamaa sijaitsevien Luuskan kylien kanssa. Muutamat Narvusin kylät taas rakennettiin Laihon (1940) mukaan 1900-luvulla (Alakylä ja Rajakylä 1930-luvulla, Hanike 1910).

Sulut etnisyyserkinnän ympärillä tarkoittavat asutuksen pienuutta suhteessa kylän valtaväestöön: muutamatkin mainitut talot (etenkin Alavan muistiinpanoissa) on tässä otettu huomioon, vaikka ne useissa lähteissä jätetään huomiotta. Praasnikoiden kohdalla on pyritty merkitsemään ainoastaan varmoilta kylän keskeispraasnikoilta eri lähteiden perusteella vaikuttavat juhlat, sulut tarkoittavat epävarmoja, usein vain yhden lähteen antamia tietoja. Etenkin pienistä kylistä tietoja on usein niukalti. Joka kylässä vietetyiksi mainittuja juhlia (joulu, pääsiäinen, Jyri, juhannus, Martti Narvuisissa) ei taulukkoon ole merkitty, vaikka niistä on paljon mainintoja. Etenkin joulu mainitaan praasnikaksi niiden kylien kohdalla, joista ei muita tietoja ole. Sekakylissä praasnikka on usein lähinnä joko ortodoksien (Pedro, Iilia, Miikkula) tai luterilaisten (Mikkeli) viettämä. Usein ortodoksikylissä on vietetty joko Iiliaa tai Pedroa kesällä ja Miikkulaan talvella. Miikkulan kohdalla täysin varma ei tosin voi olla siitä, tarkoittaako joku lähde Talvi-Miikkulan sijasta Kevät-Miikkulaa, sillä näitä ei yleensä ole mainittu erikseen. Subotan vietosta ei ole paljoakaan tietoa, vaikka IMS (subotta) mainitsee sitä vietetyn useassa Soikkolan pienessä kylässä ja sen liittyneen vainajien muistamiseen.

i=inkeroinen, s=inkerinsuomalainen (äyrämöisiä, savakkoja ja Narvusin suomalaisia ei ole tässä eroteltu), vat=vatjalainen, v=venäläinen, vir=virolainen.

KYLÄ	ALUE	ETNISET RYHMÄT	KESKEISET PRAASNİKAT
Alakylä	Narvusi (Viron Inkeri)	s(-i)	
Arsiansaari, Arzensaari	Narvusi	s(-i)	Mikkeli
Haavikko (Keikino)	Narvusi	i	Pedro
Hakaja	Narvusi	s	(Andreas?)
Hamala	Narvusi	i-s	Troitsa
Hamala	Soikkola	s	
Hanike	Narvusi (Viron Inkeri)	s	(Troitsa?)

KYLÄ	ALUE	ETNISET RYHMÄT	KESKEISET PRAASNIKAT
Harkkola	Soikkola	s-i	Iilia, Miikkula
Hinnola	Narvusi	i-s	
Joenperä, Krakolje	Soikkola/ Narvusi	i-vat	Pedro, Miikkula
Järvenperä	Soikkola	s	(Iilia?)
Kaipaala	Narvusi	s	
Kallivieri	Narvusi (Viron Inkeri)	s-i	Mikkeli
Karstala (Korostell, Gorka)	Narvusi (Viron Inkeri)	i-v	(Pedro?)
Kiiskala	Narvusi	s	(Pedro?)
Kirjamo	Narvusi	s	Pyhänmiesten päivä?
Kirkonmäki	Soikkola	i	Pedro, Miikkula
Kolkanpää	Soikkola	i	Pedro, Miikkula
Kontu	Narvusi	s	(Pedro?)
Korovina	Narvusi	i-vir	
Koskina	Soikkola	i	Iilia, (Miikkula, subotta?)
Koskisenkylä	Soikkola	i	Iilia, Miikkula
Kotko	Narvusi	i	Iilia
Kukkosi (Kurovits)	Narvusi	vat-i	Troitsa, Miikkula
Kullankylä	Narvusi (Viron Inkeri)	s(-i)	Mikkeli
Kurkula	Narvusi	s(-i)	(Pedro?)
Laukaansuu	Narvusi	i-s	Pedro, Miikkula, (Mikkeli?)
Liivakylä	Soikkola/ Narvusi	i-vat	Pedro, Miikkula
Loka (Loas, Loankylä)	Soikkola	i	Pedro, Miikkula
Loukkula	Soikkola	i	Iilia, (Miikkula?)
Luttova	Narvusi	s	
Luuditsa (Ala-Luuditsa, Ala-Luzitsa, Ala-Luuskaja)	Soikkola/ Narvusi	vat-i-v	Pedro, Miikkula
Magdeburg	Narvusi (Viron Inkeri)	i-vir	
Mannakka	Narvusi	i	Iilia, subotta
Metsäkylä	Soikkola	i	Miikkula, (Iilia?)
Mäkkylä	Soikkola	i	Iilia, (subotta, Miikkula?)
Mättäsi	Soikkola	i	Troitsa
Narvusi, Narusi, Kosemkinä	Narvusi	i-s	Pedro, Miikkula
Otsave	Soikkola	i(-s)	(Iilia, Miikkula, subotta?)
Oussinmäki	Soikkola	i	Iilia, (Miikkula, subotta?)
Peipiä	Soikkola	s-i	
Pieni Somero	Soikkola	i	(subotta?)
Pärspää	Narvusi	i(-s)	Iilia, Nastassie, (Miikkula?)
Pätsinä	Soikkola	i-v	(Pedro?)
Rajakylä	Narvusi (Viron Inkeri)	s(-i)	
Repola	Soikkola	i	Troitsa, Miikkula
Risumäki (Ylä-Luuditsa, Ylä-Luzitsa)	Soikkola/ Narvusi	i-vat-v	Pedro, Miikkula
Ropsu	Narvusi	i-s	Troitsa
Ruutsia	Soikkola	v-i	Pedro, (Miikkula?)
Räkälä	Narvusi (Viron Inkeri)	s(-i)	

KYLÄ	ALUE	ETNISET RYHMÄT	KESKEISET PRAASNIKAT
Röllölä	Soikkola	i	Troitsa
Saarkylä, Säärkylä	Narvusi (Viron Inkeri)	i(-s)	Iilia, Miikkula
Saarov	Soikkola	i	Iilia, (Miikkula?)
Salansuu	Narvusi	s-i	
Savimäki	Soikkola	i	Troitsa, Pedro, Miikkula
Struuppova	Narvusi	s	Mikkeli
Suija	Soikkola	i	Iilia, Miikkula, (subotta?)
Suokylä, (Dubrofka)	Narvusi	s	
Sutela	Narvusi	i(-s)	Troitsa
Suuri Somero	Soikkola	v-i	subotta
Säätinä (Slobodka, ilm. Posolka)	Soikkola	i(-s)	Troitsa, (Iilia, Miikkula?)
Takaväljä	Narvusi	i-s	Troitsa, joulu
Tammikontu	Soikkola	i	Iilia, (Troitsa, subotta, Miikkula?)
Tarinaisi	Soikkola	i	Iilia, Miikkula
Tervola (Smolka)	Narvusi (Viron Inkeri)	s	
Tiensuu, Izvoz (Täyssinä)	Narvusi	i	Iilia, subotta
Uusi Arsia	Narvusi (Viron Inkeri)	s	
Uusi Feodormaa	Narvusi (Viron Inkeri)	s	
Uusi Harkkola	Soikkola	s-i	
Uusi Narvusi (Krivulka)	Narvusi	i-s	
Uusi Ropsu	Narvusi (Viron Inkeri)	i-s	
Uusi Struuppova	Narvusi	s	
Uusikylä	Soikkola	s	(Pedro?)
Vanhakylä	Narvusi (Viron Inkeri)	i-s	Iilia
Vena	Narvusi	s	(Pedro, Iilia?)
Venakontsa	Soikkola	i	Iilia, (Miikkula?)
Viistinä	Soikkola	i	Pedro, Miikkula, (Troitsa, Iilia?)
Vipiä	Narvusi	s	(Pedro?)
Voloitsa	Soikkola	i	Pedro, (Miikkula?)
Vyötermaa	Narvusi	s-i	Mikkeli
Väikylä	Narvusi (Viron Inkeri)	i-v	Pedro, Miikkula, (Nastassie?)
Vääräoja	Soikkola	s	(Iilia, Miikkula?)

LIITE 4: SÄVELMÄAINEISTO

Tähän liitteeseen on koottu tiedot sävelmäaineistosta kerääjittäin ja keräelmittain. Mukana ovat vuosina 1853–1938 Soikkolasta, Narvusta, Kattilasta, Hevaalta ja Tyröstä tallennetut runosävelmät tai niitä läheisesti muistuttavat, tässä työssä käytetyt sävelmät. Samat kerääjät tallensivat myös esimerkiksi itkusävelmiä, rekilauluja ja muita uusimittaisia lauluja, joitain venäläisiä ja virolaisia lauluja sekä soitinsävelmiä, mutta näitä ei ole otettu taulukkoon mukaan silloinkaan, kun ne on tässä työssä mainittu. Taulukkoon on merkitty hieman kokoelmittain vaihdellen:

1. tässä työssä käytetyt viitetiedot (usein lyhennettyinä, selitys taulukon alussa)
2. muut viitetiedot
3. sävelmän numero Inkerin runosävelmät -julkaisussa (IRS)
4. tallennuspaikka
5. tallennuskylä/laulajan kotikylä
6. laulaja (jos tiedossa)
7. kuoro tai jälestälaulaja (K)
8. laulun alkusäe tai -säkeet (mukaan on otettu yhdestä kahteen säettä mahdollisine osakertauksineen ja refrenkeineen).

EUROPAEUS 1953 (SKS KRA)

Viitteet: 12: = SKS KRA Europaeus 12

VIITE	MUUT VIITTEET	IRS	PAIKKA	KYLÄ	ENSIMMÄINEN SÄE
12: 184	SKVR III:34	867	Narvusi	Vanhakylä	Aja aja velvyeni
12: (194), 194a	(SKVR III:44)	869	Narvusi	Vanhakylä	La kuin katson liekkuani
12: (194), 194b	SKVR III:44	879	Narvusi	Vanhakylä	Ehittelin jo velloani juono
12: 199a	SKVR III:49 (ja 46, 47)	868	Narvusi	Vanhakylä	Laslavikka laulamahan
12: 027	SKVR IV1:476	878	Tyrö	Kaarostan takakylät	Oi sie laiska lesken poika

BORENIUS 1877 (SKS KRA)

Viitteet:

e) = SKS KRA Borenius e)

6: = SKS KRA Borenius 6

VIITE	MUUT VIITTEET	IRS	PAIKKA	KYLÄ	LAULAJA	K. ALKUSÄE
e) 108	6:853; SKVR IV2:1786	401	Tyrö	Hovimäen Alakylä	Hilipän Ten'a (Fen'a), n. 20 v., inkeroinen	Katrina kotikainainen, Katri kokkoi linnukkainen, linnu linnukkainen, linnukkainen joonoi
e) 109	6:854, SKVR IV2:1787	675	Tyrö	Hovimäen Alakylä	Aavon Helena, 21 v., luterilainen	K Kerittelin vellojaini, ai lole lole vellojaini

VIITE	MUUT VIITTEET	IRS	PAIKKA	KYLÄ	LAULAJA	K. ALKUSÄE
e) 110	6:855, SKVR IV2:1788	406	Tyrö	Hovi- mäen Alakylä	Aavon Helena, 21 v., luterilainen	K Velloini venoisen seppoi, laivoi seppoi lagluve, e oi lagluvein, laivoi seppoi lagluvein
e) 111	6:856, SKVR IV2:1789	584	Tyrö	Hovi- mäen Alakylä	Murun Mari (ja Murun Anni) Rapolasta	(K) Läksin kouluihen kojista, oppi- hen omilta mailt, Ai kal'inuska maj'a, ai mal'inuska maj'a
e) 112	6:857	394	Tyrö	Hovi- mäen Alakylä	Murun Mari (ja Murun Anni) Rapolasta	K Pääskyläinen päivälintu
e) 113		140	Tyrö	Hovi- mäen Alakylä	Murun Mari (ja Murun Anni) Rapolasta	K Miss sie mökkö myöhään viivyt
e) 114		332	Tyrö	Hovi- mäen Alakylä	Murun Mari (ja Murun Anni) Rapolasta	K Ottajat omenuveini ja omenu, puhemiehet puoluveini, puoluv- veini
e) 115		187	Tyrö	Hovi- mäen Alakylä	Murun Mari (ja Murun Anni) Rapolasta	(K) Miss sie mökkö myöhään viivyt, myöhään viivyt joi
e) 116		360	Tyrö	Hovi- mäen Alakylä	Murun Mari (ja Murun Anni) Rapolasta	K Kati siityne sissoini ja sissoini
e) 117	SKVR IV2:1790	589	Tyrö	Ylikylä	Murun Mari (ja Murun Anni) Rapolasta	(K) Minun ehtoinen emon'i, paistoi miulle pannukaakun
e) 118		585	Tyrö	Rapala	Marttilan (Helena) Heloi Rapalan kylästä	K Velloini venoisen seppä, laivoin seppä lakluvein ee oo lakluvein
e) 121		420	Tyrö	Ylikylä	Kennan Helena Leppäsist.	K Ei uo turvaise miulla, miull on turva turpehiss:]
e) 122		422	Tyrö	Ylikylä	Kennan Helena Leppäsist.	Lauloi yksi lauloi toine
e) 123		545	Tyrö	Ylikylä	Kennan Helena Leppäsist.	K Lauloi yksi lauloi toine, lauloi kolmansa keralla, ja keralla ja keralla hoile
e) 124		476	Tyrö	Ylikylä	Kennan Helena Leppäsist.	K Mitä myö ilota uoma, lapset lauluta eläm
e) 125		651	Tyrö	Ylikylä	Kennan Helena Leppäsist.	La mie katson liekkujaini, onko liekku leppiäi, leppi leppiäinen, leppiäinen joonoi
e) 127		652	Tyrö	Hanttula	Setälän Mari, 22 v. tyttö	K Kutroitukka mein kuninga, Valkoipääkkö valla herra; Sei jumavei jumavei jumajuu yksi kaksi kolmet neljät
e) 128		590	Tyrö	Hanttula	Helkalan Sohvi 15 v.	Tuutin tuutin tyttö lasta, sen paremmin poikalasta
e) 129		199	Tyrö	Kirkon- kylä	Mari Tiisniekka, 14 v.	K Jos mun tuttuni tulisi, ai da l'ole l'ole ja tulisi
e) 169	SKVR IV2:1792	281	Tyrö	Asikkala	Riikosen Olena, vanha ämmä, 70 paikoilla	Velloini vet se venoisen seppoi joo; ai lole lole ja venoisen se
e) 170		549	Tyrö	Asikkala	Siitkone, Juosepp Juhananp.	Velloini venoisen seppoi, Laivoin seppoi lakluveini (laglu lagluvei- ni, lagluveini hoile)
e) 171a	6:893, SKVR IV2:1793	381	Hevaa	Vepsä	Kupsan Oute, inkeroinen	Mie olin ennen orjuuvein, Pahoin lakain piikuvein
e) 171b	SKVR IV2:1804	388	Hevaa	Vepsä	Kupsan Oute, inkeroinen	K Manteroin mattala seppoi; se mattala se, manteroin mattala seppoi
e) 172	6:895; SKVR IV2:1795,	510	Hevaa	Vepsä	Irina, Riikalin tytär, n. 30 v.	K Nouskahan norollen nuoret, kesoin kempit kallioillen, kalli kallioille, kallioille joonoi

VIITE	MUUT VIITTEET	IRS	PAIKKA	KYLÄ	LAULAJA	K. ALKUSÄE
e) 173	6:896; SKVR IV2:1796;	415	Hevaa	Vepsä	Tatjana Tarassiman tytär	K Iivana kojoisen poikoi, itse k iivana kojoi, ja kojoi kojoinen, ja koijoine joono
e) 174	6:897; SKVR IV2:1797,	387	Hevaa	Vepsä	Iivan(an) Maura	K Kesoilintu keeloili(ntu), päivöi-lintu pääskylintu, ee keeloi li, päivöilintu keeloilii
e) 175	[Oute: SKVR IV2:1794]	211	Hevaa	Vepsä	Tatjana Tarassiman tytär	K Hämöilässä vet on hällöi kasvoi jo, ai lole lole, hällöi kasvoi jo
e) 176	[Oute: SKVR IV2:1798]	604	Hevaa	Vepsä	Paraskoi Huoterin tytär	K Eipä tuota ennen ollut, kuin kanto meroihen ka
e) 177	[Iivanan Maura: SKVR IV2:1799]	528	Hevaa	Vepsä	Paraskoi Huoterin tytär	K Ennen päiväytäk eletty, kupaeltu ilman kuutak, ilman ilman kuutak, ilman kuutak joonoi
e) 178	SKVR IV2:1800	60	Hevaa	Vepsä	Iivan(an) Maura	K Vävy uuvan uusikkaine, vävy uuvan uusikkaine
e) 179	[Iivanan Maura: SKVR IV2:1801]	351	Hevaa	Vepsä	Paraskoi Huoterin tytär	K Et luvannut lähtöväisi lähtöväisi, etkä [pois pakenovasi] ja pakeno
e) 180	SKVR IV2:1802	194	Hevaa	Vepsä	Iivan(an) Maura	K Mikkäli päin töö tulitta, kuka teillen teetä [näytti]
e) 181	Tatjana: SKVR IV2:1803	253	Hevaa	Vepsä	Iivan(an) Maura / Tatjana	K Kalervikkoi vet on kylvi kakroin oi l'ole l'ole kylvi kakroin oi
e) 182	SKVR IV2:1805	592	Hevaa	Vepsä	Paroi (=Paraskoi) [Huotar in tytär?]	Nukuta Jumala lasta, pyhä Maaria makoitak
e) 183	SKVR IV2:1806	473	Hevaa	Vepsä	Tatjana [ilm. Tarassiman tytär]	Nuku nuku nurme lintu, vaivu valkea kanaine
e) 184	Oute: SKVR IV2:1807	527	Hevaa	Vepsä	Paroi (=Paraskoi) [Huotar in tytär?]	? Juoksi hervi Hiien maita, potki puolen kankahalta, kanka kankahalta, kankahalta joonoi
e) 185a		7	Hevaa	Vepsä	Oute [ilm. Kupsan Oute, inkeroinen]	(ei sanoja, vrt. seuraava)
e) 185b	SKVR IV2:1809	8	Hevaa	Vepsä	Oute [ilm. Kupsan Oute, inkeroinen]	Mänin too metsähän kesoille, kes kesoilla mie heinajoilla
e) 186	SKVR IV2:1808	456	Hevaa	Vepsä	Oute [ilm. Kupsan Oute, inkeroinen]	Kasvoi tammi tanhavalalle, isän ikkunan alalle
e) 187	SKVR III:584	699	Soikkola	Loukkula	Okru, keski-ikäinen nainen	K Pääsköi lintu päivöi lintu, lintu päivöi lintu, lintu päivöi lintu
e) 188	[Okru: SKVR III:585]	349	Soikkola	Loukkula	Natu [ilm. Kaloin Natu, noin 15. vuotias tyttö] ja Okru	Läksin kouluhu koista koista; oppihe omilta mailta omilta
e) 189	SKVR III:588	409	Soikkola	Loukkula	Natu [ilm. Kaloin Natu, noin 15. vuotias tyttö]	K La laulan suruisen verren, surukahan suita möö
e) 190	SKVR III:587	782	Soikkola	Loukkula	Natu, n. 15 vuotias tyttö	Katrina kotikanaine, koti kokkoi linnukkaine
e) 191	SKVR III:589	459	Soikkola	Tarinainen	Tanilan Serkei, vanha ukko, n. 80 v.	Ukokkine akakkine, männää möö savitsomaha
e) 192		911	Soikkola	Tarinainen	Tanilan Serkei, vanha ukko, n. 80 v.	(ei sanoja)
e) 193	SKVR III:591	138	Soikkola	Savimäki	Vöglä, 21-vuotinen tyttö & Okkuli	K Kylvekä kypenyeveni

VIITE	MUUT VIITTEET	IRS	PAIKKA	KYLÄ	LAULAJA	K.	ALKUSÄE
e) 194	SKVR III:593	251	Soik-kola	Savimäki	Vöglä, 21-vuotinen tyttö & Okkuli		Päämees on pojut Kalervoi, päämees on pojut kalervoi
e) 195	SKVR III:594	350	Soik-kola	Savimäki	Vöglä, 21-vuotinen tyttö & Okkuli	K	Teekkä risti rinnalle rinnallesi, rinnallesi
e) 196	SKVR III:595	752	Soik-kola	Savi-mäki	Vöglä, 21-vuotinen tyttö & Okkuli		Kuulin kukkuva kähköisen, kuulin kukkuva kähköisen
e) 197	SKVR III:596	389	Soik-kola	Savi-mäki	Vöglä & Okkuli sekä pieni tyttö	K	Mees köyhä vähäväkkiine, vään-täjä vähä-rammoine, ja vähäram-moine, ja rammoine joonoo
e) 198	SKVR III:597	178	Soik-kola	Savi-mäki	Vöglä & Okkuli sekä pieni tyttö	K	Leekuttaja keekuttaja, vaskise vinahuttaja
e) 199	SKVR III:598	768	Soik-kola	Savi-mäki	Vöglä & Okkuli sekä pieni tyttö	K	Käy neitot rekoihesseini
e) 200	SKVR III:600	45	Soik-kola	Joen-perä	Oute 16-17 v., Vadjan tyttö	K	Löekkujani köekkujani
e) 201	SKVR III:599	223	Soik-kola	Joen-perä	Oute 16-17 v., Vadjan tyttö		Velloini vennoisen seppoi, ai lole lole ja venoisen
e) 202	SKVR III:601	754	Soik-kola	Joen-perä	Oute 16-17 v., Vadjan tyttö		Pääsköilintu päiväilintu, lintu päiväi lintu lintu päiväi lintu
e) 203	SKVR III:602	284	Soik-kola	Joen-perä	Oute 16-17 v., Vadjan tyttö		Oi An'u siaruen'i, oi An'u siaruen'i
e) 204	SKVR III:603	115	Soik-kola	Joen-perä	Ol'ona, n. 30. v. leskiemäntä	K	Blasloviitekka jumala, avittakka armolline
e) 205	SKVR III:604	312	Soik-kola	Joen-perä	Ol'ona, n. 30. v. leskiemäntä	K	Terve kuu terve päivä, terve kuu kumettimast
e) 206	SKVR III:605	601	Soik-kola	Joen-perä	An'u, n. 12 v. tyttö	K	Emoi synnytti minuista, emoi synnytti minuista, oilia ja min-nuista oilia ja minnuista
e) 207		92	Kattila	Matin-kylä	"n. 60-70 v. akka"	K	čylähäni lidnattani, čylättäni lidnattani
e) 208		118	Kattila	Matin-kylä	"n. 60-70 v. akka"	K	perenainen naizueni, perenainen naizueni
e) 209		33	Kattila	Matin-kylä	"n. 60-70 v. akka"	K	Löe löekku čii čiičku, löe löekku čii čiičku
e) 210		91	Kattila	Matin-kylä	"n. 60-70 v. akka"	K	Löeril löeril velvyttäni, löeril löeril velvyttäni
e) 211		57	Kattila	Matin-kylä	Marina	K	Tuidu tuidu toomen oksat, tuidu tuidu toomen oksat
e) 212		48	Kattila	Matin-kylä	Marina	K	Last avitekka jumala, last avitak-ka jumala
e) 213		51	Kattila	Matin-kylä	Marina	K	Kaazikkaine maazikkaine, kaa-zikkaine maazikkaine
e) 214		506	Kattila	Matin-kylä	Marina		L'uu l'uu lintuani, 'l'uu l'uu paa-vilani
e) 215		600	Kattila	Matin-kylä	nuoret tytöt	K	Emo synnytti minuista, miä vai syyt synnytteli; oi kaalina, oi maalina
e) 216		128	Kattila	Kattila	Petroi Sašu Stopa-nan naa n. 50 v	K	Last avitekka jumala, last avitak-ka jumala
e) 217		63	Kattila	Kattila	Petroi Sašu Stopa-nan naa n. 50 v		Unnimannista matukka, matu-kasta maitopaara
e) 218		127	Kattila	Pum-mala	Lilia Varve, Jaa-kon na[inen], 73 v.	K	Last avitekka jumala, last avitak-ka jumala

VIITE	MUUT VIITTEET	IRS	PAIKKA	KYLÄ	LAULAJA	K. ALKUSÄE
e) 219		38	Kattila	Pum-mala	Lilia Varve, Jaakon na[inen], 73 v.	K Peremmes pere izäätä, peremmes pere izäätä
e) 220		105	Kattila	Lempola	Arh naa [Arhin nainen]	K Terve kuu terve päivä, terve kuu terve päivä
e) 223		889	Kattila	Lempola	Oude Overan naa n. 50 v.	Tansieka tammueni tammueni, veere veerakkaisueni kaisueni
e) 224		870	Kattila	Lempola	Oude Overan naa n. 50 v.?	Nukuta jumala lasta, makauta pyhä maarja

ALAVA 1891–1897 (SKS KRA)

SKS KRA = SKS KRA Alava.

SKS KRA	MUUT VIITTEET	PAIKKA	KYLÄ	LAULAJA	RUNO
VIIa:425	SKVR III 2254; vrt. 1068	Narvusi	Kaipaala	Anni Porissa	Hyppää nukke karkaa nukke
pk IV 706	Kuusi 1983b, 58; SKVR III 1897-1904	Narvusi	Kaipaala	Anni Porissa	[Peremies pere-isäntä]
pk IV 706	Kuusi 1983b, 58; SKVR III 1905; 1069	Narvusi	Kaipaala	Anni Porissa	Olin orja vellolleni
X:85	SKVR III 2423	Narvusi	Ropsu	Elina l. Jelena, 27 v.	Tulkat kokkii kiittämää
X s. 21	SKVR III 2424	Narvusi	Ropsu	Elina l. Jelena, 27 v.	Tässä on istunut kivellä
X s.22-25	SKVR III 2425	Narvusi	Ropsu	Elina l. Jelena, 27 v.	Rattahilla rapsutteli
X s. 26-27	SKVR III 2426	Narvusi	Ropsu	Elina l. Jelena, 27 v.	Elä ite tyttäreni oi lo lii jne. ja tyttäreni
X s. 28	SKVR III 2427	Narvusi	Ropsu	Elina l. Jelena, 27 v.	Oi miun ehtoisa emoni
X s. 28	ei SKVR III	Narvusi	Ropsu	Elina l. Jelena, 27 v.	En ole leski vanoi leski enko leine ja varatoin vaimo
X:103	SKVR III 2440	Narvusi	Ropsu	Elina l. Jelena, 27 v.	Terve kuu terve päivä
X:104a	SKVR III 2441	Narvusi	Ropsu	Elina l. Jelena, 27 v.	Olkoot kiitetty Jumala
X:104b	SKVR III 2442	Narvusi	Ropsu	Elina l. Jelena, 27 v.	Passipo minnolleni
VI A II: 724a		Narvusi	Kaipaala	Nuoret tytöt	Siniseilin vanoi seilaavana jo-oo; oo-oi loi lee loi leetai seilaavana jo-oo
VIIa:491	SKVR III 2304	Soikkola	Oussimäki	Mapu	Oi vävy kuvattu kulta
VIIa:494b		Soikkola	Oussimäki	Mapu	Too tyttö on opissa ollut
VII b s. 216		Soikkola	Oussimäki	Olena	Itse on ilkiän näkinä ja näkinä
VII b s. 217		Soikkola	Oussimäki	Olena	[kehtolaulu, ei sanoja]
VI a 826	SKVR III 1927	Soikkola	Venakontsa	Paraske, Annike(e)n tytär	Iilia pyhä isäntä
VIIa:492	SKVR III 2305	Soikkola	Oussimäki	Teppanja	Lankoiset, lintuiset
VIIa:494a	SKVR III 2307	Soikkola	Oussimäki	Teppanja	Tulkaa kullonit kujalle
VIIa:496	SKVR III 2310	Soikkola	Oussimäki	Teppanja	Hyvää iltaha taloihe

LAUNIS 1903 (SIBÄ)

Kylien merkinnät perustuvat kenttäkäsikirjoitukseen (SibA Launis 1903), jota on paikoin täydennetty IRS:n paikoin epävarmoilta ja nopeasti tehdyiltä vaikuttavien merkintöjen sekä matkakertomuksen (KK Coll. 123.22. Launis 1903) perusteella. Yhdestäkään Launoksen ensimmäisen matkan laulajasta ei ole tiedossa nimeä, mutta paikoin käsikirjoituksesta käy ilmi kuoron tai jälestälaulajan osallistuminen. Launoksen Inkerin runosävelmiin lisäämiä kohtia ja kummallisten säkeiden todennäköisempiä muotoja on paikoin lisätty hakasulkeissa, muuten on noudatettu muistiinpanojen alkuperäismuotoa.

SibA = SibA Launis 1903 (kenttäkäsikirjoitus).

SKS = SKS KRA Launis 1903 (puhtaaksikirjoitus, johon Launis viittaa julkaisussaan (IRS).

SIBÄ	SKS	IRS	PAIKKA	KYLÄ	K	ALKUSÄE
1	263	222	Narvusi	Vyötermaa		Pääskylintu päivälintu, ee oi pääskylintu päivälintu
2	264	638	Narvusi	Vyötermaa		Osaïs osaïs miun emoni, osaïs omenan teh
3	265	628	Narvusi	Vyötermaa		Osaïs osaïs miun emoni
4	266	399	Narvusi	Vyötermaa		Ehittelin velloani, ehittelin kengittelin
5	267	700	Narvusi	Vyötermaa	K	Kun elin ison kotona, ja ison kotona, ja ison kotona
6	268	509	Narvusi	Vyötermaa		Oi tytöt sulat sisaret, sulat suliat omani [yl. sulitut omenat], oi kaalina oi maalina
7	269	80	Narvusi	Vyötermaa		Mitä noisen laulamahan, joe oi laulamahan jo
9	271	237	Narvusi	Vyötermaa	K	Eivät kasva kaikki lapset, oi lole lole kaikki lapset, kaiken [yl. kaik ei] kannetut ylene, oi lole lole ja ylene
10	272	402	Narvusi	Vyötermaa		Marjukkainen karjukkainen, marjukkain oli miun emoni, karjukkain oli kantajani, laadoi laadoi laadoi majoi
11	273	302	Narvusi	Vyötermaa		Vieras mamma viekas mamma, viekas mamma
12	274	145	Narvusi	Kallivieri		Mihin viivy[i]t velvyeni, kauvatsut hyvä kalani
14	275	260	Narvusi	Kallivieri		Työ käsette laulamaan, laulamaan; tohtinenko ruohtinenko, ruohtinenko
15	276	762	Narvusi	Kallivieri	K	Täss on tykky tyttäriä, täss on tykky tyttäriä, sarka saaren neitosia
17	277	310	Narvusi	Arsiansaari		Avatkaa Viron veräjä, Viron vierahat tulloo
17b	278	423	Narvusi	Arsiansaari		Oikko poikko minuani, oi minua onnetonta
19	279	328	Narvusi	Arsiansaari		Marjukkain oli miun emoni miun emoni
20	280	719	Narvusi	Arsiansaari		Neito linnas lässäi, Savon maalla sairastaa
21	282	784	Narvusi	Arsiansaari		Kylähäni linnahani, maan paras[ta] paikkahani
22	283	250	Narvusi	Ropsu		Täss on lusti nuoren noista, lusti luita liikutella
23	284	313	Narvusi	Ropsu		Mie kävin kyliä paljon, liiku[i]n paljon linnaloita
24	285	688	Narvusi	Ropsu		Älkää tehkö toinen tyttö, kuin tein minä poloin
25	286	479	Narvusi	Ropsu		Tietäisin emon elämän [elävän], maamma maata tallajais
26	287	74	Narvusi	Ropsu		Ee, isämies isyyen poika, päämies päätetty kypärä
27	288	125	Narvusi	Ropsu		Kylähäni linnahani, maan parasta paikkahani
29	290	239	Narvusi	Ropsu		Kylähäni linnahani, maan paras[ta] paikkahani
29b	291	641	Narvusi	Ropsu		Tietäisin emon elämän, maammani maata tallajais
30	292	275	Narvusi	Ropsu		Laskaa suojahan väkeni, uujumasta uppomasta
30b	293	236	Narvusi	Ropsu		La mie kysyn langot teiltä, luppaatteko meil tupaista
31	295	913	Narvusi	Ropsu		La istun ilokivellä, lasken laulukallahalla

SIBA	SKS	IRS	PAIKKA	KYLÄ	K	ALKUSÄE
32	294	324	Narvusi	Ropsu		Kuin mie kasvelin kanainen, kanainen
33	296	221	Narvusi	Ropsu		Helise heliä metsä, helise heliä metsä
34	297	856	Narvusi	Ropsu	K	Mikä lieenee ee minulle, ee minulle, Oi laad(/t)oi laad(/t)oi ja minulle
35	298	832	Narvusi	Ropsu	K	Lauloi suuri lauloi pieni, oi l'ole l'ole lauloi pieni; Lauloi kerran keskimmäinen, oi l'ole l'ole keskimmäinen
36	299	849	Narvusi	Ropsu		Täss on ollut ennen kylä, ennen kylä eilen kylä
37	300	805	Narvusi	Ropsu		La mie katson liekkujani, kiusaelen kiekkujani
38	301	715	Narvusi	Ropsu		Olin pulmissa monissa ja monissa
39	302	240	Narvusi	Ropsu		Myö määmme sinujn jätämme, tähän kylmähän kylähän
40b	303	329	Narvusi	Vipiä		Hyvä kokki kaunis kokki, kaunis kokki
41	304	75	Narvusi	Vipiä		Lankoiseni lintuiseni, langot linnukkaisueni
42	305	788	Narvusi	Vipiä	K	Osais osais miun emoni, osais osais miun emoni, osais osais miun emoni
43	306	311	Narvusi	Vipiä		Menin pilven piirtä myöten, taivasten rajoja myöten
44	307	910	Narvusi	Vipiä		Oi älkää menkö piikuuvehen, ohvotalla orjuuehen; oi kukka kaalina, oi kukka maalina
45	308	244	Narvusi	Vipiä		Oi kuulkaa kuulkaa kuin mie laulan, pankaa pää- hän kuin pajatan
46	309	934	Narvusi	Vipiä		Laulaisin hyväisen virren, sanoisin sanat paremmat
48	311	346	Narvusi	Pärspää		Meil on viinat viellaiset viellaiset
49	312	440	Narvusi	Pärspää	K	Emo neuvoi neitoja, opasti omenutta, oi kaalina timoja, oi maalina timoja
50	313	789	Narvusi	Pärspää	K	Lauloi suuri lauloi pieni, oi laadoi laadoi lauloi pieni
51	314	413	Narvusi	Pärspää		Syöttelin ison oroja, katsoin vellon kankaroja
52	315	872	Narvusi	Pärspää		La laulan suruisen virren jo, surukkaisen suita myöten jo
53	316	478	Narvusi	Pärspää	K	Emo synnytti minuista, mie vaan syäntä synnyttelin, synnyttelin synnyttelin
54	317	242	Narvusi	Pärspää		Käki kukkui maa kumisi jo, lintu lauloi lehti liikkui jo
55	318	787	Narvusi	Pärspää		Kuuulin koissa kolkittiin, veräjillä veistettiin
55b	319	710	Narvusi	Pärspää		Oi emo synnytti emo synnytti minuist
56	320	587	Narvusi	Pärspää		Meni marjahan emoni, karpalohon kantajani
58	322	318	Narvusi	Pärspää		Mitä otan virrekseni, kuta kukkuellakseni
59	323	823	Narvusi	Pärspää		Sanon siulle siulle tään kesoja tään kesoja
60	324	624	Narvusi	Pärspää		Oli tässä ennen kylä; ennen kylä, ennen kylä; nyt on noussut, noussut, nyt on noussut nuori metsä
61	326	881	Narvusi	Pärspää		Pääskylintu päivälintu ee, oi pääskylintu se ihana ilman lintu
62	325	736	Narvusi	Pärspää		Pääskylintu päivälintu, se ihana ilman lintu
63	327	340	Narvusi	Pärspää		Oo, miun vello venoisen seppo venoisen seppo, laivoi seppä laglueni laglueni
64	328	785	Narvusi	Pärspää		Oo emo synnytti minuista, mie vaan syäntä synnyttelin
65	329	899	Narvusi	Pärspää		Oli miulla aino vello, aino vello pikkarain
66	330	757	Narvusi	Pärspää		Miks on meitä näin vähäisen, kanaisia näin kasin
67	331	613	Narvusi	Pärspää		Miks on meitä näin vähäisen, kanaisia näin kasin
68	332	693	Narvusi	Pärspää	K	Oo käki kukkui, oo käki kukkui, käki kukkui maa kumisi maa kumisi, käki kukkui maa kumisi maa kumisi
69	333	825	Narvusi	Pärspää	K	Tässä tanssivat tasaiset; tanssivat tasaiset tanssivat tasaiset
70	334	403	Narvusi	Pärspää		Täss on lusti nuorelle noista, lusti luita liikutella

SIBA	SKS	IRS	PAIKKA	KYLÄ	K	ALKUSÄE
71	335	626	Narvusi	Pärspää		Mie synnyin ilokylässä, kasvoin laulukallahalla
72	336	629	Narvusi	Pärspää		Emo synnytti minuista, mie vaan syäntä synnyttelin
73	337	285	Narvusi	Pärspää		Oo, en mie rahatta laula, suut en kullatta kuluta
74	338	306	Narvusi	Pärspää		Aa, mitä on pääsky pääsi maassa, sirkku on silmäsi vesiset
75	339	690	Narvusi	Pärspää		Emo neuvoi neiolleen, opetti omenalleen
76	340	296	Narvusi	Kurkola	K	Miks on meitä näin vähäisen, kanaisia kassapäitä
77	341	701	Narvusi	Kurkola	K	Ei miun laulaman pitäisi, laulaman pitäisi, laulaman pitäisi
79	343	133	Narvusi	Kurkola		[oi] Terve kuu terve päivä, terve vastainen vävyini
82b	345	930	Narvusi	Kurkola		Kasvatti minun emoni, kasvatti kanoja paljon, suuren joukon joutsenia, suuren joukon joutsenia
83	346	907	Narvusi	Kurkola		Ei miun laulaman pitäisi, ei iloita ensinkään, hei juu jupatali juu, ei iloita ensinkään
84	347	901	Narvusi	Kurkola		Nouskaa ylös nukkuneet, jopa on käet kukkuneet, kana sanoo kakakaa, älkää enää makakaa
84b	348	36	Narvusi	Kurkola		Terve kuu terve päivä, terve vastuinen vävyini
85			Narvusi	Kurkola		Menin metsähän kesolla, kantajalle karpaloon
86	350	258	Narvusi	Kurkola		Löin minä jalkani kivehen, varpahani vaaherpuuhun
87			Narvusi	Kurkola		Oo terve kuu terve päivä, [terve] vastuinen vävyini
88	351	269	Narvusi	Kurkola		Oo, ei miun laulaman pitäisi, eik iloita ensinkään
89	352	32	Narvusi	Kurkola		Osaisi minun emoni, osasi omanan tehdä
90	353	315	Narvusi	Kurkola		Käki kukku maa kumisi kumisi
91	354	330	Narvusi	Kurkola		Kolt oli veljestä kovoa kovoa, kaks oli aivan ahke- raa ahke- raa
92	355	555	Narvusi	Kurkola		Oo läksi koista kulkemahan, veräjiltä vieremähän
93	356	252	Narvusi	Kurkola		(oo) läksin koulusta kotia, oppihi omilta mailta
94	357	230	Narvusi	Kurkola		Käki kukku vaan kuusikossa jo, mie vaan kuuntelin kujalla jo
95	358	443	Narvusi	Kurkola		Täss on lusti nuoren noista, kaunis kassapään karat(a) ee oi ja karata kaunis kassapään karata
96	359	807	Narvusi	Kurkola		Älköön tehkö toinen tyttö, kuin tein mie poloinen
97	360	900	Narvusi	Kurkola		Minnen otan virrekseni, kunnen laain laulukseni
98	361	687	Narvusi	Kurkola		Marjukkain oli miun emoni miun emoni
99	362	89	Narvusi	Kurkola		Nuorikko mäellä itki, heläytti heinämaalla
100	363	848	Narvusi	Kurkola		Läksin koista kulkemahan, veräjiltä vieremähän
101	364	654	Narvusi	Kurkola (IRS: Vyötermä)		En ilkii kujalle mennä, potriiloista poikiloista, potriiloista poikiloista, uhkeoista tyttöloista
102	365	908	Narvusi	Kurkola		Kuin mie kasvelin kanainen, noisin neito nuorekkain
103	366	295	Narvusi	Kurkola		Miks on tyynit nurmen nurkat, nurmen nurkat korven kolkat
104	367	70	Narvusi (Lavansaari)	Kurkola		La mie koitan liekkuani, kiusaelen kiekkuani
105b			Narvusi	Kaipaala		Läksin koista kulkemaan
106	369	694	Narvusi	Kaipaala (IRS: Kirjamo)		Kuuleppas sinä - - - Kuuleppas sinä kullon nuppu - - - [IRS: Taikina Matti Taikina Matti, Taikina Matti tahtois naista, Taikina Matti tahtois naista]
107	370	304	Narvusi	Kaipaala		Täss on lusti nuoren noista, kaunis kassapään karata
107b	375	305	Narvusi	Kaipaala		Aja aina velvyeni, tietä myöten tetryeni
109	371	676	Narvusi	Kaipaala		Älkää antaka suuri luoja luoja, sitä lasta syntymähän
110	372	276	Narvusi	Kaipaala		Täss on lusti nuoren noista jo, kaunis kassapään karata jo
112	374	441	Narvusi	Kaipaala		Täss on lusti nuoren noista, nuoren nuoren noista, nuoren noista joonaa

SIBA	SKS	IRS	PAIKKA	KYLÄ	K	ALKUSÄE
113	377	696	Narvusi	Kaipaala	K	Miks on meillä maat matalat; miks on meillä maat matalat, miks on meillä maat matalat
115	379	931	Narvusi	Kaipaala		Kotihinsa muut menevät, majoihinsa matko(a)vat
116	380	691	Narvusi	Kaipaala		Ehittelin ehittelin vellojani
117	381	449	Narvusi	Kaipaala		Mitä työ tytöt suretta, kanat kainostaletta
118	382	134	Narvusi	Kaipaala		Juko hellä velvyeni, Jukoni emäni lapsi
119	383	836	Narvusi	Kaipaala		Käki kukku maa kumisi, mie vaa kuuntelin kujalla
123	387	826	Narvusi	Kaipaala		Marjukkain oli miun emoni, karjukkain oli kantajani
124	388	18	Narvusi	Kaipaala		Lammas lakkahan muninut, kana poiki karsinahan
125	389	293	Narvusi	Kontu		Läksin koista kulkemahan veräjiltä vieremähän
126	391	95	Narvusi	Kontu		Liekkuani kiekkuani, liekku miulle lehmän maksaa
127	392	25	Narvusi	Kontu		Tali lii tali lii, Liisan liivit Hannan hameet, Esko-kaiman kaulavaatteet, tali lii tali lii
129	394	66	Narvusi	Kirjamo		Olin orja vellolleni, isälle ikuinen piika
130	395	608	Narvusi	Kirjamo		Jos mun tuttuni tulisi, armahani astelis
131	396	756	Narvusi	Kirjamo		Peremies pereen isäntä, perenainen naisukkainen
133	398	920	Narvusi	Kirjamo		Menin pilven piirtä myöten, taivasten rajoja myöten
134	399	914	Narvusi	Kirjamo		Laai linttisi lipulle, kääri kyynelees kerälle
136	401	410	Narvusi	Kirjamo		Tunnen vävyn tulevan, arvaan vävyn ajava
137	402	755	Narvusi	Kirjamo	K	Osais osais miun emoni; osais osais miun emoni, osais osais miun emoni
138	403	142	Narvusi	Kirjamo		Kävin maita polttamassa, ilmoja kyettämässä
139	404	129	Narvusi	Kirjamo		Pääskylintu päivälintu, se ihana ilmalintu
140	405	673	Narvusi	Kirjamo		Menin suurelle va mäelle jo, korkealle va kallahalle jo
142	407	439	Narvusi	Kirjamo	K	Oi niitä omia maita, omia maita mairehia, laadoi laadoi, laadoi majoi
143	408	822	Narvusi	Struuppaa		La kun katson liekkuani, kiusaelen kiekkuani
144	409	471	Narvusi	Struuppaa		Mitä noisen laulamaa, kuta noisen kukkumaan, hee kukkumaan hoilee
145			Narvusi	Struuppaa		Peremies pereen isäntä, perenainen naisukkainen
146	410	758	Narvusi	Struuppaa		Kylähäni linnahani, maan parasta paikkahani
146b	411		Narvusi	Struuppaa		Kun mie synnyin synnyinmaalla, ainoi maalla annettii, rantsi rantsi pervoi rantsi, rattattuski rattattaa
147	412	508	Narvusi	Struuppaa		Tule uni ulkomailta, käy lapsen kätkeyhen
148	413	759	Narvusi	Struuppaa		La kun vieretän vilulla
149	414	751	Narvusi	Struuppaa		Emo kasvatti minuista, mie vaa kassaa kasvattelin
150	415	405	Narvusi	Struuppaa		Ee, käki kukkui kuusikoss, sisova pani pajus
151	416	621	Soikkola	(Säätinän praasnikoilla)		Sisovan sanat parempi, käen kieli kerkeämpi
152	417	321	Soikkola	Säätinä (IRS)		Pyhä Iilia isäntä ja isäntä, pyhä Petro armollinen ja armollinen
153	418	556	Soikkola	(Säätinän praas.)		Mitä otan virrekseni, kuta kukkuellakseni
153b	419	791	Soikkola	(Säätinän praas.)		En mie laulaa luvannut, en iloita ensinkänä
154	420	229	Soikkola	(Säätinän praas.)		Mitä otan virrekseni, kuta kukkuellakseni
155	421	47	Soikkola	(Säätinän praas.)		Ai sie seppä rautanokka, tao miulle rautakeppi
156	422	404	Soikkola	(Säätinän praas.)		Teimme illalla iloa, päivän männölle mänöä
157	423	707	Soikkola	(Säätinän praas.)		Käki kukku maa kumisi, mie vaa kuuntelin kujalla
158	424	735	Soikkola	(Säätinän praas.)		Issuit kannes ihala, kannessa isoittomassa
159	425	904	Soikkola	(Säätinän praas.)		En mie laululle luvannut, iloita sinä ikänä
160	426	692	Soikkola	(Säätinän praas.)	K	Oi miks on nytten [oi] miks on nytten, nyt on aikuin maalla marras maalla marras
161	427	607	Soikkola	(Säätinän praas.)		Vet en laula laulujani, en ilo iloisiani

S1BA	SKS	IRS	PAIKKA	KYLÄ	K	ALKUSÄE
162	428	808	Soikkola	(Säätinän praas.)		[Ee] käki kukku maa kumisi, mie vaan kuuntelin kujalla
163	429	803	Soikkola	(Säätinän praas.)		Oo, mihin jouvuin kuhun jouvuin, jouvuin joutava jummalä [yl. jouvuin juottohon jumalan]
164	430	720	Soikkola	(Säätinän praas.)		Oo, mitä noisen laulamahan, mitä kurja kukkumahan
165	431	480	Soikkola	(Säätinän praas.)		Mitä otan virrekseni, kuta kukkuellakseni
166	432	282	Soikkola	(Säätinän praas.)		Turoi tuima mies kavala, turoi linasta tuloa
167	433	815	Soikkola	(Säätinän praas.)		Mikä mejän va ikkunalla, meroi mejän va ikkunalla
168	434	292	Soikkola	(Säätinän praas.)		Oi, mitä noisen laulamahan, oi mitä kurja kukkumahan
169	435	81	Soikkola	(Säätinän praas.)		Oo, kuhun viivyt velvyeni, kauvatsut hyvä kanani [kalani]
170	436	739	Soikkola	(Säätinän praas.)		Issuit kannessa ihala, ihala; kannessa isoittomassa, isoittomassa
171	437	729	Soikkola	(Säätinän praas.)		Mitä noisen laulamahan, kuta noisen kukkumahan
172	438	299	Soikkola	(Säätinän praas.)		Oi, mitä otan virrekseni, kuta otan kukkuellakseni
173	439	926	Soikkola	(Säätinän praas.)		Tilu ranta traluilu trai rallalei ja nousen laulamahan
176	442	264	Soikkola	(Säätinän praas.)		Nyt mie jouan laulamagan laulamagan
177	443	273	Soikkola	(Säätinän praas.)		Velloini velloini venoisen seppä
178	444	653	Soikkola	(Säätinän praas.)		La puhun puhun puhas omena, laulan laukku valkeainen
179	445	639	Soikkola	(Säätinän praas.)		Mitä laulan mill ajoill, kuta kulloin ku(u)llekin
179b	446	193	Soikkola	(Säätinän praas.)		Pääskylintu päivälintu, se ihana ilmalintu
179b	447	241	Soikkola	(Säätinän praas.)		Pääskylintu päivälintu, se ihana ilmalintu
180	448	152	Soikkola	(Säätinän praas.)		Lauloin ennen lapsempana, kukuin kulta pienempänä
181	449	37	Soikkola	(Säätinän praas.)		Pääskylintu päivälintu, se ihana ilmalintu
182	450	519	Soikkola	(Säätinän praas.)		Tiraruu tararuu, meidän kukko tapettii, meidän kukko tapettii, kanan kagla katkottiin
183	451	124	Soikkola	(Säätinän praas.)		La laulan suruisen virren, suruvirren vastumaisen
184	452	602	Soikkola	(Säätinän praas.)	K	La mie laulan laitettavan, vihattavan verrattavan; oi liiaa laulamaan, oi liaa laulamaan
185	453	287	Soikkola	(Säätinän praas.)	K	Syntykä surusta suitset; saadulmoi selednoi saadu
186	454	903	Soikkola	(Säätinän praas.)		Oo, mitä noisen laulamahan, kuta kurja kukkumahan
187	455	559	Soikkola	(Säätinän praas.)	K	Olin yksi äidilleni, maksoin kaksi maammolleni; oi liaa, maammolleni, maksoin kaksi maammolleni
188	456	558	Soikkola	(Säätinän praas.)	K	Emo synnytti minuista, mie vaan syytä synnyttelin; kaalina maalina
189	457	61	Soikkola	(Säätinän praas.)		Mitä noisen laulamahan, kuta noisen kukkumahan
190	458	339	Soikkola	(Säätinän praas.)		Oo, mitä otan virrekseni, virrekseni; kuta kukkuellakseni, kukkuellakseni
191	459	864	Soikkola	(Säätinän praas.)		Oi, mitä noisen vaan laulamahan, laulamahan
192	460	448	Soikkola	(Säätinän praas.)		Noisin suurelle mäelle, korkialle kukkulalle
193	461	158	Soikkola	(Säätinän praas.)	K	Oo, mitä istumma ilota, oi dai ljoole ja ilota
194	462	883	Soikkola	(Säätinän praas.)		Nyt on aikuin aikuin maalla marras, ilmoilla idukas aiga
195	463	650	Soikkola	(Säätinän praas.)	K	En mie laulella luvannut, en iloita ensinkänä; usti vernai ti vernai milai moi
196	464	436	Soikkola	(Säätinän praas.)	K	Elettiin ennen meillä, oltiin ojan takana; oi svjetii Kaalina drugoi galobnika
197	465	335	Soikkola	(Säätinän praas.)		Emo synnytti minuista minuista, mie vaan syytä synnyttelin, synnyttelin
200	468	146	Soikkola	(Säätinän praas.)		Meren rannoille kesoilla, kesk'kesoilla hein'ajoilla
201	469	793	Soikkola	(Säätinän praas.)		Olin ennen vaan vellolleni, olin ennen vaan vellolleni, eitsenikka vaan äitilleni

SIBA	SKS	IRS	PAIKKA	KYLÄ	K	ALKUSÄE
201b	470	155	Soikkola	(Säätinän praas.)		Oi, hyvä tyttöin elää, kaunis olla kassapäänä
202	471	874	Soikkola	(Säätinän praas.)		Tule tyttö lepikkoon, mitä sinne lepikkoon
203	472	636	Soikkola	(Säätinän praas.)		Läksin koista kulkemahan, veräjiltä vieremään; läksin koista kulkemaan, veräjiltä vieremään
204	473	268	Soikkola	(Säätinän praas.)		Teki tuu, teki turhin miun emoni, teki tuu, teki turhin tuutijan
205	474	813	Soikkola	(Säätinän praas.)		Noisin suurelle mäelle, korkialle kukkulalle
206	475	780	Soikkola	(Säätinän praas.)		La ku(n) katson liekkuani, kiusaelen kiekkuani
209	781	632	Soikkola	(Säätinän praas.)		Vet ei vanhoista iloa, iloa elänehistä
210	478	725	Soikkola	(Säätinän praas.)		Enempä miun vaa miun emoini, sen ennen
211	479	828	Soikkola	(Säätinän praas.)		Ennempä miun emoini ja sen ennen ehoittajan
212	480	935	Soikkola	(Säätinän praas.)		Ennempä miun emoini, sen ennen ehoittajan
213	481	643	Soikkola	(Säätinän praas.)		Läksin koista kulkemahan, veräjiltä vieremään
214	482	834	Soikkola	Oussimäki (IRS) (Säätinän praas.)		Ettehän vilulla kuule, kauvan kuului kastehella [Etähäl vilulla kuulun, kauvas kuulun kastehella]
215	782	936	Soikkola	(Säätinän praas.)		Läksin koista kulkemahan, veräjiltä vieremään
217	484	470	Soikkola	(Säätinän praas.)		Ossin mettä join olutta, rummensi nukkutamaan
218	485	860	Soikkola	(Säätinän praas.)		Mitä lauloi mill ajoilla mila ajoill, kuta kulloin huumuksella huumuksella
220	487	143	Soikkola	(Säätinän praas.)		Vaka vanha väinämöinen, kauvan soitti kanteleella
221	488	277	Soikkola	(Säätinän praas.)		Saaroin maat saroin jaettu, pellot piussoin mittaeltu
222	489	814	Soikkola	Tarinainen		Sanokaatte sanat tytöistä, kaksi kaikista arttelista
222b	490	320	Soikkola	Tarinainen (IRS: Soikkola)		Jo toi illakko tulloo, hämärikkö veettelö
223	491	44	Soikkola	Tarinainen (IRS: Soikkola)		Läksin koista kulkomahan, veräjiltä vieremään
224	492	795	Soikkola	Tarinainen		Kysyin maata velloltan, anoin ainavoiseltan
225	493	862	Soikkola	Tarinainen		En voint katsoa katala ja katala, noavutella neitoi nuori neitoi nuori
226	494	286	Soikkola	Tarinainen		Lootika (se vaan) pohulle polvin, maahan Maarian etehen
227	495	810	Soikkola	Tarinainen (IRS: Soikkola)		Ei tekstiä, IRS otettu seuraavan tekstistä ensimmäinen säe (Pääskylintu päivälintu)
227b	496	301	Soikkola	Tarinainen		Pääskylintu päivälintu, se ihala ilmalintu
228	497	322	Soikkola	Tarinainen		Oi pitkä keeloi keeloi pettelikko, peteli miun miun sisoini
229	498	760	Soikkola	Tarinainen		Oi, emoin, emoin neivoi neitoja, oi opasti opasti omenutta
230	499	288	Soikkola	Tarinainen		Näin mie laivoin lainehtivan, näin mie vieruvan venaisen
230b	500	818	Soikkola	Tarinainen		Luoja ratsailla ajaa(haa), hepoisella hiirakalla
231	501	773	Soikkola	Tarinainen		Luulin tuulosen tuloovan, ahavaisen ajavaisen
232	502	522	Soikkola	Tarinainen		Menin pilven piirtä myöten, taivasten rajoja myöten
233	503	122	Soikkola	Tarinainen (IRS: Soikkola)		Livukka rekoi lippää, lipiäistä tietä myöten
234	504	771	Soikkola	Tarinainen (IRS: Viistinä)		Saottiin Saaren maat paloivat, koiviston kylät kytöivät
236	506	458	Soikkola	Tarinainen (IRS: Soikkola)		Jouvuin hulluille uroille, hupeloille hoitajille
237	507	680	Soikkola	Tarinainen		Kaks oli kallioll jänöä ja jänöä, kolt oli korven kirjavaista kirjavaista
238	508	500	Soikkola	Tarinainen		Menin metsään yöjalalle, tuli likka vastahani
239	509	684	Soikkola	Tarinainen (IRS: Soikkola)		Älä hirvi (vaa) hirvi hirvitte, metsän korpi (vaa) korpi kuohutte

SIBA	SKS	IRS	PAIKKA	KYLÄ	K	ALKUSÄE
240	510	745	Soikkola	Tarinainen		Andreas Kojoisen poika, käpykenkä nahkapagla
241	511	111	Soikkola	Tarinainen		Lauri poika lappalainen, möi hän maansa ja elonsa, itse rengiksi rupeisi
243	513	593	Soikkola	Tarinainen		Pienen petteli emoi, valehteli vanhempain
244	514	839	Soikkola	Tarinainen (IRS: Soikkola)		Tuli varas varvikosta, nousi vihainen vitsikosta
245	515	830	Soikkola	Tarinainen		Ai miun ehtoisa emoini, ai miun maamma marjaiseni
246	516	256	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Kylän pyysi pyssyn seppoi, tahtoi takojan seppoi [?]
247	517	661	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Niin mie vierin velloistani, sirkkusin siaristan
248	518	670	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Menin metsähän kesolla, keskkesolla, keskkesoilla heinajoill
249	519	46	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Kuulin kukkuvan käen, linnun laihan laulavan, käki kukku maa kumisi
250	520	741	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Oi vävyin se vaa (va) sison suloinen, oi vävyi se vaa (va) kuvattu kultoi
252	522	595	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Mitä noisen laulamaa, kuta noisen kukkumaan, kukku kukku kukkumaan, kukkumahan jonoo
253	523	622	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Näin mie neito ennen lauloin, sinisilmä sirkuttelin
254	524	197	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Mikä täällä pellon päällä, velloi täällä pellon päällä
255	525	877	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Noisin laivoi mastin päälle, laivoi keppuille keijahin
256	526	615	Soikkola	(ilm. Voloitsa)	K	Rikas viepi liputtaa, rahallinen raisuttaa; pantiin rikkahan rekeen, rahallisen rattahill
257	527	713	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Läksin koista kulkemaan, veräjiltä vieremään
258	528	73	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Luulin tuulosen tulloovan, ahavaisen ajavan
259	529	113	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Lauri poika lappalainen, myi maansa ja elonsa
260	530	779	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Lootika pohulle polvin, oi dai lootika se vaa
261	533	336	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Menin marjahan mäelle ja mäelle, karpalohon kantajalle kantajalle
263a	531	144	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Leinää leinää hyvä prouva, lase itseäs alemma
263b	535	34	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		La kun katson liekkujani, kiusaelen kiekkujani
264	536	267	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Velloini velloini venoisen seppoi, laivoin sep laivoin seppoi lagluen
265	537	30	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Neito linnassa lässii, savon maalla sairastaa
266	538	551	Soikkola	(ilm. Voloitsa)	K	Elettiigin ennen meillä, olttiigi ojan takana; ai l'uli pai l'uli, olttiigi ojan takana
267	539	683	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Älä hirvoi vaan hirvoi hervittele oi älä sinä hirvoi
268	540	523	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Maaria pyhäinen vaimo, itse maaria vähän
269	541	573	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Kysyin maata velloltani, ainoin ainoaiseltani
270	542	733	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Souva vaan laivoi jouva vaan laivoi, souva vaan tuolle saaruella
271	543	831	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Oi vet en voi se vaan vaan ilota olla
272	544	865	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Emo synnytti vaa minuista ja minuist
273	545	644	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Miks on miulta äänöi vaan pieni, marjoilla vaan syän matala
274	546	642	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Jo on noisseet nuoret metsät, kasvaneet komiat metsät
275	547	921	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Emo neuvoi neitojaga, opasti omenutta
276a	548	55	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Läksin koista kulkemahan, veräjiltä vieremähän
276b	549	750	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Noisin suurelle suurelle mäelle
277	550	835	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Marojani sisojani, oi maroi siaruen
281	554	249	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Vet en lau, vet en laula laulujan; en ilo, en ilo iloisian
281b	555	379	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Avatkaa uksianne, lipatkaa linnojanne
282	556	161	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Illakko miun isoin, hämärikkö velvyeni, ilasta isoin kuoli, hämärissä velvyeni

SIBA	SKS	IRS	PAIKKA	KYLÄ	K	ALKUSÄE
283	557	777	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Issuit kannessa ihala; oi dai issuit kannessa issuit kannessa ihala
284	558	918	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Miks ei muut lihavat laula, muut verevät vierettele
285	559	630	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		En luullut lumen tulloovan, enkä talven tappoovan
286	560	616	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Katsoin muita tyttölöitä, katsoin muita kassapäitä
287	561	511	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Ennenpä minun emoni, sen ennen ehoittajan
287b	562	804	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Toi on kuuluva mejjän kupias [toi on kuulu vaa mejjän kupjas]
288	563	101	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Kylvää kylvää kypyen, kolmel koivun oksaisella
289			Soikkola	(ilm. Voloitsa)		tehkää risti rinnallesi, haara hartiaisellesi
290	564	97	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Lankoiseni lintuiseni, langot linnukkaisueni
292	783	893	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Läksin koista kulkemaa, veräjiltä vieremään
293	566	411	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Mitä noisen laulamaan, kuta noisen kukkumaan, oi liiaa kukkumaan
294b	567	933	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Ehittelin vellojani, ehittelin kengittelin
296	569	717	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		La mie korvessa vaan korvessa kojeelin, oi marja saarel; marja saarella vaan saarella majailin, saarella majailin
298	571	712	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Oi miks ei muut se vaan vaan lihavat laula, muut verevät se vaan vaan veettele
299	310	695	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Marjukkainen vaan miun emoni, karjukkainen vaan kantajani
300	573	806	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		La katso se vaa vaan kesoista ääntä oi kesoista ääntä; ääntä kerkiäistä oi kerkiäistä
301	574	896	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Ennenpä miun emoini, sen ennen ehoittajan
302	575	790	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Mantereen matala seppo, itse seppoi ingeroinen
303	576	723	Soikkola	(ilm. Voloitsa)		Oi miks on meitä näin vähäisen, kanaisia näin kasin
305	577	159	Soikkola	(ilm. Viistinä)		Vet en laula laulujani, en ilo iloisiani
306	578	861	Soikkola	(ilm. Viistinä)		Läksin koista kulkomaan kulkomaan
307	579	846	Soikkola	(ilm. Viistinä)		Souva laivoi jouva laivoi
308	580	343	Soikkola	(ilm. Viistinä)		Mitä laulan mil ajoilla mil ajoilla, kuta kulloin kuullekin, kuullekin ja
309	581	847	Soikkola	(ilm. Viistinä)		Noisin suurelle suurelle mäelle
309b	582	769	Soikkola	(ilm. Viistinä)		Tuotiin maille vaan vierahille, maille vaan tunte-mattomille
310	583	734	Soikkola	(ilm. Viistinä)		Livukka rekoi lippiä, lipiäistä tietä myöten
310b	584	372	Soikkola	(ilm. Viistinä)		Oi, mistä puusta pertti tehty, peroiseinä petron luist
311	585	82	Soikkola	(ilm. Viistinä)		Leinää leinää hyvä prouva, piä leinä leppiänä
311b	586	270	Soikkola	(ilm. Viistinä)		Mitä noi mitä noisen laulamaan, kuta noi kuta noisen kukkumaan
312	587	291	Soikkola	(ilm. Viistinä)		Käyn miä käyn miä kyliä palj, marssin miä, mars-sin miä maata paljon
313	588	798	Soikkola	(ilm. Viistinä)		En mie laulaman luvannut, en iloita ensinkään
314	589	631	Soikkola	(ilm. Viistinä)		En mie emoa kiitä, enkä äitiä ylennä
315	590	939	Soikkola	(ilm. Viistinä)		Sai miut saunahan saunahan miun emoin; sai miut saunahan saunahan emoin
316	591	801	Soikkola	(ilm. Viistinä)		Marjukkainen karjukkainen; marjukkainen miun emon miun emon, marjukkainen miun emon miun emon
317	592	283	Soikkola	(ilm. Viistinä)		Läksin mie rantoihe kesoilla, keskkesoilla hei-najoilla
317b	593		Soikkola	(ilm. Viistinä)		Laulaisin mie taitaisin mie - - - kun miull palkkoi maksettaisi
318	594	840	Soikkola	(ilm. Viistinä)		O joko siarueni, o joko emoini lapsi
318b	595	704	Soikkola	(ilm. Viistinä)		Kaik miä laulut vaan lakkaellut

SIBA	SKS	IRS	PAIKKA	KYLÄ	K	ALKUSÄE
319	596	160	Soikkola	(ilm. Viistinä)		Oi lootika Pohulle polvin, maahan Maarian etehen
319b	597	337	Soikkola	(ilm. Viistinä)		O, mitä työ tytöt suretta ja suretta, kanat kainosta- eletta ja eletta
320	598	647	Soikkola	(ilm. Viistinä)		Mies köyhä vähäväkinen, vääntäjä vähäväkinen
321	599	686	Soikkola	(ilm. Viistinä)	K	Emo neuvoi neuvoi neitojaan neitojaan; oi emo neuvon neitojaan
322	600	854	Soikkola	(ilm. Viistinä)	K	Joo toi illakkoi illakkoi tulloo; illakkoi tulloo
323	601	796	Soikkola	(ilm. Viistinä)		Valkene vahainen päivä, noise päivä nuorekkainen
323b	602	605	Soikkola	(ilm. Viistinä)		Kuin miulla emo eläisi, maammo maata tallajais
324	603	231	Soikkola	(ilm. Viistinä)	K	kenen tuo kylä näkyy, kenen linna liglattaa
325	604	62	Soikkola	(ilm. Viistinä)		Oi la lähen läpi kyläisen, läpi uuen kuen linnan
326	608	915	Soikkola	(ilm. Viistinä tai Tammikontu)		Ei miun laulella pitäisi, iloella ensinkää
327			Soikkola	(ilm. Viistinä tai Tammikontu)		mitä tytöt myö suremme, myö suremme, kanat kainosti elämme ja elämme
328	610	477	Soikkola	(ilm. Viistinä tai Tammikontu)		Emo synnytti minuista, mie vaan syytin synnyt- telin
328b	605	156	Soikkola	(ilm. Viistinä tai Tammikontu)		Illasta ilot paremmat, päivän laskust laatusimmat
329	611	308	Soikkola	(ilm. Viistinä tai Tammikontu)		La mie laulan laiha lintu, vieretän vähäverinen
330	612	609	Soikkola	(ilm. Viistinä tai Tammikontu)		Mantereen matala seppo, itse seppo Ingeroin
331	613	764	Soikkola	(ilm. Viistinä tai Tammikontu)		Vet ei vanhoista vanhoista iloa, kun ei meistä vaan meistä tyttöloista
331b	606	809	Soikkola	(ilm. Viistinä tai Tammikontu)		Kylvekää vaan kypenueni, valaelkaa vaan vahtueni
332	614	778	Soikkola	(ilm. Viistinä tai Tammikontu)		Nyt on aika nuoren noista; oi dai nyt on aikoi nyt on aikoi nuoren noist
333	615	490	Soikkola	(ilm. Viistinä tai Tammikontu)		Mitä otan virrekseni, kuta kukkuellaksen
333b	607	31	Soikkola	(ilm. Viistinä tai Tammikontu)		Velloini venoisen seppo, laivoin seppo laglueni
334	616	748	Soikkola	(ilm. Viistinä tai Tammikontu)		Oi dai mitä noisen laulamahan, mitä noisen vaa, noisen laulamaan, ku, kuta noisen kukumaan
335	617	792	Soikkola	(ilm. Viistinä tai Tammikontu)		Miks on meitä näin vähäisen, kanaisia näin kasin
335b	609	742	Soikkola	(ilm. Viistinä tai Tammikontu)		Miks on meitä vaan meitä näin vähäsen
336	618	850	Soikkola	(ilm. Viistinä tai Tammikontu)	K	Oi la mie vieretän oi vieretän vilulla; vieretän vilulla oi
337	619	157	Soikkola	(ilm. Viistinä tai Tammikontu)	K	Olin orja vellolleni, oi dai lole vellolleni
337b	620	93	Soikkola	(ilm. Viistinä tai Tammikontu)		Mihin viivyt velvyeni, viivyt viivyt velvyeni
338	621	677	Soikkola	Mäkkylä	K	Nyt antoi volin emoin, volin emoin emoin; oi l'ole l'ole ja emoin emoin
339	622	563	Soikkola	Mäkkylä		Oi, la mie laulan nyt mie jouvan, nyt mie jouvan laulamaan
340	623	838	Soikkola	Mäkkylä	K	Mitä noisen laulamahan; mitä noisen laulamahan
341	624	727	Soikkola	Mäkkylä (IRS: Soikkola)		Meiän kutroipää kuningas; meijän kutroipääku- ningas vahoitukka
342	625	885	Soikkola	Mäkkylä		Olin orja orja vellollan, karjusti kalervoiselleni
342b	626	104	Soikkola	Mäkkylä (IRS: Tarinainen)		Oo, kylvekää kypenynen, valaele vahtuen
343	627	737	Soikkola	Mäkkylä (IRS: Tarinainen)		Kasvoi miulle kasvoi miulle kassoi pitkä; laadoi laadoi laadoi majoi

SIBA	SKS	IRS	PAIKKA	KYLÄ	K	ALKUSÄE
344	628	225	Soikkola	Mäkkylä		Aikoi lou lounatta anoa, oi aikoi lounatta lounatta anoa
345	629	430	Soikkola	Soikkola	K	Emo neuvoi neitojaan, emo neuvoi neitojaan; neito neitojaan, neitojaan joonaa
346	630	515	Soikkola	Mäkkylä	K	Yks oli ounapuu kylässä, yks oli ounapuu kylässä; ja kylässä ja kylässä
347	631	682	Soikkola	Mäkkylä		Vet ei vanahoista iloa vaan joi, kun ei meistä tyttöloista joi
348	632	514	Soikkola	Mäkkylä		Noisin suurelle mäelle, korkialle kalliolle
348b	633	53	Soikkola	Mäkkylä		Vet en laula laulujani, en iloise ilosiani
349	634	461	Soikkola	Mäkkylä (IRS: Soikkola)		Lähe neitonen miulle, lähe neitoi vellolleni
350	635	886	Soikkola	Mäkkylä		Oi vet en laula laulujani, oi vet en iloise iloisiani
351	636	665	Soikkola	Mäkkylä		Päivän poikoi valkiainen, manun poikoi mies matala
352	637	859	Soikkola	Mäkkylä		Katsoin ilmat katsoin kalmat katsoin kalmat; katsoin mättä mättähät meroiset ja meroiset
353	638	109	Soikkola	Mäkkylä		Vet en laula laulujani, en ilo iloisiani
353b	639	905	Soikkola	Mäkkylä		Ei miun laulaman pitäis, ei iloita ensin kana [IRS: En mie laululle luvannut, iloita sinä ikänä]
354	640	890	Soikkola	Mäkkylä		Etähäll on miun emoi; etähällä etähäll on miun emoi
355	641	924	Soikkola	Mäkkylä		Matist kasvoi mamman poika, Johanista juomarätti
356	642	667	Soikkola	Mäkkylä		Kullervoin kalervon poikoi, hellervoin heliä viitta
357	643	853	Soikkola	Soikkola		Mitä noisen vaan noisen laulamaan oi
357b	644	358	Soikkola	Mäkkylä		Aja aja ainueni, aja ainuu velvyeni
358	645	740	Soikkola	Mäkkylä		Oi jokoi se vaan vaan siarueni; oi jokoi se vaan vaan emoni lap(a)si
359	646	347	Soikkola	Mäkkylä		La mie laulan nyt mie jouvan nyt mie jouvan, nyt mie jouvan laulamaan laulamahan
359b	647	570	Soikkola	Mäkkylä		Nyt mie laulan nyt mie jouvan, nyt mie jouvan laulamahan
360	648	85	Soikkola	Mäkkylä		Mitä noisen laulamahan, kuta noisen kukkumahan
361	650	797	Soikkola	Mäkkylä		Oi ehittelin vellojani vellojani, oi ehittelin kengittelin kengittelin
362	651	887	Soikkola	Mäkkylä		Oi mitä noisen vaa aa oi lauulamahan
363	652	819	Soikkola	Mäkkylä		Oi vet en laula laula laulujani laulujan
364	653	703	Soikkola	Mäkkylä	K	Oi dai vet en laula oi dai vet en laula; vet en laula laulujani laulujani, vet en laula laulujani laulujani
365	654	331	Soikkola	Mäkkylä		Suvannotkaa maat sulaiset, suvannotkaa salinotkaa
366	655	309	Soikkola	Mäkkylä		Lauloin ennen lapsempana, kukuin ennen pienempänä
366b	656	307	Soikkola	Mäkkylä		Käin sutena suuret metsät, karhuna kamalat korvet
367	659	42	Soikkola	Mäkkylä (IRS: Soikkola)		Kaikkipa ilot unohin, kaikki laulut lakkaelin
368	660	802	Soikkola	Suija		Kosolainen lainen kielikoira kielikoira; kosolainen lainen kielijoi
369	661	84	Soikkola	Suija		Menin vellol vierahaksi, isoni ikitilalle
370	662	852	Soikkola	Suija		Mitä kullet vaan kullet kuuntelemaan
371	663	300	Soikkola	Suija		Jootoo illakkoi tulloo, hämärikkö veettelöö
371b	658	685	Soikkola	Suija		Mitä noisen laulamahan
372	664	94	Soikkola	Oussimäki		Sinis itkin poikojan, kunis purjepuut näkyit
372b			Soikkola	Oussimäki		ikä on isotoin ilma, halu eiton [emoton] elämä
373	665	137	Soikkola	Oussimäki		Kuhun viivyt velvyeni, kauvatsut kalervoiseni
373b	666	594	Soikkola	Oussimäki		Lähemmä läpi kyläisen, läpi uulitsan utuisen
374	667	738	Soikkola	Oussimäki (IRS: Soikkola)		Velloini vaan velloini venoisen seppoi; laivoin seppoi laivoin seppoi lagluveni

SIBA	SKS	IRS	PAIKKA	KYLÄ	K	ALKUSÄE
375	668	114	Soikkola	Oussimäki		Lensi lintu alta linnan, sulka valkia vaist
375b	669	763	Soikkola	Oussimäki		Nyt on aikuin vaan maalla marras
376	670	96	Soikkola	Oussimäki		Ristimä rinnallesi, ota sie suka sulia
376b	671	499	Soikkola	Oussimäki		Meijän kupjas velloin kuulu, mejän taarasta tasain
377	672	87	Soikkola	Oussimäki		Oi, en it(e) emoini päälle, en it(e) isoini päälle
377b	673	218	Soikkola	Oussimäki		Kysyin maata velloiltani, ainoin maata velloiltani
378	674	298	Soikkola	Oussimäki		Jo kaik ilot unohin(i) jo, kaik mie laulut lakkalelin(i) jo
379	675	141	Soikkola	Oussimäki		kohoo kupeli leipä, noise noise nuori leipä
379b	676	263	Soikkola	Oussimäki		mitä laulan mill ajoilla mill ajoilla, kuta kulloin huomuksella huomuksella
380	677	863	Soikkola	Oussimäki (IRS: Soikkola)		Oi la katson vaan kesoista kieltä vaan ja kesoist
380b	678	376	Soikkola	Oussimäki		Emo neuvoi neitojaan, opasti omenuttaan
381	679	431	Soikkola	Oussimäki	K	Olin orjoina Viroissa, käyn palkkoin pahoilla mail- la; paavele jo, paavele jo, rasveli naveli, tivel naveli, veliveli jo, veliveli jo
382	680	179	Soikkola	Oussimäki		Oi la mie vellotoin oi siaritoin
382b	681	426	Soikkola	Oussimäki		Oi miun ehtoisa emoni, oi minun maire maam- moiseni, maa maammoiseni
383	682	491	Soikkola	Oussimäki (IRS: Soikkola)		Läksin kouluhun koista, oppihin omilta mailta
383b	683	702	Soikkola	Oussimäki		Sen(en) minä tieän kuhun minä synnyin, iän miä kaiken kussa kasvoin
384	684	257	Soikkola	Oussimäki		Ei miun laulella pitäisi, ei iloita ensinkänä
384b	685	262	Soikkola	Oussimäki		Olin vaan mie yksin äidilleni jo, maksoin vaan mie kaksi maammalleni
385	686	400	Soikkola	Oussimäki	K	Köyhä mies vähäramoinen, vähäinen vääntäjä väkinen; ja väki väkinen ja väkinen joonoo
387	689	794	Soikkola	Venakontsa		Velloini venoi velloini venoi; ja venoisen ee oi ja venoisen ee oi
388	690	705	Soikkola	Venakontsa	K	Nyt on aikuin maalla [/Siba: vaan ku] maalla mar- ras jo; rannoi rannoi rannoi rannoi rannoi rannoi
389	691	100	Soikkola	Venakontsa		Kylve kylve kyypyen, kylvekää kypenyen
389b	692	290	Soikkola	Venakontsa		Riitelit kälyksen kolmen, kolmen kynnyksen ylitse
390	693		Soikkola	Venakontsa	K	Mitä kulloit kuuntelemaan, aiku et ajattelemaan; e oi ajatteleen aiku et ajatteleen
390b	694	588	Soikkola	Venakontsa		Mantereen matala seppo, itse seppo Ingeroin; oi liiaa laulamaan, oi liiaa laulamaan
391	695	678	Soikkola	Venakontsa		Miksipä miä vaan mokoma; oi löle löle ja mokoma ja
392	696	706	Soikkola	Mättynen		Oi kullervo kalervon poika, oi heliä hellervoi viitta
393	697	86	Soikkola	Mättynen		Jo mie käyn kyliä paljon, jo mie marssin maita paljon
393b	698	698	Soikkola	Mättynen		Livukka rekoi lipiäistä, lipiäistä tietä myöten
394	699	39	Soikkola	Mättynen		Kylvekää kypenyen, vahtaele vahtuen
394b	700	354	Soikkola	Mättynen		Aja aja ainueni, aja aja vel(e)vyeni
395	702	27	Kattila	Kirkonkylä		čyhyze kurzi, kaunis kuori, ahi lavvaa ladjutta
395	701	52	Kattila	Kirkonkylä		čyhyze kurzi, kaunis kuori, ahi lavvaa ladjutta
396	703	28	Kattila	Kirkonkylä		Yhs eli öhsä eunapuussa, yhs eli euna öhsällä
452	706	662	Soikkola	Uusikylä		Mitä lauloinpa mill ajoilla, kuta kulloinpa huomuksella
453	707	827	Soikkola	Uusikylä		Mitä myö tytöt suremme, kanat kainostaelemm(me)
454	708	824	Soikkola	Uusikylä	K	Meijän kutroipää kuningas, vahoitukkoi linnoi vanhin; mejän kutroipää kuningas vahoitukkoi linnoi vanhin, mejän kutroipää kuningas vahoit- tukkoi linnoi vanhin

SIBA	SKS	IRS	PAIKKA	KYLÄ	K	ALKUSÄE
455	709	716	Soikkola	Uusikylä		Saoin siul saoin siul saoin siulle tän kesoin; tän mie vuott tän mie vuott tän mie vuotta vonkutin
456	710	842	Soikkola	Uusikylä	K	Kuulin käen vaan kuulin käen vaan; kuulin käen kukkuvan kukkuvan, kuulin käen kukkuvan kukkuvan
457	711	385	Soikkola	Uusikylä		Laulaisin luettelisin, veistäisin Viron venettä
457b	712	112	Soikkola	Uusikylä		Jo näin näölliseksi, ja viitsin verelliseksi
458	713	640	Soikkola	Uusikylä	K	Kysyin maata velloiltani, ainoin ainovaiseltani; kysyin maata velloltani, ainoin ainavoiseltan
459	714	882	Soikkola	Uusikylä		Näin mie laivan vaan lainehtivan jo, näin mie vierevän vaan venoisen jo
460	715	634	Soikkola	Uusikylä (IRS: Soikkola)		Katsoin merta ikkunasta, kuin meroi poraeloo
461	716	912	Soikkola	Uusikylä	K	Menin metsähän kesoilla, keskesoilla heinajoill; menin metsähän kesoilla keskesoilla heinajoill
462	718	610	Soikkola	Uusikylä		Tyttölöjä varkahin iiaa, siaria alkahii, vellon purnun purkajii
464	717	597	Soikkola	Uusikylä		Mitroi kutroi poisikina, sanoin linnasta lähetti

LEVÓN 1903 (SKS KRA)

Viite: Levón = SKS KRA Levón 1903.

LEVÓN	IRS	PAIKKA	KYLÄ	K	ALKUSÄKEET
313	472	Tyrö	Kirkonkylä		Velloini venosen seppo, laulu seppo lakluveni
314	279	Tyrö	Kirkonkylä		Mikä saarella palavi, oi oi oi
315	352	Tyrö	Kirkonkylä		Mari siityinen sisoi, kysyn seukko mie siulta
318	333	Tyrö	Kirkonkylä		Pankaa kiinni kirjan kannet kirjan kannet, ei nyt kirjasta kinellä ja kinellä
318 b	314	Tyrö	Kirkonkylä		Pankaa kiinni kirjan kannet kirjan kannet, ei nyt kirjasta kinellä ja kinellä
318 c	348	Tyrö	Kirkonkylä		Pankaa kiinni kirjan kannet kirjan kannet, ei nyt kirjasta kinellä ja kinellä
336	175	Tyrö	Latikan kylät		Etsin etsin neittä vellolleni jo, kumppa kumppalia kullalleni jo
337	586	Tyrö	Latikan kylät		Velloini venosen seppo, laulu seppo lakluven
340	266	Tyrö	Latikan kylät		Kasvatti emo kanaisia joi, ai luli luli jaa kanaisia jo
342	192	Tyrö	Latikan kylät		Lauloin ennen lapsenpana, ai ta lole lole lapsenpana
343	546	Tyrö	Latikan kylät		Matti poika maire poika, käy kosissa kolme vuotta
344	364	Tyrö	Latikan kylät		Istuu tuos isoton poika, armoton ajatteloo
346	265	Tyrö	Latikan kylät		Kalervoinen kylvi kagran, untamoisen kujan perään
347	747	Tyrö	Latikan kylät		Kuhun tästä tie männööpi, kuhun tästä tie männööpi
348	107	Tyrö	Latikan kylät		Tulkaa ka tytöt kokoille, valvokaaha valkealle
349	216	Tyrö	Hovinmättään kylät		Lankoiseni lintuiseni, pasta miulle paksu kakku
350	564	Tyrö	Hovinmättään kylät		Mahtuuko vävy tupaani, ilman orren ottamatta
351	368	Tyrö	Hovinmättään kylät		Iikko velloini verevä ja verevä, jos on siulle iloitta ja siulle iloitta
353	210	Tyrö	Hovinmättään kylät		Mitä myö issumma ilotta, ilman lauluta elämme
354	391	Tyrö	Hovinmättään kylät		Mie olin tyttö pikkarainen, kesen kasvoine kanai; ja kana kanainen, ja kanainempa joonoi

LEVÓN	IRS	PAIKKA	KYLÄ	K	ALKUSÄKEET
357	572	Tyrö	Yhimäki		Katriina kotikanainen, katri kokkoi linnukkainen; oi linnukkainen, linnukkainen joonoi
360	927	Tyrö	Yhimäki		Hyvä on tyttönä elellä, ja ele elellä ja elellä joonoi
361	191	Tyrö	Yhimäki		Emoi miu, miu synnytteli, ai ta lole lole synnytteli
362	656	Tyrö	Yhimäki		Läksin suolle sotkemahan ninonii, lähteelle läpyttämähän ninonii; nonno nonnonnoo ninonii, nonno nonnonnoo ninonii
363	888	Tyrö	Yhimäki		Jos minä kirpun kiinni saisin luuri illalla; ilo illalla luuri illalla
367	204	Tyrö	Yhimäki		Pääsköilintu, päivälintu; Rozal' moja li vinograd zelënyj
368	232	Tyrö	Yhimäki		Varpu rikko neito nuori; ai lole lole neito nuori
369	529	Tyrö	Yhimäki		Mikula meroin isäntä, Pyhä jyrki armollinen, armo armollinen, armollinene joonoi
370	378	Tyrö	Yhimäki		Tuossa tanssivat tasaiset, tuossa tanssivat tasaiset; oo ja tasaiset, oo ja tasaiset
371	377	Tyrö	Yhimäki		Mansikka mäellä huusi, mansikka mäellä huusi
372	876	Tyrö	Yhimäki		Nuku nuku nurmilintu, vaivu valkoinen kanani
373	59	Tyrö	Yhimäki		Istu jamppana jakulle, riinasilmä ristilöille
374	543	Tyrö	Yhimäki		Aika on kotihin mennä, aika onnella sopassu
375	714	Tyrö	Yhimäki		Uro umpi ruotsalainen ruotsalainen, mies kuin saaren saksalainen saksalainen
377	875	Tyrö	Yhimäki		Uni ulkonta kysyvi, onks teill lasta kätkyessä
378	226	Tyrö	Yhimäki		Pai pai pai pai, nuku silmä nuku toin, tuo uni ulkomailt
380	421	Tyrö	Yhimäki		Anna Jumal alkun, ennen päivän laskun, elä lieku langettele
381	432	Tyrö	Yhimäki		Tulkaa tytöt yötulille, valukaahan valkeill; ai luli ai luli, valukaahan valkeill
382	454	Tyrö	Yhimäki		Ennen oisi miun emoini, sen vuuven mahona maant; eehheh haa, sen vuuven mahona maant
383	544	Tyrö	Yhimäki		Osasi miun emoni, osasi omenan teh; oi ja omen, osasi miun emoni teh
387	29	Tyrö	Yhimäki		Pääskyläinen päivälintu, pääskyläinen päivälintu
388	483	Tyrö	Yhimäki		Menin pienen kyntämähän, kynsin vaan kynsin kaksi; ai luli luli lu kyntämähän, ai luli luli lu kyntämähän
389	99	Tyrö	Yhimäki		Kalervikko kylvi kagroin, Untamon kujun perähän
390	356	Tyrö	Yhimäki		Ennen ois miun emoni ja miun emoni, juossut vuoden joutavana ja joutavana
393	189	Tyrö	Yhimäki		Eipä laulella pitäisi, ei ilota ensinkänä
394	198	Tyrö	Yhimäki		Eipä laulella pitäisi, ei ilota ensinkänä
395	165	Tyrö	Yhimäki		Kokkolintu korven lintu, sakkali salomelintu, lens hän laivoi mastipuillen, laivoin kepeille kejahti
396	569	Tyrö	Yhimäki		Vellon kompi koisois teitä, käy neion keräysteitä
397	419	Tyrö	Yhimäki		Venähen kunervoi veikko, Ervoi veikko venhälän
398	201	Tyrö	Yhimäki		Nukuttele vaivuttele, anna unta armollista
399	195	Tyrö	Yhimäki		kerralliset pois menevät, miun sitt täytyy tänne jäädä
400	245	Tyrö	Yhimäki		Sepän nainen on selvä nainen, löysi lapsen ka lastuloista
401	238	Tyrö	Yhimäki		Kylästäni linnastani; saatulmoi saatu selenoi saatu
402	455	Tyrö	Yhimäki		Olin orjana Venoss, palkkoina pahoilla mail; lepeta lepeta lepeta moi peeloja
403	407	Tyrö	Yhimäki	K	Emosen mun ehtosen, maammosen miun marjasen; ai luli spaluli, maammosein mun marjaisein
404	497	Tyrö	Yhimäki		Veljeni venosen seppo, laivoi seppo lakluven; lai luuli lakluven, ai luuli lagluven
405	373	Tyrö	Yhimäki		Meroi tyttö metsoin sulho, korven korkiea sevihka, ai luli spai luli, korven korkea sevihka

LEVÓN	IRS	PAIKKA	KYLÄ	K	ALKUSÄKEET
406	938	Tyrö	Yhimäki	K	poika liikkui tukka löyhki, tupa kuusin kumisi; eto pravda eto pravda, etp pravda vsë bylo
407	532	Tyrö	Yhimäki		Kuin miun eukkoin ois elän(y)t, niin pitsipaitoja mie pitän(y)t
408	397	Hevaa	Harmaala		Ennen päivätä on eletty, kupaeltu ilman kuuta
409	711	Hevaa	Harmaala		Hoi pääskyläinen päivän lintu; pääskyläinen päivönlintu, pääskyläinen päivönlintu
410	518	Hevaa	Harmaala		Laari poika laatu poika, laari laatu poisikkainen; oi poisikkainen, poisikkaienn joonoi
411	617	Hevaa	Harmaala		Kokkolintu korven lintu, sakkari salomen lint
412	799	Hevaa	Harmaala		Hyvä meil elää elällä; vot skalina da vot smalina
413	148	Hevaa	Harmaala		Sie neito mejän miinon, älä tusi tullessasi
414	525	Hevaa	Harmaala		Hekko tyttö hemmo tyttö, hekko hemmoa kappee
415	150	Hevaa	Harmaala		Untamoin sota tulloopi, kalervoja tappamaan
416	568	Hevaa	Harmaala		Miks on hoikka miun emoni, sill on hoikka miun emoni; ai svjeti kalinikoi, ja drugoi kalubnikoi
418	375	Hevaa	Harmaala		la ka katson lautoja, Silittelen siltoja
419	110	Hevaa	Harmaala		Jo on aika kotihin mennä, aika marssia majoil
420	674	Hevaa	Harmaala	K	Tulkaa ka työ tytöt yötulelle jo; ai lole lole yötulelle jo
421	359	Hevaa	Harmaala		La ka katson liekkuani liekkuani
422	833	Hevaa	Harmaala		La mie laulan kons mie jouan, kons mie jouan laulamahan
423	176	Hevaa	Harmaala		La ka katson äänöjäni, kiusaelen kielojani
424	151	Hevaa	Harmaala		Kuokin mie kesoisen päivän, kuorman heinijä kokosin
425	625	Hevaa	Harmaala		Mäni sinoin kitkijäks, pellervoin puhastajaks
426	77	Hevaa	Harmaala		Mie oon tyttöi pikkainen, matalainen maan tasainen
427	184	Hevaa	Harmaala		Jeesus kirkkohon männööpi, hevoisella hiirakalla
428	205	Hevaa	Harmaala		Sulho poikoi poitulainen, siniviitto veetylän
429	488	Hevaa	Harmaala		Kun miun emoni eläisi, en minä naisi ensinkänä
430	655	Hevaa	Harmaala		Minä tyttö pikkainen, matalainen marjukkain; minä tyttö pikkainen, matalainen marjukkain
431	574	Hevaa	Harmaala		Tunnen tuulet tunnen tyynet, en tunne emännän kieltä
432	512	Hevaa	Kantakylä		Mitä laulan kuta laulan, mitä otan minä virreksein
433	49	Hevaa	Kantakylä		Mahtuuko vävy tupahan, ilman orren ottamatta
434	362	Hevaa	Kantakylä		Mist sie tunsit turnust tulla turnust tulla, sian kärsä tänne käyä tänne käyä
435	371	Hevaa	Kantakylä		Jopa illakko tulloopi, hämärikkö liitelee
436	119	Hevaa	Kantakylä		Läkkön myö vet oi läpi kyläisen jo, ai lole lole ja kyläisen jo
437	536	Hevaa	Kantakylä		Tulkaa tytöt yötulelle, valukaatte valkealle; oi valkealle, valkealle joonoi
438	562	Hevaa	Ojankylä		Kerittelin vellojani, kerittelin kengittelin; ai kengittelin, kengittelin joonoi
439	671	Hevaa	Ojankylä		Souvelkaa ka vetsaa jouvelkaa ka jo, jo ai li ai lu li tää, jouelkaa ka joi
440	489	Hevaa	Ojankylä	K	La ka mie nousen laulamahan, ja itse mie iloitsemahan; ja ilo iloitse, ja iloitsemahan
441	786	Hevaa	Ojankylä		Täss on lusti luita lyöä luita lyöä; saaduljmoi saadu sekeljen-nai saadu
442	718	Hevaa	Ojankylä		La ka mie katson liekkujani, kiusaelen mie kiekkujani
443	663	Hevaa	Ojankylä		Maijukkainen vaan miun emoni, maijukkaine vaan kaijuk-kain
444	550	Hevaa	Vepsä		Kesoilintu keloilintu, päiväilintu pääsköilint; pääsköi pääsköi lintu, pääsköilintu joonoi
445	280	Hevaa	Vepsä		Katriina veti kotikanaienn jo, ai lole lole ja kanainen jo
446	180	Hevaa	Vepsä		Mitä se mökkö myöhään nousit, kauvan kolkkimus makasit

LEVÓN	IRS	PAIKKA	KYLÄ	K	ALKUSÄKEET
447	188	Hevaa	Vepsä		Mie taian miksen taia, hepo telkkii teetä myöten
448	603	Hevaa	Vepsä		La ka katson lautojan, silittelen siltojan
449	243	Hevaa	Vepsä		Laka katson(o) metsojani, helisevätkö hemme metsät
450	41	Hevaa	Vepsä		Minä tyttö pikkarainen, mie marjoi maan tasainen
451	513	Hevaa	Vepsä		Lankoisenne lintuisenne, lankoisenneko lintuisen; lintui lintuisenne, lintuisenne joonoi
452	78	Hevaa	Vepsä		La ka katson liekkujani, kiusaelen kiekkujani
453	679	Hevaa	Vepsä		Virolainen on virolainen poika viisas, karjalainen mies kavala
454	928	Hevaa	Vepsä		... oi ja käppee, hekko hemmo ja käppee
455	398	Hevaa	Vepsä		Venöin on kuninkas viikas, Ruti rohkea kuninkas
456	121	Hevaa	Lenttinen		Näki oksalta omenan, näki puulta pähkinäisen
457	369	Hevaa	Lenttinen		Katriina kotikanainen, kati kokkoi linnukkainen
458	535	Hevaa	Lenttinen		Hypätkäämme hyrjätkäämme; maan valiot vaeltakaamme
459	167	Hevaa	Lenttinen		Vanha rahvas muisteloovat, syksyiset imehtelevät
460	418	Hevaa	Lenttinen		Venähen kunervoi viikas, hervoi viikas venäläin
461	132	Hevaa	Lenttinen		Meijän kylläiset kylässä, ratkoisesta rahvahasta
462	177	Hevaa	Lenttinen		Meroi tyttö metsoin suljo, korven korkea sevikka
463	72	Hevaa	Lenttinen		La ka katson(o) liekkujani, kiusaelen kiekkujani
464	468	Hevaa	Lenttinen		Punokaatte nuorakerä, nuorakerä ja lakea
465	71	Hevaa	Lenttinen		Täss on tykky tyttölöjä, riuku rinnoin seisovia
466	460	Hevaa	Lenttinen		Seppyeni selvyeni, takojani tammuen
467	108	Hevaa	Lenttinen		Mie köyhäinen kehrääjä, söi riisoi talon hävitin
469	50	Hevaa	Lenttinen		Mie tyttöi pikkarainen, mie marjoi maan tasain
470	117	Hevaa	Lenttinen		Ilia pyhä isäntä, anna maillesi makua
471	88	Hevaa	Lenttinen		Hospoti opastamahan, last avikkoi laulamahan
472	534	Hevaa	Lenttinen		La mie viuikkasen vilulla, la mie kaljun kasteheassa; ai lole ai lole, la mie kaljun kasteheassa
473	353	Hevaa	Tönttölä		Pyhä ot Jyrki armollinen armollinen, Miikkula sie meroi isäntä ja isäntä
474	467	Hevaa	Tönttölä		Kelle vooi kulle vooi, kelle vooi kulle vooi; kulle kulle vooi, kulle vooi joonoi
476	453	Hevaa	Tönttölä		Venäen kanervoi veikko, herroi veikko venäläin; ai tili tili moi, koko hattu omeno
477	408	Hevaa	Tönttölä		Laari poika laatu poika, veisti suksia syksin
478	393	Hevaa	Tönttölä		La ka katson lautojan, La ka katson lautojan; lautojan lautojan, la ka katson lautojan
479	516	Hevaa	Tönttölä		Korpi kultainen kumae, helloie sie metsoi hellee
480	434	Hevaa	Tönttölä		Menin minä miennä ku kyntämähän, varahan on vakkoo-mahan
481	708	Hevaa	Tönttölä		Raukka rannalla elää, vaarallinen vettä vassek
482	450	Hevaa	Tönttölä		Hekkoi tyttöi hemme tyttöi, hekkoi tyttöi hemme tyttöi
483	220	Hevaa	Tönttölä		Hekkoi tyttöi hemme tyttöi, etsiipi on emännän päätä
484	531	Hevaa	Tönttölä		Tulkaa tytöt yötulelle, valukaatte valkealle; ai lole ai lole, valukaatte valkeall
485	533	Hevaa	Tönttölä		läkkän mie läpi kyläsen, läpi ton on toisen miehen; oi toisen miehen, oi toisen miehen
486	67	Hevaa	Tönttölä		Terve suukkoi juuaksesi, terve suukkoi kannaa kaklo
487	442	Hevaa	Tönttölä		Meroi tyttö metsoin sulho, korven korkea sevikka; ai ai ja sevikk, korven korkea sevikk
488	646	Hevaa	Tönttölä		Venähen kanervoi veikko, hervoi veikko venäläin venäläin, hervoi veikko venäläin
489	370	Hevaa	Tönttölä		Kokko lintu korven lintu korven lintu, sakkali salomen lintu ja salomen
490	390	Hevaa	Tönttölä		Kysyin maata velloltani, anoin maata ainoltani

LEVÓN	IRS	PAIKKA	KYLÄ	K	ALKUSÄKEET
491	648	Hevaa	Tönttölä		Velloini venosen seppo, laivoi seppo lakluven; ai velloini venosen seppo, laivoi seppo lakluven
492	537	Hevaa	Tönttölä		Ei oo ku pilveti eik pimeäti, ei oo ku savuti eik sakeat
493	181	Hevaa	Tönttölä		La laulan pojaton vaimo, laulan tyhjä tyttärettä
494	166	Hevaa	Vanha Huurala		Meillä kukkoi tapettihin, kanan kahla leikattihin
496	169	Hevaa	Vanha Huurala		poika liikkui, tukkoi löyhki, kätkyt pärnäinen pärisi
498	414	Hevaa	Vanha Huurala		Hiiri juoksi hipsutteli, rannan teitä rapsutteli
499	196	Hevaa	Vanha Huurala		Mikä tu(v)olla näkyvi, talo tu(v)olla näkyvi
500	164	Hevaa	Vanha Huurala		Jumalainen taimet talloi, Jumala rutjoi rukihit
501	567	Hevaa	Vanha Huurala		Kauroi velloini verevä, kauroini kalaisueni
502	172	Hevaa	Vanha Huurala		Laulaisin luettelisin, laulaisin mie mokoman virren
504	526	Hevaa	Vanha Huurala		Vot ei laulella miun pitäisi, iloella ensinkään
505	412	Hevaa	Vanha Huurala		La ka katson kannoillani, vieren varpahaisillan
506	255	Hevaa	Vanha Huurala		Kylä ono tässä ennen ollut, kylä ono ennen kylä eglen
507	123	Hevaa	Vanha Huurala		Mitä laulan kuta laulan, mitä otan virrekseni
508	504	Hevaa	Vanha Huurala		kunpa nouvaan laulamaan, ja saan mie sanelemaan
509	503	Hevaa	Vanha Huurala		Ennen olin aikoin aamuena, pyhä huomenna varahin
510	212	Hevaa	Vanha Huurala		Ennen aikoina monina, ilman päivyttä elettiin
511	182	Hevaa	Vanha Huurala		jo alkoi kotihin mennä, aikoi marssia majoihin
512	185	Hevaa	Vanha Huurala		hyvä iltanen taloihin, terve tänne teoillahaan
513	452	Hevaa	Vanha Huurala		Kun mie nousen laulamahan, ja saaen sanelemahan
514	183	Hevaa	Vanha Huurala		Tulkaa tytöt yötulelle, valukaatte valkealle
515	578	Hevaa	Vanha Huurala		Kaukamoi pojut Kalervon, iski veitsen poijan päälle
516	576	Hevaa	Vanha Huurala		Menin minä suolle sotkemaan, pellolle pusertamaan
517	98	Hevaa	Vanha Huurala		Ennen aikoin aamuena, niin oli emolla poikoi
518	126	Hevaa	Vanha Huurala		Ennen aikoin aamuena, ajoi meidän Luojo jalki
519	498	Hevaa	Vanha Huurala		La ka katson lautojan, la siloita siltojan
520	466	Hevaa	Vanha Huurala		Jouvuin jouvuin mie muihen verroin, sain rahatta mie ennen muita
522	548	Hevaa	Uusi Huurala		Maijukainen miun emon, maijukkainen kaijukkainen
523	69	Hevaa	Uusi Huurala		Ei mahu vävy tupahan, vävy kuusen suurukkainen
524	58	Hevaa	Uusi Huurala		Elä liekkoi langettele, ei oo maasta nostajaista
525	338	Hevaa	Uusi Huurala		Istu sie isotoin tyttö ja isotoin, ahin armoton asetu ja asetu
526	744	Hevaa	Uusi Huurala		Oi oi taroi sie emoni lapsi ja emoin; oi oi taroi sie emoini laps
527	923	Hevaa	Uusi Huurala		Menin soikkolan sotahan, pärehinen miekka vyöllä; hm hää tili tala juu, pärehinen miekka vyöll
529	203	Tyrö	Tyrö		Kuin ois kuin ois tuuli mieloillinen jo, tuinja moi tuinja motyhai tuinja
530	845	Tyrö	Ylikylä	K	Puistin puistin maata velloiltani jo; ai lole lo jo velloiltani jo
533	672	Tyrö	Ylikylä		Tulkaa tulkaa työ tytöt kokolle jo, ai lole lole ja kokolle jo
534	598	Tyrö	Ylikylä		Ee oita veikkoini veno; Veikkoini venosen seppo, laivoi seppo lakluven; ee oita laivoi seppo ja, laivoi seppo lakluven
537	396	Tyrö	Porsaala		Lopitsas oli loukka käyä, hei voi hoile, vaan oli paljo parsimista, likatietä liukumista, hei lei liukumista hoile
538	724	Tyrö	Porsaala		Naitteli isoi pojoista, kun et naittele pojoista
539	689	Tyrö	Porsaala		Ylen mies ylen ylen mies ylen hyvänen, toi ylimmäisen ylimmäisen miehen poik

LAUNIS 1906 (SKSÄ A 300–301)

Launiks fonogrammit (fon.) on siirretty kahteen otteeseen mangneettinauhoille ja digitoitu niistä (A ja fonokop). Kopiot ovat osin erilaiset ja paikoin vahaliieriot ovat menneet sekaisin.

Joitain samankaltaisia sävelmätoisintoja Launis julkaisi yhtenä nuottina (jommankumman äänitteen sanoilla varustettuna): IRS-viitteen perässä on tähti* niiden äänitteiden kohdalla, jotka noudattavat vähemmän Launiks julkaiseman nuotin piirteitä.

Launiks äänitysten kuorojen kokoonpanosta ei ole tarkempia tietoja.

A = SKSÄ A.

fon. = SKSÄ Launiks fonogrammit Inkeristä vuodelta 1906.

fk = fonokop.

t. = tytär, n. = nainen.

VIITE		IRS	PAIKKA	KYLÄ	LAULAJA	K	ALKUSÄE
A 300/9a	fon. 1a; fk2/6	816	Soikkola	Säätinä	Naasto Savasteint.		Pääsköilindu vaa päiväilindu vaa, too ihala vaa ilmoillindu vaa
A 300/9b	fon. 1b; fk2/6		Soikkola	Säätinä	Anna Tromifont. Miikkulan n.		Oi marjukkaane mium maammoi- ne maammoine
A 300/9c	fon. 1c; fk2/6	90	Soikkola	Säätinä	?		Teki tur(i)hin miun emmoine, tekipa turuhin miun emmoini
A 300/9c	fon. 1d; fk2/6	259	Soikkola	Säätinä	?		Kadriina kotikannaine, kazvo kallehin koissa
A 300/9c2	fon. 1d2; fk2/6		Soikkola	Säätinä	?		Kadri kokkoilinnukkaine, kauva too kazveli koissa
A 300/10a	fon. 2a; fk2/7	817	Soikkola	Säätinä	Maria Omeljant.		Meni soolle vaa kyndämähä, mäni soolle vaa kyndämähä va
A 300/10b	fon. 2b; fk2/7	154	Soikkola	Säätinä	Maria Omeljant.		No meroiba meijen ikkunalla, meroi meijen ikkunalla
A 300/11a	fon. 3a; fk2/8	316	Soikkola	Säätinä	Maria Omeljant.		Oi eHittelin vellojani vellojani, eHittelin vellojani vellojani
A 300/11b	fon. 3b; fk2/8	334	Soikkola	Viistinä	Tatjana Grigo- riant.		Kullervoi kalervoi poiGui ja kaler(e)voi, kulervo kalervoi kuller
A 300/12a	fon. 4a; fk2/9	775	Soikkola	Säätinä	Naasto Savasteint.	K	Oi issuit kannessa ihala; oi dai issuit kannes issuit kannessa iso
A 300/13	fon. 5; fk2/10	65	Soikkola	Säätinä	Naasto Savasteint.	K	Oi kylvekkää kypenyveni; kylvekkä kypenyveni
A 300/14a	fon. 6a; fk2/11	227	Soikkola	Säätinä	Naasto Savasteint.	K	Läksiv vaa koista kulkomaha; saa- dulmoi saadu selennoi saadu
A 300/14b	fon. 6b; fk2/11	345	Soikkola	Säätinä	Naasto Savasteint.	K	Oi marjukkaine mium maammione maammo
A 300/15	fon. 7; fk2/12	858	Soikkola	Säätinä	Naasto Savasteint.	K	Oi la laulan suruisev verrej ja sura, oi l'ole laadoi sejelaa sejelaa
A 300/16b	fon. 8b; fk2/13	153	Soikkola	Tammik.	Nadja Kortteint.	K	Velloini vennoisen seppoi; oi dai l'ole ja vennoisen
A 300/17a	fon. 9a; fk3/2	427	Soikkola	Tammik.	Nadja Kortteint.	K	Elettihe ennem meil, eletti ojiin takkaan; ai l'ole pa l'ole, elettiin ojan takkaa/ee
A 300/17b	fon. 9b; fk3/2	303	Soikkola	Säätinä	Naasto Savasteint.	K	Langoiseni linduiseni; langoiseni linduiseni

VIITE		IRS	PAIKKA	KYLÄ	LAULAJA	K	ALKUSÄE
A 300/18a	fon. 10a; fk3/3	557	Soikkola	Koskina	Liisa Petront.	K	Kullervoi kalervoi poigoi, Hellervoi Heliä viitta; kaalina/oi maalin/oi
A 300/18b	fon. 10b; fk3/3	599	Soikkola	Koskina	Liisa Petront.	K	Oi elkää looGo suuri loojoi, sitä lasta synDymää; oi liaa syndymää, sitä lasta synDymää
A 300/19a	fon. 11a; fk3/4	344	Soikkola	Koskina	Okkuliina Ivanant.	K	Oi miks on miulla äänöi peeni äänöi peee
A 300/19b	fon. 11b; fk3/4	135	Soikkola	Säätinä	Tarja Platonont.	K	Avatkaa virov veräjä; avatkaa virov veräjä
A 300/20a	fon. 12a; fk3/5	136	Soikkola	Koskina	Okkuliina Iivanant.	K	Avatkaa virov veräjä; avatkaa virov veräjä
A 300/20b	fon. 12b; fk3/5	254	Soikkola	Koskina	Liisa Petront.	K	Meijän(ä) lintu mejäl liitso; mejäl lintu mejel liitso
A 300/20c	fon. 12c; fk3/5	774	Soikkola	Koskina	Liisa Petront.	K	I otojani sizojani; oi dai otojani otojani sizoja
A 300/21a	fon. 13a; fk3/6		Soikkola	Säätinä	Marfa Savasteint.	K	Oi oi miun ehtoisa emoin; ehtoisa ehoittajaa; oi kaalina timojaa, oi maalina timoja
A 300/21b	fon. 13b; fk3/6	542	Soikkola	Koskina	Liisa Petront.	K	Oi käki kukkui maa kumis, lindu lauloi lehti lee; oi kalina timoja, oi malina timoja
A 300/22a	fon. 14a; fk3/7	542	Soikkola	Koskina	Liisa Petront.	K	Oi käki kukkui maa kumis, lindu lauloi lehti lee; oi kalina timoja, oi malina timoja
A 300/22b	fon. 14b; fk3/7	463	Soikkola	Koskina	Liisa Petront.	K	EHittelin vellojani, eHittelin ken-Gitte; ras kalina maja, ras malina maja
A 300/23a	fon. 15a; fk3/8	424	Soikkola	Koskina	Liisa Petront.	K	Oi elettiHe ennem meillä, olttiHe ojan takkaa; oi sveti kalinika, oi drugoi galobnika/oi
A 300/23b	fon. 15b; fk3/8	851	Soikkola	Koskina	Liisa Petront.	K	Ei miun laulella ha laulella i pittää-Hä; laulella pittäähä
A 300/24a	fon. 16a; fk4/1	851	Soikkola	Koskina	Liisa Petront.	K	Ei miun laulella ha laulella i pittää-Hä, laulella pittäähä; ilota se la ha oi vai sinä ikänä, ja sinä ikänä
A 300/24b	fon. 16b; fk4/1	319	Soikkola	Koskina	Liisa Petront.	K	Oi noisin suurelle mäelle, noisin suurelle mäelle
A 300/25a	fon. 17a; fk4/2	541	Soikkola	Koskina	Liisa Petront.	K	Oi vet en laula laulujan, en ilo iloisijan; vet en laula lauluja, en ilo ilosijan
A 300/25b	fon. 17b; fk4/2	395	Soikkola	Koskina	Liisa Petront.	K	Oi pääsköilindu päivöilindu, tuu ihhaala ilmolilii; ras kalina maja, ras malina maja
A 300/26a	fon. 18a; fk4/3	83	Soikkola	Säätinä	Ljuboi Jeyssen n.	K	Leinää leinää hyvä prouva; leinää leinää hyvä prouva
A 300/26b	fon. 18b; fk4/3	540	Soikkola	Säätinä	Ljuboi Jeyssen n.	K	Oi läksin koista kulgomaHa, veräjiltä veerömää; oi liaa veerömää, veräjildä veerömää
A 300/27a	fon. 19a; fk4/4	781	Soikkola	Säätinä	Ljuboi Jeyssen n.	K	La ka katsol leekkuvaa(ee); la ka vaa katson leekkuvaaha
A 300/27b	fon. 19b; fk4/4	841	Soikkola	Säätinä	Ljuboi Jeyssen n.	K	Kenen too kylä näkyyHö; kenen too kylä näkyyö
A 300/28a	fon. 20a; fk4/5	215	Soikkola	Säätinä	Ljuboi Jeyssen n.	K	Emoi synnöt synnötti minoo; emo synnöt synnötti minoo
A 300/28c	fon. 20c; fk4/5	919	Soikkola	Säätinä	Ljuboi Jeyssen n.		Oi ene kiidäkkää emoja, en ylennä ättiää, oi kalina kamaja, oi malina kamaja
A 300/29a	fon. 21a; fk4/6	429	Soikkola	Säätinä	Naasto Savasteint.		Oi tiraruu tararuu, meijen kukkoi tapettii; meijen kukkoi tapettii, kanan kagla leigattii

VIITE		IRS	PAIKKA	KYLÄ	LAULAJA	K	ALKUSÄE
A 300/29b	fon. 21b; fk4/6	428	Soikkola	Säätinä	Naasto Savasteint.	K	Oi midä myy tytöt sure, ilmal lauluda elä; ai l'ole pai l'ole, ilmal lauluda elä
A 300/29b	fon. 21c; fk4/6	435	Soikkola	Säätinä	Naasto Savasteint.	K	Olin yksi äidilleni, maksoin kaksi mammalle; ai l'ole pai l'ole, maksoin kaksi mammalle
-	fon. 22b; fk4/7	776	Soikkola	Mäkkylä	Anna Mitrint. Frolgan n.	K	Oi nyd miä laulan nyd(e) miä jou- van; oi dai nyt miä la[ulan nyD miä laulan nyD miä jou]
-	fon. 22a; fk4/7	891	Soikkola	Mäkkylä	Anna Mitrint. Frolgan n.	K	EdäHäl om miun emo; edäHällä edäHällä miun emo
A 300/30a	fon. 23a; fk4/8	898	Soikkola	Mäkkylä	Anna Mitrint. Frolgan n.	K	Päivöim poigoi valgjaine, manum poigoi miis mattaa; päivöim poigoi valgjaine, manum poigoi miis mattaa
A 300/30b	fon. 23b; fk4/8	462	Soikkola	Mäkkylä	Anna Mitrint. Frolgan n.	K	LäHe neitoinem minulle, läHe neidoi velloilleni; vot i kalina dai vot i malina
A 300/31a	fon. 24a; fk4/9	681	Soikkola	Mäkkylä	Anna Mitrint. Frolgan n.	K	VeD ei van(a)Hoista iloa va jooi; veD ei vanHoista iloa va jooi
A 300/31b	fon. 24b; fk4/9	664	Soikkola	Mäkkylä	Anna Mitrint. Frolgan n.	K	Päivöim poigoi valgjaine, manum poigoi miiz mattaala; päivöim poigoi valgjaine, manum poigoi miis mattaa
A 300/32a	fon. 25a;	666	Soikkola	Mäkkylä	Anna Mitrint. Frolgan n.	K	Kullervoi kalervoi poigoi, Hellervoi Heliä vee; kullervoi kalervoi poiGoi, hellervoi heliä vee
A 300/32b	fon. 25b;	272	Soikkola	Mäkkylä	Anna Mitrint. Frolgan n.	K	Oi midä noo midä noise laulamaa; midä noo midä noise laulamaa
A 300/33a	fon. 26a; fk4/10	341	Soikkola	Mäkkylä	Anna Mitrint. Frolgan n.	K	EHittelin vellojani vellojani; rasel'(e)moi ja lovina drasel'a/oi
A 300/33b	fon. 26b; fk4/10	726	Soikkola	Mäkkylä	Anna Mitrint. Frolgan n.	K	Meijen kudroipää kuniigas; meijen kudroipää kuniigas; meijen kudroi- pääkuniigas vaHHoitukka; meijen kudroipää kuniigas vaHHoitukka
A 300/34a	fon. 27a; fk4/11	582	Soikkola	Mäkkylä	Anna Mitrint. Frolgan n.	K	Oi emoi neuvoi neiDojaa, oBasti omenuttaa; emoi neuvoi neiDojaa, oBasti omenuttaa
A 300/34b	fon. 27b; fk4/11	392	Soikkola	Mäkkylä	Anna Mitrint. Frolgan n.	K	Yks oli oinepuu kylässä, yks oli oi- nepuu kylässä; ja kylässä ja kylässä
A 300/35a	fon. 28a; fk4/12	857	Soikkola	Mäkkylä	Anna Mitrint. Frolgan n.	K	Oi katsoin il(i)mat vaa katsoin kalmat katsoin ka; oi l'uuli laadoi sejelaa sejelaa
A 300/35b	fon. 28b; fk4/12	547	Soikkola	Mäkkylä	Anna Mitrint. Frolgan n.	K	oi miul laulella pitäisi, eik ilota ensinkää; kalena malena
A 300/36a	fon. 29a; fk5/1	234	Soikkola	Mäkkylä	Anna Mitrint. Frolgan n.	K	[Lähem]mä läpi kyläise; oi saadu saadu selennoi saadu
A 300/36b	fon. 29b; fk5/1	581	Soikkola	Mäkkylä	Anna Mitrint. Frolgan n.	K	Oi läksin koista kulkomaHa, veräjil- tä veerömää; oi kalina oi malina
A 300/37a	fon. 30a; fk5/2	493	Soikkola	Mäkkylä	Anna Mitrint. Frolgan n.	K	oi velloine venoisen seppoi, laivoin seppoi lagluvee; oi tunjuška ma tunja, tunja ja ka kamaja
A 300/37b	fon. 30b; fk5/2	103	Soikkola	Mäkkylä	Anna Mitrint. Frolgan n.	K	Oi kylvekkää kypenyveni; kylvek- kää kypenyveni
A 300/38a	fon. 31a; fk5/3	844	Soikkola	Mäkkylä	Anna Mitrint. Frolgan n.	K	Souva laivoi jouva laivoi; souva laivoi jouva laivoi; souva sille saa- ruelle/oi; souva sille saaruvelle (oi)
A 300/38b	fon. 31b; fk5/3	821	Soikkola	Mäkkylä	Anna Mitrint. Frolgan n.	K	Oi ei miul laulel laulella pittäisi ja pittää; oi ei miul laulel laulella pittää

VIITE		IRS	PAIKKA	KYLÄ	LAULAJA	K	ALKUSÄE
A 300/39a	fon. 32a; fk5/4	906	Soikkola	Mäkkylä	Anna Mitrint. Frolgan n.	K	Oi vet ei vanHoista iloa, ku ei meis- tä tyttöläi; hei hei l'juba dai l'ole, ko ei meistä tyttölöi
A 300/39b	fon. 32b; fk5/4	102	Soikkola	Mäkkylä	Anna Mitrint. Frolgan n.	K	Oi ka pois kaima kapakkaa; ka pois kaima kapakkaa
A 300/40a	fon. 33a; fk5/5	465	Soikkola	Mäkkylä	Anna Mitrint. Frolgan n.	K	Oi la laulam mokkoomav verrej, joD ei voi jumalakkaa; ras kalina maja, ras malina maja
A 300/40b	fon. 33b; fk5/5	766	Soikkola	Mäkkylä	Anna Mitrint. Frolgan n.	K	Oi njo njo njo Heboisueni; njo njo njo Heboisueni
A 300/41b	fon. 34b; fk5/6	524	Soikkola	Mäkkylä	Matreuna Mi- ront. Onoin n.	K	Turoi linnasta tullooHo, viiBurista viuhkajaa; selinnikoi selajaa
A 300/42a	fon. 35a; fk5/7	464	Soikkola	Mäkkylä	Ustenja Miikku- lant. Porfein n.	K	Oi emoi kazvatti minuista, miä kassoin kazvattelin; vot i kalina dai, vot i malina, vot kalina vot malina, lekla jaga da ba dila, vot i kalina dai, vot i malina
A 300/42b	fon. 35b; fk5/7	583	Soikkola	Mäkkylä	Ustenja Miikku- lant. Porfein n.	K	Ee nuGuta jumala lasta, maGahuta maaria; nukuta jumala last, maGa- Huta maaria
A 300/43b	fon. 36b; fk5/8	323	Soikkola	Mäkkylä	Ustenja Miikku- lant. Porfein n.	K	Ohoi la laulan ilta(o)i vilulla; la laulan iltaviluu
A 300/44a	fon. 37a; fk5/8	213	Soikkola	Mäkkylä	Ustenja Miikku- lant. Porfein n.	K	Oi teki väärin miun emmoine ja; teki väärin miun emmoine ja
A 300/44b	fon. 37b; fk5/10	416	Soikkola	Mäkkylä	Ustenja Miikku- lant. Porfein n.	K	Oi miun too ehtoisa emoim, miun too ehtoisa emoin; ja emo emoine, ja emoine joonoo
A 300/44b	fon. 38a; fk5/10	611	Soikkola	Mäkkylä	Ustenja Miikku- lant. Porfein n.	K	Oi miks om meitä näin väHHäisen i ja ja väHHä; näin väHHäisej joo
A 300/45a	fon. 38b; fk5/10	76	Soikkola	Mäkkylä	Ustenja Miikku- lant. Porfein n.	K	Nii zaa terve suukkoi juuvakseni; tere suukkoi jooakseni
A 300/46a	fon. 39a; fk5/11	553	Soikkola	Mäkkylä	Ustenja Miikku- lant. Porfein n.	K	O meijen kudroipää kuniigas, vaHHoi tukkoi linnoin vanhin; selinnikoi selajaa
A 300/46b	fon. 39b; fk5/11	271	Soikkola	Mäkkylä	Ustenja Miikku- lant. Porfein n.	K	Oi la miä lau la miä laulan nyt miä jou; la miä lau la miä laulan nyt miä jou
A 300/47a	fon. 40a; fk5/12	538	Soikkola	Mäkkylä	Ustenja Miikku- lant. Porfein n.	K	Oi miuv velloi venoisen seppoi, seppoi laivoil lagluven; miuv velloi venoisen seppois, laivoin seppoi lagluven
A 300/47b	fon. 40b; fk5/12	317	Soikkola	Säätinä	Ustenja Miikku- lant. Porfein n.	K	Oi ilija pyhä izända izända; ilija pyhä izändä izändä
A 300/48a	fon. 41a; fk6/1	772	Soikkola	Mäkkylä	Ustenja Miikku- lant. Porfein n.	K	O livukka rekoi lippijä; livukka rekoi lippijä
A 300/48b	fon. 41b; fk6/1	820	Soikkola	Mäkkylä	Ustenja Miikku- lant. Porfein n.	K	Oi oi jokoi vaa ja sijaruveni jaruve; oi oi jokoi vaa ja sijaruve
A 300/49a	fon. 42a; fk6/2	620	Soikkola	Viistinä	Katoi Vydrent.	K	Oi miun ehtoisa emoine, ehtoisa ehoittajain; oi miun ehtoisa emoine, ehtoisa ehoittajoo
A 300/49b	fon. 42b; fk6/2	637	Soikkola	Viistinä	Katoi Vydrent.	K	Läksin koisDa kulgomaHA, veräjil- dä viirömään; läksin koista kulgo- maHa, veräjildä veerömää
A 300/50a	fon. 43a; fk6/3	620*	Soikkola	Viistinä	Katoi Vydrent.	K	Mänim mar(i)jaham maammoille, karpaloHo kandaja (oi); mänim mar(i)jaHam maammoille, karpalo- Ho kandaja (oi)
A 300/50b	fon. 43b; fk6/3	894	Soikkola	Viistinä	Katoi Vydrent.		La miä laulal laiHa lindu, veeretäv väHäveriin

VIITE		IRS	PAIKKA	KYLÄ	LAULAJA	K	ALKUSÄE
A 300/51a	fon. 44a; fk6/4	492	Soikkola	Viistinä	Katoi Vydrent.	K	Tookki nain sanoi minuist, tookki leukoi leekuttee; tookki nain saoi minnuist, tookki laukoi leekuttee
A 300/51a	fon. 44b; fk6/4	645	Soikkola	Viistinä	Katoi Vydrent.	K	Oi ei miul laulella pittäizi, eig ilolDa ensinkää; ei miul laulella pittäizi, eig iloDa ensinkää
A 301/01a	fon. 45a; fk6/6	261	Soikkola	Viistinä	Katoi Vydrent.	K	Oi läksir raintoiHe kezoilla; oi läksir rantoiHe kezoilla
A 301/01b	fon. 45b; fk6/6	731	Soikkola	Viistinä	Vögle Timont. Semoin n.	K	Oi kuulin kukkuvan kähköisen; kukkuvan kähköi, kukkuvan kähköi
A 301/02a	fon. 46a; fk6/5	770	Soikkola	Viistinä	Katoi Vydrent.	K	Oi miun ehtoiza emmoine; oi miun ehtoisa emmoine
A 301/02b	fon. 46b; fk6/5	384	Soikkola	Viistinä	Katoi Vydrent.	K	Olin orjoi velloillein, karjusti kalervoillein; olin orjoi velloillein, karjusti kalervoillei
A 301/03a	fon. 47a; fk6/7	274	Soikkola	Viistinä	Vögle Timont. Semoin n.	K	Oi kuin kukoilla vaa kynnettihihe; ai lole lole kynnettihe
A 301/03a	fon. 47b; fk6/7	561	Soikkola	Viistinä	Vögle Timont. Semoin n.	K	Oi tuli kukkoi tuuDarista, lindu valkkia vaHista; oi travuska travuska trava selöno
A 301/04a	fon. 48a; fk6/8	457	Soikkola	Viistinä	Vögle Timont. Semoin n.	K	Oi rootsin rohkia kuniiGas meije veeGas veGälä; rootsin rohkia kuniiGas meije veeGas veGäläin
A 301/04b	fon. 48b; fk6/8	668	Soikkola	Viistinä	Katoi Vydrent.		Ei miun laulella pitäi, eik iloiDa vaa, eik iloiDa ensinGää
A 301/05b	fon. 49b; fk6/9	937	Soikkola	Viistinä	Katoi Vydrent.		Oi emoi synnytti minuist, miä vaa syyDä synnyttee
A 301/06a	fon. 50a; fk6/10	843	Soikkola	Viistinä	Vögle Timont. Semoin n.	K	Oi souva (hoi) laivoi jouva (ho) laivoi; souva laivoi jouva laivoi
A 301/06b	fon. 50b; fk6/10	606	Soikkola	Viistinä	Vögle Timont. Semoin n.	K	Oi kuin katsom meroizem päälle, niinkuin suuren surmam pääl; kuin katson meroizen päälle, niinkuin suuren surmam pääl
A 301/07a	fon. 51a; fk6/11	669	Soikkola	Viistinä	Vögle Timont. Semoin n.		La kyzyn kylän agoilda vaan em muilda, vaan en muilta mie vanehild i
A 301/07b	fon. 51b; fk6/11	444	Soikkola	Viistinä	Vögle Timont. Semoin n.	K	La puhun puhas omena, laulan laukkoi valgiain; la puhun puhas omena, laulan laukkoi valgiain
A 301/08a	fon. 52a; fk6/12	447	Soikkola	Viistinä	Vögle Timont. Semoin n.	K	Ei miul laulella pittäisi, eiG iloota ensinkää; ei miul laulella pittäisi, eiG iloota ensinkään
A 301/08b	fon. 52b; fk6/12	855	Soikkola	Viistinä	Vögle Timont. Semoin n.	K	Ee jo too illakko i vaa illakko tuloo; illakko tulooho
A 301/09a	fon. 53a; fk7/1	577	Soikkola	Viistinä	Vögle Timont. Semoin n.	K	Oi turoi tuimoi miiss kavvaala, uroi umpirootsalai; turoi tuimoi miis kavvaala, uroi umpirootsalai
A 301/09b	fon. 53b; fk7/1	767	Soikkola	Viistinä	Vögle Timont. Semoin n.	K	oi leekuttajaD keekuttajaD; leekuttajaD keekuttajaD
A 301/10a	fon. 54a; fk7/2	575	Soikkola	Viistinä	Vögle Timont. Semoin n.	K	Oi velloini vennoisen seppoi, laivoin seppoi laglueni; laglueni laglueni
A 301/10b	fon. 54b; fk7/2	721	Soikkola	Viistinä	Vögle Timont. Semoin n.	K	Oi noisin suurelle vaa mäelle; noisin suurelle vaa mäelle; korkialle vaa kallijolle; korkijalle vaa kallijolle
A 301/11a	fon. 55a; fk7/3	606*	Soikkola	Viistinä	Vögle Timont. Semoin n.	K	Ei miul laulella pittäizi, eig iloota ensinkää
A 301/11b	fon. 55b; fk7/3	342	Soikkola	Viistinä	Vögle Timont. Semoin n.	K	Oi kaik miä ilot unoHij ja unoHin oi; kaik miä ilot unoHij ja uno (oi)

VIITE		IRS	PAIKKA	KYLÄ	LAULAJA	K	ALKUSÄE
A 301/12a	fon. 56a; fk7/4	438	Soikkola	Viistinä	Vögle Timont. Semoin n.	K	(j)oi läksiv velloiv veeraHaksi, kzyyin kyytani Hevoista; läksiv velloiv veeraHaksi, kzyyin kyytani Hevoista joonoi
A 301/12b	fon. 56b; fk7/4	660	Soikkola	Viistinä	Vögle Timont. Semoin n.	K	Oi kaik miä ilot unoHin, kaik miä laulau lakkae; oi kaik miä ilot un- nooHin, kaik miä laulut lakkae
A 301/13	fon. 57; fk7/5	660*	Soikkola	Viistinä	Vögle Timont. Semoin n.	K	Oi sem miä tiijän kuHun synnyin, aijan kaiken kussa kazevoin; sem miä tiijän kuHun synnyin, aijan kaiken kussa ka(ee)
A 301/14a	fon. 58a; fk7/6	925	Soikkola	Viistinä	Vögle Timont. Semoin n.	K	Oi tuli ruikkoi raikkovasta, seme- ritsa seppälästä; tuli ruikkoi raikko- vast, semeritsa seppälästä, tuli ruik- koi raikkovast, semeritsa seppälästä
A 301/14b	fon. 58b; fk7/6	730	Soikkola	Viistinä	Vögle Timont. Semoin n.	K	El laula vaa käpeHyttä; ja käpe- Hyttä, ja käpeHyttä oi
A 301/15a	fon. 59b; fk7/7	386	Hevaa	Vepsä	Vedjka Ivanint. Midrein n.	K	Vaan kokkoilindu vaa korvellindu, sakkali solomenelinDu; ja salo salo- me, ja salomelinDu [myöhemmissä säkeissä joonno(i)]
A 301/15b	fon. 59b; fk7/7	530	Hevaa	Vepsä	Vedjka Ivanint. Midrein n.	K	Kokkoilindu korvellindu, sakkali yli salome; ja salo salome, ja salo- melinDu [myöhemmissä säkeissä joonno(i)]
A 301/16a,b	fon. 60a, b; fk7/8	502	Hevaa	Vepsä	Okuliina Nikkanant. Sergein n.	K	kadriina kotikan(n)ainen i, kadriina kotikanainen; ja kana kan(n)ainen, ja kanainen joonoi
A 301/16c	fon. 60c; fk7/8	495	Hevaa	Vepsä	Okuliina Nikkanant. Sergein n.		La Ga korvessa kumae, la Ga kor- vessa kumae
A 301/17a	fon. 61a; fk7/9	495	Hevaa	Vepsä	Okuliina Nikkanant. Sergein n.		La Ga korvessa kumae, la Ga kor- vessa kumae
A 301/17b	fon. 61b; fk7/9	297	Hevaa	Vepsä	Okuliina Nikkanant. Sergein n.		Kazvoi miulle kassoi pitkä, kassoi pitkä tuimoi tu
A 301/18a	fon. 62a; fk7/10	709	Hevaa	Vepsä	Okuliina Nikkanant. Sergein n.		Vet ei laulella pittäisi, vet ei laulella pittäisi, eig ilootaG ensinkänä, em miä laulella luvannu
A 301/18b	fon. 62b; fk7/10	168	Hevaa	Vepsä	Okuliina Nikkanant. Sergein n.		Mikä toalla näkkyypi, mikä toalla näkkyypi
A 301/20a	fon. 64a; fk8/1	749	Hevaa	Vepsä	Okuliina Nikkanant. Sergein n.		El(ä)kääHä kylä kerotak, el(e) kääHä kylä kerota
A 301/20b	fon. 64b; fk8/1	235	Hevaa	Vepsä	Katriina Alek- seint. Vaskon n.	K	Kui miä noisen i laulamaha; saadul- moi saadu selennoi saadu
A 301/21a	fon. 65a; fk8/2	40	Hevaa	Vepsä	Katriina Alek- seint. Vaskon n.		Veräläin kullervoi vee, veräläin kullervoi vee
A 301/21b	fon. 65b; fk8/2	43	Hevaa	Vepsä	Katriina Alek- seint. Vaskon n.		Pääsköilindu päiväilindu, pääsköi- lindu päiväilee
A 301/22a	fon. 66a; fk8/3	40*	Hevaa	Vepsä	Katriina Alek- seint. Vaskon n.		Mänin sinoin kylväjäks, pellervoin valelijas
A 301/22b	fon. 66b; fk8/3	208	Hevaa	Vepsä	Katriina Alek- seint. Vaskon n.		Mäniv vet e sinoin kyl(y)väksi joo, mäniv vet oi sinoin kylväjäksi joo
A 301/23a	fon. 67a; fk8/4	233	Hevaa	Vepsä	Katriina Alek- seint. Vaskon n.		Läksin i koista kulkomaha, läksin i koista kulkomaha
A 301/23b	fon. 67b; fk8/4	162	Hevaa	Vepsä	Katriina Alek- seint. Vaskon n.		Kun olin isoini koissa, ja koissa korottajani

VIITE		IRS	PAIKKA	KYLÄ	LAULAJA	K	ALKUSÄE
A 301/24a	fon. 68a; fk8/5	130	Hevaa	Vepsä	Katriina Alek- seint. Vaskon n.		Emoiseni ehtoiseni, emoiseni eh- toiseni
A 301/24b	fon. 68b; fk8/5	131	Hevaa	Vepsä	Katriina Alek- seint. Vaskon n.		Mist se tunzi langoiheni, mistä tuuzi mistä tiizi
A 301/25a	fon. 69a; fk8/6	163	Hevaa	Vepsä	Katriina Alek- seint. Vaskon n.		Mahtuuko vävöi tuppaaha, ilman or- ren ottamata, ilman orren ottamata
A 301/25b	fon. 69b; fk8/6	54	Hevaa	Vepsä	Katriina Alek- seint. Vaskon n.		Laaroi poigoi laatu poigoi, laaroi laaDupoisikkaine
A 301/26a	fon. 70a; fk8/7	147	Hevaa	Vepsä	Okuliina Nikkanant. Sergein n.		Kui miä syntynyt sopinut
A 301/26b	fon. 70b; fk8/7	120	Hevaa	Vepsä	Okuliina Nikkanant. Sergein n.		Möö määmmä siuj jätämmä, möö määmmä siuj jätämmä
A 301/27a	fon. 71a; fk8/8	433	Hevaa	Vepsä	Okuliina Nikkanant. Sergein n.		Undamoilla uljas ukko, undamoilla uljas ukko; ai lole ai lole, undamoil- la uljas uu
A 301/27b	fon. 71b; fk8/8	219	Hevaa	Vepsä	Katriina Alek- seint. Vaskon n.		Kokkolintu vet e korvellindu joo, ai lole lole korvellindu joo
A 301/28a	fon. 72a; fk8/9	219	Hevaa	Vepsä	Katriina Alek- seint. Vaskon n.		Kokkolintu vet e korvellindu joo, ai lole lole korvellindu joo
A 301/28b	fon. 72b; fk8/9	217	Hevaa	Vepsä	Palaga Jefimont. Semenon n.		Virolaine poigoi viisas poikoi vii- sas, karjalainen mees kavala mees kavala
A 301/29a	fon. 73a; fk8/10	517	Hevaa	Vepsä	Palaga Jefimont. Semenon n.		Miä tyttöi pikkarainen, kezenkas- voinen kannainen; vot kalina dai vot malina
A 301/29b	fon. 73b; fk8/10	206	Hevaa	Vepsä	Palaga Jefimont. Semenon n.		Olin orjoina vet oi venoissa joo, ai lole lole ja venoissa joo
A 301/30a	fon. 74a; fk8/11	484*	Hevaa	Vepsä	Palaga Jefimont. Semenon n.		Eij oo ennem mein kylässä, ku eik oo meijen i rahvaHas
A 301/30b	fon. 74b; fk8/11	484	Hevaa	Vepsä	Palaga Jefimont. Semenon n.		Eij oo ennem mein kylässä, ai kali ai kali, ai kalinuska moja
A 301/31a	fon. 75a; fk8/12	207	Hevaa	Vepsä	Palaga Jefimont. Semenon n.		Lauloin ennen vet oi lapsemBana joo, huuzin ennen vet oi Hullum- pana joo
A 301/31b	fon. 75b; fk8/12	485	Hevaa	Vepsä	Palaga Jefimont. Semenon n.		Oo ei miul laulella pittäizi, eik ilootak ensinkää; ei miul laulella pittäizi, ei ilootak ensinkää
A 301/32a	fon. 76a; fk9/1	520	Hevaa	Murtove	Vassu Kaurilant. Ottipann.	K	Kadriina kotikannainen e, kadriina kotikannaine; kadriina kotikanain, kadriina kotikanain
A 301/33a	fon. 77a; fk9/2	505	Hevaa	Murtove	Vassu Kaurilant. Ottipann.	K	Lauloim miä ennen i lapsempana, lauloim miä ennen i lapsempana; lapsel lapsempana, lapsempana oonoi
A 301/33b	fon. 77b; fk9/2		Hevaa	Murtove	Vassu Kaurilant. Ottipann.	K	Kyllä on virsiä miulla ja miulla; kyllä on versijä miulla ja miulla
A 301/34a	fon. 78a; fk9/3	116	Hevaa	Lenttinen	eräs akka Lenttisissä		Pyhä ukko armolline, ilea pyHä isända
A 301/34b	fon. 78b; fk9/3	580	Hevaa	Murtove	Vassu Kaurilant. Ottipann.	K	Iivana on kojoisen(i) poikoi, iivana on kojoisen(i) poiko(i); ja kojo kojoisej, ja kojoisem poikoi
A 301/35a	fon. 79a; fk9/4	837	Hevaa	Murtove	Vassu Kaurilant. Ottipann.	K	A kzyzin i maaDa, kzyzin i maaDa; kzyzim maaDa velloilta velloilta, kzyzin maaDa velloilta velloilta
A 301/35b	fon. 79b; fk9/4	732	Hevaa	Murtove	Vassu Kaurilant. Ottipann.	K	A Hekkoi tyttöi, Hekkoi tyttöi; Hek- koi tyttöi Hemme tyttöi, Hekkoi tyttöi Hemme tyttöi

VIITE		IRS	PAIKKA	KYLÄ	LAULAJA	K	ALKUSÄE
A 301/36a	fon. 80a; fk9/5	149	Hevaa	Vepsä	Vassu Kaurilant. Ottipann.	K	Jouluna jumala synDyi; jouluna jumala synDyi
A 301/36b	fon. 80b; fk9/5	565	Hevaa	Murtove	Vassu Kaurilant. Ottipann.	K	A mitä miä laulan ku kuta laulam, mitä miä laulan ku kuta laulan; oi kuta laulan, kuta laulan oonoi
A 301/37a	fon. 81b; fk9/6	79	Hevaa	Murtove	Vassu Kaurilant. Ottipann.	K	Mitä mökköi mööHäs nousit; mitä mökkö mööHäs nousit
A 301/37a	fon. 81a; fk9/6	521	Hevaa	Murtove	Vassu Kaurilant. Ottipann.	K	A la ka katson(o) kannoilla, la ka katson(o) kannoilla(e); la ka katson kannoilla, la ka katson kannoilla
A 301/38a	fon. 82a; fk9/7	228	Hevaa	Murtove	Vassu Kaurilant. Ottipann.	K	Oi la kaljuv vaa kaduisillan; oi ul(u) votoi uulitsaisilla
A 301/38b	fon. 82b; fk9/7	566	Hevaa	Murtove	Vassu Kaurilant. Ottipann.	K	A kaler(e)vikoi kylvi kagroï, kaler(e)vikkoi kylvi kagroï; kylvi kylvi kagroin, kylvi kagroin joonoi
A 301/39a	fon. 83a; fk9/8	623	Hevaa	Murtove	Vassu Kaurilant. Ottipann.	K	marjukkaninen on miun emoinim, karjukkainine on kanDajaini; mar- jukkaine miun emmoini, karjukkai- ni kanDaja
A 301/39b	fon. 83b; fk9/8	722	Hevaa	Murtove	Vassu Kaurilant. Ottipann.	K	A velloini ja vaa toi vennoisen seppoi; rosaska ja loja
A 301/40a	fon. 84a; fk9/9	829	Tyrö	Yhimäki	Katriina Joosepint. Josu		Mänin suolle sotkomaHa liilolii; loo loo lollolloo liilolii, loo loo lollolloo liilolii
A 301/40b	fon. 84b; fk9/9	361	Tyrö	Yhimäki	Katriina Joosepint. Josu		Istuu tyttö mustatukka mustatukka
A 301/41a	fon. 85a; fk9/10	363	Tyrö	Yhimäki	Katriina Joosepint. Josu		Miss siä mökkö mööhääv viivyt; kauvan kankelo makaisit ja makai- sit; kyl miä tiijem missä viivyt
A 301/41b	fon. 85b; fk9/10	200	Tyrö	Yhimäki	Katriina Joosepint. Josu		La laulan liki kotija; ai ta lole lole ja kotija
A 301/42a	fon. 86a; fk9/11	501	Tyrö	Yhimäki	Katriina Joosepint. Josu		Anni tyttöj ainoi tyttöj, oli yksi maksoi kaksi; maksoi maksoi kaksi, maksoi kaksi joonoi
A 301/42b	fon. 86b; fk9/11	922	Tyrö	Yhimäki	Katriina Joosepint. Josu		Mänin soikkolan sottaa, pärehinen miekka vyöl; hy hä tilutalujaa, pärehinen miekka vyöl
A 301/43a	fon. 87a; fk9/12	596	Tyrö	Yhimäki	Onikka Joko- ront. Juhanan n.		SaDoi ukko uutta lunDa, uuden kuominan ettee; ja ettee etteehe, ja etteehe joonoi
A 301/43b	fon. 87b; fk9/12	200*	Tyrö	Yhimäki	Katriina Joosepint. Josu		Olim miä tyttöi pikkarainen; ai ta lole lole pikkarainen
A 301/43c	fon. 87c; fk9/12	214	Tyrö	Yhimäki	Onikka Joko- ront. Juhanan n.		Katriina kotikannainen; kati kok- koilinnukkainen
A 301/44a	fon. 88b; fk10/1	783	Tyrö	Yhimäki	Katriina Joosepint. Josu		mänin metsäHä kezoilla rallalla
A 301/44a	fon. 88a; fk10/1	361*	Tyrö	Yhimäki	Katriina Joosepint. Josu		Ulos savu saunoistasi saunoistasi
A 301/45a	fon. 89a; fk10/2	170	Hevaa	Yhimäki	Onikka Joko- ront. Juhanan n.		[...] Lendeli kessoisem päivöin; ai ta lole lole ja kessoisen
A 301/45b	fon. 89b; fk10/2	383	Hevaa	Yhimäki	Onikka Joko- ront. Juhanan n.		Veikkoni vennoisen seppoi, laivoin seppoi lagluen; ai luuli laglueil, laivoin seppoi laglueil
A 301/46a	fon. 90a; fk10/3	209	Hevaa	Yhimäki	Onikka Joko- ront. Juhanan n.	K	Kerallizet pois männöövät; keralli- zet pois männöövät
A 301/46b	fon. 90b; fk10/3	209	Hevaa	Yhimäki	Onikka Joko- ront. Juhanan n.		Tulгаа tytöt yötulille, tulгаа tytöt yötulille

VIITE		IRS	PAIKKA	KYLÄ	LAULAJA	K	ALKUSÄE
A 301/47a	fon. 91a; fk10/4	382	Tyrö	Yhimäki	Onikka Joko- ront. Juhanan n.		Jo meillä ero tuloo, vaikeva o, on harota; ai luuli ja harot, vaikea ono harota
A 301/47b	fon. 91b; fk10/4	579	Tyrö	Yhimäki	Mari Juhanant. K		Oli ennen meihen kaul, suuri ringi tyttölöi; ai luuli tyttölöi, suuri ringi tyttölöi
A 301/48a	fon. 92a; fk10/5	451	Tyrö	Yhimäki	Vassu Kontratant.		Pettelikkoi miun emoini, pettelikkoi miun emoini; ja emo emoini, ja emoini joonoi
A 301/48b	fon. 92b; fk10/5	451*	Tyrö	Yhimäki	Vassu Kontratant.		Iivana kojosem poikoi, iivana ko- joisem poikoi; ja koje kojeisen, ja kojoisem poikoi
A 301/49a	fon. 93a; fk10/6	494	Tyrö	Yhimäki	Anni Sakarint. Varttunen		Anni tyttöi ainoi tyttö, anna tyttöi ainoi tyttö, ainoi tyttö
A 301/49b	fon. 93b; fk10/6	487	Tyrö	Yhimäki	Anni Sakarint. Varttunen	K	La laulan liki kotija, lik iusta uikuttal(le); uikutte uikutte, liki usta uikutte
A 301/50a	fon. 94a; fk10/7	380	Tyrö	Yhimäki	Anni Sakarint. Varttunen		Kadri kuuluda kuningas, suotta teGi suomet linnoi; ai sveni kalinkoi, ja grugoi galobnikkoi
A 301/50b	fon. 94b; fk10/7	190	Tyrö	Yhimäki	Anni Sakarint. Varttunen		la miä laulal lapselleni, pojalleni poimettelen
A 301/50c	fon. 94c; fk10/7	224	Tyrö	Yhimäki	Anni Sakarint. Varttunen		lens too kukkoi kuurimmaalda, laskisi lapesta linDu
A 301/56a	fon. 100a, fk10/13		Tyrö?		tuntematon laulaja		Pettelikkoi miun emoini, pettelikkoi miun emoini; ja emo emoini, ja emoini joonoi

MÄGISTE 1920- TAI 1930-LUVULLA (ERA FON. 372)

VIITE	PAIKKA	KYLÄ	LAULAJA	ALKUSÄKEET
ERA Fon 372 a	Narvusi	Kallivieri	Valpuri Vohta	tule uni [ulkoteiltä], käy lapsen kätkyve
ERA Fon 372 b	Narvusi	Kallivieri	Valpuri Vohta	[tunnen tunnen ken vaa tulloo, arvaan, ar] vaan ken aijaaha
ERA Fon 372 c	Narvusi	Kallivieri	Valpuri Vohta	yks oli väärä miun emoini, miun emoini; toin oli väärä miun issoini miun issoini

KREEK 1922 (ERA FON. 207–209)

VIITE	PAIKKA	KYLÄ	LAULAJA	ALKUSÄE
ERA Fon. 207	Soikkola	Joenperä	Darja Lehti	I mammani minnoo synnytteli, mustas savutuvas
ERA Fon. 208	Soikkola	Joenperä	Darja Lehti	TeGi turhin miun emmoine, teki vaa turHin tuutijain
ERA Fon. 209 a	Soikkola	Joenperä	Darja Lehti	Ter(e)ve (o) tuttua tuppaaHa, ter(e)ve tuttua tuppaaHa
ERA Fon. 209 b	Soikkola	Joenperä	Darja Lehti	Oi juu vaa kurkku kannan kagla
ERA Fon. 209 c	Soikkola	Joenperä	Darja Lehti	Oi täss on lusti noori(in) noista noori(in) noista

VÄISÄNEN 1914 (SKSÄ A 302–303)

Viitteet:

s) = SKS KRA Väisänen A.O. 1913-1915 s);

Laat. 3:3 = SKS KRA laatikko 3:3 Inkerinmaa. Vihko sävelmämuistiinpanoja.

VIITE	MUUT VIITTEET	PAIKKA	KYLÄ	LAULAJA	ALKUSÄE
SKSÄ A 302/97	s) 10; fonokop028_07	Narvusi	Kirjamo	Maarja Kiiranen ja kolme nuorta naista	Terve kuu terve päivä, terve kuu terve päivä
SKSÄ A 302/98c	fonokop028_07	Narvusi	Kirjamo	”Kaksi naista” (tai enemmän?)	Lie lie liekki kie kie liekki, lie lie liekki kie kie liekki
SKSÄ A 303/7	s) 16; Laat. 3:3, s. 2; fonokop028_09	Narvusi	Ropsu	Matti Pukonen	Olin orjana Virossa ja Virossa, käin kylässä käskyläissä käskyläissä
SKSÄ A 303/8	s) 16; Laat. 3:3, s. 2; fonokop028_09	Narvusi	Ropsu	Matti Pukonen	Läksin suolle soutamahan, aholle ajelemahan
SKSÄ A 303/13	s) 25; Laat. 3:3, s. 3; fonokop028_10	Narvusi	Ropsu	Matti Pukonen	Läksin koista kulemahan, veräjiltä vieremähän
s) 59	Laat. 3:3, s. 5	Soikkola	Risumäki		Mikä meien ikkunalla, meroi meien ikkunalla
s) 60	Laat. 3:3, s. 5	Soikkola	Risumäki		Laga mie katson liekkujame, kiusa-mie-elen liekkujame

VÄISÄNEN 1931 (SKSÄ A 507)

Mari Vahterin mukaan hän kävi mukana laulamassa kuorossa vuonna 1931 pidetyssä IV suomalais-ugrilaisessa kulttuurikongressissa (16–18.6.) Esilaulajana oli Jevdokia Räkälä, muina laulajina Olga Paju Räkälästä ja Mari Väimel Kallivierestä. (SKS KRA Laiho L. 5415.) Ilmeisesti Väisänen teki esilaulajan nimeä lukuunottamatta kontekstiedottomiksi jääneet äänityksensä tässä yhteydessä.

VIITE	PAIKKA	LAULAJA	K	ALKUSÄKEET
SKSÄ A 507/8 a	Narvusi	Jeodokia Räkälä	K	Tulin maille vierahille, tulin maille vierahille
SKSÄ A 507/8 b	Narvusi	Jeodokia Räkälä	K	Helise heliä metsä, kolise komia koropi; ja komia korpi ja komia korpi
SKSÄ A 507/9 a	Narvusi	Jeodokia Räkälä	K	Mie liehe lie liekkujani, mie he lie lie liekkujani
SKSÄ A 507/9 b	Narvusi	Jeodokia Räkälä	K	Aa tytöt(e) lustit(e) luuraeltii luuraeltii, tytöt(e) lustit(e) luuraeltii luuraeltii
SKSÄ A 507/9 c	Narvusi	Jeodokia Räkälä	K	Emo neuvoi neitojani, neuvo neitojani neuvo neitojani

LAIHO JA VIRON YLEISRADIO 1937 (SKSÄ L 87–101)

Äänityksistä tarkemmin luvussa 2: Aili ja Lauri Laiho; laulajista ja heidän kotikylistään tarkemmin lisäksi liitteessä 1. Kuorossa laulaa ilmeisesti aina viisi laulajaa eli ne, jotka eivät laula esilaulua, sooloesityksiä on vain muutama. Pitkät laulut on nauhoitettu useassa päätöksessä, jotka eivät aina sijoitu peräkkäisiksi viitteiksi. Nauhat L 99b, 100a ja 100c ovat samaa jatkumoa, mutta erillisiä kokonaisuuksia.

Viite: L = SKSÄ L.

VIITE	PAIKKA	LAULAJA	K	ALKUSÄE
L 87a	Narvusi	Tatjana Jegorov	K	Oi Annikka turuisen tyttö joi turuisen; Annikka turuisen tyttö joi turuisen
L 87b	Narvusi	Tatjana Jegorov	K	Oo la miä tantsin tapsuttelen tapsuttelen; la miä tantsin tapsuttelen tapsuttelen
L 87c	Narvusi	Mari Vahter	K	Helise helijä metsä, komise komia kor(o)pi; ja komia korpi, ja komia korpi
L 87d	Narvusi	Tatjana Jegorov	K	Ohtoni ohto miun osaksi; oi galina lee miun osaksi
L 88a-c, 89a	Narvusi	Anna Kivisoo	K	Anni tyttö aino tyttö, oli ainava emolla; estradza, oli ainava emolla, estradza, oli ainava emolla
L 89b	Narvusi	Anna Kivisoo	K	Ooo nyt on lusti nuoren noissa nuoren noissa; nyt on lusti nuoren noissa nuoren noissa
L 89c	Narvusi	Anna Kivisoo	K	Tupa täyn on tuppasuita tuppasuita; tupa täyn on tuppasuita tuppasuita
L 90a	Soikkola	Darja Lehti	K	Oi pääskölintu päivälintu, too ihhala ilmal lintu; pääskylintu päivälintu, too ihhala ilmal lintu
L 90b	Narvusi	Mari Vahter		Ää ää ämmäl lasta, ää ää pikkaraista, vai vai vai vai
L 90b	Narvusi	Valpuri Vohta		Nukuta Jumala lasta, makauta Maarijaisen, ää ää äää
L 90c	Narvusi	Anna Kivisoo		Nuku nuku yksi silmä, tor(o)ku tor(o)ku toine sil(i)mä, bai bai bai bai
L 91a, L 92a2, L 91b	Narvusi	Anna Kivisoo	K	Kui tulloo syvä syky, kova tal(a)vi tallajaa; kaalinna kaalinna kaalinam maja, kova talvi tallajaa, kaalinna kaalinna kaalinam maja, kova talvi tallajaa
L 91b2	Narvusi	Anna Kivisoo	K	Tuttu luttu miä trubitin, paappa minnuu paimeneksi; kaalinna kaalinna kaalinam maja, paappa minnuu paimeneksi, kaalinna kaalinna kaalinam maja, paappa minnuu paimeneksi
L 92b	Narvusi	Tatjana Jegorov	K	Tulkaa kokkii kittämää vaa kiittämää vaa; tulkaa kokkii kiittämää vaa kiittämää vaa
L 92c	Narvusi	Valpuri Vohta	K	Tulkaa kokkii kittämää vaa kiittämää vaa; tulkaa kokkii kiittämää (vaa) kiittämää vaa
L 93a, L 94a, L 93b	Narvusi	Anna Kivisoo	K	Menin maammalleni marjah, kantajalle karpaloo; menin maamma/oolleni marjah, kantajalla karpalooh
L 94b	Narvusi	Mari Vahter	K	Hoz miä itken hoz miä laulan, ei mium päiväni parene; hoz miä itken hoz miä laulan, ei mium päiväni pare(ne)
L 95a	Narvusi	Anna Kivisoo	K	La ko vieretäv vilulla, kajahotan kasteHella; la ko vieretäv vilulla, kajahu/otan kasteHella
L 95b	Narvusi	Tatjana Jegorov	K	La läHel läpi kyläistä; la lähel läpi kyläisen
L 95c	Narvusi	Valpuri Vohta	K	Tehkää yksi ympärikko ympärikko; tehkää yksi ympärikko ympärikko (kuin miä kasvelin kanainen)
L 95d	Narvusi	Valpuri Vohta	K	Yks oli väärä miun emoini miun emoini; yks oli väärä miun emoini miun emoini
L 96a	Narvusi	Anna Kivisoo	K	Ei mium pitäs lauleHella, eig ilota ensinkä(nä); kaal'inna kaal'inna kaal'inammajaa, ei(j) ilota ensinkä(n)ä, kaal'inna kaal'inna kaal'inammajaa, ei(j/g) ilota ensinkää

VIITE	PAIKKA	LAULAJA	K ALKUSÄE
L 96b	Narvusi	Valpuri Vohta	Läksin i raukka raatamaa, kultani kanssa kuokkimaa; hoi goore hoi peda, kultani kanssa kuokkimaa, hoi goore hoi peda, kultani kanssa kuokkimaa
L 97a	Narvusi	Anna Kivisoo	K Oi Mari sisarueni; oi Mari sisarueni
L 97b	Narvusi	Anna Kivisoo	K Oo lankoiseni lintuiseni; lankoiseni lintuiseni
L 97c	Narvusi	Anna Kivisoo	K Oi isämies isyvem poika; isämies isyvem poika
L 98a	Narvusi	Anna Kivisoo	K Oi Mari sisarueni; oi Mari sisarueni
L 98b	Narvusi	Anna Kivisoo	K Menkää eestä ristirahvas; menkää eestä ristirahvas
L 98c	Narvusi	Anna Kivisoo	K Oo olkoon tienattu Jumala; olkoon tienattu Jumala
L 98d	Narvusi	Valpuri Vohta	K Mihin viivyit i velvyiveni; mihin viivyit velvyivene
L 99a	Narvusi	Anna Kivisoo	K Oo oi Mari sisarueni; oi Mari sisarueni
L 99b	Narvusi	Anna Kivisoo	K Oi Mari sisarueni; oi Mari sisarueni
L 100a	Narvusi	Anna Kivisoo	K Oo oi Mari sisarueni; oi Mari sisarueni
L 100b	Narvusi	Valpuri Vohta	K Tunnen tunnen kev vaa tulloo; tunnen tunnen kev vaa tulloo
L 100c	Narvusi	Valpuri Vohta	K Oi vävy vävyjyeni; oi vävy vävyjyeni
L 100d	Narvusi	Anna Kivisoo	K Oo älä huuva hullu kuusi; älä huuva hullu kuusi
L 101a	Narvusi	Tatjana Jegorov	K Ooi hups hups hups hups Martikkine Martikkine; hups hups hups hups Martikkine Martikkine
L 101b	Soikkola	Darja Lehti	K Oi pyhä Ilija isäntä isäntä; oi pyhä Ilija isäntä isäntä; pyhä Pedro armolline armolline
L 101c	Narvusi	Anna Kivisoo	K (Oo) tulkaa tyttäret tulella tulella
L 101d	Narvusi	Anna Kivisoo	K Oo peremies peren isäntä; oi galina lee ja isäntä
L 101e	Soikkola	Darja Lehti	Oi juua kurkku kann kagla, kyl jalat kottiiHe veeväD

LIITE 5: TEEMOTTAISIA AINEISTOKOKONAISUUKSIA

Lukuihin 4–7 liittyvät keskeiset aineistokokonaisuudet teemoittain. Sävelmäviitteet on annettu tarkemmin kerääjittäin liitteessä 4.

PAIKALLISET NIMITYKSET

Tanssiin, leikkiin ja paikoillaan laulamiseen liittyvät nimitykset (tantsu-, hyppy-, rinki-, ympärikko-, leikki- ja ilta-):

TANTSU/HYPPY: SKVR III 234; SKS KRA Kohtamäki VK 41:5; L. Laiho 4735; SibA Launis 187; SKSÄ L 87b, 89b.

HYPPY: SKVR III 97 (alaviite), 3967.

RINKI: SKVR III 1581, 3967.

YMPÄRIKKO: SKVR III 1581; SKS KRA K. Salminen 193; V. Salminen 2948.

LEIKKI: SKVR III 1067, 1068, 1582, 1583.

ILTA: SKVR III 1052, 1057; SibA Launis 322.

Kalendaarirunoihin liittyvät nimitykset (laskiais-, liekku-, urpa-, jaani-, Iilia-, Pedro-, Martin-, kiletoi-, joul-, praasnikka-, kiitos-):

LASKIAIS: SKS KRA Mannonen 5514, 7672.

LIEKKU: SKVR III 44; 1069, 1905; SKS KRA Borenius e) 200, 600; SKS KRA L. Laiho 5342, 5390; Sääski 5529, 5618; SibA Launis 104.

URPA: SKVR III 1051, 2125.

JAANI(TULI)/KOKKO: SKS KRA V. Salminen 2968, 2971; SKSÄ L 101c.

ILIA/PEDRO: SKVR III 576, 1569, 1570; SKS KRA Enäjärvi-Haavio 536; Mannonen 5446.

MARTTI: SKVR III 241, 1805; SKSÄ L 101a.

KILETOI: SKVR III 73, 227, 228, 1047, 1904, 2284, 3657; SKS KRA K. Salminen 216.

PRAASNIKKA: SKVR III 1048, 1565, 1566, 1568, 3535; SKSÄ L 101b.

KIITOS: SKVR III 2079, 3497; SKS KRA Haavio 2719.

Häärunoihin liittyvät nimitykset (pulma-, hää-, kylvetys-, sauna-, istuttamis-, tervehtimis-, pöydän lunastamis-, kans-, opetus-, neuvo-, suku-, kokin kiitos-, lähtö-):

PULMA: SKVR III 2137, 2145, 2373, 2440, 2441, 2515; SKS KRA Angeria ERA:68, 85, 86, 87, 88-92, 98, 99; Borenius e) 193-195, 203, 204, 591, 594, 602; Haavio 2447, 2466, 2468, 2568; Haltsonen 6530:38; A. Laiho 2092, 2145, 2179; L. Laiho 4994, 4996, 5108, 5307, 5409; Sääski 5905, 5974; K. Salminen 265; SibA Launis 22, 30a, 30b, 84b; SKSÄ L 97a, 98a; 97b-100d; SKSÄ A 303/8.

HÄÄ: SKVR III 414, 415, 440, 3853, 3862, 3948, 4008, 4204; SKS KRA Enäjärvi-Haavio 857-859, 866; Mannonen 11116; V. Salminen 2905; Sääski 5921, 5905, 5962-5970; 5974 .

KYLVETTÄMINEN: SKS KRA Borenius e) 591; (Enäjärvi-Haavio 853); L. Laiho 4987, 5307; Sääski 5982; V. Salminen 2950; SKSÄ L 97a, 98 a, 98b.

SAUNA(STATULO): SKS KRA L. Laiho 4987, 5307; SKSÄ L 98b.

ISTUTTAMIS: SKS KRA L. Laiho 5309; SKSÄ L 99a.

TERVEHTIMIS/TERVETULO: SKVR III 2146; SKS KRA Sääski 5954, 5973; 5977-5978.

PÖYDÄN LUNASTAMISVIRSI: SKS KRA L. Laiho 5312; SKSÄ L 79c.

KANS(I): SKS KRA Sääski 5973, 5978.

OPETUS/NEUVO/NEUVOKKI: SKVR III 2264; SKS KRA Enäjärvi-Haavio 900; L. Laiho 4994; K. Salminen 115, 269; SKSÄ L 100c.

KOKIN (KIITOS): SKVR III 2550; SKS KRA Haavio 2467; A. Laiho 3441; K. Salminen 166, 267; SKSÄ L SKSÄ L 92 b, c.

LÄHTÖ: SKVR III 3483; SKS KRA L. Laiho 5316; SKSÄ L 99b.

Muihin paikallisiin lajeihin liittyvät nimitykset (lapsen-, liekutus-, kehto-, narri-, sotamiehen-, paimen-, eitsi-, öitsnikka-):

LAPSEN/LAPSIEN: SKVR III 3814; SKS KRA Haavio 2532; L. Laiho 5133; Mannonen 5463, 7636, 7638, 7655, 7657, 7658, 7659, 9776, 9780; K. Salminen 284 .

LIEKUTUS: SKS KRA Borenius e) 198; L. Laiho 5340.

KEHTOLAULU: SKVR III 1061, 1062, 1063, 1065; SKS KRA Enäjärvi-Haavio 526, 527; SibA Launis 37.

NARRI(MIS), NALJA, RAIPPA: SKVR III 1071; SKS KRA Haavio 2728; A. Laiho 2165; L. Laiho 4862, 4863, 4926, 4991; SKSÄ L 100b ja d.

SOTAMIEHEN: SKS KRA L. Laiho 5323; Mannonen 5514, 7639, 7654; K. Salminen 42; SKSÄ L 91a.

PAIMEN, EITSI, ÖITSNIKKA: SKVR III 327, 328, 1596, 1597, 3842, 3937, 3960; SKS KRA Mannonen. 5448

VIRON VIRSI: SKVR III 2521, 3825, 3993.

SURU/HALLEE: SKVR III 563; SKS KRA Kohtamäki VK 41:4; A. Laiho 2151, 2291.

LIIEKUKUVAUKSET

Taulukossa ovat keskeisimmät runokäsikirjoitusaineistoon sisältyvät liikkeen, laulutilanteiden ja laulamisen tapojen kuvaukset.

Viite = SKS KRA (+kerääjä ja numero) tai SKVR (numero).

S = viite sävelmään tai laulun muotorakenteeseen.

VIITE	LAULAJA	RUNO	TILANNE	MITEN	KETKÄ	S
Enäjäarvi-Haavio 460	Kivisoo, Anna	Anni tyttö aino tyttö		ympärikko	tytöt	S
Enäjäarvi-Haavio 463	Kivisoo, Anna	Läksin koista kulkemaa	Tuvassa	ympärikko	armotoin laps [esilaulaa]	
Enäjäarvi-Haavio 464	Orava, Mari	Varrain heitti miun emoni		töitä tehdessä	mies	
Enäjäarvi-Haavio 465	Mark, Katri	Läksin skouluun mie kotonta		tanssiessa / istuessa		
Enäjäarvi-Haavio 467	Vohta, Valpuri	Helise heliä metsä	Jyryn päivä; häissä	istuessa	naiset	S
Enäjäarvi-Haavio 468	Kivisoo, Anna	Täss on ollut ennen kylä; Nyt on lusti nuoren noista				S
Enäjäarvi-Haavio 469	Pohjalainen, Juljaana		Kesällä veneessä	istuessa		S
Enäjäarvi-Haavio 470	Vohta, Katri	T.ten hukuttaja		istuessa / ympärikko		
Enäjäarvi-Haavio 471	Vohta, Katri	Pääskylintu päivälintu	Kylän kadulla kesällä, tuvassa talvella			
Enäjäarvi-Haavio 472	Kivisoo, Anna	Nyt tuloo syvä syky	Tuvassa	ympärikko		
Enäjäarvi-Haavio 474	Kivisoo, Anna	Viron orja				S
Enäjäarvi-Haavio 475	Kivisoo, Anna	Laulaisin hyväisen virren				S
Enäjäarvi-Haavio 482	Kivisoo, Anna	Täss on tykky tyttölöi	Pyhänä		tytöt?	
Enäjäarvi-Haavio 486	Vohta, Valpuri	Yks oli väärä miun emoni	Pyhäiltaina	ympärikko / istuessa	tytöt	S
Enäjäarvi-Haavio 488	Vohta, Valpuri	Noin saneli miun emoni		ympärikko		S
Enäjäarvi-Haavio 490	Kivisoo, Anna	Tytöt lustit luuraelloot			pitkällä äänellä	S
Enäjäarvi-Haavio 491	Kivisoo, Anna	Kui mie kazvelin kanane	Ulkona, kylän kadulla	kulkien	tytöt	S
Enäjäarvi-Haavio 497	Vohta, Katri	Oi tytöt sulat sisaret		suurel äänel, guljanjella		
Enäjäarvi-Haavio 499	Vohta, Valpuri	Oi sitä omaa emyttä		ympärikko		S
Enäjäarvi-Haavio 500	Vohta, Valpuri	Varhain kuoli miun emoni	Häissä / pellolla	ympärikko / ?		
Enäjäarvi-Haavio 503	Pohjalainen, Juljaana	Kassa'ani kallistani	Tuvassa /?	istuessa / kulkien		

VIITE	LAULAJA	RUNO	TILANNE	MITEN	KETKÄ	S
Enäjärvi-Haavio 504	Mark, Katri	Kylähäni linnahani		kulkien	tytöt	
Enäjärvi-Haavio 505	Kivisoo, Anna	Menin metsähän kesolla	Metsään mennessä	kulkien	lapset	
Enäjärvi-Haavio 506	Pohjalainen, Juljaana	La ko vieretän vilulla		laulun aloitus		
Enäjärvi-Haavio 507	Kivisoo, Anna	La ko vieretän vilulla	Illalla	seisten		S
Enäjärvi-Haavio 510	Kivisoo, Anna	Tuterina taterina	Nastassie	tanssi, tihtii	vanha akka	S
Enäjärvi-Haavio 519	Kivisoo, Anna	Soua laiva joua laiva	Veneessä	istuesssa	tytöt	
Enäjärvi-Haavio 520	Vohta, Katri	Käin kylässä, Väin kylässä		juovuksissa	vanha mies	
Enäjärvi-Haavio 536	Kivisoo, Anna	Iliä pyhä isänt	Iilia?	ympärikko, kävelyaskelin	tytöt	
Enäjärvi-Haavio 539	Kivisoo, Anna	Lie lie liekkujani		liekulla		S
Enäjärvi-Haavio 546	Vohta, Valpuri	Läksin raukka raadamaa				S
Enäjärvi-Haavio 548	Vohta, Valpuri			toisel sanal		S
Enäjärvi-Haavio 549 (1)	Kivisoo, Anna	Puhtaasti lyyrillisiä lauluja, esim. La ko vieretän vilulla tai Nyt on tyynet nurmen nurkat	Ulkona ja muuallakin	seisten tai istuen		
Enäjärvi-Haavio 549 (2)	Kivisoo, Anna	useimmat laulut		ympärikko, taval-lisin askelin / tihtii		
Enäjärvi-Haavio 549 (3)	Kivisoo, Anna	Esim. Tytöt lustit luuraelee		ympärikko, hitaasti, pitkä ääni		S
Enäjärvi-Haavio 549 (4)	Kivisoo, Anna	Esim. Veneeseen surmattu veli, Emon kuolo, Läksin koista kulkemaa	Tuvassa	ympärikko, tavallisin tai hitain askelin		
Enäjärvi-Haavio 549 (5)	Kivisoo, Anna	Esim. Täss on tykky tyttöläitä	Pyhänä	guljanje		
Enäjärvi-Haavio 549 (6)	Kivisoo, Anna	Keinulauluja	Liekulla			
Enäjärvi-Haavio 549 (7)	Kivisoo, Anna		Pyhänä, kadulla	kulkien, tanssi	tytöt	
Enäjärvi-Haavio 550 (1)	Mark, Katri		Läpi kylän	kulkien, tanssi	tytöt	
Enäjärvi-Haavio 550 (2)	Mark, Katri		Ulkona, kylän kadulla	tanssi	tytöt ja pojatkin	
Enäjärvi-Haavio 550 (3)	Mark, Katri		Ulkona, kylän kadulla	ympärikko, tihtii	tytöt	
Enäjärvi-Haavio 550 (4)	Mark, Katri			ympärikko, tihtii / vienoo		
Enäjärvi-Haavio 550 (5)	Mark, Katri		Kallaalla	istuesssa	tytöt, pojat kuunt.	
Enäjärvi-Haavio 550 (6)	Mark, Katri			lyhyt laulu		S
Enäjärvi-Haavio 551 (1)	Bässina, Matrona	Läksin koista kulkemaa		tanssi, nopea		S

VIITE	LAULAJA	RUNO	TILANNE	MITEN	KETKÄ	S
Enäjäarvi-Haavio 551 (2)	Bässina, Matrona			kluutsa, tanssi		
Enäjäarvi-Haavio 551 (3)	Bässina, Matrona		Ulkona, kylän kadulla	ympärikko		
Enäjäarvi-Haavio 551 (4)	Bässina, Matrona			istuesssa, pitkä sävel		
Enäjäarvi-Haavio 551 (5)	Bässina, Matrona	Kysyin maata velloltani		ympärikko		
Enäjäarvi-Haavio 551 (6)	Bässina, Matrona	Laulan laulajat metsäh		kaksi rinnan, kulkiessa?, ympärikko?		
Enäjäarvi-Haavio 551 (7)	Bässina, Matrona	Pääskylintu päivälintu		seisten		
Enäjäarvi-Haavio 552	Vohta, Valpuri	Tehkää yksi ympärikko		ympärikko, kävelyaskelin		
Enäjäarvi-Haavio 553 (1)	Vohta, Valpuri	Avatkaa viron veräjä	Jyrin päivä, läpi kylän	Viron veräjä, nopeasti	tytöt ja naiset	
Enäjäarvi-Haavio 553 (2)	Vohta, Valpuri	Avatkaa viron veräjä	muulloinkin (kuin naiset Jyrkinä), läpi kylän	Viron veräjä	tytöt	
Enäjäarvi-Haavio 554	Pohjalainen, Juljaana	Esim. Anoin maata velloiltani		ympärikko, vienoo, hitaasti		S
Enäjäarvi-Haavio 555	Vohta, Valpuri	Esim. Varhain kuoli miun emoni	Ulkona, kylän kadulla	kulkien, Viron veräjä	tytöt	S
Enäjäarvi-Haavio 556 (1)	Pohjalainen, Juljaana		Metsästä työstä palatessa	kulkien		
Enäjäarvi-Haavio 556 (2)	Pohjalainen, Juljaana		Niittämästä tullessa	kulkien	tytöt	
Enäjäarvi-Haavio 556 (3)	Pohjalainen, Juljaana		Pyhänä, ulkona, läpi kylän	kulkien, vienoo, pitkällä nuotilla	tytöt ja nuorikot	
Enäjäarvi-Haavio 556 (4)	Pohjalainen, Juljaana		Pyhänä, talvella, tuvassa	tanssi	tytöt	
Enäjäarvi-Haavio 556 (5)	Pohjalainen, Juljaana		Pyhänä, kesällä, ulkona aukealla paikalla	tanssi	tytöt	
Enäjäarvi-Haavio 556 (6)	Pohjalainen, Juljaana		Pyhäiltoina?	Viron veräjä, nopeasti	tytöt?	
Enäjäarvi-Haavio 557	Kivisoo, Anna	Esim. Kuin mie kazvelin kanane	Pyhänä, ulkona, kylän kadulla	tanssi	tytöt	S
Enäjäarvi-Haavio 558 (1)	Vohta, Valpuri		Ulkona, kesällä	guljanje	nuoret	
Enäjäarvi-Haavio 558 (2)	Vohta, Valpuri		Talvella, tuvassa	huvittelu	nuoret	
Enäjäarvi-Haavio 559 (1)	Mark, Katri		Praasnikoilla, läpi kylän / kadulla	kulkien / tanssi, guljanje	tytöt, pojat syrjemällä	
Enäjäarvi-Haavio 559 (2)	Mark, Katri		Talvipraasnikka, viikkopyhät talvella	tanssi	tytöt ja pojat	
Enäjäarvi-Haavio 559 (3)	Mark, Katri		Pyhänä	ruskava, harmo-nikka	tytöt ja pojat	
Enäjäarvi-Haavio 559 (4)	Mark, Katri		Pyhänä	kazatska, harmo-nikka		
Enäjäarvi-Haavio 559 (5)	Mark, Katri		Pyhänä	kadrilli, harmo-nikka		
Enäjäarvi-Haavio 559 (6)	Mark, Katri		Pyhänä	ristitantsu		
Enäjäarvi-Haavio 566	Mark, Katri	Rekilaulu		ympärikko, pareitain ympäri	tytöt	

VIITE	LAULAJA	RUNO	TILANNE	MITEN	KETKÄ	S
Enäjärvi-Haavio 674 (1)	Kivisoo, Anna			kadrilli, harmonikka	pojat	
Enäjärvi-Haavio 674 (2)	Kivisoo, Anna			ympärikko, pareittain, harmonikka	tytöt	
Enäjärvi-Haavio 748	Kivisoo, Anna		Jyrin päivä, syömisensä jälkeen	ympärikko, hyppivät	naiset, josku painenkin	
Enäjärvi-Haavio 754 (1)	Vohta, Valpuri		Jyrinpäivä	ruskava	naiset	
Enäjärvi-Haavio 754 (2)	Vohta, Valpuri		Jyrinpäivä	Viron veräjä, nopeasti	naiset	
Enäjärvi-Haavio 770	Kivisoo, Anna		Troitsa	kulkien, tanssi	tytöt	
Enäjärvi-Haavio 771 (1)	Vohta, Katri		Troitsa, ulkona, kylän kadulla	kadrilli, guljanje, harmonikka	tytöt ja pojat	
Enäjärvi-Haavio 771 (2)	Vohta, Katri		Troitsa, ulkona, kylän kadulla	ruskava, guljanje, harmonikka	tytöt	
Enäjärvi-Haavio 771 (3)	Vohta, Katri		Troitsa, kylän kadulla	neljänkes, tanssi, guljanje, harmonikka	tytöt	
Enäjärvi-Haavio 771 (4)	Vohta, Katri		Troitsa, ulkona, kylän kadulla	ympärikko	tytöt	S
Enäjärvi-Haavio 771 (5)	Vohta, Katri	Lähemmä läpi kyläisen	Troitsa, ulkona, kylän kadulla	kluutsa, nopeasti	tytöt ja nuoret vaimot	S
Enäjärvi-Haavio 773 (1)	Kivisoo, Anna		Juhannusaatto, kokolla	kulkien, ryhmänä	tytöt	
Enäjärvi-Haavio 773 (2)	Kivisoo, Anna	Syty sytyttö tuli; tulkaa tyttäret tulella	Juhannusaatto, kokolla	ympärikko	tytöt	S
Enäjärvi-Haavio 774	Vohta, Katri		Juhannus	tanssi, laulu, harmonikka	tytöt ja pojat?	
Enäjärvi-Haavio 785	Vohta, Katri		Juhannus, ulkona, kylän kadulla	guljanje		
Enäjärvi-Haavio 790	Kivisoo, Anna		Iilia	guljanje	nuoret	
Enäjärvi-Haavio 794	Mark, Katri		Mikkeli	tanssi, ristitantsu, guljanje, harmonikka	tytöt	
Enäjärvi-Haavio 801	Kivisoo, Anna		Jouluna	ruskova, kadrilli, kazatska; besedat, harmonikka	nuoret	
Enäjärvi-Haavio 811-815	Vohta, Valpuri		Jouluna, läpi kylän	kulkien	tytöt	
Enäjärvi-Haavio 811-815	Vohta, Valpuri		Jouluna, tuvassa	tanssi		
Enäjärvi-Haavio 832	Vohta, Katri		Pyhäiltöina	liekulla, guljanje		
Enäjärvi-Haavio 834	Vohta, Valpuri		Illalla	liekulla, guljanje		
Enäjärvi-Haavio 835 (1)	Pohjalainen, Juljaana		Talvella, tuvassa	iltaa istumassa	tytöt	
Enäjärvi-Haavio 835 (2)	Pohjalainen, Juljaana		Talvella, tuvassa, pyhänä	tanssi, guljanje		
Enäjärvi-Haavio 835b	Kivisoo, Anna	Peremees pereisäntä	Pyhäiltöina, tuvassa	tanssi	tytöt ja pojat	S
Enäjärvi-Haavio 838	Vohta, Katri		Talkoissa	tanssi, laulu, ei soittimia	naiset	

VIITE	LAULAJA	RUNO	TILANNE	MITEN	KETKÄ	S
Enäjärvi-Haavio 864	Vohta, Katri	Terve kuvattu kulta	Häissä, morsius-talossa	permannolla	tytöt morsiamen puolelta	
Enäjärvi-Haavio 867-868	Vohta, Katri	Syökää langot juokaa langot	Häissä, morsius-talossa	pöytien luona kiertäen	tytöt	
Enäjärvi-Haavio 869	Vohta, Katri	Kokin kiitos	Häissä	ympärikko	naiset, ehkä joku mieskin mukana	
Enäjärvi-Haavio 870	Vohta, Katri	Kus sie lanko otit nämä tuumat	Häissä	ympärikko	naiset, ehkä joku mieskin mukana	
Enäjärvi-Haavio 871-872	Vohta, Katri	Yhen muotoiset molemmat	Häissä, sulhastalossa	istuvalla morsius-parille		S
Enäjärvi-Haavio 879	Vohta, Katri	Saimme saunan lämmittäjän	Häissä, sulhastalossa	ympärikko	sulhasen sukulaiset	S
Enäjärvi-Haavio 881-882	Vohta, Katri	Kenen tämä kylä kulune	Häissä, läpi kylän	ajassa	morsiamen sukulaiset	
Enäjärvi-Haavio 884	Vohta, Katri	La ko katson langon sillat	Häissä, sulhastalossa	ympärikko	morsiamen sukulaiset	
Enäjärvi-Haavio 885	Vohta, Katri	Kyll on lakkeet, kyll on käppeet	Häissä, sulhastalossa	ympärikko	morsiamen sukulaiset	
Enäjärvi-Haavio 895	Vohta, Katri	Ei oom maannut meie minoi	Häissä, sulhastalossa	ympärikko	naiset	
Enäjärvi-Haavio 896 (1)			Häissä, sulhastalossa	tanssi	nuoret	
Enäjärvi-Haavio 896 (2)			Häissä, sulhastalossa	ympärikko		
Enäjärvi-Haavio 896 (3)			Häissä, sulhastalossa	ruskova, harmonikka	miehet	
Enäjärvi-Haavio 907	Vohta, Valpuri	(Mari) sirkkunehköni, mitä istut silmät veessä	Häissä, morsius-talossa			S
Enäjärvi-Haavio 908	Vohta, Valpuri	Katso kaikki ristirahvas	Häissä, sulhastalossa	permannolta seisten	tytöt (kylän tytöt)	
Enäjärvi-Haavio 910	Kivisoo, Anna	Annini sisarueni; myö määmmä sinun jätämme	Häissä, sulhastalossa		morsiamen suku	S
Haavio 2429	Bässina, Matrona	Katso kuk linnukkaine	Häissä, sulhastalossa	seisten	morsiamen suku	
Haavio 2431	Bässina, Matrona	Pääskylintu päivälintu		istutaan, venyttäen	tytöt	
Haavio 2445	Bässina, Matrona	La ko vieretän vilulla	Illalla?	pitkä sävel		
Haavio 2453	Bässina, Matrona	Mitä työ tytöt suretta	Ulkona	sotamiehiä saattamassa	itse (tytöt, naiset)	
Haavio 2456	Bässina, Matrona	Läksin koista kulkemaa		kluutsa, tanssi		
Haavio 2462	Bässina, Matrona	Sotasanommat	Pyhänä	istuessa	tytöt	
Haavio 2464	Bässina, Matrona	T.ten hukuttaja	Läpi kylän / paikoillaan	istuessa / kulkien		
Haavio 2472	Bässina, Matrona	Laulaisin hyväisen virren	Tuvassa tai tiellä	ympärikko		
Haavio 2475	Kivisoo, Anna	Mänin emolle marjaa	Marjaan mennessä	kulkien	tytöt	

VIITE	LAULAJA	RUNO	TILANNE	MITEN	KETKÄ	S
Haavio 2495	Lehti, Darja	Täss on lusti nuoren noissa, varatoin oon vanhemmista	ympärikko	ympärikko		S
Haavio 2496	Lehti, Darja	Nyt tulloo syvä sykysy		sotamiehiä saattamassa	tytöt	
Haavio 2498	Lehti, Darja	Oi pääskylintu päivälintu		ympärikko		
Haavio 2500	Lehti, Darja	Ilotkaat iloized nuoret		töitä tehdessä	vanha ämmä	
Haavio 2514	Pohjalainen, Juljaana	Jopa illakko tulloo	illalla		piikatyttö	
Haavio 2525	Haukka, Valpuri	Kulerva kalervalainen; Lähemmä läpi kyläisen	kluutsa / ympärikko	kluutsa / ympärikko		
Haavio 2541	Pohjalainen, Juljaana	Tehkää illalla illoo	Nastassie	laulun aloitus	tytöt	
Haavio 2547	Pohjalainen, Juljaana	Oi tytöt sulat sisaret		töitä tehdessä		
Haavio 2558'	Pohjalainen, Juljaana	Annikka turusen tyttö	Pyhänä, tuvassa / liekulla	ympärikko, hitaasti		S
Haavio 2560	Pohjalainen, Juljaana	Tuttu luttu mie trubitin	Ulkona		poikaset	
Haavio 2568	Haukka, Valpuri	Poika tuoreesta tuloo; aja aja veljyveni	Häissä, sulhas-talossa	seisten?, kujalla	tytöt	S
Haavio 2570 (1)	Haukka, Valpuri	La kyselen kannottele	Kallaalla	istuessa	tytöt	S
Haavio 2570 (2)	Haukka, Valpuri		Kallaalla	leikki; tanssi	tytöt ja pojat	
Haavio 2603	Pohjalainen, Juljaana	balladi: Nuori meis kihlas morsiamen		laulettiin harmonikan kanssa	tytöt	
Haavio 2688	Pohjalainen, Juljaana	Avatkaa viron veräjä	Läpi kylän, Jyrin päivänä ja muulloin, talkoissa	Viron veräjä, nopeasti	tytöt ja pojatkin joskus	
Haavio 2692	Leppik, Asastiija		Jyrinpäivä, toiseen kylään	tanssi, guljanje	naiset	
Haavio 2695	Siller, Maria Semonont. Siller		Jyrinpäivä	guljanje	naiset	
Haavio 2697 (1)	Lehti, Darja		Jyrinpäivä	ympärikko, guljanje	naiset	
Haavio 2697 (2)	Lehti, Darja		Pedro, Miikkula, Maaria ja Jyri	tanssi, guljanje	naiset	
Haavio 2704	Haukka, Valpuri	Avatkaa viron veräjä	Jyrin päivä, läpi kylän	Viron veräjä, tanssi		
Haavio 2729	Saksa, Valpuri		Igrissat	barabanen lyönti, laulaminen	nuoret	
Haavio 2733	Kivisoo, Anna	Giledoi galedoi, kana sittu kannervoi	Kiletoi	ympärikko, tanssi	tytöt	
Haavio 2771 (1)	Bässina, Matrona	Pyhä Pedru kormelits	Pedro, läpi kylän	kulkien	tytöt ja nuoret naiset (oman kylän)	
Haavio 2771 (2)	Bässina, Matrona		Pedro, läpi kylän	kulkien, tanssi	vieraat	

VIITE	LAULAJA	RUNO	TILANNE	MITEN	KETKÄ	S
Haavio 2773	Bässina, Matrona	Oi tytöt sulat sisaret	Praasnikoilla, syömisen jälkeen, läpi kylän	kulkien	tytöt	
Haavio 2792	Lehti, Darja		Pedro, ulkkona, sillalla	tanssi, guljanje, harmonikka	tytöt, pojat	
Haavio 2810	Leppik, Asastiija		Kesällä, veneessä	istuesssa		
Haavio 2833	Bässina, Matrona		iltaa istumassa, saunassa	töitä tehdessä	tytöt, pojat	
Haltsonen 6530:39	Haukka, Valpuri	Avatkaa viron veräjä	Jyryn päivä, läpi kylän	kulkien, tanssi, nopeasti		
Kohtamäki VK 41:5	Paju, Olga	Tytöt lustit luuraellot		tanssi		
Laiho A. 2082	Haukka, Valpuri	Kylähäni linnahani	Kallaalla / läpi kylän			
Laiho A. 2086	Haukka, Valpuri	Mitä työ tytöt suretta	Kallaalla			
Laiho A. 2086	Haukka, Valpuri	Mitä työ tytöt suretta	Kallaalla			
Laiho A. 2088	Haukka, Valpuri	Olin orja velloil-leni	Häissä	tanssi, guljanje		
Laiho A. 2096	Haukka, Valpuri	Oi sie poika puolukkain	Kallaalla		tytöt	
Laiho A. 2097	Haukka, Valpuri	Mari marjasta tulloo	Kallaalla			
Laiho A. 2105	Bässina, Matrona	Elina sepän emäntä	Karjaa ajaessa		tytöt	
Laiho A. 2132	Bässina, Matrona	Hoz mie itken hoz mie laulan	Kallaalla / läpi kylän			
Laiho A. 2133	Bässina, Matrona	La ko vieretän vilulla	Heinämaalla, illalla		niittäjät	
Laiho A. 2147	Mark, Katri	Lähemmä läpi kyläisen	Kallaalla / läpi kylän			
Laiho A. 2148	Mark, Katri	Pääskylintu päivälintu	Kallaalla	seisten		
Laiho A. 2166	Hauki, Anastasija	La ko katson langon sillat		ympärikko		
Laiho A. 2210	Pajunen, Varpu	La lähen läpi kyläisen		kluutsa		
Laiho A. 2217	Varpu Pajusen miniä	La ko katson langon sillat	Häissä, sulhastalossa	seisten; ympärikossa	morsiamen sukulaiset	
Laiho A. 2221	Lehti, Darja	Täss on lusti nuoren noissa, varatoin oon vanhemmista	ympärikko	ympärikko		
Laiho A. 2264	Lulla, Juljaana	Muijen muijal päät olla (väli-muotoinen)		ympärikko, tiukku tytöt		
Laiho A. 2276	Otsa, Maria	Olin orjana virossa	Häissä	ympärikko	äiti	
Laiho A. 2277	Otsa, Maria	Soua laiva joua laiva	Veneessä	istuesssa		
Laiho A. 2291 (1)	Vohta, Valpuri	Helise heliä metsä	Kallalla, kesällä / häissä	istuesssa, hallee laulu		S
Laiho A. 2295	Pekkonen, Maria	Läksin koista kulkemaa	Häissä	tanssi		
Laiho A. 2329	Vohta, Katri			tanssi, harmonikka		

VIITE	LAULAJA	RUNO	TILANNE	MITEN	KETKÄ	S
Laiho A. 2337	Otsa, Maria	Lankoiseni lin- tuiseni		Viron veräjä		
Laiho A. 2345	Vahter, Mari	Ups ups ups Martikkeen	Martin päivä, tuvassa	ympärikko	tytöt	
Laiho A. 2347	Haukka, Valpuri	Avatkaa viron veräjä	Jyrin päivä, läpi kylän	kulkien	tytöt ja pojat ja nuoret naiset	
Laiho A. 2348	Pekkonen, Maria	Kun tulloo syvä sykysy		sotamiehiä saatta- massa	tytöt ja muutkin	
Laiho A. 2372	Mark, Katri	Rekilaulu	Tuvassa, illalla	istuessa	tytöt?	
Laiho A. 2374	Hovaskin, Anna	Viientoista vuoten vanhan, pojat alkaa surra, ai voi pojat voi voi pojat, syksy tulloo ettee	Syksyllä, iltaa istumassa	besedat	tytöt pojille	
Laiho A. 2535	Haukka, Valpuri		Kallaalla	tiukku	tytöt (ja pojat mukana leikissä)	
Laiho A. 2536	Lehti, Darja			ympärikko, tiukku		
Laiho A. 2574	Haukka, Valpuri			sotamiehenotto	kylän väki	
Laiho A. 2576 (1)	Bässina, Matrona		Pedro	tanssi, harmo- nikka	naiset	
Laiho A. 2576 (2)	Bässina, Matrona	”kaikenlaiset laulut”	Pedro	istuessa, pöydän ääressä	naiset	
Laiho A. 2576 (3)	Bässina, Matrona	Läksin koista kul- kema ja kaiken- laiset laulut	Pedro	kluutsa	naiset	
Laiho A. 2581	Mark, Katri		Akkajaiset	pöydässä	muutama talo yhdes- sä, miehet naiset	
Laiho A. 2585	Mark, Katri		Jyrinpäivä	tanssi, guljanje; kulkien	naiset	
Laiho A. 2596	Saksa, Valpuri		Eitsissä	liekulla, laulettiin	lapset	
Laiho A. 2607 (1)	Ahonen, Mari		Jouluna, illalla	tiukku	nuoret	
Laiho A. 2607 (2)	Ahonen, Mari		Jouluna	kadrilli; ruskava; harmonikka	nuoret	
Laiho A. 2614 (1)	Mark, Katri		Pyhänä, kallaalla, läpi kylän		nuoret	
Laiho A. 2614 (2)	Mark, Katri		Arkena, kallaalla		nuoret	S
Laiho A. 2615 (1)	Haukka, Valpuri		Pyhänä, kesällä kallaalla; talvella tuvassa	harmonikka	nuoret	
Laiho A. 2615 (2)	Haukka, Valpuri		Pyhänä, kesällä, läpi kylän		nuoret	
Laiho A. 3345	Vohta, Valpuri	Kylpiikko kype- lyeni	Häissä, morsius- talossa		tytöt	S
Laiho L. 4732	Jegorova, Tatjana	Mänin maammolleni marjaa	Liekulla tai ”multapalkkil majoi välil”	istuessa		
Laiho L. 4735	Jegorova, Tatjana	La mie tantsin tapsuttelen		ympärikko, tanssi	tytöt	

VIITE	LAULAJA	RUNO	TILANNE	MITEN	KETKÄ	S
Laiho L. 4736	Jegorova, Tatjana	La lähen läpi kyläisen	Kihlajaisissa, läpi kylän		tytöt	
Laiho L. 4750	Jegorova, Tatjana	Ups ups ups Martikkeen	Martinpäivä	ympärikko		
Laiho L. 4832	Otsa, Maria	Täss on lusti nuoren noissa; Täss on ollut enne kylä	Kallaalla	ympärikko	nuoret	
Laiho L. 4848	Otsa, Maria	Mitä suonon peren isälle	Häissä, sulhasta- lossa	ympärikko	pulmaväki	
Laiho L. 4902	Otsa, Maria	”vaik milline virs, mikä sopi vaa”		kluutsa	tytöt	
Laiho L. 4916	Otsa, Maria		Iltaa istumassa, saunassa	istuesssa, arvoituksia	tytöt ja pojat	
Laiho L. 4979	Vohta, Valpuri	Liuvu vene ter- varinta	Kesällä, veneessä	istuesssa	tytöt (ja pojat soutivat)	
Laiho L. 4980	Vohta, Valpuri	Terve tupa neljän- urkka	Häissä, sulhastalossa	seisten	morsiamen sukulaiset	
Laiho L. 4981	Vohta, Valpuri	La ko katson langon siltoi	Häissä, sulhastalossa	ympärikko, hyppivät		
Laiho L. 4982	Vohta, Valpuri	Lankoiseni lin- tuiseni	Häissä, sulhastalossa	pöydässä		
Laiho L. 4993	Vohta, Valpuri	Tunnen tunnen ken tulloo	Häissä	ympärikko		
Laiho L. 4994	Vohta, Valpuri	Oi vävy vävyjueni	Häissä		pulmaväki	S
Laiho L. 4998	Vohta, Valpuri	Tehkää yksi ympä- rikko; Kui mie kazvelin kanaine	ympärikko	ympärikko		
Laiho L. 5000	Vohta, Valpuri	Älkää pankaa työ pahaksi		ympärikko	tytöt (ilman poikia)	
Laiho L. 5001	Vohta, Valpuri	Läksin raukka raatamaa	Häissä		eno	S
Laiho L. 5053	Lulla, Juljaana		Talkoissa	tanssi		
Laiho L. 5103	Artamonov, Olga	Marjukkaine miun emoni		ympärikko		
Laiho L. 5111	Vohta, Katri	Avatkaa viron veräjä	Häissä, morsius- talossa	seisten?	pulmaväki	
Laiho L. 5136	Lehti, Darja	Oi, teki turhin miun emoni		ympärikko		
Laiho L. 5165 (1)	Lehti, Darja		Jyrin päivä, kylän kadulla	tanssi, tuba	paimen laski tubaa	
Laiho L. 5165 (2)	Lehti, Darja		Jyrin päivä, tu- vassa	tantsu	esilaulaja kiukaalla	
Laiho L. 5168	Lehti, Darja	Pyhä Iilja isäntä	Iilia ja Pedro	ympärikko	tytöt ja nuoret naiset	
Laiho L. 5177	Leppik, Asastiija		Pyhänä	guljanje	tytöt	
Laiho L. 5213	Hauki, Maria	Kylähäni linnaha- ni; ei miun laulel- la pitäisi		kulkien	tytöt	S
Laiho L. 5225 (1)	Hauki, Maria		Syksyllä, iltaa istumassa	töitä tehdessä, besedat	tytöt, pojat	
Laiho L. 5225 (2)	Hauki, Maria		Neljäs päivä	tanssi	tytöt ja pojat	

VIITE	LAULAJA	RUNO	TILANNE	MITEN	KETKÄ	S
Laiho L. 5225 (3)	Hauki, Maria		Etoispäivä	tanssi	tytöt ja pojat (vieraan kylän)	
Laiho L. 5226	Hauki, Maria	venäjäksi	Nastassie	tanssi, harmonikka	naiset	
Laiho L. 5228	Hauki, Maria	venäjäksi	Miikkula, talosta taloon	tanssi, guljanje, harmonikka		
Laiho L. 5229	Hauki, Maria	venäjäksi	Jyrinpäivä	tanssi, guljanje, tuba	naiset (ja paimen)	
Laiho L. 5232-5235	Hauki, Maria	venäjäksi	Praasnikoilla	liekulla, harmonikka		
Laiho L. 5248	Hovaskin, Anna	Akka teki priski osainen	Pellolla niittämisen jälkeen		niittäjät	
Laiho L. 5249	Hovaskin, Anna		Laskiainen, toisissa kylissä	tanssi, besedat	tytöt ja pojat	
Laiho L. 5250	Hovaskin, Anna		Eitsissä	tanssi, tuba	pojat	
Laiho L. 5255 (1)	Hovaskin, Anna		Talvella, tuvassa	besedat		
Laiho L. 5255 (2)	Hovaskin, Anna		Kesällä, ulkona	guljanje		
Laiho L. 5256	Hovaskin, Anna		Talvella, tuvassa	ruskava parittain/ ympärikko; kadrilli; polkka; besedat, harmonikka		
Laiho L. 5309	Kivisoo, Anna	Issut kannessa ihala	Häissä, morsiuustalossa	pöydässä	tytöt	
Laiho L. 5314	Kivisoo, Anna	Lankoiseni lintoiseni	Häissä, sulhastalossa	pöydässä	morsiamen sukulaiset	
Laiho L. 5324	Kivisoo, Anna	Helise heliä metsä (leino leski)	Marjaan mennessä	kulkien	tytöt	
Laiho L. 5328	Kivisoo, Anna	La ko vieretän vilulla	Illalla	guljanje	tytöt	
Laiho L. 5337	Kivisoo, Anna	La lähen läpi kyläisen		kluutsa		
Laiho L. 5338	Kivisoo, Anna	Täs oli enne kylä		kluutsa		
Laiho L. 5339	Kivisoo, Anna	Kui tulloo syvä syky		sotamiehiä saattamassa	tytöt	
Laiho L. 5343	Kivisoo, Anna	Peremies pereisäntä	Talvella	ympärikko	tytöt	
Laiho L. 5347	Kivisoo, Anna	Annikka turusen tyttö		kulkien	tytöt	
Laiho L. 5348	Kivisoo, Anna	Laulaisin hyväisen virren		kulkien	tytöt	
Laiho L. 5350	Kivisoo, Anna	Tuttu luttu mie trubitin	Metsässä, paimenessa		paimen-pojat	
Laiho L. 5353	Kivisoo, Anna	Jauhan jauhan jaaruttelen		töitä tehdessä		
Laiho L. 5354	Kivisoo, Anna	Keträän keträän keikuttelen		töitä tehdessä		
Laiho L. 5360	Kivisoo, Anna	Pääskylintu päivälintu	Kesällä, ulkona	tanssi, guljanje	tytöt	
Laiho L. 5390	Kivisoo, Anna	Liekkuvirsi		liekulla, laulettiin		S
Laiho L. 5396	Markus, Anna	Kokin kiitos	Häissä	ympärikko, nopeasti		
Laiho L. 5899	Ahonen, Katri	La ko katson langon sillat	Häissä, sulhastalossa	tanssi		

VIITE	LAULAJA	RUNO	TILANNE	MITEN	KETKÄ	S
Laiho L. 5900	Ahonen, Katri	Tere tupa neljänurkaa	Häissä, sulhastalossa	seisten	morsiamen sukulaiset	
Laiho L. 5910	Tuisk, Maria	Mit issut sie surune	Häissä, morsius-talossa	pöydässä	tytöt	
Laiho L. 5911	Tuisk, Maria	Avatkaa viron veräjä	Läpi kylän			
Laiho L. 5917	Haukka, Valpuri	Kulerva kalervainen		kluutsa		
Laiho L. 5987 (1)	Kivisoo, Anna		Pedro, joen ääressätanssi		naiset (ja miehet?)	
Laiho L. 5987 (2)	Kivisoo, Anna		Pedro, ulkona	ruskova; kuuke; kašatska, neljä tytöt ja hyppi; harmonikka, pojat kannel		
Laiho L. 5987 (3)	Kivisoo, Anna	Iilia pyhä isäntä	Pedro, kallaalla		tytöt	
Laiho L. 5987 (4)	Kivisoo, Anna		Pedro	kampanja	tytöt ja pojat	
Laiho L. 5990	Kivisoo, Anna	Ai sai sai santikkene	Martinpäivä	ympärikko	tytöt	
Laiho L. 5993	Vohta, Katri		Jyrinpäivä, läpi kylän	tanssi	naiset	
Laiho L. 5998	Vohta, Valpuri	tehkää yksi ympärrikko; kui mie kazvelin kanane	ympärikko	ympärikko		
Laiho L. 6000	Kivisoo, Anna	Pyhä Iilja isäntä	Iilia	tanssi, hypittiin	aikuiset	
Laiho L. 6127	Mägi, Paro		Juhannusaatto, kallaalla		tytöt	
Laiho L. 6149	Mägi, Paro		Jyrinpäivä	tanssi; kluutsa	naiset	
Länkelä 3:886		Etta ei enää niin kuin ennen				S
Länkelä 6:1737; 3:530		Eivät kasva kaikki lapset		hyppy		
Mannonen 11121	Reponen, Pauliina	Olkoon kiitetty Jumala	Iilia, läpi kylän	kulkien, tanssi	naiset	S
Mannonen 5447	Moisef, Anni	Seppyein, veljein; valala vaskinen mulkkunen	Häissä	kolena, tanssi	pojat tytöille	
Mannonen 5460	Joutsu, Anni	Siksi itkee saaren neijet	Metsässä	töitä tehdessä	kylän naiset	
Mannonen 5460	Joutsu, Anni	Älä hirvoi hirvittele	Metsässä	töitä tehdessä	naiset	
Mannonen 5497	Joutsu, Anni	T.ten hukuttaja	Illalla	verkkoja laskiessa	nainen ja t.	
Mannonen 5517	Reponen, Pauliina	Olkoon kiitetty Jumala	Praasnikoilla, tiellä	kulkien	naiset	S
Mannonen 5553	Moisef, Anni	”erikoinen laulu”	Praasnikoilla, tiellä	kulkien, tanssi, hyppivät		S
Mannonen 5591	Moisef, Anni	Kuulkaa virsi Mustan Okrun	Häissä	tanssi, soolo	mies: Mustan Okru	S
Mannonen 5705	Moisef, Anni		Pedro, Miikkula, Iilia	kulkien, tanssi, hyppivät	naiset	S
Mannonen 7646	Reponen, Pauliina	Meil on viinat viienlaiset	Pedro, Iilia	kulkien, tanssi		
Mannonen 7648	Reponen, Pauliina	Ole kiitetty Jumala, ylistetty luojaksi, saatulma saatusei	Praasnikoilla			S

VIITE	LAULAJA	RUNO	TILANNE	MITEN	KETKÄ	S
Mannonen 7663	Reponen, Pauliina		Häissä, sulhasta- lossa	tanssi, laulu		
Mannonen 7672	Joutsen J.	Rekilaulu		tanssi		
Mannonen 9785	Moisef, Anni	venäjäksi		tanssi		
Mannonen 9838	Stepanov, Anni	Skasii kenellä on lupa kulajjaa	Pedro, vakkovilla	tanssi, sukkelaan, vastakkain, pa- reittain	naiset	
Mannonen 9839	Stepanov, Anni			ripatska	miehet	
Salminen K. 101	Beda, Anni	Morsian mäjellä huusi	Kylän kadulla		nuorikko	
Salminen K. 170	Kivisoo, Anna	Tytöt lustit luuraeltii		ympärikko		
Salminen K. 186	Kataks, Sofia	Kirpukkaine nejjokkaine		leipoessa		
Salminen K. 188	Kataks, Sofia	Soua laiva joua laiva	Veneessä	istuesssa	tytöt	
Salminen K. 189	Kataks, Sofia	Lähemmä läpi kyläisen		kluutsa, tanssi	tytöt	
Salminen K. 193	Kataks, Sofia	Eläkää tytöt hyväst	Häissä?	ympärikko		
Salminen K. 199	Kataks, Sofia	Sato taivas uutta lunta		sotamiehenotto	tytöt?	
Salminen K. 208	Pohjalainen, Juljaana	Mihi viipy teien vello	Häissä, morsiustalossa	permannolla	tytöt	
Salminen K. 210	Pohjalainen, Juljaana	Terve kuu terve päivä	Häissä, morsiustalossa	permannolla	tytöt	
Salminen K. 212	Pohjalainen, Juljaana	Olkoon kiitetty Jumala	Häissä, morsiustalossa?	ympärikko	sulhasen sukulaiset?	
Salminen K. 214	Pohjalainen, Juljaana	Kokin kiitos	Häissä?, syömisen jälkeen	tanssi		
Salminen K. 217	Kajava, Hourenja Platonovna	Eväd oo heikod meiän herrad	Töitä tehdessä	niittäessä	niittäjät	
Salminen K. 265	Vohta, Valpuri	Kui mie kazvelin kanaine	Häissä	ympärikko		
Salminen K. 267	Vohta, Valpuri	Kokin kiitos	Häissä			S
Salminen V. 2927	Feodorovna, Jevdokia Da- nilovna	La ko katson langon sillat	Häissä, sulhastalossa	ympärikko	morsiamen sukulaiset	
Salminen V. 2927	Feodorovna, Jevdokia Da- nilovna	Lankoiseni lin- tuiseni	Häissä, sulhastalossa		morsiamen sukulaiset	
Salminen V. 2929	Feodorovna, Jevdokia Da- nilovna	Saottii mei vellojamme	Häissä, sulhastalossa	maasta	sulhasen puoli	
Salminen V. 2942	Feodorovna, Jevdokia Da- nilovna	Terve kuu terve päivä	Häissä, morsiustalossa	maasta	morsiamen suku	
Salminen V. 2948	Sohvi	Suur kiitos tähä talloo	Häissä, muissakin pidoissa	ympärikko		
Salminen V. 2957	Sohvi	La ko katson langon sillat	Häissä, sulhastalossa	tanssi	morsiamen sukulaiset	
Salminen V. 2969	Beda, Anni	Soua laiva joua laiva	Veneessä	istuesssa		

VIITE	LAULAJA	RUNO	TILANNE	MITEN	KETKÄ	S
Salminen V. 2975	Kuuli, Sarlotta	Kerkiskää iest ristirahvas	Häissä, morsius- talossa	ympyrässä		
Salminen V. 2985		La ko katson langon sillat	Häissä, sulhasta- lossa	tanssi	sulhas- kansa	
Salminen V. 2986	Kataks, Sofia	Avatkaa viron veräjä	Häissä, morsius- talossa	seisten	sulhas- kansa	
Salminen V. 3013	Vohta, Valpuri?	Tehkää yksi ym- pärikko; Yks oli väärä miun emoni	ympärikko	ympärikko	Tytöt	
Salminen V. 3018	Vohta, Valpuri	Anni sirkkune sione; mitä istut sirkku silmät veessä	Häissä, morsius- talossa	maasta	tytöt	
Salminen V. 3019		Oi tyttö sulat sisaret		ympärikko	vanha nainen, venäjänus- koiset	
Salminen V. 3028		La ko katson langon sillat	Häissä	ympärikko	pulmaväki (koko rahvas)	
SKVR III 0599	Oute, vadjan tyttö	Velloini venoisen seppoi		ympärikko		
SKVR III 0709	Kati-akka	Tasasemp on mei- jen tantsu (Untar- mo ja Kalervo)	tanssi	tanssi		
SKVR III 1052	Kati	Jopa illakko tulloo	Illalla			
SKVR III 1053	Katriina	Älä nukuta un- oine	Iltaa istumassa		tytöt?	
SKVR III 1056		Niittäkäämme, reutakaamme	Pellolla	niittäessä		
SKVR III 1057	Stepu Ha- malasta	Nyt on tyynet nurmen nurkat	Pellolla, illalla	niittäessä		
SKVR III 1067		Leikarit		leikki		
SKVR III 1068	Porissa, Anni	hyppää nukke		leikki, tanssi, parittain		
SKVR III 1580	Kati-akka	La kysyn kylän akoilta	Pyhänä?, kesä- iltana	kulkien, pitkin kylää	tytöt	
SKVR III 1581	Uljaana Säätinältä	Rikas ja köyhä		ympärikko, leikki		
SKVR III 1582	Kati-akka	Lohikäärme ja neito		leikki		
SKVR III 1583	Olkka	Rikas ja köyhä		leikki		
SKVR III 1675	Olena Osipan nainen	Anu, sisarueni	Häissä, morsius- talossa	pöydässä	tytöt	
SKVR III 1696	Olena Osipan nainen	Terve kuu terve päivä	Häissä, morsius- talossa	permannolla	kylän tytöt	
SKVR III 1704	Olena Osipan nainen	Kosjolainen mies korria	Häissä, morsius- talossa	maasta	tytöt (ky- län)	
SKVR III 1710	Olena Osipan nainen	Olkoon kiitetty Jumala	Häissä, morsius- talossa	tanssi		
SKVR III 1717 (1)	Olena Osipan nainen		Häissä, sulhasta- lossa	tanssi	morsiamen sukulaiset	
SKVR III 1717 (2)	Olena Osipan nainen	Lankoiseni lin- tuiseni	Häissä, sulhasta- lossa	istuesssa	morsiamen sukulaiset	
SKVR III 1728		Aja aja velvyeni	Häissä	ajaessa		
SKVR III 1899	Porissa, Anni	Passipo pereisälle	Praasnikoilla, tahvana-iltan	ympärikko	tytöt	S
SKVR III 1900	Porissa, Anni	Passipo pereisälle	Praasnikoilla, tahvana-iltan	tanssi	tytöt	S

VIITE	LAULAJA	RUNO	TILANNE	MITEN	KETKÄ	S
SKVR III 1904	Porissa, Anni		Praasnikoilla, tahvana-iltan	tanssi	tytöt	S
SKVR III 20		Olkoon kiitetty Jumala	Häissä	pöydän takana	kaasiket	
SKVR III 2132	Mörö, Maria	Katini, sisaruveni	Häissä, morsiustalossa	pöydässä		
SKVR III 2133	Mörö, Maria	Oi vävy vävyjueni	Häissä, morsiustalossa	permannolla		
SKVR III 2137	Varkki, Ulo	Kokin kiitos	Häissä	tanssi permannolla		
SKVR III 2254; Alava 7a:425	Porissa, Anni	Hyppää nukke		tanssi, tytöt paritain, vuorotellen	tytöt	S
SKVR III 2259	Ola 23 v.	Kuhu viivyt velvyiveni	Häissä, morsiustalossa	paikoillaan	tytöt, tytön väki, morsiamen suku	
SKVR III 2264	Ola 23 v.	Tuokaa sisko sillan päälle	Häissä, sulhastalossa	pöydässä	morsiamen suku, tytön korvoit	
SKVR III 2284	Naastoi Säätinältä	Onk' tämä rihi pyhitty	Kiletoi	tanssi		
SKVR III 2307	Teppanja	Tulkaa kulloinit kujalle	Illalla, kujalla?			
SKVR III 2310	Teppanja	Hyvä iltaha taloihe	Kiletoi	tanssi		
SKVR III 2344	Houra Säätinältä	Tyttäret sulat siaret	Häissä, häiden jälkeen		pulmaväki; morsiän myöh.	
SKVR III 2391	Raju, Susanna	Läksin koista kulkemaa				S
SKVR III 2442	Elina Ropsusta	Terve kuu terve päivä	Häissä, morsiustalossa	ympärikko	tytöt	
SKVR III 2499	Ogru Timon nainen	Lankoiseni lintuiseni	Häissä, morsiustalossa	maassa	tytöt	
SKVR III 2500	Ogru Timon nainen	En tuont avvaamii keralla	Häissä, morsiustalossa	pöydässä	sulhasen sukulaiset	
SKVR III 2510	Ogru Timon nainen	Jo näimme kädet paksut	Häissä, morsiustalossa	ympärikko	sulhasen sukulaiset	
SKVR III 2515	Ogru Timon nainen	Kokin kiitos	Häissä, sulhastalossa	ympärikko	morsiamen sukulaiset	
SKVR III 2516	Ogru Timon nainen	Aja aja velvyeni	Häissä	ajaessa	sulhasen väki	
SKVR III 2522	An'uska, vanha nainen	Tulkaa tyttäret tulelle	Juhannusaatto	kulkien		
SKVR III 2549	Kipatsa, Uljaana	Lankoiseni lintuiseni	Häissä	tanssi		
SKVR III 2550	Kipatsa, Uljaana	Kokin kiitos	Häissä, syömisen jälkeen			
SKVR III 2551	Kipatsa, Uljaana	Yks oli oksa ounapuussa	Häissä	tanssi		
SKVR III 3305	Katrina	Nyt on lusti nuoren noissa; tulkaa tyttäret tulella	Häissä	tanssi		
SKVR III 3334	Nataalia	Lankoiseni lintuiseni	Häissä, sulhastalossa	seisten	morsiamen sukulaiset	
SKVR III 3335	Nataalia	La ko katson langon sillat	Häissä, sulhastalossa	ympärikko	naiset	

VIITE	LAULAJA	RUNO	TILANNE	MITEN	KETKÄ	S
SKVR III 3337	Nataalia	Lankoiseni lintoiseni	Häissä, sulhastalossa	pöydässä	morsiamen sukulaiset	
SKVR III 3338	Nataalia	Kokin kiitos	Häissä, sulhastalossa	”noistaan syömästä”	morsiamen sukulaiset	
SKVR III 3482		Issut kannessa ihala	Häissä, morsiustalossa			
SKVR III 3493		Avatkaa uksianne	Miikkula	taloon tullessa; ympärikko	tytöt	
SKVR III 3535	Mikulkan nainen	Loiko luoja luotinkättä	Praasnikoilla		tytöt	
SKVR III 4174		Leikarit		ajaessa	sulhasen sukulaiset	
SKVR III 4632		Livukka rekoi lippää	Laskiainen	pöydässä	sulhanen	
Sääski 5008	Yrjönen, Aleksandra		Laskiainen	pöydässä		
Sääski 5305	Andrejev, Fekla		Pyhäiltöina	hyppivät		
Sääski 5312	Andrejeva, Anna		Juhannusaatto, kokolla	ajaessa	sulhasen sukulaiset	
Sääski 5333	Arehjeva, Anna	Iilia pyhä isäntä	Iilia, kuominassa	maasta	tytöt	
Sääski 5361	Ivanov, Matrona		Kesällä, kylän kadulla	tanssi	morsian	
Sääski 5487	Labanov, Katri	Oli miulla aino vello	Kylän kadulla	maahan	pulmaväki	
Sääski 5897	Appalonov, Darja	venäjäksi	Häissä illalla	tanssi, kahdessa rivissä vastatusten		
Sääski 5969	Aleksinen, Nadja	Minjuein marjuein	Häissä, sulhastalossa		morsiamen sukulaiset	
Sääski 5970	Aleksinen, Nadja	Terve tuttuva tuppaa	Häissä, sulhastalossa	lehmiä laskiessa		
Sääski 5973	Ruokonen, Anastasia	Näyttäkää kähöi kättees	Häissä, morsiustalossa	lehmiä laskiessa		
SKVR III 3625		Aja aja velvyeni; tehkää lahti lautaportti	Häissä	ajaessa	tytöt	
SKVR III 3661		Isämies isyen poika	Häissä	ajaessa; tanssi		
SKVR III 3821		Elä tuskau veljyeni	Häissä, sulhastalossa	kulkien; ympärikko	tytöt	
SKVR III 3967		Hyppää nukke		tanssi		
SKVR III 3968		Katsokaa kylän isännät	Häissä	ympärikko		
SKVR III 403		Terve kuu terve päivä	Häissä, morsius-talossa	kulkien		
SKVR III 409		Yhet sain mokomat lahjat	Häissä, sulhastalossa	kulkien		
SKVR III 410		Neitsyeni naisukoni	Häissä, sulhastalossa	tanssi, harmonikka		
SKVR III 4225		Kosjolainen koirankieli	Häissä, morsius-talossa	pöydässä, pitkiä virsiä		
SKVR III 4581		Paimenpoika palkattiin	Jyrinpäivä	tupaan tullessa	morsiamen sukulaiset	S
SKVR III 4627		Pyhä Jyrki metsän herra	Jyrinpäivä	ympärikko	sulhasen sukulaiset	

SAADULMOI-SÄVELMÄT

Viite: A = SKSÄ A; L = SKSÄ L; NPI= Kiuru et al. 1974, nuottiliite; SibA = SibA Launis 1903; SKS = SKS KRA

VIITE	IRS	PAIKKA	KYLÄ	LAULAJA	K	ALKUSÄKEET	REFRENKI	S
A 300/14a	227	Soikkola	Säätinä	Naasto Savasteint.	K	Läksiv vaa koista kulkomaha	saadulmoi saadu selennoi saadu	S
A 300/36a	234	Soikkola	Mäkkylä	Anna Mitrint.	K	[Lähem]mä läpi kyläise	oi saadu saadu selennoi saadu	S
A 301/20b	235	Hevaa	Vepsä	Okuliina Nikka-nant. Sergein n.	K	Kui miä noisen i laulamaha	saadulmoi saadu selennoi saadu	S
A 301/23a	233	Hevaa	Vepsä	Katriina Alekseint.		Läksin i koista kulkomaha		S
L 95 b; vrt. SKS Laiho L. 4736		Narvusi	Ropsu	Jegorova, Tatjana	K	La läHel läpi kyläistä		S
NPI 94/18		Soikkola		Maria Nikitina Elizarovna	K	Läpi uuvan kuuven linnan	satul' moi satu selenoi satu	S
SibA 154	229	Soikkola	Soikkola			Mitä otan virrekseni		S
SibA 166	282	Soikkola	Soikkola			Turoi tuima mies kavala		S
SibA 185	287	Soikkola	Soikkola			Syntykä surusta suitset	saadulmoi selednoi saadu	S
SibA 230	288	Soikkola	Tarinainen			Näin mie laivoin lainehtivan		S
SibA 29	239	Narvusi	Ropsu			Kylähäni linnahani		S
SibA 30b	236	Narvusi	Ropsu			La mie kysyn langot teiltä		S
SibA 317	283	Soikkola	Soikkola			Läksin mie rantoihe kesoilla		S
SibA 324	231	Soikkola	Soikkola		K	Kenen tuo kylä näkyy		S
SibA 9	237	Narvusi	Vyötermäa			Eivät kasva kaikki lapset	oi lole lole	S
SKS Borenius e) 109	675	Tyrö	Hovimäen Alakylä	Aavon Helena		Kerittelin vellojaini	ai lole lole	S
SKS Enäjärvi-Haavio 491, 557		Narvusi	Ropsu	Kivisoo, Anna		Kui mie kazvelin kanane	Sadul moi sadu zeljonoi	
SKS Enäjärvi-Haavio 550		Narvusi	Vyötermäa/Väikylä	Mark, Katri			saadul moi saadu saadul zeljonoi	
SKS L. Laiho 5213		Narvusi	Väikylä	Hauki, Maria		Kylähäni linnahani	saadul mois saadul, seedenna saadu	
SKS L. Laiho 5214		Narvusi	Väikylä	Hauki, Maria		Täs on ollu ennen kylä	saadul mois saadul, seedenna saadu	
SKS Levón 368	232	Tyrö	Yhimäki			Varpu rikko neito nuori	ai lole lole	S
SKS Levón 401	238	Tyrö	Yhimäki			Kylästäni linnastani	saadulmoi saadu selennoi saadu	S
SKS Mannonen 11121		Soikkola	Loukkula	Reponen, Pauliina		Olkaa kiitetty Jumala	Saatulma saadusse, saalena saadusse	

VIITE	IRS	PAIKKA	KYLÄ	LAULAJA	K	ALKUSÄKEET	REFRENGI	S
SKS Mannonen 5517		Soikkola	Loukkula	Reponen, Pauliina		Olkoon kiitetty Jumala	Raas kalina, kaal malina; Saatulmoi satul lennoi, saatusse, Raas kalina, kaal malina	
SKS Mannonen 5553		Soikkola	Loka	Moisef, Anni		”erikoinen laulu”	Raas kalina mojaa; Saa tuula saa tussei	
SKS Mannonen 5705		Soikkola	Loka	Moisef, Anni			Saa tulma saa tusse	
SKS Mannonen 7648		Soikkola	Loukkula	Reponen, Pauliina		Ole kiitetty Jumala	Saatulma saatusse	
SKS Sääski 5970		Soikkola	ilm. Säätinä	Aleksinen, Nadja		Terve tuttuva tuppaa	Saa tulenoi saadusei, lennoi saadu, raskalua maja	

TANSSISÄVELMÄT

Mukaan on otettu tallentajan tai laulajan tanssisävelmiksi nimeämät, tanssinaloitusformulalla alkavat sekä Launoksen tanssikuvauksiin hänen omissa keräelmissään sopivat sävelmätoisinnot Länsi-Inkeristä sekä Hevaalta ja Tyröstä.

VIITE	IRS	PAIKKA	KYLÄ	ALKUSÄKEET	REFRENGIT	MUOTO- RAKENNE	RYTMI	A
Levón 418	375	Hevaa	Harmaala	La ka katson lautoja		1234567	2222224	4
Levón 448	603	Hevaa	Vepsä	La ka katson lautojan		1234567	2222224	4
Levón 519	498	Hevaa	V. Huurala	La ka katson lautojan,		1234567	2222224	4
Levón 458	535	Hevaa	Lenttinen	Hypätkäämme hyrjätäämme		12345678	22222222	4
Levón 465	71	Hevaa	Lenttinen	Täss on tykky tyttölöjä		12345678	22222222	4
Borenius e 208	118	Kattila	Matinkylä	Perenainen naizueni		12345678	22222222	4
Borenius e 219	38	Kattila	Pummala	Peremmees pere izäätä		12345678	22222222	5
Borenius e 213	51	Kattila	Matinkylä	Kaazikkaine maazikkaine		12345678	22222222	3
Levón 505	412	Hevaa	V. Huurala	La ka katson kannoillani		1234567(8)	22222222	4
SibA 22	250	Narvusi	Ropsu	Täss on lusti nuoren noista		12345678	22222244	4
SibA 110	276	Narvusi	Kaipaala	Täss on lusti nuoren noista	jo	12345678*	22222244[4]	6
SibA 76	296	Narvusi	Kurkola	Miks on meitä näin vähäisen		12345678	44222244	4+1
NPI 2		Soikkola		La miä tantsin trak- suttelen		12345678	44222244	4
SibA 107	304	Narvusi	Kaipaala	Täss on lusti nuoren noista		12345678	44222244 / 44222262	3
Borenius e 201	223	Soikkola	Joenperä	Velloini vennoisen seppoi	ai lole lole	12345678	22442244 222242244	5
SibA 201 b	155	Soikkola	Säätinä	Oi, hyvä tyttöin elää		1234567(8)	22622222	4

VIITE	IRS	PAIKKA	KYLÄ	ALKUSÄKEET	REFRENGIT	MUOTO- RAKENNE	RYTMI	A
A 507/9 b		Narvusi		Aa tytöt(e) lustit(e) luuraeltii		12345678 5678	22222222 2244	4
Borenius e 223	889	Kattila	Lempola	Tansieka tammueni		12345678 5678	22222222 2244	5
ERA Fon. 209 c		Soikkola	Joenperä	Oi täss on lusti nuori noista		12345678 5678	22222222 2244	5
SKSÄ L 87 b		Narvusi	Ropsu	Oo la miä tantsin tapsuttelen		12345678 5678	22222222 2244	5+1
SKSÄ L 89 b		Narvusi		Ooo nyt on lusti nuoren noissa		12345678 5678	22222222 2244	4
SKSÄ L 95 c		Narvusi	Kallivieri	Tehkää yksi ympärikko		12345678 5678	22222222 2244	4
SKSÄ L 95 d		Narvusi	Kallivieri	Yks oli väärä miun emoini		12345678 5678	22222222 2244	4+2
Levón 441	786	Hevaa	Ojankylä	Täss on lusti luita lyöä	saaduljmoi saadu sekeljennai saadu	12345678 5678	44222222 2244	5
SibA 32	324	Narvusi	Ropsu	Kuin mie kasvelin kanainen		12345678 5678	22222222 2244	5
ERA Fon 372 c		Narvusi	Kallivieri	Yks oli väärä miun emoini		12345678 5678	22222222 2244	4
SibA 343	737	Soikkola	Tarinainen	Kasvoi miullekassoi pitkä	laadoi laa- doi laadoi majoi	1234 12345678	4462 22222222	4+1
SibA 102	908	Narvusi	Kurkola	Kuin mie kasvelin kanainen		12345678 1234567	22222222 22222224	6
SibA 70	403	Narvusi	Pärspää	Täss on lusti nuorelle noista		12345678 12345678	22222222 22222222	5
SKSÄ A 301/37a	521	Hevaa	Murtove	A la ka katson(o) kannoilla		1234567(8) 1234567(8)	22222222 22222222	5
SKSÄ A 301/37a	521	Hevaa	Murtove	A la ka katson(o) kannoilla		1234567(8) 1234567(8)	22222222 22222222	5
Borenius e 111	584	Tyrö	Hovimät- tään kylät	Läksin kouluihen kojista	ai kal'inuska maj'a, ai mal'inuska maj'a	12345678 1234567	22222222 22222224	4
SibA 6	509	Narvusi	Vyötermaa	Oi tytöt sulat sisaret	oi kalina oi malina	12345678 12345678	22222222 22222222	3
SibA 188	558	Soikkola	Säätinä	Emo synnytti mi- nuista	kaalina maalina	12345678 12345678	22222222 22222222	5
SibA 10	402	Narvusi	Vyötermaa	Marjukkainen kar- jukkainen	laadoi laadoi laadoi majoi	12345678 12345678	22222222 22222222	4
SibA 142	439	Narvusi	Kirjamo	Oi niitä omia maita	laadoi laadoi laadoi majoi	12345678 12345678	22222222 22222222	5
SibA 187	559	Soikkola	Säätinä	Olin yksi äidilleni	oi liaa	12345678 12345678	22222222 22222222	5
SibA 95	443	Narvusi	Kurkola	Täss on lusti nuoren noista	ee oi	12345678 1234567(8)	22222222 22222222	5
Levón 370	378	Tyrö	Yhimäki	Tuossa tanssivat tasaiset	oo	12345678 12345678 *5678 *5678	22222222 22222222 42222 42222	7
Levón 478	393	Hevaa	Tönttölä	La ka katson lautojan		1234567 1234567 567 567 1234567	22222224 22222224 224 224 22222224	5
SibA 112	441	Narvusi	Kaipaa	Täss on lusti nuoren noista	joonaa	12345678 56 5678 5678**	22222231 22 2244 2222 44	5

VIITE	IRS	PAIKKA	KYLÄ	ALKUSÄKEET	REFRENGIT	MUOTO- RAKENNE	RYTMI	A
Levón 360	927	Tyrö	Yhimäki	Hyvä on tyttönä ellä	joonoi	12345678 567 678 5678**	22222222 222 224 2222[44]	5
Alava VIIa:425.		Narvusi	Kaipaala	Hyppää nukke karkaa nukke		1234 1234 12345678 12345678	4242 4242 22224444 22224444	4
SKSÄ A 301/35a	837	Hevaa	Murtove	A kzyyin i maaDa velloilta		1234 1234 1234567 567 1234567 567	4848 4848 2222224 224 2222224 224	5
SKSÄ A 301/35b	732	Hevaa	Murtove	Hekkoi tyttöi Hemme tyttöi		1234 1234 12345678 12345678	4848 4848 22222222 22222222	5
SibA 69	825	Narvusi	Pärspää	Tässä tanssivat tasaiset		12345678 345678 345678	44444444 222244 222244	4
SibA 15	762	Narvusi	Kallivieri	Täss on tykky tyttöiä		12345678 12345678 12345678	44444444 22222222 22222222	5
SibA 454	824	Soikkola	Uusikylä	Meijän kutroipää kuningas		12345678 12345678 12345678 12345678 12345678 12345678	44444444 44444444 22222222 22222222 22222222 22222222	7

LASKIAISSÄVELMÄT

Viite: Launis = SibA Launis 1903; A = SKSÄ A; NPI = Kiuru et. al. 1974 (nuotti/runo).
S: käytettyjä säveliä.

LIUKUSÄVELMÄT: SOIKKOLA

VIITE	IRS	KYLÄ	LAULAJAT	ALKUSÄE	MUOTO- RAKENNE	RYTMI	S
Launis 233	122	Tarinainen (?)		Livvakka rekoi lippiiä	12345678	22222222	4
Launis 310	734	Viistinä (?)		Livvukka rekoi lippiiä	12345678	22222222	5
Launis 393b	698	Mättynen		Livvukka rekoi lipiäistä	12345678	22222222	5
A 300/48a	772	Mäkkylä	Ustenja Miikkulant. ja kuoro	O livukka rekoi lippijä	12345678	22222222	5
A 300/40b	766	Mäkkylä	Anna Mitrintytär ja kuoro	Oi njo njo njo HeBoi- sueni	12345678	22222222	4+1
NPI 12/30		Savimäki, Loka	Maria Elizarovna Nikitina ja Maria Feropontevna Jere- mejeva	Liuvukka rekkoi lippiiä	12345678	22222222	4

LIUKUSÄVELMÄT: HEVAA

e 177; (SKVR IV2:1799)	528	Hevaa, Vepsä	Paraskoi Huoterin tytär	Ennen päivyäk eletty, kupaeltu ilman kuutak, ilman ilman kuutak, ilman kuutak joonoi	12345678 12345678 56 5678 678 joonoi	22222231	4
------------------------------	-----	--------------	----------------------------	---	--	----------	---

LIEKKUSÄVELMÄT

Viite: A = SKSÄ A; KRA = SKS KRA; SibA = SibA Launis 1903

KRA Väisänen = SKS KRA Väisänen laatikko 3:3 Inkerinmaa, vihko sävelmämuistiinpanoja, s. 5.

S: käytettyjä säveliä.

VIITE	IRS	PAIKKA	KYLÄ	ALKUSÄE	MUOTO- RAKENNE	RYTMI	S
KRA Europaeus 12: 194a	869	Narvusi	Vanhakylä	La kuin katson liekkuani	12345678	22222222	4
KRA Borenius e 200	45	Soikkola	Joenperä	Löekkujani köekkujani	12345678	22222222	3
SibA 263b	34	Soikkola	Soikkola	La kun katson liekkujani	12345678	22222222	4
SibA 206	780	Soikkola	Soikkola	La ku(n) katson liekkuani	12345678	22222222	4
A 301/09b	767	Soikkola	Viistinä	Oi leekuttajaD keekuttajaD	12345678	22222222	4
A 300/27a	781	Soikkola	Säätinä	La ka katsol leekkuvaee	1234567(8)	22222222	5
A 507/9 a		Narvusi	Ropsu	Mie liehe lie liekkujani	12345678	22222222	4
KRA Väisänen		Soikkola	Risumäki	Laga mie katson liekkujame	12345678	22222222	4+1
SibA 126	95	Narvusi	Kontu	Liekkuani kiekkuani	12345678	22222222	3
SibA 143	822	Narvusi	Struuppaa	La kun katson liekkuani	12345678	22222222	4+1
A 302/98c		Narvusi	Kirjamo	Lie lie liekku kie kie kiekku	12345678	22222222	3
KRA Alava pk IV 706		Narvusi	Kaipaala	Olin orja vellolleni	12345678	22222222	4
SibA 104	70	Narvusi (Lavansaari)	Kurkola	La mie koitan liekkuani	12345678	24242424	3
KRA Borenius e 209	33	Kattila	Matinkylä	Löe löekku čii čii	12345678	24242424	4
KRA Borenius e 207	92	Kattila	Matinkylä	Čylähäni lidnattani	12345678	24242424	3
KRA Levón 463	72	Hevaa	Lenttinen	La ka katson o liekkujani	12345678	22222222	3
KRA Levón 524	58	Hevaa	Uusi Huurala	Elä liekkoi langettele	12345678	22222224	3
KRA Levón 452	78	Hevaa	Vepsä	La ka katson liekkujani	12345678	22222224	3
KRA Levón 442	718	Hevaa	Ojankylä	La ka mie katson liekkujani	12345678	22222222	3
SibA 400	811	Kaprio	Pankkala	La mie katson liekkujani	12345678	22222222	4
KRA Levón 380	421	Tyrö	Yhimäki	(elä liekku langettele)	1234567(8)	22222222	4
KRA Borenius e 386	56	Skuoritsa	Ala- Purskova	Mitä otan virrekseni	12345678	22222224	4
KRA Borenius e 380	800	Kolppana	Pieni Kolppana	Oi la mie katson liekku- jaini	oi 12345678	[2]11222222	5
KRA Borenius e 375	812	Kolppana	Lätinä	Joi keträsin keroisen päivän	joi 12345678	[2]11222222	4
KRA Borenius e 385	765	Skuoritsa	Ala-Purs- kova	La minä koittelen liek- kujaini	joi 12345678	[2]11222222	5
KRA Borenius e 125	651	Tyrö	Ylikylä	La mie katson liekkujaini, onko liekku leppiäi, leppi leppiäinen, leppiäinen joonoi	12345678 1234567 56 5678 5678 joonoi	44623131 4462314 44 6244 4444 [44]	4
KRA Levón 421	359	Hevaa	Harmaala	La ka katson liekkuani liekkuani	12345678 5678	24222262 2262	5

KOKKOSÄVELMÄT

Viite: KRA = SKS KRA

VIITE	IRS	PAIKKA	ALKUSÄKEET	MUOTORAKENNE	RYTMI	S
NPI 31/3		Soikkola	Tulkkaha tulelle meijen	12345678	44222244	4+1
NPI 32/3		Soikkola	Tulkkaha tyttäret tulelle	12345678	44222244	4+1
SKSÄ L 101 c		Narvusi	Oo tulkaa tyttäret tulella tulella	12345678 5678	22222222 2244	6
KRA Enäjärvi-Haavio 773		Narvusi	Syty, sytyttö tuli; oi lado lado la tuli	1234567(8) oi lado lado 5678	(vrt. SibA Launis 10, 50, 142)	
KRA Levón 514 183		Hevaa	Tulkaa tytöt yötulelle	12345678	22222262	4
SKSÄ A 301/46b209		Hevaa	Tulgaa tytöt yötulille	12345678	22622244	5
KRA Levón 484 531		Hevaa	Tulkaa tytöt yötulelle, valukaatte valkealle; ai lole ai lole, valukaatte valkeall	12345678 12345678 ai lole lole 1234567	22222262 22222222	4
KRA Levón 437 536		Hevaa	Tulkaa tytöt yötulelle, valukaatte valkealle; oi valkealle, valkealle joonoi	12345678 12345678 oi 5678 5678 joonoi	22222222	4
KRA Levón 436 119		Hevaa	Läkkön myö vet oi läpi kyläisen jo, ai lole lole ja kyläisen jo	123 vet oi 45678 jo ai lole lole 5678 jo	222[22]22222[4]	5
KRA Levón 420 674		Hevaa	Tulkaa ka työ tytöt yötulelle jo; ai lole lole yötulelle jo	12**345678 jo ai lole lole 5678 jo	42[24]224242[4]	3
KRA Levón 348 107		Tyrö	Tulkaa ka tytöt kokoille, valvokaaha valkealle	12345678	22312231	4
KRA Levón 381 432		Tyrö	Tulkaa tytöt yötulille, valukaahan valkeill; ai luli ai luli, valukaahan valkeill	12345678 1234567 ai luli luli 1234567	22222262 22222224	4
KRA Levón 533 672		Tyrö	Tulkaa tulkaa työ tytöt kolkolle jo, ai lole lole ja kokolle jo	12 12345678 jo ai lole lole 5678 jo	42 42224242[4]	4

KOKKOSÄVELEN KUVAUKSEEN SOPIVAT SÄVELMÄT

Ai luuli

Viite: A = SKSÄ A; Borenius = SKS KRA Borenius; Launis = SibA Launis 1903; Levón = SKS KRA Levón

Kuoro-osa: ljuuli = lole; ta = da

VIITE	IRS	PAIKKA	KYLÄ	ALKUSÄE	MUOTO- RAKENNE	KUORO-OSA	RYTMI	SÄVEL- ALA
YKSISÄKEISET, VENYTETYT								
Levón 420	674	Hevaa	Harmaala	Tulkaa ka työ tytöt yötulelle jo; ai lole lole yötulelle jo	12**345678*	ai lole lole 5678 joo	42[24]224242[4]	3
A 301/27b	219	Hevaa	Vepsä	Kokkolintu vet e korvellindu joo, ai lole lole korvellindu joo	12**345678* / 123**45678*	ai lole lole 5678 joo	22[22]22222[4]	5

VIITE	IRS	PAIKKA	KYLÄ	ALKUSÄE	MUOTO- RAKENNE	KUORO-OSA	RYTMI	SÄVEL- ALA
Levón 445	280	Hevaa	Vepsä	Katriina veti kotika- naien jo, ai lole lole ja kanainen jo	123**456 78* / 1234**56 78*	ai lole lole 5678 joo	223[12] 23122[4]	5
Borenius e 175	211	Hevaa	Vepsä	Hämöilässä vet on hällöi kasvoi jo, ai lole lole, hällöi kasvoi jo	1234**56 78*	ai lole lole 5678 joo	2224[22] 2224[4]	5
Levón 436	119	Hevaa	Kantakylä	Läkkön myö vet oi läpi kyläisen jo, ai lole lole ja kyläisen jo	123**456 78*	ai lole lole 5678 joo	222[22] 2222[4]	5
Borenius e 181	253	Hevaa	Vepsä	Kalervikkoi vet on kylvi kakroin oi, ai lole lole kylvi kakroin oi	1234**56 78*	ai lole lole 5678 oi	2222[22] 2222[4]	5
Borenius 169	281	Tyrö	Asikkala	Velloini vet se venoi- sen seppoi joo; ai lole lole ja venoisen se	123**456 78* / 12** 3456 78*	ai lole lole 5678 joo	222[22] 2222[4]	5
Levón 530	845	Tyrö	Ylikylä	Puistin puistin maata velloiltani jo; ai lole lo jo velloiltani jo	12 12345678*	ai lole lole 5678 joo	62 62446 262[8]	6
Levón 533	672	Tyrö	Ylikylä	Tulkaa tulkaa työ tytöt kokolle jo, ai lole lole ja kokolle jo	12 12345678*	ai lole lole 5678 joo	42 422242 42[4]	4
Levón 340	266	Tyrö	Latikan kylät	Kasvatti emo kanai- sia joi, ai luli luli jaa kanaisia jo	12345678*	ai lole lole 5678 joo	224422 224[2]	6
KAKSISÄKEISET, SYLLABISET								
Levón 484	531	Hevaa	Tönttölä	Tulkaa tytöt yötulille, valukaatte valkealle; ai lole ai lole, valukaatte valkeall	12345678 12345678	ai lole ai lole 1234567	22222262 22222222	4
A 301/27a	433	Hevaa	Vepsä	Undamoilla uljas ukko, undamoilla ul- jas ukko; ai lole ai lole, undamoilla uljas uu	12345678 123456 7(8)	ai lole ai lole 1234567	22222222 22222222	5
Levón 472	534	Hevaa	Lenttinen	La mie viukkasan vilulla, la mie kaljun kasteheissa; ai lole ai lole, la mie kaljun kasteheiss	12345678 12345678	ai lole ai lole 1234567	22222262 22222222 [422224] 2222224'	4
A 301/45b	383	Hevaa	Vepsä	Veikkoni vennoisen seppoi, laivoin seppoi lagluen; ai luuli lag- lueil, laivoin seppoi laglueil	12345678 123456 7(8)	ai lole 567 1234567	22222222 22222222	5
Levón 381	432	Tyrö	Yhimäki	Tulkaa tytöt yötulille, valukaahan valkeill; ai luli ai luli, valukaahan valkeill	12345678 1234567	ai lole ai lole 1234567	22222262 22222224	4
A 301/47b	579	Tyrö	Yhimäki	Oli ennen meihen kaul, suuri ringi tyt- tölöi; ai luuli tyttölöi, suuri ringi tyttölöi	1234567 1234567	ai lole 567 1234567	22222224 22222224	6
A 301/47a	382	Tyrö	Yhimäki	Jo meillä ero tuloo, vaikeva o, on harota; ai luuli ja harot, vaikea ono harota	123456 7(8) 123456 7(8)	ai lole 567 12345678	22222222 22222222	5
Levón 404	497	Tyrö	Yhimäki	Veljeni venosen sep- po, laivoi seppo laklu- ven; lai luuli lakluven, ai luuli lagluven	12345678 1234567	lai lole 567 lai lole 567	22222231 22222224	4

VIITE	IRS	PAIKKA	KYLÄ	ALKUSÄE	MUOTO- RAKENNE	KUORO-OSA	RYTMI	SÄVEL- ALA
Levón 388	483	Tyrö	Yhimäki	Menin pienen kyntä- mähän, kynsin vaan kynsin kaksi; ai luli luli lu kyntämähän, ai luli luli lu kyntämähän	12345678 12345678	ai lole lole lo 5678 ai lole lole lo 5678	22222222 22222222	5
Levón 405	373	Tyrö	Yhimäki	Meroiin tyttö metsoin sulho, korven korkiea sevihka, ai luli spai luli, korven korkea sevihka	12345678 12345678	ai lole spai lole 12345678	22312222 22222222	7
A 300/17a	427	Soikkola	Tammi- kontu	Elettihe ennem meil, eletti ojiin takkaan; ai l'ole pai l'ole, elettiin ojan takkaa/ee	1234567 1234567	ai lole pai lole 1234567	2222224 2222224	4
A 300/29b	428	Soikkola	Säätinä	Oi midä myy tytöt sure, ilmal lauluda elä; ai l'ole pai l'ole, ilmal lauluda elä	1234567 1234567	ai lole pai lole 12345678	2222224 2222224	4
A 300/29b	435	Soikkola	Säätinä	Olin yksi äidilleni, maksoin kaksi mam- malle; ai l'ole pai l'ole, maksoin kaksi mam- malle	12345678 123456 7(8)	ai lole pai lole 12345678	22222222 22222222	4
Launis 266	551	Soikkola	Soikkola	Elettiigin ennen meil- lä, olttiigi ojan takana; ai l'uli pai l'uli, olttiigi ojan takana	12345678 12345678	ai lole pai lole 12345678	22222222 22222222	5
Haavio 2558		Narvusi	Kulla	Annikka turusen tyt- tö, Turun tyttö saaren neito; ai luuli luulii, Turun tyttö saaren neito	12345678 12345678	ai luulii luulii	-	-
MUUT YKSISÄKEISET								
Launis 9	237	Narvusi	Vyötermaalapset	Eivät kasva kaikki lapset, oi lole lole kaikki lapset	12345678	oi lole lole 5678	44224422	4
Launis 35	832	Narvusi	Ropsu	Lauloi suuri lauloi pieni, oi l'ole l'ole lauloi pieni	12345678	oi lole lole 5678	42224222	4
Launis 391	678	Soikkola	Venakontsamokoma	Miksipä miä vaan mokoma; oi l'ole l'ole ja mokoma ja	12345678	ai lole lole 5678 ja	22462246	4
Borenius e 201	223	Soikkola	Joenperä	Velloini vennoisen seppoi, ai lole lole ja vennoisen	12345678	ai lole lole 5678	22442244	5
A 301/03a	274	Soikkola	Viistinä	Oi kuin kukoilla vaa kynnettihe; ai lole lole kynnettihe	1234*56 78 / 12345*6 78	ai lole lole 5678	22442244	4+1
Borenius 109	675	Tyrö	Hovimäen Alakylä	Kerittelin vellojaini, ai lole lole vellojaini	12345678	ai lole lole 5678	44224422	5
Levón 368	232	Tyrö	Yhimäki	Varpu rikko neito nuori; Ai lole lole neito nuori	12345678	ai lole lole 5678	44224422	4
SibA 338	677	Soikkola	Mäkkylä	Nyt antoi volin emoin, volin emoin emoin; oi l'ole l'ole ja emoin emoin	1234567 4567 67	ai lole lole 567 67	2224222 424222	5
Launis 50	789	Narvusi	Pärspää	Lauloi suuri lauloi pieni, oi laadoi laadoi lauloi pieni	12345678	oi laadoi laa- doi 5678	31223122	5

VIITE	IRS	PAIKKA	KYLÄ	ALKUSÄE	MUOTO- RAKENNE	KUORO-OSA	RYTMI	SÄVEL- ALA
Launis 34	856	Narvusi	Ropsu	Mikä lieenee ee minulle, ee minulle, Oi laad(/t)oi laad(/t)oi ja minulle	12345678 5678	oi laadoi laadoi 5678	62446244 6262	5
A 301/45a	170	Hevaa	Vepsä	Lendeli kessoisem päivöin; ai ta lole lole ja kessoisen	12345678	ai da lole lole 5678	22622222	5
A 301/41b	200	Tyrö	Yhimäki	La laulan liki kotija; ai ta lole lole ja kotija	12345678	ai da lole lole 5678	22222222	5
A 301/43b	200*	Tyrö	Yhimäki	Olim miä tyttöi pikkurainen; ai ta lole lole pikkurainen	12345678	ai da lole lole 5678	22222222	5
Levón 342	192	Tyrö	Latikan kylät	Lauloin ennen lapsenpana, ai ta lole lole lapsenpana	12345678	ai da lole lole 5678	31623122	5
e 129	199	Tyrö	Kirkonkylä	Jos mun tuttuni tulisi, ai da lole lole ja tulisi	12345678	ai da lole lole 5678	31623122	5
Levón 361	191	Tyrö	Yhimäki	Emoi miu, miu synnytteli, ai ta lole lole synnytteli	1234 2345678	ai da lole lole 5678	2222 313122	5
Launis 10	402	Narvusi	Vyötermaa	Marjukkainen karjukkainen, marjukkainen oli miun emoni, karjukkainen oli kantajani, laadoi laadoi laadoi majoi	12345678 12345678	laadoi laadoi laadoi majoi	22222222	4
Launis 343	737	Soikkola	Tarinainen	Kasvoi miulle kasvoi miulle kassoi pitkä; laadoi laadoi laadoi majoi	1234 12345678	laadoi laadoi laadoi majoi	4462 22222222	4+1
Launis 142	439	Narvusi	Kirjamo	Oi niitä omia maita, omia maita mairehia, laadoi laadoi, laadoi majoi	12345678 12345678	laadoi laadoi, laadoi majoi	22222222 22222222	5
Launis 424	474	Serebetta	Kirkonkylä	Olin orjan mie viroissa, ai ljol' ai ljole	12345678	ai lol ai lole	22222222	4

PEDRON JA IILIAN SÄVELMÄT

Viite: A = SKSÄ A; L = SKSÄ L; KRA = SKS KRA; SibA = SibA Launis 1903

VIITE	IRS	PAIKKA	KYLÄ	LAULAJA	ALKUSÄE	MUOTO- RAKENNE	RYTMI	S
A 301/34a	116	Hevaa	Lenttinen	"eräs akka"	Pyhä ukko armolline	12345678	22222222	3
KRA Levón 470	117	Hevaa	Lenttinen		Ilia pyhä isäntä	12345678	22222222	3
KRA Alava VI a 826		Soikkola	Venakontsa	Paraske, Annike(e)n tytär	Ilia pyhä isäntä isäntä	12345678 5678	31222222 444	4
SibA 152	321	Soikkola	Säätinä	tuntematon	Pyhä Iilia isäntä ja isäntä	12345678 5678	22222222 2244	4
L 101 b		Soikkola	Joenperä	Darja Lehti	Oi pyhä ilija isäntä isäntä	12345678 5678	22222222 2244	5
A 300/47b	317	Soikkola	Säätinä	Ustenja Miikkulant.	Oi ilija pyhä izända izända	12345678 5678	22222222 2244 (var)	4
SibA 152	346	Narvusi	Pärspää		Meil on viinat viiellaiset viiellaiset	12345678 5678	22222222 3144/444	4

JOULUNAJAN JUHLIEN KUVAUKSET

Joulunajan juhlien kuvaukset

ET. = etninen ryhmä

AJANK. = ajankohta: J = joululoppiainen; Ma = Martin päivä; Mi = Miikkulan päivä;

Pr = praasnikoilla; T = talvella

NIM. = nimitys: Ig = igrissat; Ki = kiletoi; Kr = Kiletoi-nimitys runossa

PYYT. = antimien pyytäminen: x = esiintyy kontekstiedoissa; r = esiintyy runossa

KIERT. = talosta taloon tai kylästä kylään kiertäminen

TANS. = tanssi: x: kontekstiedoissa; r = runoissa

NAAM. = naamioituminen tai pukautuminen

RUNO = runotyyppi: M = Martin virsi; P = peremies, pereisäntä -aloitus; K = kiletoivirsi;

Kii = Kiitosvirsi; * = muu teema

VIITTEET	ET.	SEUTU	AJANK.	NIM.	PYYT.	KIERT.	TANS.	NAAM.	RUNO
Laiho L. 5254	s	Narvusi		Ig	x	x	x	x	-
Haavio 2738	s	Narvusi		Ig				x	-
Laiho L. 4758	s	Narvusi		Ig	ei	x	x	x	-
Enäjärvi-Haavio 818	s (i)	Narvusi		Ig		x	x	x	-
Enäjärvi-Haavio 819	s			Ig	x				-
Haavio 2731	i	Narvusi	J	Ig		x		x	-
Haavio 2741	i	Narvusi	J	Ig		x	x	x	-
Haavio 2730	(i)	Narvusi	J	Ig		x		x	-
Laiho L. 5188	i	Narvusi	J	Ig	x	x		x	-
Haavio 2737	s	Narvusi	J	Ig		x		x	-
Enäjärvi-Haavio 817	s	Narvusi	J	Ig				x	-
Laiho A. 2599	i	Narvusi	J	Ig		x	x	x	-
Enäjärvi-Haavio 822-824	s	Narvusi	J	Ig				x	-
Haavio 2734	(i)	Narvusi	J	Ig		x		x	-
Haavio 2735	i	Narvusi	J	Ig		x		x	-
Laiho L. 5235	i	Narvusi		Ig		x	x	x	-
Haavio 2728	vat	Soikkola/ Narvusi	J	Ig		x		x	*
Laiho A. 2597	s	Narvusi	J	Ig	ei				-
Haavio 2729	s	Narvusi	(Ma)	Ig		x		x	-
Laiho A. 3176	s	Narvusi	Ma	Ig	?	?			M
Laiho A. 2339	s	Narvusi	Ma	Ig	x	?	x	x	M
Haavio 2718	s	Narvusi	Ma			x	x	ei	M
Laiho A. 2138	i	Narvusi	Ma		x	x	x	x	M
Laiho L. 5236	(s)	Narvusi	Ma		x	x			M
Laiho L. 4750	i	Narvusi	Ma		x	x	x	x	M
Haavio 2719	i	Narvusi	Ma		x	x		x	M
Laiho L. 5362	i	Narvusi	Ma		x	x	x	x	M
Laiho L. 5990	i (s)	Narvusi	Ma		x	x	x	x	M
SKVR III 1049	(s)	Narvusi	Ma		x	x			M
Haavio 2593	i	Narvusi	Ma						M
Laiho L. 5180	i	Narvusi	Ma						M

VIITTEET	ET.	SEUTU	AJANK.	NIM.	PYYT.	KIERT.	TANS.	NAAM.	RUNO
Haavio 2721	i	Narvusi	Ma		x	x		(x)	M
Laiho A. 2342	s	Narvusi	Ma		x		x	x	M
Haavio 2716	(s)	Narvusi	Ma		x				M
Laiho A. 2341	s	Narvusi	Ma		x	x	x	x	M
Laiho A. 2345	i	Narvusi	Ma		x	x	x	x	M
Haavio 2717	s	Narvusi	Ma		x		x		M
Laiho A. 2340	s	Narvusi	Ma		x	x		x	M
SKVR III 231	(s)	Lavan- saari	Ma		x	x	x		M
SKVR III 1805	(s)	Narvusi	Ma		x	x			M
Laiho A. 2206	i	Narvusi	Ma		x				M
SKVR III 241	s/i	Narvusi	Ma						M
Laiho A. 2586	i	Narvusi	Ma						-
Laiho A. 2571	s	Narvusi	Ma						-
SKVR III 2358	s	Narvusi	J	Ki	x	x			K
SKVR III 1047	s	Narvusi	J	Ki	r	x			K
SKVR III 1897-1904	s	Narvusi	J	Ki	r	x	x		K
SKVR III 228	(i)	Narvusi	J	Ki	x				K
SKVR III 3657		Narvusi	J	Ki	x	x	r		K
SKVR III 3914-3915		Narvusi	J	Ki	x	x			K
SKVR III 73		Narvusi	J						K
Laiho L. 5989	i	Soikkola	Mi				x		K
Sääski 5343	i	Soikkola	Mi		x	x			
SKVR III 2282-2284	i (+vat)	Soikkola	Mi	Ki	r	x	x		K
SKVR III 2041-2043	i/vat	Soikkola	Mi	Ki	r		x		*
SKVR III 1566	(i)	Soikkola	Mi	Kr	r	x	r		K
SKVR III 3496	s	Soikkola	Mi	Kr	r				K
SKVR III 3493-3495, 3497	(i)	Soikkola	Mi		r		x		K
SKVR III 1568	(i)	Soikkola	Pr		r		r		K
SKVR III 1565	s	Soikkola	Pr		r	x			K
Laiho L. 5363	i	Soikkola	Pr	Ki		x			K
SKVR III 227		Soikkola	Pr	Ki	x				K
SKVR III 1048		Narvusi	Pr						K
SKVR III 1567		Soikkola	Pr						K
SKVR III 4234		Soikkola	Pr						K
Laiho L. 5343	i	Narvusi	T				x		T
Haavio 2733	i	Soikkola		Ki	x	x	x		K
SKVR III 2310-2312	i	Soikkola			r		x		K

MARTIN PÄIVÄN SÄVELMÄT

Viite: KRS = Launis 1930; L = SKSÄ L

VIITE	PAIKKA	ALKUSÄE	MUOTORAKENNE	RYTMI	S
L 101 a	Narvusi	Ooi hups hups hups hups martikkine martikkine	12345678 5678	22222222 2244	6
KRS 127	Lavansaari	Hups hups Martikkene	12345678	22222222	5

KILETOIVIRRET

VIITTEET:

1. SKS KRA Sääski 5343	12. SKVR III 3914 (kiletoi-matka)
2. SKVR III 3493-95, 3497	13. SKVR 73 (jouluvirsi)
3. SKVR III 1566, 1567 (praasnikka-runo)	14. SKS KRA K. Salminen 216 (kiletoivirsi)
4. SKVR III 3496	15. SKVR 227 + 4234 (kiletoivirsi)
5. SKS KRA Ankeria 209 (gilidoittamine)	16. SKVR III 1565 (praasnikka-virsi)
6. SKVR III 2041-43 (geletovirret)	17. SKVR III 1048 (praasnikkaruno)
7. SKVR III 2282-84 (kiletoivirsi)	18. SKVR III 1568 (praasnikkaruno)
8. SKVR III 1047 (kiletoivirsi)	19. SKVR III 3915
9. SKVR 1898-1904 (kiletoi-virsi)	20. SKVR III 3534
10. SKVR III 2358 (käytti kiletoimass)	21. SKVR III 2310-12
11. SKVR III 3657 (jouluvirsi, kiletoiminen)	22. SKVR III 3378

x: runoteema taulukon järjestyksessä; y: runoteema jossain muussa kohden runoa

VIITE	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
aika (M = Miikkulan päivä; j = joulunpyhä; jv = jouluvirsi)	M	M	M	M	M	M	M	j	j	j	j	j	jv									
Kiletoi kaletoi			x	x																		
Avatkaa uksia	x	x	x	x	x									x		x				x		x
Hyvää iltaa terve teille							x						x			x		x			x	
Onko riihi tai pirtti pyyhitty	x						(x)				y		y		y	x	y			y		
Isäntäväki (peremies, -emäntä)								x	x		x						y		x			
Laske suojaan väkeni	x					x		x	x		x			x			y		x	x		
Väki on kylmettynyt		x	y		y	y		x	x		x			x	y	x	y		x	x		
Isäntäväki (peremies, -emäntä)														x+	y							
Tulee luoja joukoineen	x	y	x		y	y	y						x			y		y		y	x	x
Saadaanko tupaa tanssiin			x				x						x		x	x						
Jos ei saada, tanssin ulkona			x								y		x		x	x						
Saatiin tupa																		x	x		x	
Isäntäväki (peremies, -emäntä)	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x		x		x	x	y	x	x	x	x	x
Nouse ylös vuoteesta		x	x	x	x		x	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Katsele kiletoijia							x	x		x	x						x		x	y		
Mene kellariin / kammariin	x	x	x	x			x						x		x	x	x	x		x	x	x
Tuo olutta (tai olut-teemoja)	x	x	x	x	x		x	x	x		x		x	x	x	x	x	x	x		x	x
Anna rahaa						x		x	y		x	x		x					y	y		
Kiitos tai toivotuksia		x	(x)		x	x	x	x	x		x			x	x	x		x	x		x	
Moittiminen jos ei mitään saada		x			x			x				x									x	

KILETOI-SÄVELMÄT

Kiletoisävelmä (Alava) sekä ne tuvanpyyntösävelmät, jotka eivät liity häihin.

Viite: L = SKSÄ L; KRA = SKS KRA; SibA = SibA Launis 1903

LÄNSI-INKERI:

VIITE	IRS	PAIKKA	KYLÄ	LAULAJA	ALKUSÄE	MUOTO- RAKENNE	RYTMI	S
KRA Alava VI:705		Narvusi	Kaipaala	Anni Porissa		12345678	22222222	3
SibA 145		Narvusi	Struuppaa		Peremies pereen isäntä	12345678	22222222	3
SibA 131	756	Narvusi	Kirjamo		Peremies pereen isäntä	12345678	22222222	4
SibA 281b	379	Soikkola	Soikkola		Avatkaa uksianne	12345678	22222222	4
KRA Alava VIIa:496		Soikkola	Oussimäki	Teppanja	Hyvää iltaha taloihe	12345678	22222222	4
L 101 d		Narvusi	Narvusi	Anna Kivisoo	Peremies pereisäntä; oi galina l'ee ja isäntä	12345678	22442244	4

KESKI-INKERI:

VIITE	IRS	PAIKKA	KYLÄ	ALKUSÄE	MUOTORAKENNE	RYTMI	S
Levón 512	185	Hevaa	Vanha Huurala	Hyvä iltanen taloihin	12345678	22222244	4
Borenus 219 38		Kattila	Pummala	Peremmes pere izäätä	12345678	22222222	5
Borenus 208 118		Kattila	Matinkylä	Perenainen naizueni	12345678	22222222	4

HÄISSÄ LAULAMISEN KUVAUKSET

Viite: SKS KRA (Kerääjä, numero) tai SKVR (numero)

S: viite sävelmään tai muotorakenteeseen

VIITE	LAULAJA	RUNO	PAIKKA	KETKÄ	MITEN	S
Enäjärvi- Haavio 500	Vohta, Valpuri	Varhain kuoli miun emoni	Häissä		ympärikko, kiihdytetään askelia	
Enäjärvi- Haavio 864	Vohta, Katri	Terve kuvattu kulta, terve hattu pääläelta; en mie rahatta laula	Morsiustalossa	tytöt mor- siamen puolelta	permannolla	
Enäjärvi- Haavio 867-868	Vohta, Katri	Syökää langot juokaa langot, meil on ruoka ruma	Morsiustalossa	tytöt	pöytien luo- na, lukien, ei laulaen	
Enäjärvi- Haavio 869	Vohta, Katri	kokin kiitos		naiset, ehkä joku mies- kin mukana	ympärikko	
Enäjärvi- Haavio 870	Vohta, Katri	Kus sie lanko otit nämä tuu- mat (olut)		naiset, ehkä joku mies- kin mukana	ympärikko	
Enäjärvi- Haavio 871-872	Vohta, Katri	Yhen muotoiset molemmat	Sulhasen talossa		pöydässä is- tuvalle mor- siusparille	S
Enäjärvi- Haavio 879	Vohta, Katri	Saimme saunan lämmittäjän	Sulhasen talossa	sulhasen sukulaiset	ympärikko	S

VIITE	LAULAJA	RUNO	PAIKKA	KETKÄ	MITEN	S
Enäjärvi-Haavio 881-882	Vohta, Katri	Kenen tämä kylä kulune	Sulhastaloon ajaessa	morsiamen sukulaiset	reessä tai rattaissa	
Enäjärvi-Haavio 883	Vohta, Katri	Terve tultua tuppaa, vastumaisee majjaa	Sulhastaloon saavuttua	morsiamen sukulaiset		
Enäjärvi-Haavio 884	Vohta, Katri	La ku katson langon siltoi	Sulhastaloon saavuttua	morsiamen sukulaiset	ympärikko	
Enäjärvi-Haavio 885	Vohta, Katri	Kyll on lakkeet, kyll on käppeet	Sulhastaloon saavuttua	morsiamen sukulaiset	ympärikko	
Enäjärvi-Haavio 895	Vohta, Katri	Ei oom maannut meie minoi, ei oo hävent hämärikkoo	Sulhasen talossa	naiset jotka olivat saaneet lahjoja	ympärikko	
Enäjärvi-Haavio 896		Kokin kiitos	Sulhasen talossa	nuoret	tanssi; miehet venäläisiä tansseja, ruskova	
Enäjärvi-Haavio 905	Vohta, Katri	Kylähäni linnahani	Morsiustalossa	sulhasen sukulaiset		
Enäjärvi-Haavio 907	Vohta, Valpuri	(Mari) sirkkune sisoni (mitä istut silmät veessä)	Morsiustalossa		pöydän takana istuvalle morsiamelle	
Enäjärvi-Haavio 908	Vohta, Valpuri	Katso kaikki ristirahvas, yhen muotoiset molemmat	Sulhasen talossa	tytöt (kylän tytöt)	permannolta seisten	
Enäjärvi-Haavio 910	Kivisoo, Anna	Annini sisarueni; myö määme sinun jätämme (neuvokki)	Sulhastalosta lähdetäessä	morsiamen suku		S
Haavio 2429	Pässi, Matrona	Katso kuk linnukkaine; nyt erroot omast izäst	Sulhastalosta lähdetäessä	morsiamen suku	seisten	
Haavio 2568	Haukka, Valpuri	Poika tuoreesta tuloo; aja aja veljuveni	Sulhastaloon tullessa kylän kujalla	tytöt	seisten? (Pulmavirs)	S
Laiho A. 2088	Haukka, Valpuri	Olin orja velloilleni, apikukka ainolleni			tanssi	
Laiho A. 2217	Varpu Pajusen miniä	La ko katson langon sillat; onko vuolimel vuoltu	Sulhasen talossa	morsiamen sukulaiset	seisten, sitten ympärikko	
Laiho A. 2276	Otsa, Maria	Olin orjana virossa (oinonluinen kannel, PRS)		äiti	ympärikko	
Laiho A. 2291	Vohta, Valpuri	Helise heliä metsä			pöydässä, hallee laulu	S
Laiho A. 2295	Pekkonen, Maria	Läksin koist kulkemaa			tanssi	
Laiho A. 3345	Vohta, Valpuri	Kylpiikko kypelyeni	Morsiustalossa aattoiltana	tytöt		S
Laiho L. 4848	Otsa, Maria	Mitä suonon peren isälle	Sulhastalosta lähdetäessä	pulmaväki	ympärikko	
Laiho L. 4980	Vohta, Valpuri	Terve tupa neljänurkka	Sulhastaloon saapuessa	morsiamen sukulaiset	seisten	
Laiho L. 4981	Vohta, Valpuri	La ko katson langon siltoi	Sulhastaloon saavuttua		ympärikko, hypättii	
Laiho L. 4982	Vohta, Valpuri	Lankoiseni lintuiseni, elkää kantako kakkuloi	Sulhasen talossa		pöydässä	
Laiho L. 4993	Vohta, Valpuri	Tunnen tunnen ken tulloo			ympärikko	
Laiho L. 4994	Vohta, Valpuri	Oi vävy vävyjueni (neuvokkivirsi)			(Opetusvirs)	S
Laiho L. 5111	Vohta, Katri	Avatkaa viron veräjä	Morsiustaloon tullessa	pulmaväki	seisten?	
Laiho L. 5309	Kivisoo, Anna	Oi Mari sisarueni; issut kannessa ihala	Morsiustalossa aattoiltana	tytöt	pöydässä	

VIITE	LAULAJA	RUNO	PAIKKA	KETKÄ	MITEN	S
Laiho L. 5314	Kivisoo, Anna	Lankoiseni lintuiseni, elkää kantako kakkuloi	Sulhasen talossa	morsiamen sukulaiset	pöydässä	
Laiho L. 5396	Markus, Anna	Kokin kiitos			ympärikko, nopeasti	
Laiho L. 5899	Ahonen, Katri	La ko katson langon sillat	Sulhastaloon saapuessa		tanssi	
Laiho L. 5900	Ahonen, Katri	Tere tupa neljänurkaa	Sulhastaloon saapuessa	morsiamen sukulaiset	seisten	
Laiho L. 5910	Tuisk, Maria	Mit issut sie surune, petäjäisen penkin päällä	Morsiustalossa aattoiltana	tytöt	pöydässä	
Läinkelä 3:624		Neitsyeni naisukoni (Neuvokkivirsi)	Sulhasen talossa		uusikkoa pöystä laulaissa	
Mannonen 5447	Moisef, Anni	Seppyein, veljein, Tie miulle tinnainen tilli; valala vaskinen mulkunen		pojat tytöille	venäläiset tanssit, kolena	
Mannonen 5591	Moisef, Anni	Kuulkaa virsi Mustan Okrun		mies: Musta Okru	tanssi, soolo	S
Mannonen 7663	Reponen, Pauliina		Sulhasen talossa		tanssi	
Salminen K. 193	Kataks, Sofia	Eläkää tytöt hyväst (Oma emo - vieras emo)	Morsiustalossa aattoiltana?		ympärikko (ympärikko- virsi)	
Salminen K. 208	Pohjalainen, Juljaana	Mihi viipy teien vello; ei oo neitoo kotona	Morsiustalossa	tytöt	permannolla	
Salminen K. 210	Pohjalainen, Juljaana	Terve kuu terve päivä	Morsiustalossa	tytöt	permannolla	
Salminen K. 212	Pohjalainen, Juljaana	Olkoon kiitetty Jumala, mah- tui sormus sormee	Morsiustalossa?	sulhasen sukulaiset?	ympärikko	
Salminen K. 214	Pohjalainen, Juljaana	Kokin kiitos	Syömisen jälkeen		tanssi	
Salminen K. 265	Vohta, Valpuri	Kui mie kazvelin kanaine; vellot sirkutit sisoksi			ympärikko (pulmavirsi)	
Salminen K. 267	Vohta, Valpuri	kokin kiitos			(Kokin kiitosvirsi)	S
Salminen V. 2927	Räkälä, Jevdokia	La ko katson langon sillat	Sulhastaloon saavuttua	morsiamen sukulaiset	ympärikko	
Salminen V. 2929	Räkälä, Jevdokia	Saottii mei vellojamme; ei saottu saavan naista	Sulhasen talossa	sulhasen puoli	maasta	
Salminen V. 2942	Räkälä, Jevdokia	Terve kuu terve päivä	Morsiustalossa	morsiamen suku	maasta, sulhaskansan istuuduttua	
Salminen V. 2948	Sohvi	Suur kiitos tähä talloo	Sulhastalosta lähtiessä, muis- sakin pidoissa		ympärikko	
Salminen V. 2957	Sohvi	La ko katson langon sillat	Sulhastaloon saavuttua	morsiamen sukulaiset	tanssi	
Salminen V. 2975	Kuuli, Sarlotta	Kerkiskää iest ristirahvas, saarut saunasta tulloo	Morsiustalossa aattoiltana		ympyrässä	
Salminen V. 2986	Kataks, Sofia	Avatkaa viron veräjät; kui vesi kupaelloo	Morsiustaloon tullessa	sulhaskansa (esilaulajat aloittavat)	seisten, verä- jän takana	
Salminen V. 3018	Vohta, Valpuri	Anni sirkkune sisone; mitä istut sirkku silmät veessä	Morsiustalossa sulhasväkeä odottaessa	tytöt	maasta	
Salminen V. 3028		La ko katson langon sillat		pulmaväki (koko rahvas)	ympärikko	
SKVR 0403		Terve kuu terve päivä	Morsiustalossa	tytöt	maasta	

VIITE	LAULAJA	RUNO	PAIKKA	KETKÄ	MITEN	S
SKVR 0409		Yhet sain mokomat lahjat	Sulhasen talossa, lahjoja jakaessa	morsian	tanssi	
SKVR 0410		Neitsyeni naisukoni (Neuvokkivirsi)	Sulhasen talossa	pulmaväki	maahan	
SKVR 1675	Olena Osipan n.	Anu sisarueni (Neitojen linna, neuvokkivirsi)	Morsiustalossa aattoiltana	tytöt	pöydässä	
SKVR 1696	Olena Osipan n.	Terve kuu terve päivä	Morsiustalossa	tytöt morsiamen puolesta	permannolla (kylän tytöt)	
SKVR 1702	Olena Osipan n.	La mie kysyn kannoittelen (viiviytkö viinatiellä)	Morsiustalossa	tytöt morsiamen puolesta	(kylän tytöt)	
SKVR 1704	Olena Osipan n.	Kosjolainen mies korria, pitkä kieli pettelikko	Morsiustalossa	tytöt (kylän)	maasta	
SKVR 1710	Olena Osipan n.	Olkoon kiitetty Jumala, jo sain neion nähdäkseni	Morsiustalossa		tanssi	
SKVR 1717 (1)	Olena Osipan n.		Sulhasen talossa	morsiamen sukulaiset	tanssi	
SKVR 1717 (2)	Olena Osipan n.	Lankoiseni lintuiseni (elkää kantako kakkuja)	Sulhasen talossa	morsiamen sukulaiset	pöydässä	
SKVR 20		Olkoon kiitetty jumala; sain mie sijan sirkuilleni		kaasiket	pöydän takana	
SKVR 2132	Mörö, Maria	Neuvokkivirsi	Morsiustalossa ennen pois-lähtöä		pöydässä	
SKVR 2133	Mörö, Maria	Oi vävy vävyjyeni (älä lyö)	Morsiustalossa, lähtiessä		permannolla	
SKVR 2137	Varkki, Ulo	Kokin kiitos			tanssi, permannolla (pulmavirs)	
SKVR 2259	Ola	Kuhu viiviyit velvyiveni (kappa)	Morsiustalossa sulhasen saapuessa	tytöt, tytön väki, morsiamen suku	paikoillaan	
SKVR 2264	Ola	Elä laai lankosein (älä kannakakkuja, mejjän lintu mejjän liitsa)	Sulhasen talossa	morsiamen suku, tytön korvoit	pöydässä	
SKVR 2344	Houra Säätinältä	tyttäret sulat sisaret, kasvakaakauan kotona, toiselassa-kotona	Häissä	pulmaväki morsiamelle, ei varsinaisia morsian häi-pulmavirsia den jälkeen		
SKVR 2442	Elina eli Jelena Ropsusta	terve kuu terve päivä	Morsiustalossa	tytöt	ympärikko	
SKVR 2499	Ogru Timon n.	Ilankoiseni lintuiseni (neito aitassa mäellä)	Morsiustalossa	tytöt	maasta	
SKVR 2500	Ogru Timon n.	En tuont avaimii	Morsiustalossa	sulhasen sukulaiset	pöydästä, permannolla oleville tytöille	
SKVR 2510	Ogru Timon n.	Jo näimme kädet paksut	Morsiustalossa	sulhasen sukulaiset	ympärikko	
SKVR 2515	Ogru Timon n.	kokin kiitos	Sulhasen talossa	morsiamen sukulaiset	ympärikko	
SKVR 2516	Ogru Timon n.	Aja aine velvyiveni	Morsiustaloon ajaessa	sulhasen väki		
SKVR 2549	Kipatsa, Uljaana	lankoiseni lintuiseni (kaikki suku iloinen, meillä hyvä talo)			tanssi	
SKVR 2550	Kipatsa, Uljaana	Kokin kiitos	Sulhas- ja morsiustalossa		syömisen jälkeen	

VIITE	LAULAJA	RUNO	PAIKKA	KETKÄ	MITEN	S
SKVR 2551	Kipatsa, Uljaana	Olkoon kiitetty Jumala (Ounapuu)			tanssi tai pöydässä paikoillaan	
SKVR 3305	Katrina	Mitä työ tytöt surette (nyt on lusti nuoren noissa; tulkaa tyttäret tulella)			tanssi	
SKVR 3334	Nataalia	Lankoiseni lintuiseni, avatkaa ukset auki	Sulhasen talossa	morsiamen sukulaiset	seisten?, veräjän edessä (saattamisvirsi)	
SKVR 3335	Nataalia	La ko katson langon sillat	Sulhasen talossa		ympärikko	
SKVR 3337	Nataalia	Lankoiseni lintuiseni (älkää kantako kakkuja, varastettu hanhi)	Sulhasen talossa	morsiamen sukulaiset	pöydässä	
SKVR 3338	Nataalia	kokin kiitos	Sulhasen talossa	morsiamen sukulaiset	noistaa syömästä	
SKVR 3625		Aja, aine velyeni (ei tuo tallo taimianne; tee lahti lautaportti)	Morsiustaloon ajaessa	sulhasen sukulaiset		
SKVR 3661		Isämies isyen poika (onko mainen matka, miksi pääsky pääsi maassa)		sulhanen	pöydässä	
SKVR 3821		Elä tuskau veljyeni (mainen vai merinen matka)	Sulhastalossa lähtöamuna		pöydässä	
SKVR 3968		Katsokaat kylän isännät (kuin miun aineni ajaa; elkää kirotko, ei tallo taimianne)	Morsiustaloon ajaessa	sulhasen sukulaiset		
SKVR 4225		Kosjolainen koirankieli, pitkäkieli pettelikko	Morsiustalossa	morsiamen sukulaiset	pöydässä olevalle sulhasväelle	
Sääski 5897	Appalonnov, Darja	venäjäksi	Illalla		tanssi	
Sääski 5969	Aleksinen, Nadja	Minjuein marjuein (hyvä talo, älä pelästy)	Sulhasen talossa		pöydässä, pitkiä virsiä	
Sääski 5970	Aleksinen, Nadja	Terve tuttuva tuppaa (la mie koitan kannoillani)	Sulhasen talossa	morsiamen sukulaiset	tupaantullessa	S
Sääski 5973	Ruukkonen, Anastasia	Näyttäkää kähöi kätteet; jo käet paksut sormet hoikat	Morsiustalossa, lahjoja saadessa	sulhasen sukulaiset	ympärikko	

HÄÄSÄVELMÄT

Käsikirjoitusten ilman säkeenkertoa merkityt, pienen (1-3 säveltä) muunnelman sisältävät toisinnot on tulkittu muotorakenteeltaan yksisäkeisiksi eli lauletuiksi yksi tekstisäe kerrallaan muun aineiston perusteella. 1960-luvun tallenteista huomattavan moni edustaa kuusi-iskuista, huomattavan harva taas neli-iskuista varsinaista pulmanuottia; myös oi dai -sävelmiä on runsaasti. Tallinnan vuoden 1937 äänitysten häälauluissa sävelala on keskimäärin laajempi (4-5) kuin aiemmissa tallenteissa (3-4).

Viite: A = SKSÄ A; Alava = SKS KRA Alava; Borenius = SKS KRA Borenius e; Europaeus = SKS KRA Europaeus; L = SKSÄ L; Levón = SKS KRA Levón; NPI = Kiuru et al. 1974 nuotti/teksti. S = Käytettyjen sävelten määrä

LÄNSI-INKERILÄISET HÄÄSÄVELMÄT

Tavallisilla pulmanuoteilla laulettu häärinoteemat Soikkolasta ja Narvusiasta.

VIITE	IRS	PAIKKA	KYLÄ	ALKUSÄE (TEEMA)	MUOTO- RAKENNE	RYTMI	S	NIMITYS
KURSI- L. KUPELILEIPÄÄ PAISTAESSA								
SibA Launis 379	141	Soikkola	Oussi- mäki	Kohoo kupeli leipä	12345678	22222222	3	
KYLVEITYSVIRSI								
A 300/37b	103	Soikkola	Mäkkylä	Oi kylvekkää kypenyveni	1234567	2222224	4	
SibA Launis 342b	104	Soikkola	Mäkkylä?	Oo, kylvekkää kypenyven	1234567	2222224	4	
SibA Launis 389	100	Soikkola	Vena- kontsa	Kylve kylve kypenyven	1234567	2222224	4	
SibA Launis 394	39	Soikkola	Mättynen	Kylvekkää kypenyven	1234567	2222224	5	
Borenus e 193	138	Soikkola	Savimäki	Kylvekä kypenyveni	12345678	22222222	3	pulmavers, -nootti; kylvetysvirsi
SibA Launis 288	101	Soikkola	ilm. Voloitsa	Kylvää kylvää kypenyven	1234567(8)	22222222	4	
A 300/13	65	Soikkola	Säätinä	Oi kylvekkää kypenyveni	1234567(8)	22222222	4	
L 98 a		Narvusi		Oi Mari sisarueni	12345678	44222244	4+1	Morsiamen kylvetysvirsi, pulmavirsi
L 97 a		Narvusi		Oi Mari sisarueni	12345678	44222244	4+1	Morsiamen kylvetysvirsi, pulmavirsi, saunavirsi
NPI 3/104		Soikkola	Ala- Luuditsa	Oi Nadja siarueni	12345678	44222244	4	häälaulu, kengitysiltana morsiamen talossa
SibA Launis 331b	809	Soikkola	ilm. Viistinä	Kylvekkää vaan kypenyveni, valael-/ kaa vaan vahtuveni	123*45678 1234*5678	312[1]13122	5	
SAUNASTATULOVIRSI, SULHASSEN LÄHTÖVIRRET								
Europaeus 12: 199a	868	Narvusi	Vanhakylä	Laslavikka laula- mahan	12345678	22222222	4	
Borenus 204	115	Soikkola	Joenperä	Blasloviitekka jumala	12345678	22222222	4	pulmanootti
L 98 b		Narvusi		Menkää eestä ristirahvas (tiekkö risti rinnallesi)	12345678	22222222	5(+1)	Pulmavirsiä: Saunastatu- lovirsi
SibA Launis 376	96	Soikkola	Oussi- mäki	Ristimä rinnallesi	12345678	22222222	4	
SibA Launis 289		Soikkola	Soikkola	Tehkää risti rinnallesi	12345678	42424242	5	
NPI 7/114		Soikkola	Säätinä	Ristemähä rinnal- line (veljen kal- moilla käynti)	12345678	44222244	5	Hääpäivänä morsianta ottamassa
SibA Launis 74	306	Narvusi	Pärspää	Aa, mitä on pääsky pääsi maassa	12345678	44222244; 4422226'2	4+1	

VIITE	IRS	PAIKKA	KYLÄ	ALKUSÄE (TEEMA)	MUOTO- RAKENNE	RYTMI	S	NIMITYS
AVATKAA VIRON VERÄJÄ								
L 97 b		Narvusi		Oo lankoiseni lintuiseni (avatkaa avoveräjät)	12345678	22222222	5	Pulmavirsiä: sulhasjoukko laulaa saapu- essaan
SibA Launis 17	310	Narvusi	Arsian- saari	Avatkaa Viron veräjä, Viron vierahat tulloo	1234567(8)	44222244	3	
A 300/20a	136	Soikkola	Koskina	Avatkaa virov veräjä; avatkaa virov veräjä	1234567(8)	22222222	4	
A 300/19b	135	Soikkola	Säätinä	Avatkaa virov veräjä; avatkaa virov veräjä	1234567(8)	22222222	4	
NPI 3/106		Soikkola	Ala- Luuditsa	Tekkää lahti lautaportti (tuvan tervehtäminen, osta sija sirkul- leni)	12345678	44222244	4	Hääpäivänä morsianta ottamassa
SULHASVÄEN SAAPUMISEEN LIITTYVÄ DIALOGI (TERVEHDYS, YLISTYS, PILKKA)								
SibA Launis 258	73	Soikkola	ilm. Voloitsa	Luulin tuulosen tulloovan	12345678	22222222	3	
SibA Launis 169	81	Soikkola	Säätinä	Oo, kuhun viivyt velvyeni	12345678	22222222	3	
SibA Launis 87		Narvusi	Kurkola	Oo terve kuu terve päivä	12345678	22222222	3	
A 302/97		Narvusi	Kirjamo	Terve kuu terve päivä	12345678	22222222	3	
KRA Alava VIIa:491		Soikkola	Oussi- mäki	Oi vävy kuvattu kulta (toit sen minkä lupasit)	12345678	22222222	3	
SibA Launis 136	410	Narvusi	Kirjamo	Tunnen vävyn tulevan	12345678	22222231	3	
SibA Launis 373	137	Soikkola	Oussi- mäki	Kuhun viivyt velvyeni	12345678	22222222	4	
NPI 29/112		Soikkola	Savimäki	Kuhu viivyt vel- vyeen (viinatielle)	12345678	22222222	4	Hääpäivänä morsianta ottamassa
NPI 30/111		Soikkola	Harkkola	Luulin tuulen tuu- lovan (humalassa hupsuttelit)	12345678	22222222	4	Hääpäivänä morsianta ottamassa
SibA Launis 337b	93	Soikkola	ilm. Tam- mikontu	Mihin viivyt velvyeni	12345678	22222222	4	
ERA Fon 372 b		Narvusi		[Tunnen tunnen ken vaa tulloo]	12345678	22222222	4	
SibA Launis 84b	36	Narvusi	Kurkola	Terve kuu terve päivä	12345678	22222222	4	pulmanuotti
L 100 d		Narvusi		Oo älä huuva hullu kuusi (huma- lassa hupsuttelit)	12345678	22222222	5	Pulmavirsiä, narrimis- laulu
SibA Launis 79	133	Narvusi	Kurkola	[oi] Terve kuu terve päivä	12345678	22222222	5	
L 97 c		Narvusi		Oi isämies isyvem poika (osta sija sirkulleni)	12345678	22222222	5	Pulmavirsiä: Pöydän lunastamis- virsi

VIITE	IRS	PAIKKA	KYLÄ	ALKUSÄE (TEEMA)	MUOTO- RAKENNE	RYTMI	S	NIMITYS
L 98 c		Narvusi		Oo olkoon tienattu jumala (sain miä sijan sirkulleni)	12345678	22222222	5(+1)	Pulmavir- siä: Sulhon istuttaminen pöytään
L 98 d		Narvusi		Mihin viivyt i velvyiveni	12345678	22222222	5(+1)	Pulmavirsiä
KRA Alava X:103		Narvusi	Ropsu	Terve kuu terve päivä	12345678	22222222?	5	yleinen pulmanuotti
SibA Launis 12	145	Narvusi	Kallivieri	Mihin viivy[i]t velvyeni	12345678	22222222?	3	pulmanuotti
SibA Launis 231	773	Soikkola	Tarinai- nen	Luulin tuulosen tuloovan	12345678	13131322?	5	
L 100 b		Narvusi		Tunnen tunnen kev vaa tulloo	12345678	44222244	4	Pulmavirsiä, narrimislau- lu, sulhon moittimis- virsi
NPI 5/110		Soikkola	Savimäki	La miä kysyn lankoiltani (vävyn hevosen hoito)	12345678	44222244	4	Hääpäivänä morsianta ottamassa
KRA Borenius 205	312	Soikkola	Joenperä	Terve kuu terve päivä	1234567(8)	44222244	3	

MORSIAMEN ETSIMINEN, SORMUKSEN SOVITTAMINEN,
LAHJOJEN JAKO (MORSIUSTALON PÖYDÄSSÄ, PIILOPIRTISSÄ)

KRA Alava X:104a		Narvusi	Ropsu	Olkoot kiitetty Jumala (jo sain nääh minnoani)	12345678	22222222	3	
KRA Alava X:104b		Narvusi	Ropsu	Passipo minnolleni	12345678	22222222	3	
SibA 457b	112	Soikkola	Uusikylä	Jo näin näölliseksi	12345678	22222222	4	
SibA Launis 319b	372	Soikkola	ilm. Viistinä	Oi, mistä puusta pertti tehty	12345678	22222222	5	
NPI 3/128		Soikkola	Ala- Luuditsa	Olkkaa kiitetty Jumala (kiitos mi- niälle lahjoista)	12345678	44222244	4	Häissä sulhasen talossa
NPI 5/115		Soikkola	Savimäki	Lankoiseni lintui- seni (elkää surko siskojanne)	12345678	44222244	4	Hääpäivänä morsianta ottamassa
KRA Borenius 194	251	Soikkola	Savimäki	Päämees on pojut Kalervoi (Anni on aitassa hyvässä)	12345678	44222244	6	pulmanuotti

SULHASVÄEN KOTIINSA SAAPUMINEN

NPI 30/120		Soikkola	Savimäki	Kus issoini kus emmoini (saimma saunan lämmit- täjän)	12345678	22222222	4	Häissä sulhasen talossa
------------	--	----------	----------	--	----------	----------	---	-------------------------------

TUVAN TERVEHTIMINEN JA LATTIAN KOKEILU (SULHASSEN KODISSA)

SibA Launis 30	275	Narvusi	Ropsu	Laskaa suojahan väkeni	12345678	44222244	4	pulmavirsiä
ERA Fon. 209 a		Soikkola	Joenperä	Ter(e)ve (o) tuttua tuppaaHa	12345678	44222244	4	
SibA Launis 30b	236	Narvusi	Ropsu	La mie kysyn langot teiltä, luppaattekko meil tupaista	12345678	44224422	4	pulmavirsiä

VIITE	IRS	PAIKKA	KYLÄ	ALKUSÄE (TEEMA)	MUOTO- RAKENNE	RYTMI	S	NIMITYS
NPI 1/122		Soikkola	Voloitsa	Mist miä tunsin tänne tulla (la miä katson kannoillaan)	1234567(8)	22222222 2222224	5	Häissä sulhasen talossa

TUVAN TERVEHTIMINEN JA LATTIAN KOKEILU (MORSIAMEN KODISSA)

NPI 28/109		Soikkola	Harkkola	Tere tuttuu tuppaa	12345678	22222222	4	Hääpäivänä morsianta ottamassa
NPI 28/107		Soikkola	Säätinä	Tere tuttuhu tup- paha (onk silliiät lankon sillat)	12345678	22222222	4	Hääpäivänä morsianta ottamassa
NPI 29/108		Soikkola	Savimäki	Tere tuttuva tup- paa (mahtuukka vävöi tuppaa, osta sija sirkulleni)	12345678	22222222	4	Hääpäivänä morsianta ottamassa

TAHDOMME NEITTÄ NÄHDÄKSEMME; MEIJÄN LINTU MEIJÄN LIITSA

A 300/20b	254	Soikkola	Koskina	Meijän(ä) lintu meijäl liitso	12345678	44222244	4	
NPI 5/123		Soikkola	Savimäki	Lankoiseni lin- tuiseni (elkkää kanttaa kakkuloja, meien oot lintu meijen liitso)	12345678	44222244	4	Häissä sulhasen talossa
NPI 26/121		Soikkola	Savimäki	Lankoiseni lintui- seni (tahomma neittä nähdäk- semme)	12345678	44222244	5	Häissä sulhasen talossa

AITASSA (HUHMARELLA) KÄYNTI

Alava VIIa:492		Soikkola	Oussi- mäki	Lankoiset, lintui- set (kaik oli saatu)	12345678	22222244	3	
NPI 27/131		Soikkola	Loka	Lankoiseni lintui- seni, elkkää vaa töö pahaksi panna (meijen kehnoja pittooja)	12345678	44222244	5	Häissä sulhasen talossa

NEUVOKKIVIRRET, LÄHTÖVIRRET MORSIAMELLE; ME MENEMME, SINUT JÄTÄMME

SibA Launis 118	134	Narvusi	Kaipaala	Juko hellä velvye- ni (kuule kuule kuin opetan)	12345678	22222222	5	
L 100 c		Narvusi		Oi vävy vävyjyeni (tunsit olla tunne pitää)	12345678	22222222	5	Pulmavirsiä: vävyn ope- tus; sulhon opetusvirsi
L 100 a		Narvusi		Oo oi mari sisaru- veni (kun sinnuu maama malla toi)	12345678	22222222	5	Pulmavirsiä
SibA Launis 134	914	Narvusi	Kirjamo	Laai linttisi lipulle, kääri kynelees kerälle	12345678	22222222	7	
NPI 24/117		Soikkola	Savimäki	Marojani sisojani, jo hylkää hyvän kyläisi	12345678	42424242	5	Hääpäivänä morsianta ottamassa
NPI 3/125		Soikkola	Ala- Luuditsa	Oi Nadja siarueni (muutat muodon vaihdat varren)	12345678	44222244	4	Häissä sulhasen talossa
L 99 b		Narvusi		Oi mari sisarueni (myö määmmä siuj jätämmä)	12345678	44222244	4+1	Pulmavirsiä: Morsiamen suvun laula- ma lähtövirsi

VIITE	IRS	PAIKKA	KYLÄ	ALKUSÄE (TEEMA)	MUOTO- RAKENNE	RYTMI	S	NIMITYS
SibA Launis 39	240	Narvusi	Ropsu	Myö määmmesinun jätämme	12345678	4422228; 44312244	4	

PAIKANTUMATTOMAT PUHUTTELUT

SibA Launis 26	74	Narvusi	Ropsu	Ee, isämies isyyen poika, päämies päätetty kypärä	12345678	22222222	3+	
SibA Launis 290	97	Soikkola	ilm. Vo-loitsa	Lankoiseni lintuiseni, langot linnukkaisueni	12345678	22222222	4	
SibA Launis 41	75	Narvusi	Vipiä	Lankoiseni lintuiseni, langot linnukkaisueni, sanon teille tiedäkseni	12345678	22222222	5	
A 300/17b	303	Soikkola	Säätinä	Langoiseni linduiseni; langoiseni linduiseni (uusikaset, kananmunaset)	12345678	44222244	4	
SibA Launis 277	835	Soikkola	ilm. Vo-loitsa	Marojani sisojani, oi maroi siaruen	12345678	424'24242; 424'2426	4	

MUUT

A 303/8		Narvusi	Ropsu	Läksin suolle soutuamahan, aholle ajelemahan	12345678	22222222	3	pulmanuotti
A 507/8 a		Narvusi		Tulin maille vierahille (tervehdyslaulu yleisölle ja presidentille)	12345678	22222222	5	
NPI 2/118		Soikkola	Kolkanpää	La miä tantsin traksuttelen (tuskiani tuulluttelen; lankoiseni lintuiseni, kaik on tootu kaik on saatu)	12345678	44222244	4	Hääpäivänä morsianta ottamassa
SibA Launis 84	901	Narvusi	Kurkola	Nouskaa ylös nukkuneet, jopa on käet kukkuneet (välimuotoinen)	1234567	2222224	4	Ylösherätyslaulu häissä
SibA Launis 82		Narvusi	Kurkola	Tänä ohtol viimeist kertaa viel seison teiän ies (välimuotoinen)		22442284 444228	7	

KOKIN KIITOS

VIITE	IRS	PAIKKA	KYLÄ	ALKUSÄE	MUOTO- RAKENNE	RYTMI	S	NIMITYS
SibA Launis 38	715	Narvusi	Ropsu	Olin pulmissa monissa ja monissa	12345678 5678	22222222 2244	3	
L 92 c		Narvusi		Tulkaa kokkii kittämää vaa kiittämää vaa	12345678 5678	22222222 2244	4	kokin (häiden) kiitosvirsi
NPI 31/129		Soikkola	Savimäki	Kusta teil oli kokki tootu kokki tootu	12345678 5678	22222222 2244	4	Häissä sulhasen talossa

VIITE	IRS	PAIKKA	KYLÄ	ALKUSÄE	MUOTO- RAKENNE	RYTMI	S	NIMITYS
SibA Launis 40b	329	Narvusi	Vipiä	Hyvä kokki kaunis kokki, kaunis kokki	12345678 5678	22222222 2244	5	
L 92 b		Narvusi		Tulkaa kokkii kittämää vaa kiittämää vaa	12345678 5678	22222222 2244	5	kokin (häiden) kiitosvirsi
NPI 32		Soikkola		Oi, tulkaa kokkia kiittämää ja kiittämää ja	12345678 5678	22222222 2244	5	Häissä sulhasen talossa
KRA Alava X:85		Narvusi	Ropsu	Tulkat kokkii kiittämää	12345678 78	22222444 442?	4	

YKS OLI OUNAPUU KYLÄSSÄ

VIITE	IRS	PAIKKA	KYLÄ	ALKUSÄE	MUOTORAKENNE	RYTMI	S
SibA Launis 346	515	Soikkola	Mäkkylä	Yks oli ounapuu kylässä, yks oli ounapuu kylässä; ja kylässä ja kylässä	12345678 12345678 5678 5678	22222222 22222222 6222 6222	4
A 300/34b	392	Soikkola	Mäkkylä	Yks oli oinepuu kylässä, yks oli oinepuu kylässä; ja kylässä ja kylässä	12345678 12345678 5678 5678	22222222 22222222 6222 6222	4

(Ks. myös NPI 22/99.)

HÄÄTALOON AJAMINEN (MATKALLA MORSIAMEN KOTIIN)

VIITE	IRS	PAIKKA	KYLÄ	ALKUSÄE	MUOTORAKENNE	RYTMI	S
SibA Launis 357b	358	Soikkola	Mäkkylä	Aja aja ainueni, aja ainuu velvyeni	12345678	22231222	4
SibA Launis 394b	354	Soikkola	Mättynen	Aja aja ainueni, aja aja vel(e)vyeni	12345678	22231222	4
SibA Launis 107b	305	Narvusi	Kaipaala	Aja aina velvyeni, tietä myöten tetryeni	12345678	22316262; 22316244	4
KRA Europaeus 12: 184	867	Narvusi	Vanha- kylä	Aja aja velvyeni	12345678	42424244	4

TYTTÖJEN LAULU

Kumarruttamisvirsiä, morsiamelle osoitettua lyriikkaa ja lyyristä epiikkaa (Neitojen linna, Käeltä sanat), itketys-teemoja; myös sulhasen neuvokkivirsien aloitusformuloita sekä puhemiehen pilkkua. *Kursiivilla* on merkitty ne tyttöjen laulun sävelmätoisinnot, joiden yhteydessä ei ole suoraa viitettä (aloitusformula tai nimitys) hääkontekstiin. Näistä on otettu mukaan kolmeen suurimpaan sävelmäryhmään kuuluvat toisinnot.

VIITE	IRS	PAIKKA	KYLÄ	RUNO	MUOTO- RAKENNE	RYTMI	S	NIMITYS
-------	-----	--------	------	------	-------------------	-------	---	---------

OI DAI -SÄVELMÄT

SibA Launis 283	777	Soikkola	ilm. Voloitsa	Issuit kannessa ihala, oi dai issuit kannessa issuit kannessa ihala	12345678 ** 12345 12345678	31312211 [11] 31624 22223131	4	
SibA Launis 260	779	Soikkola	ilm. Voloitsa	Lootika pohulle polvin, oi dai lootika se vaa	12345678 ** 12345	31312222 [22] 22624	4	
A 300/20c	774	Soikkola	Koskina	I otojani sizojani, oi da Otojani Oto- jani sizoja (issuit kannessa ihala)	12345678 ** 1234 1234567	31312222 [22] 2284 3122318	5	
A 300/12a	775	Soikkola	Säätinä	Oi issuit kannessa ihala; oi dai issuit kannes issuit kannessa iso	12345678 ** 1234 1234567	31312222 [22] 2284 3122318'	5+1	
NPI 23/103		Soikkola	Savimäki	Anojani sisojani, oi dai Anojani Anojani sisojaan (issut kannessa ihala; itke itke miks et itke; veri- koira rinnallasi)	12345678 ** 1234 12343567	22222222 [22] 2284 3122318	4	häälaulu, kengitysiltana morsiamen talossa
NPI 23/127		Soikkola	Savimäki	Nastojani sisojani, oi dai Nastojani Nastojani siso- jaan (muistatko sitä ajutta, käeltä sanat)	12345678 ** 1234 12343567	22222222 [22] 2284 3122318	4	Häissä sulhasen talossa
NPI23/101		Soikkola	Voloitsa	Marojani sisojani, oi dai Marojani Marojani sisoja (neitojen linna)	12345678 ** 1234 12343567	22222222 [22] 2284 3122318	4	häälaulu, kosittaessa
SKSÄ Fon. 22b	776	Soikkola	Mäkkylä	Oi nyd miä laulan nyd(e) miä jouvan; oi dai nyt miä la[ulan nyd miä laulan nyd miä jou]	12345678 ** 1234 1234567	31312222 [22] 2284 3122314'	5	
SibA Launis 332	778	Soikkola	Soikkola	Nyt on aika nuo- ren noista; oi dai nyt on aikoi nyt on aikoi nuoren noist	12345678 ** 1234 1234567	31222222 [22] 2284 2222314	4	

OI JOKOI -SÄVELMÄT

A 300/48b	820	Soikkola	Mäkkylä	Oi oi Jokoi vaa ja sijaruveni jaruve, oi oi jokoi vaa ja sijaruve (lootikka pohulle polvin)	*123**45678 567 *123**4567	444[4]223122 224 4224422228' (var)	4	
-----------	-----	----------	---------	---	-------------------------------------	--	---	--

VIITE	IRS	PAIKKA	KYLÄ	RUNO	MUOTO- RAKENNE	RYTMI	S	NIMITYS
NPI 25/102		Soikkola	Savimäki	Oi, Marojani sisojaani jaani sisojaan, oi Maro- jani jaani sisojaan (Neitojen linna; olit yksi äitillesi; miä marjut muille maille)	(*)1234 345678 567 *1234 34567	4244 222222 224 4 2244 22224 (var)	4	häälaulu, kosittaessa
NPI 25/100		Soikkola	Saarove	Oi Tan'ojani siso- jani, jaani siso- jaan, oi Tan'ojani sisojaan (lupasit kasvaa kauan kotona, nyt ved voli voitetaa)	(*)1234 345678 567 *1234 34567	4244 222222 224 4 2244 22224 (var)	4	häälaulu, kosittaessa
SibA Launis 368	802	Soikkola	Suija	Kosolainen lainen kielikoiran kieli- koira, kosolainen lainen kielikoira	1234 345678 5678 1234 34567(8)	2248 222222 2262 2244 22224'	6	
SibA Launis 228	322	Soikkola	Tarinai- nen	Oi pitkä keeloi keeloi pettelikko, petteli miun miun sisoini	1234 345678; 12345 45678	4444 222222 / 42244 22224 ?	4	
SibA Launis 226	286	Soikkola	Tarinai- nen	Lootika (se vaan) pohulle polvin, maahan Maarian etehen	12345678 / 123(**) 4567(8)	44422314 / 224[44] 3122 ?	4	
A 300/38b	821	Soikkola	Mäkkylä	Oi ei miul laulel laulella pittäisi ja pittää, oi ei miul laulel laulella pittää	*1234 345678 567 *12345 34567	[4]2244 222222 314 [4]2244 22228'	5	
SibA Launis 271	831	Soikkola	Voloitsa?	Oi vet en voi se vaan vaan ilota olla	123***4 5678	222[282]2 6244[4]	6	
SibA Launis 321	686	Soikkola	Viistinä?	Emo neuvoi neuvoi neitojaan neito- jaan; oi emo neu- voi neitojaan	1234 34567 567 *1234567	2248 22224 314 [4] 2244644'	5	
SibA Launis 363	819	Soikkola	Mäkkylä	Oi vet en laula laula laulujani laulujan	*1234 345678 567	[4]3144 222222 318	6	

MUUT SÄVELMÄT

SibA Launis 318	840	Soikkola	ilm. Viistinä	O Joko siarueni, o Joko emoini lapsi	12345678	42424242	5	Kozimavirsi
SibA Launis 277	835	Soikkola	ilm. Voloitsa	Marojani sisojani, oi Maroi siarueni	12345678	424'24242; 424'2426	4	
NPI 24/117		Soikkola	Savimäki	Marojani sisojani, jo hylkää hyvän kyläisi	12345678	42424242	5	Hääpäivänä morsianta ottamassa
SibA Launis 289		Soikkola	Soikkola	Tehkää risti rin- nallesi	12345678	42424242	5	
L 98 a			Narvusi	Menkää eestä risti- rahvas	12345678	22222222	5+1	Pulmavirsiä: Saunastatulo- virsi
L 99 a			Narvusi	Oo oi Mari siso- rueni (nyt issut emotoin tyttö; millä maksoit maamman vaivat)	12345678	22222222	5	Pulmavirsiä: Morsiamen istuttamisvirsi

VIITE	IRS	PAIKKA	KYLÄ	RUNO	MUOTO- RAKENNE	RYTMI	S	NIMITYS
KRA Borenius 203	284	Soikkola	Joenperä	Oi An'u siaruen'i, oi An'u siaruen'i (Neitojen linna)	12345678	44222244	4	pulmanootti
SibA Launis 158	735	Soikkola	Säätinä	Issuit kannes ihala, kannessa isoitto- massa	12345678	22312222	4	
SibA Launis 319	160	Soikkola	ilm. Viistinä	Oi lootika Pohulle polvin, maahan Maarian etehen	12345678	22622222	4	Kun poikia viesään sota- miehiksi
KRA Borenius 195	350	Soikkola	Savimäki	Teekkä risti rin- nalle rinnallesi rinnallesi (lootti pohulle polvee; iso sanoi saata suohon)	1234567 5678	2222224 2244	4	pulmavers
SibA Launis 170	739	Soikkola	Säätinä	Issuit kannessa ihala, ihala; kan- nessa isoittomassa, isoittomassa	12345678 678 / 12345678 45678	44446222 444 / 44446222 42222	4	
NPI 22/99		Soikkola	Savimäki	Kosolaine keeli- koira (petteli miun sissoine; yks oli ounapuu kylässä)	12345678	22626262	4+1	häälaulu, kosittaessa
SibA Launis 250	741	Soikkola	ilm. Voloitsa	Oi vävyin se vaa (va) sison suloi- nen, oi vävy se vaa (va) kuvattu kultoi	123*** 45678	444[482] 22244	4	
SibA Launis 300	806	Soikkola	Voloitsa?	<i>La katso se vaa vaan kesoista ääntä, oi kesoista ääntä; ääntä kerki- äistä oi kerkiäistä</i>	123 *** 456789 *45678 123456 * 3456	222[282] 2226'2 [4]2248' 222222 [4]2248	4+1	
SibA Launis 380	863	Soikkola	Oussi- mäki	<i>Oi la katson vaan kesoista kieltä vaan ja kesoist</i>	*123*45 678* 567	[4]224[2]26 242[2] 448	6	
SibA Launis 59	823	Narvusi	Pärspää	<i>Sanon siulle siulle tään kesoja tään kesoja (yl. Neitojen linna)</i>	1234 345678 5678	2244 22 2244 2224	4+1	
SibA Launis 358	740	Soikkola	Mäkkylä	Oi jokoi se vaan vaan siarueni; oi jokoi se vaan vaan emoni lap(a)si (tai Neito linnassa lässii)	123***45678	444[482] 22244	5	
SibA Launis 335b	742	Soikkola	Soikkola	<i>Miks on meitä vaan meitä näin vähäsen</i>	1234* 345678	4462[8] 222244		
SibA Launis 279	5	Soikkola	ilm. Voloitsa	La istun kantta kantelokätyen (itku)			4	

KESKI-INKERILÄISET HÄÄSÄVELMÄT

VIITE	IRS	PAIKKA	KYLÄ	RUNO	MUOTO- RAKENNE	RYTMI	S
KRA Levón 418	375	Hevaa	Harmaala	la ka katson lautoja, Silittelen siltoja	1234567	2222224	4
KRA Levón 519	498	Hevaa	Vanha Huurala	La ka katson lautojan, la siloita siltojan	1234567	2222224	4
KRA Levón 448	603	Hevaa	Vepsä	La ka katson lautojan, silittelen siltojan	1234567	2222224	4
KRA Levón 433	49	Hevaa	Kanta-kylä	Mahtuuko vävy tupahan, ilman orren ottamatta	12345678	22222222	3
KRA Levón 523	69	Hevaa	Uusi Huurala	Ei mahu vävy tupahan, vävy kuusen suurukainen	12345678	22222222	3
A 301/37a	79	Hevaa	Murtove	Mitä mökköi mööHäs nousit	12345678	22222222	3
KRA Levón 471	88	Hevaa	Lenttinen	Hospoti opastamahan, last avikkoi laulamahan	12345678	22222222	3
KRA Borenius e 178	60	Hevaa	Vepsä	Vävy uuden uusikkaine (kuin uusi kananmunaine)	12345678	22222222	4
A 301/26b	120	Hevaa	Vepsä	Möö määmmä siuj jätämmä, möö määmmä siuj jätämmä	12345678	22222222	5
A 301/24b	131	Hevaa	Vepsä	Mist se tunzi langoiheni, mistä tuuzi mistä tiizi	12345678	22222222	5
KRA Levón 501	567	Hevaa	Vanha Huurala	Kauroi velloini verevä, kauroini kalaisueni	12345678	22222222	5
KRA Levón 446	180	Hevaa	Vepsä	Mitä se mökkö myöhään nousit, kauvan kolkkimus makasit	12345678	22222244	3
KRA Levón 413	148	Hevaa	Harmaala	Sie neito mejän miinoi, älä tusi tullessasi	12345678	22222244	4
KRA Borenius e 180	194	Hevaa	Vepsä	Mikkäli päin töö tulitta, kuka teillen teetä [näytti]	12345678	22222244	4
A 301/25a	163	Hevaa	Vepsä	Mahtuuko vävöi tuppaaha, ilman orren ottamata	12345678	22222244	5
KRA Borenius e 428	205	Hevaa	Harmaala	Sulho poikoi poitulainen, siniviittoi veetyläin	12345678	22443144, 2244228	5
A 301/46a	209	Hevaa	Yhimäki	Kerallizet pois männöövät; kerallizet pois männöövät	12345678	22622244	5
KRA Levón 525	338	Hevaa	Uusi Huurala	Istu sie isotoin tyttö ja isotoin, ahin armoton asetu ja asetu	12345678 5678	44222231 2231	4
KRA Borenius e 179	351	Hevaa	Vepsä	Et luvannut lähtöväisi lähtöväisi, etkä [pois pakenovasi] ja pakeno	12345678 5678	46222222 3144	6
KRA Levón 434	362	Hevaa	Kanta-kylä	Mist sie tunsit turnust tulla turnust tulla, sian kärsä tänne käyä tänne käyä	12345678 5678	24222262 2262[2]	5
KRA Levón 451	513	Hevaa	Vepsä	Lankoisenne lintuisenne, lankoisenneko lintuisen; lintui lintuisenne, lintuisenne joonoi	12345678 1234567 56 5678 5678 **	22222222 22222222	4
KRA Levón 526	744	Hevaa	Uusi Huurala	Oi oi taroi sie emoni lapsi ja emoin; oi oi taroi sie emoini laps	*123* 45678 345 *123* 4567	[4]224[42] 22222 314 [4]224[42] 2314	4
KRA Levón 478	393	Hevaa	Tönttölä	La ka katson lautojan, La ka katson lautojan; lautojan lautojan, la ka katson lautojan	1234567 1234567 567 567 1234567	22222224 22222224 224 224 22222224	5
KRA Levón 373	59	Tyrö	Yhimäki	Istu jamppana jakulle, riinasilmä ristiloille	12345678	22222222	3

VIITE	IRS	PAIKKA	KYLÄ	RUNO	MUOTO- RAKENNE	RYTMI	S
KRA Borenius e 113	140	Tyrö	Hovi- mäen Alakylä	Miss sie mökkö myöhään viivyit	12345678	22222222	4
KRA Levón 350	564	Tyrö	Hovin- mättään kylät	Mahtuuko vävy tupaani, ilman orren ottamatta	12345678	22222222	5
KRA Levón 399	195	Tyrö	Yhimäki	kerralliset pois menevät, miun sitt täytyy tänne jäädä	12345678	22222244	4
KRA Europaeus 12: 027	878	Tyrö	Kaa- rostan takakylät	oi sie laiska lesken poika	12345678	22442244	4
KRA Levón 349	216	Tyrö	Hovin- mättään kylät	Lankoiseni lintuiseni, pasta miulle paksu kakku	12345678	22622244	4
KRA Levón 114	332	Tyrö	Hovi- mäen Alakylä	Ottajat omenuveini ja omenu, pu- hemiehet puoluveini, puoluveini	12345678 5678	22442231 3131	4
A 301/40b	361	Tyrö	Yhimäki	Istuu tyttö mustatukka musta- tukka; peDäjäisem penkim päälle penkin pää	12345678 5678	24222262 2262	4
KRA Borenius e 116	360	Tyrö	Hovi- mäen Alakylä	Kati siityne sissoini ja sissoini	12345678 5678	24222262 2262	5
A 301/44a	361*	Tyrö	Yhimäki	Ulos savu saunoistasi saunoistasi; käry huoneHoisestasi hoisesta	12345678 5678 / 12345678 3456	24222262 2262	4
KRA Levón 351	368	Tyrö	Hovin- mättään kylät	Iikko velloini verevä ja verevä (iloilta vai itkuilta)	12345678 *5678; 12345678 *45678	?26222262 [2]2242; 2622226 [2]22244	5
A 301/41a	363	Tyrö	Yhimäki	Miss siä mökkö mööhääv viivyit; kauvan kankelo makaisit ja ma- kaisit	12345678 5678 / 12345678 / 12345678 *456	24222262 2262 / 24222262	4
KRA Borenius e 115	187	Tyrö	Hovi- mäen Alakylä	Miss sie mökkö myöhään viivyit, myöhään viivyit joi	12345678 5678 joi	22226222 4444 [4]	5
KRA Levón 315	352	Tyrö	Kirkon- kylä	Mari siityinen sisoi, kysyn seukko mie siulta, mikä ilta tää siulla	1234567(8) 12345678	2422226 22222222	4
KRA Levón 344	364	Tyrö	Latikan kylät	Istuu tuos isoton poika, armoton ajatteloo	1234567(8) 1234567	22222222 2222226 2222222	5
A 301/47a	382	Tyrö	Yhimäki	Jo meillä ero tuloo, vaikeva ono harota; ai luuli ja harot, vaikea ono harota	1234567(8) 1234567(8)	22222222 22222222	5
Niukkanainen- Iivanainen 5 b	657	Hieta- mäki	Hieta- mäki	Ketä kutsun auttamahan, ketä kutsun auttamahan; totta auttamahan, totta auttamahan	12345678 12345678 ** 5678 **5678	22222262 [2] 22222262 22(10)262 222262	7
Niukkanainen- Iivanainen 5 a	897	Hieta- mäki	Hieta- mäki	Ketä kutsun auttamahan, ketä kutsun auttamahan; hei vei ketä kutsun auttamahan, hei vei ketä kutsun auttamahan	12345678 12345678 **12345678 **12345678	22222231 22222231 [22]11112231 [22]11112231	6

VIITE	IRS	PAIKKA	KYLÄ	RUNO	MUOTO- RAKENNE	RYTMI	S
KRA Borenius e 379	139	Kolppana	Pieni Kolppana	Läkkä luoja luottammaane, Jumala avittammaane	12345678	22222222	3
Inki 5	871	Koprina	Koprina	Jo on ottajat ovilla, jo on ottajat ovilla	12345678	22222222	4
Inki 3b	884	Koprina	Koprina	Morsee siityinen sisoni, morsee siityinen sisoni	12345678	22442244	4
Inki 3 a	892	Koprina	Koprina	Morsee siityinen sisoni ja sisoni	12345678 5678	24222262 2262	5
SibA Launis 415	26	Serebetta	Kirkon- kylä	ottaja omenueni, sison viejät verkaviitat	12345678	22222222	5
SibA Launis 411	366	Serebetta	Kirkon- kylä	Kati siityinen sisoinen ja sisoini	12345678 5678	22222222 3142	5
SibA Launis 413	355	Serebetta	Kirkon- kylä	Mari siityinen sissoini ja sissoini, itke itke mikset itke mikset itke	12345678 5678	24222242 2262	4
SibA Launis 412	357	Serebetta	Kirkon- kylä	Ottajat omenuveini ja omenu, puhemies puolueveini ja puolueveini	12345678 *678 / 12345678 *5678	24242242 [2]244 / 24242242 [2]2422	4
SibA Launis 414	496	Serebetta	Kirkon- kylä	Anni siityinen sissoin, anni siityinen sissoini	1234567 12345678	22622242 22242244	6
KRA Borenius e 389	202	Skuoritsa	Skuoritsa	Morsia sia sissoini, morsia sia sissoini	12345678	22442244	4
KRA Borenius e 390	247	Skuoritsa	Skuoritsa	Morsia sia sissoini (kuuleppas sie kui mie laulan)	12345678	22442244	4
KRA Borenius e 387	326	Skuoritsa	Ala- Purskova	Tuos istun isotoin tyttö ja isotoin	12345678 5678	22442231 2231	4
KRA Borenius e 384	367	Skuoritsa	Skuoritsa	Pojat vierot veikkoseni veikkoseni, pojat vierot veikkoseni veikkoseni	12345678 5678	44222262 2262	5
KRA Borenius e 212	48	Kattila	Matin- kylä	Last aviteikka jumala, last avitakka jumala	12345678	22222222	3
KRA Borenius e 213	51	Kattila	Matin- kylä	Kaazikkaine maazikkaine, kaazikkaine maazikkaine	12345678	22222222	3
KRA Borenius e 211	57	Kattila	Matin- kylä	Tuidu tuidu toomen oksat, tuidu tuidu toomen oksat	12345678	22222222	3
KRA Borenius e 210	91	Kattila	Matin- kylä	Löeril löeril velvyttäni, löeril löeril velvyttäni	12345678	22222222	3
SibA Launis 396	28	Kattila	Kirkon- kylä	Yhs eli öhsä eunapuussa, yhs eli euna öhsällä	12345678	22222222	4
SibA Launis 395	52	Kattila	Kirkon- kylä	čyhyze kurzi, kaunis kuori, ahi lavvaa ladjutta	12345678	22222222	4
KRA Borenius e 220	105	Kattila	Lempola	Terve kuu terve päivä, terve kuu terve päivä	12345678	22222222	4
KRA Borenius e 218	127	Kattila	Pummala	Last aviteikka jumala, last avitakka jumala	12345678	22222222	4
KRA Borenius e 216	128	Kattila	Kattila	Last aviteikka jumala, last avitakka jumala	12345678	22222222	4
SibA Launis 395	27	Kattila	Kirkon- kylä	čyhyze kurzi, kaunis kuori, ahi lavvaa ladjutta	12345678; 1234567	22222222	4